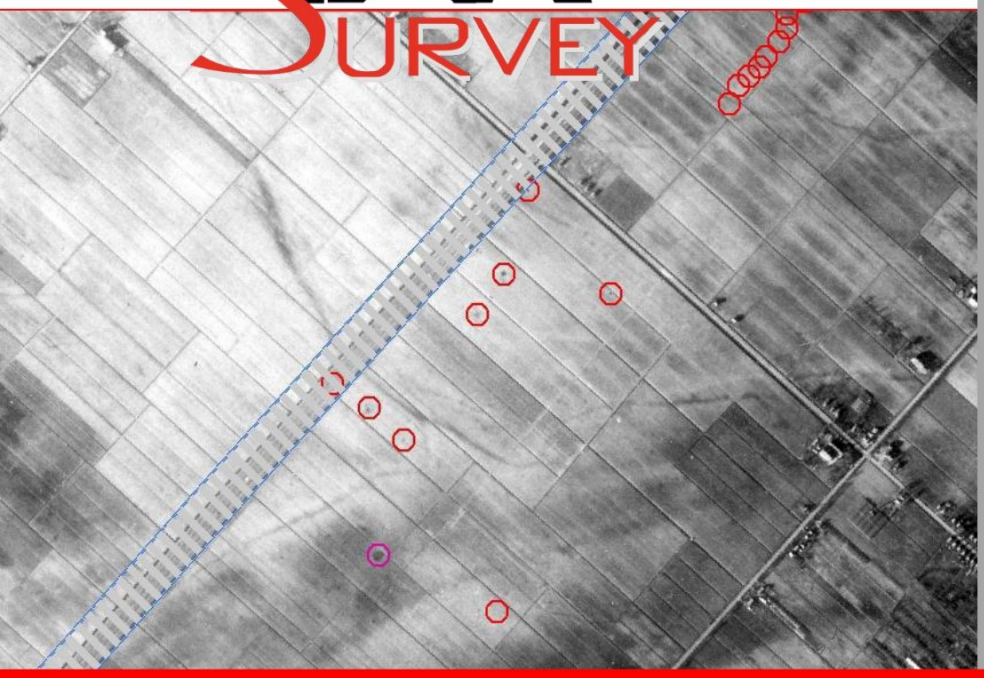

Vooronderzoek Explosieven

Rapportage

Projectnummer: GPR8370

Versie: 1.0 Definitief

Onderzoeksgebied: Projectlocatie 'Valkenburg'

www.ta-survey.nl

Projectnummer:	GPR8370
Versie:	1.0 Definitief
Datum:	02-04-2021

Betreft:
Vooronderzoek naar de aanwezigheid van explosieven/Ontplofbare Oorlogsresten ter plaatse van het projectlocatie 'Valkenburg'.

Opdrachtgever:

[redacted]

T&A Survey - projectleider:

[redacted]

Voor akkoord:

[redacted]

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting en leeswijzer 4

1 Het onderzoek 9
1.1 Achtergrond 9
1.2 Projectdoel 9

2 Het onderzoeksgebied 10
2.1 Gegevens onderzoeksgebied 10
2.2 Informatie van opdrachtgever 11
2.3 Reeds uitgevoerde onderzoeken 11

3 Fase 1: Inventarisatie van het bronnenmateriaal 14
3.1 Literatuurstudie 16
3.2 Archiefonderzoek 20
3.2.1 Gemeentelijk en provinciaal archief 20
3.2.2 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie 31
3.2.3 Nederlands Instituut voor Militaire Historie 33
3.2.4 Nationaal Archief Den Haag 39
3.2.5 Semistatische archiefdiensten van Ministerie Defensie te Rijswijk 42
3.2.6 Archief van de EOD 43
3.2.7 Historische verenigingen en heemkundekringen 45
3.2.8 Defence Overprintkaarten 46
3.2.9 Overige Nederlandse archieven 47
3.2.9.1 Nationaal Brandweer Documentatie Centrum (Brandweerarchief) 47
3.2.10 Getuigenverklaringen 48
3.2.11 Buitenlandse archieven 49
3.2.11.1 The National Archives te Londen 49
3.2.11.2 Library and Archives Canada 52
3.2.11.3 The National Archives and Records Administration te College Park 53
3.2.11.4 Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg 54
3.2.11.5 Wardocs (Hans Nauta) 58
3.2.12 Informatie van internet 63
3.3 Luchtfoto interpretatie 65

4 Fase 2: Analyse bronnenmateriaal 73

5 Fase 3: Verkorte risicoanalyse (geplande) werkzaamheden 76
5.1 Geplande werkzaamheden 76
5.2 Verkorte risicoanalyse 76

6 Conclusie 81

7 Aanbevelingen met betrekking tot de geplande werkzaamheden 97
7.1 Verdacht of onverdacht 98
7.2 Grote trillingen 98
7.3 Werkprotocol onverwacht aantreffen conventionele explosieven 98
7.4 Vrijgegeven en naoorlogs geroerde grond 99
7.5 Uitvoeren Risicoanalyse OO 102
7.6 Opsporingsonderzoek 103
7.7 Verdacht deelgebied BB06 - aanbevelingen voor werkzaamheden ter plaatse .. 105

8 T&A en kwaliteit 107

Bijlage 1: Bodembelastingkaart explosieven met onderzoeksgebied 108
Bijlage 2: Toelichting gebruik tabellen - in bijlage 3 en hoofdstuk 6 109
Bijlage 3: Chronologische lijst gebeurtenissen 112
Bijlage 4: Overzichtskaart probleeminventarisatie 113
Bijlage 5: Overeenkomst en afspraken opdracht 114
Bijlage 6: Algemene evaluatie van de risico's van explosieven 120
Bijlage 7: Wetgeving en subsidiemogelijkheden voor explosievenonderzoek 123
Bijlage 8: WSCS-OCE richtlijnen horizontale afbakening verdacht gebied 125
Bijlage 9: Distributielijst 130

MANAGEMENTSAMENVATTING EN LEESWIJZER

Ter plaatse van vliegbasis Valkenburg en omgeving gaan grondroerende werkzaamheden uitgevoerd worden. Aangezien eventueel aanwezige Ontplofbare Oorlogsresten (verder "explosieven" en "OO") een risico vormen voor de uit te voeren werkzaamheden, is het van belang dat de kans op het aantreffen van explosieven in het onderzoeksgebied onderzocht wordt. In verband daarmee is onderhavig Vooronderzoek Explosieven/Ontplofbare Oorlogsresten uitgevoerd.

Opzet van het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de meest recente richtlijnen van het Werkveldspecifieke certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (verder "WSCS-OCE"), namelijk het wijzigingsvoorstel van 2016. Per 1 januari 2021 is het WSCS-OCE vervangen door het Certificatieschema voor het Opsporen van Ontplofbare Oorlogsresten (verder "CS-OOO"). Daarin zijn geen richtlijnen t.a.v. vooronderzoeken naar explosieven opgenomen. Op dit moment is het vrijwillige certificatieschema "Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten" (verder "certificatieschema OO") in ontwikkeling, waarin richtlijnen voor de uitvoering van vooronderzoeken naar de aanwezigheid van explosieven uiteengezet zullen zijn. Dit zal definitief van kracht worden in 2021. Totdat het definitief is, zal uitvoering plaatsvinden conform het wijzigingsvoorstel van de WSCS-OCE uit 2016, waarbij zo veel mogelijk voldaan zal worden aan de richtlijnen uit het certificatieschema OO.

Daarnaast wordt voldaan aan het Programma van Eisen "*Gemeenten Katwijk/Wassenaar Historisch Onderzoek Conventionele Explosieven MVKV"*, versie 0.2 d.d. 06-01-2020. In bijlage 5 zijn de onderzoeksopzet, de gebruikte methodiek en de uitgesloten bronnen omschreven. Tevens zijn daar de deskundigen die het onderzoek hebben uitgevoerd, vermeld.

Conclusie van het onderzoek

De inventarisatie heeft feiten opgeleverd die de aanwezigheid van explosieven doet vermoeden. Analyse van dit feitmateriaal heeft tot de conclusie geleid dat er explosieven binnen het onderzoeksgebied te verwachten zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee deels verdacht gebied. Zie uitsnede uit de explosieven Bodembelastingkaart op de volgende pagina.

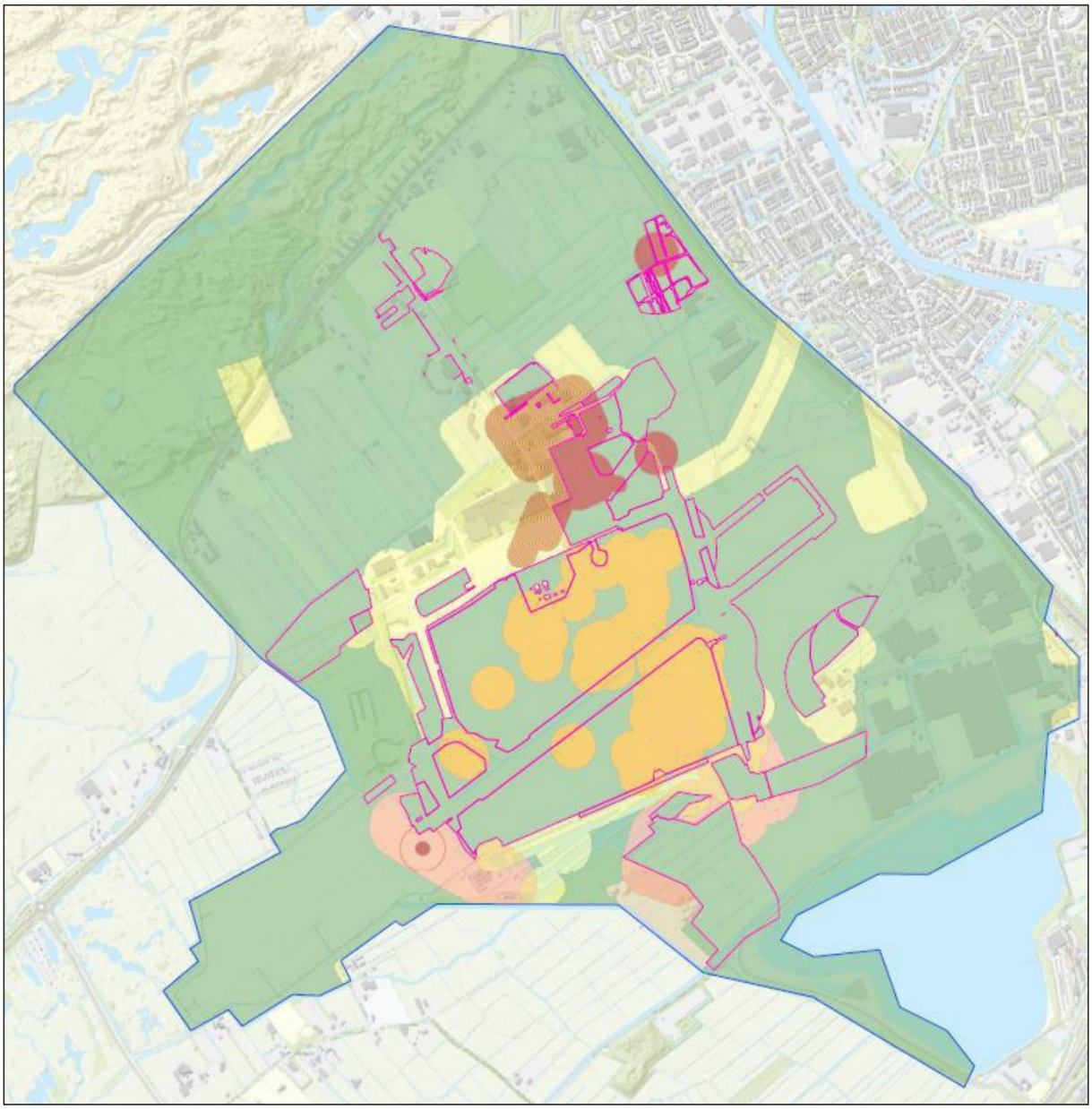

Uitsnede uit bijlage 1a (de Bodembelastingkaart explosieven totaaloverzicht). De blauwe contour geeft de grens van het onderzoeksgebied weer. De verdachte delen zijn middels donkerrode, lichtrode, oranje en gele arcering gemarkeerd. Donkerrood zijn gebieden die verdacht zijn op afwerpmunitie tot een diepte groter dan 4 m-mv. Lichtrode gebieden zijn verdacht op afwerpmunitie tot een maximale diepte van 4 m-mv. Oranje gebieden zijn verdacht op Target Indicator bommen tot dieptes groter dan 4 m-mv. Geel gearceerde gebieden zijn verdacht op niet-afwerpmunitie tot maximaal 2 m-mv. Groen geeft aan dat het gebied onverdacht is. Daarnaast zijn middels donkerroze lijnen de gebieden ingetekend waar reeds opsporingsonderzoek heeft plaatsgevonden. In bijlage 1a is deze kaart in hoge resolutie weergegeven. Daarbij zijn tevens aanvullende kaarten toegevoegd waarin onderscheid is gemaakt tussen verdachte deelgebieden met onderscheid tussen soorten en kalibers.

Op basis van het feitenmateriaal kunnen de volgende soorten explosieven verwacht worden in verdacht gebied:

- Verschoten geschutmunitie met kalibers vanaf 4.7 cm PAG tot maximaal 15 cm (Oud-Hollands en Duits), vanaf maaiveld tot een diepte van 2.0 m-mv;
- Afwerpmunitie van 25 en 50 kg Oud-Hollands, 50 en 250 kg Duits en 4, 30, 40, 250 en 500 lbs (geallieerd) vanaf maaiveld tot nog onbekende diepte;
- Diverse soorten, gedumpte explosieven.
- Duitse steelhandgranaten.

Voor een nadere uiteenzetting van de conclusies, zie hoofdstuk 6 en kaartbijlage 1. In bijlage is de Bodembelastingkaart explosieven weergegeven. De verdachte gebieden hierin zijn voorzien van een label met het nummer van het deelgebied. Van elk verdacht deelgebied kunnen de details in hoofdstuk 6 worden teruggevonden.

Aanbevelingen verdacht gebied

Daar waar grondroerende werkzaamheden gepland zijn in een verdacht deelgebied, zijn in de regel verdere veiligheidsmaatregelen noodzakelijk in verband met de geplande werkzaamheden en het toekomstige gebruik.

Er wordt aanbevolen om een Risicoanalyse OO te laten uitvoeren. Dit zou kunnen leiden tot een reductie in het verdachte gebied, gebied waar opsporingsonderzoek noodzakelijk is en/of gericht advies hoe de werkzaamheden veilig uitgevoerd kunnen worden. De bedoeling van een Risicoanalyse OO is het beoordelen van de risico's van de te verwachten explosieven in de bodem van het projectgebied in relatie tot het toekomstige gebruik van het projectgebied/de geplande werkzaamheden, inclusief de maatregelen die nodig zijn om deze risico's te beheersen.

De Risicoanalyse OO wordt uitgevoerd op basis van onderhavig vooronderzoek, aangevuld met feitenmateriaal over naoorlogse werkzaamheden, de door opdrachtgever geplande werkzaamheden en een uitgebreide studie van de locatie specifieke omstandigheden. Het onderzoek betreft een bureauonderzoek, eventueel met een bezoek aan het projectgebied. De doorlooptijd van een dergelijk onderzoek is normaal gesproken enkele weken. Opgemerkt wordt, dat een Risicoanalyse OO in de regel er niet toe leidt, dat er geen opsporingsonderzoek meer nodig is, maar kan resulteren in een reductie van het opsporingsgebied en gericht advies hoe men dit doelgericht en efficiënt aan kan pakken.

Aanbevolen wordt om na uitvoering van de Risicoanalyse OO een opsporingsonderzoek te laten uitvoeren. Dit kan voor aanvang van, of tijdens de reguliere werkzaamheden in verdacht gebied (zie rode, oranje en gele gebieden op de kaarten in bijlage 1). Dit wordt geadviseerd voor de delen waar grondroerende werkzaamheden binnen verdacht gebied gepland zijn en de delen van verdacht deelgebied BB03a binnen 10 meter van geplande werkzaamheden waarbij grote trillingen worden veroorzaakt (zie nadere toelichting "invloed van trillingen op explosieven" in hoofdstuk 7).

Voor werkzaamheden binnen verdacht deelgebied BB06, waar de aanwezigheid van TI-bommen wordt verwacht, wordt voor werkzaamheden tot 4 m-mv aanbevolen opsporingsonderzoek uit te voeren zoals voor alle andere verdachte gebieden.

Indien er ter plaatse echter werkzaamheden gepland worden, waarbij de grond dieper geroerd wordt dan tot 4 m-mv, kan er onder omstandigheden gekozen worden voor een alternatief. Indien er tijdens de uitvoering van dergelijke werkzaamheden een explosievenvrije laag grond van minimaal 4 meter dik zit tussen levende have en een mogelijk aanwezige TI-bom die geroerd kan worden door de werkzaamheden, wordt gesteld dat eventuele uitwerkingsfactoren van een tot werking komende TI-bom ondervangen kunnen worden met een werkprotocol en een toolbox voor personeel ter plaatse. Zie voor verdacht deelgebied de risicoanalyse in §5.2 en het advies in hoofdstuk 7.

Opsporingsonderzoek vindt plaats in meerdere fases (zie nadere toelichting in hoofdstuk 7). Er dient rekening mee gehouden te worden dat de voorbereiding in de regel minimaal één à twee weken kost en bij grote projecten mogelijk meer tijd. De doorlooptijd van de opsporing zelf sterk afhankelijk zijn van de omvang van de werkzaamheden en binnen welk(e) verdacht(e) deelgebied(en) ze plaatsvinden. Na opsporing kan het gebied vrijgegeven worden. Daarna kunnen de geplande werkzaamheden regulier uitgevoerd worden.

Aanbevelingen onverdacht gebied

Binnen het onderzoeksgebied en erbuiten hebben in mei 1940 veel gevechten en artilleriebeschietingen plaatsgevonden en op meerdere plekken zijn wapens en munitie achtergelaten en gedumpt. Het bleek niet altijd te achterhalen op welke locatie bepaalde gebeurtenissen precies plaatsvonden. Uit het beperkte aantal vondsten van explosieven uit die periode blijkt dat er betrekkelijk weinig van zijn achtergebleven, maar ze zijn soms aangetroffen op onverwachte plekken. In verband daarmee wordt geadviseerd om grondroerende werkzaamheden in de onverdachte gebieden binnen het onderzoeksgebied op reguliere wijze uit te voeren, maar onder een werkprotocol "onverwachts aantreffen explosief" te hanteren. Een dergelijk werkprotocol wordt gehanteerd indien er geen aantoonbaar verhoogd risico aanwezig is aangezien de werkzaamheden worden uitgevoerd in onverdacht gebied. Ter plaatse is een achtergrondrisico aanwezig. In het werkprotocol wordt beschreven hoe men dient te handelen bij het spontaan aantreffen van een explosief. Tevens wordt geadviseerd een toolbox voor de aannemer te laten verzorgen. Dit verhoogt de veiligheid op de werkplek en voorkomt mogelijk stagnatie tijdens de werkzaamheden en verkleind daarmee financiële risico's. Dit advies geldt nadrukkelijk voor het gebied in het zuiden van het vliegveld, dat als aandachtsgebied is aangemerkt (zie kaart in bijlage 1a en 1c).

Opgemerkt dient te worden dat indien er tijdens de geplande werkzaamheden onverhoopt toch explosieven worden aangetroffen dit een contra indicatie betreft waardoor de uitgangspunten mogelijk lokaal dienen te worden bijgesteld.

Leeswijzer

In onderhavige rapportage is informatie op de volgende plekken terug te vinden:

Achtergrond van het onderzoek

In hoofdstuk 1 zijn achtergrond en het projectdoel van het onderzoek omschreven.

Onderzoeksgebied

In hoofdstuk 2 is het onderzoeksgebied omschreven. Hiertoe behoren een omschrijving en een weergave ervan in een kleine topografische kaart. In bijlage 1 is een topografische kaart met het onderzoeksgebied weergegeven in hoge resolutie.

Aanbevelingen

De samenvatting van de aanbevelingen op basis van het onderzoek zijn verwoord in bovenstaande managementsamenvatting. In hoofdstuk 7 staat het een en ander van de aanbeveling nader toegelicht en uitgewerkt. Deze zijn gebaseerd op de verkorte risicoanalyse in hoofdstuk 5.

Conclusies

De conclusies van het onderzoek zijn samengevat in bovenstaande managementsamenvatting en weergegeven in de Bodembelastingkaart explosieven in bijlage 1a. In kaartbijlage 1a zijn de onverdachte gebieden weergegeven in groen en de verdachte gebieden weergegeven in rood, oranje en gele kleuren. In bijlage 1b en 1c zijn de verdachte gebieden voorzien van een label met het nummer van het verdachte deelgebied. Van elk verdacht deelgebied kan in hoofdstuk 6 worden teruggevonden tot welke diepte en op welk soort explosieven het gebied verdacht is. In hoofdstuk 4 is een nadere toelichting hierop terug te vinden. Tevens is per achterhaalde gebeurtenis/oorlogshandeling de conclusie in de tabellen in bijlage 3 vermeld.

Achterhaalde feitenmateriaal en analyse

Het achterhaalde relevante feitenmateriaal, waarop de conclusies zijn gebaseerd, is in tabellen in bijlage 3 weergegeven. Per gebeurtenis/oorlogshandeling is daarbij een analyse verwoord met bijbehorende conclusies.

Geraadpleegde bronnen

De geraadpleegde bronnen zijn in hoofdstuk 3 vermeld. Hierbij is van elke bron een omschrijving weergegeven, de betrouwbaarheid ervan en zijn de geraadpleegde stukken vermeld. Indien er relevante informatie is aangetroffen, is die in de chronologische tabel in bijlage 3 uitgewerkt.

1 HET ONDERZOEK

Gemeente Katwijk ("opdrachtgever") heeft T&A Survey ("T&A") op 12 juni 2020 schriftelijk opdracht verleend voor het uitvoeren van het vooronderzoek naar de aanwezigheid van explosieven/Onontplofte Oorlogsresten (verder "explosieven" en "OO") ter plaatse van de projectlocatie 'Valkenburg'.

1.1 ACHTERGROND

Ter plaatse zullen grondverzetwerkzaamheden worden uitgevoerd. Verschillende partijen zijn voornemens in het plangebied Valkenburg (waaronder voormalig marinevliegkamp Valkenburg) te ontwikkelen ten behoeve van woningbouw. In het 660 ha groot plangebied zullen circa 6000 woningen worden gerealiseerd.

Voor de vliegbasis en delen van de omgeving zijn in het verleden meerdere vooronderzoeken naar explosieven uitgevoerd en hebben grootschalige opsporingswerkzaamheden plaatsgevonden. Aangezien er verschillen zaten tussen de conclusies van de diverse vooronderzoeken en de meesten niet meer voldeden aan de recente richtlijnen en inzichten, werd een update noodzakelijk geacht, waarbij alle relevante informatie van eerdere onderzoeken werd gebundeld, aangevuld en geanalyseerd naar de meest recente inzichten en richtlijnen.

Het mogelijk voorkomen van explosieven in de ondergrond houdt over het algemeen in Nederland verband met oorlogshandelingen gedurende de Tweede Wereldoorlog (verder "WOII"). Voorbeelden hiervan zijn bombardementen (zowel geallieerde als Duitse), gevechten (meidagen 1940, bevrijding 1944-1945), verdedigingswerken (mijnenvelden) en dumpingen (verborgen voor vijand, achterlaten van munitie bij overgave of terugtrekking). Aangezien eventueel aanwezige explosieven een risico vormen voor de uit te voeren werkzaamheden, is het van belang dat de kans op het aantreffen van explosieven in het onderzoeksgebied onderzocht wordt.

1.2 PROJECTDOEL

Het vooronderzoek explosieven/OO (verder "vooronderzoek") heeft tot doel om te beoordelen of er indicaties zijn dat binnen het onderzoeksgebied explosieven aanwezig zijn, en zo ja, om het verdachte gebied af te bakenen. Dit gebeurt op basis van verzameld en geanalyseerd (historisch) feitenmateriaal.

2 HET ONDERZOEKSGEBIED

2.1 GEGEVENS ONDERZOEKSGEBIED

Geografische ligging en grootte

Het onderzoeksgebied betreft een groot gebied in de gemeente Katwijk, tussen Katwijk aan den Rijn, Valkenburg en Wassenaar. Het wordt begrensd door de Cantineweg, N206, Valkenburgsemeer en aan de zuidzijde grofweg de grens met bewoning van Wassenaar. Vliegveld Valkenburg maakte ooit deel uit van dit onderzoeksgebied.

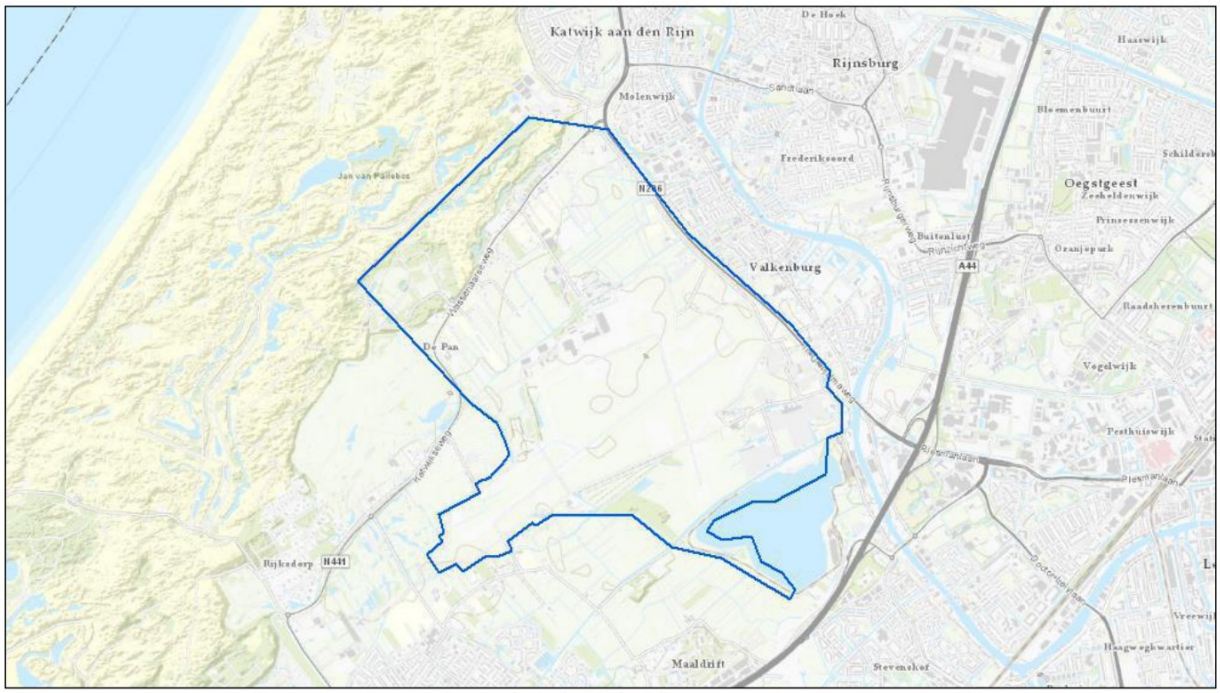

Figuur 2.1-I. Overzichtskaart van het onderzoeksgebied (in blauwe contour weergegeven).

Bodemopbouw

Voor gegevens over de (bodem)opbouw is de informatie van opdrachtgever[1], Dinoloket en de Algemene HoogteKaart gebruikt.

Door de aanwezigheid van zowel rivier- als kustafzettingen kan de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied variëren. In het noordwesten bestaat de bodem vanaf maaiveld uit duinzand. Verder naar het zuidoosten verschijnt er ook klei en verdwijnt het duinzand langzaam. Het grootste deel van het onderzoeksgebied bestaat uit afwisselingen van zand- en kleilagen tot dieptes van 14 à 17 m-mv. Daaronder volgt een dik zandpakket.

Door de vrij grote variatie in bodemopbouw wisselt de diepte waarop een 10 MPa-laag van minimaal 0.5 meter dikte (de laag tot waar afwerpmunitie maximaal kan indringen) sterk. Dit blijkt ook uit de kaarten "Overzicht EM34H (7.5) ohm-m" en "Overzicht EM34H (15) ohm-m", waaruit op te maken is dat de diepte van de 10 MPa in grote delen dieper dan 7.5 m-mv gelegen zal zijn. Opgemerkt wordt dat de daadwerkelijke maximale indringing van afwerpmunitie berekend dient te worden en waarschijnlijk op diverse plekken minder diep is dan de diepte van de 10 MPa-laag.
De maaiveldhoogtes in het onderzoeksgebied variëren van circa 0.5 m–NAP tot 0.5 m+NAP

[1] Overzicht EM34H (7.5) ohm-m.pdf en Overzicht EM34H (15) ohm-m.pdf.

ter plaatse van de vliegbasis en omliggende weilanden en akkers, waarbij het overgrote deel tussen circa 0.5 m-NAP en 0 m+NAP ligt. De ietwat hoger gelegen delen betreffen de (voormalige) start/landingsbanen, wegen e.d. Daarnaast is in het zuiden van het vliegveld een gebied gelegen waar nog verdedigingswerken uit WOII aanwezig zijn, die deels hoger aangelegd waren, tot circa 5 m+NAP.

Het duingebied varieert sterk in maaiveldhoogte, zoals verwacht mag worden. De lagere delen liggen op enkele meters boven NAP, de hoogste delen halen ruim 20 m+NAP.

2.2 INFORMATIE VAN OPDRACHTGEVER

Opdrachtgever heeft onderstaande informatie geleverd aan T&A.

Kaartmateriaal
Opdrachtgever heeft T&A een digitale topografische kaart ter beschikking gesteld. Hierop staat het onderzoeksgebied aangegeven.

Aanwezige informatie over de bodemgesteldheid
Opdrachtgever heeft informatie beschikbaar gesteld over de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. In §2.1 is deze informatie verwerkt.

Naoorlogse werkzaamheden
Opdrachtgever heeft informatie beschikbaar gesteld over naoorlogse werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied.

Voor de aangetroffen relevante naoorlogse werkzaamheden wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

2.3 REEDS UITGEVOERDE ONDERZOEKEN

In onderstaande tabel is aangegeven bij welke instanties navraag gedaan is of er in het verleden reeds onderzoek uitgevoerd is naar de aanwezigheid van explosieven. In de kolom "bronverwijzing" staat de afkorting die in de chronologische lijst van gebeurtenissen in bijlage 3 gebruikt is om naar het betreffende rapport te verwijzen. Opgemerkt wordt dat de reeds eerder door T&A uitgevoerde onderzoeken niet vermeld worden in onderstaande tabel, maar wel gebruikt zijn bij de uitvoering van onderhavig onderzoek.

Opdrachtgever – dhr. R. van der Gugten per e-mail d.d. 6-6-2020 en 19-6-2020	Bronverwijzing
'Onderzoeksrapport Marine Vliegkamp Valkenburg', uitgevoerd door LTZ 2OC W. Meurer en gerapporteerd d.d. februari 2006.	Vooronderzoek Meuer
'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Archeologisch plangebied Marinevliegkamp Valkenburg' uitgevoerd door Saricon BV en gerapporteerd met kenmerk 72494-VO-01, d.d. januari 2010.	Vooronderzoek Saricon uit 2010
'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Marinevliegkamp Valkenburg gemeente Katwijk' uitgevoerd door Saricon BV en gerapporteerd met kenmerk 72494-VO-02, d.d. januari 2010.	Vooronderzoek Saricon uit 2010
'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Zanderij te Katwijk' uitgevoerd door Saricon BV en gerapporteerd met kenmerk 17S113-VO-02, d.d. maart 2018.	N.v.t.
'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Katwijk aan den Rijn' uitgevoerd door Saricon BV en gerapporteerd met kenmerk 18S111-VO-02, d.d. maart 2019.	N.v.t.
'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Molenwijk te Katwijk' uitgevoerd door Saricon BV en gerapporteerd met kenmerk 17S070-VO-02, d.d. november 2017.	N.v.t.

Opdrachtgever – dhr. R. van der Gugten per e-mail d.d. 6-6-2020 en 19-6-2020	Bronverwijzing
'Rapportage detectieonderzoek "MVK Valkenburg, Startbanen" ', uitgevoerd door Heijmans / Explosive Clearance Group en gerapporteerd met kenmerk 119-010-DE-03v2, d.d. juli 2011.	N.v.t.
'Projectanalyse: Project Locatie Valkenburg ten behoeve van opsporing van conventionele explosieven' uitgevoerd door ECG en Heijmans en gerapporteerd met kenmerk 119-010-PrAn-01, d.d. november 2011.	119-010-PrAn-01
'Eindrapportage OCE-Begeleiding en detectieonderzoek 1e Mientlaan, gemeente Katwijk' uitgevoerd door ECG en gerapporteerd met kenmerk 423-013-PP-01v2, d.d. april 2014.	N.v.t.
'Eindrapportage detectie- en benaderonderzoek 'Mient Kooltuin', te Valkenburg, gemeente Katwijk' uitgevoerd door ECG en gerapporteerd met kenmerk 404-014-ER-01, d.d. februari 2015.	N.v.t.
'Vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied "Rijnlandroute Leiden Baseline 5.0" ' uitgevoerd door ECG en gerapporteerd met kenmerk 294-013-VO-03, d.d. juni 2015.	N.v.t.
'Vooronderzoek Katwijk Oud Valkenburg' uitgevoerd door AVG en gerapporteerd met kenmerk 1562022-VO-01, d.d. april 2015.	N.v.t.
'Vooronderzoek Barakken-Wassenaarseweg Katwijk' uitgevoerd door AVG en gerapporteerd met kenmerk 1762140-VO-03, d.d. februari 2018.	N.v.t.
'Vooronderzoek Niet Gesprongen Explosieven betreffende het ontwikkelingsplan 't Duyfrak in de gemeente Valkenburg (ZH)' uitgevoerd door T&A Survey met kenmerk 0304-GPR 653, d.d. juli 2004.	N.v.t.
'Rapportage van het historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van het gebied tussen de westgrens van het Marine Vliegkamp Valkenburg (MVKV) en de provinciale weg N206 in de gemeente Katwijk' uitgevoerd door T&A Survey met kenmerk 1007-GPR 1285, d.d. december 2007.	N.v.t.
'Rapportage betreffende een detectie onderzoek naar de aanwezigheid van Conventionele Explosieven ter plaatse van het Marine Vliegkamp Valkenburg' uitgevoerd door T&A Survey met kenmerk 1007-GPR 1276, d.d. februari 2008.	N.v.t.
'Rapportage van het historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ten behoeve van het project Rijnlandroute' uitgevoerd door &A Survey met kenmerk 0710GPR2086.1, d.d. oktober 2010.	N.v.t.
'Historisch Vooronderzoek Explosieven. Diverse percelen aan de oostzijde van het Valkenburgsemeer, gemeente Katwijk' uitgevoerd door T&A Survey met kenmerk GPR5380, d.d. november 2015.	N.v.t.
'Vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van het Gasunie project Rijnlandroute knooppunten 5 en 6' uitgevoerd door T&A Survey met kenmerk GPR7091, d.d. juli 2018.	N.v.t.
'Vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van het project 'Valkenburgsche Meer te Katwijk' uitgevoerd door T&A Survey met kenmerk GPR77664, d.d. mei 2019.	N.v.t.
'Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg' uitgevoerd door Fugro en gerapporteerd met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018.	N.v.t.
'Geofysisch onderzoek marine vliegkamp valkenburg verdachte locaties vak B te Katwijk' uitgevoerd door Fugro en gerapporteerd met kenmerk 1510-0044-000.R02-1/CVI, d.d. april 2011.	N.v.t.
'Analyse indringingsdiepte afwerpmunitie (vervolg)' uitgevoerd door Deltares en gerapporteerd met kenmerk 120882-000, d.d. februari 2014.	N.v.t.
'Militair archeologisch erfgoed te Valkenburg ZH. Een historisch overzicht en verwachtingsmodel' uitgevoerd door Past2Present en gerapporteerd met kenmerk Past2Presentrapport 509, d.d. maart 2010.	Past2Present
'Leveren van advies op het gebied van OCE (Opsporing Conventionele Explosieven) t.b.v. het project Willebrordus College e.o.' uitgevoerd door CQ en gerapporteerd met kenmerk 2016/NL/6/10/001, d.d. augustus 2016.	N.v.t.
'Proces verbaal van oplevering - Opsporen Conventionele Explosieven. Locatie: Ontmanteling Voormalig Militair Vliegkamp Valkenburg, binnen de gemeente Katwijk' uitgevoerd door Heijmans Infra/Bodem en gerapporteerd met kenmerk 313-1000-MEM-OCE-100 versie 7 definitief, d.d. 11-09-2020. NB: daartoe behoren de voorafgaande processen-verbaal van oplevering van de detectieonderzoeken.	313-1000-MEM-OCE-100 versie 7
Op 12 oktober 2020 zijn bestanden ontvangen met daarin aangegeven de locaties van aangetroffen explosieven tot 19 november 2012. Het betreft:	Munitie_191112_vanaf_200911

Opdrachtgever – dhr. R. van der Gugten per e-mail d.d. 6-6-2020 en 19-6-2020	Bronverwijzing
- Ligging aangetroffen CE 7-09-11.dwg - Drawing2.dwg - Munitie_191112_vanaf_290911.shx (en bijbehorende GIS-bestanden). NB Opgemerkt wordt, dat niet 100% duidelijk is of deze bestanden daadwerkelijk de locaties van alle explosieven bevatten, aangezien er afwijkingen zijn tussen de locaties in dit bestand en in de rapportage 119-010-PrAn-01.	
Gemeente Wassenaar via Wetransfer d.d. 13-10-2020	
Historisch vooronderzoek Niet Gesprongen Explosieven Wassenaar NGE-Risicokaart met kenmerk RO-170229 versie 2.0, gerapporteerd d.d. 7 februari 2018.	

T&A heeft de genoemde rapportage(s) doorgenomen op relevante informatie van betrouwbare bronnen. Indien er informatie in stond die niet reeds achterhaald was tijdens de door T&A uitgevoerde inventarisatie, is de achterliggende oorspronkelijke bron geraadpleegd. Waar het niet mogelijk bleek de oorspronkelijke bron te raadplegen, of het rapport als oorspronkelijk bron gezien moet worden (bijvoorbeeld bij een Proces-Verbaal van Oplevering van een opsporingsonderzoek) is de informatie uit het rapport overgenomen en wordt daarnaar verwezen in bijlage 3.

3 FASE 1: INVENTARISATIE VAN HET BRONNENMATERIAAL

Het bronnenmateriaal (literatuur, archiefstukken etc.) wordt bestudeerd op relevante feiten en aanwijzingen die onder meer worden gebruikt voor een goede keuze uit de beschikbare luchtfoto's. Alle betrouwbare bronnen met toegevoegde waarde zijn van belang voor verdere analyse, conclusies en afbakening van (on)verdachte gebieden. In de volgende paragrafen is een overzicht gegeven van de diverse bronnen, die geraadpleegd (kunnen) worden voor een vooronderzoek. Per paragraaf is de betreffende bron omschreven, met daarin:

- Algemene informatie van de bronnen met een vermelding in hoeverre de bron verplicht of aanvullend is conform het WSCS-OCE/certificatieschema OO;
- Een toelichting op de betrouwbaarheid van de bron;
- Een overzicht van wat voor onderhavig onderzoek is geraadpleegd, met nadere vermelding van de inventarissen, toegangsnummers e.d. op basis waarvan de bronnen herleidbaar zijn;
- Indien een bron niet is geraadpleegd, of er zijn leemtes in kennis, dan staat dit vermeld;
- De in de bron aangetroffen relevante gebeurtenissen zijn niet uitgewerkt in betreffende paragraaf, maar in één chronologische overzichtstabel in bijlage 3.

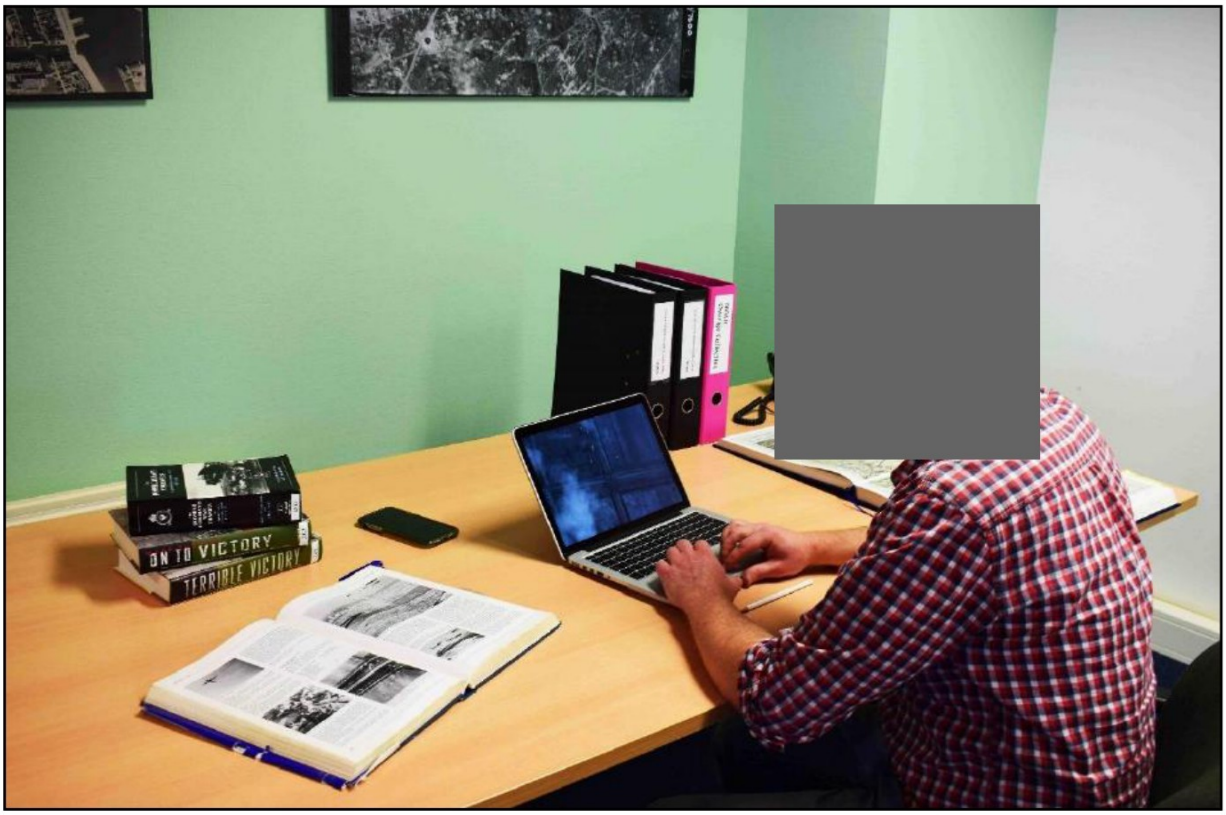

Betrouwbaarheid van de bronnen

Conform de richtlijnen in het WSCS-OCE, paragraaf 6.5.2, dient gerapporteerd te worden hoe de betrouwbaarheid van de gebruikte bronnen is ingeschat. De standaard richtlijnen bij T&A staan vermeld per soort bron in de betreffende paragraaf in onderhavig hoofdstuk. Waar in de rapportage afgeweken wordt van deze interne richtlijn, zal dit in de rapportage vermeld en onderbouwd zijn bij de analyse van het bronnenmateriaal in bijlage 3. Tevens geldt dat gebeurtenissen uit bronnen die T&A betrouwbaar acht, geen bevestiging van een tweede bron nodig hebben ter bevestiging van de gebeurtenis. In de regel zal T&A wel - waar mogelijk - een tweede bron raadplegen, omdat dit kan leiden tot een betere afbakening van een verdacht gebied.

Uitwerking van de bronnen

Op basis van de geraadpleegde bronnen is in bijlage 3 een chronologische overzichtstabel opgesteld van de relevante gebeurtenissen in (de omgeving van) het onderzoeksgebied gedurende en na WOII. In de betreffende tabel is elke gebeurtenis voorzien van een uniek markeringsnummer en de bronverwijzing. De kolom 'markering' verwijst naar het markeringsnummer, de kolom 'archief' naar het archief waar de informatie vandaan komt, terwijl de kolom 'bronverwijzing' verwijst naar de herkomst van de informatie binnen het gegeven archief.

Markeringsnummers

Elke relevante oorlogshandeling is voorzien van een markeringsnummer die is weergegeven in de overzichtstabel in bijlage 3 en in de inventarisatiekaart in bijlage 4.

De toevoeging 'indicatief' bij het markeringsnummer geeft weer dat de melding niet nauwkeurig geplaatst kan worden en dus indicatief in de inventarisatiekaart is ingetekend. Een indicatief markeringsnummer kan ook als tekstvlak in de kaart staan. Geen toevoeging geeft aan dat de melding (redelijk) nauwkeurig ingetekend kon worden.

In sommige gevallen blijkt dat een melding zich buiten het onderzoeksgebied bevindt, maar dat één of meerdere bronnen impliceren dat de gebeurtenis wel degelijk in of nabij het onderzoeksgebied plaatsgevonden had of kon hebben. Deze meldingen staan wel in de tabel in bijlage 3, inclusief analyse, maar niet in kaartbijlage 4.

3.1 LITERATUURSTUDIE

De eerste – conform WSCS-OCE verplichte - stap in een vooronderzoek is in de regel het raadplegen van de literatuur. Middels de literatuurstudie is een beeld te verkrijgen van algemene oorlogshandelingen in een gebied, meestal met data van deze gebeurtenissen en soms met zeer relevante details die niet in andere bronnen te vinden zijn. Deze studie levert zodoende een overzicht op van gebeurtenissen op basis waarvan gericht gezocht kan worden in diverse nationale en internationale archiefinstellingen.

Voor de literatuurstudie bestaat een aantal standaardwerken dat geraadpleegd wordt, aangevuld met regionale en plaatselijke literatuur. Deze literatuur is deels in bezit van T&A en wordt aangevuld met literatuur uit de Koninklijke Bibliotheek ("KB"), het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie ("NIOD"), het gemeentearchief en/of plaatselijke bibliotheken en historische verenigingen.

Betrouwbaarheid van de bron

Literatuur voor vooronderzoek loopt in betrouwbaarheid uiteen van weinig betrouwbaar tot zeer betrouwbaar. Dit komt doordat boeken geschreven kunnen zijn door auteurs met zeer uiteenlopende achtergronden in opleiding, ervaring en motivatie voor het schrijven van het stuk en ook sterk uiteenlopende bronnen gebruikt kunnen hebben. T&A hanteert de volgende richtlijnen om de betrouwbaarheid in te schatten.

Primaire bron van een boek betreft archiefstukken
Voor sommige boeken is uitvoerig archiefonderzoek uitgevoerd en in de betere boeken zijn archiefstukken geciteerd of zijn afdrukken ervan opgenomen. In de regel zijn deze archiefstukken ook ingezien tijdens het archiefonderzoek, maar soms zijn ze niet te achterhalen (zoals de zogenaamde 'gele briefjes' waar in "het spoorwegbedrijf in oorlogstijd" van C. Huurman naar verwezen wordt). Indien T&A de primaire documenten heeft achterhaald, geldt voor de betrouwbaarheid de richtlijn zoals bij de betreffende archiefinstelling omschreven. Als dat niet mogelijk bleek, is beoordeeld wat de betrouwbaarheid is van de primaire bron en hoe deskundig de auteur van het boek is om dat juist te interpreteren en verwoorden in zijn werk. Voorbeelden van werken waarvoor veel archiefstukken zijn gebruikt, zijn het boek van Huurman en het veel gebruikte werk "En nooit was het stil" van G.J. Zwanenburg, dat gebruik heeft gemaakt van de operationele aanvalsgegevens van de RAF en USAAF en stukken uit diverse andere archiefinstellingen.

Geschiedenisboeken van (lokale) amateurs versus gerenommeerde geschiedkundigen
Een van de grote verschillen in betrouwbaarheid van literatuur wordt veroorzaakt door de achtergrond van de betreffende auteur. Boeken van gerenommeerde auteurs als V.E. Nierstrasz, L. de Jong, H. Amersfoort, E.H. Brongers en C. Klep worden als betrouwbaar gezien. Deze boeken zijn gebaseerd op uitvoerig onderzoek in archieven en naslagwerken, interviews met getuigen en een brede kennis van de gebeurtenissen in WOII.[2] De inhoud van boeken van amateurhistorici loopt echter sterk uiteen wat betreft de kwaliteit en betrouwbaarheid. De onderzoeken kunnen nogal summier zijn, bronverwijzingen ontbreken vaak en bij nadere bestudering blijken diverse aspecten van gebeurtenissen door elkaar gehaald. In de regel dienen dergelijke bronnen in de literatuur middels een andere bron bevestigd te worden.

Dagboeken uit WOII
Meldingen in dagboeken uit WOII worden in de regel als betrouwbaar voor een gebeurtenis gezien, maar niet voor de details omtrent de betreffende gebeurtenis. Hierbij moet rekening gehouden worden met de specifieke melding van het gebeurde, of de auteur van het dagboek dit zelf meemaakte of uit tweede hand vernam en de leeftijd en functie van de auteur. De opgeschreven eigen ervaringen zijn betrouwbaar, omdat ze kort na een gebeurtenis zijn genoteerd. Vaak bevatten ze ook details die in andere bronnen niet vermeld zouden worden. Anderzijds zijn omschreven gebeurtenissen in dagboeken in de regel vaak overdreven en zijn de auteurs vrijwel uitsluitend leken op het gebied van explosieven. Aantallen en soorten explosieven zullen daardoor middels een andere bron bevestigd moeten worden. Wat in dagboeken genoteerd is uit tweede hand is vaak matig betrouwbaar en dient middels tweede bron bevestigd te worden.

[2] Hierbij moet wel altijd in ogenschouw genomen worden, wanneer de boeken geschreven zijn en wat de bronnen waren, zeker wat betreft de meidagen 1940. Door diverse auteurs zijn voor hun boeken over de meidagen verslagen van de Nederlandse officieren en troepen gebruikt (dit betreft de stukken uit collectie 409 van het NIMH). Hoewel de meesten ervan vlak na de strijd zijn geschreven, is er ook een aantal dat in de jaren na WOII pas geschreven is en daarmee minder nauwkeurig zal zijn. Bovendien zullen de verslagen van de Nederlandse troepen – bewust of onbewust – overdreven zijn in de gebeurtenissen. Dit blijkt uit zaken zoals meldingen van Duitse pantserwagens bij de Grebbeberg (die daar nooit geweest zijn in mei 1940) en uit tegenstrijdigheden die soms optreden tussen het verslag van een verantwoordelijke officier en dat van een soldaat die ook aanwezig was. Veel boeken die net na WOII geschreven zijn, hebben (soms sterk) de neiging de handelingen van het Nederlandse leger en de omvang en kracht van het Duitse leger te overdrijven. Neemt niet weg dat dit soort werken van gerenommeerde auteurs vaak de beste bronnen zijn voor oorlogshandelingen in mei 1940 en bij de bevrijdingsgevechten in 1944/1945.

Het werk van Eversteijn

In de branche wordt regelmatig het werk "Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945" van T. Eversteijn gebruikt. Dit is een niet gepubliceerd werk uit 1990, zonder bronvermelding van de erin opgenomen oorlogshandelingen. Van een aantal gebeurtenissen is de achterliggende bron vrij goed te achterhalen. Dat betreffen bronnen, die T&A standaard raadpleegt, waardoor het werk van Eversteijn hier geen enkele toegevoegde waarde heeft m.b.t. deze meldingen. Sterker nog, enkele van die oorspronkelijke bronnen komen regelmatig met correcties en aanvullende informatie, die in Eversteijn dus ontbreken. Van andere meldingen is de bron onduidelijk en wordt de melding in de regel in andere literatuur of archiefstukken aangetroffen. Gevolg is dat het betreffende werk geen toegevoegde waarde heeft, omdat de melding soms gedateerd is, meestal middels de oorspronkelijke bron al geraadpleegd is voor het onderzoek en in andere gevallen onduidelijk is wat de oorspronkelijke bron was, waardoor de betrouwbaarheid sterk in twijfel getrokken moet worden. T&A raadpleegt deze bron daarom niet.

Overzichtslijst gebruikte literatuur

Voor de literatuurstudie zijn de onderstaande boeken geraadpleegd. In de kolom "bronverwijzing" staat de afkorting die in de chronologische lijst van gebeurtenissen in bijlage 3 gebruikt is om naar het betreffende boek te verwijzen.

Auteur	Titel	Uitgegeven	Bronverwijzing
Alphen, M. van e.a.,	'Terg mij niet' : de geschiedenis van marinevliegkamp Valkenburg	Franeker 2007	Alphen (2007)
Amersfoort, H. e.a.,	Mei 1940, de strijd op Nederlands grondgebied	Den Haag 2005	Amersfoort (2005)
Boiten, T.,	Blenheim Strike	1996	Boiten (1996)
Brongers, E.H.,	De oorlog in mei 1940	Baarn 1985	Brongers (1985)
Brongers, E.H.,	Inventarisatie uit diverse bronnen van in de meidagen van 1940 Tijdens of door de strijd in Nederland neergeschoten, vernielde Of door vuur beschadigde Duitse vliegtuigen, weergegeven per Provincie of gebied	Wijnandsrade 2008	Brongers (2008)
Cony, C. e.a.,	Luftwaffe in Colour: The Victory Years: 1939–1942	Oxford 2016	Cony (2016)
Dort, R. van & Driessen, B.	Oegstgeest in bange dagen. 1940-1945	Oegstgeest 1994	Dort & Driessen (1994)
Grimm, P. e.a.,	Vliegvelden in oorlogstijd	Den Haag 2009	Grimm (2009)
Harff, D. en Harff, P,	Katwijk 1940-1945. Katwijk aan Zee en Katwijk aan den Rijn van dag tot dag	Katwijk 2007	Harff (2007)
Hazenberg, F.R.; A.N.W. Kenens, et al	Wassenaar in de Tweede Wereldoorlog	Wassenaar 1995	Hazenberg (1995)
Jansen, A.A.J.	Fliegerhorst Schiphol deel 2	Amsterdam 1998	Jansen (1998)
Jong, Dr. L. de,	Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog	Den Haag 1970	De Jong (1970)
Klep, C. (red.),	De bevrijding van Nederland 1944-1945, oorlog op de flank	Den Haag 1995	Klep (1995)
Korthals Altes, A.,	Luchtgevaar, luchtaanvallen op Nederland 1940-1945	Amsterdam 1984	Korthals Altes (1984)
Molenaar, F.J.	De luchtverdediging in de meidagen 1940 (2 delen)	's-Gravenhage 1970	Molenaar (1970)
NFLA	NFLA-Recovery list	2003	NFLA (2003)
Nierstrasz, V.E., e.a.	De strijd op Nederlands grondgebied tijdens Wereldoorlog II, diverse delen	's-Gravenhage	Nierstrasz
Pater, de B.C.,	De Grote Atlas van Nederland 1930-1950	Utrecht 2011	Pater (2011)

Auteur	Titel	Uitgegeven	Bronverwijzing
Schoenmaker, B., e.a.			
Portengen, P.,	Herleefd verleden. Strijd om Valkenburg ZH in mei 1940	Delft 1995	Portengen (1995)
Rijnhout, B.,	De verloren strijd: een fotografisch overzicht van de massale Duitse luchtinvasie in de mei-dagen van 1940	Breda 1982	Rijnhout (1982)
Ruissen, C.J.	Artillerie mei 1940. De krijgsverrichtingen en achtergronden. Deel 2. Grebbelinie N	Amersfoort 2006	Ruissen (2006)
Studiegroep luchtoorlog 1939-1945	Verliesregister		Verliesregister NIMH
Veenstra, S.L.,	In de schaduw van de glorie: overzicht van vliegtuigbergingen in Nederland: 1960-1977	Zutphen 1992	Veenstra (1992)
Vereniging Oud Valkenburg (Oesterholt-Vis, C. en Imtorn, H., samenst.)	Valkenburg ZH in oorlog 1940-1945	Valkenburg 1985	Vereniging Oud Valkenburg (1985)
Zwanenburg, G.J.,	En nooit was het stil… Kroniek van een lucht-oorlog – delen I en II	z.p., z.j.	Zwanenburg (z.j.)

Tevens zijn de volgende nummers van tijdschrift *De Militaire Spectator, Maandblad voor Krijgswetenschap* geraadpleegd:

Jaar	Jaar-gang	Nr.	Titel artikel	Auteur
1942	111e	5 (mei)	Gebeurtenissen bij III-2 R.A. van 10 tot en met 14 mei 1940	H.J.J.W. Dürst Britt (majoor voormalige C-III-2 R.A.)

Leemte in kennis:

- Geen.

Uitwerking van de literatuur

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2 ARCHIEFONDERZOEK

Archiefstukken zijn de meest belangrijke informatiebron voor een vooronderzoek. Ze hebben doorgaans de meest accurate en betrouwbare gegevens die voor een onderzoek nodig zijn, omdat het vaak primaire bronnen betreffen waarvoor de informatie is vastgelegd korte tijd nadat een gebeurtenis plaatsvond. De stukken bestaan onder meer uit processenverbaal en dagrapporten, maar soms ook uit foto's van oorlogsvoorvallen en militaire verslagen waarin planning en uitvoering alsmede resultaten en gebruikte explosieven zijn vastgelegd.

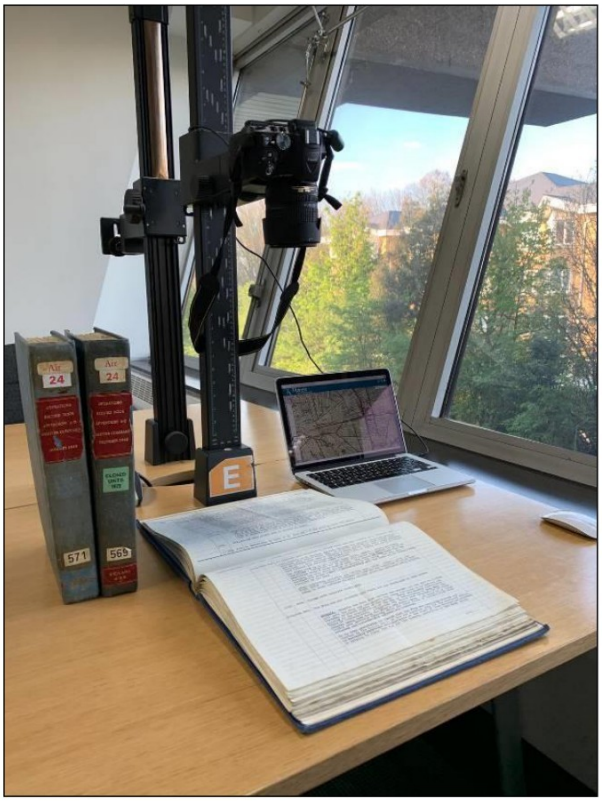

Archiefstukken voor vooronderzoek liggen in verschillende archieven in Nederland en in enkele buitenlandse archiefinstellingen. Aan hand van de richtlijnen in het WSCS-OCE/certificatieschema OO en door de onderzoeker is bepaald welke archieven geraadpleegd dienen te worden voor het onderzoek en of de aangetroffen informatie relevant is of niet. Per archief is een inventarisatie opgemaakt van de dossiers waarin relevante informatie verwacht mag worden. Deze dossiers zijn ingezien en de inhoud is beoordeeld op relevantie. In bijlage 5 is meer specifiek per archief aangegeven op welke wijze deze is geraadpleegd.

Een stuk is niet relevant indien het geen indicaties of contra-indicaties voor de mogelijke aanwezigheid van explosieven in het onderzoeksgebied of de directe nabijheid ervan bevat. De geraadpleegde inventarissen, toegangsnummers en stukken zijn per archief in overzichtstabellen weergegeven in de volgende paragrafen bij de betreffende archiefinstelling. Voor al deze archieven geldt, dat in de laatste kolom van de tabel van de inventarisatie is aangegeven of een inventaris als relevant is beschouwd. Indien de stukken niet als relevant werden beschouwd, dan is middels een nummer aangeduid waarom een inventaris niet relevant is bevonden.

De vermelde nummers in de kolom 'relevant' van de tabel van de inventarisatie van elk archief staan voor het volgende:

1. De in de stukken gemelde gebeurtenissen zijn te ver van het onderzoeksgebied om relevant te zijn;
2. De stukken melden geen (aan) explosieven (gerelateerde gebeurtenissen);
3. De stukken melden geen relevante naoorlogse werkzaamheden;
4. De stukken missen in het archief.

De relevante stukken zijn verder uitgewerkt en geanalyseerd in het chronologische overzicht in bijlage 3.

3.2.1 Gemeentelijk en provinciaal archief

Archiefstukken uit gemeentearchieven bevatten in de regel de meest gedetailleerde en

betrouwbare informatie voor oorlogshandelingen in de gemeente, getroffen locaties, afhandelingen betreffende het zoeken en/of ruimen van explosieven en naoorlogse werkzaamheden. Meestal zijn deze stukken in een lokaal gemeentearchief terug te vinden, maar in andere gevallen liggen dergelijke stukken in provinciale of regionale archieven. Bij het raadplegen van het gemeentelijk en provinciaal archief worden conform het WSCS-OCE ten minste stukken van de luchtbeschermingsdienst, de stukken over aangetroffen/geruimde explosieven en oorlogsschaderapporten geraadpleegd. Bij het provinciaal archief worden aanvullend de relevante archieven van het Militair Gezag geraadpleegd. Tevens is bij de gemeente nagevraagd of er in het verleden reeds onderzoeken zijn uitgevoerd naar de aanwezigheid van explosieven. Met opdrachtgever is overeengekomen dat een onderzoek naar relevante naoorlogse ontwikkelingen in deze archieven geen deel uitmaakt van het onderzoek.

Betrouwbaarheid van de bron
Archiefstukken uit het gemeentearchief of provinciaal archief zijn in de regel betrouwbaar, hoewel dit iets kan verschillen per soort archiefstuk.

Processen-verbaal van de Luchtbeschermingsdienst (LBD), politie en brandweer
Processen-verbaal van de LBD, politie en brandweer zijn betrouwbare weergaven van de situatie zoals waargenomen tijdens en/of na een gebeurtenis. Ze zijn meestal opgesteld kort na een gebeurtenis en op basis van waarnemingen van de verbalisant of directe medewerkers en betreffen in de regel objectieve constateringen, zonder overdrijving van feiten in eigen belang. Deze stukken worden betrouwbaar geacht betreffende het plaatsvinden van een gebeurtenis, de betroffen locatie(s), de afhandeling van de gebeurtenis door de autoriteiten en andere zaken die betrouwbaar vanuit de positie van de verbalisant konden worden bepaald. Hieronder valt dus bijvoorbeeld wel het aantal bommen dat ontplofte, maar meestal niet het aantal afgeworpen bommen, aangezien dit zelden betrouwbaar waargenomen kon worden.

Stukken betreffende aangetroffen/geruimde explosieven
Deze stukken worden als betrouwbaar gezien aangezien deze stukken meestal zijn opgesteld kort na het aantreffen/ruimen van de explosieven en op basis van waarnemingen van de verbalisant of directe medewerkers en betreffen in de regel objectieve constateringen, zonder overdrijving van feiten in eigen belang.

Oorlogsschaderapporten
De betrouwbaarheid van oorlogsschaderapporten is wisselend, maar over het algemeen redelijk betrouwbaar. De ervaring leert dat bij schaderapporten twee belangrijke factoren meespelen voor de betrouwbaarheid van de melding. Ten eerste de melder van de schade. Indien de schade is geconstateerd door de LBD, politie of brandweer, kan gesteld worden dat het een betrouwbare melding betreft. Bij een schadeclaim van de eigenaar bestaat de kans echter dat er sprake is van fraude. Een tweede factor die meespeelt is de datum van de melding ten opzichte van de datum van de gebeurtenis. Meldingen van maanden of jaren na de gebeurtenis melden vaak de verkeerde datum en/of oorzaak van de schade. Indien schademelding door de eigenaar is gedaan en/of van lang na de gebeurtenis is, dient de melding bij voorkeur door een tweede bron bevestigd te worden, of wordt onderbouwd waarom de melding als (on)betrouwbaar wordt gezien.
Overzichtslijst geraadpleegde gemeentearchieven en inventarissen

Archief voormalige gemeente Valkenburg

De archiefstukken van voormalige gemeente Valkenburg bevinden zich in archieven van Valkenburg en Rijnsburg in Katwijk. Hiervan zijn de volgende archieven geraadpleegd:

Gemeentebestuur Valkenburg 1933-1989		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
101	Stukken betreffende de herziening van straatnamen en huisnummers, 1941.	*
102	Stukken betreffende de naamgeving van straten, 1947, 1965, 1967, 1969, 1971-1975, 1977-1979, 1982-1984, 1986, 1988-1989. 102 1947, 1965, 1967, 1969, 1971-1975, 1977-1979, 1982-1984;	*
103	Stukken betreffende de naamgeving van straten, 1947, 1965, 1967, 1969, 1971-1975, 1977-1979, 1982-1984, 1986, 1988-1989. 103 1986, 1988-1989.	*
104	Stukken betreffende de toekenning en wijziging van huisnummers, 1965, 1969, 1971, 1973, 1975, 1977-1981, 1983-1989. 104 1965, 1969, 1971, 1973, 1975, 1977-1980;	*
105	Stukken betreffende de toekenning en wijziging van huisnummers, 1965, 1969, 1971, 1973, 1975, 1977-1981, 1983-1989. 105 1981, 1983-1989.	*
114	Telegram van de minister van Defensie betreffende de afkondiging van de staat van beleg, correspondentie met het Militair Gezag betreffende de staat van beleg en (de uitvoering van) daarmee gepaard gaande bevoegdheden, alsmede een telegram van de opperbevelhebber van de Land- en Zeemacht houdende een proclamatie aan het Nederlandse volk aangaande de oorlogsontwikkelingen, 1940.	Nee, 2
605	(Verzamel-)rekeningen van kosten van de herbouw en het herstel van in mei 1940 door het oorlogsgeweld verwoeste en beschadigde gebouwen, ingediend door aannemers, schilders etc. bij de eigenaars van die gebouwen, afschriften, 1940-1941.	Nee, 1
609	Stukken betreffende de opgave van getaxeerde schade aan gebouwen, inboedels respectievelijk inventarissen, voorraden en vee ten gevolge van het oorlogsgeweld in mei 1940 of later, de ontvangst van en dankbetuiging voor hulp ten behoeve van getroffenen door het oorlogsgeweld, alsmede de bemoeiing met de herbouw en het herstel van door het oorlogsgeweld verwoeste en beschadigde gebouwen, met de vergoeding van bedrijfsschade ten gevolge van het oorlogsgeweld en met onteigeningen ten name van de gemeente en ten behoeve van de wederopbouw, 1940-1946.	Nee, 1
633	Kadastrale kaarten, 1969, 1979, 1984, 1987.	Nee, 1
660	Maand- en kwartaalrapporten van de burgemeester aan de officier van justitie te 's-Gravenhage of de gewestelijk politiepresident te Rotterdam/Haagse Veer betreffende politionele aangelegenheden, 1941-1943, 1946, 1948-1956. 660 1941-1943, 1946;	Nee, 1
836	Stukken betreffende het ontwerp van het wederopbouwplan 1940 en van een uitbreidingsplan in onderdelen, 1940-1941.	Nee, 1
837	Stukken betreffende het ontwerp van het basisplan voor de wederopbouw, ook genoemd wederopbouwplan 1946, de verkrijging van goedkeuring ("vaststelling") voor het plan van het College van Algemeene Commissarissen voor den Wederopbouw, alsmede de partiële herziening van het plan en de verkrijging van goedkeuring voor deze herziening van de minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting, 1947-1951, 1953-1955.	Nee, 1
890	Staten, houdende overzicht van verwoeste, gesloopte, herbouwde en gereedgekomen woningen in de jaren 1940-1948, 1948, 1950.	Nee, 1
910	Stukken betreffende de ontruiming en afbraak van woningen aan de Katwijkerweg en de Rijnstroomlaan in juli 1944 op last van de Duitse bezettingsmacht, alsmede de afwikkeling van de sloop van deze woningen, 1944-1950. 910 1944-1946;	Nee, 1

Gemeentebestuur Valkenburg 1933-1989		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
911	Stukken betreffende de ontruiming en afbraak van woningen aan de Katwijkerweg en de Rijnstroomlaan in juli 1944 op last van de Duitse bezettingsmacht, alsmede de afwikkeling van de sloop van deze woningen, 1944-1950. 911 1947-1950.	Nee, 2
912	Schaderapporten betreffende in juli 1944, op last van de Duitse bezettingssmacht, afgebroken woningen aan de Katwijkerweg en de Rijnstroomlaan ten behoeve van het ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (College van Algemeene Commissarissen voor den Wederopbouw), met bijlagen, 1947, 1949.	Nee, 1
1039	Stukken betreffende de organisatie en uitvoering van de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen (luchtbescherming), 1936-1945, 1952.	Ja
1045	Brief aan de minister van Oorlog betreffende in de gemeente gelegen vliegtuigwrakken, met een afschrift van het proces-verbaal van opperwachtmeester E. Rous van de Marechaussee van een op 5 december 1944 neergekomen vliegtuig, 1946.	Nee, 1
1058	Rapporten van de vrijwillige brandweer, Rijkspolitie, burgemeester en het Centrum voor brandveiligheid van TNO betreffende plaats gehad hebbende branden, 1941-1943, 1945, 1947-1948, 1957, 1961, 1964-1967, 1970, 1972, 1979, 1981. 1058: 1941-1943, 1945;	Nee, 2
1147	Opruiming van twee Duitse bunkers langs de weg in verband met werkzaamheden voor deel twee van de reconstructie van de weg, 1975-1976, 1978-1979;	Nee, 1
1552	Stukken betreffende de verkrijging van toestemming van de Chef van de Generale Staf van het ministerie van Oorlog voor de opruiming van twee Duitse bunkers aan de Voorschoterweg, de verkrijging van een afwijzing van de Chef van de Generale Staf op het verzoek tot het laten opruimen van deze twee bunkers door genietroepen in opleiding, alsmede de kennisgeving aan de dienst Gebouwen, Werken en Terreinen van het ministerie van Defensie van het kunnen overgaan tot de sloop van drie bunkers en de stalen verkeerstoren met onderbouw (bunker) op het Marinevliegkamp Valkenburg, 1947-1948, 1955-1958, 1963, 1980.	Nee, 1
1553	Verslag "Uit de geschiedenis van de gemeente Valkenburg ZH" door A.C. de Wilde, burgemeester, met de nadruk op de periode mei 1940, z.j. (ca. 1940).	Ja
1554	Boek "Beknopt overzicht van de krijgsverrichtingen van de Koninklijke landmacht 10-19 mei 1940", met bijlagencassette ("taschje"), samengesteld bij de Sectie "Krijgsgeschiedenis" van de Generale Staf in opdracht van de minister van Oorlog, uitgave voor de Koninklijke Nederlandse Vereniging "Ons Leger", 1947.	**
1555	Boekje "II - 2 R.A. 25 augustus 1939 - 14 juli 1940", uitgereikt tijdens de reünie in 1950 te Katwijk en Noordwijk van de IIIe afdeling van het voormalige 2e Regiment Artillerie ter herinnering aan de mobilisatiedagen 1939-1940 en in het bijzonder aan de dagen van 10 t/m 14 mei 1940, 1950.	Nee, 1
1556	Ansichtkaarten van Valkenburg, met brief en envelop van R.H. Bonnema betreffende de schenking van deze kaarten uit de nalatenschap van wijlen de heer Geervliet, z.j. (ca. 1e helft 20e eeuw), 1999. N.B. Op de brief en envelop is met potlood aangetekend: "Foto's van voor WO II".	Nee, 2
1557	"Herdenkings-uitgave Vereniging van oud-strijders v.m. 4 R.I.", nr. 1, 1951. N.B. Het afgekorte "v.m. 4 R.I." staat voor voormalig 4e Regiment Infanterie.	Ja
1558	Uittreksel uit de registratieve gegevens betreffende de militairen van de Koninklijke Landmacht c.q. Koninklijke Luchtmacht, ten aanzien van de staat van dienst van J. Mallinckrodt, in 1940 majoor van het 3e bataljon van het 4e Regiment Infanterie, opgesteld en verstrekt door het Centraal Archievendepot van het departement van Defensie, 1963.	Nee, 2
1563	Folder "Een dorp in beweging", uitgave van de Vereniging "Oud Valkenburg" betreffende een toelichting op de bouwactiviteiten van de gemeente sinds 1940, 1984.	Nee, 1
1564	Boekje "Valkenburg ZH in oorlog 1940-1945", uitgave van de Vereniging "Oud Valkenburg", 1985.	**
1566	Verslag "Weergegeven indrukken van de in de gemeente Valkenburg Z.H. beleefde oorlogsdagen van Vrijdag 10 mei 1940 tot en met 15 mei 1940 door Jac. v.d. Zwart, wonende Middenweg 8 te Valkenburg", 1940, afschrift, z.j.	Nee, 1

Gemeentebestuur Valkenburg 1933-1989		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
1567	Artikel "Mijn belevenissen bij Valkenburg 10-13 mei 1940" door mr. dr. W.F. van Gunsteren, reserve eerste-luitenant der Huzaren, verschenen in het tijdschrift "De Militaire Spectator", 1940, afschrift, z.j.	Nee, 1
1568	Foto's van de Duitse aanval op 10 mei 1940, Nederlandse militaire vliegtuigen, het vaandel van het 4e Regiment Infanterie en schade aan gebouwen door het oorlogsgeweld in mei 1940, z.j.	Nee, 1
1569	Artikel "De gevechten op en rond het vliegveld Valkenburg op 10 mei 1940" door D.A. van Hilten, luitenant-kolonel van de Generale Staf, verschenen in het tijdschrift "De Militaire Spectator", z.j. (ca. 1941), afschrift, z.j.	Nee, 1
1570	Verslag "Als Krijgsgevangene in en om Valkenburg: oorlogsherinneringen van Berend Borst en ter herinnering aan Jan Varkenvisser Jz. 5 mei t/m 10 mei 1940", z.j. (ca. 1941), afschrift, z.j.	Ja
1574	Kaart van de opstelling van de bewaking van het vliegveld Valkenburg in de vroege ochtend van 10 mei 1940, z.j., afschrift, z.j.	Nee, 1
1575	Lijst van Duitse militaire graven op de algemene begraafplaats te Katwijk aan Zee, z.j., afschrift, N.B. Afkomstig uit het archief van de gemeente Katwijk.	Nee, 1

* Gebruikt waar nodig.
** Reeds vermeld onder literatuur.

Leemte in kennis gemeentearchief

- Er zijn geen stukken aangetroffen betreffende aangetroffen/geruimde explosieven;
- De stukken van de Luchtbeschermingsdienst zijn verre van compleet.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

Archief gemeente Katwijk

De archiefstukken van gemeente Katwijk bevinden zich bij het Erfgoed Leiden en Omstreken in Leiden. Hiervan zijn de volgende archieven geraadpleegd:

0402 - Archief van het gemeentebestuur van Katwijk, (1908) 1932-1945 (1969)		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
53	Dossiers inzake het geven van huisnummers, 1932-1945.	*
54	Dossiers inzake het geven c.q. wijzigen van namen aan straten, pleinen en lanen, 1932-1952.	*
301	Stukken betreffende het verzoeken tot het vergoeden van schade geleden aan gemeente-eigendommen tijdens de Tweede Wereldoorlog op grond van de molestverzekering, 1942-1961.	Ja
366	Dossier inzake het verstrekken van een voorschot door de Algemeen Gemachtigde voor de Wederopbouw en voor de Bouwnijverheid te 's-Gravenhage voor het herstellen van door bominslag op 20 februari 1941, 25 juni 1942 en 4 juli 1942 beschadigde percelen, 1941-1942.	Nee, 1
369	Dossier houdende opgaven aan de Rijksinspectie voor de Bescherming van de Bevolking tegen Luchtaanvallen te Amsterdam en de Schade-Enquête-Commissie te Leiden inzake schade veroorzaakt door een mijnexplosie op 18 september 1942, met bijlagen, 1942; afschriften.	Nee, 1
371	Dossier inzake herstel van de schade aan het gebouw van het "Sint-Willebrordus-college" gelegen aan het Overrijn, de kapel achter dit gebouw en enige woningen veroorzaakt door afgeworpen bommen op 12 augustus 1943.	Ja
372	Dossier houdende opgaven aan de Schade-Enquête-Commissie te Leiden inzake schade veroorzaakt door een mijnexplosie op 22 juni en 15 augustus 1944, 1944	Nee, 1

0402 - Archief van het gemeentebestuur van Katwijk, (1908) 1932-1945 (1969)		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
373	Dossier inzake de inventarisatie van schade aan gebouwd onroerend goed veroorzaakt door oorlogsgeweld ten behoeve van de Algemeen Gemachtigde voor de Wederopbouw en voor de Bouwnijverheid te 's-Gravenhage, 1945.	Nee, 2
393	Dossier inzake het verlenen van ontheffing van de straatbelasting in verband met het afbreken van verschillende percelen als gevolg van de Tweede Wereldoorlog, 1943-1944.	Nee, 2
466	Dossier inzake het bergen van mijnen en andere projectielen, 1943-1944	Nee, 1
469	Dossier inzake het treffen van voorzorgsmaatregelen tegen neerkomende projectielen, 1933-1944.	Nee, 1
471	Dossier inzake het treffen van maatregelen door bedrijven te bescherming tegen luchtaanvallen, 1938-1944.	Nee, 2
475	Dossier inzake het vergoeden de schade aan het pand Tramstraat 2 op 22 januari 1940 veroorzaakt door een projectiel afkomstig van de Luchtdoelartillerie uit Den Helder, 1940.	Nee, 1
478	Dossier inzake het treffen van maatregelen ter bescherming van kerkbezoekers tijdens luchtalarm of luchtaanvallen, 1944	Nee, 1
588	Dossier inzake het vorderen van een schadevergoeding door bominslag op 2 februari 1941 aan woningen van de Katwijksche Bouwvereeniging, 1941-1948.	Nee, 1
739	Aanleggen van een militair vliegveld, 1939-1940.	Nee, 2
741	Ruimen van puin en afbreken van beschadigde gebouwen in de gemeente Valkenburg (Z.H.)	Nee, 2

* Gebruikt waar nodig.

0403 - Archief van het gemeentebestuur van Katwijk, (1924-1945) 1946-1959 (1960-1986).		
62	Stukken betreffende het geven c.q. wijzigen van huisnummers, 1947-1959.	Nee, 1
544	Stukken betreffende de wederopbouw van in de oorlog vernielde gebouwen en woningen, 1940-1954	Nee, 2
547	Dossier inzake het herstel van de beplanting en plantsoenen als gevolg van de oorlogsschade, 1945-1953.	Nee, 1
603	Dossier inzake de vergoeding van de schade door de ontploffing van een nabij de uitwatering gelegen zeemijn, 1954-1955	Nee, 2

0411 - Gemeentepolitie Katwijk, 1918-1993		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
I.A	DAG- EN NACHTRAPPORTEN 7a 1 januari 1940 t/m 29 september 1940. 1940, 1 deel 8a 30 september 1940 t/m 2 januari 1941. 1940 - 1941, 1 deel 9a 1 januari 1941 t/m 15 augustus 1941. 1941, 1 deel 10a 16 augustus 1941 t/m 11 mei 1942. 1941 - 1942, 1 deel 11a 13 mei 1942 t/m 6 januari 1943. 1942 - 1943, 1 deel 14a 1 juli 1943 t/m 31 maart 1944. 1943 - 1944, 2 delen 15a 1 april 1944 / 12 juni 1944. 1944, 1 deel 16a 12 juni 1944 t/m 10 augustus 1944. 1944, 1 deel 17a 10 augustus 1944 t/m 14 december 1944. 1944, 2 delen 18a 26 januari 1945 t/m 13 mei 1945. 1945, 1 deel. Openbaarheid beperkt tot 1 januari 2021 3	Ja

Bij de gemeente is navraag gedaan m.b.t. de beschikbaarheid van reeds uitgevoerde explosievenonderzoeken. Zie §2.3 voor de resultaten hiervan.

Leemte in kennis gemeentearchief

- Er zijn geen stukken aangetroffen betreffende aangetroffen/geruimde explosieven;
- De stukken van de Luchtbeschermingsdienst zijn verre van compleet.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

Archief gemeente Wassenaar

De archiefstukken van gemeente Wassenaar bevinden zich in het gemeentehuis van de gemeente Wassenaar.

Archief van de gemeente Wassenaar 1930 - 1960		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
24	Dossier inzake de liquidatie van Duitse opstallen als bunkers, schuilkelders en schuilloopgraven op diverse lokaties in de gemeente, 1945-1958; met 8 tekeningen.	Ja
25	Dossier inzake de puinruiming en onteigening in de gemeente na de oorlog, 1946-1952; met 5 tekeningen.	Nee, 2
126	Dossier houdende opgave van gesneuvelde en door oorlogsgeweld overleden personen, 1940.	Nee, 2
127	Dossier inzake vermiste en omgekomen personen tijdens de oorlogsjaren 1940-1945, 1943-1950.	Ja
132	Dossier inzake de wijziging van de huisnummering, 1938-1960.	Nee, 2
133	Dossier inzake de huisnummering, waaronder richtlijnen ten aanzien van het te gebruiken model huisnummerplaatje, 1937-1960.	Nee, 2
134	Lijsten van huisnummeringen, 1930-1960.	*
166	Dossier inzake de aangifte van schaden aan eigendommen ten gevolge van de oorlogstoestand, 1941 -1945.	Nee, 2
3710A	Dossier houdende opgave onbewoonbaar verklaarde woningen, 1931-1954	Nee, 1
3783	Dossier inzake het bouwen in de omgeving van het Vliegveld Valkenburg, 1939-1953; met 6 tekeningen.	Nee, 2
3794	Dossier inzake rapporten van in de gemeente gevonden ontplofbare voorwerpen, 1941-1942.	Nee, 1
3800	Dossier inzake maatregelen houding voor, tijdens en na luchtaanvallen, 1940-1944. N.B. Onder meer brandplaatjes.	Nee, 1
3810	Dossier inzake de ontruiming van de militaire zone Katwijk-Noordwijk-Wassenaar (Rijksdorp-Maaldrift), 1942-1943.	Nee, 2
3811	Dossier inzake de ontruiming van het zuid-westelijk gedeelte van de gemeente, 1944.	Nee, 2
3819	Dossier inzake de aangifte en opruiming van niet ontplofte projectielen, 1939-1948; met tekeningen. Zie ook inv. nr. 3794.	Nee, 1
4005	Dossier inzake de bouw van een betonnen voetbrug over de tankgracht in de Wassenaarseweg, 1945-1958; met 5 tekeningen.	Nee, 1
4132	Dossier inzake de betalingen door de gemeente voor de door inwoners uit Wassenaar in Duitsland geleden schade door bombardementen, 1943-1945.	Nee, 2
4219	Dossier inzake de toekenning van vergoedingen voor geleden bezettingsschade, 1942-1959.	Nee, 2
4223	Dossier inzake de behandeling van bedrijfsschade- gevallen ten gevolge van de oorlog, 1940-1943.	Nee, 2
4231	Lijsten van schade aan percelen, veroorzaakt door oorlogshandelingen (bominslagen en vorderingen), 1940-1945.	Ja
4234	Dossier inzake de opgave van de schade aan beplantingen ten gevolge van oorlogs- en bezettingshandelingen en de kosten van herstel, 1946-1957; met 2 kaarten.	Nee, 2
4529	Dossier inzake het herstel van de door oorlogshandelingen beschadigde molen in de Oostdorper- en Huis ter Weerpolder, 1940-1960. N.B. Later afgebroken.	Nee, 1
4590	Dossier houdende voorschriften en richtlijnen bestemd voor de inwoners van Wassenaar over hun houding jegens de Duitse bezetter, alsmede overige correspondentie over de oorlogsomstandigheden, 1940-1945.	Nee, 2
4885	Dossier houdende verzekeringspolissen voor eigendommen van de gemeente Wassenaar tegen brand, ongevallen, stom, aansprakelijkheid, reconstructie, oorlogsschade etc., 1918-1957. N.B. Vervallen.	Nee, 2

XXIX Archief van de N.S.B.-burgemeester		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
9	Dossier inzake diverse aspecten op het gebied van	Nee, 2

	luchtbeschermingsaangelegenheden, 1944-1945.	
42	Publicaties betreffende verschillende onderwerpen, 1943-1945.	Nee, 2
43	Dossier inzake beschadigingen aan leidingen en kabels tengevolge van oorlogs-handelingen, 1944.	Nee, 1
46-54	Politiedagrapporten, 1942-1944. 9 omslagen. 46 27 augustus - 31 oktober 1942 47 1 november - 31 december 1942 48 1 januari - 31 maart 1943 49 1 april - 30 juni 1943 50 1 juli - 31 augustus 1943 51 1 september - 31 december 1943 52 1 januari - 31 maart 1944 53 1 april - 31 mei 1944 54 1 juni - 30 september 1944	Ja

* Gebruikt waar nodig.

Bij de gemeente is navraag gedaan m.b.t. de beschikbaarheid van reeds uitgevoerde explosievenonderzoeken. Zie §2.3 voor de resultaten hiervan.

Leemte in kennis:

- Er zijn geen stukken van de luchtbeschermingsdienst aangetroffen;
- De politiedagrapporten 46 tot en met 43 lopen van 27 augustus 1942 tot en met 31 mei 1944.
- De politiedagrapporten 54 dekt de periode van 1 juni 1944 tot en met 19 juni 1944. En van 12 augustus 1944 tot en met 31 augustus 1944.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

Archieven gemeenten Alkmaar, Amsterdam, Haarlemmermeer, Noordwijk en Voorschoten

Deze archieven zijn niet actief geraadpleegd, maar ten behoeve van enkele bombardementen zijn bepaalde stukken opgezocht ter bevestiging, dat bominslagen elders plaatsvonden. Onderstaande inventarissen zijn dus niet volledig geraadpleegd, maar er is gericht in gezocht naar specifieke informatie over een bepaalde datum of bombardement.

0041 - Archief van de Gemeentepolitie Alkmaar, 1844-1994		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
518	Dag- en Nachtrapporten 20 november 1941-7 juni 1942	Ja

5227 – Archief van de Luchtbeschermingsdienst Amsterdam		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
961	Rapportenboek van de uitkijkdienst ten aanzien van luchtgevaar en de gevolgen, 1940 - 1945	Ja

7001 – Gemeentebestuur Haarlemmermeer 1910-1945		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
2139	Alfabetisch register op persoonsnamen met vermelding van de aard van de geleden schade als gevolg van oorlogshandelingen, 1940-1945	Ja

0917 – Oorlogsarchief Noordwijk		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
013	Landsverdediging. Organisatie luchtbescherming. Periode 1-1-1939 t/m 31-12-1941	Ja

Gemeente Voorschoten 1926 – 1975		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
1875	Hulpverlening bij luchtaanvallen	Ja

Leemte in kennis gemeentearchief

- Niet alle stukken zijn geraadpleegd, er is alleen gericht gezocht naar specifieke informatie aangaande bombardementen op specifieke data. Er is geen aanleiding meer relevante informatie in de archieven te verwachten.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

Provinciaal archief Zuid-Holland

De archiefstukken van provincie Zuid-Holland bevinden zich in het Nationaal Archief te Den Haag.

2.02.20 - KdK, 1946-1975		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
13162-13181	Lijsten van wetten, koninklijke besluiten en kabinetsbrieven vanaf 1956	Nee, 2

3.02.20.02 - Prov. Staten Zuid-Holland		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
545	Provinciaal verslag, 1940	Nee, 2
546	Provinciaal verslag, 1941-1945	Nee, 2

3.02.27 - Prov. Waterstaat ZH		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
27	Inventarisatie van oorlogsschade aan provinciale eigendommen, 1945-1966: 1945-1951	Nee, 1
28	Inventarisatie van oorlogsschade aan provinciale eigendommen, 1945-1966: 1953-1966	Nee, 1
758	Onderzoeken naar de aanwezigheid van niet-geëxplodeerde vliegtuigbommen te Hazerswoude door de Hulpverleningsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken ten bate van diverse uit te voeren werkzaamheden, 1952	Nee, 1
809	Herstellen van oorlogsschade aan en opruimen van voormalige Duitse verdedigingswerken in de duinen, 1947-1950	Nee, 1
819	Opruiming van betonbunkers, 1953 - Staande langs de buitendijk van de Westerse Polder en van Torensteenpolder in de Hoeksche Waard te Numansdorp, volgens overeenkomst T/1953, 1953	Nee, 1
820	Opruiming van betonbunkers, 1953 - Staande langs de buitendijk van de Eendragtspolder in de Hoekse Waard te Goudswaard en Zuid-Beijerland, volgens overeenkomst S/1953, 1953	Nee, 1
1022	Oorlogsschade, 1940 - 1946, 1939-1950, z.d (*)	Nee, 1
1025	Oorlogsschade, 1945 - 1950, 1939-1950, z.d (*)	Nee, 2

3.02.27.01 - Prov. Bestuur Zuid-Holland 1850-1945		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
489-540	Gedeputeerde Staten, registers van net-notulen mei 1940 –mei 1945	Nee, 2
5057-5066	Commissaris des Konings/der Koningin, 1940-1945	Nee, 2

3.02.42 - Kabinet CdK ZH		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
213	Opruimactie's van V1-bommen en munitie, 1975-1982: 1975-1978	Nee, 1
214	Opruimactie's van V1-bommen en munitie, 1975-1982: 1979-1980	Nee, 1
215	Opruimactie's van V1-bommen en munitie, 1975-1982: 1981-1982	Nee, 1

3.07.11 - Rijkswaterstaat ZH		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
784	Stukken betreffende het herstel van brandschade en oorlogsschade aan het bedieningshuis van de Barendrechtsebrug over de Oude Maas, 1942-1947	Nee, 1

3.09.34 - Militair Gezag ZH		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
43	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en	Nee, 1

3.09.34 - Militair Gezag ZH		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstukken**	**Relevant**
	andere explosieven, 1945	
146	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945	Nee, 1
147	Stukken betreffende het onderzoek naar verongelukte geallieerde vliegtuigen en hun bemanningen en de berging van vliegtuigwrakken, 1945	Nee, 1
231	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven, 1945	Nee, 1
282	Stukken betreffende het in kaart brengen van mijnenvelden en het opruimen van explosieven, 1945	Nee, 1
361	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven, 1945	Nee, 1
465	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven, 1945	Nee, 1
529	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven, 1945	Nee, 1
575	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven, 1945	Nee, 1

Leemte in kennis provinciaal archief

- Geen.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Er zijn in het provinciaal archief geen relevante gebeurtenissen aangetroffen.

3.2.2 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie ("NIOD") is een kennis- en informatiecentrum over oorlog en bevat diverse (dag)boeken en archiefstukken over WOII. Conform het WSCS-OCE dienen hiervan de volgende collecties geraadpleegd te worden:

- Collectie 216K - Departement van Justitie
- Collectie 077 - Generalkommissariat für das Sicherheitswesen - Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West

Betrouwbaarheid van de bron

Archiefstukken uit collectie 216K betreffen in de regel vergelijkbare stukken als die uit het gemeentearchief. Indien dit het geval is en de verbalisant van het archiefstuk iemand betrof die op locatie is geweest of een directe medewerker betrof van degene die op locatie is geweest, dan geldt hetzelfde als gesteld is voor de betrouwbaarheid van de archiefstukken uit het gemeentearchief.

Voor collectie 077 is dit echter niet het geval; deze collectie bevat samenvattende rapporten, die gebaseerd zijn op de originele rapporten, telegrammen of een telefoonbericht. Hierbij bestaat de kans op fouten bij het overnemen en samenvatten van informatie. Deze archiefstukken rapporteren dus niet uit eerste hand en daarom worden de details (aantallen explosieven, exacte locaties, e.d.) als minder betrouwbaar gezien, maar de gebeurtenis zelf wel als betrouwbaar. Het verdient de voorkeur om bevestiging van de details middels een tweede bron te verkrijgen.

Overzichtslijst geraadpleegde collecties en inventarissen van het NIOD

Toegangsnummer 077 - Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen - Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
518	Verslagen van de Befehlshaber der Ordnungspolizei betreffende de luchtaanvallen op Nederlands grondgebied van 21 tot en met 27 augustus 1940	Nee, 1
993	Verslagen betreffende geallieerde luchtaanvallen op bewapeningsbedrijven in Hengelo en de gasfabriek in Rotterdam, 1942-1943	Nee, 1
1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941	Ja
1332	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegeniers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen, 1940-1943	Nee, 1
1759	Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943	Nee, 1
1855	Telegrammen van de marechaussee regio Rotterdam aan het 3. Polizeibataillon over bominslagen en delicten, 27-30 november 1944	Nee, 1

Toegangsnummer 216K - Collectie Departement van Justitie		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
179	Ingekomen en minuten van uitgegane stukken, 16-12-1942 – 21-11-1944	Nee, 1
180	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944	Nee, 1
181	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Aalsmeer-Apeldoorn	Nee, 1
182	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en	Nee, 1

Toegangsnummer 216K - Collectie Departement van Justitie		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
	Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Arcen-Arnhem	
183	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Baarn-Burgh	Nee, 1
184	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Capelle a/d Ijssel - Dwingeloo	Nee, 1
185	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Echt-Zwolle	Nee, 1
186	Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen	Nee, 1
188	Meldingen van luchtalarm in de provincies Gelderland en Overijssel, 18 september 1944 - 16 januari 1945	Nee, 1
844	Rapport van de Marechaussee Clinge aan de hoofdinspecteur van de Luchtbescherming inzake het neerstorten van een vliegtuig, 3-5 januari 1944	Nee, 1

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.3 Nederlands Instituut voor Militaire Historie

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie ("NIMH") is een gespecialiseerd kennis- en onderzoekscentrum op het gebied van de Nederlandse militaire geschiedenis en beschikt onder andere over de volgende collecties:

- Collectie 409 "Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940"
- Collectie 575 "Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)"
- Collectie 708 "Luchtoorlog 1940-1945"
- Collectie 709 "Collectie De Bruin"
- Collectie 801 "Bergingen"

Collectie 409
Deze collectie bevat gevechtsverslagen en rapporten van de Nederlandse strijdkrachten van de meidagen van 1940. Deze verslagen zijn grotendeels korte tijd na de gevechten in mei 1940 opgesteld aan hand van betrokkenen bij de strijd. Voor oorlogshandelingen in de meidagen van 1940 zijn deze verslagen de meest betrouwbare bron. Tevens is deze bron uitvoerig gebruikt in de literatuur over de strijd in mei 1940: o.a. de werken van V.E. Nierstrasz, L. de Jong, H. Amersfoort en E.H. Brongers zijn hierop gebaseerd. Conform het WSCS-OCE dient collectie 409 geraadpleegd te worden indien uit andere bronnen blijkt dat er indicaties zijn dat grondgevechten hebben plaatsgevonden in de periode mei 1940.

Collectie 575
Deze collectie bevat door het verzet opgestelde rapporten en kaarten van Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen. De collectie dient altijd geraadpleegd te worden indien uit andere bronnen blijkt dat er een indicatie is dat er Duitse militaire werken in het onderzoeksgebied aanwezig waren ten tijde van WOII.

Collectie 708
De collectie Luchtoorlog 1940-1945 kent zijn oorsprong binnen de gerubriceerde documentatiecollecties van de voormalige Sectie Luchtmacht Historie (SLH) die nu een onderdeel vormen van het NIMH. De collectie bestaat onder andere uit verslagen, rapporten, publicaties, oorlogsdagboeken en verlieslijsten aangaande de militaire luchtvaart aan zowel de Duitse als de Geallieerde zijde ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.

Collectie 709
De inhoud van deze collectie bestaat in hoofdzaak uit kopieën van allerlei onderwerpen, veelal afkomstig uit The National Archives in Londen. Daarnaast maken ook boeken, tekeningen, correspondentie, krantenknipsels, (wandel)kaarten en foto's deel uit van de collectie.

Collectie 801
Deze collectie bevat informatie over de berging van diverse toestellen, voornamelijk uitgevoerd in de jaren 70. Sommige van deze meldingen bevatten uitvoerige omschrijvingen van de geborgen delen van het toestel en kan daarom een zeer goede bron voor contra-indicaties m.b.t. vliegtuigwrakken zijn.

Betrouwbaarheid van de bron

Collectie 409

Deze gevechtsverslagen en rapporten zijn grotendeels korte tijd na de gevechten in mei 1940 opgesteld aan hand van betrokkenen bij de strijd. Voor oorlogshandelingen in de meidagen van 1940 zijn deze verslagen de meest betrouwbare bron, maar er dient rekening mee gehouden te worden, dat de verslagen – bewust of onbewust – overdreven of vertekend kunnen zijn door de betrokkenen.

Collectie 575

Deze collectie bevat door het verzet opgestelde rapporten en kaarten van Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen. In deze collectie zijn kaarten van verdedigingswerken en meldingen van troepenbewegingen en resultaten van geallieerde bombardementen te vinden. Deze meldingen zijn in de regel betrouwbaar, maar details (datum van gebeurtenis en aantallen bommen e.d.) wijken regelmatig af. Een tweede bron (vrijwel altijd een luchtfoto) wordt meestal geraadpleegd om het verdachte gebied beter af te kunnen bakenen.

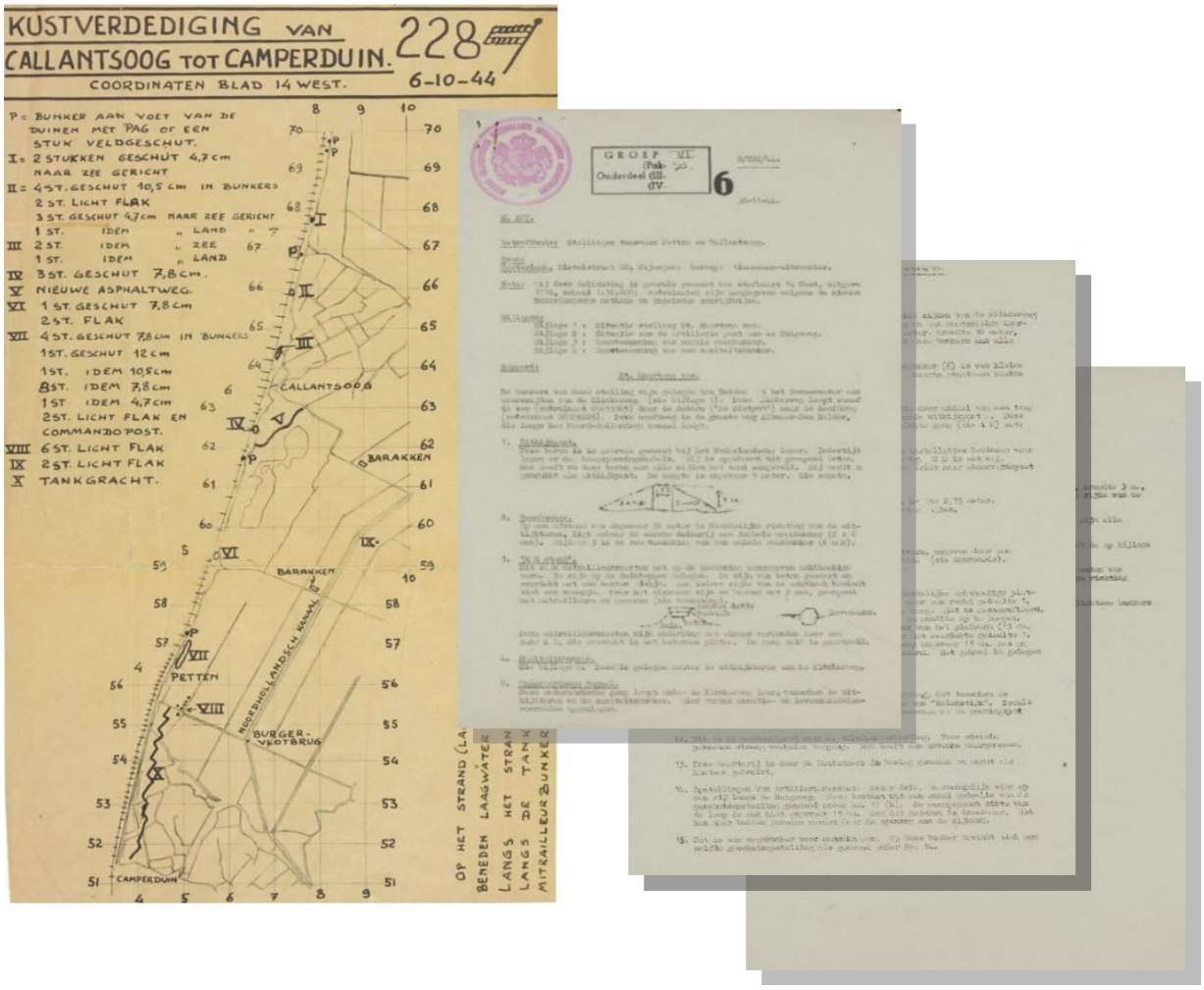

Figuur 3.2.3-I. Kenmerkende archiefstukken uit collectie 575: indicatieve kaarten met verdedigingswerken en uitgewerkte rapporten van het verzet met details over waargenomen verdedigingswerken, opgestelde wapens, etc. Bron: Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Collectie 708
De inhoud van de collectie is een samenraapsel van krantenberichten, artikelen, boekfragmenten en archiefstukken die bijeengebracht zijn rondom een specifiek bombardement. De betrouwbaarheid van de aanwezige documenten zal veelal variëren. Per situatie/bron zal bekeken moeten worden hoe groot de betrouwbaarheid daadwerkelijk is.

Collectie 709
De inhoud van deze toegang bestaat in hoofdzaak uit kopieën van stukken afkomstig uit andere archieven, voornamelijk The National Archives. Voor de betrouwbaarheid van deze stukken wordt verwezen naar paragraaf 3.2.9.1. De betrouwbaarheid van de andere aanwezige documenten zal veelal variëren. Per situatie/bron zal bekeken moeten worden hoe groot de betrouwbaarheid daadwerkelijk is.

Collectie 801
Deze stukken bevatten voornamelijk documenten opgesteld door een luchtmachtofficier die betrokken was bij de ruimingen. Deze stukken zijn zorgvuldig opgesteld en betrouwbaar.

Geraadpleegde collecties en inventarissen van het NIMH

Collectie 409
In collectie 409 zijn de volgende inventarissen geraadpleegd.

Collectie 409 "Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940"		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
447047	De gevechten op en om het vliegveld Valkenburg, bewerkt door de luitenant-kolonel D.A. Hilten	Ja
476021	Gevechtsverslagen van Majoor J. Mallinckrodt, C.-III-4 R.I. over het 4e Regiment Infanterie 4 RI. De III-4 RI IIe Divisie bij het Vliegveld Valkenburg.	Ja
476023	kapitein H.J. de Vries over het 4e Regiment Infanterie 4 RI. De 1-III-4-RI bij het Vliegveld Valkenburg.	Ja
476024	Gevechtsverslagen van 2-III-4 RI kapitein H.L. Segaar over het 4e Regiment Infanterie 4 RI. De 2-III-4 RI bij het Vliegveld Valkenburg.	Ja
476025	Gevechtsverslagen van 1e Luitenant J. van Kessel over het 4e Regiment Infanterie 4 RI.	Ja
476026	Gevechtsverslagen van reserve-kapitein C. van Zuilen over het 4e Regiment Infanterie 4 RI. De 3-III-4-RI bij het Vliegveld Valkenburg.	Ja
476027	Verklaring van de dpl. Sergeant W.J. Van Enter, destijds dpl. Korporaal bij M.C.-III-4 R.I. (….) afgelegd (…) d.d. 25 september 1950 over het 4e Regiment Infanterie 4 RI. De III-4 RI IIe Divisie bij het Vliegveld Valkenburg.	Ja
477016	Verslag gegevens van de commandant van de 1e batterij 6 veld, 1e luitenant T.C.Dijxhoorn	Ja
477028	Gevechtsberichten van de commandant van het IIe bataljon van het 1e regiment infanterie majoor N.J. Tielrooy	Ja
477031	Verslag van de 1e sectie van de 2e compagnie van het IIe bataljon van het 1e regiment infanterie door 1e luitenant W. Bodenhuis	Ja
477047	door Luitenant-Kolonel van de Generale Staf D.A. van Hilten van het 4e Regiment Infanterie 4 RI bij de Verdediging vliegveld Valkenburg	Ja
480008	Dagboek van de commandant van het 2e eskadron van het1e regiment Huzaren motorrijder ritmeester A.C. Eland	Ja
480009	Gevechtsberichten van de commandant van het 2e eskadron van het1e regiment Huzaren motorrijder ritmeester A.C. Eland	Ja
532005	Gevechtsbericht van de commandant van de 15e depot bataljon majoor A. van Weenen	Ja

Collectie 575

In collectie 575 zijn de volgende inventarissen geraadpleegd.

Collectie 575 "Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)"		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
148	Kust Nederland (Hoek van Holland tot Harlingen). Datum: 06-01-1944; Schaal/code/blz.: I 92; Omschrijving: Bericht met beschrijving van vliegveld Valkenburg en de daar aanwezige Duitse verdedigingswerken	Ja
187	A 69 I, II en III Molen, Verdedigingswerken en legeringslocaties (onder andere van het 1e regiment der Luftwaffedivisie) in de stelling Noordwijk-Katwijk met daarop **vliegveld Valkenburg** [NB vermelde foto's ontbreken], 22-12-1943	Ja
376	Datum: 01-05-1944; Schaal/code/blz.: GB/5207/44; Omschrijving: Berichten betreffende locaties van verdedigingswerken en Duitse infrastructuur, tevens legering, omvang, samenstelling en verplaatsing Duitse troepen in Nederland waarbij ook herkenningstekens, verder bombardementsresultaten, inundatievelden en scheepvaart, met 6 plattegronden betreffende Noordwijk, **Katwijk,** Oegstgeest, Rijnsburg, Rijnsdorp en **Valkenburg** (van Kees 52)	Ja
379	Datum: 06-01-1944; Schaal/code/blz.: GB/5307/44; Omschrijving: Situatieschets met verklaringslijst betreffende verdedigingswerken in Wassenaar, van Geheime Dienst Nederland (GDN)	Ja
388	Datum: maart-april 1944; Schaal/code/blz.: GB/5857/44; Omschrijving: Berichten AOI tot en met AQA betreffende: Verdedigingswerken, bunkers en tankmuur op eiland De Beer nabij Rozenburg, met schetsen en kaarten en mijnenvelden tussen de eendenkooi en Krügerlager, verdedigingswerken en troepen op Schiermonnikoog, veldstellingen in de vuurlijn Kudelstaart-Uithoorn, verdedigingswerken in de forten in de Zuidwijkermeerpolder, verdedigingswerken rondom de weg Den Haag-Leiden, **verdedigingswerken rondom vliegveld Valkenburg (met verklarende kaart)** en verdedigingswerken op eiland Dordrecht (met twee kaarten). Transport van munitie tussen Haarlem en IJmuiden, transport tanks van de Herman Göring Division van Harderwijk naar Zwolle, transport van automateriaal van de Wehrmacht langs het station Maliebaan in Utrecht richting Amersfoort. Verwoestingen en herstelwerkzaamheden aan bruggen en wegen in Oost-Brabant, schets van het bombardement op IJmuiden op 26 maart 1944 en overzicht van de resultaten van het bombardement op IJmuiden op 26 maart 1944 (met kaart schaal 1:40.000)	Ja
404	Datum: 24-04-1944; Schaal/code/blz.: GB/6820/44; Omschrijving: Kustverdediging Noord-Holland, telefooncentrale IJmuiden, **vliegveld Valkenburg alleen geschikt voor jagers,** munitiebunkers in Zijper Zeedijk, benzineopslag te Rheden, aanvullende gegevens over benzinedepot te Gorssel, pijlstation bij Deelen, strookartonfabriek bij Stadskanaal is munitiefabriek, betonnen piramides voor kustverdediging en regiment SS in Wassenaar gearriveerd	Ja

Collectie 708

In collectie 708 "Luchtoorlog 1940-1945" zijn de volgende inventarissen geraadpleegd.

Collectie 708 "Luchtoorlog 1940 – 1945"		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
23	Stukken betreffende de gevolgen van oorlogshandelingen waaronder bombardementen, in en boven verschillende Nederlandse gemeenten en streken, 1940 – 2005 N.B. Alfabetisch geordend op geografische naam - 23 Algemeen	Nee, 1
24	Stukken betreffende de gevolgen van oorlogshandelingen waaronder bombardementen, in en boven verschillende Nederlandse gemeenten en streken, 1940 – 2005 - 24 Aalten - Doetinchem	Nee, 1
25	Stukken betreffende de gevolgen van oorlogshandelingen waaronder bombardementen, in en boven verschillende Nederlandse gemeenten en streken, 1940 – 2005 - 25 Eindhoven – Kruiningen	Nee, 1
26	Stukken betreffende de gevolgen van oorlogshandelingen waaronder	Nee, 1

Collectie 708 "Luchtoorlog 1940 – 1945"		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
	bombardementen, in en boven verschillende Nederlandse gemeenten en streken, 1940 – 2005 - 26 Leersum - Nijmegen	
27	Stukken betreffende de gevolgen van oorlogshandelingen waaronder bombardementen, in en boven verschillende Nederlandse gemeenten en streken, 1940 – 2005 - 27 Ophemert - Roosendaal	Nee, 1
28	Stukken betreffende de gevolgen van oorlogshandelingen waaronder bombardementen, in en boven verschillende Nederlandse gemeenten en streken, 1940 – 2005 - 28 Rotterdam	Nee, 1
29	Stukken betreffende de gevolgen van oorlogshandelingen waaronder bombardementen, in en boven verschillende Nederlandse gemeenten en streken, 1940 – 2005 - 29 Schagen - Zoetermeer	Nee, 1
43	Meldingen van de Luchtbeschermingsdienst betreffende neergestorte vliegtuigen, 1943 - 1945	Nee, 1

Collectie 709

In collectie 709 "De Bruin" zijn de volgende inventarissen geraadpleegd.

Collectie 709 "Collectie De Bruin"		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
32	Documentatie over de bergingswerkzaamheden van de Koninklijke Luchtmacht	Nee, 1
83	Register of Missing Aircraft opgesteld door het Office of Research Service (ORS) van de RAF	Nee, 2
91	Overzicht van RAF Bomber Command acties op ondermeer Waalhaven, Ypenburg, Den Haag, Maastricht, Breda en Eindhoven	Nee, 1
92	Overzicht van RAF aanvallen op Nederlandse vliegvelden	Nee, 1
97	Aanvallen van 2 Bomber Group op Duitse troepen ter ondersteuning van de geallieerde luchtlandingen in Nederland	Nee, 1
105	Acties van 125 Wing boven Duitsland en bezet Nederland	Nee, 1
124	Acties van 247 (China-British) Squadron vanaf vliegveld Eindhoven boven bezet gebied	Nee, 1
126	Acties van 320 (Dutch) Squadron	Nee, 1
127	Acties van 322 (Dutch) Squadron	Nee, 1
128	Aanvallen van 331 (Norge) Squadron vanaf vliegveld Woensdrecht	Nee, 1
134	Acties van 605 Squadron boven Nederland	Nee, 1
135	Acties van 609 Squadron vanaf Gilze-Rijen	Nee, 1
141	Rapport van de Engelse luchtmachtattaché over de Duitse invasie in Nederland	Nee, 1
143	Overzicht van aanvallen uitgevoerd door 2 Tactical Air Force in Nederland	Nee, 2
145	Verslag van Sir Arthur Conningham betreffende de operaties van 2 Tactical Air Force tussen 6 juni 1944 - 9 mei 1945	Nee, 1
151	Inlichtingenrapport over Schiphol * Ook over andere vliegvelden in Nederland, wo. Gilze-Rijnen, Deelen, Leeuwarden, Volkel, Twente, Eindhoven, etc..	Nee, 1
152	Inlichtingenrapport over Nederlandse vliegvelden	Nee, 1

Collectie 801

In collectie 801 zijn de volgende inventarissen geraadpleegd.

Collectie 801 Bergingen		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
5	Brief van B.J.M. baron van Voorst tot Voorst aan W.A. Mateman betreffende een opgegraven Typhoon motor in 1981	Nee, 2
6	Brief van A. Jansen aan J.M. van de Berg betreffende het verstrekken van inlichtingen over Luftwaffe-crashes waarbij de bemanning niet is geborgen, ten behoeve van het opstellen van een meerjarenplan voor de te verrichten opgravingen door de Koninklijke Luchtmacht	Nee, 1

Collectie 801 Bergingen		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
12	Bergingsrapporten van diverse vliegtuigen	Nee, 1
13	Onderzoeksrapporten naar vliegtuigwrakken	Nee, 1
14	Gevonden vliegtuigdelen vermoedelijk afkomstig van een vliegtuig uit de Tweede Wereldoorlog	Nee, 1
35	"Vliegtuigverliezen tijdens Market Garden", geschreven door Leo Zwaaf	Nee, 2
45	Overzichten van de in de periode 1960-1993 geborgen vliegtuigwrakken	Nee, 2
48	Stukken betreffende de Stichting Dutch Aircraft Examination Group (DAEG)	Nee, 2

Leemte in kennis archief NIMH

- Geen.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.4 Nationaal Archief Den Haag

In het Nationaal Archief van Den Haag is onder toegang 2.04.53.15 – "Binnenlandse Zaken" een collectie berichten beschikbaar van gemeentes gericht aan Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag. Dit zijn meldingen van de gemeentes en provincies betreffende gebeurtenissen waarbij voorwerpen vanuit de lucht in de gemeente terecht zijn gekomen, vliegtuigbeschietingen en bombardementen. De stukken betreffen voornamelijk de periode 1940-1943. Deze stukken voegen weinig tot niets toe aan de processen-verbaal van de Luchtbeschermingsdienst van de gemeentes zelf, maar wanneer die stukken verloren zijn gegaan, zijn de stukken uit het Nationaal Archief een waardevolle bron van informatie. Zodoende zijn de stukken van deze toegang verplicht te raadplegen conform de richtlijnen van het certificatieschema OO.

Toegangen 2.04.110 en 2.13.210 bevatten lijsten, overzichten en krantenartikelen van tijdens de na de oorlog aangetroffen en geruimde explosieven. Beiden vermelden in de regel weinig details, maar kunnen soms als bevestiging van andere bronnen dienen. Het raadplegen van de krantenartikelen uit de toegang 2.04.110 is verplicht conform de richtlijnen van het certificatieschema OO.

Toegangen 2.05.44 en 2.13.71 betreffen verslagen van bombardementen op Nederlands grondgebied zoals gerapporteerd aan en door Nederlandse autoriteiten in Groot Brittannië. Er zijn documenten die overzichten van uitgevoerde aanvallen in een maand geven, of juist gedetailleerd verslag leggen van één specifieke aanval. Daarbij is voornamelijk informatie van de geallieerde luchtmacht gebruikt, soms ten dele aangevuld met informatie uit Nederland (waarschijnlijk verkregen via het verzet).

Betrouwbaarheid van de bron

Archiefstukken uit toegang 2.04.53.15 betreffen in de regel samenvattende rapporten, gebaseerd op de originele rapporten. Hierbij kan gedacht worden aan een stuk van de burgemeester, waarin de gebeurtenissen van een maand worden samengevat en gerapporteerd aan de provincie of de autoriteiten in Den Haag. Hierbij bestaat de kans op fouten bij het overnemen en samenvatten van informatie. De gebeurtenis zelf is daarmee betrouwbaar, maar de details minder. Details (aantallen explosieven, exacte locaties, e.d.) worden in de regel als minder betrouwbaar gezien, tenzij de omschrijving dermate gedetailleerd is, dat gesteld kan worden dat het letterlijk over is genomen uit het oorspronkelijke proces-verbaal. Indien dergelijke details niet zijn gegeven, verdient de voorkeur om bevestiging van de details middels een tweede bron te verkrijgen.

De meeste informatie in toegang 2.04.110 zijn krantenartikelen, geschreven door leken op het gebied van explosieven. De ervaring leert dat krantenartikelen vaak niet kloppen. De informatie uit deze bron wordt alleen gebruikt als tweede, bevestigende bron.

Toegang 2.13.210 levert redelijk betrouwbare informatie op maar gezien de betrekkelijk spaarzame details zal de bruikbaarheid in veel gevallen beperkt zijn.

Voor toegangen 2.05.44 en 2.13.71 geldt iets vergelijkbaars als voor toegang 2.04.53.15. De informatie is gebaseerd op wat de geallieerde luchtmacht en het verzet leverden. Hoewel redelijk betrouwbaar, kan daarbij informatie verloren zijn gegaan, incompleet zijn of minder gedetailleerd dan de originele documenten. Het verdient daarom de voorkeur om de originele bron te hanteren.

Geraadpleegde toegangen en inventarissen van het Nationaal Archief Den Haag

Toegang 2.04.53.15 – Binnenlandse Zaken; Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, 1937-1946		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
39	Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen 1940 – 1941: Commissaris der Koningin in de provincie Zuid-Holland, nrs. 18.3.2 - 18.3.51	Nee, 1
76	Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde Luchtactiviteiten 1940-1941: Zuid-Holland	Ja

Toegang 2.04.110 - BiZa / Korps Hulpverleningsdienst 1945-1974		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
5	Correspondentie van de Hulpverleningsdienst. 1959-1974	Nee, 1
20	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. Z.d.	Nee, 1
21	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1945-1947	Nee, 1
22	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1957-1959	Nee, 1
28	Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst. [1947-1970]	Nee, 1
47	Stukken betreffende de bewaking van munitiedumps. 1947	Nee, 1
48	Stukken betreffende een regeling voor toekenning van een vergoeding aan burgers in de gemeente Muiden voor geleden schade door een ontploffing van munitie op 17 januari 1947. 1947-1948	Nee, 1
49	Stukken betreffende onderzoeken naar explosieven die in handen van burgers zijn gekomen. 1947-1960	Nee, 1
50	Stukken betreffende een zaak aangespannen tegen de Nederlandse Staat door het bergingsbedrijf Gebroeders Bijker N.V. en B.C.A. van den Oever met betrekking tot koop en berging van het wrak van de Engelse torpedojager Valentine in de Schelde. 1954	Nee, 1
51	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Tilburg en Kring Venlo, 1954 dec. - 1955 dec.	Nee, 2
52	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Tilburg en Kring Venlo, 1955 dec. - 1956 dec.	Nee, 2
53	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Tilburg en Kring Venlo, 1956 dec. - 1957 dec.	Nee, 2
54	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Barneveld, Kring Zeeland en Kring Amsterdam, 1954 dec. - 1955 dec.	Nee, 2
55	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Barneveld, Kring Zeeland en Kring Amsterdam, 1955 dec. - 1956 dec.	Nee, 2
56	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Barneveld, Kring Zeeland en Kring Amsterdam, 1956 dec. - 1957 dec.	Nee, 2
57	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Barneveld, Kring Amsterdam, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1957 dec. - 1958 dec.	Nee, 2
58	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem/Nijmegen, Kring Amsterdam, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1958 dec. - 1959 dec.	Nee, 1
59	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem/Nijmegen, Kring Barneveld, Kring Amsterdam, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1959 dec. - 1960 dec.	Nee, 2
60	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem, Kring Amsterdam, Kring Tilburg, 1960 dec. - 1961 dec.	Nee, 2
61	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem, Kring Nijmegen, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1961 dec. - 1962 dec.	Nee, 1
62	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967	Nee, 2

Toegang 2.04.110 - BiZa / Korps Hulpverleningsdienst 1945-1974		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
	Kring Arnhem, Kring Nijmegen, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1962 dec. - 1963 dec.	
63	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem, Kring Nijmegen, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1963 dec. - 1964 dec.	Nee, 1
64	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem, Kring Nijmegen, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1964 dec. - 1965 dec.	Nee, 1
65	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem, Kring Nijmegen, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1965 dec. - 1966 dec.	Nee, 2
66	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. 1954-1967 Kring Arnhem, Kring Nijmegen, Kring Tilburg en Kring Venlo, 1966 dec. - 1967 dec.	Nee, 2
68	Stukken betreffende het dumpen van munitie in zee. 1960-1971	Nee, 1
69	Stukken betreffende de inhuur van de Hulpverleningsdienst door Rijkswaterstaat Directie Wegen voor het ruimen van explosieven. 1967-1971	Nee, 1
72	Stukken betreffende het ruimen van een bom door Engelse militairen op Nederlands grondgebied. 1969	Nee, 1
74	Stukken betreffende het ruimen van explosieven in de kuststrook. 1970	Nee, 1
77	Stukken betreffende het beantwoorden van vragen van het Tweede-Kamerlid Roethof inzake het te laat ruimen van explosieven bij een flatgebouw te Leiden. 1972	Nee, 1

Toegang 2.05.44 – Inventaris van het archief van het Nederlandse Gezantschap / Ambassade in Groot-Brittannië (en Ierland tot 1949), 1813-1954		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
1414	Stukken betreffende luchtbombardementen van de R.A.F. op Nederland. 1940-1945.	Nee, 1

Toegang 2.13.71 – Inventaris van de archieven van het Ministerie van Defensie te Londen [1940-1941]; Ministerie van Oorlog te Londen [1941-1945]; Departement van Oorlog: Bureau Londen [1945-1947], (1933) 1940-1947 (1974)		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
368	Stukken betreffende luchtbombardementen in Nederland. 1941, 1944-1945	Nee, 1
576-577	Stukken betreffende luchtaanvallen op en inundaties van Nederland. 1940-1945	Nee, 1

Toegang 2.13.210 – Ministerie van Defensie: Commissie van Proefneming, 1867-1942		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
23	Staten houdende opgaven van plaatsen waar mogelijk onontplofte projectielen zijn gevonden, die wel of niet geruimd zijn, 1940	Ja
24	Stukken betreffende het ruimen van landmijnen en het beschikbaar stellen van personeel, ingedeeld naar gebied, 1940	Nee, 1
25	Ingekomen en minuten van uitgaande stukken inzake aanvragen tot het ruimen van onontplofte (water)mijnen en personeelsaangelegenheden, 1940	Nee, 1
26	Ingekomen en minuten van uitgaande stukken inzake aanvragen tot het ruimen van onontplofte (water)mijnen en personeelsaangelegenheden, 1941	Nee, 1
27	Lijsten met opgave van voorhanden springstoffen toebehorende aan de afdeling tot het onschadelijk maken van niet gesprongen munitie, vliegtuigbommen, aanwezig in het Kruithuis te Delft, 1941-1942	Nee, 2
28	Lijsten met opgave van personeel en afwikkeling van de afdeling belast met het onschadelijk maken van niet gesprongen munitie en vliegtuigbommen, 1941-1942	Nee, 1

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.5 Semistatische archiefdiensten van Ministerie Defensie te Rijswijk

In de periode van 1945-1972 werden de munitieruimingen uitgevoerd door verschillende instanties, die de ruiminggegevens zelf bijhielden. De gegevens, indien nog voorhanden, zijn nooit centraal gearchiveerd en ontsloten. Een klein deel bevindt zich in het Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst ("MMOD") van het Semistatisch archief van het Ministerie van Defensie te Rijswijk, waarin de ruimingen in de periode 1945-1947 zijn ontsloten. Soms worden in andere archieven ook ruiminggegevens aangetroffen, maar het overgrote deel van deze gegevens is niet meer te achterhalen. Daarom bestaat er een hiaat in de informatie over munitieruimingen voor de periode 1947-1972. Conform het WSCS-OCE dient het Semistatische archief van het Ministerie van Defensie te Rijswijk altijd geraadpleegd te worden.

Betrouwbaarheid van de bron

De ruimingsrapporten van de MMOD (periode 1945-1947) worden als zeer betrouwbaar gezien wat betreft de gebeurtenis en het soort gemelde explosief. De locatieaanduidingen van aangetroffen explosieven zijn in de regel echter onnauwkeurig (vaak het adres van het perceel waar het explosief is aangetroffen, soms een centraal meldpunt zonder aanduiding van de locatie van het explosief) waar in bepaalde gevallen rekening mee gehouden dient te worden in de afbakening van een verdacht gebied. De ruiming van explosieven door deze instantie zijn echter zeer betrouwbare (contra)indicaties voor de conclusies ten aanzien van het onderzoeksgebied.

Geraadpleegde archief in het Semistatisch archief van het Ministerie van Defensie

In dit archief is het archief van de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst (MMOD) 1945-1947 geraadpleegd.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante meldingen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.6 Archief van de EOD

Vanaf de jaren zeventig heeft de Explosieven Opruimingsdienst Defensie ("EOD") de ruimingen van explosieven uitgevoerd, gerapporteerd en gearchiveerd. Deze munitie opruimingsrapporten ("MORA's") van de EOD zijn de belangrijkste bron van informatie voor het achterhalen van munitieruimingen vanaf 1972. Tevens beschikt de EOD over mijnenkaarten, waarin de bekende geregistreerde mijnenvelden zijn opgenomen met bijbehorende rapportages betreffende de ruimingen van deze velden. Conform het WSCS-OCE dient het archief van de EOD altijd geraadpleegd te worden.

<u>*Betrouwbaarheid van de bron*</u>

Ruimingsrapporten/mora's

De ruimingsrapporten van de EOD (vanaf 1970) worden als zeer betrouwbaar gezien wat betreft de gebeurtenis en het soort gemelde explosief. De locatieaanduidingen van aangetroffen explosieven zijn in de regel echter onnauwkeurig (vaak het adres van het perceel waar het explosief is aangetroffen, soms een centraal meldpunt zonder aanduiding van de locatie van het explosief) waar in bepaalde gevallen rekening mee gehouden dient te worden in de afbakening van een verdacht gebied. De ruiming van explosieven door deze instantie zijn echter zeer betrouwbare (contra)indicaties voor de conclusies ten aanzien van het onderzoeksgebied.

Mijnenkaarten

De mijnenkaarten zijn over het algemeen betrouwbaar, hoewel vaak niet nauwkeurig ingetekend. Dit laatste is – indien noodzakelijk voor de juist analyse en/of afbakening van een verdacht gebied – aan te passen. De achterliggende stukken betreffen in de regel echter regelmatig de legrapporten van de betreffende Duitse eenheden, met exacte en specifieke informatie over het veld. Ook de rapporten van de ruimingen van de velden zijn over het algemeen vaak vrij specifiek, met vermelding van uitvoerenden, datum ruiming, aantallen en soorten mijnen, eventueel ontbrekende mijnen en toelichting waarom men vermoedde dat er mijnen ontbraken.

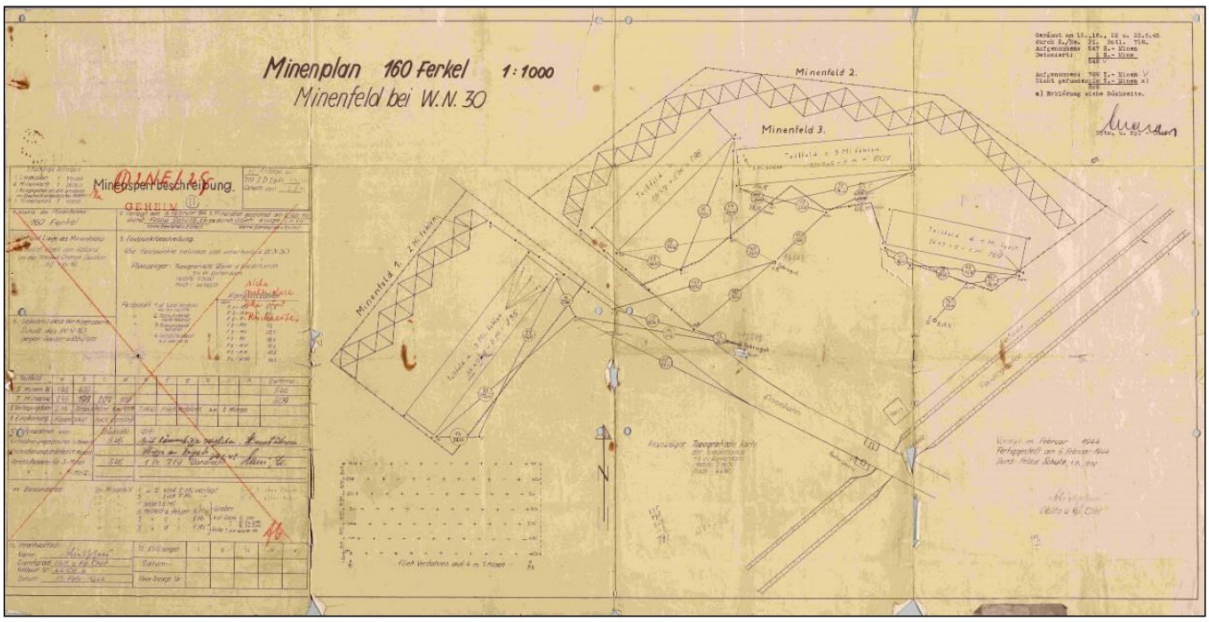

Figuur 3.2.6-I. Legrapport van mijnenvelden. Bron: EOD.

Geraadpleegde bronnen bij de EOD
Zowel de MORA's als de mijnenkaarten zijn geraadpleegd.

Leemte in kennis EOD-archief

- De locatieaanduidingen op de MORA's zijn onbetrouwbaar en zelfs met juiste gegevens, zijn ze soms verkeerd gearchiveerd. Er kunnen dus MORA's gemist zijn, omdat ze op een verkeerd adres zijn geregistreerd.
- MORA's die geregistreerd zijn met als locatieaanduiding het politiebureau zijn niet geraadpleegd. Dit betreft explosieven die bij de politie zijn ingeleverd, door de politie naar kantoor meegenomen, in beslag genomen wapens en andere naoorlogse explosieven. Deze zijn niet te linken aan een locatie of oorlogshandeling uit WOII en daarom niet bruikbaar voor het onderzoek.
- De volgende WO-nummers in/nabij het onderzoeksgebied zijn aangevraagd, maar waren niet aanwezig in het archief: 19720276, 19840344, 19911212, 19911561, 19921161, 19940896 en 20101359.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken
De volgende WO-nummers in/nabij het onderzoeksgebied zijn aangevraagd, maar betrof geen explosieven, of meldingen van naoorlogse, geïmproviseerde explosieven: 19860292, 19871801, 19860292, 19871801, 20031727 en 20121206.

Mora 20070189 betrof een verschoten Britse granaat, aangetroffen bij een puinbedrijf. Deze zal van elders aangevoerd zijn met het puin dat hij het bedrijf geleverd werd en heeft geen relatie met het onderzoeksgebied.

Voor de aangetroffen relevante meldingen wordt verwezen naar de tweede tabel in bijlage 3.

3.2.7 Historische verenigingen en heemkundekringen

Vaak hebben historische verenigingen of heemkundekringen periodieken waarin een tal van onderwerpen aan bod komen, waaronder de Tweede Wereldoorlog. Het verschilt per vereniging en locatie hoe uitgebreid de betreffende informatie is. Zo hebben sommige verenigingen leden die een speciale interesse in WOII hebben en zijn andere verenigingen meer toegespitst op andere onderwerpen.

Betrouwbaarheid van de bron

In deze archieven wordt zeer uiteenlopende informatie aangetroffen van zeer uiteenlopende bronnen en betrouwbaarheid. Indien er geen tweede bron is, die een melding uit een dergelijke bron bevestigd, is de betrouwbaarheid van de informatie in de analyse in bijlage 3 toegelicht en onderbouwd.

Geraadpleegde historische verenigingen en/of heemkundekringen

Voor onderhavig onderzoek is er geen historische vereniging of heemkundekring geraadpleegd.

3.2.8 Defence Overprintkaarten

Tijdens WOII werden door de geallieerden kaarten van strategische gebieden gemaakt op basis van luchtfoto-interpretaties, aangevuld met informatie die men via het verzet kreeg. Dergelijke kaarten betroffen topografische kaarten met daarin gemarkeerd de locaties van Duitse verdedigingswerken, vaak met details van aantallen, soorten en maten van geschutsopstellingen.

Betrouwbaarheid van de bron

De bron wordt als vrij betrouwbaar gezien, aangezien de luchtfoto-interpretaties door zeer ervaren specialisten werd gedaan, waarbij hun expertise werd gecombineerd met waarnemingen van het verzet ter plaatse.

Geraadpleegde kaarten

Onderstaande kaarten zijn geraadpleegd.

Defence Overprint kaarten		
Kaart. Nr.	**Omschrijving kaarten**	**Relevant**
4427	Defence overprint365_(W), Leiden	Ja

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.9 Overige Nederlandse archieven

Naast de reeds vermelde archiefinstellingen, zijn er nog andere uiteenlopende archiefinstellingen in Nederland die relevante informatie voor vooronderzoek (kunnen) bevatten. Dit betreft vaak kleinere archieven van bijvoorbeeld lokale musea, het NS-archief en soms zelfs privé-archieven. Dergelijke archieven zijn niet voor elke locatie aanwezig en er is conform WSCS-OCE geen verplichting ze te raadplegen.

3.2.9.1 Nationaal Brandweer Documentatie Centrum (Brandweerarchief)

Door de brandweer is een chronologisch overzicht opgesteld van grootschalige ongevallen in Nederland waarin gebeurtenissen zijn opgenomen met een som van doden en gewonden groter of gelijk aan tien. Uitgangspunt voor dit criterium is dat een dergelijk aantal slachtoffers vraagt om een enigszins omvangrijke en gecoördineerde inzet van medische hulpverlening. Deze lijst omvat ook de periode van WOII en aan WOII gerelateerde ongevallen in de periode hierna.

Betrouwbaarheid van de bron

De bron wordt als wisselend betrouwbaar gezien, aangezien de bronnen die gebruikt zijn voor het opstellen van deze lijsten zeer divers zijn en variëren van gedigitaliseerde kranten tot in archieven gevonden verslagen of dagboeken/rapporten van de Luchtbeschermingsdienst. Ook zitten er diverse vermeldingen uit secundaire literatuur bij.

Geraadpleegde documenten

Brandweerarchief	
Omschrijving documenten	**Relevant**
Branden met grote aantallen slachtoffers Nederland v8 1	Nee, 1
Grootschalig verkort NBDC site aug 2015	Nee, 1
Grootschalig 3 oorlogsjaren 40-45	Nee, 1
Omgekomen leden LBV HVD BB	Nee, 1

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische
Er zijn in het archief geen relevante meldingen aangetroffen.

3.2.10 Getuigenverklaringen

Interviews met ooggetuigen, die informatie hebben over de eventuele aanwezigheid van neergestorte vliegtuigen, afgeworpen bommen en andere gevechtshandelingen binnen het gebied, kan veel bruikbare informatie opleveren. Ruim 75 jaar na dato is het aantal ooggetuigen echter zeer beperkt. Vanuit het WSCS-OCE is er geen verplichting om getuigen te raadplegen.

Betrouwbaarheid van de bron

Eventuele ooggetuigen waren ten tijde van WOII meestal erg jong en bovendien vonden de gebeurtenissen meer dan 75 jaar geleden plaats. Verklaringen van ooggetuigen zijn daarom niet altijd betrouwbaar, waardoor een ooggetuigenverklaring altijd door een tweede bron bevestigd dient te worden, of onderbouwd zal worden waarom een specifieke verklaring als betrouwbaar wordt gezien bij afwezigheid van een andere bron.

Geraadpleegde getuigen

Er zijn voor onderhavig onderzoek geen getuigen geraadpleegd.

3.2.11 Buitenlandse archieven

In het buitenland zijn diverse archieven met uitgebreide informatie over WOII. Deze bevatten archiefstukken, boeken en foto's van oorlogshandelingen gemaakt of buitgemaakt door de troepen van het land waar het betreffende archief staat. Aangezien eenheden van diverse nationaliteiten op Nederlands grondgebied hebben gevochten, bevatten deze archieven vaak informatie over het voorkomen van explosieven in Nederland. De buitenlandse archieven betreffen de onderstaande drie en de buitenlandse luchtfotoarchieven zoals in §3.3 vermeld.

3.2.11.1 The National Archives te Londen

The National Archives te Londen (verder "TNA") is het officiële archief van Groot-Brittannië, met informatie over de Britse geschiedenis tot meer dan 1.000 jaar geleden. Hier zijn ondermeer operationele aanvalsgegevens te vinden met informatie over luchtaanvallen van de Royal Air Force (verder "RAF") tijdens WOII. In dit archief dient conform het certificatieschema OO een relevante onderzoeksinspanning verricht te worden betreffende informatie over door de RAF uitgevoerde luchtaanvallen in het onderzoeksgebied of de directe omgeving. Hierbij dient gekeken te worden naar de stukken van Bomber Command RAF, Coastal Command RAF, Fighter Command RAF/Air Defence Great Britain en de Second Tactical Air Force. Tevens geldt dit archief als een aanvullende bron met betrekking tot onderzoek naar geallieerde artilleriebeschietingen in de periode vanaf september 1944. Wanneer er in overige bronnen indicaties zijn dat het onderzoeksgebied in deze periode is getroffen door geallieerde artilleriebeschietingen, dienen de War Diaries van de relevante geallieerde eenheden te worden geraadpleegd om detailinformatie aangaande deze beschietingen te verzamelen.

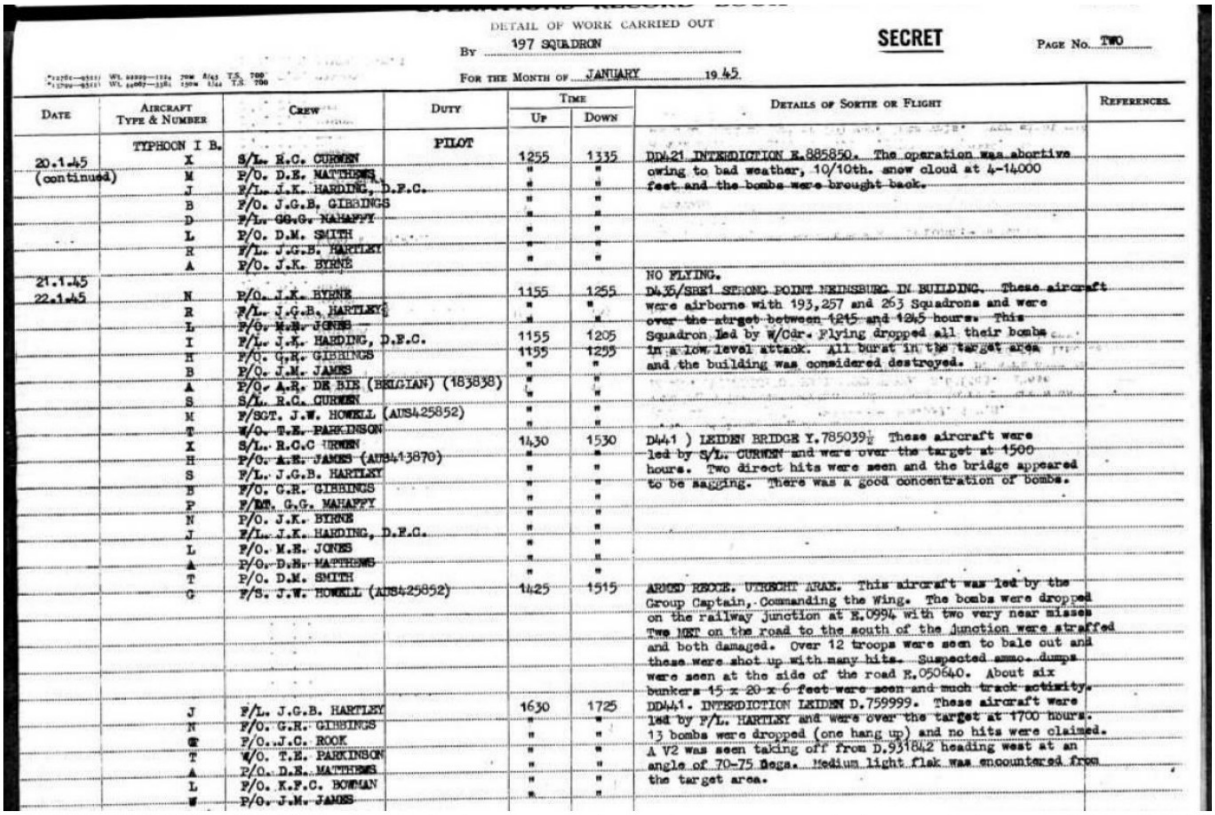

DETAIL OF WORK CARRIED OUT BY 197 SQUADRON FOR THE MONTH OF JANUARY 1945

SECRET

PAGE No. TWO

DATE	AIRCRAFT TYPE & NUMBER	CREW	DUTY	TIME UP	TIME DOWN	DETAILS OF SORTIE OR FLIGHT	REFERENCES
	TYPHOON I B.		PILOT				
20.1.45	X	S/L. R.C. CURREN		1255	1335	DD421 INTERDICTION E.885850. The operation was abortive	
(continued)	M	P/O. D.E. MATTHEWS		"	"	owing to bad weather, 10/10th. snow cloud at 4-14000	
	J	F/L. J.K. HARDING, D.F.C.		"	"	feet and the bombs were brought back.	
	B	P/O. J.G.B. GIBBINGS		"	"		
	D	F/L. GG.G. MAHAFFY		"	"		
	L	P/O. D.M. SMITH		"	"		
	R	F/L. J.G.B. HARTLEY		"	"		
	A	P/O. J.K. BYRNE		"	"		
21.1.45						NO FLYING.	
22.1.45	N	P/O. J.K. BYRNE		1155	1255	D435/SHEL STRONG POINT HEINSBURG IN BUILDING. These aircraft	
	R	F/L. J.G.B. HARTLEY		"	"	were airborne with 193,257 and 263 Squadrons and were	
	L	P/O. M.E. JONES		"	"	over the target between 1245 and 1345 hours. This	
	I	F/L. J.K. HARDING, D.F.C.		1155	1205	Squadron led by W/Cdr. Flying dropped all their bombs	
	H	P/O. G.R. GIBBINGS		1155	1255	in a low level attack. All burst in the target area	
	B	P/O. J.M. JAMES		"	"	and the building was considered destroyed.	
	A	P/O. A.R. DE BIE (BELGIAN) (183838)		"	"		
	S	S/L. R.C. CURREN		"	"		
	M	F/SGT. J.W. HOWELL (AUS425852)		"	"		
	T	W/O. T.E. PARKINSON		"	"		
	X	S/L. R.C.C URREN		1430	1530	DD441) LEIDEN BRIDGE Y.785039½ These aircraft were	
	H	P/O. A.E. JAMES (AUS413870)		"	"	led by S/L. CURREN and were over the target at 1500	
	S	F/L. J.G.B. HARTLEY		"	"	hours. Two direct hits were seen and the bridge appeared	
	B	P/O. G.R. GIBBINGS		"	"	to be sagging. There was a good concentration of bombs.	
	P	F/SGT. G.G. MAHAFFY		"	"		
	N	P/O. J.K. BYRNE		"	"		
	J	F/L. J.K. HARDING, D.F.C.		"	"		
	L	P/O. M.E. JONES		"	"		
	A	P/O. D.M. MATTHEWS		"	"		
	T	P/O. D.M. SMITH		"	"		
	G	F/S. J.W. HOWELL (AUS425852)		1425	1515	ARMED RECCE. UTRECHT AREA. This aircraft was led by the	
						Group Captain, Commanding the Wing. The bombs were dropped	
						on the railway junction at E.0994 with two very near misses	
						Two MET on the road to the south of the junction were strafed	
						and both damaged. Over 12 troops were seen to bale out and	
						these were shot up with many hits. Suspected ammo. dumps	
						were seen at the side of the road E.050640. About six	
						bunkers 15 x 20 x 6 feet were seen and much track activity.	
	J	F/L. J.G.B. HARTLEY		1630	1725	DD441. INTERDICTION LEIDEN D.759999. These aircraft were	
	M	P/O. G.R. GIBBINGS		"	"	led by F/L. HARTLEY and were over the target at 1700 hours.	
	C	P/O. J.C. ROOK		"	"	13 bombs were dropped (one hang up) and no hits were claimed.	
	T	W/O. T.E. PARKINSON		"	"	A V2 was seen taking off from D.931842 heading west at an	
	A	P/O. D.E. MATTHEWS		"	"	angle of 70-75 Degs. Medium light flak was encountered from	
	L	P/O. K.F.C. BOWMAN		"	"	the target area.	
	W	P/O. J.M. JAMES		"	"		

Figuur 3.2.9.1-I. Voorbeeld van de verslaglegging van de resultaten van een luchtaanval uitgevoerd door de RAF (in dit geval 197 Squadron van de 2nd Tactical Air Force). Per dag wordt vermeld welke piloten met welk type toestel bij een aanval betrokken was, met geplande doelwit en waargenomen resultaten gerapporteerd. Bron: The National Archives te Londen.

Betrouwbaarheid van de bron

Van de uitgevoerde luchtaanvallen zijn operationele aanvalsverslagen opgesteld. Hierin staan vermeld welke vliegtuigen, op welke dag en welk tijdstip, met welke wapens en op welk doelwit geacht werden een aanval uit te voeren. Daarnaast is achteraf door de bemanning gerapporteerd wat ze gedurende hun vlucht daadwerkelijk hebben uitgevoerd. Wat betreft deel één – type en aantallen vliegtuigen, datum en tijd, soorten wapens en het beoogd doelwit – zijn deze rapporten zeer betrouwbaar. Wat betreft deel twee – daadwerkelijk uitgevoerde aanvallen – zijn de rapporten maar zeer beperkt betrouwbaar en dienen door een tweede bron bevestigd te worden. Uit ervaring van T&A en onderzoeken van de RAF blijkt dat het beoogde doelwit (zeker in het begin van WOII) vaak niet gevonden werd en een verkeerd doelwit werd aangevallen. Daarnaast blijkt – ook uit ervaring van T&A en onderzoeken van de RAF – dat de gemelde resultaten vaak sterk overdreven waren.

Ook door de grondtroepen zijn verslagen opgesteld van hun acties en ervaringen, zoals de War Diaries van de Britten en de After Action Reports van de Amerikaanse troepen. Hier staan onder andere de bewegingen van de troepen in, of ze onder vuur lagen, waar ze vijanden waarnamen, etc. De betrouwbaarheid wisselt. Meldingen dat men onder vuur lag, zullen betrouwbaar zijn, echter locaties en meldingen van derden zijn minder betrouwbaar. Bij meldingen van locaties kunnen fouten van het kaartlezen naar voren komen, of is de omschrijving te karig om te bepalen waar men zich bevond. Indien locaties door derden gemeld werden, is de kans op fouten nog veel groter. Dit geldt ook voor meldingen van derden over andere zaken, net als schattingen van de sterkte van de vijand.

Geraadpleegde toegangsnummers van het National Archives te Londen

Relevante zoekslag in gegevens van de RAF
Om te voldoen aan de richtlijnen m.b.t. het doen van een relevant onderzoeksinspanning in de gegevens van de RAF, zoals gesteld in het certificatieschema OO, is Wardocs geraadpleegd. Zie §3.2.11.5 voor een nadere toelichting. De documenten van de hieronder vermelde toegangsnummers, zijn door een onderzoeker van T&A geraadpleegd.

Toegangsnummer AIR 37 – 2nd Tactical Air Force: Registered files and reports		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
715-718	Daily Log Second Tactical Air Force, Sept. 1944 – May 1945	Nee, 1

Leemte in kennis National Archives te Londen
- De gemelde aangevallen locaties zijn notoir onbetrouwbaar.
- De gemelde resultaten van de aanval zijn vaak sterk overdreven.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken
Er zijn in het archief geen relevante meldingen aangetroffen.

3.2.11.2 Library and Archives Canada

De Library and Archives Canada ("Ottawa") te Ottawa is het officiële archief van Canada. Hier zijn o.a. War Diaries van de Canadese eenheden en (lucht)foto's van WOII ondergebracht.

Betrouwbaarheid van de bron

Hiervoor geldt hetzelfde als voor The National Archives te Londen met betrekking tot de opgestelde verslagen van grondtroepen (zie §3.2.11.1) en hetzelfde als voor luchtfoto's in het algemeen zoals omschreven in §3.3.

Geraadpleegde toegangsnummers van Library and Archives Canada

Voor onderhavig onderzoek is het archief niet geraadpleegd.

3.2.11.3 The National Archives and Records Administration te College Park

The National Archives and Records Administration ("NARA") te College Park is het officiële archief van de Verenigde Staten. Hier zijn o.a. vluchtgegevens van luchtaanvallen van de United States Army Air Forces en (lucht)foto's van WOII te vinden.

Betrouwbaarheid van de bron

Hiervoor geldt hetzelfde als voor The National Archives te Londen met betrekking tot vluchtgegevens (zie §3.2.11.1) en hetzelfde als voor luchtfoto's in het algemeen zoals omschreven in §3.3.

Geraadpleegde toegangsnummers van NARA te College Park

RG18		
Box	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
336	Mission Report 91st Bomb Group Gelsenkirchen, August 12, 1943	Ja

Leemte in kennis NARA

- De gemelde aangevallen locaties zijn notoir onbetrouwbaar.
- De gemelde resultaten van de aanval zijn vaak sterk overdreven.
- Niet alle stukken van de Amerikaanse bommenwerpers die over Katwijk vlogen op 12 augustus 1943 zijn aanwezig in NARA.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.11.4 Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

Het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg bevat de informatie van de Duitse militaire geschiedenis vanaf 1867. Conform de richtlijnen van het certificatieschema OO dient ten minste de collectie Lageberichte van de Luftwaffenführungsstab Ic geraadpleegd, die meldingen bevat over bomafworpen op Nederlands grondgebied in de periode 10 mei 1940 - 10 november 1941.

Betrouwbaarheid van de bron

Er zijn diverse soorten Duitstalige rapporten te vinden. Deze lopen uiteen van rapporten opgesteld door een Duitse autoriteit op een locatie in Nederland die verslag legde van gebeurtenissen ter plaatse (zoals een Ortskommandant) tot aan korte samenvattende rapporten die naar Duitsland werden gestuurd om verslag te doen van de gebeurtenissen (vaak luchtactiviteit) in Nederland. Voor deze rapporten geldt hetzelfde als voor de archiefstukken uit gemeentearchieven, regionale archieven en het Nationaal Archief, namelijk dat de gebeurtenis zelf betrouwbaar is, maar de betrouwbaarheid van de details afhangen van de persoon die rapporteert en zijn positie.

Tevens bevat het archief enkele luchtfoto's uit WOII. Hiervoor geldt hetzelfde als voor luchtfoto's in het algemeen zoals omschreven in §3.3.

Geraadpleegde inventarissen van het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

RH24-88: LXXXVIII. Armeekorps		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
RH24-88/13	Tätigkeitsberichte Juni-Dezember 1942	Nee, 1
RH24-88/70	Tätigkeitsberichte Januar-Juni 1943	Ja
RH24-88/78	Tätigkeitsberichte Juli-Dezember 1943	Ja
RH24-88/90	Tätigkeitsberichte Januar-Juni 1944	Ja
RH24-88/99	Tätigkeitsberichte Juli-August 1944	Ja

RL 2-II – Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffeführungsstab, 1931-1945		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
4 5. Abteilung (Ic; Feindaufklärung, Abwehr, geistige Betreuung) 4.3 Lagemeldungen, Lageberichte 4.3.1 Reichsgebiet und alle Fronten Bandfolgetitel: Lageberichte alle Fronten.- Eigener und Feindeinsatz, Aufklärung		
RL 2-II/205	9. - 21. Mai 1940	Nee, 1
RL 2-II/206	22. - 27. Mai 1940	Nee, 1
RL 2-II/207	28. Mai - 2. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/208	3. - 8. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/209	9. - 14. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/210	15. - 22. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/211	23. - 30. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/211a	1. - 6. Juli 1940	Nee, 1
RL 2-II/212	7. - 20. Juli 1940	Ja
RL 2-II/213	21. Juli - 1. Aug. 1940	Nee, 1
RL 2-II/1025	2. - 11. Aug. 1940	Ja
RL 2-II/1026	12. - 16. Aug. 1940	Nee, 1
RL 2-II/214	15. - 22. Sept. 1940	Nee, 1
RL 2-II/215	23. Sept. - 1. Okt. 1940	Nee, 1
RL 2-II/216	3. - 13. Okt. 1940	Ja
RL 2-II/217	14. - 24. Okt. 1940	Nee, 1
RL 2-II/218	25. Okt. - 4. Nov. 1940	Nee, 1
RL 2-II/219	5. - 13. Nov. 1940	Nee, 1

RL 2-II – Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffeführungsstab, 1931-1945		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
4 5. Abteilung (Ic; Feindaufklärung, Abwehr, geistige Betreuung) 4.3 Lagemeldungen, Lageberichte 4.3.1 Reichsgebiet und alle Fronten Bandfolgetitel: Lageberichte alle Fronten.- Eigener und Feindeinsatz, Aufklärung		
RL 2-II/220	14. - 19. Nov. 1940	Nee, 1
RL 2-II/221	20. - 26. Nov. 1940	Nee, 1
RL 2-II/222	27. Nov. - 3. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/223	4. - 12. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/224	13. - 21. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/225	22. - 31. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/226	1. - 9. Jan. 1941	Nee, 1
RL 2-II/227	10. - 18. Jan. 1941	Nee, 1
RL 2-II/228	19. - 31. Jan. 1941	Nee, 1
RL 2-II/229	1. - 9. Febr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/230	10. - 18. Febr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/231	19. - 28. Febr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/232	1. - 8. März 1941	Ja
RL 2-II/233	9. - 16. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/234	17. - 21. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/235	22. - 24. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/236	25. - 31. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/237	1. - 7. Apr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/238	8. - 14. Apr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/239	15. - 22. Apr. 1941	Ja
RL 2-II/240	23. - 30. Apr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/241	1. - 6. Mai 1941	Nee, 1
RL 2-II/242	7. - 14. Mai 1941	Nee, 1
RL 2-II/243	15. - 26. Mai 1941	Ja
RL 2-II/244	27. Mai - 7. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/245	8. - 15. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/246	16. - 25. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/247	26. - 30. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/248	1. - 6. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/249	7. - 12. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/250	13. - 18. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/251	19. - 24. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/252	25. - 31. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/253	1. - 9. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/254	10. - 16. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/255	17. - 22. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/256	23. - 28. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/257	29. Aug. - 3. Sept. 1941	Nee, 1
RL 2-II/258	4. - 8. Sept. 1941	Nee, 1
RL 2-II/259	9. - 14. Sept. 1941	Ja
RL 2-II/260	15. - 20. Sept. 1941	Nee, 1
RL 2-II/261	21. - 26. Sept. 1941	Ja
RL 2-II/262	27. Sept. - 2. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/263	3. - 9. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/264	10. - 14. Okt. 1941	Ja
RL 2-II/265	15. - 18. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/266	19. - 23. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/267	24. - 28. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/268	28. Okt. - 3. Nov. 1941	Ja
RL 2-II/269	5. - 9. Nov. 1941	Nee, 1

RL 2-II – Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffeführungsstab, 1931-1945		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
4 5. Abteilung (Ic; Feindaufklärung, Abwehr, geistige Betreuung) 4.3 Lagemeldungen, Lageberichte 4.3.1 Reichsgebiet und alle Fronten Bandfolgetitel: Lageberichte alle Fronten.- Eigener und Feindeinsatz, Aufklärung		
RL 2-II/957	Luftangriff auf feindliche Ziele.- Luftbilder (beschriftet), 1940 Enthält u.a.: Fliegerhorst Helder de Kooy Flughafen Rotterdam-Waalhaven, Schiphol, Haag-Ypenburg Von abgesprungenen Fallschirmjägern zurückgelassene Fallschirme Rotterdam-Waalhaven Brückenbesetzung durch Fallschirm-Truppen an der Maas Besetzung des Flughafens Rotterdam-Waalhaven Luftlande-Unternehmen gegen Flugplatz Katwijk, Schiphol, Ockenburg, Den Haag	Ja

RL20- Flughafenbereichskommandos der Luftwaffe, 1939-1945		
Inventaris	**Titel**	**Relevant**
10 Niederlande 10.1 Kdo. Flughafenbereich 2/III - Amsterdam		
RL 20/241	Amsterdam – Kriegstagebuch 26-03-41/01-07-41 Enthält: Feindliche Luftangriffe und besondere Vorkommnisse Eigene und feindliche Flugzeugabstürze Zu- und Abgänge von fliegenden Verbänden	Ja
RL 20/242	Amsterdam – Kriegstagebuch 02-07-41/21-09-41	Ja
RL 20/243	Amsterdam – Kriegstagebuch 22-09-41/25-11-41	Ja
RL 20/244	Amsterdam – Kriegstagebuch 17-02-42/05-05-42	Ja
RL 20/245	Amsterdam –Auflösung des Flugplatzkommandos Bergen und Unterstelung des Restkommandos under Fliegerhorstkommandantur 202/XI Schiphol, aug 1944	Nee, 2

RL 23 – Bautruppen und Pioniere der Luftwaffe, 1935-1945		
Inventaris	**Titel**	**Relevant**
Dislozierungsskizze der Lw. Baueinheiten und RAD-Abteilungen im Luftgau Holland (1: 500 000), Stand 10. Juni 1942;		
RL 23/52	Skizze über Bombenabwürfe auf den Seehafen Aalsmeer, Aug. 1940 - März 1942	Ja

RM 7- OKM / Seekriegsleitung der Kriegsmarine		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
Seekriegsleitung		
RM 7/345	Bd. 18 Entfernen15. - 23. Aug. 1940	Ja
RM 7/346	Bd. 19 Entfernen24. - 31. Aug. 1940	Ja
RM 7/347	Bd. 20 Entfernen1. - 8. Sept. 1940	Nee, 1
RM 7/348	Bd. 21 Entfernen9. - 21. Sept. 1940	Nee, 1

RW 37 - Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden (1940-1945)		
De stukken betreffen vooral in beslag genomen zaken als vliegtuigen, grond en 'Kriegswichtige Objekten'. Verder een deel over in Nederland gesneuvelde Duitse soldaten		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
RW37/23	Wochenlageberichte Bd.1: 29. Dez. 1941-30. Aug. 1942	Ja
RW37/24	Wochenlageberichte Bd.2: 31 Aug. 1942 – 16. Mai 1943	Ja
RW37/25	Wochenlageberichte Bd.3: Juni-Nov. 1943	Nee, 1

Leemte in kennis Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

- Veel informatie van Duitse instanties is in WOII verloren gegaan in de strijd, bewust vernietigd, of kwijtgeraakt. Op voorhand kan daarom zondermeer worden gesteld dat er mogelijk informatie ontbreekt in de geraadpleegde inventarissen.

- Diverse van de stukken, zoals de Kriegstagebücher, zijn handgeschreven. Deze handschriften zijn niet altijd goed te ontcijferen.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken
Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.11.5 Wardocs (Hans Nauta)

T&A werkt regelmatig samen met het bedrijf Wardocs van de gerenommeerde onderzoeker Hans Nauta. Via Wardocs worden gegevens omtrent bombardementen en/of vliegtuigcrashes aangeleverd uit buitenlandse archieven zoals The National Archives te Londen, The National Archives and Records Administration ("NARA") te College Park en het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg.

Betrouwbaarheid van de bron

Hans Nauta bezit een zeer uitgebreid archief van documenten uit genoemde archieven, verwerkt in een uitvoerige database en heeft zeer veel ervaring met het raadplegen van de archieven en het assisteren bij vooronderzoeken naar mogelijk aanwezige explosieven. Daarbij levert hij scans van de originele archiefstukken met bronvermelding. Daarmee levert hij informatie gebaseerd op degelijk onderzoek en waarvan de bron verifieerbaar is. Voor de geleverde stukken geldt dat ze dezelfde betrouwbaarheid hebben als reeds gemeld bij betreffende archieven. Omdat Hans Nauta een zeer uitgebreide database heeft, die hij uitvoerig raadpleegt, zijn in feite enkele leemtes in kennis van bepaalde bronnen gedekt. Zijn bevindingen worden altijd onderbouwd gerapporteerd, waarbij T&A dit analyseert en verwerkt in kader van het onderzoek.

Relevante zoekslag in gegevens van de RAF

Om te voldoen aan de richtlijnen m.b.t. het doen van een relevante onderzoeksinspanning in de gegevens van de RAF, zoals gesteld in het certificatieschema OO, is Wardocs geraadpleegd. Op basis van de zeer uitgebreide en systematisch toegankelijke database van Wardocs is daarmee een relevante zoekslag gedaan in de volgende bronnen:

Commands

- AIR14: Bomber Command
- AIR15: Coastal Command
- AIR16: Fighter Command
- AIR24: Fighter Command
- AIR37: Allied Expeditionary Air Force en Second Tactical Air Force

Groups

- AIR25: Groups

Squadrons

- AIR27: Squadrons

Voor de stukken van Bomber Command RAF geldt tevens dat T&A de boeken van Zwanenburg als relevante zoekslag beschouwd. Hoewel de heer Zwanenburg voor deze werken uitsluitend de Daily en Weekly Summaries uit het archief van The National Archives te Londen heeft gebruikt en die voor bepaalde periodes van WOII niet uitvoerig zijn, is T&A van mening dat het volstaat. De reden hiervoor is drieledig.

Ten eerste de betrouwbaarheid van de locatieaanduidingen in de stukken van Bomber Command RAF – deze zijn namelijk notoir onbetrouwbaar.[3] Zeker aangezien de RAF al vroeg in de oorlog overging tot vrijwel uitsluitend nachtelijke aanvallen, wat de navigatie niet ten goede kwam. Een melding in deze stukken van een aanval in of nabij het onderzoeksgebied, zonder bevestiging uit een bron die betrouwbaar is m.b.t. de locatie, zou daardoor op geen enkele wijze leiden tot een andere conclusie van het onderzoek.

Ten tweede heeft de heer Zwanenburg voor zijn onderzoeken reeds een vrij uitvoerige zoekslag gemaakt en de meldingen m.b.t. Nederland verwerkt in zijn boeken. Een meer uitvoerige zoektocht, zonder dat er aanvullende informatie beschikbaar is om gericht te kunnen zoeken, zou dus dieper moeten gaan en erg arbeidsintensief zijn.
Ten derde zit de leemte in de boeken van Zwanenburg voornamelijk aan het einde van WOII, toen de oorlog in alle hevigheid in en nabij Nederland plaatsvond. Om dit te ondervangen raadpleegt T&A altijd luchtfoto's van eind WOII, zodat ook incidentele en/of niet in andere bronnen vastgelegde sporen van oorlogshandelingen gevonden worden. Indien daaruit blijkt dat er sprake is van een luchtaanval op of nabij het onderzoeksgebied, voert T&A waar nodig alsnog een zoekslag uit in de archieven van Bomber Command RAF.

Met andere woorden: Op voorhand – dus zonder concrete aanwijzing uit andere bron – onderzoek doen in de stukken van Bomber Command RAF kan alleen leiden tot een andere conclusie indien (1) de locatieaanduiding in de betreffende stukken correct en nauwkeurig genoeg zijn, (2) de aanval niet reeds vermeld was in de boeken van Zwanenburg, (3) geen enkele andere bron melding doet van bominslagen, (4) er een luchtfoto beschikbaar is van na de aanval en (5) de luchtfoto sporen laat zien die de aanval bevestigen. Volgens T&A staat de extra inspanning daardoor niet in verhouding tot de kans op bruikbare resultaten die anderzijds niet verkregen zouden zijn.

T&A doorzoekt het archief van Bomber Command RAF wel indien er uit andere bronnen aanwijzingen zijn, die duiden op een bombardement door eenheden van dit Command.

Door Wardocs geraadpleegde toegangsnummers van het National Archives te Londen

Toegangsnummer AIR 14 – Air Ministry: Bomber Command: Registered Files		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
1218	Operational Research, 1941-1944	Nee, 2
2666	Night Bombs Raid Sheets July-August 1940	Ja
2673	Night Bomb Raid Sheets, June-December 1941	Ja
2674	Night Bomb Raid Sheets, January-June 1942	Ja
2675	Night Bomb Raid Sheets, July-December 1942	Ja
2678	Night Bomb Raid Sheets, December 1943-May 1944	Ja
2680	Night Bomb Raid Sheets, December 1944-May 1945	Ja
3122	Group Operations Orders 1-14 August 1944	Ja
3133	Group Operations Orders, 1-15 March 1945	Ja
3143	Form E Summaries 3 Group, July-August 1941	Ja
3146	Form E Summaries 1 Group, January-March 1942	Ja
3149	Form E Summaries 2 Group, July-August 1940	Ja
3156	Form E Summaries 3 Group, July-August 1940	Ja
3162	Form E Summaries 3 Group, July-August 1941	Ja

[3] Doelwitten werden vaak niet gevonden, of herkend, zeker in het begin van de oorlog en bij nachtelijke aanvallen. Uit een onderzoek van de RAF uit augustus 1941, het Bensusan-Butt report, bleek dat in de zomer van 1941 slechts 20% van de bommen binnen een straal van circa 8 kilometer van het doelwit terecht kwamen. Hoewel gedurende WOII dit verbeterde, bleef het een probleem voor de geallieerde luchtmacht.

Toegangsnummer AIR 14 – Air Ministry: Bomber Command: Registered Files		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
3163	Form E Summaries 3 Group, September 1941	Ja
3164	Form E Summaries 3 Group, October-December 1941	Ja
3165	Form E Summaries 3 Group, January-March 1942	Ja
3166	Form E Summaries 3 Group, April-May 1942	Ja
3192	Form E Summaries 5 Group, December 1941	Ja
3360	Day Bomb Raid Sheets, September 1939-May 1940	Ja
3361	Day Bomb Raid Sheets, June-December 1940	Ja
3363	Day Bomb Raid Sheets, June-December 1941	Ja
3367	Day Bomb Raid Sheets, June-December 1944	Ja
3368	Day Bomb Raid Sheets, December 1944-July 1945	Ja
3411	Final Reports on Operations, September 1943-May 1944	Ja
3412	Final Reports on Operations, Nights June 1944-May 1945	Ja

Toegangsnummer AIR 16 – Air Ministry: Fighter Command: Registered Files		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
235	Fighter Command Intelligence Summaries, 1941	Ja

Toegangsnummer AIR 24 – Royal Air Force Operations Record Book. Appendices		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
378	Operations Record Book Coastal Command, Appendices April-May 1941	Ja
424	Operations Record Book Coastal Command, Appendices March 1945	Ja
644	Operations Record Book Fighter Command, Appendices March 1945	Ja
646	Operations Record Book Fighter Command, Appendices March 1945	Ja
647	Operations Record Book Fighter Command, Appendices March 1945	Ja

Toegangsnummer AIR 25 - Air Ministry and Ministry of Defence: Operations Record Books, Groups		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
6	Operations Record Book 1 Group, Appendices July-December 1941	Ja
7	Operations Record Book 1 Group, Appendices January-June 1942	Ja
23	Operations Record Book 2 Group, 1941-1943	Ja
29	Operations Record Book 2 Group, Appendices May-July 1940	Ja
30	Operations Record Book 2 Group, Appendices August-September 1940	Ja
34	Operations Record Book 2 Group, Appendices January-June 1942	Ja
35	Operations Record Book 2 Group, Appendices July-December 1942	Ja
59	Operations Record Book 3 Group, Appendices July-August 1940	Ja
63	Operations Record Book 3 Group, Appendices June-August 1941	Ja
64	Operations Record Book 3 Group, Appendices September-December 1941	Ja
65	Operations Record Book 3 Group, Appendices January-May 1942	Ja
66	Operations Record Book 3 Group, Appendices June-August 1942	Ja
115	Operations Record Book 5 Group, Appendices June-December 1941	Ja
154	Operations Record Book 8 Group, 1945	Ja
196	Operations Record Book 11 Group, 1945	Ja
222	Operations Record Book 12 Group, 1945	Ja
325	Operations Record Book 16 Group, Appendices May 1941	Ja
330	Operations Record Book 16 Group, Appendices October 1941	Ja
372	Operations Record Book 16 Group, Appendices March 1945	Ja
721	Operations Record Book 84 Group, Appendices March 1945	Ja

Toegangsnummer AIR 27 – Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
99	Operations Record Book 7 Squadron, 1942	Ja
243	Operations Record Book 18 Squadron, 1931-1941	Ja
278	Operations Record Book 22 Squadron, 1915-1941	Ja
388	Operations Record Book 37 Squadron, 1916-1940	Ja
412	Operations Record Book 40 Squadron, 1941-1943	Ja
645	Operations Record Book 75 Squadron, 1916-1940	Ja
681	Operations Record Book 82 Squadron, 1917-1941	Ja

Toegangsnummer AIR 27 – Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
682	Operations Record Book 82 Squadron, 1942-1943	Ja
716	Operations Record Book 88 Squadron, 1917-1943	Ja
801	Operations Record Book 101 Squadron, 1928-1941	Ja
862	Operations Record Book 110 Squadron, Appendices 1938-1940	Ja
882	Operations Record Book 114 Squadron, 1936-1943	Ja
961	Operations Record Book 139 Squadron, 1944-1945	Ja
1001	Operations Record Book 149 Squadron, 1941	Ja
1319	Operations Record Book 214 Squadron, 1935-1940	Ja
1660	Operations Record Book 301 Squadron, 1940-1945	Ja
1666	Operations Record Book 303 Squadron, 1944-1945	Ja
1672	Operations Record Book 305 Squadron, 1940-1945	Ja
1678	Operations Record Book 308 Squadron, 1940-1945	Ja
1709	Operations Record Book 317 Squadron, 1944-1945	Ja
1822	Operations Record Book 419 Squadron, 1941-1943	Ja
1853	Operations Record Book 429 Squadron	Ja
1890	Operations Record Book 451 Squadron, 1941-1945	Ja
1893	Operations Record Book 453 Squadron, 1941-1945	Ja
1942	Operations Record Book 500 Squadron, 1941-1942	Ja
2013	Operations Record Book 541 Squadron, 1942-1945	Ja
2078	Operations Record Book 602 Squadron, 1941-1945	Ja
2080	Operations Record Book 603 Squadron, 1941-1945	Ja
2101	Operations Record Book 608 Squadron, 1944-1945	Ja

Toegangsnummer AIR 28 – Air Ministry and Ministry of Defence: Operations Record Books, Royal Air Force Stations		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
72	Operations Record Book Bircham Newtion, Appendices 1939-1940	Ja
73	Operations Record Book Bircham Newtion, Appendices 1941-1942	Ja
594	Operations Record Book North Coates, November 1940-December 1941	Ja

Toegangsnummer AIR 37 – 2nd Tactical Air Force: Registered files and reports		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
21	Operations Record Book 2 Group, September 1941-December 1942	Ja
715-718	Daily Log Second Tactical Air Force, Sept. 1944 – May 1945	Ja

Toegangsnummer AIR 40 - Air Ministry, Directorate of Intelligence and related bodies: Intelligence Reports and Papers		
Inv. Nr.	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
430	USAAF VIII Bomber Command Mission No. 81: Gelsenkirchen and Wesseling, 12 August 1943	Ja
577	USAAF VIII Fighter Command Operation 263: Soesterberg, 17 March 1944	Ja
1243	List of Aerodromes, Landing Grounds and Seaplane Stations Holland, 1942	Ja

Door Wardocs geraadpleegde toegangsnummers van NARA te College Park

RG18		
Box	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
336	Mission Report 91st Bomb Group Gelsenkirchen, August 12, 1943	Ja
5682	8th Air Force Monthly Summary of Operations June-September 1944	Ja

RG242 – T314		
Roll	**Omschrijving archiefstuk(ken)**	**Relevant**
1619	Kriegstagebuch 88./Armeekorps: Feindtätigkeitsberichte Juli-Dezember 1943	Ja
1621	Kriegstagebuch 88./Armeekorps: Feindtätigkeitsberichte Januar-Juni 1944	Ja
1625	Kriegstagebuch 88./Armeekorps: Feindtätigkeitsberichte Juli-August 1944	Ja

Leemte in kennis in de door Wardocs geraadpleegde stukken

- Niet alle stukken van de Amerikaanse bommenwerpers die over Katwijk vlogen op 12 augustus 1943 zijn aanwezig in NARA.
- De (algemene) leemtes in kennis die voor de andere buitenlandse archieven gelden, zijn ook hier van toepassing.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.12 Informatie van internet

Tegenwoordig is ook internet een goede bron voor informatie, ook voor vooronderzoek. Hoewel op internet informatie staat waarvan de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid in twijfel getrokken kunnen worden, zijn er tegenwoordig ook veel archiefinstellingen die foto's, archiefstukken, dagboeken en meer gedigitaliseerd materiaal beschikbaar hebben gesteld via hun website. Daarnaast is er informatie te vinden van amateurhistorici, krantenberichten van de afgelopen decennia, contactgegevens van mogelijke getuigen en locatiedeskundigen en meer.

Betrouwbaarheid van de bron

De betrouwbaarheid van informatie van internet is zeer sterk wisselend. Er wordt alleen informatie van internet verwerkt in onderzoeken wanneer de bron als redelijk tot zeer betrouwbaar wordt gezien, of tenminste in één betrouwbare bron wordt bevestigd. Indien de informatie van internet doorslaggevend is voor een analyse, zal de betrouwbaarheid in de analyse in bijlage 3 vermeld worden.

Website Vergeltungswaffen

De website http://www.vergeltungswaffen.nl/ geeft een overzicht van gebeurtenissen omtrent V-wapens (V_1 en V_2) in Nederland. Op de kaart zijn locaties van inslagen en lanceerinstallaties aangegeven. Bij de meldingen wordt eventueel aanvullende beschikbare informatie betreffende datum en locatie weergegeven. De meldingen zijn echter niet voorzien van bronverwijzing. Op basis van eigen onderzoek kan worden gesteld dat de aangegeven locaties en data niet altijd correct zijn en er meldingen dubbel op de kaart staan. Tevens blijkt dat er verschillende meldingen in kaart staan waarvan de exacte locatie niet te achterhalen is. Vergeltungswaffen.nl is in dit onderzoek gebruikt voor een indicatie van de gebeurtenissen omtrent V-wapens. Meldingen dienen ter afbakening van op explosieven verdachte gebieden altijd te kunnen worden bevestigd met informatie uit andere bronnen.

Geraadpleegde websites

Website	Korte toelichting	Bronverwijzing[4]
http://www.topotijdreis.nl/	Historische kaarten van Kadaster	Kadaster topotijdreis
http://www.echodelta.net/mbs/eng-translator.php	Website om coördinaten die de geallieerden gebruikten om te zetten naar huidige locaties.	N.v.t.
http://www.vergeltungswaffen.nl	Overzicht van V1 en V2-inslagen in Nederland	Vergeltungswaffen
www.ikme.nl	Indicatieve kaart militair erfgoed	ikme
https://www.delpher.nl/nl/kranten	Digitaal archief van historische kranten	Delpher
https://nimh-beeldbank.defensie.nl/	Websites met de collectie foto's van het NIMH	Beeldbank NIMH
https://guerra-abierta.blogspot.com/search?q=erich+mix	Blog van Javier Ormeno, militair historicus.	Guerra abierta
http://www.ww2.dk/misc/jg2loss.pdf	Website over de Luftwaffe, 1933-1945.	Luftwaffe
https://katwijkinoorlog.nl	Website over de oorlog in Katwijk.	Katwijkinoorlog HBB
https://katwijkinoorlog.nl/flugplatz-katwijk/	Website over vliegveld Katwijk/Valkenburg	Katwijkinoorlog FPKW
https://katwijkinoorlog.nl/gevechten-rond-albertushof /	Website over de gevechten rond de Albertushof in mei 1940	Albertushof mei 1940

[4] In bijlage 3 wordt in de kolom "bronverwijzing" naar deze termen verwezen voor de betreffende website.

Website	Korte toelichting	Bronverwijzing[4]
https://katwijkinoorlog.nl/de-hel-van-valkenburg/	Website over de gevechten op Vliegveld Valkenburg bij de start van de oorlog	Katwijkinoorlog Hel van Valkenburg
https://katwijkinoorlog.nl/militaire-slachtoffers-katwijk/	Wesbite over de militaire slachtoffers van de oorlog in Katwijk	Katwijkinoorlog Militaire slachtoffers
https://katwijkinoorlog.nl/oberst-kurt-heyser-en-i-r-47/	Website over Oberst Kurt Heyser en vliegveld Valkenburg	Katwijkinoorlog Heyser
https://www.mei1940.nl/	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940	Valkenburg mei 1940
http://www.mei1940.nl/Foto3_Overval/Luchtfoto-05.20.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940	Valkenburg mei 1940 foto
https://www.mei1940.nl/Verslagen/Art/Lt-Brackel_Instr-Batt-7VELD.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van 2e Lt. F.J.G. Brackel	Valkenburg mei 1940 - Brackel
https://www.mei1940.nl/Verslagen/4RI/Lt-van-Kessel_SC2-III-4RI.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van Reserve-Eerste-Luitenant J. van Kessel	Valkenburg mei 1940 - Kessel
https://www.mei1940.nl/Verslagen/Art/Kapt-Oortman-Geerlings_C-II-6RA.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van Kapt. Oortman Geerlings, C.-II-6R.A.	Valkenburg mei 1940 - Oortman Geerlings
https://www.mei1940.nl/Verslagen/9RI/Maj-Schee_C-I-9RI.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van van Majoor Schee.	Valkenburg mei 1940 – Majoor Schee.
https://www.mei1940.nl/Bevelstructuur/III-2RA.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Beschrijving van het III-2 Regiment Artillerie	Valkenburg mei 1940 - III-2.R.A.
https://www.mei1940.nl/Bevelstructuur/6-RA.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Beschrijving van het 6e Regiment Artillerie	Valkenburg mei 1940 – 6 R.A.
https://www.mei1940.nl/Verslagen/Zwart-J-van-de.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van Jac. van der Zwart, inwoner van Valkenburg.	Valkenburg mei 1940 - Zwart
https://www.mei1940.nl/Verslagen/Dpl._B.Borst/7-Veldlazeret.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van Berend Borst over het veldlazeret.	Valkenburg mei 1940 - Veldlazaret
https://www.mei1940.nl/Verslagen/4RI/Maj-Mallinckrodt.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van Maj. Mallinckrodt.	Valkenburg mei 1940 - Mallinckrodt
https://www.mei1940.nl/Verslagen/Sgt-G-Kiel.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van vliegenier Kiel.	Valkenburg mei 1940- Kiel
https://www.mei1940.nl/Verslagen/Huzaren.htm	Website over vliegveld Valkenburg in mei 1940. Verslag van 1e Regiment Huzaren Motorrijder	Valkenburg mei 1940 - huzaren
www.natuurcultuur.nl	Website over vliegenier Roeloffzen	Roeloffzen
https://www.tracesofwar.com/sights/103478/Crash-Site-Junkers-Ju-52.htm	Website met diverse sporen van WOII in Nederland met foto van vernielde Ju-52's.	Traces of War
http://www.aircrewremembered.com	Website met database van crashes van Duitse toestellen in WOII	Aircrewremembered
http://www.oudvalkenburgzh.nl/vov_J35/index.php/historie-van-he-vliegkamp/139-feiten-over-het-vliegkamp	Website met feiten over vliegkamp Valkenburg	Oudvalkenburgzh
https://aviation-safety.net/wikibase/52980	Website met database van vliegtuigcrashes	aviation-safety
https://zoeken.allemolens.nl/detail.php?id=146441162	Document over schade aan molens mei 1940	Allemolens

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.3 LUCHTFOTO INTERPRETATIE

In WOII zijn door de geallieerden diverse fotoverkenningsvluchten boven Nederland uitgevoerd. Veel van deze luchtfoto's zijn terug te vinden in de Speciale Collecties van de bibliotheek van Wageningen UR ("Wag") en bij het Kadaster in Zwolle ("Zwolle"). Ook de luchtfotocollectie van de Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland ("RCAHMS") / National Collection of Aerial Photography ("NCAP") te Edinburgh (waarbinnen twee afzonderlijke archieven, "ACIU/JARIC") en the National Archives and Records Administration te College Park ("NARA") hebben (een grote hoeveelheid) luchtfoto's van Nederland beschikbaar. The National Archives te Londen ("TNA"), de Laurier Military History Archive in Canada ("LMH"), de National Air Photo Library Ottawa ("Canada"), het Bundesarchiv/Militärarchiv te Freiburg ("BAF") en het spoorwegmuseum te Utrecht ("SMU") beschikken over een beperkter aantal luchtfoto's van Nederland.

De Nederlandse luchtfotoarchieven van Wageningen en Zwolle, en de luchtfotocollectie van RCAHMS/NCAP zijn conform de richtlijnen van het certificatieschema OO verplicht te raadplegen. De overige archieven zijn eventueel te raadplegen als er in deze drie archieven geen bruikbare luchtfoto's beschikbaar zijn en ook andere geraadpleegde bronnen niet voldoende duidelijkheid bieden met betrekking tot oorlogshandelingen, die middels luchtfoto-analyse opgehelderd kunnen worden.

Criteria luchtfotoselectie

Luchtfoto's worden geselecteerd op basis van de opnamedatum, dekking, schaal en kwaliteit van de luchtfoto. Middels deze criteria wordt de keuze voor de meest bruikbare luchtfoto's in relatie tot de oorlogshandeling gemaakt. De datum is daarbij erg belangrijk. Bij voorkeur wordt een foto van zo kort mogelijk na een oorlogshandeling gebruikt, omdat daarop de sporen ervan in de regel duidelijker zichtbaar zijn. Om deze sporen goed te onderscheiden wordt – waar nodig - een foto van voor de oorlogshandeling geraadpleegd, bij voorkeur van een datum van zo kort mogelijk ervoor. Daarnaast is beeldkwaliteit zeer belangrijk. De voorkeur gaat uit naar een scherpe foto, die het gebied goed dekt, van een goede schaal is en zonder beperkende factoren, zoals aanwezigheid van bewolking, inundaties, of beschadigingen aan de foto zelf. Zie ook bijlage 5 voor een de afspraken met de opdrachtgever m.b.t. de selectie van luchtfoto's.

Tevens wordt altijd een vlakdekkende luchtfotoanalyse uitgevoerd met foto's van eind WOII teneinde een zo compleet mogelijk beeld van de oorlogshandelingen te verkrijgen. Dit wordt gedaan ongeacht of er meldingen van oorlogshandelingen in de tijd ervoor zijn.

Luchtfoto-interpretatie

Foto's worden door deskundigen met ervaring in de interpretatie van luchtfoto's uit het tijdvak 1940-1945 onafhankelijk van elkaar geïnterpreteerd. Eén van deze deskundigen voert deze analyse uit met de kennis van informatie uit het overige bronnenmateriaal. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een beeldbewerkingsprogramma waarmee o.a. helderheid, contrast en scherpte van de foto zijn aan te passen. De tweede analist voert zijn analyse uit zonder de aanvullende informatie uit het bronnenmateriaal en maakt gebruik van ArcGIS en de geogerefereerde luchtfoto. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de Image Analysis Toolbox en Effect Toolbox voor de beeldbewerking en –analyse (o.a. Dynamic Range Adjustment, Swipe functionaliteit).

Vergelijking van de luchtfoto's met de huidige situatie

Door de luchtfoto's uit 1940-1945 te vergelijken met recente luchtfoto's en satellietbeelden, kan een goed beeld verkregen worden van de naoorlogse ontwikkelingen in het gebied. Aanvullend zijn diverse topografische kaarten van de afgelopen 75 jaar (waaronder uit de Grote Atlas van Nederland 1930-1950 en www.topotijdreis.nl van Kadaster) met elkaar en de luchtfoto's vergeleken.

Betrouwbaarheid van de bron

Luchtfoto's worden in de regel als betrouwbare bron gezien. Bij luchtfoto's dient echter rekening gehouden te worden met het feit dat ze geïnterpreteerd worden, met andere woorden dat er een soort van "vertaling" plaatsvindt van wat op de foto zichtbaar is. Aangezien niet alle sporen van oorlogshandelingen eenduidig als zodanig te herkennen zijn, geldt echter dat de betrouwbaarheid van deze sporen uiteen kunnen lopen. De betrouwbaarheid wordt verhoogd wanneer sporen te relateren zijn aan bijvoorbeeld bekende oorlogshandelingen.

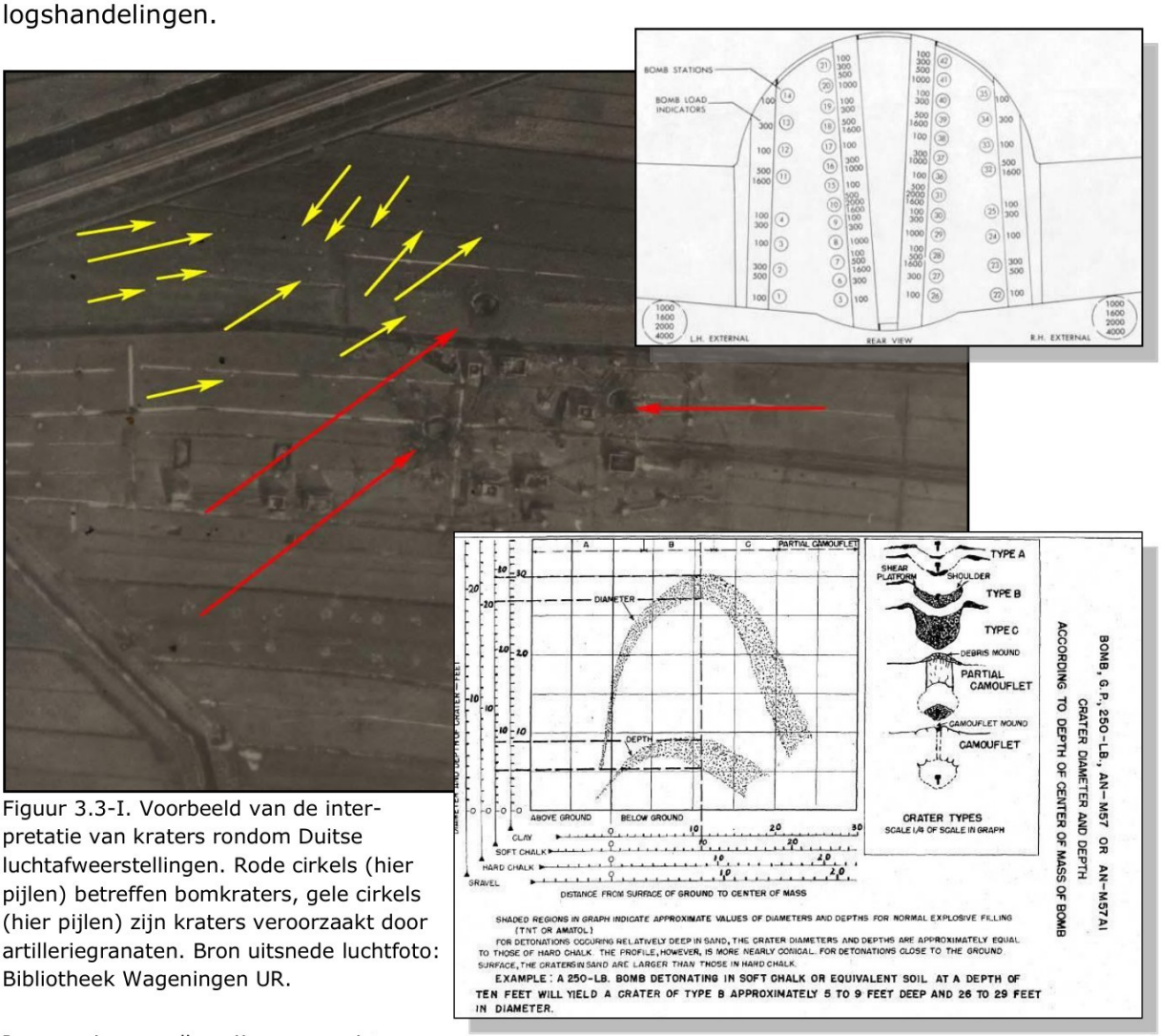

Figuur 3.3-I. Voorbeeld van de interpretatie van kraters rondom Duitse luchtafweerstellingen. Rode cirkels (hier pijlen) betreffen bomkraters, gele cirkels (hier pijlen) zijn kraters veroorzaakt door artilleriegranaten. Bron uitsnede luchtfoto: Bibliotheek Wageningen UR.

In sommige gevallen zijn sporen niet eenduidig in verband te brengen met de bekende oorlogshandelingen. Met behulp van informatie over bommenrekken (zie bovenste inzet, bron: Boeing B-17G Field Service Manual) kan in enkele gevallen op basis van een opvallend kraterpatroon achterhaald worden welk type toestel de bommen afwierp, in andere gevallen kan een analyse ondersteund worden door informatie over krateraafmetingen (zie onderste inzet, bron: Terminal Ballistic Data – volume 1).

Bij de analyse van de sporen van oorlogshandelingen wordt per spoor/object beoordeeld hoe waarschijnlijk de conclusie is. Hierbij bestaan twee classificaties:

1. Waarschijnlijk: de deskundigen zijn overwegend zeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto.
2. Mogelijk: de deskundigen zijn overwegend onzeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto.

Tenminste twee deskundigen beoordelen per object hoe betrouwbaar de conclusie van de luchtfotoanalyse is. Verschillen in de interpretaties tussen de deskundigen worden besproken en resulteren in een gezamenlijke eindclassificatie. Indien sporen op een luchtfoto niet eenduidig zijn, zal meegewogen worden of ze door een tweede bron bevestigd worden. In de chronologische lijst van bijlage 3 worden de luchtfotoanalyses beschreven. De omschreven sporen van oorlogshandelingen en objecten worden als waarschijnlijk beoordeeld, tenzij anders vermeld. De beoordeling van de (on)zekerheid zal onderbouwd worden en er zal vermeld worden hoe het is meegewogen in de conclusies (verdacht/onverdacht).

Geraadpleegde luchtfoto's

In onderstaande tabel staan alle luchtfoto's van het onderzoeksgebied die zijn geraadpleegd voor onderhavig onderzoek. De afkortingen in de kolom "archief" verwijzen naar de archiefinstellingen zoals aan het begin van deze paragraaf aangegeven. In bijlage 4 is middels kaders in kaart aangegeven welk gebied gedekt is door elke luchtfoto. Elk kader is van een markering voorzien, waarin de laatste cijfers het fotonummer aangeven en de combinatie van cijfers ervoor het sortienummer.

Datum	Fotonr	Sortie	Schaal (1:x)	Relevant	Archief
10.05.1940 5.20 uur	-	-	Ca. 20.000	Ja. Geraadpleegd wegens Duits bombardement in ochtend van 10 mei 1940.	*
10.05.1940 Na 5.20 uur	298a	-	Ca. 20.000	Ja. Geraadpleegd wegens Duits bombardement in ochtend van 10 mei 1940.	**
10.05.1940 10.30 uur	-		Ca. 15.000	Ja. Geraadpleegd wegens Duits bombardement in ochtend van 10 mei 1940.	***
11.05.1940	67/ 298b	-	Ca. 4.800	Ja. Geraadpleegd wegens bombardementen, artilleriebeschietingen en gevechten van 10 mei 1940.	**
02.06.1940	41	HNA-027	Ca. 30.000	Ja. Geraadpleegd wegens diverse oorlogshandelingen in mei 1940. Opgemerkt wordt dat de foto foutief als opnamedatum 02.05.1940 meldt. Uit het sortienummer en de sortiekaart kan opgemaakt worden dat het een maand later was. Dit blijkt ook uit sporen op de luchtfoto, die van na de gevechten in mei 1940 moeten zijn.	ACIU
05.06.1940	263, 264	HNA-031	Ca. 50.000	Ja. Geraadpleegd wegens diverse oorlogshandelingen in mei 1940.	ACIU
18.06.1940	264, 265, 266	HNA-041	Ca. 50.000	Nee, de foto's voegen niets toe aan de foto's van 2 en 5 juli 1940.	ACIU

Datum	Fotonr	Sortie	Schaal (1:x)	Relevant	Archief
26.07.1940	41, 42, 43	H-37	Ca. 45.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de twee maanden ervoor en de kwaliteit is uitermate slecht.	ACIU
31.07.1940	272, 273, 274, 275	H-049	Ca. 30.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de twee maanden ervoor en het onderzoeksgebied is vrijwel geheel bedekt door wolken.	ACIU
15.08.1940	3	H-100	Ca. 45.000	Nee, de foto dekt het onderzoeksgebied vrijwel niet.	ACIU
01.10.1940	2, 3, 203, 204	H-275	Ca. 18.000	Ja. Geraadpleegd wegens de bombardementen van 8 en 24/25 augustus 1940.	ACIU
24.02.1941	57, 58, 59	H-681	Ca. 17.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 1 oktober 1940, de kwaliteit is matig en de foto's dekken slechts een beperkt deel van het onderzoeksgebied.	ACIU
08.05.1941	662, 663, 664, 665, 666, 949, 950, 951, 952, 953	H-940	Ca. 10.000	Ja. Geraadpleegd wegens de bominslagen van 6/7 maart 1941.	ACIU
04.06.1941	352, 353, 354, 355	T-051	Ca. 25.000	Ja. Geraadpleegd wegens de bombardementen van 15/16 mei 1941.	ACIU
17.09.1941	922, 923, 924, 925	T-607	Ca. 17.000	Ja. Geraadpleegd wegens de vermeende bombardementen van 18/19 augustus 1941 en 10 en 12 september 1941.	ACIU
08.03.1942	1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2053, 2054, 2055, 2056	A-383	Ca. 18.000	Ja. Geraadpleegd wegens de (vermeende) bombardementen van 18/19 augustus, 10 en 12 september en 10/11, 12/13 en 30 oktober 1941.	ACIU
08.03.1942	1001, 1002, 1003	A-393	Ca. 19.000	Nee, ze voegen niets toe aan sortie A-383 van dezelfde dag.	ACIU
19.05.1942	1047, 1048, 1049, 1050, 1051	A-789	Ca. 24.000	Ja. Geraadpleegd wegens de (vermeende) bombardementen van 30 oktober 1941, 9 maart en 28/29 april 1942.	ACIU
02.07.1942	2141, 2142, 2143, 2159, 2160, 2161, 2162	C-020	Ca. 15.000	Ja. Geraadpleegd wegens de (vermeende) bombardementen van 9 maart en 25/26 juni 1942.	ACIU
07.07.1942	1066, 1067, 1068, 2064, 2065, 2066	C-043	Ca. 16.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 25/26 juni 1942.	ACIU
31.07.1942	1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 2008, 2009, 2010	C-140	Ca. 16.000	Ja. Geraadpleegd wegens 'het bombardement bij Rhijnvliet, waarvan kraters zichtbaar zijn op luchtfoto's van 8 maart 1942 en wegens de bombardementen van 25/26 en 28/29 juli 1942.	ACIU
28.08.1942	1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1103	C-300	Ca. 30.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de periode sinds de luchtfoto's van 31 juli 1942 en de schaal is zeer matig.	ACIU
16.11.1942	2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018	C-614	Ca. 15.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de periode sinds de luchtfoto's van	ACIU

Datum	Fotonr	Sortie	Schaal (1:x)	Relevant	Archief
				31 juli 1942, de schaal is matig, er wordt weinig van het onderzoeksgebied gedekt en delen zijn bewolkt.	
20.12.1942	2013, 2014, 2015, 2016	C-724	Ca. 14.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de periode sinds de luchtfoto's van 31 juli 1942.	ACIU
07.05.1943	3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 4100, 4101, 4102, 4103, 4104	D-500	Ca. 15.000	Ja. Foto 4103 is gebruikt als foto van vóór het bombardement van 12 augustus 1943 ter vergelijking met de situatie erna.	ACIU
11.06.1943	5006, 5007, 5008	D-661	Ca. 9.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de periode voordat de foto's genomen werden en de sortie van 7 mei 1943 heeft een betere dekking van het onderzoeksgebied.	ACIU
17.07.1943	3069, 3070	D-847	Ca. 18.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de periode ervoor en de foto's zijn grotendeel bewolkt.	ACIU
25.07.1943	3138, 3139, 3140, 3141, 4136, 4137	D-863	Ca. 10.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden in de periode ervoor en de foto's zijn grotendeel bewolkt.	Zwolle
12.08.1943	01 t/m 11	SAV/91-73	Ca. 20.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 12 augustus 1943. Betreft de strike photos van toestel 973.	TNA
16.08.1943	4127, 4128	D-999	Ca. 20.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 12 augustus 1943.	ACIU
23.08.1943	3005; 3006; 4004; 4005; 4006	E-55	Ca. 16.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 12 augustus 1943.	ACIU
24.09.1943	1022	RA-801	Ca. 10.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 12 augustus 1943.	ACIU
24.09.1943	5004, 5005, 5006, 5007, 5008	RA-807	Ca. 10.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 12 augustus 1943.	ACIU
09.10.1943	5100, 5101, 5102, 5103, 5104, 5105, 5106	RA-828	Ca. 9.500	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 24 september 1943.	ACIU
15.10.1943	4004	E-373	Ca. 17.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 24 september 1943.	Zwolle
28.12.1943	3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 4031, 4032, 4033	E-877	Ca. 9.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 24 september 1943.	ACIU
14.01.1944	4004, 4005	J-031	Ca. 11.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 2/3 januari 1944.	ACIU
08.04.1944	4067, 4068, 4069, 4070, 4071, 4074, 4075, 4076, 4077,	RB-597	Ca. 8.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 17 maart 1944.	ACIU

Datum	Fotonr	Sortie	Schaal (1:x)	Relevant	Archief
	4078, 4079, 4080, 4081				
18.04.1944	1032, 1033, 1034, 1035	PP-109	Ca. 16.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 17 maart 1944.	ACIU
27.05.1944	4005, 4006	106G0539	Ca. 12.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 18 april 1944 en er wordt een zeer klein deel van het onderzoeksgebied door gedekt.	ACIU
06.07.1944	3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 4152, 4153, 4154, 4155, 4156, 4157	106G1253	Ca. 10.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 18 april 1944.	ACIU
10.09.1944	3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 4044, 4045, 4046	106G2740	Ca. 9.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 15 augustus 1944. Tevens gebruikt om de verdedigingswerken inzichtelijk te maken.	Wag
12.09.1944	3064, 3065, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3088, 3089, 3090, 3091, 4075, 4076, 4077, 4078, 4079, 4089, 4090	106G2815	Ca. 5.000	Ja. Geraadpleegd wegens het bombardement van 15 augustus 1944. Tevens gebruikt om de verdedigingswerken inzichtelijk te maken.	Wag
13.09.1944	3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181	R4-832	Ca. 8.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Wag
19.09.1944	3036, 3037	106G3013	Ca. 9.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Zwolle
20.09.1944	3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 4017, 4018, 4019, 4020, 4030, 4031, 4032, 4033, 4034, 4035, 4036, 4060, 4061, 4062, 4063	106G3021	Ca. 10.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	ACIU
22.09.1944	3287, 3289	106G3040	Ca. 8.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Zwolle
23.09.1944	4409	106G3050	Ca. 9.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Zwolle
02.10.1944	4007, 4008, 4009, 4010, 4011	4-0964	Ca. 17.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12	ACIU

Datum	Fotonr	Sortie	Schaal (1:x)	Relevant	Archief
				september 1944. Bovendien dekken ze een klein deel van het onderzoeksgebied.	
06.10.1944	4001, 4002, 4003, 4004, 4005	4-0992	Ca. 17.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	ACIU
29.11.1944	4153, 4154	4-1330	Ca. 8.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	ACIU
30.11.1944	4224, 4225, 4226, 4227, 4228, 4229, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182	4-1361	Ca. 8.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Wag
26.12.1944	3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3016, 3017, 3018, 3019	4-1516	Ca. 8.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Wag
08.02.1945	4045, 4046, 4047, 4048, 4049	16-1680	Ca. 6.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	ACIU
16.02.1945	4218, 4219	16-1721	Ca. 8.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Wag
26.02.1945	3361, 3362, 4176	106G4540	Ca. 9.000	Ja. Gebruikt als foto's van vóór het bombardement van 5 maart 1945 ter vergelijking met de situatie erna.	Zwolle
01.03.1945	4001	106G4567	Ca. 9.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 12 september 1944.	Zwolle
02.03.1945	1045, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053	106G4590	Ca. 9.000	Ja. Foto 1045 is gebruikt om af te kaderen wanneer de bomkrater bij de Kooltuinweg is ontstaan.	ACIU
18.03.1945	4351	106G4890	Ca. 9.000	Nee. Opgemerkt wordt dat de foto foutief de datum 14 maart 1945 vermeld. Op basis van het sortienummer is bepaald dat de correcte datum 18 maart 1945 is.	Zwolle
18.03.1945	3139, 3141, 3143, 3421, 4067, 4069, 4071, 4073, 4139, 4141, 4143, 4145, 4147	106G4894	Ca. 9.000	Ja. Geraadpleegd wegens vlakdekkende luchtfotoanalyse van eind WOII. Tevens in verband met het bombardement van 5 maart 1945.	Zwolle
18.03.1945	2069	106G4894	Ca. 22.000	Ja. Geraadpleegd wegens vlakdekkende luchtfotoanalyse van eind WOII.	Zwolle
27.03.1945	3091, 3092, 4098, 4099, 4100, 4101	106G5130	Ca. 8.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 18 maart 1945.	ACIU
16.04.1945	3130, 3131	106G5313	Ca. 9.000	Nee, er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 18 maart	Wag

Datum	Fotonr	Sortie	Schaal (1:x)	Relevant	Archief
				1945. Bovendien bedekken ze vrij weinig van het onderzoeksgebied.	
09.07.1945	5072, 5073, 5074	3G-TUD-S087	Ca. 40.000	Nee. Er hebben geen relevante gebeurtenissen plaatsgevonden sinds de luchtfoto's van 18 maart 1945, tenminste geen zaken waarvan sporen op luchtfoto's verwacht mogen worden. Daarnaast is de schaal slecht.	ACIU
28.08.1945	4454, 4455, 4456, 4457, 4458, 4459, 4460, 4461, 4462	106G-LIB-282	Ca. 15.000	Nee. Hoewel de sloop van gebouwen en verdedigingswerken van het vliegveld zichtbaar zijn, blijkt dat ook uit de luchtfoto's en satellietbeelden van de huidige situatie.	ACIU
10.01.1953	2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054	2-TAF-2179	Ca. 10.000	Ja. De foto's zijn geraadpleegd om te zien wat er in de jaren na WOII met het vliegveld is gebeurd, met name t.a.v. de locatie waar naoorlogs veel explosieven zijn gedumpt.	ACIU
08.07.1954	38, 39	540-1344	Ca. 60.000	Nee. De foto's zijn van een zeer slechte schaal.	ACIU

* Via de website www.mei1940.nl geraadpleegd. Oorspronkelijke bron is onbekend.
** Uit RL2-II – 957 van het Bundesarchive Freiburg.
*** Via de beeldbank van het NIMH geraadpleegd.

Leemte in kennis luchtfoto's

- In de archieven zijn geen bruikbare luchtfoto's van het onderzoeksgebied gevonden van kort na de gevechten in mei 1940.

Uitwerking van de luchtfoto-analyse i.v.m. oorlogshandelingen

Voor de luchtfoto-analyse wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

4 FASE 2: ANALYSE BRONNENMATERIAAL

In deze fase wordt het historisch feitenmateriaal afkomstig van de inventarisatiefase gedetailleerd geanalyseerd. Op basis hiervan wordt vastgesteld of er sprake is van de vermoedelijke aanwezigheid van explosieven. Deze analyse is in het chronologische overzicht in bijlage 3 uitgevoerd per relevante gebeurtenis. In onderhavig hoofdstuk is een algemene toelichting gegeven over de uitvoering van een dergelijke analyse.

Verdacht of onverdacht?
Bij de analyse wordt het bronnenmateriaal geanalyseerd en de betrouwbaarheid ervan beoordeeld. In de paragrafen van hoofdstuk 3 zijn per bron de richtlijnen weergegeven die T&A hanteert bij het beoordelen van deze betrouwbaarheid. In bijlage 8 zijn de richtlijnen van het WSCS-OCE weergegeven met betrekking tot welke oorlogshandelingen wel of niet tot een verdacht gebied leiden. Waar de beoordeling van een bron afwijkt van een van deze richtlijnen of anderzijds een nadere toelichting noodzakelijk wordt geacht, zal deze in de analyse in bijlage 3 beschreven worden.

Als na de analyse van het bronnenmateriaal geen feiten duiden op de vermoedelijke aanwezigheid van explosieven, wordt de conclusie onverdacht getrokken. Als er sprake is van de vermoedelijke aanwezigheid van explosieven, wordt de conclusie verdacht getrokken. In dit geval dient een analyse uitgevoerd te worden om te bepalen wat de afbakening hiervan is (horizontaal en/of verticaal), welke (sub)soort explosieven mogelijk aanwezig zijn en van welk kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm ze zijn.

Op basis van die analyse is een deel van het onderzoeksgebied verdacht verklaard.

Aanvulling van de analyse – afbakeningen, soorten explosieven, etc.
In bijlage 3 is per gebeurtenis in de laatste kolom van de tabel aangegeven tot welk verdacht deelgebied het behoort. In de tabel in hoofdstuk 6 is per verdacht deelgebied de aanvullende analyse verwerkt.

Voor de verdachte delen van het onderzoeksgebied is de analyse aangevuld met:
- het horizontaal en verticaal vaststellen en afbakenen van het verdachte gebied
- het vaststellen van de hoofdsoort, kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm van vermoede explosieven
- het vaststellen van de subsoort, type ontsteker(s) en aantal van vermoede afwerp-munitie

Afbakening van verdachte deelgebieden is per hoofdsoort explosief uitgevoerd.

Risicoanalyse
In het geval dat grondroerende werkzaamheden binnen het verdachte gebied gepland zijn, is het raadzaam een risicoanalyse te laten uitvoeren, die resulteert in een advies over hoe om te gaan met de risico's van de vermoede explosieven bij de geplande werkzaamheden en toekomstig grondgebruik. Voor de geplande werkzaamheden ten behoeve waarvan onderhavig vooronderzoek is uitgevoerd, is een dergelijke analyse verkort uitgevoerd in hoofdstuk 5.
Horizontale afbakening

De horizontale afbakening van verdachte gebieden heeft plaatsgevonden op basis van de resultaten van de inventarisatie van het bronnenmateriaal (waaronder de overzichtskaart in bijlage 4) en de richtlijnen hiervoor in het WSCS-OCE (zie bijlage 8).

Deze afbakening is omschreven in de tabel in hoofdstuk 6 en weergegeven in de Bodembelastingkaart explosieven in bijlage 1.

Soort, kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm van de vermoede explosieven
Op basis van het aangetroffen feitenmateriaal, is een analyse verricht van de vermoedelijke hoofdsoort, kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm van de explosieven binnen het verdachte gebied. Indien de hoofdsoort afwerpmunitie betrof, is aanvullend een analyse verricht op de vermoede subsoort, type ontsteker(s) en verwachte aantal van de mogelijk aanwezige explosieven.

Verticale afbakening
Explosieven kunnen vanaf direct onder het maaiveld (maaiveld ten tijde van WOII) aangetroffen worden. De maximale diepte tot waar explosieven kunnen voorkomen hangt af van verschillende factoren zoals bodemgesteldheid, soort explosieven en bij afwerpmunitie (vliegtuigbommen) ook vliegsnelheid, afwerphoogte en -hoek.

Op basis van de mogelijk aan te treffen explosieven, ondergrond en naoorlogse werkzaamheden is per deelgebied/voor het onderzoeksgebied een verticale afbakening van het verdachte gebied bepaald, zoals weergegeven in de tabel in hoofdstuk 6. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld, behalve waar vermeld wordt dat dit niet het geval is (zie projectspecifiek achtergrondrisico aan het eind van hoofdstuk 6). Indien tijdens werkzaamheden op locatie blijkt dat deze aanname plaatselijk niet klopt, dient deze aanname bijgesteld te worden aan hand van de nieuw verkregen informatie.

Afwerpmunitie
Voor het bepalen van de maximale indringingsdiepte van afwerpmunitie dient tenminste rekening gehouden te worden met het bodemtype en de bodemweerstand, gewicht en diameter van het explosief en de indringingsnelheid van het explosief. De bodemgegevens worden gehaald uit boringen en sonderingen, de overige factoren zijn bepaald aan hand van onderhavig archiefonderzoek. Indien geen bodemgegevens bekend zijn van een locatie, kan geen goede maximale verticale afbakening bepaald worden.

Niet-afwerpmunitie
Niet-afwerpmunitie wordt afhankelijk van de bodemopbouw en soort explosieven in de regel verwacht op maximaal 2.5 m-mv.

Gedumpte niet-afwerpmunitie
Gedumpte niet-afwerpmunitie wordt verwacht op de diepte van de beschikbare dumplocaties zoals kraters, sloten en loopgraven. Dit is in de regel maximaal 2.0 m-mv.

De diepte minus maaiveld die in hoofdstuk 6 is gegeven, kan via het Dinoloket (www.dinoloket.nl) en/of via de algemene hoogtekaart van Nederland (www.ahn.nl) worden herleid tot een hoogte ten opzichte van NAP.
Voor de diepteafbakening zijn geen aanvullende boringen of sonderingen gezet of

proefsleuven gegraven. De afbakening kan dan ook gezien worden als een goede indicatie op basis van de toegankelijke informatie. Indien er een project voorbereid wordt, zullen in de regel veel meer gedetailleerdere gegevens over de bodemopbouw beschikbaar komen. Ook kan extra informatie naar voren komen over naoorlogse grondroering, constructies van gebouwen of ophooglagen.

In die gevallen wordt geadviseerd om op basis van deze extra informatie opnieuw de diepte afbakening vast te stellen en op basis daarvan de noodzaak en wijze van detectie onderzoek te bepalen.

Achtergrondrisico

Gebieden met een zogenaamd 'achtergrondrisico' hebben, al spreekt men over een verdacht gebied, geen wezenlijk verhoogd risico op het aantreffen van explosieven (tenzij er sprake is van een contra indicatie). Het betreft de volgende gebieden:

- Naoorlogs aangebrachte ophooglagen
- Onder vooroorlogse bebouwing, waarbij deze en de directe omgeving niet beschadigd is tijdens de oorlog en er geen sprake is van bombardementen
- Geroerde grond, waarbij het aannemelijk is dat aanwezige explosieven tijdens eerdere werkzaamheden zouden zijn ontdekt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de grond boven naoorlogs aangelegde kabels, de naoorlogs vernieuwde ballastlaag en al eerder gebaggerde waterbodem, waarbij aantoonbaar niet dieper wordt gewerkt.

Diepte naoorlogse werkzaamheden

In veel gevallen is de beschikbare informatie over de diepte van naoorlogse ingrepen dermate globaal, dan wel afwezig dat deze vastgesteld/geverifieerd dient te worden in het veld door onderzoek. Dit kan door het zetten van boringen of sonderingen, het graven van proefsleuven of uitvoeren van geofysisch onderzoek.

Als algemene richtlijnen voor het veldonderzoek kan hierbij het volgende worden aangehouden:

- Onder gesloopte en naoorlogse bebouwing: funderingsdiepte (vaak 2 tot 4 m-mv tenzij er sprake is van een slappe bodem en de bebouwing op palen staat, dan tot 10 Mpa laag) ter plaatse van de paallocaties
- Ballastvernieuwing op doorgaande sporen: tot 0.5 m-BS
- Wegen en parkeerplaatsen: tot 0.5 m-mv
- Kabels en leidingen: 0.5 tot 1.0 m-mv
- Damwanden: dieper dan een laag met 10 Mpa drukweerstand en normaal minimaal 4 meter lang

Voor de volledigheid wordt nogmaals opgemerkt dat bovenstaande indicaties betreffen, die in alle gevallen geverifieerd dienen te worden door beschikbare tekeningen, getuigen en veldonderzoek.

Zie het einde van hoofdstuk 6 voor projectspecifiek achtergrondrisico.

5 FASE 3: VERKORTE RISICOANALYSE (GEPLANDE) WERKZAAMHEDEN

De mogelijke aanwezigheid van explosieven in een verdacht gebied kan een risico vormen tijdens het uitvoeren van grondroerende werkzaamheden. Of de vermoede explosieven een risico vormen en, zo ja, welke maatregelen getroffen kunnen worden om dit risico te voorkomen of te beperken, hangt af van diverse factoren zoals de soort en de verschijningsvorm van de vermoede explosieven, de afbakening van het verdachte gebied, de geplande werkzaamheden en omgevingsfactoren. Aan hand hiervan kan een risicoanalyse uitgevoerd worden voor de toekomstige grondroerende werkzaamheden en grondgebruik binnen het onderzoeksgebied.

In onderhavig hoofdstuk wordt een verkorte risicoanalyse uitgevoerd, om vast te stellen of er vervolgmaatregelen aan te bevelen zijn in relatie tot de mogelijk aanwezige explosieven. Dit leidt in de regel tot de aanbeveling dat er maatregelen noodzakelijk zijn in de vorm van een (volledige) Risicoanalyse OO en/of opsporingswerkzaamheden enerzijds of anderzijds dat er geen aanleiding is om verdere maatregelen te nemen. Het betreft dus geen Risicoanalyse OO conform het certificatieschema voor het certificaat "Vooronderzoek en Risicoanalyse Onontplofte Oorlogsresten". De resultaten van deze verkorte analyse zijn in hoofdstuk 7 vermeld met bijbehorend advies.

5.1 GEPLANDE WERKZAAMHEDEN

Ter plaatse zullen grondverzetwerkzaamheden worden uitgevoerd. Verschillende partijen zijn voornemens in het plangebied Valkenburg (waaronder voormalig marinevliegkamp Valkenburg) te ontwikkelen ten behoeve van woningbouw. In het 660 ha groot plangebied zullen circa 6000 woningen worden gerealiseerd.

5.2 VERKORTE RISICOANALYSE

Over het algemeen zijn risico's met betrekking tot mogelijk aanwezige explosieven beperkt tot het gebied waar grondroerende werkzaamheden overlappen met een verdacht gebied, het zogenaamde opsporingsgebied (zie onderstaande illustratie).

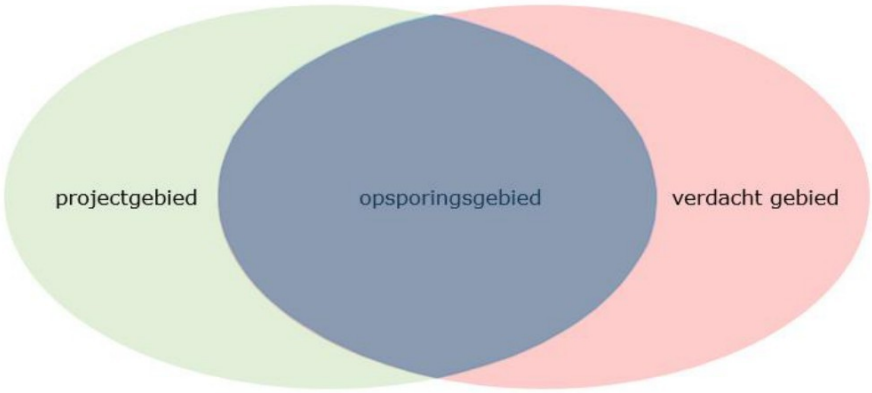

Opsporingsgebied is werkgebied/projectgebied binnen verdacht gebied.

In hoofdstuk 6 zijn de horizontale en verticale afbakening van elk verdacht deelgebied vermeld. Tevens zijn ze inzichtelijk gemaakt in de kaart in bijlage 1, waar ze rode, oranje en geel gemarkeerd zijn.

Daar waar grondroerende werkzaamheden gepland zijn in een verdacht deelgebied in na-oorlogs ongeroerde grond, zijn in de regel verdere veiligheidsmaatregelen noodzakelijk in verband met de geplande werkzaamheden en het toekomstige gebruik. Ook de aard van de werkzaamheden is hierbij van belang. In sommige gevallen behoort ook een deel van een verdacht gebied waar geen werkzaamheden gepland zijn tot het opsporingsgebied. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er sprake is van een veiligheidszone bij werkzaamheden waarbij grote trillingen worden veroorzaakt, zoals heien en hoogfrequent trillen.

Voor de geplande werkzaamheden van dit onderzoek zijn de conclusies van de verkorte risicoanalyse als volgt samen te vatten:

- Er zijn grondroerende werkzaamheden gepland in verdacht gebied (rode, oranje en gele gebieden in bijlage 1), waardoor aanvullende veiligheidsmaatregelen aanbevolen worden. Zie hoofdstuk 7 voor een nadere uiteenzetting;
- Er zijn werkzaamheden gepland waarbij grote trillingen worden veroorzaakt, waardoor aanvullende veiligheidsmaatregelen aanbevolen worden. Dit geldt voor de locaties waar deze werkzaamheden plaatsvinden binnen verdacht deelgebied BB03a, en binnen een straal van 50 meter van dit verdachte deelgebied. Zie een nadere toelichting over trillingen hieronder. Zie hoofdstuk 7 voor een nadere uiteenzetting van het advies voor veiligheidsmaatregelen;
- Hoewel er voor delen van het onderzoeksgebied geen feitenmateriaal is op basis waarvan het verdacht verklaard kan worden, wordt geadviseerd de reguliere, grondroerende werkzaamheden in het onverdachte gebied uit te voeren onder een werkprotocol "onverwacht aantreffen explosieven". Dit wordt nadrukkelijk aanbevolen voor het aandachtsgebied in het zuiden van het vliegveld. Zie hoofdstuk 7 voor een nadere uiteenzetting.

Opmerking: de conclusies van de verkorte risicoanalyse hebben betrekking op de onder §5.1 omschreven werkzaamheden.

Target Indicator bommen (verdacht deelgebied BB06)

Een deel van het onderzoeksgebied is verdacht op de aanwezigheid van Target Indicator (TI) bommen van 250 lbs met neusbuis No 860. Dergelijke explosieven werden gebruikt om een doel te markeren voor de bommenwerpers, die dan konden mikken op deze duidelijk herkenbare markering. Er waren verschillende soorten markeringsbommen die gebruikt konden worden. Er kon rook veroorzaakt worden, waarbij verschillende kleuren rook verschillende informatie aan de bemanning van bommenwerpers kon overbrengen. Voor nachtelijke aanvallen werden verschillende bommen gebruikt met variatie in kleuren van de vlammen. Dit kon gepaard gaan met een kleine explosieve uitstoot of verspreidingslading om de markering over een groter gebied te spreiden en beter zichtbaar te maken vanuit de lucht.

In onderhavig geval in verband met voedseldroppingen voor aan het eind van de oorlog. De droppings waren mede mogelijk doordat het afgestemd was met de Duitse bezetter, waarbij locaties en tijdstippen afgestemd waren. Deze vonden overdag plaats en zullen dus gebruik gemaakt hebben van een rookmarkering, aangezien dat overdag uitstekend zichtbaar is, er zal hier geen explosieve lading zijn gebruikt. Enerzijds omdat rook zich genoeg verspreid om zichtbaar te zijn, anderzijds zal men hebben willen voorkomen dat explosies plaatsvonden en de Duitsers ter plaatse de indruk konden krijgen dat het om een bombardement ging in plaats van het markeren van de locatie voor de voedseldroppingen.

Hoewel TI-bommen van 250 lbs wel degelijk explosieven zijn en een risico kunnen vormen voor werkzaamheden, zijn deze explosieven en de risico's t.o.v. geplande werkzaamheden afzonderlijk nader beschouwd om de volgende redenen:

- Ze kunnen tot vrij grote diepte aanwezig zijn, waardoor kostbaar en tijdrovend opsporingsonderzoek nodig zou zijn om ze op te sporen.
- De risico's t.o.v. explosieven met een explosieve inhoud zijn anders, waardoor onder omstandigheden andere maatregelen genomen kunnen worden, die tot een veilige werksituatie leiden, maar met aanzienlijk lagere kosten.

Aantallen nog te verwachten TI-bommen
Van de meer dan 50 aangetroffen (resten van) TI-bommen, waren slechts twee niet in werking getreden en waren alle anderen leeg – ze bevatten geen brandbare inhoud meer. Er wordt verwacht dat er in de orde van 120 stuks zijn afgeworpen. Op basis van het aantal aangetroffen en geruimde exemplaren, het feit dat ze tot een diepte van 5 m-mv zijn opgespoord in vrijwel het gehele onderzoeksgebied en dat ook direct na de bevrijding ook TI-bommen geruimd zullen zijn, mag verwacht worden, dat er maximaal nog een vergelijkbaar aantal TI-bommen aanwezig is. Dus in de orde van ruim 50, waaronder enkele met brandbare inhoud.

Uitwerkingsfactoren van de mogelijk aanwezige TI-bommen
Gesteld kan worden dat de gebruikte TI-bommen geen explosieve inhoud hebben, of slechts een kleine uitstoot- of verspreidingslading. De mogelijke uitwerkingsfactoren (dit betreffen effecten die optreden na het in werking treden van een explosief) zijn dan beperkt tot hitte, brand, rook en de toxiciteit van de rook. Deze factoren zijn wel degelijk een serieus risico bij werkzaamheden waarbij men in contact kan komen met de explosieven, maar als er een laag grond tussen het explosief en de omgeving aanwezig is, is de omgeving in feite afgeschermd voor het effect van hitte en brand. Uiteraard mits de laag grond dik genoeg is. Dan resten nog de risico's van de rook en toxiciteit daarvan. Indien een TI-bom in werking zou treden, zal de rook zal waarschijnlijk door de grond naar boven komen. Deze rook vormt daarmee een risico voor levende have die in de nabijheid is van waar de rook tevoorschijn komt en door de wind verspreid wordt.

Risicoanalyse TI-bommen
TI-bommen vormen een risico, maar voornamelijk indien men in direct contact komt ermee, zoals bij graafwerkzaamheden. Indien er een afscherming tussen het explosief en levende have zit, vormt uitsluitend de rook een risico. Echter, aangezien de rook duidelijk herkenbaar zal zijn, is dit risico vrij eenvoudig te ondervangen middels een werkprotocol en een toolbox voor het uitvoerende personeel, waarbij duidelijk wordt gemaakt wat de risico's zijn en hoe te handelen als (gekleurde) rookvorming optreedt.

Voor werkzaamheden zoals het heien, drukken of schroeven van damwanden en palen en het plaatsen van sonderingen en boringen, geldt daarom dat het mogelijk is opsporingswerkzaamheden naar TI-bommen te beperken tot 4 m-mv, waarbij als maaiveld wordt gezien het maaiveld vanaf waar de genoemde werkzaamheden worden uitgevoerd. Daarmee is een laag grond van 4 meter dikte aanwezig, die levende have afschermt van eventuele effecten van hitte en brand indien een TI-bom tot uitwerking zou komen. Opgemerkt wordt, dat een kleinere dekking van circa 2 meter waarschijnlijk al volstaat, echter dat aanbevolen wordt om de 4 meter te hanteren. Dit aangezien het de veiligheid verhoogt en de technische mogelijkheden ervoor bestaan en de benodigde inspanning hiervoor beperkt is. M.a.w. de 4 meter dekking reduceren tot 2 meter resulteert naar verwachting in een

minder veilige werkomgeving, zonder dat de kosten en inspanning voor het opsporingsonderzoek noemenswaardig verminderen. Dat neemt niet weg, dat onder omstandigheden waarbij vrijgave tot 4 m-mv moeilijk of kostbaar is, een risicoanalyse uitgevoerd zou kunnen worden voor de specifieke situatie om te bepalen of een mindere dekking volstaat.

Daarnaast geldt dat er hooguit enkele TI-bommen verwacht worden, die niet reeds leeg zijn. Ze moeten fysiek geraakt worden in werking te kunnen treden. Die kans is zeer gering bij het plaatsen van damwanden, palen, sonderingen en boringen. Daarnaast geldt dat bij het plaatsen van sonderingen en boringen de kracht waarmee een explosief geraakt zou worden, beperkt is en de kans dat het in werking treedt gering is. Op basis van deze factoren wordt gesteld dat er voor geplande werkzaamheden in het verdachte gebied BB06 waar TI-bommen verwacht worden, andere maatregelen kunnen volstaan om die werkzaamheden uit te voeren.

Aanbevelingen werkzaamheden verdacht deelgebied BB06 (TI-bommen)
Voor werkzaamheden binnen verdacht deelgebied BB06, waar de aanwezigheid van TI-bommen wordt verwacht, wordt voor werkzaamheden tot 4 m-mv aanbevolen opsporingsonderzoek uit te voeren zoals voor alle andere verdachte gebieden.

Indien er werkzaamheden gepland worden, waarbij de grond dieper geroerd wordt dan tot 4 m-mv, kan er onder omstandigheden gekozen worden voor een alternatief. Indien er tijdens de uitvoering van dergelijke werkzaamheden een explosievenvrije laag grond van minimaal 4 meter dik zit tussen levende have en een mogelijk aanwezige TI-bom die geroerd kan worden door de werkzaamheden, wordt gesteld dat eventuele uitwerkingsfactoren van een tot werking komende TI-bom ondervangen kunnen worden met een werkprotocol en een toolbox voor personeel ter plaatse.

Bovenstaande is bijvoorbeeld mogelijk bij het heien, drukken en schroeven van damwanden en palen en het uitvoeren van sonderingen en (gestuurde) boringen. Het geldt niet wanneer er bijvoorbeeld tot diepte gegraven wordt, zoals bij de aanleg van een verdiepte parkeergarage, omdat men dan fysiek in contact kan komen met het explosief. Tevens wordt opgemerkt, dat de 4 meter explosievenvrije grond aanwezig moet zijn ten tijde van het uitvoeren van de diepere werkzaamheden. Dus het vrijgeven van het gebied tot 4 m-mv, dan een meter afgraven en daarna pas damwanden plaatsen, voldoet daar niet aan, omdat er dan nog maar 3 meter explosievenvrije grond resteert.

Tenslotte wordt nog opgemerkt, dat de onderkant van een damwand of paal, of de boorpunt of sondeerconus mogelijk schade op kunnen lopen door hitte, indien een explosief geraakt wordt en in werking treedt. Tevens dient rekening gehouden te worden met eventueel aanwezige, ondergrondse infrastructuur, die schade zou kunnen oplopen op deze wijze.

Trillingen
In een gebied dat verdacht is op de aanwezigheid van afwerpmunitie (vliegtuigbommen) dient er rekening gehouden te worden met het feit dat grote trillingen in de ondergrond een aanwezig explosief kunnen laten detoneren (ontploffen). Dit is een risico dat aanwezig is naast het risico bij direct contact met een explosief. Grote trillingen worden bijvoorbeeld veroorzaakt door heiwerkzaamheden en hoogfrequent trillen.

Op basis van een onderzoeksrapport hanteert de EOD de richtlijn dat het risico op een ongewenste detonatie van een vliegtuigbom reëel is bij trillingen met een versnelling van 1 m/s^2 of meer. In de regel kunnen bovengenoemde werkzaamheden tot een afstand van 50 meter een dergelijke versnelling veroorzaken. Binnen deze straal is trillingsonderzoek dan ook noodzakelijk, om aan te tonen tot welke afstand van de trillingsbron de trillingen die worden veroorzaakt nog groter zijn dan 1 m/s^2. Op basis daarvan kan bepaald worden of opsporingsonderzoek noodzakelijk is voor de geplande werkzaamheden.

Overwogen kan worden om, indien nodig, een trillingsloze methode (drukken of boren) te gebruiken. Bij het gebruiken van een trillingsloze methode kan het gebied waar opsporing noodzakelijk is, ingeperkt worden.

6 CONCLUSIE

Er is feitelijk materiaal aangetroffen, waaruit blijkt dat er mogelijk verschillende typen explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven tijdens WOII. Hierdoor geldt dat het onderzoeksgebied deels verdacht is op de aanwezigheid van explosieven.

Op basis van de inventarisatie en analyse van het bronnenmateriaal, is onderscheid gemaakt in verschillende deelgebieden. De afbakening van de verdachte gebieden en de soorten te verwachten explosieven is als volgt:

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Deelgebied BD01a Op basis van markeringsnummer 7091-002				
Gebied waar nog geen opsporingsonderzoek tot 3.5 m-mv of dieper is uitgevoerd* ter plaats van: 73 meter** rondom: ✓ hangar A2; ✓ rondom het gebied tussen de kleidammen; ✓ rondom de krater ten oosten van het vliegveld.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 50 en 250 kg Duits.***	Afgeworpen	Enkele	50 kg bommen: Op basis van een penetratieberekening zijn deze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 3.5 m-mv.**** 250 kg bommen: Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.****

* De maximale indringingsdiepte van de 50 kg bommen is bepaald op 3.5 m-mv. Binnen het gebied waar de Duitse afwerpmunitie van dit bombardement terechtgekomen kan zijn, is daarom onderscheid gemaakt in het deel waar de bommen van 50 kg nog verwacht mogen worden (onderhavig deelgebied BD01a) en het deel waar wegens uitgevoerd opsporingsonderzoek deze niet meer te verwachten zijn (deelgebied BD01b).

** De hangar is door twee bommen getroffen. De hangar was circa 60 meter lang, waardoor de maximale afstand tussen deze inslagen 60 meter was. De afstand tussen de hangar en de krater ten oosten van het vliegveld, is ruim meer dan 200 meter en wordt als afwijkend gezien. Er is daarom 60 meter als maximale onderlinge afstand tussen inslagen gehanteerd. Daarbij is 8 meter opgeteld voor de maximale ondergrondse offset van een bom van 250 kg en 5 meter wegens de nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto`s.

*** Dit waren de regulier gebruikte Duitse brisantbommen in mei 1940. Zie ook de nadere uiteenzetting in de chronologische tabel in bijlage 3.

Gesteld kan worden dat de gebruikte afwerpmunitie niet voorzien was van trillingsgevoelige ontstekers, aangezien die voor lange tijdsvertraging werden gebruikt en de Duitse parachutisten en vliegtuigen kort na het bombardement zelf gebruik zouden gaan maken van het vliegveld.

**** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening voor afwerpmunitie van 250 kg uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is.

Als globale indicatie kan voor de afwerpmunitie van 250 kg worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Voor de berekening kan op basis van het feitenmateriaal een afwerphoogte van 200 meter gehanteerd worden. Voor de afwerpmunitie van 50 kg is een berekening uitgevoerd o.b.v. de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport *"Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor Duitse brisantbommen van 50 kg komt bij de, in de bronnen gemelde, afwerphoogte van 200 meter een maximale penetratie die minder is dan 3.5 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is. Aangezien het meetbereik van de meeste detectiemethoden vanaf maaiveld voor 50 kg bommen op circa 3.5 à 4 m-mv ligt, is daarmee bepaald dat opsporing van deze explosieven vanaf maaiveld mogelijk is, in tegenstelling tot opsporing van de 250 kg bommen. Tevens houdt dat in dat grote delen op basis van reeds uitgevoerd opsporingsonderzoek al vrijgegeven zijn op de aanwezigheid van afwerpmunitie van 50 kg. NB: Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied BD01b Op basis van markeringsnummer 7091-002				
Gebied waar reeds opsporingsonderzoek tot 3.5 m-mv of dieper is uitgevoerd* ter plaats van: 73 meter** rondom: ✓ hangar A2; ✓ rondom het gebied tussen de kleidammen; ✓ rondom de krater ten oosten van het vliegveld.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 250 kg Duits.***	Afgeworpen	Enkele	Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.****
* De maximale indringingsdiepte van de 50 kg bommen is bepaald op 3.5 m-mv. Binnen het gebied waar de Duitse afwerpmunitie van dit bombardement terechtgekomen kan zijn, is daarom onderscheid gemaakt in het deel waar de bommen van 50 kg nog verwacht mogen worden (deelgebied BD01a) en het deel waar wegens uitgevoerd opsporingsonderzoek deze niet meer te verwachten zijn (onderhavig deelgebied BD01b). ** De hangar is door twee bommen getroffen. De hangar was circa 60 meter lang, waardoor de maximale afstand tussen deze inslagen 60 meter was. De afstand tussen de hangar en de krater ten oosten van het vliegveld, is ruim meer dan 200 meter en wordt als afwijkend gezien. Er is daarom 60 meter als maximale onderlinge afstand tussen inslagen gehanteerd. Daarbij is 8 meter opgeteld voor de maximale ondergrondse offset van een bom van 250 kg en 5 meter wegens de nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto`s. *** Dit waren de regulier gebruikte Duitse brisantbommen in mei 1940. Zie ook de nadere uiteenzetting in de chronologische tabel in bijlage 3. Gesteld kan worden dat de gebruikte afwerpmunitie niet voorzien was van trillingsgevoelige ontstekers, aangezien die voor lange tijdsvertraging werden gebruikt en de Duitse parachutisten en vliegtuigen kort na het bombardement zelf gebruik zouden gaan maken van het vliegveld. ***** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening voor afwerpmunitie van 250 kg uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is. Als globale indicatie kan voor de afwerpmunitie van 250 kg worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Voor de berekening kan op basis van het feitenmateriaal een afwerphoogte van 200 meter gehanteerd worden. Voor de afwerpmunitie van 50 kg is een berekening uitgevoerd op basis van de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport "*Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor Duitse brisantbommen van 50 kg komt bij de, in de bronnen gemelde, afwerphoogte van 200 meter een maximale penetratie die minder is dan 3.5 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is. Aangezien het meetbereik van de meeste detectiemethoden vanaf maaiveld voor 50 kg bommen op circa 3.5 à 4 m-mv ligt, is daarmee bepaald dat opsporing van deze explosieven vanaf maaiveld mogelijk is, in tegenstelling tot opsporing van de 250 kg bommen. Tevens houdt dat in dat grote delen op basis van reeds uitgevoerd opsporingsonderzoek al vrijgegeven zijn op de aanwezigheid van afwerpmunitie van 50 kg. NB: Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied BN01 Op basis van markeringsnummer 7091-003 en Fachbild 298b				
Tot 25 meter buiten het gebied waar op Fachbild 298b mogelijke inslagkraters van 25 kg bommen zichtbaar zijn.*	Afwerpmunitie: brisantbommen van 25 kg Nederlands.**	Afgeworpen	Enkele	Op basis van een penetratieberekening zijn deze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 3.5 m-mv.***
* Op Fachbild 298b zijn kraters zichtbaar, die veroorzaakt zijn door de bommen van 25 kg, maar die zijn niet te onderscheiden van kraters die veroorzaakt zijn door het Nederlandse geschut van groot kaliber en bomkraters van 40 lbs. De onderlinge afstanden lijken nergens meer dan 15 meter te zijn. Er is rekening gehouden met een nauwkeurigheid van 5 meter voor het plaatsen van de luchtfoto en 5 meter als maximale ondergrondse offset. ** Gesteld kan worden dat de gebruikte afwerpmunitie niet voorzien was van trillingsgevoelige ontstekers, aangezien Nederland daar niet over beschikte. *** Er is een berekening uitgevoerd op basis van de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport "*Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor de afwerphoogte van 2.000 meter een maximale penetratie van 3.5 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is. NB: Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied BN02				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Op basis van markeringsnummer 8370-016 en Fachbild 298b				
Buffer van 48 meter om de lijn vanaf de eerste bomkrater naar de laatste bomkrater van elk (incompleet) rijtje kraters.*	Afwerpmunitie: brisantbommen van 50 kg Nederlands.**	Afgeworpen	Enkele	Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.***
* Op Fachbild 298b zijn kraters zichtbaar, die veroorzaakt zijn door de bommen van 50 kg. Van één rijtje is duidelijk dat alle bommen ontploft zijn, bij de andere twee missen kraters. Op basis van de onderlinge afstanden (maximaal 37 meter) is de afstand van de afbakening bepaald. Daarbij is rekening gehouden met een nauwkeurigheid van 5 meter voor het plaatsen van de luchtfoto en 6 meter als maximale ondergrondse offset. ** Gesteld kan worden dat de gebruikte afwerpmunitie niet voorzien was van trillingsgevoelige ontstekers, aangezien Nederland daar niet over beschikte. *** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is. Als globale indicatie kan worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Voor de berekening kan op basis van het feitenmateriaal een afwerphoogte van 1.500 meter gebruikt worden. Zie ook "opsporingsdiepte" in hoofdstuk 7.				
Deelgebied BD02 Op basis van markeringsnummer 7091-032 en Fachbild 298b				
30 meter* rondom de twee afzonderlijke kraters bij de hangars.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 250 kg Duits.**	Afgeworpen	Eén per locatie	Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.***
* Deze afstand is gebaseerd op de maximale onderlinge afstand tussen de kraters van de drie sets kraters van dit bombardement (zichtbaar elders op het vliegveld, 17 meter maximaal), met daarbij opgeteld de ondergrondse offset van 8 meter en 5 meter wegens de nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto. ** Op basis van de kraters op Fachbild 298b en gebruikelijke bommenladingen van Duitse toestellen in mei 1940. Zie ook de nadere uiteenzetting in de chronologische tabel in bijlage 3. Gesteld kan worden dat de gebruikte afwerpmunitie niet voorzien was van trillingsgevoelige ontstekers, aangezien die voor lange tijdsvertraging werden gebruikt en de Duitse parachutisten en vliegtuigen kort na het bombardement zelf gebruik zouden gaan maken van het vliegveld. *** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is. Als globale indicatie kan worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Er is geen afwerphoogte bekend voor dit bombardement, zelfs niet indicatief vermeld door getuigen.				
Deelgebied BB01				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Op basis van markeringsnummer 7091-005 en Fachbild 298b				
Binnen verdacht deelgebied BN01 en het westelijke van de twee verdachte deelgebieden BD02[*]	Afwerpmunitie: brisantbommen van 40 lbs, geallieerd.	Afgeworpen	Respectievelijk één en enkele[*]	Op basis van een penetratieberekening zijn deze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 3.5 m-mv.[**]

[*] De bommenlading van het toestel betrof twee bommen van 250 lbs en zestien stuks 40 lbs brisantbommen. De kraters van de 250 lbs bommen zijn zichtbaar op de luchtfoto en dus gedetoneerd. Op basis van een getuigenverklaring en de luchtfoto is er een waarschijnlijke krater van een 40 lbs bom zichtbaar. Deze laatste is herkenbaar omdat de krater tegen een grotere krater van een Duits bombardement aanligt en een getuige meldt in een bomkrater dekking te hebben gezocht, toen een bom van het Engelse toestel pal ernaast insloeg. Gezien het inslagenpatroon dat bij de afworp van deze bommenlading verwacht wordt, zie ook het bombardement met markeringsnummer 8370-012 in de chronologische lijst in bijlage 3, wordt ter plaatse van deze krater nog een blindganger van één 40 lbs bom verwacht. Op basis van onderlinge afstanden, rekening houdend met de ondergrondse offset van een blindganger en nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto, wordt verwacht dat de blindganger in hetzelfde gebied kan liggen als de mogelijk blindganger van de Duitse bom in verdacht deelgebied BD02 ter plaatse.

Voor de overige inslagen van de 40 lbs bommen geldt, dat op basis van de getuigenverklaring verwacht wordt dat die meer zuidelijk insloegen op het vliegveld. Hiervan is geen patroon te onderscheiden op de luchtfoto, aangezien ter plaatse ook kraters zijn van Nederlandse bommen van 25 kg en artilleriegranaten van 12 cm. Het onderscheid maken tussen de kraters van deze verschillende explosieven is niet (betrouwbaar) mogelijk. Anderzijds is afwerpmunitie van 40 lbs in formaat vergelijkbaar met granaten van 12 cm en afwerpmunitie van 25 kg. Wat betreft indringing zal het vergelijkbaar zijn met de 25 kg bom, waarschijnlijk zelfs minder. Aangezien enerzijds een goede, onderbouwde afbakening voor de 40 lbs bommen niet goed mogelijk is en anderzijds het geen verschil maakt in praktische uitvoering van opsporingsonderzoek en kosten binnen verdacht deelgebied BN01, is de afbakening voor de 40 lbs afwerpmunitie daarbij betrokken.

[***] Er is een berekening uitgevoerd op basis van de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport "*Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en gerapporteerd met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor de afwerphoogte is een hoogte van 2.000 meter aangenomen, aangezien dat in de praktijk zo vroeg in de oorlog met Blenheims het maximale was. In de regel was het minder, vaak zelfs op slechts honderden meters hoogte. Er is een maximale penetratie van 3.5 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is.

NB: Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.

Deelgebied BB02

Op basis van markeringsnummer 7091-011

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
100 meter* rondom de twee gebieden met hangars en opstelplaatsen in het zuiden van het vliegveld.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 40 lbs, geallieerd.	Afgeworpen	Enkele	Op basis van een penetratieberekening zijn deze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 3.5 m-mv.**
	Submunitie: staafbrandbommen van 4 lbs, geallieerd.	Afgeworpen	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn ze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 0.5 m-mv##
* De richtlijnen geven geen afstand voor de afbakening van een verdacht gebied in dit soort situaties. De gegeven afstand wordt gezien als een redelijke afbakening, rekening houdend met het feit dat enerzijds de gegeven explosieven in de praktijk verspreid terechtkwamen en de onduidelijkheid in getroffen gebieden, anderzijds dat een grotere afbakening arbitrair is en er geen feiten zijn aangetroffen dat verder van de opstelplaatsen afwerpmunitie terecht is gekomen. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld. *** Er is een berekening uitgevoerd op basis van de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport "*Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor de afwerphoogte van 7.000 voet is een maximale penetratie van 3.5 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is.			
Deelgebied BB03a Op basis van markeringsnummer 8370-012				
25 meter* rondom de krater van de 250 lbs bom.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 250 lbs, geallieerd.**	Afgeworpen	Eén	Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.***
* Deze afstand is gebaseerd op de maximale onderlinge afstand tussen de andere setjes van kraters van dit bombardement (14 meter) meter met daarbij opgeteld een maximale ondergrondse offset 6 meter van een blindganger en 5 meter wegens de nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto. ** Uit de gegevens van de RAF blijkt dat deze bommen mogelijk voorzien waren van chemisch langvertraagde ontstekers. Deze zijn trillingsgevoelig. *** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is. Als globale indicatie kan worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Voor de berekening kan op basis van het feitenmateriaal een afwerphoogte van 2.000 voet gehanteerd worden.			
Deelgebied BB03b				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Op basis van markeringsnummer 8370-012				
114 meter* rondom de middellijn tussen de kraters.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 40 lbs, geallieerd.	Afgeworpen	Enkele	Op basis van een penetratieberekening zijn deze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 3.5 m-mv.**

* Deze afstand is gebaseerd op de maximale onderlinge afstand tussen de kraters van dit bombardement (103 meter) meter daarbij opgeteld een maximale ondergrondse offset 6 meter van een blindganger en 5 meter wegens de nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto. Deze afstand is als buffer om de middellijn tussen alle kraters gehanteerd.

** Er is een berekening uitgevoerd op basis van de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport "*Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor de afwerphoogte van 2.000 voet is een maximale penetratie van 3.5 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is.

NB: Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.

Deelgebied BB04a

Op basis van markeringsnummer 8370-013d

25 meter* rondom het gebied waar waarschijnlijke inslagen van de 40 lbs bommen zichtbaar zijn aan de zuidrand van het vliegveld.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 40 lbs, geallieerd.	Afgeworpen	Enkele	Op basis van een penetratieberekening zijn deze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 3.0 m-mv.**

* Deze afstand is gebaseerd op de maximale onderlinge afstand tussen de waarschijnlijke kraters die zichtbaar zijn in het noorden van het vliegveld (9 meter) met daarbij opgeteld een maximale ondergrondse offset 6 meter van een blindganger en 5 meter wegens de nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto. Bovendien is aanvullend nog 5 meter veiligheidsmarge daarbij opgeteld, aangezien de luchtfoto's niet goed genoeg zijn om betrouwbaar alle inslagen van de 40 lbs bommen te interpreteren. NB in het noorden van het vliegveld zijn inslagen beter herkenbaar dan in het zuiden. Als uitgangspunt is genomen dat dat representatief is voor het zuiden, aangezien dezelfde type toestellen vanaf een vergelijkbare hoogte dezelfde bommenlading afwierp.

** Er is een berekening uitgevoerd op basis van de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport "*Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor de afwerphoogte van 800 voet is een maximale penetratie van 3.0 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is.

NB: Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.

Deelgebied BB04b

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Op basis van markeringsnummer 8370-013a en -013b				
25 meter* rondom het gebied waar waarschijnlijke inslagen van de 40 lbs bommen zichtbaar zijn aan de noordrand van het vliegveld.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 40 lbs, geallieerd.	Afgeworpen	Enkele	Op basis van een penetratieberekening zijn deze te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 3.0 m-mv.**
	Submunitie: brandbom van 30 lbs met neusbuis No 38, geallieerd.	Afgeworpen	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 2.0 m-mv##

* Deze afstand is gebaseerd op de maximale onderlinge afstand tussen de waarschijnlijke kraters die zichtbaar zijn in het noorden van het vliegveld (9 meter) met daarbij opgeteld een maximale ondergrondse offset 6 meter van een blindganger en 5 meter wegens de nauwkeurigheid van het plaatsen van de luchtfoto. Bovendien is aanvullend nog 5 meter veiligheidsmarge daarbij opgeteld, aangezien de luchtfoto's niet goed genoeg zijn om betrouwbaar alle inslagen van de 40 lbs bommen te interpreteren.

** Er is een berekening uitgevoerd op basis van de sonderingen die door opdrachtgever beschikbaar zijn gesteld en via Dinoloket te raadplegen waren. Deze geven niet voldoende dekking om een exacte penetratieberekening voor het verdachte gebied uit te voeren, echter ze geven een goed beeld van de variatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied. Van deze sonderingen zijn degene met de zwakste bodemopbouw (sonderingen S003 en SP007 uit het rapport "*Geotechnisch onderzoek Project Locatie Valkenburg"* uitgevoerd door Fugro en met kenmerk 1316-0359-000, d.d. februari 2018) genomen. Voor de afwerphoogte van 700 voet is een maximale penetratie van 3.0 m-mv. Voor alle andere sonderingen zelfs aanzienlijk minder. Gesteld is dat de geraadpleegde sonderingen representatief zijn en in het onderzoeksgebied geen substantieel zachtere bodem aanwezig is.

Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.

Deelgebied BB05 Op basis van markeringsnummer 8370-017				
75 meter* uit hart van de krater bij de verdedigingswerken bij Bellesteijn.	Afwerpmunitie: brisantbommen van 250 lbs airburst**, geallieerd.	Afgeworpen	Eén	Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.***

* Deze straal is gebaseerd op ruime ervaring van T&A in onderzoek naar duikbombardementsaanvallen en de daarbij vastgestelde maximale onderlinge afstand tussen afgeworpen bommen van een toestel. De straal van 75 meter bestaat uit deze afstand plus de ondergrondse offset van een blindganger en een foutenmarge van 5 meter i.v.m. de nauwkeurigheid van het plaatsen van luchtfoto's.

** Bij het gebruik van 'airburst' werden geen trillingsgevoelige ontstekers gebruikt.

** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is.

Als globale indicatie kan worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Voor de berekening kan op basis van het feitenmateriaal een afwerphoogte van 3.000 voet na duikvlucht gehanteerd worden.

Deelgebied BO02

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Op basis van luchtfoto 4349				
75 meter* vanuit hart van de krater.	Afwerpmunitie: 250 lbs en 500 lbs, geallieerd.**	Afgeworpen	Max. twee**	Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.**
* Deze straal is gebaseerd op ruime ervaring van T&A in onderzoek naar duikbombardementsaanvallen en de daarbij vastgestelde maximale onderlinge afstand tussen afgeworpen bommen van een toestel. De straal van 75 meter bestaat uit deze afstand plus de ondergrondse offset van een blindganger en een foutenmarge van 5 meter i.v.m. de nauwkeurigheid van het plaatsen van luchtfoto's. ** Zie analyse in chronologische tabel in bijlage 3. Er worden geen trillingsgevoelige ontstekers verwacht. Hoewel niet exact bekend is wie de bom afwierp, die de krater veroorzaakte, zijn de meest waarschijnlijke opties in feite Spitfires met als doel V-wapenopstellingen of spoor (scenario's I en III in de chronologische tabel in bijlage 3). Er zijn geen aanwijzingen dat bij dergelijke aanvallen chemisch langvertraagde ontstekers zijn gebruikt, aangezien men direct effect wilde bereiken met de aanval. Voor scenario II geldt dat er geen blindganger verwacht zou worden, indien dat het scenario is dat zich heeft afgespeeld. *** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is. Als globale indicatie kan worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Er is geen afwerphoogte bekend.				
Deelgebied BB06 Op basis van markeringsnummer 7091-028				
75 meter* rondom aangetroffen TI bommen.	Afwerpmunitie: TI bommen van 250 lbs met neusbuis No 860, geallieerd.	Afgeworpen	Enkele tientallen	Wegens de afwezigheid van sondeerinformatie is deze diepte niet exact aan te geven en zou middels een sondering ter plaatse bepaald moeten worden.**
* Deze afstand is overgenomen van het onderzoek en de analyse van ECG, waarbij een afstand is bepaald op basis van de spreiding van de aangetroffen TI-bommen. ** Op basis van publiekelijk toegankelijke geotechnische sonderingen is het niet mogelijk om voor dit deelgebied een verticale afbakening uit te voeren conform het ontwerp voorschrift bepaling indringdiepte conventionele explosieven (maart 2015). Dit vanwege het feit dat er geen sondering per 2.500 m2 beschikbaar is. Als globale indicatie kan worden aangehouden dat de maximale indringingsdiepte niet dieper ligt dan de laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 0.5 meter. Er is geen afwerphoogte bekend.				
Deelgebied A01 Op basis van markeringsnummer 8370-052b				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
50 meter* vanaf de locaties van de Nederlandse wapenopstellingen aan de rand van het vliegveld en vanaf de kleidammen ten tijde van de meidagen 1940.	Geschutmunitie met kalibers 5 en 8 cm mortier, Duits**	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn mortiergranaten te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv.##
* Deze afstand is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden, enerzijds, maar ook onder vuur lagen anderzijds. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. Hierbij is tevens rekening gehouden met het feit dat de locaties van de Nederlandse troepen die onder vuur lagen alleen indicatief bekend zijn. ** Er is uitgegaan van de inzet van wat de parachutisten ter beschikking hebben gehad, namelijk 5 en 8 cm. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A02 Op basis van markeringsnummer 8370-052e				
10 meter vanaf de randen van de randen van de percelen waar Brackel met zijn manschappen onder mortiervuur kwamen te liggen*.	Geschutmunitie met kalibers 5 en 8 cm mortier, Duits.**	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn mortiergranaten te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv##
* Deze afstand is enerzijds gebaseerd op het feit dat de vurende partij op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden en anderzijds dat op basis van de omschrijving van Brackel en de locaties van de parachutes op de luchtfoto gesteld kan worden dat Brackel en zijn mannen niet nabij de buitenrand van de percelen onder vuur zijn genomen. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 10 meter buiten de percelen worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. Alleen de locatie waar ze stelling namen op 150 meter van het vliegveld is minder duidelijk, echter dat moet dermate dicht nabij de kleidammen geweest zijn, dat die omgeving zowiezo al verdacht is verklaard wegens de mortierbeschietingen in de vroege ochtend, kort na de landing van de Duitse troepen. Voor de betreffende percelen, zie de chronologische lijst in bijlage 3 bij markeringsnummer 8370-052e. ** Er is niet vermeld met welk kaliber mortier geschoten is. Er is daarom uitgegaan van de inzet van wat de parachutisten ter beschikking hebben gehad, namelijk 5 en 8 cm. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied G01 Op basis van markeringsnummer 8370-056c				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Gebied binnen 30 meter* ten oosten van de top van de zanddijk ten noorden van de Wassenaarseweg bij De Pan (situatie van mei 1940).	Duitse steelhandgranaten	Geworpen	Enkele	Handgranaten zijn te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 0.5 m-mv** en ##
* De Duitse soldaten wierpen de handgranaten vanaf het zandlichaam en gesteld wordt dat men niet verder dan 30 meter kon worpen. ** Geworpen handgranaten dringen in de regel vrijwel niet in de grond in. In duingebied zou het echter door bijvoorbeeld verstuiving kunnen dat ze wat dieper zijn komen te liggen. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A03 Op basis van markeringsnummer 8370-052d				
Gebied tot op 50 meter ten oosten, noorden en zuiden en tot op 100 meter ten westen van de zanddijk bij het viaduct bij De Pan (situatie van mei 1940)*	Geschutmunitie met kaliber van 8 cm mortier, Oud-Hollands*	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv.##
* Deze afstand is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. Echter, omdat men zicht had op de zanddijk en niet tot hoever de Duitse soldaten daarachter zaten, is het verdachte gebied richting het westen opgerekt tot 100 meter. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A04 Op basis van markeringsnummers 8087-004a en 7091-004f				
Gebied binnen 50 meter van de Broekweg (ten tijde van WOII)*.	Geschutmunitie met kaliber van 12 cm houwitser, Oud-Hollands**	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.5 m-mv.##
* Deze afstand is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ** De bronnen melden uitsluitend het gebruik van dit geschut voor deze omgeving. NB: Nabij Valkenburg zijn ook andere kalibers ingezet, maar dit deel valt onder een ander deelgebied. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A05 Op basis van markeringsnummer 7091-004				
Gehele vliegveld (situatie	Geschutmunitie met kaliber	Verschoten	Enkele	Gezien de

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
ten tijde van meidagen 1940) en kleidammen tot op 50 meter er vandaan*.	van 7-veld en 12 cm houwitser, Oud-Hollands.			bodemopbouw (zie §2.1) zijn 7-veldgranaten te verwachten vanaf maaiveld tot max. 1.0 m-mv## en granaten van 12 cm houwitser tot maximaal 1.5 m-mv.##
* Deze afstand is gebaseerd op het feit dat de vurende partij op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A06 Op basis van markeringsnummer 8370-052f en mora 19992068				
50 meter vanaf de noordelijke rand van het vliegveld, de hangaars en de kleidammen*.	Geschutmunitie met kalibers 8 cm mortier en 6-veld, Oud-Hollands	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn granaten van 6-veld en mortiergranaten te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv.##
* De afstand van 50 meter is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. Er is afgebakend op basis van de locaties waar men concreet meldt op gevuurd te hebben, of waar Duitse troepen gemeld waren, of ze redelijkerwijs gezeten hebben. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A07 Op basis van markeringsnummers 7091-004d, -006a, -008b, -009a, -020a, 8087-004b, -009a, -009f				
Gebied binnen 50 meter* van het erf van Torenvliet en de Achterweg (ten tijde van WOII).	Geschutmunitie met kalibers van 6 en 7 veld, Oud Hollands**	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv##
* De afstand van 50 meter is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ** De bronnen melden het gebruik van 7 veld, maar uit de spreiding van vondsten van 6 veld in de ruime omgeving bij diverse hoeves, wordt afgeleid, dat ook 6 veld ingezet is om de boerderijen en beweging van mensen ten zuiden van Valkenburg te beschieten. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A08 Op basis van markeringsnummer 8370-060a, -060b, -060c en -060d				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Gebied binnen 50 meter* van het terrein van boerderij Zonneveld, inclusief houtrand ten noorden ervan en stukje bos ten zuiden ervan	Geschutmunitie met kalibers van 7 veld, Oud Hollands	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv##
* De afstand van 50 meter is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied DA01 Op basis van markeringsnummers 7664-007f en 8087-009g				
Gebied binnen 50 meter* van het terrein van Rhijnvliet (ten tijde van WOII)	Geschutmunitie met kalibers van 6 en 7 veld, 8 cm mortier en 12 en 15 cm houwitser, Oud-Hollands **	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 2.0 m-mv##
	Gevechtsveldmunitie, Duits: ✓ Handvuurwapens en munitie; ✓ Handgranaten; Mortieren van 5 en 8 cm, inclusief munitie.	Gedumpt	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.5 m-mv##
* De afstand van 50 meter is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ** De bronnen melden uitsluitend het gebruik van dit geschut voor deze omgeving. De mortieren waren beschikbaar bij de aanvallende infanterie, de 7 veld en 15 cm granaten zijn door respectievelijk I-6 R.A. en 15 R.A. verschoten. De 6 veld en 12 cm houwitser granaten zijn na de gevechten in mei 1940 ter plaatse aangetroffen. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A09 Op basis van markeringsnummer 7664-007b en 8370-061				
Gebied binnen 50 meter* van het terrein waar de	Geschutmunitie met kalibers van 5 en 8 cm mortier,	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
Nederlandse troepen stelling hadden genomen langs de Wassenaarse Wetering	Duits**			explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv##
* Deze afstand is gebaseerd op het feit dat de vurende partij op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ** Er is hierbij uitgegaan van de standaarduitrusting van de Duitse parachutisten. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A10 Op basis van markeringsnummer 8370-077b				
Gebied binnen 50 meter* van het bosperceel ten zuiden van het vliegveld ten tijde van WOII	Geschutmunitie met kaliber van 6 veld, Oud-Hollands **	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv##
* De afstand van 50 meter is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ** De bronnen melden uitsluitend het gebruik van dit geschut voor deze omgeving. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A11 Op basis van markeringsnummer 8370-078				
Gebied binnen 50 meter* van de Oostmolen	Geschutmunitie met kaliber van 6 veld, Oud Hollands**	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.0 m-mv##
* De afstand van 50 meter is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op relatief korte afstand van hun doel zaten en er (vrij) goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 50 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. ** De bronnen melden uitsluitend het gebruik van dit geschut voor deze omgeving. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied A12 Op basis van markeringsnummer 8370-079b				
Gebied binnen 25 meter* van de ruïne	Geschutmunitie met kaliber van 4.7 Pag., Oud Hollands	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 0.5 m-mv##

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	**(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven**	**Verschijningsvorm**	**Aantal**	**Verticale afbakening**
[*] De afstand van 25 meter is gebaseerd op het feit dat de vurende partijen op zeer korte afstand van hun doel zaten en er goed zicht op hadden. Afzwaaiers met een grotere afstand dan 25 meter worden niet verwacht, of zullen uitzonderlijk geweest zijn. [##] Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				
Deelgebied D02 Op basis van markeringsnummer 8370-083 en mora 20002087				
Binnen contouren van de watergang direct grenzend ten noorden van aangetroffen dumplocaties op het vliegveld. Tevens binnen 50 meter van de grote dumplocatie 8370-083, met uitzondering van: ✓ Het reeds vrijgegeven gebied, ✓ De west-oost lopende weg en het gebied ten noorden ervan; ✓ De noord-zuid lopende weg en het gebied ten oosten ervan.	✓ Klein kaliber munitie; ✓ Geschutmunitie: o 20 mm (verschoten en niet-verschoten, Brits); o 20 mm oefenpatronen; ✓ Raketten: o Raketmotoren van 2.25" en 3" o Oefengevechtskop van 25 lbs ✓ Afwerpmunitie: o Oefenbommen van 10, 11.5 en 25 lbs (Brits); ✓ Vuurwerk: o Seamarker mk25 o Marine Marker mk2 o Markeerder mk6 o Flare 4.5" o Noodsignaal No. 2 o (Huls van) seinpatroon 1" en 1.5" (Brits) o Onbekend type signaalpatroon o Drijflicht No 1 (Ned.) o Rookgenerator No 6 mk1 o Drijfmarker, flame float No. 4 mk1	Gedumpt	KKM en 20 mm: Meer dan honderd Raket: Enkele Oefenbom: Enkele Markers: Enkele Seinpatronen: Enkele tientallen	Gedumpte explosieven zijn te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 2.0 m-mv of de harde waterbodem van de watergang ten tijde van WOII[##]
[##] Met maaiveld en harde waterbodem worden maaiveld en harde waterbodem ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				

Voor aanvullende informatie over horizontale en verticale afbakening en de vermoede soorten, hoeveelheden en verschijningsvormen van de explosieven wordt verwezen naar hoofdstuk 4 en de bijlagen. De uitleg op basis van welk feitenmateriaal de gebieden verdacht zijn verklaard en afgebakend, is terug te vinden in bijlage 3.

Aandachtsgebied

Voor een deel van het onderzoeksgebied kan op basis van het feitenmateriaal niet gesteld worden, dat het verdacht is op de aanwezigheid van explosieven. Dat betreft een gebied in het zuiden van het vliegveld, dat in bijlagen 1a en 1c is gemarkeerd als "aandachtsgebied". Ter plaatse zijn op huidige topografische kaarten en satellietbeelden nog de contouren herkenbaar van verdedigingswerken die tijdens WOII zijn aangebracht. Er zijn geen aanwijzingen dat er explosieven zijn achtergelaten of gedumpt, echter men heeft er sinds WOII kennelijk ook geen aandacht aan besteed en/of gebruik gemaakt van het terrein. Voor het overige deel van het vliegveld en er omheen, geldt dat de

verdedigingswerken die er tijdens WOII aanwezig waren, zijn verwijderd en/of in gebruik zijn geweest. Er zijn geen meldingen bekend van Duitse wapens en munitie die ter plaatse gedumpt zijn, of naoorlogs aangetroffen. Dit kan zijn omdat ze daar nooit zijn achtergelaten/gedumpt, maar het kan ook zijn dat direct na de capitulatie van Duitsland men alles geruimd heeft ter plaatse, of later toen het terrein in gebruik werd genomen. Door deze leemte in kennis wordt voor het gebied in het zuiden van het vliegveld gesteld dat het een "aandachtsgebied" is, omdat er enerzijds geen aanwijzingen zijn dat er gedumpt is (en het gebied dus onverdacht is), anderzijds niet geheel uit te sluiten is, dat dit wel heeft plaatsgevonden en – in tegenstelling tot de rest van het vliegveld – er geen ruiming van die explosieven heeft plaatsgevonden.

Projectspecifiek achtergrondrisico

In de eerste tabel in bijlage 3 zijn de naoorlogse werkzaamheden omschreven en in kaartbijlage 4 zijn de locaties ervan ingetekend. Voor een nadere toelichting op naoorlogse grondroering en achtergrondrisico wordt verwezen naar hoofdstuk 4.

Vrijgegeven gebieden binnen het onderzoeksgebied

In de eerste tabel in bijlage 3 zijn de vrijgegeven gebieden omschreven en in kaartbijlage 4 zijn de locaties ervan ingetekend. In bijlage 1 zijn deze gebieden als onverdacht (groene markering) ingetekend indien het gehele gebied is vrijgegeven.

7 AANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT DE GEPLANDE WERKZAAMHEDEN

Op basis van de Bodembelastingkaarten explosieven in bijlage 1, de informatie in hoofdstuk 6 en met behulp van onderstaand stroomschema beschikt de grondroerende partij, over voldoende informatie om de geplande werkzaamheden – eventueel middels aanvullend onderzoek, danwel te treffen maatregelen – veilig uit te kunnen voeren. Onderstaand stroomschema dient ter ondersteuning bij het bepalen of er bij geplande werkzaamheden maatregelen noodzakelijk zijn ten aanzien van de mogelijke aanwezigheid van explosieven. Bij elke stap wordt verwezen naar een nadere toelichting, gegeven op de volgende pagina's.

Worden de werkzaamheden uitgevoerd in verdacht of onverdacht gebied?

Zie kaart in bijlage 1a. Groene gebieden zijn onverdacht, rode, oranje en gele gebieden zijn verdacht. Indien werkzaamheden deels in rode/oranje/gele en deels in groene gebieden worden uitgevoerd, dient onderstaand schema afzonderlijk voor de werkzaamheden in onverdacht en verdacht gebied doorlopen te worden.

Een nadere toelichting is te vinden in §7.1

Onverdacht

Zijn er werkzaamheden binnen 50 meter van verdacht gebied BB03a gepland (zie contour 'aandachtsgebied trillingen' in bijlage 1a of 1b), waarbij grote trillingen worden veroorzaakt?

Werkzaamheden waarbij grote trillingen een risico kunnen vormen t.a.v. explosieven betreffen o.a.:
- Heien van damwanden en palen
- Hoogfrequent trillen van damwanden en palen
- Trillend trekken van damwanden en palen

Werkzaamheden waarbij geen grote trillingen worden veroorzaakt, of ze geen risico vormen t.a.v. explosieven betreffen o.a.:
- Gebruik van trilplaat
- Werkverkeer grote voertuigen
- Graafwerkzaamheden

Een nadere toelichting m.b.t. trillingen is te vinden in §7.2

Ja | **Nee**

Ligt verdacht deelgebied BB03a binnen de invloedssfeer van de trillingen?

Middels trillingsmetingen en/of berekeningen dient bepaald te worden of verdacht deelgebied BB03a binnen de invloedssfeer van de grote trillingen ligt.

Een nadere toelichting m.b.t. invloedssfeer is te vinden in §7.2

Nee

Ja

Werkzaamheden uitvoeren onder werkprotocol *"onverwacht aantreffen conventionele explosieven".*

Een dergelijk werkprotocol wordt gehanteerd indien er geen aantoonbaar verhoogd risico aanwezig is aangezien de werkzaamheden worden uitgevoerd in onverdacht gebied. Ter plaatse is een achtergrond risico aanwezig. In het werkprotocol wordt beschreven hoe men dient te handelen bij het spontaan aantreffen van een explosief. Uitvoering van werkzaamheden onder werkprotocol wordt nadrukkelijk aanbevolen voor het 'aandachtsgebied' in het zuiden van het vliegveld.

Nadere toelichting in §7.3

Verdacht

Zijn de werkzaamheden/het toekomstig gebruik beperkt tot de naoorlogs geroerde of vrijgegeven grond?

Voor werkzaamheden die plaatsvinden in naoorlogs geroerde of vrijgegeven grond, geldt een achtergrondrisico. Gebieden met een zogenaamd 'achtergrondrisico' hebben, ook al spreekt men over een verdacht gebied, geen wezenlijk verhoogd risico op het aantreffen van explosieven. Enkele voorbeelden hiervan zijn:
- Naoorlogs aangebrachte ophooglagen
- Naoorlogs aangebrachte funderingen onder bebouwing, wegen en andere verharding
- Gebied binnen graafprofiel van naoorlogse kabels, riolering en andere leidingen
- Lagen grond die door gebruik, regulier onderhoud, sinds WOII vaker geroerd zijn, zoals het (diep)ploegen van akkers, onderhoud aan groenvoorzieningen, op diepte houden van sloten etc.
- Middels opsporingsonderzoek vrijgegeven gebied.

In de kaart in bijlage 1d zijn de gebieden weergegeven waarvan bekend is dat ze middels opsporingsonderzoek zijn vrijgegeven. Zie tevens een nadere toelichting op naoorlogs geroerde en vrijgegeven grond in §7.4

Ja | **Nee**

Maatregelen noodzakelijk.

Om de veiligheid bij de geplande werkzaamheden en toekomstig gebruik van de locatie te garanderen, dienen maatregelen genomen te worden. Maatregelen bestaan in de regel uit drie opties (zie ook nadere toelichting in §7.5):
1. Het aanpassen van de werkzaamheden
2. Beschermende maatregelen conform de CS-OOO
3. Opsporingsonderzoek conform de CS-OOO

Aanpassen van de werkzaamheden
Te denken valt aan:
- Locatie van grondroering verplaatsen naar onverdacht gebied of naoorlogs geroerde grond.
- Werkdiepte aanpassen (beperken tot naoorlogs geroerde grondlaag, of onder verdachte gebied door).
- Trillingsloze plaatsing van damwanden/palen.

Beschermende maatregelen conform de CS-OOO
Dit dient in afstemming met een gecertificeerd opsporingsbedrijf te gebeuren.

Opsporingsonderzoek conform de CS-OOO
Hierbij worden explosieven opgespoord en verwijderd voorafgaand aan de werkzaamheden. Zie nadere toelichting in §7.6.

Verdacht deelgebied BB06 – Target Indicator bommen
Hiervoor is in §7.7 een aanvullende toelichting gegeven.

7.1 VERDACHT OF ONVERDACHT

De eerste stap betreft het bepalen of werkzaamheden gepland zijn in verdacht of onverdacht gebied. Hiervoor dient de Bodembelastingkaart explosieven in bijlage 1a (bij voorkeur via de GIS-shapefiles) geraadpleegd te worden. Indien de analyse verdachte gebieden opgeleverd heeft, dan is dit herkenbaar aan een rode, oranje of gele arcering. Groene gebieden in bijlage 1a zijn de onverdachte gebieden.

Gebruik het stroomschema op de vorige pagina om te zien of er aanvullende maatregelen aanbevolen worden en – indien van toepassing – welke dat zijn. Als een deel van de werkzaamheden in onverdacht gebied plaatsvinden en een deel in verdacht gebied, dan dient voor elk deel afzonderlijk het stroomschema gebruikt te worden.

7.2 GROTE TRILLINGEN

In een gebied dat verdacht is op de aanwezigheid van afwerpmunitie (vliegtuigbommen) dient er rekening gehouden te worden met het feit dat grote trillingen in de ondergrond een aanwezig explosief kunnen laten detoneren (ontploffen). Dit is een risico dat aanwezig is naast het risico bij direct contact met een explosief. Grote trillingen worden bijvoorbeeld veroorzaakt door het plaatsen en trekken van palen of damwanden middels heien of hoogfrequent trillen. Trilplaten, trilwalsen, werkverkeer van grote voertuigen, e.d. veroorzaken geen trillingen die hierbij een verhoogd risico vormen.

Bepalen of maatregelen in verband met grote trillingen nodig zijn
Op basis van een onderzoeksrapport hanteert de EOD de richtlijn dat het risico op een ongewenste detonatie van een vliegtuigbom reëel is bij trillingen met een versnelling van 1 m/s^2 of meer. In de regel kunnen bovengenoemde werkzaamheden tot een afstand van 50 meter een dergelijke versnelling veroorzaken. Binnen deze straal is trillingsonderzoek dan ook noodzakelijk, om aan te tonen tot welke afstand van de trillingsbron de trillingen die worden veroorzaakt nog groter zijn dan 1 m/s^2. Op basis daarvan kan bepaald worden of opsporingsonderzoek in relatie tot de trillingen noodzakelijk is voor de geplande werkzaamheden.

Voor het onderzoekgebied gelden risico's m.b.t. trillingen alleen voor verdacht deelgebied BB03a, die – inclusief de 50 meter straal waarbinnen nader onderzoek moet plaatsvinden – in de Bodembelastingkaart explosieven in bijlage 1b is weergegeven.

7.3 WERKPROTOCOL ONVERWACHT AANTREFFEN CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN

Binnen het onderzoeksgebied en erbuiten hebben in mei 1940 veel gevechten en artilleriebeschietingen plaatsgevonden en op meerdere plekken zijn wapens en munitie achtergelaten en gedumpt. Het bleek niet altijd te achterhalen op welke locatie bepaalde gebeurtenissen precies plaatsvonden. Uit het beperkte aantal vondsten van explosieven uit die periode blijkt dat er betrekkelijk weinig van zijn achtergebleven, maar ze zijn soms aangetroffen op onverwachte plekken. In verband daarmee wordt geadviseerd om grondroerende werkzaamheden in de onverdachte gebieden binnen het onderzoeksgebied op reguliere wijze uit te voeren, maar onder een werkprotocol "onverwachts aantreffen explosief" te hanteren. Een dergelijk werkprotocol wordt gehanteerd indien er geen aantoonbaar verhoogd risico aanwezig is aangezien de werkzaamheden worden uitgevoerd in onverdacht gebied. Ter plaatse is een achtergrondrisico aanwezig. In het werkprotocol wordt

beschreven hoe men dient te handelen bij het spontaan aantreffen van een explosief. Tevens wordt geadviseerd een toolbox voor de aannemer te laten verzorgen. Dit verhoogt de veiligheid op de werkplek en voorkomt mogelijk stagnatie tijdens de werkzaamheden en verkleind daarmee financiële risico's.

Opgemerkt dient te worden dat indien er tijdens de geplande werkzaamheden onverhoopt toch explosieven worden aangetroffen dit een contra indicatie betreft waardoor de uitgangspunten mogelijk lokaal dienen te worden bijgesteld. Er is dan sprake van nieuw feitenmateriaal ten opzichte van het uitgevoerde vooronderzoek (contra-indicatie). In dat geval wordt geadviseerd om bij het opsporingsbedrijf vast te laten vaststellen of de vondst als incidentele vondst kan worden beschouwd. Zeker bij meerdere explosieven vondsten (contra-indicaties) kan men ervan uitgaan dat er gedurende WOII-gevechtshandelingen hebben plaatsgevonden in het gebied, waardoor de kans op een volgende vondst reëler wordt. In dit geval is het verstandig om voorzorgsmaatregelen te treffen, zodat het werk onder veilige omstandigheden kan worden voortgezet. Een voorzorgsmaatregel is om (tijdelijk) te stoppen met de geplande werkzaamheden en een aanvullende probleemanalyse uit te laten voeren door het opsporingsbedrijf.

Aandachtsgebied
Ter plaatse van het gebied in het zuiden van het vliegveld dat als "aandachtsgebied" is gemarkeerd in de kaarten van bijlagen 1a en 1c, zijn naar verwachting nog structuren van verdedigingswerken aanwezig en herkenbaar. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er wapens of explosieven aanwezig zijn. Bovenstaand advies t.a.v. het werkprotocol geldt nadrukkelijk voor dit gebied.

7.4 VRIJGEGEVEN EN NAOORLOGS GEROERDE GROND

Voor werkzaamheden die plaatsvinden in middels opsporingsonderzoek vrijgegeven en naoorlogs geroerd grond, geldt een achtergrondrisico. Gebieden met een zogenaamd 'achtergrondrisico' hebben, al spreekt men over een verdacht gebied, geen wezenlijk verhoogd risico op het aantreffen van explosieven (tenzij er sprake is van een contra indicatie).

Het betreft de volgende soorten locaties:

- <u>Middels opsporingsonderzoek vrijgegeven gebieden</u>
  Zeer grote delen van het onderzoeksgebied zijn middels opsporingsonderzoek reeds vrijgegeven. Ter plaatse zijn geen explosieven meer te verwachten tot de vrijgegeven diepte. Waar de onderzoeksdiepte van het opsporingsonderzoek volstond om het gebied geheel vrij te geven, is het als onverdacht (groen) in de Bodembelastingkaart explosieven weergegeven in bijlage 1a. Indien de onderzoeksdiepte van het opsporingsonderzoek niet reikte tot de maximale diepte tot waarop explosieven te verwachten zijn, is het gebied in bijlage 1a weergegeven als verdacht. De contouren van de gebieden die zijn onderzocht zijn in bijlage 1a middels een roze lijn weergegeven.

  In het geval dat een gebied als verdacht in bijlage 1a staat, maar tevens uit die kaart blijkt dat er opsporingsonderzoek heeft plaatsgevonden, dan is middels de kaart in bijlage 1d te achterhalen tot welke diepte de locatie is vrijgegeven. Indien de werkzaamheden dieper gaan plaatsvinden dan de vrijgegeven laag, dan wordt aangeraden om voor die werkzaamheden een Risicoanalyse OO uit te voeren zoals omschreven in §7.5, of over te gaan tot opsporing zoals omschreven in §7.6.

- Naoorlogs aangebrachte ophooglagen.
  In de regel wordt voor het ophogen van locaties grond gebruikt die van elders is aangevoerd. Er is dan dus geen directe relatie met de oorlogshandelingen van de locatie waarop de grond is gedeponeerd. Bij dergelijke aangevoerde grond is er geen reden om die grond als verdacht op de aanwezigheid van explosieven te beschouwen, tenzij er feitenmateriaal is, dat er explosieven in aanwezig zijn. Daarmee geldt voor het roeren van de aangebrachte ophooglaag een achtergrondrisico. Indien de werkzaamheden dieper gaan plaatsvinden dan de naoorlogs aangebrachte ophooglaag, dan wordt aangeraden om voor die werkzaamheden een risicoanalyse uit te voeren zoals omschreven in §7.5, of over te gaan tot opsporing zoals omschreven in §7.6.

- Naoorlogs geroerde grond.
  Voor naoorlogs geroerde grond, waarbij het aannemelijk is dat aanwezige explosieven tijdens eerdere werkzaamheden zouden zijn ontdekt, geldt een achtergrondrisico. Dit geldt bijvoorbeeld voor de grond boven naoorlogs aangelegde kabels en leidingen, funderingslagen van verharding en naoorlogs gebaggerde waterbodems. Tevens geldt het voor regelmatig uitgevoerde onderhoudswerkzaamheden (zoals onderhoud van plantsoenen en op diepte houden van sloten e.d.).

  Het achtergrondrisico geldt voor de naoorlogs geroerde laag, niet voor de grond eronder. Dit houdt het volgende in:

  - Indien de naoorlogse grondroering dieper heeft plaatsgevonden dan de diepte tot waarop explosieven verwacht worden*, kunnen de werkzaamheden regulier uitgevoerd, waarbij aanbevolen wordt dit te doen onder hantering van een werkprotocol 'onverwacht aantreffen van een conventioneel explosief' (zie §7.3 voor een nadere toelichting).

  - Indien de naoorlogse grondroering minder diep heeft plaatsgevonden dan de diepte tot waarop explosieven verwacht worden*, dient er rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van explosieven onder de naoorlogs geroerde laag. In dat geval geldt:

    - ✓ Wanneer aantoonbaar niet dieper wordt gewerkt dan de naoorlogs geroerde laag, dan kunnen de werkzaamheden regulier uitgevoerd, waarbij aanbevolen wordt dit te doen onder hantering van een werkprotocol 'onverwacht aantreffen van een conventioneel explosief' (zie §7.3 voor een nadere toelichting).

    - ✓ Indien de werkzaamheden dieper gaan plaatsvinden dan de naoorlogs geroerde laag, dan wordt aangeraden om voor die werkzaamheden een risicoanalyse uit te voeren zoals omschreven in §7.5, of over te gaan tot opsporing zoals omschreven in §7.6.

* Deze dieptes zijn per verdacht deelgebied weergegeven in de tabellen in hoofdstuk 6 van onderhavig vooronderzoek.

De volgende richtlijnen voor dieptes van naoorlogse grondroering kunnen als algemene stelregel gebruikt worden, maar aanbevolen wordt om voorafgaand aan geplande werkzaamheden na te gaan of het voor de werklocatie inderdaad geldt.

- Naoorlogse bebouwing.
  Er zijn diverse gebouwen in en om het vliegveld, die dateren van na de oorlog. Bij de aanleg ervan hebben grondroerende werkzaamheden plaatsgevonden, meestal beperkt tot 1 m-mv. Daarnaast heeft mogelijk plaatselijk veel, diepere grondroering (vaak tot 2 à 3 m-mv) plaatsgevonden bij aanleg van bebouwing met kelders e.d. Voorafgaand aan de geplande werkzaamheden dient aannemer na te gaan of gesteld kan worden dat ter plaatse van de geplande werkzaamheden de grond tot tenminste werkdiepte is geroerd.

- Verharding.
  Ter plaatse van verharding geldt dat het meestal, maar niet altijd, sinds WOII vernieuwd is. In de regel zal daarbij ook de laag onder de verharding geroerd zijn, maar dit kan sterk wisselen. Verwacht mag worden dat de laag onder de verharding geroerd is tot een diepte van ca. 0.3 – 0.5 m-mv in verband met de fundering.

- Kabels en leidingen.
  Ter plaatse van kabels en leidingen is de grond geroerd tot onderkant van de kabel, in de regel ca. 0.8 – 0.9 m-mv. Sommige kabels en leidingen liggen echter dieper. Met name riolering ligt aanzienlijk dieper, maar gasleidingen van de Gasunie.

- Akkers.
  Ter plaatse van akkers geldt dat gesteld kan worden dat door het gebruik van de grond deze tot ca. 0.3 – 0.5 m-mv meermaals geroerd is sinds WOII. Daarnaast vindt steeds vaker grondroering tot grotere dieptes (0.7 m-mv, of zelfs 1.0 m-mv) plaats ten behoeve van landbouw.

- Sport en recreatie.
  Naoorlogs zijn enkele sportvelden en recreatieterreinen aangelegd binnen het onderzoeksgebied. Deze werkzaamheden wisselen in werkdiepte, maar zullen normaal gesproken tot minimaal 0.5 m-mv plaatsgevonden hebben en vaak tot grotere dieptes (tot 1 m-mv bijvoorbeeld bij aanleg van irrigatie).

Ter plaatse van naoorlogs geroerde grond geldt een achtergrondrisico. De werkzaamheden kunnen regulier uitgevoerd worden onder hantering van een werkprotocol 'onverwacht aantreffen van een conventioneel explosief' (zie §7.3 voor een nadere toelichting). Indien blijkt dat de naoorlogse grondroering niet diep genoeg heeft plaatsgevonden om te stellen dat er een achtergrondrisico geldt, dan wordt aangeraden om een risicoanalyse uit te voeren zoals omschreven in §7.5, of over te gaan tot opsporing zoals omschreven in §7.6. Voorafgaand op de geplande werkzaamheden dient aannemer na te gaan of gesteld kan worden dat ter plaatse van de geplande werkzaamheden de grond tot tenminste werkdiepte is geroerd.

Achterhalen diepte naoorlogse werkzaamheden
Over het algemeen zijn aannemers, beheerders en/of eigenaren van grond vrij goed op de hoogte van de diepte van naoorlogse grondroering. Zij het omdat ze bij de aanleg betrokken waren, het reguliere onderhoud verzorgen, of bekend zijn met de werkwijze van aanleg en/of onderhoud. Dergelijke kennis kan gebruikt worden om te bepalen of een locatie tot de geplande werkdiepte is geroerd, of niet.

Indien dat niet zo is, of men meer zekerheid hierover wil, kunnen soms archiefstukken achterhaald worden waarin dergelijk dieptes zijn vermeld, soms met profielen en bestekstekeningen.

Indien de beschikbare informatie over de diepte van naoorlogse ingrepen te globaal is, dan wel afwezig, dan kan deze vastgesteld/geverifieerd worden in het veld door onderzoek. Dit kan door het zetten van boringen of sonderingen, het graven van proefsleuven of uitvoeren van geofysisch onderzoek. Indien verificatie in het veld middels grondroering gebeurt (boringen, proefsleuven) dient men er rekening mee te houden, dat hierbij grond geroerd kan worden, waar explosieven in aanwezig kunnen zijn. Dergelijke werkzaamheden zouden daarom begeleid moeten worden door een explosievendeskundige.

7.5 UITVOEREN RISICOANALYSE OO

Indien werkzaamheden gepland zijn in verdacht gebied (of binnen 50 meter van verdacht deelgebied BB03a in geval dat er grote trillingen worden veroorzaakt door de werkzaamheden) en op basis van naoorlogse grondroering niet gesteld kan worden dat er slechts een achtergrondrisico geldt, dan kan overwogen worden om een Risicoanalyse OO uit te (laten) voeren. De bedoeling van een Risicoanalyse OO is het beoordelen van de risico's van de te verwachten explosieven in de bodem van het projectgebied in relatie tot het toekomstige gebruik van het projectgebied/de geplande werkzaamheden, inclusief de maatregelen die nodig zijn om deze risico's te beheersen.

De Risicoanalyse OO wordt uitgevoerd op basis van onderhavig vooronderzoek, aangevuld met feitenmateriaal over naoorlogse werkzaamheden, de door opdrachtgever geplande werkzaamheden en een uitgebreide studie van de locatie specifieke omstandigheden. Daaruit kan voortkomen dat er geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn t.a.v. explosieven, of juist een gericht advies hoe het opsporingsonderzoek efficiënt uitgevoerd kan worden. Ook zijn er soms alternatieve oplossingen, zoals:

- Verplaatsen van de locatie.
  In sommige gevallen kunnen geplande werkzaamheden verplaatst worden naar een andere, nabijgelegen locatie, die onverdacht is. Dit geldt met name voor boringen, sonderingen en het plaatsen van peilbuizen, maar kan soms ook voor andere, grotere werkzaamheden.

- De werkdiepte aanpassen.
  Dit kan twee kanten op. Soms is het mogelijk de werkzaamheden minder diep uit te voeren, waardoor de grondroering beperkt blijft tot de naoorlogs geroerde laag grond. In andere gevallen kan er juist voor gekozen worden om onder een verdachte laag door te boren, waardoor de grondlaag waarin explosieven aanwezig kunnen zijn, niet geroerd wordt.

- <u>Damwanden of palen drukken of schroeven.</u>
  Indien damwanden of palen trillingsloos geplaatst worden, kan afgezien worden van opsporingsonderzoek binnen de invloedssfeer van de bron van de trillingen (zie §7.2 voor een nadere toelichting). In dat geval hoeft er alleen nog opsporingsonderzoek ter plaatse van de damwand- of paallocatie plaats te vinden en is het opsporingsgebied sterk gereduceerd.

- <u>Aanpassing ontwerp en/of werkwijze.</u>
  In sommige gevallen kan een aanpassing in het ontwerp leiden tot minder opsporingswerkzaamheden, of dat er zelfs geen noodzaak is tot het uitvoeren van een opsporingsonderzoek. Hierboven waren reeds enkele voorbeelden gegeven, maar er zijn meer mogelijkheden: zaken bovengronds plaatsen, in plaats van ondergronds; juist wel of niet op palen funderen, etc.

7.6 OPSPORINGSONDERZOEK

Indien na het doorlopen van het stroomschema en eventueel het uitvoeren van een risicoanalyse blijkt, dat explosieven voor de werkzaamheden een risico vormen en de veiligheid niet op andere wijze gegarandeerd kan worden, wordt aanbevolen opsporingsonderzoek uit te voeren. Dit kan voor aanvang van, of in voorkomende gevallen tijdens de reguliere werkzaamheden in verdacht gebied. Dit wordt geadviseerd voor de delen waar grondroerende werkzaamheden binnen verdacht gebied gepland zijn en de delen van de verdacht deelgebied BB03a binnen de invloedssfeer van geplande werkzaamheden waarbij grote trillingen worden veroorzaakt (zie nadere toelichting in §7.2). Opsporingswerkzaamheden mogen uitsluitend uitgevoerd worden door conform de CS-OOO gecertificeerde opsporingsbedrijven.

<u>Fasering opsporingswerkzaamheden:</u>

1. Projectplan non-realtime detectie dat ter kennisgeving aan het bevoegd gezag aangeleverd dient te worden. Werkzaamheden mogen direct worden uitgevoerd;

2. Oppervlakte en/of dieptedetectie;
   - Betreft het vlakdekkend inmeten van werkgebieden binnen verdachte gebieden (opsporingsgebieden).
     - Eventueel uitgebreid indien heiwerkzaamheden zijn gepland waarbij niet trillingsvrij wordt gewerkt (zie toelichting in §7.2).
   - Onderscheid in landbodem en waterbodem.
   - Oppervlaktedetectie, afhankelijk van projectspecifieke (verstorende) factoren, in de regel mogelijk tot circa 4.0 m-mv.
   - Afhankelijk van de verticale afbakening aangevuld met dieptedetectie]
     - Mede afhankelijk van de aard van werkzaamheden en wensen opdrachtgever (zie opsporingsdiepte verderop);

3. Proces-verbaal van oplevering:
   - Onderzoeksresultaten detectie resulteert in een bodembelastingkaart met verdachte objecten en beperkt of niet interpreteerbare gebieden[5].
   - Advies aanvullende opsporingswerkzaamheden (benadering).

[5] Met beperkt of niet interpreteerbare gebieden worden de locaties bedoeld, waar de meetdata door lokale verstoring niet tot een (volledig) interpreteerbaar resultaat leidt. Afhankelijk van meerdere factoren (omgevingsfactoren die metingen verstoren, diepte tot waarop explosieven gezocht worden, soort en omvang van de explosieven) kan een alternatieve detectiemethode ingezet worden, of laagsgewijs ontgraven).

4. Projectplan realtime detectie en benadering dat ter goedkeuring aan het bevoegd gezag aangeleverd dient te worden. Werkzaamheden kunnen pas starten na actieve goedkeuring;

5. Realtime detectie en benadering;

6. Verdachte objecten, beperkt vrijgegeven gebieden en verstoorde gebieden worden nader onderzocht:
    - Inzet benaderteam en beveiligde graafkraan (indien noodzakelijk) of, indien waterwerk, inzet benaderteam (OOO-duikers)
    - Laagsgewijs ontgraven, identificeren en tijdelijk veiligstellen van aangetroffen explosieven
    - Overdracht aangetroffen explosieven aan de EOD en ruiming hiervan;

7. Procesverbaal van oplevering – verklaring vrij van explosieven, of, indien waterwerk, Procesverbaal van oplevering – verklaring vrij van explosieven – mogelijk een beperkte vrijgave;

8. Indien waterwerk: Uitvoering baggerwerkzaamheden onder CS-OOO-condities (beveiligd baggeren). Zie nadere toelichting hierboven.

Onderzoeksresultaten benadering resulteren in een bodembelastingkaart met (beperkt)vrij van explosieven verklaarde gebieden

Detectieverstorende factoren

Voor het uitvoeren van een constructief en representatief opsporingsonderzoek is het van belang een duidelijk beeld te hebben van de locatiespecifieke omstandigheden. Deze kunnen namelijk bepalend zijn voor de mogelijkheden en onmogelijkheden van het opsporingsproces. De inzetbaarheid en het detectiebereik van detectietechnieken kan negatief worden beïnvloed door verstorende factoren als damwanden, hekwerk, kabels en leidingen, hoogspanningsmasten, bruggen en stelconplaten. Tevens is de begaanbaarheid van een opsporingsgebied van groot belang. Ter plaatse van bovengrondse obstakels is het in de regel niet mogelijk om opsporingswerkzaamheden uit te voeren.

Opsporingsdiepte

De verticale afbakening zoals omschreven in hoofdstuk 6 geeft weer tot welke diepte de te verwachten soorten explosieven voor kunnen komen binnen de verdachte deelgebieden. Afhankelijk van de aard van werkzaamheden en wensen opdrachtgever dient de opsporingsdiepte te worden bepaald. De opsporingsdiepte hangt af van verschillende factoren:

- Diepte verdacht gebied: de maximale diepte tot waarop de explosieven aanwezig kunnen zijn.
- Werkdiepte geplande werkzaamheden: de maximale diepte tot waarop grondwerkzaamheden plaatsvinden plus een veiligheidsmarge van 0.5 meter.

Oppervlakte en dieptedetectie

In de regel kan middels oppervlaktedetectie opsporing uitgevoerd worden tot 4 m-mv, indien er geen detectieverstorendefactoren in de omgeving zijn. Voor explosieven die dieper liggen, zal middels dieptedetectie opsporing uitgevoerd moeten worden. Dit gebeurt in de regel middels magnetometersonderingen of vergelijkbare technieken.

Binnen verdacht deelgebied BN02 geldt, dat er bommen van 50 kg aanwezig kunnen zijn tot onbekende dieptes die mogelijk aanzienlijk groter zijn dan 3.5 m-mv. Explosieven van een dergelijke omvang kunnen in de regel vanaf maaiveld tot circa 3.5 m-mv gedetecteerd worden, maar niet dieper. Er dient voor dat gebied rekening mee gehouden te worden, dat er dus mogelijk al dieptedetectie noodzakelijk is vanaf kleinere dieptes dan voor de meeste afwerpmunitie, die wel vanaf maaiveld tot 4 m-mv te detecteren is.

Sonderingen ten behoeve van diepteberekeningen

Voor het bepalen van de verticale afbakening van gebieden die verdacht zijn op afwerpmunitie worden sondeergegevens gebruikt. Voor het onderhavige onderzoek wordt geadviseerd om, wanneer bekend is dat er werkzaamheden uitgevoerd gaan worden binnen een gebied dat verdacht is op afwerpmunitie, hiervoor geotechnische sonderingen te plaatsen of deze te achterhalen. Deze kunnen dan gebruikt worden voor de verticale afbakening van het desbetreffende gebied.

7.7 VERDACHT DEELGEBIED BB06 - AANBEVELINGEN VOOR WERKZAAMHEDEN TER PLAATSE

Er zijn grondroerende werkzaamheden gepland in verdacht deelgebied BB06 (oranje gebieden in bijlage 1a en 1b), waardoor aanvullende veiligheidsmaatregelen aanbevolen worden. De aanbevelingen zijn hetzelfde als voor overige verdachte deelgebieden, echter met één verschil, namelijk dat er geen opsporingsonderzoek noodzakelijk is voor het heien, drukken of schroeven van damwanden en palen en uitvoeren van sonderingen en (gestuurde) boringen, mits er tenminste een dekking is van minimaal 4 meter explosievenvrije grond tussen het maaiveld vanaf waar gewerkt wordt tot aan de verdachte laag waar nog Target Indicator-bommen aanwezig kunnen zijn (zie de risicoanalyse in §5.2). In dat geval wordt gesteld dat uitwerkingsfactoren van een tot werking komende TI-bom ondervangen kunnen worden met een werkprotocol "onverwacht aantreffen explosieven" (zie een nadere toelichting verderop bij "*Werkprotocol*") en een aanvullende toolbox door een senior explosievendeskundige aan de uitvoerende partij, zodat men correct handelt als er rookontwikkeling plaats zou vinden.

Bovenstaande geldt niet wanneer er bijvoorbeeld tot diepte gegraven wordt, zoals bij de aanleg van een verdiepte parkeergarage, omdat men dan fysiek in contact kan komen met het explosief. Tevens wordt opgemerkt, dat de 4 meter explosievenvrije grond aanwezig moet zijn ten tijde van het uitvoeren van de diepere werkzaamheden. Dus het vrijgeven van het gebied tot 4 m-mv, dan een meter afgraven en daarna pas damwanden plaatsen, voldoet daar niet aan, omdat er dan nog maar 3 meter explosievenvrije grond resteert.

Opgemerkt wordt, dat een kleinere dekking van circa 2 meter waarschijnlijk al volstaat, echter dat aanbevolen wordt om de 4 meter te hanteren. Dit aangezien het de veiligheid verhoogt en de technische mogelijkheden ervoor bestaan en de benodigde inspanning hiervoor beperkt is. M.a.w. de 4 meter dekking reduceren tot 2 meter resulteert naar verwachting in een minder veilige werkomgeving, zonder dat de kosten en inspanning voor het opsporingsonderzoek noemenswaardig verminderen. Dat neemt niet weg, dat onder omstandigheden waarbij vrijgave tot 4 m-mv moeilijk of kostbaar is, een risicoanalyse uitgevoerd zou kunnen worden voor de specifieke situatie om te bepalen of een mindere dekking volstaat.

Tenslotte wordt nog opgemerkt, dat de onderkant van een damwand of paal, of de boorpunt of sondeerconus mogelijk schade op kunnen lopen door hitte, indien een explosief geraakt wordt en in werking treedt. Tevens dient rekening gehouden te worden met eventueel aanwezige, ondergrondse infrastructuur, die schade zou kunnen oplopen op deze wijze

Naast bovenstaande wordt aanbevolen:

- Overwogen kan worden om een Risicoanalyse OO laten uitvoeren, waarbij bovenstaande en de risicoanalyse in §5.2 nader worden geanalyseerd in relatie tot de exacte aard van de werkzaamheden, locatiespecifieke omstandigheden en risico's t.a.v. schade aan materieel en ondergrondse infrastructuur. Zie een nadere toelichting verderop bij "*Risicoanalyse OO*."
- Een diepteberekening laten uitvoeren. Ten tijde van het opstellen van onderhavig onderzoek was onvoldoende sondeerinformatie beschikbaar om een betrouwbare en nauwkeurige diepteberekening uit te voeren. Gezien de diepte van de geplande werkzaamheden kan dit echter wel van toegevoegde waarde zijn. Zie een nadere toelichting verderop bij "*Sonderingen ten behoeve van diepteberekeningen.*"

8 T&A EN KWALITEIT

Het vooronderzoek Conventionele Explosieven behandeld in deze rapportage is op zorgvuldige wijze uitgevoerd volgens algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Door een ISO-9001, VCA** en CS-OOO gecertificeerd kwaliteitssysteem waarborgt T&A de kwaliteit en veiligheid van haar diensten.

T&A vindt het belangrijk om de CO_2-emissie van haar activiteiten te monitoren en te reduceren. Daarom beschikt T&A over het CO_2-bewust certificaat 3.

T&A streeft naar een zo groot mogelijke representativiteit van het onderzoek. Een inventarisatie is echter gebaseerd op een (relatief) beperkt archiefonderzoek. Zodoende blijft het mogelijk dat relevante informatie niet wordt achterhaald.

T&A is niet aansprakelijk voor de schade die mogelijk voortvloeit uit het gebruik van haar onderzoeksresultaten.

Bijlage 1: Bodembelastingkaart explosieven met onderzoeksgebied

Noot T&A: Hoewel ernaar gestreefd wordt om de kaart in deze bijlage zo weer te geven, dat er in gemeten kan worden, wordt altijd aanbevolen om de oorspronkelijke GIS-bestanden te hanteren bij het bepalen van de grenzen van de (on)verdachte gebieden. Indien gewenst kan opdrachtgever deze grenzen als GIS-bestanden (shape-files) of als CAD-bestanden (*.dwg of *.dxf) ontvangen.

- Bijlage 1a – Totaaloverzicht verdachte en onverdachte gebieden.

  In de kaart is onderscheid gemaakt in:
  - Gebieden verdacht op afwerpmunitie tot dieptes >4 m-mv
    - Gebied dat verdacht is op afwerpmunitie voorzien van trillingsgevoelige ontstekers is apart gemarkeerd en voorzien van een 50 meter veiligheidsstraal.
  - Gebieden verdacht op afwerpmunitie tot dieptes <4 m-mv
  - Gebieden verdacht op Target Indicator bommen >4 m-mv
  - Gebieden verdacht op niet-afwerpmunitie (max. 2 m-mv)
  - Aandachtsgebied
  - Gebieden waar reeds opsporingsonderzoek is uitgevoerd

  De gebieden zijn niet voorzien van de labels met de nummers van de deelgebieden.

- Bijlage 1b – Overzicht van de gebieden die verdacht zijn op afwerpmunitie.
  In de kaart is onderscheid gemaakt in:
  - Gebieden verdacht op afwerpmunitie tot dieptes >4 m-mv
    - Gebied dat verdacht is op afwerpmunitie voorzien van trillingsgevoelige ontstekers is apart gemarkeerd en voorzien van een 50 meter veiligheidsstraal.
  - Gebieden verdacht op afwerpmunitie tot dieptes <4 m-mv
  - Gebieden verdacht op Target Indicator bommen >4 m-mv

  De gebieden zijn voorzien van de labels met de nummers van de deelgebieden, die verwijzen naar hoofdstuk 6.

- Bijlage 1c – Overzicht van de gebieden die verdacht zijn op niet-afwerpmunitie.
  In de kaart is onderscheid gemaakt in:
  - Gebieden verdacht op niet-afwerpmunitie (max. 2 m-mv)
  - Aandachtsgebied

  De gebieden zijn voorzien van de labels met de nummers van de deelgebieden, die verwijzen naar hoofdstuk 6.

- Bijlage 1d – Overzichtskaart van de gebieden waar reeds opsporingsonderzoek heeft plaatsgevonden, inclusief dieptes van vrijgave.

87000 88000 89000 90000

467000 466000 465000 464000 463000

Legenda

- Onderzoeksgebied
- Vrijgegeven gebieden

STATUS

- Onverdacht
- Verdacht op afwerpmunitie dieper dan 4 m-mv
- Verdacht op afwerpmunitie tot maximaal 4 m-mv
- Verdacht op Target Indicator bommen dieper dan 4 m-mv
- Verdacht op niet-afwerpmunitie tot maximaal 2 m-mv
- Aandachtsgebied dumpingen
- Aandachtsgebied trillingen

N

0 200 400 800 1200 1600 Meter

T&A SURVEY

Bijlage 1. CE Bodembelastingkaart

Project:	HO CE te Valkenburg ZH		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Projectnr:	8370
Tekenaar:	[redacted]	Formaat:	A0
Akkoord:	[redacted]	Schaal:	1:4.500
		Opmaakdatum:	22-3-2021

88000
89000
466000
465000
464000

BO02
BD01a
BD01b
BB04b+BD01a
BD02
BB01+BD02+BN02
BN02+BD01b
BD01b+BO02
BN02
BN02+BD01b
BN01+BN02
BN01
BB06
BB02
BB03b
BB03a+BB03b
BB04a+BB02
BB04a

Legenda

- Onderzoeksgebied

Status met verwijzing naar deelgebieden

- Afwerpmunitie dieper dan 4 m-mv
- Afwerpmunitie tot maximaal 4 m-mv
- TI-bommen
- Aandachtsgebied trillingen

N

0 50 100 200 300 400 Meter

T&A SURVEY

[redacted]

Bijlage 1b - Verdachte gebieden afwerpmunitie

Project:	HO CE te Valkenburg Z.H.		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Projectnr:	8370
Tekenaar:	[redacted]	Formaat:	A0
Akkoord:	[redacted]	Schaal:	1:3.000
		Opmaakdatum:	19-3-2021

88000 89000 90000

467000 466000 465000 464000

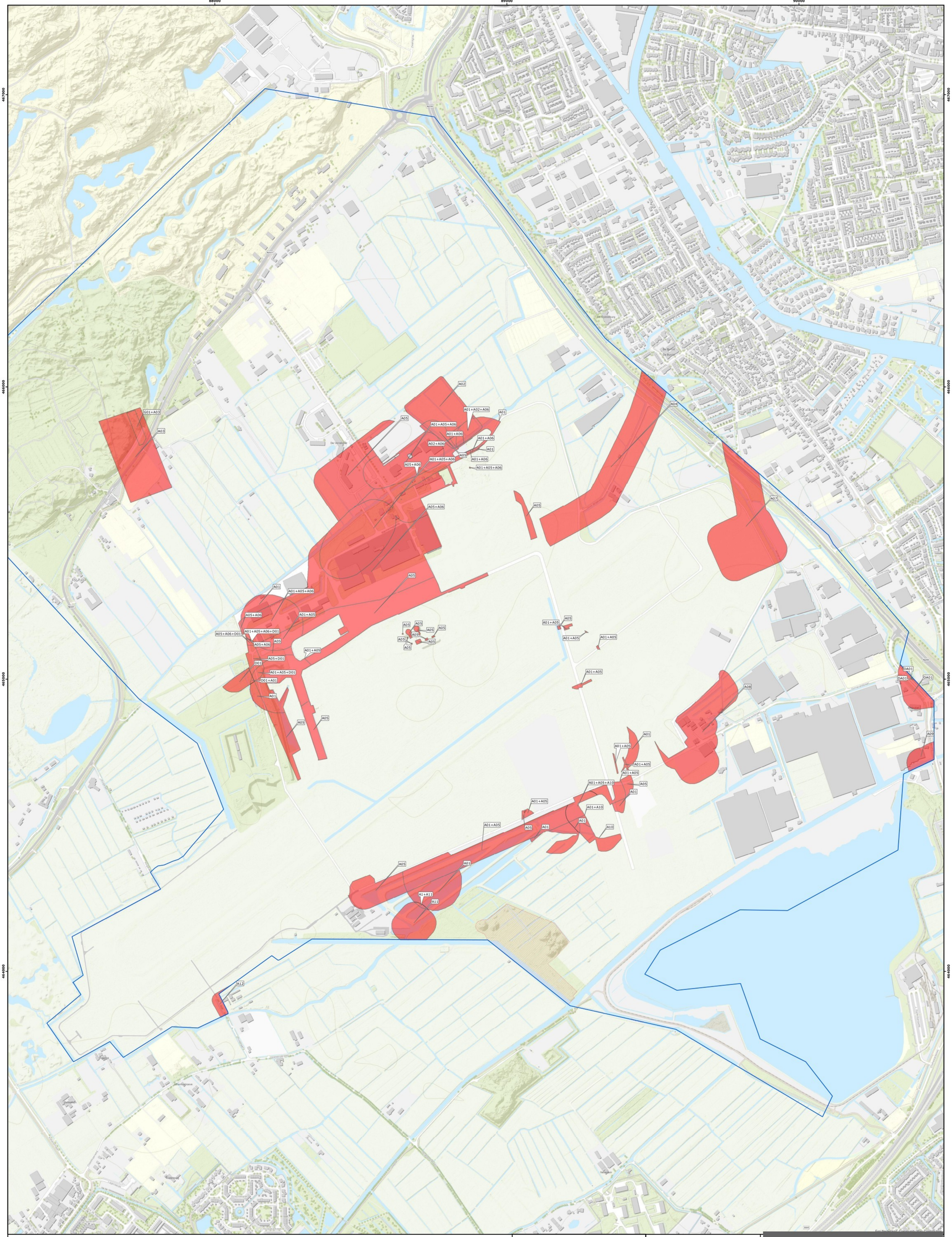
G01+A03
A03
A02
A01+A02+A06
A01
A05
A01+A05+A06
A01+A06
A02+A06
A01+A06
A01
A05
A01+A05+A06
A01+A06
A01+A05+A06
A05+A06
A05+A06
A04
A05
A07
A05
A01
A01+A05+A06
A05+A06
A01+A05
A05+A06+D01
A01+A05+A06+D01
A05+A06
A05
A01+A05
A05+D01
D01
A01+A05+D01
D01+A01
A01
A05
A05
A01+A05
A01+A05
A01+A05
A01+A05
A01+A05
A01+A05
A08
A01
A01+A05
A01+A05
A01+A05
A01+A05+A10
A05
A01
A01+A05
A01+A10
A01+A05
A05
A01
A01
A10
A05
A01
A1+A11
A11
A12
DA01
DA01
DA01
A09
De Wegwijzer
Frederiksoord
De Schakel
Valkenburg
De Vennegaar
De Oude Plaats
De Oldebarrelt
De Burgt
De Burgt
Wellantcollege
N206
N441
N441
Zandweg
Zandweg
Zandweg

88000 89000 90000

467000 466000 465000 464000

4 m -mv
Geheel vrijgegeven
0,90 m -mv
2,5 m -mv
0,80 m -NAP
1,30 m -mv
3,80 m -NAP
0,8 m -mv
2,70 m -mv
5 m -mv
3,80 m -mv

Frederiksoord
Valkenburg
De Paal

Legenda

- Onderzoeksgebied

Vrijgegeven gebieden

- 0,80 m -NAP
- 3,80 m -NAP
- 0,80 m -mv
- 0,90 m -mv
- 1,30 m -mv
- 2,5 m -mv
- 2,70 m -mv
- 3,80 m -mv
- 4 m -mv
- 5 m -mv
- Geheel vrijgegeven

N

0 50100 200 300 400 Meter

T&A SURVEY

Bijlage Vrijgegeven gebieden

Project:	HO CE te Valkenburg Z.H.		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Projectnr:	8370
Tekenaar:	[redacted]	Formaat:	A0
Akkoord:	[redacted]	Schaal:	1:4.000
		Opmaakdatum:	18-3-2021

Esri Nederland, Community Map Contributors

Bijlage 2: Toelichting gebruik tabellen - in bijlage 3 en hoofdstuk 6

In bijlage 3 zijn twee tabellen opgenomen. De eerste tabel betreft een chronologisch overzicht van de gebeurtenissen in en nabij het onderzoeksgebied inclusief een analyse van het bronnenmateriaal. De tweede, daaronder, betreft de ruimingen door de EOD, ook inclusief een analyse. Indien ruimingen door de EOD te relateren zijn aan specifieke oorlogshandelingen in de eerste tabel, staat betreffende ruiming (ook) samengevoegd bij de gebeurtenis in de eerste tabel.

Eerste tabel in bijlage 3 – chronologisch lijst gebeurtenissen

Samen met bijlagen 1 en 4 vormen ze een totaaloverzicht van wat, wanneer en waar gebeurd is en voor welke delen van het onderzoeksgebied - op basis van dat feitenmateriaal - geconcludeerd kan worden dat het verdacht of onverdacht is op de aanwezigheid van explosieven. Onderstaande toelichting is ter ondersteuning van het gebruik van het chronologisch overzicht en de relaties met bijlagen 1 en 4.

Markeringen

In het chronologisch overzicht van bijlage 3 staat per gebeurtenis per bron uitgewerkt wat de bron vermeldt. In de eerste kolom ("markering") is elke melding, die in of nabij het onderzoeksgebied plaatsvond, voorzien van een markeringsnummer dat uniek is per gebeurtenis. Deze markeringsnummers verwijzen naar markeringen in de inventarisatiekaart in bijlage 4, die gelabeld zijn met hetzelfde nummer.

Indien dit nummer voorzien is van de melding "indicatief" of "i" (in de kaart), houdt dit in dat de gebeurtenis niet exact te plaatsen is. Hetzelfde geldt voor tekstvakken in bijlage 4. Indien deze onnauwkeurigheid gevolgen heeft op de conclusie en/of horizontale afbakening, staat dit vermeld in de kolom "motivatie van de conclusie" in de eerste tabel in bijlage 3.

Voor luchtfoto-interpretaties wordt de verwijzing "luchtfoto" gebruikt om te verwijzen naar bijlage 4.

Gebeurtenissen die niet relevant waren om nader te analyseren, omdat ze bijvoorbeeld ver buiten het onderzoeksgebied plaatsvonden, of niet aan explosieven gerelateerd bleken te zijn, hebben geen markeringsnummer en staan dus ook niet in kaart.

Datum

In deze kolom is de datum van de gebeurtenis (zo nauwkeurig mogelijk) weergegeven.

Gebeurtenis/locatie

In deze kolom is de gebeurtenis omschreven, waarbij zo veel mogelijk de originele bron wordt geciteerd. Hierin is alle informatie die als relevant wordt beschouwd van de betreffende bron opgenomen.

Bronverwijzing en archief

Op basis van de kolommen "bronverwijzing" en "archief" zijn de bronnen te achterhalen via hoofdstuk 3. Archiefinstellingen met een langere naam zijn weergegeven met de afkorting die in de regel gebruikt wordt voor het betreffende archief en die tevens als dusdanig is vermeld in hoofdstuk 3.

Conclusies en motivatie
In de kolom "conclusie" staat vermeld of op basis van een gebeurtenis (een deel van) het onderzoeksgebied verdacht of onverdacht is. In de kolom "motivatie conclusie" staat een toelichting hoe tot deze conclusie is gekomen. Bovendien staat in deze kolom – indien noodzakelijk – de betrouwbaarheid van de bron, onderbouwing (van nauwkeurigheid) van afbakening(en), soorten explosieven, onderbouwing van afwijkingen t.o.v. de richtlijnen van het WSCS-OCE (indien van toepassing), e.d.

Deelgebieden
Indien de conclusie "verdacht" is getrokken, wordt in de kolom "deelgebied" verwezen naar het deelgebied zoals omschreven in de tabel in hoofdstuk 6.

Tweede tabel in bijlage 3 – ruimingen door de EOD
Deze tabel staat onder de chronologische tabel en betreft de MORA's van de EOD.

Markering
Omdat de EOD werkt met UO-nummers, zijn voor de MORA's geen markeringsnummers gebruikt, maar wordt verwezen naar het UO-nummer. Deze staat in de eerste kolom weergegeven en deze verwijzen – net als de overige markeringsnummers – naar het overeenkomstige nummer in kaartbijlage 4.

Locatie
In deze kolom staat de locatie omschreven waar het explosief ligt. Dit is niet altijd de locatie waar het explosief is aangetroffen en zelden erg nauwkeurig. Zo komen er meldingen voor dat een explosief ligt op een baggerschip in een kanaal, maar is verder onduidelijk waar het explosief is opgebaggerd. Ook een adres biedt niet perse duidelijkheid over de locatie waar het explosief is aangetroffen – dat kan uit de grond komen voor de deur van het adres, maar het kan bijvoorbeeld ook ver er vandaan in het perceel van betreffende boerderij aangetroffen zijn. Bovendien is niet uit te sluiten dat het een verzamelobject was, of "bij opa op zolder" is aangetroffen. Dergelijke informatie is echter zelden vermeld in een MORA, waardoor de locatie-aanduiding onbetrouwbaar is wat betreft de locatie van het aangetroffen explosief.

Vondst
Hierin staat geciteerd wat de EOD ter plaatse heeft aangetroffen. Dit is vaak in afkortingen, die door de jaren heen en per persoon verschillen.

Conclusies, motivatie en verwijzing naar deelgebieden
Zie omschrijving hiervan hierbij bij de toelichting van de eerste tabel.

Tabel in hoofdstuk 6 – conclusies en afbakening

In deze tabel is per verdacht deelgebied de horizontale afbakening, (sub)soort, kaliber/gewicht, nationaliteit, verschijningsvorm en verticale afbakening omschreven. Omdat verschillende gebeurtenissen uit de chronologisch lijst samen tot één verdacht deelgebied kunnen leiden, is per deelgebied vermeld op basis van welk(e) markeringsnummer(s) het deelgebied verdacht is verklaard.

Horizontale afbakening

In deze kolom staat de horizontale afbakening omschreven, rekening houdend met eventuele onnauwkeurigheden (indien van toepassing) wegens beperkte mogelijkheden om een gebeurtenis exacte te plaatsen. Indien de afbakening afwijkt van de richtlijnen in het WSCS-OCE, staat dit middels een voetnoot eronder vermeld.

(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven

In deze kolom staan de details over de mogelijk aan te treffen explosieven omschreven. Indien noodzakelijk wordt middels een voetnoot eronder een toelichting hierop.

Verschijningsvorm

Hier staat aangegeven in welke verschijningsvorm mogelijk aanwezige explosieven verwacht mogen worden.

Aantal

Hierin staat het aantal te verwachten explosieven. Indien dit exact te bepalen is, staat er een exact nummer. In de meeste gevallen betreft een indicatie van aantallen te verwachten explosieven.

Verticale afbakening

Hierin staat de verticale afbakening gebaseerd op de bodemopbouw, soort en maximale kaliber explosief vermeld. In het geval van afwerpmunitie waarvoor een penetratieberekening is uitgevoerd, wordt middels een voetnoot verwezen naar de uitgangspunten voor deze berekening, die eronder staan verwoord.

Bijlage 3: Chronologische lijst gebeurtenissen

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Nederlandse stellingen op vliegveld Valkenburg **Zie kaart in bijlage 4a**							
7091-030, indicatief	1940	Rond de hangars van vliegveld Valkenburg stond Nederlands geschut opgesteld. O.a. lichte Lewis mitrailleurs en zwarte mitrailleurs Schwarsloze 08/15. In de uiterste NO-hoek bevonden zich twee lichte mitrailleurs.	Valkenburg mei 1940	Internet	Onverdacht	In mei 1940 stonden Nederlandse opstellingen van wapens aan de rand van het vliegveld Valkenburg. Hier zouden wapens en munitie achtergelaten kunnen zijn, gezien de chaotische gevechtshandelingen. Echter, direct na de capitulatie is het gehele vliegveld heringericht en uitgebreid. Ter plaatse van de wapenopstellingen zijn rolbanen, opstelplaatsen en andere zaken aangelegd. Verwacht mag worden dat daarbij de wapenopstellingen zijn geruimd. Op een aantal delen waar dergelijke opstellinge aanwezig waren is opsporingsonderzoek uitgevoerd, waarbij geen explosieven ter plaatse zijn aangetroffen die aan de Nederlandse wapenopstellinge te relateren zijn. Dit bevestigt dat er geen achtergelaten Nederlandse wapens en munitie van de meidagen te verwachten zijn ter plaatse.	Onverdacht
		Het piket trad tezamen met het rustend gedeelte op als reserve en had in het bijzonder tot taak het vuur op het vliegveld te versterken, op te treden tegen aanvalsacties van buiten het veld gelande parachutisten of van kwaadwillige elementen, alsmede het uitvoeren van tegenstoten. Aangezien deze reserve niet over automatische wapenen beschikte, was haar gevechtskracht slechts gering, hoewel zij 2/3 van het totaal aanwezige strijdbare personeel omvatte. Zij stond onder bevel van **C.-1-III-4 R.I**., legerde in hangar A 3 en moest bij hoogste graad van strijd-vaardigheid **een voorlopige opstelling innemen in de nabijheid van de z.g. kleidammen aan de noordzijde van het veld, waar schuttersputten waren gegraven. Voor de juiste opstellingsplaatsen van de beide wachten en de vuurorganen op het veld wordt verwezen naar schetskaart Nr. 4.** Ter toelichting dien het volgende. Wacht Nr. 1 was sterk een sergeant commandant, een korporaal en zes soldaten; wacht Nr. 2 een sergeant commandant en zes soldaten; de staande patrouille nabij de Wassenaarseweg een sergeant en twee man. De 24 lichte mitrailleurs waren paarsgewijze opgesteld. Bij elk paar waren zes bedieningsmanschappen ingedeeld onder een sergeant of een korporaal. Door elk tweetal mitrailleurs kon dus zonodig tegelijkertijd vuur worden gebracht op doelen op het veld en buiten het veld. Zowel de lichte als de zware mitrailleurs waren geplaatst in vluchtige veldversterkingen, welke op 10 Mei nog van boven open waren. Aangezien aan de vier zijden van het veld lichte mitrailleurs waren opgesteld, is het duidelijk, dat kans bestond op het lijden van verliezen door eigen vuur. C.-III-4 R.I. had gemeend dit risico te mogen aanvaarden, aangezien door de lichte mitrailleurs op geen grotere afstand dan 500 m gevuurd behoefde te worden en de afstand tussen twee tegenover elkander liggende zijden van het veld minstens 1000 m bedroeg. Was deze redenering al optimistisch ten aanzien van de lichte mitrailleurs, voor de zware mitrailleurs, opgesteld aan de noordzijde van het veld, ging zij zeer zeker niet op. Voor de versperring van het vliegveld waren nog geen materialen beschikbaar gesteld, zodat volstaan moest worden met het daarop plaatsen van de aanwezige auto's en andere voertuigen. Gedurende de nacht van 9 op 10 Mei stond een drietal auto's op het veld. Ingevolge op 8 Mei ontvangen bevelen moest het detachement dagelijks van 3.15 tot 8.00 volgens de hoogste graad van strijdvaardigheid zijn opgesteld. 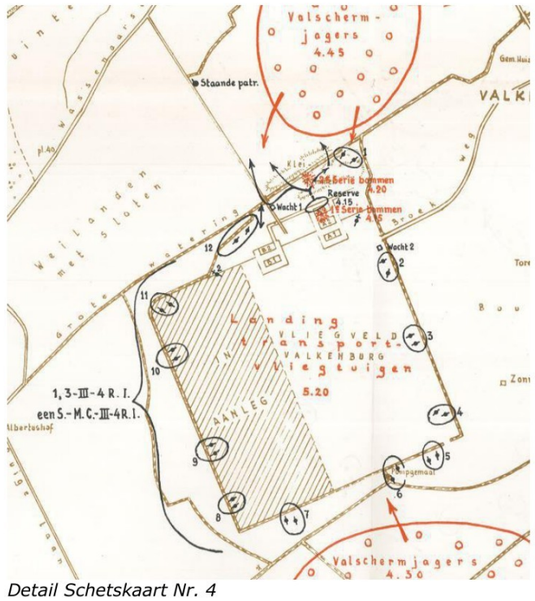 *Detail Schetskaart Nr. 4*						

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Duitse bombardementen op vliegveld Valkenburg 10 mei 1940							
De rode rechthoek geeft het gebied aan waar twee inslagen van de 1e serie indicatief gemeld zijn (markeringsnummer 7091-002a). De drie ruiten in het noorden geven indicatief de inslagen van de 2e serie (markeringsnummer 7091-002b). Zie ook uitsnedes van de luchtfoto's verderop.					Verdacht	Uit de beschikbare gegevens blijkt dat er in de ochtenduren van 10 mei 1940 door ten minste twee, mogelijk drie Duitse toestellen bommen op en nabij vliegveld Valkenburg werden afgeworpen. De toestellen vlogen uit zuidoostelijke richting over bij de eerste aanval. Alle bronnen melden dat er drie toestellen aangevlogen kwamen, echter de meeste andere details wisselen per bron – het aantal toestellen dat bommen afwierp (twee of drie), het aantal bommen dat elk toestel afwierp (twee of drie, met één bron die vier meldt), welke hangaars getroffen werden (de nummering van de hangaars wisselt zelfs soms per bron). *<u>Achterhalen type vliegtuigen en bomformaten</u>* Om de aanvallen te analyseren is eerst een poging gedaan om te achterhalen wat redelijkerwijs de bommenlading per toestel was. Er is één bron die een toesteltype meldt, namelijk He-111's, maar geen enkele andere bron meldt hier iets over. He-111's bombardeerden deze ochtend inderdaad meerdere locaties, zoals Schiphol en het stellingen bij het vliegveld van Waalhaven. Daarbij werden door sommige toestellen enkele tientallen bommen van 50 kg afgeworpen, en bij Waalhaven meldden getuigen per toestel drie of vier bommen. Uit de luchtfoto's van die locatie is op te maken dat er inderdaad drie of vier bommen per toestel zijn afgeworpen, gezien de omvang ervan, bommen van 250 kg, die op vrij kleine afstaand van elkaar insloegen. De He-111 komt dus in aanmerking als dader van de bombardementen in de ochtend op vliegbasis Valkenburg. Er is ook gegekeken naar andere typen toestellen die de Luftwaffe inzette boven Nederland en naar bommenlading die ze konden meenemen. Opvallend is dat er geen enkel toestel is waarvoor een lading van drie bommen een normale lading is. De kleine toestellen konden vaak slechts één of twee bommen van 250 kg meenemen, of één bom van 250 kg met vier stuks van 50 kg. De grotere toestellen konden minstens vier stuks van 250 kg of tien of meer bommen van 50 kg afwerpen. Geen toestel komt op basis van de reguliere bommenlading eenduidig naar voren als waarschijnlijke bommenwerper. Er is daarom gekeken naar informatie over de inslagen, om te achterhalen of er uit op te maken is wat de formaten van de bommen waren en mogelijk de bommenlading per toestel. Uitsluitend de luchtfoto's geven daarover enige informatie. Deze zijn echter niet eenduidig. Enerzijds is er een krater ten westen van het vliegveld zichtbaar, waar ook de heer v.d. Zwart een inslag in kaart aangaf. De omvang van de krater is vergelijkbaar met die van 500 lbs bommen later in de oorlog en duidt dus op de afworp van een bom van 250 kg. Anderzijds zijn er geen andere kraters zichtbaar en is er geen schade aan de hangaar te zien. Dat twee inslagen bij bij de hangaar niet tot zichtbare sporen heeft geleid, is niet perse verwonderlijk, aangezien de inslagen vermoedelijk aan de noordkant van de middelste hangaar plaatsvonden, precies in de schaduw van de hangaar op de luchtfoto van 11 mei 1940 (de enige echt goede foto) en tevens stonden rondom de hangaars vele objecten en materiaal voor de bouw van het vliegveld dat nog in volle gang was. Deze factoren kunnen de interpretatie van de foto's ter plaatse moeilijk tot onmogelijk maken. Echter, de afwezigheid van duidelijke kraters tussen de kleidammen, doet vermoeden dat er mogelijk bommen van 50 kg zijn neergekomen, waardoor de kraters te klein zijn om zichtbaar te zijn op de luchtfoto's van (zeer) matige kwaliteit en schaal. Enige wat het gebruik van 50 kg bommen minder waarschijnlijk maakt, is dat deze met vier tegelijk (of meer) werden afgeworpen en slechts één getuige meent dat er vier bommen insloegen bij de hangaar – alle anderen melden twee of drie bij de hangaar, kleidammen en richting Katwijk. *<u>Aantal en formaat bommen per toestel</u>* Op basis van bovenstaande factoren wordt gesteld dat niet met zekerheid bepaald kan worden welk type toestel aanviel, noch wat de exacte bommenlading was. Wel kan gesteld worden dat het gaat om bommen van 250 kg en mogelijk ook 50 kg – zowel op basis van bovenstaande als omdat dit de meest gebruikte gewichten waren in mei 1940. Bovendien kan met redelijke zekerheid gesteld worden dat er per toestel maximaal vier stuks 250 kg bommen is afgeworpen, of één bom van 250 kg met vier stuks 50 kg bommen per toestel. De eerste mogelijk bommenlading van maximaal vier stuks 250 kg bommen, is op basis van de vermoedelijke lading van de He-111 die bij bijvoorbeeld Waalhaven is gebruikt, in combinatie met het aantal gemelde bommen op vliegbasis Valkenburg. De krater net buiten het vliegveld pleit ook voor de inzet van bommen van 250 kg. Anderzijds zou een dergelijke bommenlading in de regel leiden tot rijtjes van grote kraters op regelmatige afstand (dit is wat op Waalhaven duidelijk te zien is). De losse krater buiten het vliegveld ligt echter opvallend ver weg van de twee inslagen bij de hangaar en van de tweede en derde aanval zijn geen sporen zichtbaar. Dit pleit tegen deze optie, echter zou mogelijk ook verklaard kunnen worden door de zeer matige kwaliteit en schaal van de luchtfoto's.	Deelgebied BD01
7091-002	10-05-40	De Luftwaffe keerde zich in de vroege ochtenduren voornamelijk tegen vliegvelden. Van noord naar zuid bestookten zij, doorgaans in formaties van niet meer dan 3 bommenwerpers, omzwermd door Messerschmitts, met bommen en boordvuur vliegbases o.a. Valkenburg. Tussen 4.45 en 5.20 uur overval van o.a. vliegveld Valkenburg door parachutisten. Ongeveer gelijktijdig teisterde een tweede golf bommenwerpers en jagers opnieuw de vliegvelden om de verdedigers te verlammen.	Korthals Altes (1984)	Literatuur			
	10-05-40	Duitse bombardementen Vliegkamp Valkenburg.	Brongers (1985), 23, 25	Literatuur			
	10-05-40	Transportvliegtuigen van Duitsers (crash)landen op Vliegkamp Valkenburg.	Brongers (1985), 25	Literatuur			
	10-05-40	Drie Duitse bommenwerpers bombarderen Vliegkamp Valkenburg. Nederlanders verlaten schutterspputten in paniek na bombardement. Duitse para's en jachtvliegtuigen vallen Nederlandse mitrailleursnesten aan. Om 6 uur vliegveld in Duitse handen.	De Jong (1970), 11-12	Literatuur			
	10-05-40	Ongeveer een half uur na een inleidend bombardement door enkele He 111's van het Kampfgeschwader 4 verschenen rond kwart voor vijf in de ochtend Ju-52 transportvliegtuigen, die zowel ten ZO als ten NO van het vliegveld parachutisten afwierpen. Even later zetten ongeveer 60 Ju-52's van de Kampfgruppe zur besondern Vendung 11 de landing in op het vliegveld, dat tot verassing van de Duitsers onbruikbaar bleek. Eenmaal op de grond zakten de Junkers weg in de grasmat en konden niet meer opstijgen.	Grimm (2009), 240	Literatuur			
	10-05-40	In de vroege morgen van 10 mei 1940 wordt de jachtgroep, die al klaar stond met draaiende motoren, overvallen door een Duits bombardement. Hierbij worden zo goed als alle vliegtuigen vernietigd of zwaar beschadigd. De Fokker CX's van de strategische verkenningsgroep 1-I-1 Lv R. waren echter zo goed gecamoufleerd en dusdanig verspreid over het terrein opgesteld dat hun materiaal vrijwel onbeschadigd uit de strijd komt.	Katwijkinoorlog HBB	Internet			
<u>1e serie:</u> 7091-002a <u>2e serie:</u> 7091-002b	10-05-40	Omstreeks 4.15 uur begon de eerste luchtaanval op vliegveld Valkenburg, die werd uitgevoerd door drie bommenwerpers die uit ZO richting kwamen. **De eerste serie bommen kwam neer in de onmiddellijke nabijheid van hangar A3,** waar de algemene reserve was opgesteld. Dit detachement had – zoals bekend – zich reeds om 3.15 uur in de opstelling bij de kleidammen moeten bevinden. De gevolgen van deze ernstige nalatigheid deden zich onmiddellijk voelen. Hoewel er weinig slachtoffers waren te betreuren, renden de	Molenaar (1970), 544-547 Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 52-53	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		dodelijk verschrikte manschappen in grote wanorde in de richting van de kleidammen. […] De verwarring werd nog groter, **toen even later een tweede serie bommen insloeg bij de kleidammen**. Het aantal slachtoffers was ook ditmaal gering, maar het gevolg was, dat nu ook de schutterspputten grotendeels werden verlaten en vrijwel een ieder zijn heil zocht in een vlucht naar het open veld. […] Omstreeks 4.50 uur verschenen een aantal transportvliegtuigen, waaruit valschermtroepen afsprongen. […] Om 5.20 uur landden talrijke transporttoestellen op het vliegveld. Terwijl laag vliegende jachttoestellen de verdedigende opstellingen aan de randen van het vliegveld met mitrailleurvuur bestookten, verlieten de luchtlandingstroepen de transportvliegtuigen. In zeer korte tijd hadden alle inzittenden de vliegtuigen verlaten en bonden zij de strijd aan met de verdedigers. Aangezien de gelande vijand, nog afgezien van de parachutisten, al spoedig 4 à 500 man sterk was, voorzien van een prima bewapening, valt het niet te verwonderen, dat deze strijd spoedig in het voordeel der aanvallers werd beslist. De opstellingen aan de randen van het veld werden van verschillende zijden aangegrepen en successievelijk overmeesterd. *Detail Schetskaart Nr. 4* 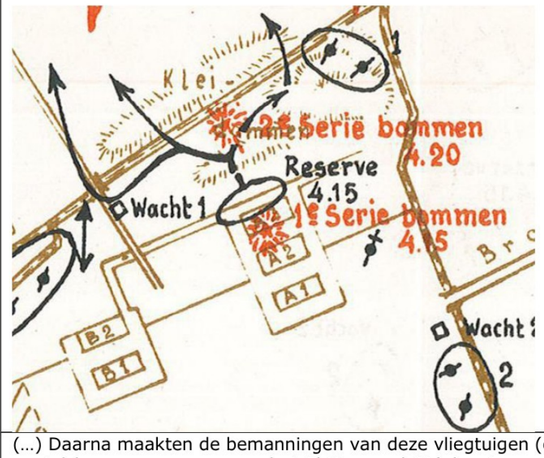 				De tweede optie (één maal 250 kg met vier stuks 50 kg) is op basis van het feit dat het een vrij gebruikelijke combinatie van bommen was voor Duitse jachtbommenwerpers. Bovendien zou het verklaren dat er een grote krater buiten het vliegveld zichtbaar is, met op vrij grote afstand bominslagen, waarvan geen sporen zichtbaar zijn. Tevens verklaart het waarom er geen eenduidige sporen van de inslagen tussen de kleidammen zichtbaar zijn. Een rijtje van twee, drie of vier kraters van 250 kg bommen zou over het algemeen redelijk goed zichtbaar moeten zijn, ook op foto's die niet goed van schaal of kwaliteit zijn. Inslagen van bommen van 50 kg zijn daarop zeker niet zichtbaar en een enkel inslag van een 250 kg bom kan een onherkenbare plek in een veld opleveren, zonder patroon van meer inslagen, waardoor er geen conclusies aan te verbinden zijn. Tegen deze optie pleit dat vrijwel alle getuigen inslagen van twee of drie bommen per toestel meldden. Eén getuige meldt vier inslagen. Hoewel er verklaringen te verzinnen zijn, waardoor men twee of drie inslagen meldt, terwijl er vijf bommen werden afgeworpen, zijn er niet genoeg feiten om te stellen of optie 1 of optie 2 waarschijnlijker is. *<u>Eerste serie bommen</u>* De eerste serie bommen kwam op en nabij de hangaars terecht. Welke hangaar getroffen werd, wisselt per melding. Dat lijkt enerzijds door verwarring over de nummering van de hangaars te zijn (verwisseling van nummers 1 en 3) en anderzijds doordat de getroffen Nederlandse reserve troepen net uit hangaar 3 waren gekomen en buiten stonden nabij hangaars 2 en 3. De meest betrouwbare bron voor de inslagen bij de hangaars lijkt die van de reserve-kapitein C. van Zuilen, die tevens dit in een schets heeft aangegeven. Van het eerste bombardement kan gesteld worden, dat tenminste twee bommen insloegen en ontploften nabij de hangaar, getuige de meldingen van de Nederlandse soldaten ter plaatse. Getuige de melding van v.d. Zwart en de krater net buiten het vliegveld, kan gesteld worden dat een derde bom ontplofte. Er kan dus nog één blindganger van 250 kg liggen in deze omgeving. De inslagen bij de hangaar lijken relatief dicht bij elkaar plaatsgevonden te hebben (meerdere tientallen meters), net als de inslagen op Waalhaven, waar de inslagen ook binnen enkele tientallen meters van elkaar lagen. De inslag buiten het vliegveld lijkt daarom ook een misworp te zijn. Dat is als uitgangspunt genomen voor de afbakening. Afwerphoogte was ongeveer 200 meter. *<u>Tweede serie bommen</u>* Over de inslaglocaties van de tweede serie bommen, bij de kleidammen ten noorden van de hangaars is wat minder bekend. De enige melding met een wat nauwkeurige aanduiding betreft de schets van C. van Zuilen, die drie inslagen tussen de kleidammen in plaatst, in het midden. Ook hier zijn de inslagen nabij elkaar aangegeven, wat verwacht mag worden, aangezien de drie Duitse toestellen waarschijnlijk dezelfde bommenlading hadden en wijze en instellingen voor het afwerpen. Afwerphoogte was ongeveer 200 meter. *<u>Derde serie bommen</u>* Er is door één getuige een derde serie bommen gemeld, die nog een stukje verder richting Katwijk gevallen zouden zijn. Er zijn geen andere bronnen die dit bevestigen. Op de luchtfoto's zijn geen eenduidige sporen van een bombardement zichtbaar tussen het vliegveld en Katwijk. Ook het feit dat er drie Duitse toestellen vlogen, bewijst niet dat ze alle drie hun bommen afwierpen. Er kan op basis van dit feitenmateriaal geen verdacht gebied afgebakend worden.	
7091-002	10-05-40	(…) Daarna maakten de bemanningen van deze vliegtuigen (een groot aantal bommenwerpers van het Fl.Korps z.b.V.) keert en vlogen **op zeer lage hoogte** op de Nederlandse kust aan om vervolgens de hun opgegeven, kort achter de kustlijn gelegen **doelen met hun bommen** en boordwapens aan te vallen. Omstreeks 3.55 Nederlandse tijd vielen de eerste bommen op de vliegparken (-velden) Bergen, Schiphol, Valkenburg, Ypenburg en Waalhaven, èn op de Nieuwe Alexanderkazerne aan de Van Alkemadelaan te 's-Gravenhage.	Molenaar (1970), 818-819	Literatuur			
<u>1e serie:</u> 7091-002a <u>2e serie:</u> 7091-002b <u>3e serie:</u> Geen	10-05-40	Met het aanbreken van de dag bevond het personeel van het wachtgedeelte zich in de gevechtsopstellingen, terwijl het overige personeel van het detachement - het piket en het rustende gedeelte - gereed om uit te rukken, in hangaar A3 was verzameld. Het piket gedeelte was juist naar buiten bevolen door kapt. de Vries om de schuttersputten in de kleidammen te gaan bemannen. Dpl. soldaat Bernhard van Hemert van de 2sectie van 1-III-4R.I. op het vliegveld: 3.30 uur 12 vliegtuigen komen van richting Scheveningen en vliegen laag pal over ons heen. We zien dat het Duitschers zijn en veronderstellen dat ze van Engeland terugkomen. Om ongeveer 4 uur, komen er uit richting Noordwijk 3 bommenwerpers. Deze worden onder mitr. vuur genomen We krijgen eindelijk commando om in stelling te gaan. Ik hol naar buiten maar hoor fluitgeluid. **We worden gebombardeerd. 4 granaten [*Noot T&A: Bommen*] vallen in onze richting.** Gelukkig weinig getroffenen. (PANIEK) 4.20 u 16 vliegtuigen met parachutisten. Ze vallen overal voor ons en achter ons. We nemen ze onder vuur. Op de vliegtuigen hebben geweerkogels geen uitwerking. Hier had luchtafweer moeten staan. Verscheidene parachutisten sneuvelen er. Hun munitie vliegt in de lucht in brand. Ook vallen er, waar parachute geen wind vat. Deze vallen te pletter. De overigen nemen stelling en beschieten ons met hun moderne automatische wapens. Steeds meer vliegtuigen onder bescherming van luchtkruisers.	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Jac. v.d. Zwart, inwoner van Valkenburg: Op straat zagen wij de vliegtuigen over het dorp en de polder vliegen. Te ruim 4 uur kwamen 3 Duitse bommenwerpers uit de richting Rotterdam naar het vliegveld gevlogen. **De eerste liet in schuine richting naar de hangars vliegende, 3 bommen vallen welke vlakbij en tegen de hangars ontploften**. Dat ging gepaard met hevige knallen en zware rookwolken. **Hierna volgde de tweede bommenwerper, welke twee bommen liet vallen die iets verder van de hangars afvielen**, dit ging met hetzelfde geweld gepaard en gaf dezelfde rookwolken te zien. **Kort daarop volgde nummer drie, die weer drie bommen liet vallen, welke weer iets verder van de hangars terechtkwamen, weer iets in de richting van Katwijk.** Dit gebeuren verwekte een angstige stemming onder de mensen in het dorp. Door de luchtdruk waren de ruiten van de woning van Jan Postmus stukgegaan. De eerste aanval op Valkenburg begon om 04.15 uur met een bombardement, door een van de drie Duitse bommenwerpers, **die drie bommen vanaf een hoogte van ongeveer 200 meter afwierp** dat de reserve een veilig heenkomen deed zoeken. **Een bom kwam op hangaar A1 en de andere twee ernaast** (*noot T&A: er zit een kaartje bij met indicatief drie bominslagen ingetekend)* Enige slachtoffers waren er te betreuren. Na het afwerpen van de bommen vlogen de Duitse toestellen in duikvlucht over het vliegveld heen en schoten daarbij met hun mitrailleurs en kanonnen op alles wat bewoog. De commandant van de reserve, eerste Luitenant Moller, was een van de eersten die door de salvo's dodelijk gewond raakte. 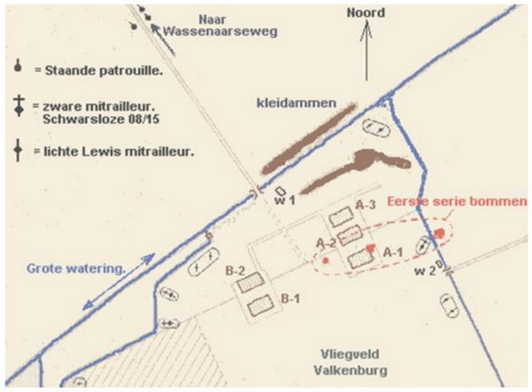 *Schetskaartje website Valkenburg mei 1940 – eerste serie bommen.* **De tweede serie bommen viel bij de kleidammen** en leidde er toe dat nu ook de schutterputten grotendeels werden verlaten en vrijwel een ieder zijn heil zocht in het open veld in de richting van de Wassenaarseweg. Van enig verband was nu geen sprake meer. Tot overmaat van ramp bleek na de tweede bomaanval dat ook de telefoonverbinding niet meer functioneerde. Er kon dus niet snel om hulp gevraagd worden: de gehele verdediging berustte nu bij de vijfentachtig man die om het vliegveld opgestelde machinegeweren bedienden.				
1e serie: 7091-002a	10-05-40	Burgemeester: Onze jongste dochter kwam omstreeks 5 uur in den morgen onze slaapkamer opgeloopen met den uitroep: "Kom toch eens kijken hoeveel vliegtuigen er in de lucht zijn!". Na mij vlug gekleed te hebben, zag ik in mijn achterkamer staande reeds de parachutisten uit de lucht boven het vliegveld cirkelende vliegtuigen springen. Dat was dus ruim 5 uur in den morgen. Tot mijn grote verbazing zag burgers den weg oploopen, om dit bijzondere schouwspel van dichterbij te kunnen zien. **Tegelijk zag ik ook 3 bommen uit een vliegtuig werpen, dat boven de hangar's vloog. Voor zover ik kon zien, vielen deze bommen, die een hevige explosie veroorzaakten, naast de hangar's.** Later vernam ik, dat vele Hollandsche militairen die op het vliegveld lagen, juist in die hangars overnachten en dat er verschillende door die bommen werden gedood of verwond.	Val-1553	Gemeentearchief Valkenburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
1e serie: 7091-002a 2e serie: 7091-002b	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. (…) Kort daarop, het zal omtrent 4.00 uur geweest zijn, vlogen 3 vliegtuigen in Z.O.-N.W. richting over waarbij **het middelste vliegtuig twee bommen los liet**, die terecht kwamen onmiddellijk nabij hangar A2 – zie de schets Bijlage IV. (*noot T&A: betreffende bijlage en enkele andere bijlages waar naar wordt verwezen, zaten niet in de inventaris*) (…) Het piket en het rustende gedeelte waren verzameld onder bevel van den kapitein de Vries, die zijn troep gereed stelde ten Noorden van de hangars A 2 en A 3, doch voor hij hiermee gereed was **werden de bommen reeds geworpen. De hangar A 2 werd getroffen** en er ontstond groote verwarring onder de reserve compagnie, doch het aantal slachtoffers was gering. Van het rustig innemen van de opstellingen bij de Kleidammen in de schuttersputten was, ondanks de pogingen die de officieren hiertoe aanwendden, geen sprake. Zonder verband te bewaren spoedde men zich naar den Kleidam buiten het vliegveld en het open weiland, dat grenst aan den Wassenaarscheweg. De vijand had blijkbaar inmiddels eenige concentratie van de reserve sectiën waargenomen, want **kort na het eerste bombardement werd een drietal bommen geworpen** op en om de kleidammen. Veel slachtoffers heeft echter ook dit bombardement niet gekost. Van het eerste bombardement is onmiddellijk telefonisch bericht gezonden aan de boven reeds genoemde autoriteiten. Bij het tweede bombardement raakten de telefoonlijnen defect en werd alle communicatie met de buitenwereld verbroken, zoodat geen verdere telefonische berichten meer konden worden verzonden. (…)	409-447047	NIMH			
1e serie: 7091-002a 2e serie: 7091-002b	10-05-40	Verslag van kapitein H.J. de Vries: (…) juist toen deze de hangar had verlaten, naderde op geringe hoogte eenige Duitsche vliegtuigen, **die twee bommen op en nabij de hangar wierpen** om ongeveer 3.45 uur. **Onmiddellijk daarop werden nog een drietal bommen geworpen temidden van de reserve in de nabijheid van de kleidammen**, zoodat deze zeer verspreid dekking zocht in het land aan de West en Noordrand van het vliegveld. (…)	409-476023 en 409-476026	NIMH			
1e serie: 7091-002a 2e serie: 7091-002b	10-05-40	Verslag van reserve-kapitein C. van Zuilen, opgesteld 10 juni 1940. Te pl.m. 4.15 rapporteerde mij **het bombardement (2 bommen op hangar A3)** aan C.-Ie Legerkorps, C. Vg. Holland en C.-III-4 R.I. Dit eerste bombardement werd onmiddellijk gevolgd door **een tweede, 3 bommen vielen omgeving kleidammen**, bij de opgestelde reserve. Door de luchtdruk bleken de tfn. verbindingen verbroken. (…) Kort daarop – het zal omtrent 4 uur zijn geweest – vlogen 3 vliegtuigen in ZO-NW richting over; **het middelste vliegtuig liet twee bommen los,** die terecht kwamen op hangar A 2 (zie schets). *Noot T&A: de schets geeft twee inslagen van het eerste bombardement op de middelste van de drie hangars, aan de noordkant ervan in het midden en de noordoostelijke punt. Van het tweede bombardement zijn drie inslagen weergegeven tussen de kleidammen vrijwel direct ten noorden van de hangars. Eén inslag ten zuiden van de waterweg, twee inslagen ten noorden ervan*. (…) Het piket en het rustend gedeelte hadden zich gewapend verzameld onder Kap. De Vries, die zijn troep ten N. van hangar A 2 en 3 gereed stelde om eventueel op te treden. Nog voordat hij hiermee gereed was, werden de bommen geworpen. **Door het betrekkelijk miswerpen der bommen werd wel de hangar A 2 geraakt**, doch veroorzaakte dit bombardement niet veel slachtoffers, doch wel groote verwarring onder de reservecompagnie. (…) Manschappen en kader en officieren spoedden zich toen zonder het verband te bewaren, naar de kleidam buiten het vliegveld en het weiland – open terrein – dat grenst aan den Wassenaarschenweg. **Kort hierna herhaalden de drie vliegtuigen hun prestatie en wierpen toen drie bommen uit**, op en om de kleidammen, waar toen eenige concentratie van de reservesectien blijkbaar was waargenomen door den vijand. (…)	409-476026	NIMH			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto	10-05-40 05.20 uur	De luchtfoto dekt het noordoostelijke deel van vliegbasis Valkenburg. De schaal is redelijk, maar de kwaliteit slecht. De foto is genomen na het Duitse bombardement van die ochtend en nadat de parachutisten zijn geland, maar voordat de Ju-52's zijn geland. De foto is gebruikt om het Duitse bombardement van die ochtend te analyseren. De foto dekt het gebied van de eerste afworp, waar de bommen bij de hangar terechtkwamen en de tweede afworp tussen de kleidammen. De foto dekt weinig van het gebied er omheen en het is niet bekend of de bommen van de derde afworp binnen het gebied zijn gevallen. Om deze afworpen te analyseren, is deze foto vergeleken met de andere foto's die deze dag, op 11 mei 1940 en in juni 1940 zijn genomen. Met name foto 298b van 11 mei 1940 is gebruikt, aangezien dat bij verre de beste luchtfoto is. Nadeel van die foto is, dat het de omgeving van de kleidammen niet goed dekt en tevens dat er ook sporen van twee Nederlandse, twee Duitse en een Brits bombardement en Nederlandse artilleriebeschietingen op zichtbaar zijn. Op deze foto is geen schade aan de hangars te zien (zie blauwe pijlen in de uitsnede van de luchtfoto verderop). Ook zijn er geen eenduidige bomkraters zichtbaar, wat vermoedelijk door de zeer matige kwaliteit van de foto komt. Op de foto van 11 mei zijn twee kraters zichtbaar pal ten westen van de meest zuidoostelijke hangar – één op het vliegveld (locatie in geel gemarkeerd op uitsnede verderop) en één op enkele tientallen meter er buiten (locatie in rood gemarkeerd in uitsnede). Uit één van de foto's van de Nederlandse luchtmacht blijkt dat de krater buiten het vliegveld al aanwezig was ten tijde van het nemen van onderhavige luchtfoto van 05.20 uur, maar dit is niet herkenbaar op onderhavige foto. Deze krater zal dus ontstaan zijn door het eerste Duitse bombardement deze ochtend, zoals ook in kaart aangegeven door ooggetuige v.d. Zwart. Ter plaatse van de krater op het vliegveld lijkt opvallend genoeg op deze foto iets aanwezig te zijn, maar niet op de foto's van de Nederlandse luchtmacht. Het is echter niet geïnterpreteerd als een krater. Ten eerste ligt er namelijk zeker een parachute om 05.20, terwijl op latere foto's deze weg is gehaald (de Duitse troepen hadden ze gebruikt om hakenkruizen als markeringen op het vliegveld te leggen). Ten tweede is op deze foto vrijwel geen schaduwwerking van de hangars te zien, terwijl er wel schaduw zichtbaar lijkt te zijn bij de locatie waar op 11 mei 1940 een krater is. Het zou raar zijn als een grote hangar geen grote schaduw werpt, maar een relatief kleine krater wel. Daarnaast is op de foto's van 10.30 uur geen krater of schaduwwerking zichtbaar bij de kraterlocatie, maar wel bij de hangars. En ten derde lijkt er positief relief te zijn op onderhavige foto, geen negatief. Tenslotte blijkt dat de krater zelfs duidelijk zichtbaar is met schaduwwerking op een luchtfoto van 2 juni 1940, wat een foto van slechte schaal en kwaliteit is. De krater is dus vrijwel zeker later ontstaan en niet van het bombardement van de vroege ochtend van 10 mei 1940.	Valkenburg mei 1940 foto	Internet			

Uitsnede van de luchtfoto van 05.20 uur op 10 mei 1940. Blauwe pijlen: hangars. Gele cirkel: gebied waar op luchtfoto van 11 mei 1940 een bomkrater zichtbaar is – op bovenstaande foto is hier geen bomkrater zichtbaar, noch aanwezig. Rode cirkel: gebied waar op luchtfoto van 11 mei 1940 een bomkrater zichtbaar is – op bovenstaande foto is hier niet eenduidig een bomkrater zichtbaar, echter die is waarschijnlijk wel aanwezig, maar door de slechte kwaliteit van de foto niet zichtbaar. Zie ook verder analyse van de luchtfoto.

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Ook ter plaatse van de kleidammen zijn geen eenduidige sporen van het bombardement zichtbaar. Dit komt mede doordat het gebied uitsluitend gedekt wordt door deze luchtfoto, de Nederlandse luchtfoto's van later deze ochtend en luchtfoto's van zeer matige schaal van juni 1940. Geen van de foto's is goed genoeg om kraters eenduidig te herkennen, zeker niet als de kraters vrij klein zijn, zoals het geval is als er bommen van 50 kg zijn afgeworpen. Bovendien zijn er maar twee of drie bominslagen gemeld, wat waardoor het ook niet (goed) mogelijk is om op basis van een patroon mogelijke inslagen te identificeren. Opgemerkt moet worden, dat de analyse enigszins bemoeilijkt wordt, doordat er overal parachutes liggen van de Duitse parachutisten. Deze zijn wat betreft omvang te vergelijken met bomkraters en wanneer een foto niet scherp en/of goed belicht is, kan een bomkrater in sommige terreinen daar moeilijk van te onderscheiden zijn.					
Luchtfoto	10-05-40 Na 05.20 uur	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg en ruime omgeving ten noorden (ten aan de Noordzee), westen (tot en met Wassenaar) en zuiden (tot aan Maaldrift) ervan. De schaal is slecht en kwaliteit matig. De foto is genomen na het Duitse bombardement van die ochtend en nadat de parachutisten en meerdere tientallen Ju-52's zijn geland, maar voordat de laatste Ju-52's zijn geland – op de foto zijn er nog vier zichtbaar die komen aanvliegen om te landen. De foto is gebruikt om het Duitse bombardement van die ochtend te analyseren. De foto dekt het gebied van de eerste afworp, waar de bommen bij de hangar terechtkwamen en de tweede afworp tussen de kleidammen. De foto dekt betrekkelijk weinig van het gebied richting Katwijk en het is niet bekend of de bommen van de derde afworp binnen het gebied zijn gevallen. De foto voegt betrekkelijk weinig toe aan de foto van eerder deze ochtend. De Ju-52's zijn grotendeels geland en men heeft met parachutes ten oosten van de hangars hakenkruizen gemaakt om aan te geven aan Duitse vliegtuigen dat het vliegveld in hun handen is. Verder is te zien dat de krater op het vliegveld ten oosten van de zuidoostelijke hangar – zichtbaar op de luchtfoto van 11 mei 1940 – niet aanwezig is. Ter plaatse van de krater net buiten het vliegveld is een lijn getrokken door de Duitse analisten, waardoor niet te zien is of de krater er al is. Ook bij de kleidammen zijn geen eenduidige sporen zichtbaar van de ingeslagen bommen. Zie analyse met uitsnede van de Nederlandse luchtfoto's van rond 10.30 uur hieronder.	Foto 298a RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	10-05-40 10.30 uur	De twee luchtfoto's dekken het noordelijke deel van het vliegveld en een stuk ten noorden ervan, inclusief de kleidammen. De schaal is redelijk goed, de kwaliteit zeer matig. Ze zijn door een Nederlands toestel, waarschijnlijk rond 10.30 uur genomen, dus na de landing van parachutisten en Ju-52 en na de Duitse bombardementen van die ochtend. De kwaliteit is aanzienlijk beter dan de Duitse luchtfoto van eerder deze ochtend, echter laat deze nog steeds te wensen over. Zo zijn de Duitse Ju-52's, wat vrij grote objecten zijn, vrijwel uitsluitend zichtbaar door hun schaduwen, en niet omdat de toestellen zelf goed zichtbaar zijn. De foto's zijn wel geschikt gebleken, omdat ze wel degelijk een bomkrater laten zien net buiten het vliegveld ten oosten van de zuidoostelijke hangar en bovendien duidelijk wordt, dat de krater op het vliegveld ten oosten van diezelfde hangar nog niet aanwezig is. Bovendien dekken ze de omgeving van de kleidammen, waar echter geen eenduidige sporen van bominslagen zichtbaar zijn – waarschijnlijk door de zeer matige kwaliteit van de foto's.	Beeldbank NIMH en Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		 Uitsnede van de luchtfoto van 10.30 uur op 10 mei 1940. Blauwe pijlen: hangars. Gele cirkel: gebied waar op luchtfoto van 11 mei 1940 een bomkrater zichtbaar is – op bovenstaande foto is hier geen bomkrater zichtbaar, noch aanwezig. Rode cirkel: gebied waar op luchtfoto van 11 mei 1940 een bomkrater zichtbaar is – op bovenstaande foto is hier een bomkrater zichtbaar. Zie ook verder analyse van de luchtfoto.					
		Tenslotte zijn de foto's geanalyseerd op de mogelijke aanwezigheid van sporen van het bombardement door het derde toestel, waarvan getuige v.d. Zwart meent dat er drie bommen richting Katwijk insloegen. Daarvan zijn geen eenduidige sporen zichtbaar. Opgemerkt moet worden, dat de analyse enigszins bemoeilijkt wordt, doordat er overal parachutes liggen van de Duitse parachutisten. Deze zijn wat betreft omvang te vergelijken met bomkraters en wanneer een foto niet scherp en/of goed belicht is, kan een bomkrater in sommige terreinen daar moeilijk van te onderscheiden zijn.					
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was in mei 1940. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto is geraadpleegd wegens de Duitse bommen die er vielen in de ochtend van 10 mei. De foto dekt het gebied van de eerste afworp, waar de bommen bij de hangar terechtkwamen en een klein deel van de tweede afworp tussen de kleidammen. De foto dekt betrekkelijk weinig van het gebied om het vliegveld heen. Om deze afworpen te analyseren, is deze foto vergeleken met de foto's die op 10 mei en in juni 1940 zijn genomen. Aangezien onderhavige foto verreweg de beste luchtfoto is, is deze voornamelijk gebruikt en zijn andere foto's hiermee vergeleken. Nadeel van deze foto is, dat het de omgeving van de kleidammen niet goed dekt en tevens dat er ook al sporen van twee Nederlandse, twee Duitse en een Brits bombardement en Nederlandse artilleriebeschietingen op zichtbaar zijn. Op deze foto is geen schade aan de hangars te zien (zie blauwe pijlen in de uitsnede van de luchtfoto verderop). Wel zijn er meerdere eenduidige bomkraters zichtbaar: I. één op het vliegveld pal ten oosten van de hangars (locatie in geel gemarkeerd op uitsnede verderop); II. één op enkele tientallen meter er buiten (locatie in rood gemarkeerd in uitsnede); III. en meerdere ten westen van de hangars (locaties in roze gemarkeerd op uitsnede verderop). Zoals reeds vermeld is de krater net buiten het vliegveld reeds op een eerdere luchtfoto zichtbaar en waarschijnlijk dus ontstaan door het bombardement van de ochtend op 10 mei 1940. De krater op het vliegveld pal ten oosten van de hangars, is niet op foto's van de ochtend van 10 mei zichtbaar en dus later die dag ontstaan. Voor alle bomkraters ten westen van de hangars geldt dat ze niet op foto's van 10 mei zichtbaar zijn en de meesten zondermeer te relateren zijn aan bombardementen van later die dag.	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Er zijn geen eenduidige sporen van de bominslagen tussen de kleidammen zichtbaar.					
		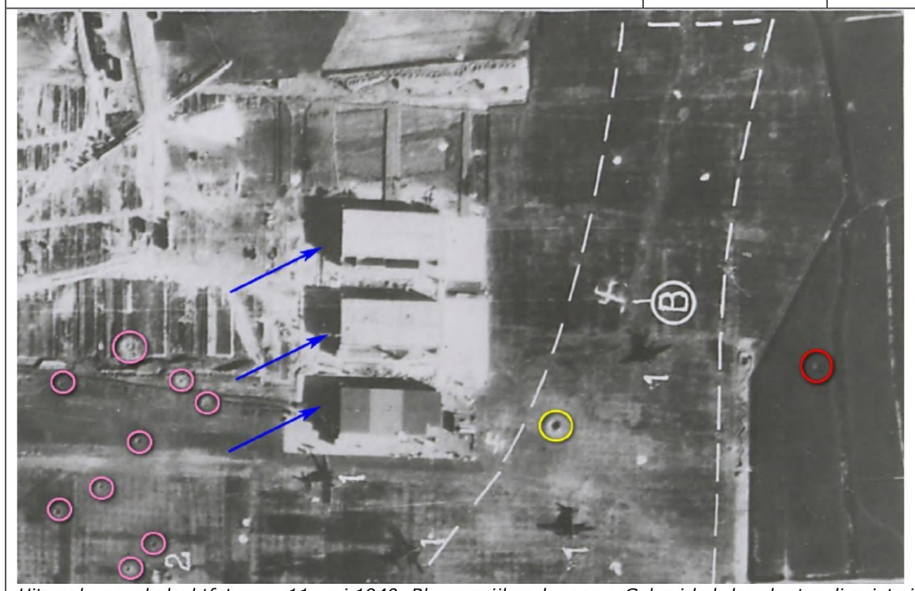 *Uitsnede van de luchtfoto van 11 mei 1940. Blauwe pijlen: hangars. Gele cirkel: bomkrater die niet zichtbaar is op luchtfoto's van 10 mei 1940. Rode cirkel: bomkrater die ook op de Nederlandse luchtfoto van 10.30 uur op 10 mei 1940 zichtbaar is. Roze cirkels: bomkraters die niet op de luchtfoto's van 10 mei 1940 zichtbaar zijn. Zie ook verder analyse van de luchtfoto.*					
Luchtfoto	02-06-40	Deze foto dekt het noordoostelijke deel van vliegveld Valkenburg en een zeer ruim gebied ten noord, oosten en zuidoosten ervan. Echter, vrijwel de gehele foto is niet bruikbaar wegens de aanwezigheid van wolken. Het deel van de foto dat het vliegveld dekt is gelukkig bruikbaar, net als het gebied vanaf daar tot aan Katwijk a.d. Rijn. Del schaal is zeer matig tot slecht en de kwaliteit is redelijk, waar er geen wolken aanwezig zijn. De foto is gebruikt wegens de bombardementen in de meidagen, in dit geval specifiek wegens de melding dat het derde Duitse toestel in de ochtend van 10 mei 1940 bommen afwierp tussen het vliegveld en Katwijk a.d. Rijn. Bomkraters zijn niet herkenbaar op de luchtfoto, zonder aanvullende informatie. Wel zijn ze zichtbaar als er voldoende informatie op basis van andere luchtfoto's en/of archiefstukken is. Zo zijn de grotere kraters op het vliegveld nog goed te zien als witte vlekken. Doordat de parachutes verwijderd zijn uit de velden, is daar geen verwarring mee mogelijk. Tussen het vliegveld en Katwijk a.d. Rijn zijn geen eenduidige sporen van het bombardement zichtbaar. Langs de Broekweg zijn vier witte plekken in een veld zichtbaar, die mogelijkerwijs bomkraters betreffen, echter die zijn zeker niet van het derde toestel. Ten eerste zijn er van dat toestel maar drie bommen gemeld, maar belangrijker nog, op de Nederlandse luchtfoto's van de ochtend van 10 mei 1940 zijn daar duidelijk geen sporen zichtbaar.	Foto 41 Sortie H/298	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Parachutisten en artilleriebeschietingen op vliegveld Valkenburg en twee Nederlandse aanvallen op 10 mei 1940 **Zie kaart in bijlage 4a**							
Parachutisten: 8370-001a	10-05-40	Op 10 Mei zouden worden ingezet 6 Comp. (min een S.) van het 2e Regiment Valschermjagers; 47 R.I. (min drie compagnieën), St.-Verk.Afd.-22 Div. en een deel van een eskadron wielrijders, St., 3 (min een S.)-22 Pionierbataljon en een compagnie luchtdoelmitrailleurs, alles onder bevel van C.-47 R.I. Om 4.50, een half uur voor de landing van de eerste golf, zou de compagnie (min een sectie) valschermjagers, die daartoe om 3.10 uit Paderborn moest vertrekken, boven het vliegveld afspringen, de bezetting aangrijpen en de toegangswegen naar het veld afsluiten. Om 5.20 moesten op het vliegveld landen: St.-47 R.I., Verkenningssectie 47 R.I., Verbindingssectie 47 R.I., alsmede St., 9, 10, 12-III-47 R.I., alles onder bevel van C.-47 R.I. Dit geheel zou daartoe in 53 transportvliegtuigen worden vervoerd. Het vertrek zou om 3.50 plaatsvinden uit Lippstadt. De tweede golf, bestaande uit St., 5, 6, 7-II-47 R.I., onder bevel van C.-II-47 R.I., alles vervoerd in 41 toestellen, moest om 10.50 op het vliegveld landen en daartoe om 9.38 opstijgen te Werl. Om 12.45 volgde dan de landing van het tweede deel van de tweede golf, bestaande uit luchtdoelmitrailleurs, lichte troepen en pioniers. Voor dit vervoer waren 53 vliegtuigen beschikbaar, die te Lippstadt zouden opstijgen. De derde golf, bestaande uit St., 1, 2, 3-I-47 R.I. benevens 11-III-47 R.I. moest ongeveer om 17.00 op Valkenburg landen, wederom in 53 toestellen. Tenslotte volgde dan nog op 10 Mei de 8e Comp. van II-47 R.I., terwijl op 11 Mei nog drie compagnieën van dit regiment, benevens St., 2, 3-I-22 R.A. zouden volgen. De opdracht voor C.-47 R.I. hield in, het afsluiten van de Oude Rijn tussen Katwijk aan Zee en Leiden, en het oprukken naar Den Haag.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 52	Literatuur	Onverdacht	<u>Landing Duitse parachutisten (markering 8370-001a):</u> In de vroege ochtend van 10 mei 1940 zijn Duitse parachutisten geland op diverse plekken rondom en op het vliegveld. Die zijn door Nederlandse soldaten onder vuur genomen. De beschieting door de Nederlandse troepen betrof echter geweer- en mitrailleurvuur, waarvan de eventueel achtergebleven projectielen geen risico vormen. Ook wordt de kans gering geacht dat er explosieven van de (gesneuvelde) Duitse parachutisten zijn achtergebleven. Deze zullen op maaiveld terechtgekomen zijn, en niet in de grond ingedrongen. Redelijkerwijs kan gesteld worden, dat de slachtoffers en uitrusting kort na de strijd in mei 1940 geborgen zijn en er niets is achtergebleven. Wel kan het zijn dat wapens en munitie in sloten terecht zijn gekomen, wat wordt bevestigd door het aantreffen van dergelijke explosieven in 1941 (markeringsnummer 7091-009h). Diezelfde melding duidt er echter tevens op dat deze watergangen sinds mei 1940 tenminste eenmaal zijn opgeschooond en explosieven zijn verwijderd. Het onderzoeksgebied is niet verdacht in verband met de landing van de parachutisten en beschieting ervan – direct tijdens en kort na de landing.	Onverdacht
					Vedacht	<u>Mortierbeschietingen door Duitse parachutisten (markeringnummer 8370-052b):</u> Uit de stukken is op te maken dat de Duitsers met mortieren vuurden op de Nederlandse mitrailleuropstellingen rondom het vliegveld. De Duitse parachutisten beschikten over mortieren van 5 cm en van 8 cm. Bij de afbakening is er rekening mee gehouden, dat men over vrij korte afstand schoot (maximaal circa 500 meter), namelijk vanaf het vliegveld zelf en afzwaaiers t.o.v. de doelwitten zullen beperkt zijn geweest. Tevens geldt voor dit verdachte gebied dat het ook getroffen zal zijn door de Nederlandse 12 staal artillerie, die het gehele vliegveld onder vuur nam.	Deelgebied A01
					Onverdacht	<u>Mortierbeschieting op 1e Sectie M.C.-III-4 R.I. (markeringsnummer 8370-052a):</u> Het is onduidelijk waar deze zich precies bevond toen ze werd beschoten met mortiergranaten. De omschrijving van enkele bronnen stelt dat ze richting het zuidoosten gingen vanaf een punt ten westen van het Shell-station (huidige Shellstation aan de N206 in Katwijk ad Rijn ligt iets oostelijker dan ten tijde van WOII). Ze zaten waarschijnlijk binnen onderzoeksgebied, grofweg ten zuiden van waar de Wassenaarseweg op de N206 uitkomt, maar dat is niet duidelijk. Anderzijds wordt vermeld dat het dodelijke slachtoffer dat viel ter plaatse werd begraven, waarbij de Cantineweg wordt gemeld. Beide locaties liggen echter te ver buiten onderzoekgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
					Onverdacht	<u>Stellingname nabij het Shell-tankstation (markeringen 8370-050b en 050e):</u> Vroeg in de ochtend namen enkele Nederlandse troepen stelling nabij het Shell-tankstation. Later die ochtend namen Duitse troepen daar stelling. De locatie ligt buiten onderzoeksgebied, dus als er explosieven zijn achtergelaten, dan worden ze niet in het onderzoeksgebied verwacht.	Onverdacht
Parachutisten: 8370-001a Artillerie: 7091-004	10-05-40	Bij het eerste ochtendgloren vlogen de eerste Duitse vliegmachines reeds boven Valkenburg, en het vliegveld. In de hangars was men nog in ruste, toen de vliegtuigen 3 bommen afwierpen. Een voltreffer werd geplaatst op de laatste hangar. De andere bommen sloegen grote gaten in het vliegveld. Na deze aanval moest de vliegtuigbezetting hals over kop ten strijde, want al spoedig daalde de parachutisten, die bijna allen levenloos beneden kwamen. Ook landen er reeds vliegtuigen. Uit de eerste machines kwam niemand levend uit, maar toen er steeds meer vliegmachines daalden en de Duitse infanteristen op kwamen rukken, moesten de Hollanders, die zich dapper geweerd hadden, zich overgeven deze strijd werd hun te machtig, aldus werd ons verteld. Wij lagen nog niet lang op het vliegveld, toen erin de omgeving hevig geschoten werd. Wij gingen plat op de grond liggen, want de kogels vlogen ons over het hoofd. Daar lagen wij in afwachting, van de dingen die komen zouden. Een Duitse soldaat kwam met een draagbaar naar ons toe. Hij moest 4 jongens hebben om een gewonde te halen. Twee infanteristen, waarvan er 1 korporaal was, Huub Heesterman en ik moesten de Duitser volgen. Wij kregen de brancard te dragen en zo gingen we het vliegveld op, nagekeken door de anderen. Het werd een angstige tocht. Nog steeds werd er om het vliegveld geschoten, het fluiten der kogels was ons nog een vreemd gehoor, dikwijls vlogen ze vlak langs ons heen. Wij liepen in gebukte houding en herhaaldelijk lieten wij ons lang uitvallen. Eindelijk kwamen we achter op het vliegveld…… ….Wij gingen nu terug met de gewonde. Het was een zware vracht, daarom namen we de draagbaar op de schouders. Dat was gevaarlijk want bukken konden we niet meer voor de rondvliegende kogels. Tussen de vliegtuigen, die daar als vreemde onheilspellende monsters stonden, hadden we al een klein afstand van de terugweg afgelegd, toen we verrast werden door een vreemd gegier dat steeds sterker werd en eindigde in een harde knal**. Het was een granaat, die op de Duitsers afgevuurd werden. Het is niet bij deze eerste gebleven. Het vliegveld werd onder vuur genomen door de artillerie.** Naar het geluid te oordelen, dat ons van voren tegemoetkwam, kwam het artillerievuur vanaf Katwijk aan Zee. Steeds meer granaten kwamen aangieren, overal op het vliegveld ontploften projectielen. Dat werd er voor ons niet beter op. Wij bevonden ons te midden van deze uitbarstingen. De krijgsgevangenen en Duitsers vluchten zo gauw ze konden van het vliegveld af…	Val-1570	Gemeentearchief Valkenburg	Verdacht	<u>Beschietingen met mortieren (markering 8370-052e):</u> Uit het verhaal van luitenant Brackel kan opgemaakt worden, dat Brackel en zijn mannen onder mortiervuur kwamen te liggen. De locatie is indicatief te bepalen aan hand van zijn omschrijving waar hij meende te zitten in die velden (zie ook uitsnede luchtfoto verderop): 1. *Ik was van plan rechtstreeks op zicht door de weilanden naar het vliegveld te lopen. (…) Hierop voorwaarts gegaan (…) in de richting van het vliegveld over slooten, hekken enz. Bij een breede sloot moest ik zelf weer eerst springen voor de troep meetrok.* 2. *Op ongeveer 200 m van het vliegveld zagen wij eenige parachutes liggen (…) Vervolgens werden wij door een mortier beschoten.* 3. *Hierop dekking gezocht aan de rand van en in een sloot, waarna aanslagen op ongeveer 30 m achter ons in de sloot, waar vandaan het vuur kwam n.l. van een mitrailleur 300-400 m afstand richting dorp Valkenburg. Over de sloot heengegaan en in de richting vliegveld stelling gezocht achter de steenen muur van een mestput op ongeveer 150m van het vliegveld. Hier eenige tijd het vliegveld waargenomen, alwaar Duitse troepen zich in secties verzamelden, afstand 500 m en de weg in de richting Valkenburg opgingen.* Punt 1 is in onderstaande uitsnede van de luchtfoto met een gele pijl weergegeven. Men zag dus op circa 200 meter van het vliegveld parachutes liggen in een veld, die men vervolgens benaderd heeft. Op basis van de luchtfoto die op 10 mei 1940 gemaakt is, kan men zien waar parachute liggen en komen er maar twee velden in aanmerking gezien de afstand tot het vliegveld, de richting waar men vandaan kwam en het feit dat men het over parachutes (meervoud) heeft, namelijk de in rood gemarkeerde velden. Tevens komt dit overeen met de schatting van 500	Deelgebied A02

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		……**Wij hadden de hangars juist bereikt, toen een granaat in de nabijheid daarvan ontploften**…. De oorlog was als een woedende orkaan op het vliegveld losgebroken. Het fluiten der kogels en het gieren der granaten was niet van de lucht…Wij waren ongeveer half weg de hangars en de uitgang van het vliegveld, toen een granaat gevaarlijk op ons afkwam. Een oorverdovende knal vlak naast mij deed me ineenkrimpen van ontzetting. De grond dreunde, daarna voelde ik zand op mij neervallen…Toen ik eindelijk durfde te kijken zag ik 3 anderen naast mij liggen. Precies tussen ons in was de granaat getroffen. .. …ik was nog maar net van het vliegveld af, toen er weer een granaat op mij afgierde. Ik zocht nu snel dekking aan een slootkant. Daar lag ik nauwelijks of de granaat ontplofte al in de slootwal aan de overzijde van het weggetje…. Verder vluchtte ik. Op enige afstand stond een boerderij, daar liep ik heen. Ik trof er veel burgers aan, die naar deze boerderij gevlucht waren en nu angstig bij elkaar zaten….. …..Wij verlieten de boerderij. Later is deze door granaten zwaar getroffen. …waar wij lagen was het land niet veilig want we lagen slechts een paar 100 meter van het vliegveld af. Tijdens deze zeer heftige aanval keken we in spanning waar de projectielen ontploften, gelukkig kwam er geen enkele granaat in onze richting. **Men had in Katwijk blijkbaar de juiste doel gevonden, alle granaten kwamen op het vliegveld terecht en niet doelloos. In korte tijd stonden er minstens 15 vliegtuigen in brand.**				meter tot aan de Broekweg waar Duitse troepen zich over terugtrokken naar Valkenburg. Tenslotte werd men onder vuur genomen vanuit de richting van Valkenburg, waarbij inslagen in een sloot op 30 meter achter Brackel werden waargenomen, terwijl hij en zijn mannen zelf ook in een sloot lagen. Ook dit komt overeen met de rode velden, want dat zijn de enige velden die grofweg noord-zuid georïenteerd zijn en men vanuit het oosten beschoten kon worden, waarbij dan ook daadwerkelijk op circa 30 meter een sloot tussen hen en de schutters gelegen waren. De oranje delen betreffen de velden waar ze daarna terecht gekomen kunnen zijn, namelijk 50 meter dichter bij het vliegveld nadat ze de sloot waren overgestoken. Ook daar kwamen ze onder mortiervuur te liggen, waardoor ze zich weer terugtrokken. Voor de afbakening worden de rood gemarkeerde velden gehanteerd. De reden waarom de oranje gemarkeerde delen niet meegenomen wordt in de afbakening, is dat ze reeds verdacht zijn op verschoten, Duitse mortieren van 5 cm en 8 cm wegens de gevechten op het vliegveld iets eerder die ochtend. 	
Parachutisten: 8370-001a	10-05-40	Bij de Nederlandse verdediging van het vliegveld is het doorgedrongen dat het bittere ernst is en er wordt door de wacht vanuit de steunpunten fel gereageerd met mitrailleurvuur op de dalende parachutisten. Het duurt niet lang voordat de eerste gewonden zich aandienen bij de in allerijl ingerichte noodhospitalen. In alle haast wordt de school als hospitaal aangewezen.	Katwijkinoorlog Hel van Valkenburg	Internet			
Artilerie: 7091-004 Duitse mortieren en geschut: 8370-052b	10-05-40	Reserve Kapitein van Zuilen, C.3-III-4R.I.; 'Onmiddellyk na, en onder, het landen ontbrandde van alle zyden vanuit de posten 1 tot en met 11 een hevig mitrailleurvuur van de binnenwaarts gerichte mitrs, terwijl de sectie ZW. Mitrs heftig mee deed. Resultaten waren niet direct te zien. Wel werd geconstateerd, dat de bemanningen der vliegtuigen, op zooveel weerstand blykbaar niet gerekend hebbende, uitstegen en dekking zochten tusschen en onder de vliegtuigen. Daar uit elk vliegtuig minstens 10 man uitstegen, hadden in zeer korte tyd eenige honderden Duitschers voet aan de grond gezet. Het scheen wel, alsof onze menschen in het geheel niet konden schieten en de vliegtuigen onkwetsbaar waren. Waar tevoren iedereen had gedacht, dat de vliegtuigen door ons geconcentreerd vuur in brand zouden zijn geschoten, bleek zulks op het vliegveld niet. Slechts één vliegtuig in de nabyheid van de ZW mitrs. (de Westelyke stukken) geraakte in brand en brandde geheel uit. Vermoedelyk hebben de ZW. Mitrs. dit vliegtuig in brand geschoten. Na het uitstijgen uit de vliegtuigen, waarby naar mededeeling rywielen en zelfs motorrywielen , doch ook lichte bommenwerpers - Minenwerfer - e.d. werden uitgeladen, ontwikkelde zich een hevig gevecht, waarbij de mitrs. van den vyand duidelijk te onderscheiden van de onze door hun veel sneller tempo en scherper geluid, werden begeleid door **vuur uit licht infanteriegeschut** vanaf diverse zyden. Ik heb zelf de projectielen in myn onmiddellijke nabyheid zien en horen ontploffen, de rand van het vliegveld werd op deze wijze onder een hevig geweer, mitr. en **licht infanteriegeschut vuur gelegd'** Toen meerdere toestellen geland waren werden motoren met zijspan voorzien van een zware mitrailleur uitgeladen, bemand en gingen onmiddellijk de verdediging te lijf. De eerste motor werd door een mitrailleur salvo buiten gevecht gesteld en kantelde. De anderen keerden om en werden ook getroffen, een paar werden er buiten gevecht gesteld. Binnen de bescherming van de buitenste ring van zwaar gehavende **toestellen werden mortieren uitgeladen waarmee de verdedigers werden beschoten.**	Molenaar (1970), 547-548	Literatuur	Onverdacht	Dumping kist met geweren (markering 8370-054a): Uit het verhaal van luitenant Brackel en korporaal Van Enter kan opgemaakt worden dat er een kist met Duitse geweren en voorraden in de velden tussen het vliegveld en Katwijk lag. Van Enter heeft deze kist in een sloot gedumpt. Redelijkerwijs mag verwacht worden dat de sloot onderhouden is door de eigenaar en iets groots als een kist met wapen en munitie daarbij is aangetroffen en verwijderd, wat wordt bevestigd door het aantreffen van dergelijke explosieven in 1941 (markeringsnummer 7091-009h). Diezelfde melding duidt er echter tevens op dat deze watergangen sinds mei 1940 tenminste eenmaal zijn opgeschooond en explosieven zijn verwijderd. Het onderzoeksgebied is niet verdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
	10-05-40	De Duitse luchtlandingstroepen, die uitstekend waren bewapend, bonden onmiddellijk na het landen de strijd aan met de Nederlandse verdedigers van vliegveld Valkenburg (**4-RI**). Omdat hun aantal spoedig was aangegroeid tot plm 600 man, viel het niet te verwonderen, dat de ongelijke strijd vrij snel in het voordeel van de			Onverdacht	Eerste Nederlandse aanval (markeringsnummers 8370-055a en -055c en 8370-056a, -056b en -052g, 7091-009i): De eerste Nederlandse aanval op het vliegveld vond vroeg in de ochtend plaats. Majoor Mallinckrodt rukte met zijn troepen via de Wassenaarseweg op en viel via de huidige 1e Mientlaan aan, terwijl lieutenant van Kessel parallel daaraan via de huidige 2e Mientlaan aanviel. De eerste schoten werden pas gelost nadat men de Wassenaarseweg had verlaten. De stukken melden bij deze aanval uitsluitend de inzet van geweren, mitrailleurs en handgranaten. Deze laatsten werden alleen gemeld bij de aanval over de 1e Mientlaan. Verschoten munitie van de geweren en mitrailleurs vormen geen risico bij grondroering en er wordt op basis daarvan geen verdacht gebied afgebakend. Eventueel achtergebleven handgranaten en wapens zouden potentieel een risico kunnen vormen, echter handgranaten dringen niet in de grond in. Handgranaten die niet in werking zijn getreden en vuurwapens zullen	Onverdacht

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		aanvallers was beslist. **De verspreide mitrailleuropstellingen werden van verschillende zijden aangegrepen en achtereenvolgens veroverd.** Omstreeks 6.00 uur was alle weerstand gebroken en het vliegveld in vijandelijke handen.				dus op het maaiveld achtergebleven zijn. Ter plaatse hebben grootschalig werkzaamheden plaatsgevonden direct na de bevrijding, toen men tijdens de oorlog het vliegveld ter plaatse uitbreidde. Sinds WOII hebben ter plaatse weer grondroerende werkzaamheden plaatsgevonden, bij de ontmanteling van deze gebouwen en herinrichting van het terrein. Er kan gesteld worden dat er op basis hiervan geen handgranaten te verwachten zijn ter plaatse. Met betrekking tot markeringsnummer 8370-052g wordt opgemerkt, dat niet bekend is waar deze locatie zich bevond. Er wordt beschreven dat men terugtrok en daarbij bij een schuur terechtkwam, waar in de nabijheid nog een wapen opgesteld stond en twee doden lagen. Granaten zouden ter plaatse de grond hebben omgewoeld. Het is onduidelijk waar de exacte locatie was. Mogelijk betreft het de locatie waar met handgranaten gegooid werd, echter dat zou op circa 200 meter voor het vliegveld geweest zijn en daarbij is slechts één dode gemeld. Bovendien meldt de soldaat dat ze vanuit de schuur de Nederlandse soldaten op de Wassenaarseweg zagen, een eind verderop. Dat zou op bijna een kilometer afstand geweest zijn. Bovendien zaten de Duitse soldaten kort ervoor nog op werpafstand daar vandaan, dus het is onwaarschijnlijk dat inderdaad deze locatie bedoeld werd. Verder is er echter nergens melding gedaan van inzet van handgranaten of mortiergranaten bij de aanvallen langs de 1e en 2e Mientlaan. Het is dus onduidelijk waar zich deze schuur bevond en welke soort granaten de grond hadden omgewoeld.	
	10-05-40	Tegen 06.00 uur was het vliegveld in handen van de Duitsers die er echter minder profijt van trokken dan zij hadden gedacht. Het vliegveld Valkenburg was namelijk nog in aanleg en de grasmat te zwak om het gewicht van een vliegtuig te kunnen dragen. Weldra zakten de zevenenvijftig gelande toestellen zover in de grond dat zij niet meer konden opstijgen. Hierdoor was het vliegveld geblokkeerd en volkomen onbruikbaar geworden. Zij versperden het veld voor de volgende landingen. In vele vliegtuigen die op het vliegveld stonden lagen dode Duitsers. Na de verovering van het vliegveld maakte de vijand zich op voor het volvoeren van haar opdracht: het gebied boven de Oude Rijn afgrendelen. Daartoe moesten de bruggen over de Oude Rijn in Katwijk en Voorschoten (thans Leiden) bezet worden.	Valkenburg mei 1940	Internet			
7091-004	10-05-40	Evenals bij Ockenburg heeft ook bij de herovering van het vliegveld Valkenburg het **artillerievuur** een beslissende rol gespeeld. Op eigen initiatief liet de **C.-III-2 RA**, majoor der artillerie H.J.J.W. Dürst Britt, **dit vuur afgeven om 8.30 uur en het werd tot 12.00 uur volgehouden**.	Molenaar (1970), 547-548, 825, 829, 830	Literatuur			
	10-05-40	Daar orders ontbraken besloot de Afd. C. onder zijn persoonlijke leiding het vuur op het vliegveld te openen**; het eerste schot werd afgegeven te +- 8.30 en na eenige schoten was de batterij ingeschoten op de hangars (schootsafstand +- 3000m).** Tijdens het inschieten ontruimde de vijand de hangars en verplaatste zich in de richting van het dorp Valkenburg; tijdens deze verplaatsing werd het artillerievuur hierop gebracht tot de vijand niet meer zichtbaar was.	Militaire Spectator, mei 1942, pag. 139	Literatuur	Onverdacht	<u>Nederlandse machinegeweeropstelling en mortiervuur (markeringen 8370-050d, -052c):</u> MC-III-4R.I. werd in de ochtend van 10 mei 1940 opgedragen richting het vliegveld op te rukken om de aanval met hun mitrailleurs te ondersteunen. Daarbij zijn ze onder mortiervuur komen te liggen. Echter, het is onduidelijk waar deze eenheid zich bevond op dat moment. Op basis van de meldingen komt vrijwel het gehele terrein tussen de Wassenaarseweg, de 1e Mientlaan, het vliegveld en de huidige N206 daarvoor in aanmerking. Daarnaast zal het kortstondig vuur geweest zijn, aangezien men zich kort erop teruggtrok (een bron meldt zelfs dat men halsoverkop op de vlucht sloeg). Er kan op basis van het feitenmateriaal geen verdacht gebied worden afgebakend.	Onverdacht
	10-05-40	Een der eerste reacties kwam van de zijde van **C.-III-4 R.I.** te Katwijk aan Zee, die omstreeks 4.00, onmiddellijk na ontvangst van het bericht van grensoverschrijding (ontvangen van C.-Vg.H.) en de melding omtrent de verschijning van Duitse vliegtuigen boven vliegveld Valkenburg (ontvangen van C.-3III-4 R.I.) zijn Staf en 2e Comp. te Katwijk aan Zee en zijn M.C. (min een S.) te Katwijk aan den Rijn deed alarmeren. Om 4.10 volgde het alarmbevel van **C.-4 R.I.,** waarop **C.-III-4 R.I.,** die zich van Katwijk aan Zee naar de zuidelijke uitgang van Katwijk aan den Rijn had begeven, aan C.-2e Comp. en C.-M.C. order gaf, naar laatstgenoemd oord op te rukken. Omstreeks 5.30, toen de voorste afdelingen van 2-III-4 R.I. de opstellingsplaats van de B.C. bereikten, kwam **C.-4 R.I.** aldaar aan. Deze hechtte zijn goedkeuring aan het door **C.-III-4 R.I.** genomen besluit om de opmars naar het vliegveld Valkenburg onverwijld in te zetten, zegde de spoedige inzet van de beide andere bataljons toe en begaf zich vervolgens, na tevergeefs te hebben getracht telefonisch in verbinding te treden met zijn bureau te Noordwijk, per auto daarheen tot het geven van bevelen. **C.-4 R.I.** aldaar aan. Deze hechtte zijn goedkeuring aan het door **C.-III-4 R.I** gaf aan **C.-2-III-4 R.I.** opdracht, met zijn compagnie op te rukken aan de westzijde van de kunstweg Katwijk aan den Rijn-De Pan (Wassenaarse weg) tot ter hoogte van de N.W.-Z.O. lopende toegangsweg naar het vliegveld. Vandaar moest á cheval van laatstgenoemde weg de aanval op het vliegveld worden ingezet. Het was namelijk intussen wel aan **C.-III-4 R.I.** duidelijk geworden door de grote aantallen vliegtuigen, die sinds 5.30 op het veld waren geland, dat de verdedigen het onderspit hadden gedolven en vliegveld Valkenburg in Duitse handen was gevallen. Zulks werd al spoedig bevestigd door enige van het vliegveld gevluchte manschappen, die in de zuidrand van Katwijk aan den Rijn aankwamen. Terwijl **2-III-4 R.I**. west van de Wassenaarse weg in ruitformatie oprukte, won de M.C. (min een sectie) in zuidelijke richting terrein, teneinde een opstelling in te nemen van waaruit de aanval der tirailleurcompagnie door vuur kon worden gesteund. Ter hoogte van de toegangsweg tot het vliegveld veranderde **2-III-4 R.I.** van richting. Enige tijd later overschreden de voorste groepen de Wassenaarse weg. **Bij het betreden van het open terrein werd vuur ontvangen uit de richting van het vliegveld en bovendien uit het duinterrein bij pl. 40. Een in de richting van pl. 40 ingezette sectie leed zware verliezen;** de S.C. werd gewond. Nadat enige groepen er in waren geslaagd het vliegveld tot ongeveer 200 m te naderen, kwam de voorwaartse beweging overal tot staan en werd ten slotte de gehele compagnie teruggenomen op de duinrand west van de Wassenaarse weg. **Bij de M.C. (min een sectie), die onder een goed gericht vijandelijk mortiervuur kwam te liggen en**	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 114-115	Literatuur	Verdacht	<u>Duitse troepen bij viaduct Zanderij en gevechten ter plaatse (markeringen 8370-050a, -052d en -056c):</u> In de ochtend wordt SC2.-2-III-4R.I. onder leiding van vaandrig van der Nieuwe Giessen uitgeschakeld wanneer ze Duitse troepen bij het viaduct bij De Pan moeten verjagen. Dit gebeurt wanneer de de zanddijk bij de viaduct naderen en met steelhandgranaten worden bestookt. Ter plaatse kunnen nog steelhandgranaten aanwezig zijn. Later werden de Duitse soldaten verjaagd middels de inzet van mortieren. Uit de melding van een getuige van de beschieting en een ander die de ravage achteraf waarnam, kan opgemaakt worden dat de omgeving van het viaduct en de zanddijk is getroffen, met name ten westen ervan, waar de Duitse soldaten zaten.	<u>Steelhand-granaten:</u> Deelgebied G01 <u>Mortieren:</u> Deelgebied A03
					Onverdacht	<u>Stellingname Nederlandse troepen in duinenrij langs Wassenaarseweg (markeringsnummer 8370-050c) en dumping wapens (markersnummer 8370-080):</u> Op 10 mei 1940 namen Nederlandse troepen stelling in de duinenrij langs de Wassenaarseweg tussen grofweg de 1e Mientlaan en de watertoren. Er is ter plaatse niet gevochten, men heeft zich daar alleen ingegraven. Wel is er een melding aangetroffen dat men ter plaatse wapens en munitie heeft gedumpt in een kuil. Het betreft echter een gebied van meer dan een kilometer lang en tientallen meters breed waar de kuil zich kan bevinden. Er kan op basis van het feitenmateriaal geen verdacht gebied worden afgebakend.	Onverdacht
Duiters bij pl. 40: 8370-050a M.C. onder vuur: 8370-052c					Verdacht	<u>Artilleriebeschietingen van het vliegveld door Nederlandse artillerie (markering 7091-004):</u> Op 10 mei 1940 werd het vliegveld onder Nederlands artillerievuur genomen. Hierbij zijn in elk geval 300 schoten met 12-staal geschut gelost. Dit is voornamelijk gemikt op de Duitse toestellen en troepen, waaronder de zich terugtrekkende troepen, die over de Broekweg naar de kern van Valkenburg gingen. Op 13 mei 1940 wordt nogmaals gemeld dat men het vliegveld onder vuur nam, omdat er parachutisten geland zouden zijn. Ook een andere artillerieeenheid, uitgerust met 7-veldgeschut, opende het vuur op vliegtuigen op het vliegveld, namelijk op 11 en op 13 mei. Er is bij opsporingsonderzoek een 12 cm houwitser granaat van deze beschietingen aangetroffen en een krater, veroorzaakt door een dergelijke granaat. De granaat lag op het vliegveld zoals dat in mei 1940 bestond, de krater op ruim 200 meter erbuiten. Op de luchtfoto's zijn nabij in de omgeving van die laatste geen sporen aangetroffen die duiden op de aanwezigheid van een doel. De inslag wordt als een afzwaaier gezien. Bij de afbakening van het verdachte gebied is er vanuitgegaan dat dit een uitzonderlijke afzwaaier betrof.	Deelgebied A05

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		daardoor enige verliezen leed, ontstond een paniek, waardoor vier van de negen mitrailleurs verloren gingen. De rest der compagnie vloeide terug in de richting van de Wassenaarse weg ter hoogte van de Watertoren, waar zij ten slotte in de duinrand stelling nam. Hiermee was de eerste poging tot herovering van het vliegveld mislukt. Vijandelijke patrouilles drongen na in de richting van Katwijk aan den Rijn.			Verdacht	<u>Artilleriebeschietingen terugtrekkende Duitse troepen (markeringsnummers 8087-004a en 7091-004f):</u> Zie analyse verderop in deze chronologische lijst.	Deelgebied A04
	10-05-40	MC-III-4R.I. Drie secties zware mitrailleurs van het 3e bataljon, onder kapt. Verleun (C.-MC-III-4R.I.), welke gelegerd waren in het Seminarie in Katwijk aan de Rijn kwamen met hun mitrailleurkarren omstreeks 05.00 uur in Katwijk-Binnen aan waar de stukken werden afgelegd. Vandaar werd opgerukt tot voorbij het Shellstation waar Mallinckrodt opdracht gaf de MC naar het vliegveld te dirigeren. De 2e sectie onder Lt. Haverman en de 3e sectie onder vaandrig Bangert **kwamen op ongeveer 150 meter van de weg in stelling**, met het front naar het vliegveld. De 1s MC onder leiding van Lt. Haagsma, waaraan toegevoegd een afdeling van het 10 Dep.C.B.T. onder leiding van een adjudant-onderofficier die daar was aangetroffen, ging door de weilanden in meer zuidoostelijke richting. Bij de Zanderij, een zandoverslagplaats, werden vijandelijke vliegtuigen en indringers op het vliegveld waargenomen. **De mitrailleurs werden in stelling gebracht en er werd vuur op uitgebracht.** **Deze actie trok onmiddellijk de aandacht van de overvallers. Vrijwel direct kwamen ze onder goed gericht mortiervuur te liggen.** Eén granaat was midden in de sectie boven op een mitrailleur terechtgekomen waardoor enkele militairen sneuvelden en de mitrailleur verloren ging. Sergeant van Alphen en de soldaten van Veen en Theo de Haas raakten gewond. Een onbekend rekruut sneuvelde. Eveneens werden zij vanaf de Valkenburgseweg beschoten. Duitsers kwamen vanaf de Valkenburgseweg nader naar de zanderij en de eerste soldaten gaven zich over met de handen omhoog waardoor deze soldaten in de vuurlijn van de mitrailleurs kwamen te staan. Dpl soldaat P. Westgeest, 1s-MC-III-4R.I. *We werden geraakt door een mortiergranaat die op ons stuk terecht kwam. Onze groep bestond uit een mitrailleur met acht tot tien man bediening. Sergeant Thijssen werd hierbij gedood en Piet van der Putten zwaargewond. Ook Han van Haastrecht, een Wassenaarse jongen van Den Deijl, werd hierbij gedood doordat hij van opzij dwars door zijn helm werd geschoten. In totaal verloren hier vier man het leven.* Ingesloten en met de dood bedreigd, bleek er niets anders op te zitten dan de grendels van de mitrailleurs in de sloot te werpen en zich over te geven.	Valkenburg mei 1940	Internet	Verdacht	<u>Tweede Nederlandse aanval (markeringsnummers 8370-055b, 8370-050f en 8370-052f):</u> Bij de tweede aanval op het vliegveld is gemeld dat het Nederlandse leger mortieren heeft ingezet. Dit zal het noordelijke deel van het vliegveld hebben getroffen, waar Duitse troepen zich verdedigden tegen de Nederlandse aanval. Ook is waarschijnlijk 6-veld ingezet, getuige de vondst daarvan (mora 19992068).	Deelgebied A06
Opstelling 2e en 3e sectie: 8370-050d, indicatief					Onverdacht	<u>Gevechten in De Pan (markeringsnummer 8370-056d):</u> Op 13 mei 1940 wordt bevel gegeven om de omgeving van De Pan te zuiveren. Men nadert de bossen ter plaatse en gaat door het gehucht. Zoals men rapporteerde: "*Daar blijkt, dat de geheele Compagnie de "Pan" door geweest is, zonder een vijand te zien.*" Dat de vijand er zat, is wel bekend, want men kwam ineens onder geweer en mitrailleurvuur te liggen, waarvan men niet wist waar het vandaan kwam. Uit de verslagen blijkt echter dat er uitsluitend geweer en mitrailleurvuur is gebruikt en zelfs dat sporadisch en onbekend wie waarvandaan schoot en waar men getroffen werd. Er is geen feitenmateriaal in verband met deze handelingen op 13 mei 1940, op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden.	Onverdacht
Opstelling en beschieting 1e sectie: 8370-052a (niet in kaart)					Onverdacht	<u>Aanval van II-9 R.I. op 12 mei 1940 (markeringsnummer 8370-055d):</u> Op 13 mei 1940 hebben troepen van II-9 R.I. gepoogd de Broekweg nabij het vliegveld te bereiken door dwars door de weilanden vanaf de Wassenaarseweg op te rukken. Ze kwamen echter onder vijandelijk geweer- en mitrailleurvuur te liggen en de aanval werd afgebroken. Er zijn geen aanwijzingen dat er andere wapens zijn ingezet bij deze beschietingen. Voor eventueel gedumpte wapens geldt deze dan op maaiveld of in sloten terecht zouden zijn gekomen, wat wordt bevestigd door het aantreffen van dergelijke explosieven in 1941 (markeringsnummer 7091-009h). Diezelfde melding duidt er echter tevens op dat deze watergangen sinds mei 1940 tenminste eenmaal zijn opgeschooond en explosieven zijn verwijderd. Er kan op basis van dit feitenmateriaal geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht
<u>Zanderij:</u> Geen <u>Watertoren:</u> Geen <u>Weg naar Katwijk:</u> Geen <u>Cantineweg:</u> 8370-052a (niet in kaart) <u>Seminarium:</u> Geen	10-05-40	Het is even voorbij half zes als III 4-RI onder leiding van Majoor Mallinckrodt de eerste tegenaanval inzet. III 4-RI treft de Duitse troepen aan de rand van het vliegveld en in de omliggende duinen en neemt stelling in de Zanderij. Er wordt verwoed gevochten om de watertoren en de weg langs het vliegveld naar Katwijk aan den Rijn. **Eén van de eerste slachtoffers van de aanval op het vliegveld is J.C. (Han) van Haastrecht. Een mortiergranaat ontploft vlak boven zijn Schwarzlose mitrailleur. Hij wordt ter plekke begraven aan de Cantineweg.** Inmiddels wordt er niet alleen in Valkenburg gevochten, maar zijn de Duitsers al opgerukt naar Katwijk aan den Rijn en ligt het Seminarium in de vuurlinie. Op de tiende mei om twaalf uur 's nachts is het Seminarium weer op de Duitsers heroverd.	Katwijkinoorlog Militaire slachtoffers	Internet			
	10-05-40	Verklaring van de dpl. Sergeant W.J. Van Enter, destijds dpl. Korporaal bij M.C.-III-4 R.I. (….) afgelegd (…) d.d. 25 september 1950. (…) Op 10 mei zijn wij van het Seminaris te Katwijk/Rijn, waar wij ons bevonden, met de mitrailleurs op de wagens naar Katwijk/Binnen	409-476027	NIMH			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Dumping: 8370-054a, indicatief Opstelling en beschieting 1e sectie: 8370-052a (niet in kaart)		gegaan. Vandaar met afgelegde stukken opgerukt tot voorbij het Shell-station. Daar werden wij opgevangen door Majoor Mallinckrodt en het terrein ingestuurd in de richting van het vliegveld. **Op circa 150 m van de weg zijn wij in stelling gekomen met het front naar het vliegveld, omdat wij vuur ontvingen van schuin links voor ons.** De compagnie bestond uit 3 secties (…) Ik heb vrijwilig toestemming gevraagd om op patrouille te mogen om het vliegveld te verkennen. Dit werd toegestaan. Ik ben alleen voorwaarts gegaan. Onderweg ontmoette ik een officier met een paar man, die vanaf de Wassenaarseweg kwamen. Hij vroeg mij waar de lijn van onze eigen troepe was, omdat hij daarheen wilde. Ik heb hem deze gewezen en aan onze compagnie, die mijn bewegingen volgde, een teken gegeven dat hij van de eigen troepen was. De luitenant wees mij een kist in het voorterrein, waarin zich een pantsergeweer met munitie en een kijker bevond. Ik ben er heen gegaan en **heb het wapen met munitie in een sloot gegooid,** terwijl ik de kijker heb meegenomen. Door de kijker heb ik het voorterrein waargenomen en zag ik door de kijker Duitsers in front. Nadat ik een schets van de situatie had gemaakt, ben ik teruggegaan naar de compagnie. **Inmiddels had deze onder zwaar mortiervuur gelegen.** Hierdoor zijn enige mensen gesneuveld. Voor zover ik kon nagaan, was het zwaar vuur geweest. Eén granaat was midden in de compagnie boven op een stuk terechtgekomen. Later werden troepen waargenomen op de weg Katwijk/Binnen – Valkenburg. Ik ben er alleen op afgegaan om te verkennen. Ik ben tot circa 100 m voor genoemde weg geweest. Ik zag, dat het Duitse troepen waren, die oprukten in de richting van het dorp Valkenburg. Terwijl ik mijn verkenning uitvoerde, ontving ik vuur vanuit de richting van het munitiedepot dat langs de Duitse opmarsweg was gelegen. Een later werden op deze weg weer troepen waargenomen. Ik ben er weer op afgegaan. Deze maal bleken het eigen troepen te zijn. Ik heb de commandant gemeld wat ik eerder had waargenomen. Enige tijd later waren er eigen troepen op de Wassenaarseweg. Door een misverstand zijn de eigen troepen onderling slaags geraakt. Kapitein Verleun, die aanvankelijk in zijn cp. op de rechtervleugel van de compagnie had gezeten, bevond zich bij deze eigen troepen. Hij deeelde mij mede, dat hij hulp was gaan halen, waarmee hij nu aankwam. De Kapitein gaf bevel aan onze compagnie om terug te gaan naar de duinenrij ten westen van de Wassenaarseweg. Ik heb dit bevel doorgegeven aan Lt. Haverman, die het uitvoerde. Door het bevel ontstond het begin van een wilde vlucht. De mensen wilden overhaast teruggaan met achterlating van alles. Ik heb met het pistol in de hand de mensen gedwongen terug te gaan en hun wapens en uitrusting op te halen. Dit is mij gelukt. (…) Op een of andere manier bereikte ons het bericht dat Majoor Mallinckrodt op het vliegveld zat. De majoor vroeg waar onze compagnie bleef. Ik heb mij vrijwillig aangeboden om naar de majoor te gaan. Ik vond hem tussen de hangars p het vliegveld (…)					
Stellingnemen 8370-050b	10-05-40	2e Lt. F.J.G. Brackel. Instructiebatterij 7 Veld. <u>Rapport omtrent optreden Meidagen 1940 van F.J.G. Brackel</u> In Katwijk-Binnen werd de auto midden op straat door majoor Mallinckrodt aangehouden die mij meedeelde, dat zich in de richting Wassenaar op 600 m Duitse parachutisten bevonden in Hollands uniform. Ik heb mijn manschappen direct van de vrachtauto laten afstijgen en de auto teruggezonden. In de looppas, gevolgd door de manschappen li- en re van de straat, naar de rand van het dorp, alwaar zich een benzinestation (wit huisje) bevond. **Hier in tirailleurlinie verspreid en stelling genomen achter de boomen in het laantje, loopende in ongeveer Z.O.-richting.** Ik was van plan rechtstreeks op zicht door de weilanden naar het vliegveld lopen. Hierbij bleek dat de mij toegevoegde manschappen weinig geoefend waren, lagen met 4 tot 5 man achter een boom. Heb de noodige aanwijzingen gegeven, onderwijl het voorterrein met mijn kijker afzoekende, en tevens korporaal ten Benzel met twee man opgedragen naar een boerderij op ongeveer 100 m afstand te gaan en vanaf het achtererf het voorterrein in het oog te houden om van daar uit ons te beveiligen. Terzelfdertijd vlogen om circa 07:00 uur eenige Junkers toestellen over ons heen, welke op het vliegveld landden waardoor plaats en richting mij eenigszins bekend werden. Van Duitse parachutisten al of niet in Nederlands uniform was niets te zien.	Valkenburg mei 1940 - Brackel	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Kist: 8370-054a, indicatief Mortier: 8370-052e, indicatief Mortier: 8370-052e, indicatief		Hierop voorwaarts gegaan en zelf vooropgaande, teneinde de ongeoefende troep mee te trekken getirailleerd in de richting van het vliegveld over slooten, hekken enz. Bij een breede sloot moest ik zelf weer eerst springen voor de troep meetrok. Halverwege een dalende Junkers beschoten, waarna de re-motor stopte en dit aan de rand van het vliegveld neer kwam. **Op ongeveer 200 m van het vliegveld zagen wij eenige parachutes liggen en hierheen getirailleerd vonden wij een Duitse kist,** welke kennelijk uitgeworpen was, voorzien van een schokbreker. Erbij liggende deze met een bajonet geopend en bleek de inhoud, onderin twee mitrailleurs met hierboven gepakt bevelsmiddelen als kijkers, lampen, touw, inf.schop en levensmiddelen. Tijdens ledigen der kist op het open weiland met 4 man, die er omheen lagen, onder vuur genomen. Enige schoten door de kist en direct ook 3 man gewond t.w. een in de arm, een in de li-zijde de sold. Phenning M., en ikzelf dwars door beide voeten waarbij een van de sporen die ik droeg trillend door de lucht vloog. **Vervolgens werden wij door een mortier beschoten.** Hierop dekking gezocht aan de rand van en in een sloot, waarna aanslagen op ongeveer 30 m achter ons in de sloot, waar vandaan het vuur kwam n.l. van een mitrailleur 300-400 m afstand richting dorp Valkenburg. Over de sloot heengegaan en in de richting vliegveld stelling gezocht achter de steenen muur van een mestput op ongeveer 150m van het vliegveld. Hier eenige tijd het vliegveld waargenomen, alwaar Duitse troepen zich in secties verzamelden, afstand 500 m en de weg in de richting Valkenburg opgingen. Op mijn vraag om vrijwilligers om de kist met de twee niet uitgepakte mitr. op te halen, melden zich twee man, onder wie de reeds genoemde soldaat phenning M. (Deze werd door mij voorgedragen voor een onderscheiding) Het tweetal ging al robbende op weg om de kist te halen, hetgeen **door vij.vuur van mitr. en later mortieren** niet mogelijk bleek. Ondertusschen eenigszins de opstelling gereed gemaakt ter verdediging. Na eenige tijd vanaf het vliegveld **door mortieren beschoten** hierop 3 man rechtop in looppas 50 m teruggezonden om de indruk te wekken, dat door ons teruggetrokken werd. Deze werden door eigen troepen ongeveer 400 m achter ons beschoten, zonder verder gevolg. Vanuit deze plaats geen verder resultaat te behalen wegens gebrek aan wapens en manschappen, nog slechts 8 man over. De Duitse mitr. was door ons vuur niet te bereiken, bovendien van 3 zijden onder vuur genomen. Hierop teruggegaan op de eigen linie, waarvan mij niets bekend was, om contact op te nemen. Al robbende zelf als laatste teruggegaan stuitte ik op de hoek van een sloot op de patrouille olv ik meen een korporaal (noot T&A: dit moet Van Enter geweest zijn) met een pistool in zijn hand die in het voorterrein (voor hen) op verkenning waren. Ik heb hem de situatie uitgelegd en hem de plaats van de afgeworpen Duitse munitiekist gewezen.					
Nederlandse aanval Mallinckrodt: 8370-055a	10-05-40	Terwijl 2-III-4-R.I. onder kapt. Segaar (C.2-III-4R.I.) west van de Wassenaarse weg in ruitformatie oprukte, **won de de tweede en derde sectie MC in zuidelijke richting terrein**, teneinde de bovengenoemde opstelling in te nemen (noot T&A: het is niet duidelijk waar naar verwezen wordt) van waaruit de aanval der tirailleurcompagnie door vuur kon worden gesteund. (…) **Nabij de toegangsweg naar het veld werd de aanval richting vliegveld ondernomen.** Hier, nabij de toegangsweg, lagen tot ieders verassing reeds rekruten van de 10 Dep.C.B.T. Kapitein Onrust (C.-10 Dep.C.B.T.) te Leiden had in de vroege morgen per bus of vrachtwagen een detachement ter grootte van twee secties van 10 Dep. C.B.T. uitgezonden naar Valkenburg. Deze rekruten werden bij gebrek aan leiding onder de bevelen van het 3e bataljon gesteld. Dat deze rekruten het dorp Valkenburg niet ongehinderd hadden kunnen passeren blijkt achteraf aan het aantal gesneuvelden onder deze rekruten! Toen Mallinckrodt het veld op tweehonderd genaderd was, Luitenant van Kessel met zijn tweede sectie was de Grote Watering al genaderd, liep de aanval vast in vijandelijk kruisvuur van vier mitrailleurs vanaf het vliegveld en bovendien een uit de richting van de Pan.	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Handgranaten 8370-056a, indicatief		Soldaat J. de Boer uit Noordwijk verteld, *Het zal ongeveer kwart voor zes in de morgen zijn geweest, toen we plotseling met de vijand van aangezicht tot aangezicht stonden. Enkele Duitse posten waren ons genaderd en bestookten ons vanaf een 30 meter afstand. Dit werd funest. Een onzer, Frans Gödde, werd geraakt en stierf na enkele minuten.* *De kring van Duitsers om ons werd al nauwer en nauwer en tenslotte bleken ze op zo'n afstand te zijn genaderd, dat ze* ***met handgranaten begonnen te werken en er enkele in onze kuil vielen.*** *Onze lichte mitrailleur knalde ongestoord verder. Waarlijk, Giel - ik ben zijn achternaam vergeten - wist van geen verslagenheid of vermoeidheid en vuurde de ene trommel na de andere af. Aan hem is het ook te danken dat we er levend zijn afgekomen want door zijn doorlopend vuren wist hij de vijand het zwijgen op te leggen.* Na het gevecht telde de groep een dode en 14 gewonden. Dpl. de Boer kreeg een kogel in zijn arm en is door een aantal granaatsplinters getroffen.					
Nederlandse aanval Kessel: 8370-055c	10-05-40	Verslag van Reserve-Eerste-Luitenant J. van Kessel. SC1.-2-III-4R.I. (…) Bij het tankstation staat Majoor Mallinckrodt. Hij heeft eindelijk het vurig verlangde nieuws: Het vliegveld is in handen van de Duitschers en de beide andere compagnieën van ons bataljon zijn buiten gevecht gesteld, een gedeelte is gesneuveld of gewond, de rest gevangen genomen. Het lijkt onbegrijpelijk: meer dan 300 man plus nog 2 secties zware mitrailleurs. Nu komt het eerste gevaarlijke punt: het bruggetje bij het tankstation. Alles gaat echter best. Man voor man in looppas er over en man voor man duikt in den greppel er naast. Zoo bereiken we een meer bedekt terrein. Thans wordt het oppassen. Door mijn kijker zie ik op grooten afstand een groep Duitschers den toegangsweg naar het vliegveld opgaan. Er moeten er dus al in de duinen zitten. De afstand is te groot om te vuren. Nu komt het bevel: "Rechts van den weg in groepencolonne". "Volgorde 1e Sectie, met 50 meter afstand de 2e en 3e Sectie, de 4e Sectie midden achter". De ruitvorm dus. Daar ik maar 2 groepen heb, geef ik het volgende bevel: "Linker groep richtingsgroep, rechter groep 50 meter tusschenruimte, ik bevind mij bij de linker groep; 2 man front-beveiliging, rechter groep bovendien één man flankbeveiliging; denk aan luchtwaarneming". (…) De toegangsweg tot het vliegveld is reeds gepasseerd, als het bevel komt, "Links uit de flank, door het terrein naar het vliegveld". (…) Door greppels en heggen gaat het weer voorwaarts, maar steeds omzichtiger. Tot het middel zijn wij al doornat (…) Verder voorwaarts. Nu vind ik achter een schuurtje een sergeant met 2 man. Ook al van het Depot. Maar zonder groep. Eerst hoop ik, dat het de groepscommandant is van mijn recruten, maar dit blijkt niet het geval. Deze sergeant is zijn heele groep op 2 man na kwijt geraakt. Ook hem laat ik aansluiten, Wij naderen de laatste heg en stuiten op een breede sloot. Er ligt een plat laag vaartuig in, waarvan een dankbaar gebruik gemaakt wordt. Ongeveer dertig meter rechts loopt een lange greppel of liever een ondiepe sloot loodrecht op het vliegveld aan.	Valkenburg mei 1940 Kessel	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Gevecht: 8370-056b		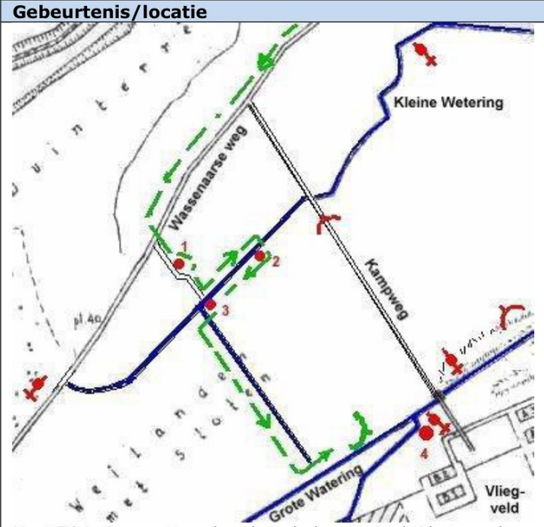 Noot T&A: Bovenstaande schets behoort niet bij het verslag van Kessel, maar bij de website. 1. Schuur. 2. Vlet. 3. Hooiberg. 4. Hei-opstelling. Jammer genoeg loopt deze niet uit op de ringvaart, maar 5 meter er vóór, dood, Dan moeten die laatste 5 meter maar gekropen worden. Graag zou ik echter willen weten, welke verrassingen ons in die ringvaart te wachten staan, Mijn laatste aanwinst, de sergeant, biedt zich aan dit te gaan onderzoeken. **Hij is reeds een goed eind door de sloot, als plotseling minstens drie automatische wapens het vuur op ons openen.** Deze verrassing komt uit de omgeving van de heistelling, die niet op het eigenlijke vliegveld staat, maar ongeveer 70 m er voor. Het ligt daar vol cementzakken, planken en balken. Later op den dag er langs komend, blijkt het een ideale opstelling te zijn geweest. Echter met één nadeel: een tamelijk grote doode hoek. Hiervan hoop ik nu gebruik te maken. De korporaal krijgt last het vuur te openen op de heistelling. Mikpunt: Onderkant kade, Met mijn eigen groep hoop ik dan door de sloot te kruipen, man voor man over de kleine terreinstrook tot in de ringvaart, vanwaar 't gemakkelijk moet zijn naar rechts af te wijken en achter om de, voor ons liggende hangar, den vijand op de flank te komen. Aanvankelijk gaat het best. De korporaal schiet best met de recruten, veel beter dan verwacht mocht worden. De splinters zie ik van de planken afslaan. Stofwolkjes uit de cementzakken kunnen door den kijker duidelijk waargenomen worden, De geheele groep is al zonder verliezen over den dam in de greppel aangeland en wij naderen den sergeant op 50 m. Deze maakt aanstalten om den laatsten dam over te kruipen. Plotseling staat er naast de heistelling een man met opgeheven handen, Meenende, dat de vijand zich wil overgeven, sta ik hoogst onvoorzichtig op en doe een paar passen op het land, hem wenkend dichterbij te komen. Het vuren houdt als bij tooverslag op, Ik roep: "Kommen Sie nach hierl Alles soll erst nach hier kommen!" De man roept echter terug: "Nee, U moet U overgeven! U kunt niet meer terug!" "Wie ben je dan?" "Ik ben korporaal van Veen." Nu gaat er toch een rilling over mijn rug. Hoe kom ik zóó dom de veilige modder te verlaten! Heel voorzichtig doe ik een stap achteruit en roep weer: "Ich verstehe Sie nicht!", terwijl ik hem met de klewang wenk naderbij te komen. Nog een paar stapjes achteruit. Weer roept korporaal van Veen: "Nee, U moet U overgeven". Nog één stapje. Het lukt. Met een zucht van verlichting zak ik weer in de veilige modder. Een minuut lang was ik pracht van een schietschijf geweest. De vijand begrijpt het nu ook niet meer, Hij geeft zijn gevangene opdracht de sloot door te waden en mij wat duidelijker uit te leggen, waarom doorvechten voor ons nutteloos is. Met de handen in de hoogte laat ik korporaal Van Veen vlak bij mij komen en ruk hem dan onverwachts aan zijn jas naast mij in de modder, Onmiddellijk tikken					

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Hinderlaag: 8370-056c		een paar bundels enkele centimeters over onze hoofden heen en halveeren grasprietjes aan den anderen kant van de sloot. Geen prettig, maar wel een opwindend gezicht! "Vertel me eerst: Hoeveel man zitten daar eigenlijk?" "Waar zitten ze en wat is je overkomen?" "Er zitten 5 vijanden met twee gevangenen, ze hebben één lange en twee korte mitrailleurs. Zij zitten tusschen de cementzakken en de mitrailleur, de lange, staat bij het witte plankje daar." Dadelijk laat ik nu het vuur openen op "het witte plankje". Wat jammer, dat we geen mitrailleur meer hebben, L'Histoire ce répète! Er staat weer een man op met de handen in de hoogte, maar nu voel ik er meer voor de onderhandelingen liggende te voeren, Ook hij komt door de sloot waden. Weer houdt het vuren op. Reeds is hij halverwege, als hij den sergeant bij den dam ziet liggen. Hard schreeuw ik: "Hierheen!", maar het is reeds te laat. Doordat hij op den sergeant toeloopt, verraadt hij daarmede, dat daar reeds één der onzen ligt. Inplaats dat de sergeant ook dezen gevangene naast zich in de modder rukt, staat hij tot mijn stomme verbazing op en stapt op het land. De Duitscher en ik schreeuwen nu om het hardst. Beide mannen staan zichtbaar te aarzelen, met de handen in de hoogte. Ze durven niet voor- en niet achteruit. Duidelijk hoor ik, hoe de Duitscher hen tracht te overtuigen. "Es hat doch keinen Zweck mehr!" en eindelijk met "Handgranat" dreigt. Zóó hard ik kan, gil ik nog: "Spring toch achteruit in den greppel, kerels!", maar voor er nog iets aan gedaan kan worden, verdwijnen ze met de handen in de hoogte in de ringvaart bij de vijandelijke mitrailleurs. De kans om ongemerkt op de flank te komen is hiermede verkeken. Ik besluit tot het volgende bericht: "Verzoeke vuur op vij. mitr. bij den voet van heistelling. Eerste Sectie ligt 80 m ervóór en ongeveer 40 m rechts van het laatste huisje". Mijn oog valt op den trommeltap, waarmede wij de patronen verdeeld hebben, Een prachtig middel om een bericht te verzenden, Het papier wordt er opgevouwen ingedaan en over slooten en heggen bereikt het in een paar minuten den Compagnies-Commandant. Het verwachte vuur blijft echter uit, Wel komt er een ordonnans met het volgende bevel: "Luit., U moet onmiddellijk terugkomen." "Wie zegt dat?" "De Kapitein." Mijn nieuwste plan om met een grooten boog door de slooten naar rechts om te zwenken wordt hiermede getorpedeerd. Diep teleurgesteld kruipen we nu volgens de regelen der kunst door de slooten terug, hoewel een achtervolging niet waarschijnlijk is. Toch zijn we aanmerkelijk voorzichtiger geworden en het dekken verbetert zienderoogen. (…) Mijn Compagnies-Commandant bevindt zich in een boschje en na een noodverband aangelegd te hebben, ga ik verslag uitbrengen. Het is daar achter mijn rug in de duinen heet toegegaan. Naast den Compagnies-Commandant ligt een gewonde: de commandant van mijn rechtergroep, Hij vertelt, dat er plotseling een Duitsche kapitein vóór hen op een duintop sprong en hun allen gelastte zich over te geven. 5 á 6 geweerschoten knalden hem er af, **waarop, de Duitschers, die in een hinderlaag lagen, met handgranaten antwoordden.** De rechter groep met de geheele tweede Sectie werd buiten gevecht gesteld, De vaandrig van de Nieuwe Giessen werden beide beenen doorschoten. Wat niet gewond was, gaf zich over! En dit alles zonder dat we er iets van gemerkt hebben. Het is een triest verhaal. De situatie wordt er wel duidelijker door. De vierde Sectie, achter de tweede, verjoeg den vijand juist op tijd, zoodat we niet in den rug aangevallen werden. 's Avonds vind ik vele gewonden in de Anna-Kliniek in Leiden terug. Bijna allen hebben scherfwonden, weinigen schotwonden. Ook krijgt korporaal Van Veen, die bij de 3e Compagnie behoorde, nu gelegenheid zijn ervaringen te vertellen. Zijn verhaal is nog triester. "*We zaten in een stelling, toen de vijand ons eerst beschoot met mitrailleurs en daarna met handgranaten dreigde. De sergeant zeide toen, "Jongens, we geven ons maar over". Een soldaat wilde nog doorvuren, maar de sergeant verbood dit. En toen gaven we ons maar over*!"					

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8370-052c, indicatief 8370-052c, indicatief Handgranaten : 8370-056c Mortier: 8370-052d Schuur: 8370-052g Stellingname in duinen: 8370-050c	10-05-40	**Ook de 3e sectie MC kwam onder een goed gericht vijandelijk mortiervuur te liggen.** Dpl. soldaat J.Herbert, 3s-MC-III-4R.I.: *We krijgen meer vuur. Ze fluiten laag over ons heen. We moeten langs en door sloten kruipen. Dan komen we voor een groot vlak terrein. We gaan met kleine sprongen vooruit en verzamelen ons weer bij een aardappelput. Er komt een volledig stuk bij ons, dan gaan wij met ons stuk een 20 meter verder en daar dekken we in een greppel.* ***Wij liggen net of er valt een granaat precies op de plek die wij zoojuist verlaten hebben.*** *Arme jongens die voor ons in de plaats gekomen waren. Vier worden gedood en één is zwaar aan zijn arm gewond. Hij loopt gillend weg, niet tegenstaande de kogels overal inslaan. Wij zijn angstig, wat staat ons nog te wachten. Er wordt weer hevig op ons geschoten, kogels slaan voor, achter en naast ons in. Toch brengen we onze mitrailleur in stelling en vuren terug net zolang het vuren van de vijand verstomd.* Oprukkend stootte de rechter vleugel, met de 2e sectie tirailleurs onder vaandrig van der Nieuwe Giessen, op het laatste moment op de indringers **waardoor het mogelijk was dat deze enkele handgranaten tussen de manschappen konden werpen.** De vaandrig raakte aan beide benen gewond en meerdere manschappen werden buiten gevecht gesteld. **Daarna werd echter snel met mortieren met deze lieden afgerekend.** 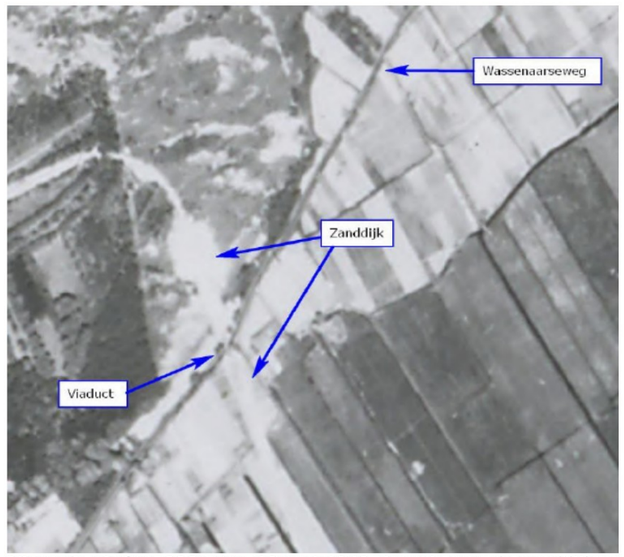 *Uitsnede uit foto 298a van 10 mei 1940. Locatie van de zanddijk en het viaduct ten (noord)westen van het vliegveld, pal ten oosten van het bs De Pan. Bron: Foto 298a, RL2-II-957, Bundesarchiv Freiburg.* Omstreeks 10.00 uur kwam II-4R.I. uit Noordwijk op de Wassenaarse weg aan. Door een misverstand raakten deze slaags met delen van de 3e bataljon. De Nederlanders trokken op bevel van majoor Mallinckrodt, in goede orde overigens, terug op het duingebied langs de Wassenaarse weg en kozen daar positie en van waaruit het schieten werd voortgezet. Korporaal Van Enter en de lt. Haverman haalden nog een zware mitrailleur van een van de door mortiervuur getroffen secties uit het voorterrein terug. Dpl. soldaat J.Herbert, 3s-MC-III-4R.I.: *Er komen weer vliegtuigen aan daar wordt door ons hevig op geschoten. Plots krijgen we een hevig vuur. Het wordt onhoudbaar, wij moeten in de aarde wroeten. Ik lig met mijn hoofd tegen de voeten van onze vaandrig. Er slaan een paar kogels naast mijn hoofd in. Eén gaat er door de voet van de vaandrig. Dan moeten wij terugtrekken, maar hoe? Een honderd meter verder ligt een vlet. Een paar jongens*	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		gaan hem halen. Zij kruipen er naar toe en brengen hem bij ons. We werpen er onze wapens in en dan gaan we er zelf ook in. De laatste wordt nog getroffen. Het blijkt dodelijk te zijn. We moeten hem laten liggen. We slepen ons langs de slootkant voort, trekkende aan de biezen door enige sloten terug. Dan kunnen we niet meer verder. We kruipen eruit en nemen zoveel wapens mee als maar enigszins kan. Ik sleep met nog een ander de mitrailleur mee. Lopende en kruipende gaan we door de modder totdat we met drie soldaten en een onderofficier ***een schuur bereiken. Daar rusten we even uit. Vlak bij ons staat nog een verlaten stuk opgesteld. De aarde is rondom omgewoeld door granaten; het is hier ook zwaar geweest.*** *Twee doden liggen ernaast. Plots slaan er een paar kogels door de schuur heen. We werpen ons plat op de grond. Dan wordt de schuur als het ware doorzeefd. Het is een angstig ogenblik.* *Als het weer eens stil is loeren we door een kier naar buiten en zien een eind verder op de weg enige van onze soldaten lopen. We sluipen er naar toe en vallen daar doodop neer. Geleidelijk komen ook de andere overgeblevenen. Dan verzamelen we ons aan de duinkant onder de bomen en rusten daar even uit. Plots krijgen we een hagelbui van kogels. Als hazen kruipen we in gaten en achter bomen.* ***Dan krijgen we bevel in stelling komen en we komen in stelling.*** ***Als de stukken opgesteld staan gaan we kuilen graven en daar kruipen we in.*** *Dan horen we de granaten suizen van onze artillerie; zij vuren naar het vliegveld. Er vallen voltreffers op de hangars. We zien de vijand er uitstormen. Een paar vliegtuigen worden in brand geschoten. (…)*					
Aanval S. 8370-056c Mortieren: 8370-052d	10-05-40	Verslag van Majoor J. Mallinckrodt, C.-III-4 R.I., opgesteld op 10 juni 1940. (…) Vanuit duinterrein bij W. uitgang aanval gedaan op vliegveld. Tot staan gekomen door kruisvu. van vier vij. Mitrs. Een S. onder **Vaandrig v.d. Nieuwe Giessen opdracht gegeven duinterrein in de ri. "Pan" te zuiveren**. Deze S. heeft zware verliezen geleden en de Vaandrig raakte verwond. **Mortieren gevraagd en gekregen om deze weerstand te ruimen**. Dit gelukte. Daarna aanval doorgezet. (…)	409-476021	NIMH			
8370-056c	10-05-40	Piet van Dijk en zijn sectie waren bij het begin van de kampweg aangekomen. Ze werden beschoten uit de richting van de Pan van Persijn. Een aantal hunner aangevuurd door de vaandrig Van de Nieuwe Giessen, werd daarheen gezonden. Piet was erbij. Ze kwamen bij een over de weg gebouwde noodbrug. De brug diende voor aanvoer van zand naar het gedeeltelijk nog in aanleg zijnde vliegveld. Het zand werd vervoerd inlorries over rails. De brug was door een dijk met de zandwinplaats verbonden. Achter die zanddijk lag de vijand. Nu was het zo dat hij, die het eerst zijn hoofd zou laten zien, een gerede kans liep dat kwijt te raken. Dus wachten! Maar de Duitsers waren ook niet gek, **ze beschikten over handgranaten met een steel. Daarmee konden ze onwijs ver gooien! Met een wijde boog over de dijk heen.** Het gevolg was beroerd. De vaandrig raakte gewond. Er waren nog meer gewonden, ondermeer Leen Fije, Jan Fransen en Adriaan van Es. En een dode, Frans Gödde, een Schiedammer. Het peloton trok naar een veiliger plaats terug en lag daar geruime tijd verslagen bijeen. De gewonden werden verzorgd. De vaandrig verbood hen verder te trekken. Hij had weinig moeite hen te overtuigen. Het peloton bleef wachten tot de afvoer van de gewonden. De vaandrig kon met het eerste transport niet mee.	Portengen (1995), pag. 72	Literatuur			
	10-05-40	**C.-10 Dep. C.B.T. te Leiden** zond, op last van C.-W.Fr.-Vg.H., onmiddellijk nadat hem berichten hadden bereikt over het landen van valschermtroepen op het vliegveld Valkenburg, een detachement ter sterkte van twee sectiën daarheen. De opdracht luidde, van Katwijk aan den Rijn op te rukken in de richting van Wassenaar en de aangetroffen parachutisten te vernietigen. Toen het detachement nabij het vliegveld Valkenburg aankwam, bleek dit reeds in Duitse handen te zijn gevallen. Vernomen werd, dat **C.-III-4 R.I.** een actie had ingezet ter herovering van het vliegveld. Van het detachement werd een gedeelte opgenomen in het verband van III-4-R.I.; een ander deel, onder een vaandrig, opereerde min of meer zelfstandig tegen het vliegveld. Tijdens de gevechten verloor het detachement acht man aan gesneuvelden en acht man aan gewonden, terwijl ongeveer 25 man in Duitse handen vielen.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 117-118	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Stellingname Duitsers: 8370-050e	10-05-40	De Opmars van **4 R.I**. (min III) Na terugkomst te Noordwijk Binnen, deed hij de commandanten van I en II-4 R.I. op zijn commandopost ontbieden, waar hij omstreeks 6.30 de volgende mondelinge bevelen gaf. „**I-4 R.I**., verminderd met een compagnie en een sectie van de M.C., rukt onverwijld op van Noordwijk aan Zee via de zeesluizen bij Katwijk aan Zee naar het duinterrein bij Pompstation (1000 m Z.W. van Katwijk aan den Rijn) en valt vandaar uit het vliegveld Valkenburg aan…. …..Intussen was **II-4 R.I**. (min 1 en een S.-M.C.) om 7.30 van Noordwijk afgemarcheerd in volgorde 2e Comp., Staf, 3e Comp., M.C. (min een S.). Een vijandelijke luchtaanval op de colonne, uitgevoerd iets ten noorden van het Uitwateringskanaal, veroorzaakte geen verliezen aan personeel, maar had ten gevolge dat de paarden van de verbindingsmiddelenwagens van St.-4 R.I. op hol sloegen en de wagens verloren gingen. Het verlies van dit verbindingsmaterieel belemmerde op 10 en 11 Mei in niet geringe mate de bevelvoering binnen het regiment. Nadat de 2e Compagnie de brug over het Uitwateringskanaal had overschreden, rukte zij het dorp binnen en ontving zij al spoedig vuur uit verschillende huizen ter weerszijden van de marsweg, waardoor zeer tijdrovende gevechten ontstonden. De vijand was namelijk, na de mislukte aanval van **III-4 R.I**., nagedrongen en in het dorp geïnfiltreerd. Ook de Staf en de 3e Compagnie, waarvan de voorste afdelingen omstreeks 10.00 het dorp binnenrukten, geraakten in gevecht. Hier bleek de vijand zich vooral genesteld te hebben bij het Seminarium en in verschillende huizen west daarvan, terwijl hij de bruggen over de westelijke tak van de Oude Rijn onder vuur hield. Aangezien de aanval op het vliegveld door **II-4 R.I**. niet zou kunnen worden uitgevoerd, alvorens Katwijk aan den Rijn volledig gezuiverd zou zijn, gaf C.-4 R.I. daartoe opdracht aan C.-II-4 R.I. De numeriek niet sterke, maar uitmuntend bewapende en geoefende Duitse luchtlandingstroepen wisten, tot omstreeks 15.00, het Seminarium e.o., **alsmede het tankstation en het bruggetje in de Wassenaarse weg in de Z.W.rand van het dorp, in handen te houden**. Nadat zij deze punten onder de toenemende Nederlandse druk hadden ontruimd, trokken zij, onder achterlating van enige gewonden en gesneuvelden, terug in de richting van Valkenburg, waarbij zij echter de steenfabriek tussen dit dorp en Katwijk aan den Rijn bezet hielden.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 118-119	Literatuur			
Aanval: 8370-055c Vuur op viaduct:	10-05-40	Verslag van Reserve-Eerste-Luitenant J. van Kessel. SC1.-2-III-4R.I. (…) **Ongeveer 14.00 gaat de eerste Sectie, of liever, wat er nog van over is, aangevuld met resten van de tweede en derde Sectie, weer het bekende weggetje naar de heistelling.** Links gaat de rest van de derde Sectie en de geheele vierde Sectie langs den toegangsweg. Achter ons komt een compagnie uit Noordwijk. Deze is nog als versterking aan ons Bataljon toegevoegd. Spoedig bereiken wij weer het schip en zonder vijandelijk mitrailleurvuur steekt de eerste groep over. Man voor man den eersten dam over en daarna de ondiepe sloot in. Zelf wacht ik bij den dam de volgende groep in en, terwijl de eerste groep haar mitrailleur vast in stelling brengt tegen de heistelling, kruipt de tweede groep over het schip. Dan komt het drama. Onverwachts valt een vijandelijke bundel uit de richting van het viaduct over den Wassenaarscheweg bij de "Pan", op ongeveer 600 meter afstand. De bundel scheert juist langs de sloot over de geheele lengte. Hoewel de mannen 4 meter uit elkaar liggen, helpt dit nu niets. Eerst pikt de bundel korporaal van Veen, daarna 2 soldaten, die ernaast liggen, vervolgens den groepscommandant, sergeant Scholten en eindelijk den opvolger, korporaal Huygen. Allen zijn onmiddellijk dood, op den opvolger na, wiens beide beenen zijn doorschoten. Eén van onze eigen recruten, nog maar een paar weken van het Depot (een jongen van 19 jaar) en ikzelf zijn de eenige overgeblevenen. (…) Nu moet de plaats van den vijandelijken mitrailleur opgezocht worden. De opstelling moet in de richting van het viaduct over den Wassenaarscheweg zijn. Inmiddels heeft de derde Sectie op dit punt aansluiting met ons gekregen. Luitenant Brouwer ontdekt van een schuurtje uit, dat de mitrailleur inderdaad is opgesteld op het duin bij het viaduct over den Wassenaarscheweg. Een bericht gaat onmiddellijk naar den Bataljonscommandant, die zich niet onbetuigd laat. Toch duurt het nog eenigen tijd, voordat het gevraagde vuur wordt uitgebracht. Inmiddels blijven de Duitschers ons onder vuur nemen en zij schieten haarscherp. Als ik een helm opsteek met den klewang, al is het maar een paar centimeters, volgen onmiddellijk de schoten. **Dan wordt plotseling het gevraagde vuur op het viaduct gelegd.**	Valkenburg mei 1940 Kessel	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8370-052d		**Door mijn kijker zie ik de uitwerking tegen en bij het viaduct**. Wat moeten ze het daar warm gehad hebben. (…) Dan blijken de Duitschers van het viaduct verdreven te zijn. De stem van den Bataljonscommandant schalt over het slagveld: "Voorwaarts". Het valt niet mee de mannen uit de sloot te krijgen, maar zonder vijandelijk vuur bereiken we de ringvaart. De linker Sectie maakt al gevangenen, die zich overgeven, omdat ze geen patronen meer hebben. Wij komen geen vijanden tegen, zoodat we spoedig bij den hangar belanden.					
1e aanval: 8370-055c 2e aanval: 8370-055b	10-05-40	2-III-4 RI kapitein H.L. Segaar […] Door de duinenrij langs de Wassenaarscheweg is mijn compagnie opgetrokken in de richting van het vliegveld. Hierbij werden wij voortdurend onder vuur genomen door Duitse patrouilles. Vanuit de duinen tegenover de ingang van het vliegveld is mijn compagnie uitgebroken in de richting van het vliegveld. Doordat wij voortdurend onder mitrailleurvuur kwamen was **het onmogelijk verder op te rukken dan tot ca. 200 m van de heistelling**. **In den namiddag was het mogelijk verder op te rukken en is het vliegveld veroverd.** Aldaar werden wij in de loop van den avond onder mitrailleurvuur uit de richting Valkenburg en Wassenaar genomen […].	409-476024	NIMH			
Duitse troepen: 8370-050f	10-05-40	Verslag van 1e Luitenant J. van Kessel. Bij het verslag met gebeurtenissen, zit een schets van de situatie aan de noordkant van het vliegveld, zoals door de 1e luitenant ingeschat. Hierbij staat met een rode markering **een locatie bij de kleidammen gemarkeerd als "vijand**". Er staat verder niets over toegelicht.	409-476025	NIMH			
Aanval: 8370-055b Mortiervuur: 8370-052f, indicatief	10-05-40	Luit Kolonel J. Mallingckrodt C.-v.m. I-4 RI Waar I-4 RI bleef liggen, zette nu III-4 RI de aanval door met het bekende succes en zeer weinig verliezen. Een Mitr.-opstelling op 100 m voor het vliegveld gaf zich zonder strijd over. De hoofdweerstand had zich **na het goedgerichte mortiervuur** teruggetrokken naar de oostzijde van het vliegveld, vanwaar weer vuur ontvangen werd, evenals uit het dorp Valkenburg en uit de Pan.	Val-1557 Valkenburg mei 1940 Portengen (1995), 132	Gemeentearchief Valkenburg Internet Literatuur			
	10-05-40	Terwijl **II-4 R.I**. gewikkeld was in de hierboven beschreven gevechten, rukte **I-4 R.I**. (min Ie Comp., een sectie van 2e Comp. en een sectie van de M.C.) door het zware duinterrein zuid van Katwijk aan Zee naar de Wassenaarse weg op. Reeds ter hoogte van strandpaal 88 had de B.C. zijn bataljon laten opstellen met 3e Comp., versterkt met een S.-M.C. rechts; 2e Comp. (min een S.), versterkt met een S.-M.C. links; (beide Compn 300 m frontbreedte); Vbd.A., M.C. (min drie Sn.) in reserve achter het midden. Bij het bereiken van de Wassenaarse weg, dus na een verplaatsing over 2 km, moest verband worden opgenomen. Tijdens de verplaatsing door het duinterrein werd het bataljon meermalen door rondcirkelende Duitse vliegtuigen bestuurd zonder dat verliezen werden geleden. Aangezien op zeker moment bleek, dat 10 á 15 vliegtuigen op het strand waren geland tussen de strandpalen 90 en 92, waardoor dus gevaar ontstond voor rug en rechterbank van het bataljon, liet de B.C. een sectie van de M.C., beveiligd door een tirailleurgroep, tijdelijk in stelling komen. Zowel het voortdurend dekking zoeken tegen vliegtuigen, als het zware duin-terrein dat het bewaren der juiste richting bemoeilijkte, waren oorzaak, dat het verband in het bataljon verloren ging en de verplaatsing zeer veel tijd kostte. Toen eindelijk delen der linker voorcompagnie de oostrand van het duinterrein nabij de Wassenaarseweg bereikten, bleek **2-III-4 R.I.** zich in deze rand te hebben vastgezet na haar mislukte aanval. **C.-III-4 R.I**., die zich nabij de Wassenaarseweg bevond, nam de aldaar aankomende delen van 2-I-4 R.I. onder zijn bevel, zonder daarvan mededeling te doen aan C.-I-4 R.I., met wie het verband verloren was gegaan, doordat deze de in het duinterrein achtergeraakte 3e Comp. opzocht. Eerst geruime tijd later wist **C.-III-4 R.I**. in verbinding te treden met de kapitein, **C.-I-4 R.I**., en nam hij diens bataljon in zijn geheel onder zijn bevel voor de hernieuwde aanval op en de bezetting van het vliegveld Valkenburg	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 120	Literatuur			
7091-004	10-05-40	Door een en ander werd het **C.-III-2 R.A.** duidelijk, dat het vliegveld volledig in 's vijands handen was geraakt, weshalve hij besloot, ongeacht de aanwezigheid van de Nederlandse krijgsgevangenen aldaar, het vuur op het vliegveld te openen…. ….C.-III-2 R.A. stemde hiermede in, besloot het eerste vuur persoonlijk te leiden en begaf zich vervolgens, vergezeld van C.-1e Dep. Afd., met spoed naar de waarnemingsposten. Omstreeks 8.30 werd met inschieten begonnen. Waargenomen werd, dat de vijand uit de hangars vluchtte en zich begaf in de richting van het dorp Valkenburg.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 122-123	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		De Afd.C. liet de vluchtende vijand met vuur achtervolgen tot deze niet meer zichtbaar was. Daarna werd het vliegveld gedurende enige uren over de gehele breedte en diepte onder vuur genomen. Een groot aantal vliegtuigen en benzinereservoirs op het veld gingen in vlammen op. […] Omstreeks 12.00 verzocht **C.-4 R.I**., met wie intussen over het bestaande telefoonnet verbinding was verkregen, het vuur voorlopig te staken, aangezien eigen infanterie het vliegveld zou bezetten. Op dat tijdstip **waren ongeveer 300 brisantgranaten** verschoten. Een tot C.-4 R.I. gericht verzoek om met de 1e Bt. te mogen inschieten op het vliegveld, werd afgewezen met het ook op gevaar voor de eigen oprukkende troepen. Tijdens de beschieting verschenen enige malen groepen van 8 tot 16 vijandelijke vliegtuigen boven het stellingterrein en het waarnemingspunt. Teneinde ontdekking te voorkomen, werd dan tijdelijk het vuur gestaakt. Waarnemingspost, noch 2e Bt. werd door de Duitse toestellen bevuurd of gebombardeerd. De 1e Bt., die kort na 8.30 in stelling kwam in het kampeerterrein in de duinen zuid van Katwijk, werd daarbij echter wel door mitrailleurs uit vliegtuigen onder vuur genomen, waardoor slechts een paard licht werd gewond. Enig verkenningspersoneel dezer batterij werd tijdens het verkennen van een waarnemingspost ver-rassend onder vuur genomen door een Duitse patrouille, waardoor een wachtmeester en enige paarden werden gewond, waarna de patrouille terugtrok naar de batterij.					
7091-004	10-05-40	Dpl. soldaat Bernhard van Hemert van de 2sectie van 1-III-4 R.I. op het vliegveld: Hanger wordt ingericht als hospitaal. 'n Kleine 100 gewonden worden hier geborgen. Soldaat van Beek, die op het dak een rood kruis schildert, wordt er af geschoten. Nu komt onze artillerie in actie en beschiet het vliegveld, waar wy op verzameld zyn. Onder leiding van Duitschers verlaten wy het vliegveld en worden op het kerkplein te Valkenburg verzameld. […] Vliegveld wordt steeds beschoten. Verscheidene rookzuilen van in brand geschoten vliegtuigen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
7091-004	10-05-40	Terwijl deze aanvallen op de Duitse indringers zich voltrokken, was ook de derde afdeling van het 2e Regiment Artillerie (12 houwitser lang 14.) in actie gekomen. Reeds om 06.00 uur is de 3e batterij opgesteld bij Noordwijk en om 07.00 uur was de 2e batterij ten zuiden van Katwijk zo opgesteld dat het vliegveld visueel was en onder vuur genomen kon worden. Omstreeks 08.30 uur begon de artillerie met het inschieten en gedurende de morgen werd het vliegveld met goed gerichte schoten onder vuur genomen - het angstaanjagende gieren van de over hun hoofden afgevuurde granaten hadden de Nederlanders nog nooit ervaren - waardoor niet minder dan 20 transporttoestellen met veel rookontwikkeling, gepaard gaande met het ontploffen van seinpatronen en munitie volledig in vlammen op ging terwijl 10 andere zwaar werden beschadigd.	Valkenburg mei 1940	Internet			
7091-004	10-05-40	[…] Het vliegveld werd door onderdelen van 4 RI omstreeks 18.00 uur heroverd. De gelande vijandelijke strijdkrachten waren op dit tijdstip (in het algemeen gesproken) samengetrokken in twee centra, te weten in het dorp Valkenburg en bij de Wassenaarse slag. Zij hielden hier stand tot de Nederlandse strijdkrachten op 14 mei de wapens neerlegden. Evenals bij Ockenburg heeft ook bij de herovering van het vliegveld Valkenburg het artillerievuur een beslissende rol gespeeld. Op eigen initiatief liet de C.-III-2 RA, majoor der artillerie H.J.J.W. Dürst Britt, dit vuur afgeven om 8.30 uur en het werd tot 12.00 uur volgehouden.	Molenaar (1970), 825, 829, 830	Literatuur			
8370-050c	10-05-40	Toen- tenslotte de achtergebleven Duitse arts verzocht' de gewonden zo snel mogelijk af te voeren, daar volgens hem de Duitse luchtstrijdkrachten het vliegveld de volgende morgen zouden bombarderen, besloot **C.-III-4 R.I**. tegen het middernachtelijk uur het veld te ontruimen en met de resten van zijn bataljon, versterkt met de onder zijn bevel gestelde **2-11-4 R.I.** en een **S.-M.C.41-4 R.I**., **stelling te nemen in de duinrand zuid van de Watertoren**, front naar het vliegveld. Temeer kwam hij tot dit besluit, aangezien **1-4 R.I.** opdracht had ontvangen naar de Wassenaarse Slag op te rukken, waardoor de resterende troepen zijns inziens toch niet in staat zouden zijn het vliegveld veilig te stellen tegen eventueel te verwachten nieuwe luchtlandingen.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 124	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De foto dekt betrekkelijk weinig van het gebied om het vliegveld heen. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto is o.a. geraadpleegd wegens de gevechten en artilleriebeschietingen van 10 mei 1940. Op de foto zijn duidelijk de Ju-52's zichtbaar die zijn geland op het vliegveld. Diverse daarvan zijn vernield of zwaar beschadigd. Met name rondom deze toestellen zijn inslagkraters zichtbaar van artillerie. Uit de formaten van de kraters is op te maken dat het om verschillende kalibers gaat, hoewel opgemerkt moet worden dat er ook kraters van Nederlandse vliegtuigbomen van 25 kg tussen zitten, die niet zondermeer te onderscheiden zijn van de artilleriekraters.	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			
7091-004	11-05-40	Kapt. Oortman Geerlings, C.-II-6R.A.: Afgegeven vuren: 1e Bt. I. uitwerkingsvuur op Steenfabriek Z. van Valkenburg. II. idem op boerderij. III. idem op Kalkfabriek **IV. vuurstoot op parachutisten bij vliegveld** V. uitwerkingsvuur op boerderij Zonneveld VI. idem op huis N. van de Kerk in Valkenburg VII. vernieling met één stuk op witte huis achter Kerk. 2e Bt. I. uitwerkingsvuur op de O. Watermolen, vt. 28-63. met aangrenzende boerderij en schuur (opdracht tot vernietiging gewijzigd ter voorkoming van te groot mun. verbruik.) 3e Bt. **I. uitwerkingsvuur op vliegveld Valkenburg.** […] Verschoten mun.: (*noot T&A: over periode van 11 t/m 14 mei 1940).* 1e Bt. pl.m. 610 schoten, 2e Bt. pl.m. 425 schoten, **3e Bt. pl.m. 360 schoten.**	Valkenburg mei 1940 Oortman Geerlings	Internet			
8370-055d	12-05-40	I-9 R.I. Gevechtsberichten van 11 en 12 Mei 1940 van Majoor Schee. (…) Op 12 Mei is de 3e.Comp. opgerukt tot de kalkbranderij en kon niet verder (…). Te ongeveer 14.00 kwam bericht dat II-9R.I. zou aanvallen uit W.Li. en re. van den Broekweg. (…) pl.m. 19.30 is de aanval van II-9R.I. gestaakt.	Valkenburg mei 1940 – Majoor Schee.	Internet			
8370-055d	12-05-40	II-9R.I. Tijdens deze aanval van I-9R.I., meldde Overste Buurman omstreeks 14.00 aan majoor van der Schee (C.-I-9 R.I.), dat II-9 R.I. **van Katwijk aan Zee via het Pompstation oprukte en vervolgens het dorp Valkenburg uit zuidwest richting zou aanvallen á cheval van de Broekweg**. I-9 R.I. moest een eventueel uitwijken van de vijand in noordwest en westrichting door vuur beletten. De westrand van het dorp zou door II-6R.A. onder vuur genomen worden. (…) Met de uitvoering dezer bevelen ging geruime tijd heen. II-9 R.I. had een verdedigende opstelling ingenomen rondom het barakkenkamp, waardoor het verzamelen van de onderdelen veel tijd kostte. Bij de verplaatsing van het bataljon door het zuidelijk deel van Katwijk aan Zee ontstond verwarring, doordat in het dorp een zenuwachtige stemming heerste (…) het gevolg van een en ander was, dat II-9 R.I. eerst omstreeks 17.00 de gereedstelling aan de Wassenaarse weg zuidoost van de Watertoren innam. Terwijl de M.C. west van deze weg, oost van de Watertoren, een vuurbasis vormde, stelde de 2e Compagnie zich oost daarvan als vóórcompagnie op. met twee sectiën in voorste lijn, één sectie rechts daarachter en één sectie als reserve achter het midden. De 1e Compagnie, die achter de 2e Compagnie moest volgen als ondersteuningscompagnie, nam voorlopig opstelling in het duinterrein tussen de Watertoren en pl.50.	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		De 3e Compagnie, die in opdracht van de B.C. met twee sectiën de vuurbasis in zuidrichting moest beveiligen, plaatste de 3e en 4e Sectie, met het front naar het zuidwesten, aan en west van de Wassenaarse weg, 100 m zuidwest van de weg naar het vliegveld. De rest der compagnie bleef ter hoogte van het Pompstation als reserve ter beschikking van de B.C. Om 16.00 liet van der Schee, op grond van een melding van overste Buurman dat de aanval van II-9 R.I. zou worden gesteund door artillerievuur op het dorp, zijn voorste troepen wederom 400 m teruggaan. Om 17.30 rukte 2-II-9 R.I. onder res.kapitein Berger uit de uitgangsstelling voorwaarts in zuid-oostelijke richting. De opdracht luidde: *Terrein te winnen tot de weg van het vliegveld naar het dorp Valkenburg (Broekweg) was bereikt, en daarna in noordoostelijke richting op het dorp aan te vallen.* Nadat de 2e Compagnie voldoende afstand had verkregen van de 1e Compagnie, volgde laatstgenoemde achter haar in dezelfde richting. Hoewel weinig vuur werd ontvangen, kon slechts in een zeer matig tempo worden opgerukt, daar de talrijke dwarssloten zeer vertragend werkten. Met veel improvisatie overschreed de vóórcompagnie de Kleine Watering en bereikte tenslotte de Grote Watering. Dit water, ter breedte van 6 á 7 meter en 2 m diep, vormde een zeer moeilijk te nemen hindernis. Sc1-2-II-9R.I.,1e Lt. de Vries: *Teneinde wapens en munitie droog over de 2 meter diepe en 7 meter brede vaart te krijgen laat ik een damovergang tussen twee weilanden afbreken. De damleggers zitten nogal vast, maar spoedig hebben wij de beschikking over twee palen van ruim 7 meter en twee van ruim 2 meter, twee hekken en wat touw. Enige mitrailleur om het bouwen van het noodbruggetje te beschermen heb ik reeds oplaten stellen. Bij het naar voren slepen van het materiaal wordt kpl. A.A. Bunt dodelijk getroffen. Deze jongeman is net in ondertrouw. Hij is direct gesneuveld doordat een Duitse kogel zijn patroontas raakte waardoor de patronen die erin zitten ontploffen en er een gat in zijn buik geslagen wordt.* De gebrekkige uitrusting en het volledig ontbreken van overgangsmiddelen waren er de oorzaak van dat de voorwaartse beweging hier tot staan kwam. Intussen was de 1e Compagnie tot op enige afstand achter de 2e Compagnie opgerukt. Terwijl met man en macht getracht werd met behulp van de in het terrein aanwezige hekken en dampalen de Watering over te komen, ontving kapitein Berger (C.-2-II-9R.I.) omstreeks 20.00 van de bataljonscommandant majoor Elshof bevel, terug te trekken naar het Pompstation. (…) Terwijl de vijand de opmars van II-9 R.I. **slechts weinig door vuur had bemoeilijkt,** vermoedelijk in verband door het beschermende vuur van II-6 R.A. en mede doordat de indringers al hun krachten hadden geconcentreerd op de noordzijde van het dorp om daar de aanval van I-9R.I. af te slaan, nam hij thans de terugtrekkende compagnieën **onder een hevig mitrailleurvuur.**					
8370-056d	13-05-40	Verslag van Reserve-Eerste-Luitenant J. van Kessel. SC1.-2-III-4R.I. **De aanval op de "Pan".** In mijn korte afwezigheid is er veel gebeurd, Het bevel is gekomen: Een militaire verkenning naar de "Pan". Daar de tweede compagnie nog geen rust gehad heeft, worden hiervoor twee versche compagnieën uit Noordwijk aangewezen. Eén er van komt echter na korten tijd hals over kop terug. Ongeveer 200 meter voor de "Pan" werd zij bevuurd. Zij vindt het gewoon "levensgevaarlijk". Met geen mogelijkheid zijn de mannen weer naar de "Pan" toe te krijgen. Daarop zegt de Majoor: "Dan moet de tweede het maar weer doen", "Met 2 Secties!" De tweede compagnie neemt daartoe een uitgangsstelling in met de twee secties in voorste lijn. Meer hebben we niet! De beide andere secties zijn pro memorie. Deze thans	Valkenburg mei 1940 Kessel	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		met vlaggen voor te stellen, zooals we bij oefeningen gewend zijn, heeft zijn eigenaardige bezwaren. De linker Sectie staat onder bevel van Luitenant Brouwer. De rechter Sectie, aanvankelijk voor mij bestemd, staat thans onder commando van sergeant 1e klasse Keereweer. Al deze bijzonderheden hoor ik natuurlijk eerst veel later. In onze kuiltjes zitten vreemde soldaten. Op mijn vraag, waar de tweede compagnie is, antwoorden zij: "In de pan, Luit." De zin om achter te blijven en te wachten, is niet groot. Ik strompel de compagnie na en bereik deze op het oogenblik, dat in de uitgangsstelling het commando: "Voorwaarts" gegeven wordt. Bij de commandogroep aangekomen, vraagt de Compagnies-Commandant me, daar het natuurlijk onmogelijk is het commando over te nemen, of ik desalniettemin een oogje in het zeil kan houden op de rechter flank, "Ik durf het je eigenlijk niet te vragen, maar de re.-Sectie gaat me veel te veel naar rechts. Ze moeten eerst op gelijke hoogte met de "Pan" komen en dan naar links omzwenken. Als ze zoo doorgaan, komen ze in de zee terecht". Vol moed ga ik op weg. Het valt me mee. Als ik eindelijk een hoogen duintop bereik, vanwaar de omgeving goed te zien is, blijkt een groep van de rechter Sectie zoowaar al verdwaald bij het rijwielpad Katwijk-Wassenaarsche Slag. Zij loopt ter hoogte van strandpaal 89. De rest van de sectie doorzoekt de boschjes van Parlevliet. Het beste is maar een ordonnans te sturen om de verdwaalde schapen op te halen, Het duurt geruimen tijd eer elke groep weer op haar plaats staat en de "Pan" betreden kan worden. Eén groep krijgt opdracht een eventueelen vluchtenden vijand onder vuur te nemen door een terreinsleuf, die daartoe wel opzettelijk gemaakt schijnt, Als de vijand terugtrekt op Rijksdorp, moet hij daar doorheen. We kunnen den mitrailleur zelfs vastzetten, terwijl de kijk- en vuurlijn zich duidelijk in het terrein afteekenen. Door den kijker is er bij de bollenschuur op 500 m Zuidelijk van de "Pan" een geloop van Duitschers merkbaar. Wel 20 rennen langs de wit gekalkte muren. Klaarblijkelijk nemen zij stellingen in. Ze verwachten natuurlijk, dat we zullen doorstooten naar Rijksdorp. Toevallig is daar in de buurt nog kort geleden door ons geoefend en werd op dezelfde plaats een verdedigende stelling ingenomen met hetzelfde front, als de Duitschers nu hebben. Maar dan moet er bij een ander schuurtje meer noordelijk een mitrailleur staan. Dit is een goede plaats om den Wassenaarscheweg over een groote lengte onder vuur te nemen, Als het schuurtje een paar minuten scherp geobserveerd wordt, is er inderdaad beweging merkbaar. De Duitschers hebben de goede opstellingen toch maar vlug gevonden! Maar tevens weten we ook, dat het schuurtje ongemerkt door de slooten tot op 25 m is te naderen, Zoover gaan echter onze aspiraties voorloopig nog niet. Nadat de beide andere groepen der rechter Sectie de huizen in de "Pan" zorgvuldig en grondig hebben doorzocht en er geen spoor van den vijand te bemerken is, laat ik hen nu onder hun Sectie-Commandant verder de "Pan" ingaan, Na een oogenblik gerust te hebben zie ik aan de overzijde van een grasveld, aan welks rand de doorzochte huizen staan, de commandogroep voorzichtig voorwaarts gaan. Ik besluit me nu maar verder daarbij aan te sluiten. Hiertoe steek ik het grasveld in de lengte over en strompel langs den vijver. "Beng", een kogel gaat vlak langs mijn oor. Het schot komt uit de richting, die ik juist verlaten heb, Meenende met een onvoorzichtigen schutter te doen te hebben, draai ik mij om en roep in de richting van waaruit ik juist gekomen ben: "Kun je niet wat beter uitkijken? Wie doet dat?" "Beng!" Nummer twee gaat onaangenaam dicht langs mijn helm. Dit wordt me toch te kras, Als ik een paar stappen doe. komt "Beng!" nummer drie en dringt het nu tot me door, dat het niet de klank van ons eigen geweer is. Dan lig ik natuurlijk ook op hetzelfde moment op mijn buik, hoewel een beetje laat. Al kruipende naar het begroeide terrein, woelt het door mijn hoofd: "Dat kan toch niet! Dat kan toch niet! We komen er net vandaan!" Bij den kapitein gekomen, breng ik verslag uit. Ook hij kan het zich niet verklaren. Intusschen komt weer eens duidelijk uit, dat één man geen bundel waard is en de vijand dan maar uit een karabijn een paar patronen waagt. Dus steeds: "Uitelkaar" Nu begint er uit dezelfde richting een Duitsche mitrailleur te tikken,				

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Mortieren: 8370-052d Achtergelaten materieel: 8370-050a		De schoten zijn niet voor ons bestemd. Later blijkt, dat de rechter Sectie in den rug beschoten is, even vóór de "sleuf" in het terrein. Eindelijk zwijgt het vuur en baant de commandogroep zich een weg door het bosch en bereikt den hoofdweg bij een huis. **Daar blijkt, dat de geheele Compagnie de "Pan" door geweest is, zonder een vijand te zien.** Wel ontvingen sommige groepen vuur uit een plaats, welke zij juist verlaten hadden. Daar komt de Majoor aan, Ook hij heeft zijn deel gehad! Een vijandelijke bundel schoot rakelings door de commandogroep van het Bataljon. Hij geeft het bevel: "Weer terug door de "Pan" naar de uitgangsstelling". Dit bevel wordt doorgegeven en we maken rechtsomkeert om den onvindbaren vijand op te sporen. (…) **Bij het passeeren van het viaduct bij de "Pan" zien we de ravage door onze mortieren op den eersten oorlogsdag aangericht. Het wemelt van gebroken en afgeschoten takken. Ook ligt het er vol met ledige Duitsche patroonblikken. Een helm op een primitief kruis wijst de laatste rustplaats van een Duitschen parachutist aan. Er omheen liggen een paar Duitsche gasmaskers.** Even verder, in een schuurtje, vinden we het lijk van een Nederlandschen soldaat. Hij kan nauwelijks 20 jaar zijn geweest. Daar hij niet van ons Bataljon is, moet hij van het Ile Depot zijn, op den eersten dag gesneuveld. Het zal wel altijd een mysterie blijven, hoe hij hier verzeild kwam. We denken aan de 10 patronen per man, zonder mitrailleurs, als schapen ter slachting, ingezet tegen het "Hermann Goering-bataljon...."					
7091-004	13-05-40	III-2 R.A. Te + 6.00 **opende de afdeelingsofficier met de 3e Batterij het vuur op het vliegveld**, waar parachutisten landden; het vliegveld was daartoe vooraf ontruimd, zoodat alle vuurwapens vuur op het vliegveld konden brengen. (…) Intusschen was door den Afd. C. bevolen, dat het personeel moest rusten en de batterijen bezet moesten blijven met piketten; naar schatting waren tot nu toe a 1000 bg. door de afdeeling verschoten, waarbij geen ontijdige springers waren voorgekomen.	Valkenburg mei 1940 - III-2.R.A.	Internet			
7091-004	13-05-40	**Om 6.00 nam 3-III-2 R.A., op bevel van C.-4 R.I., het vliegveld Valkenburg gedurende enige tijd onder vuur, aangezien daarboven parachutes werden afgeworpen en waargenomen werd dat op het veld pogingen werden ondernomen de Nederlandse vlag te hijsen, terwijl zich daar geen eigen troepen bevonden.**	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 328	Literatuur			
7091-004	13-05-40	Kapt. Oortman Geerlings, C.-II-6R.A.: Afgegeven vuren: 1e Bt. I. geene. 2e Bt. **I. vernielingsvuur op vliegtuigen op het vliegveld Valkenburg.** II. uitwerkingsvuur op huis N. van den Kerk. III. idem op huis Z. van Valkenburg bij fabriek. 3e Bt. I. uitwerkingsvuur op huis N. van Kerk te Valkenburg. II. idem op houtrand N. van boerderij Zonneveld. III. idem Valkenburg […] Verschoten mun.: (*noot T&A: over periode van 11 t/m 14 mei 1940).* 1e Bt. pl.m. 610 schoten, **2e Bt. pl.m. 425 schoten,** 3e Bt. pl.m. 360 schoten.	Valkenburg mei 1940 Oortman Geerlings	Internet			
-		I-6 R.A. Het 6e Regiment Artillerie bestond uit twee Afdelingen **met elk 12 vuurmonden van 7-veld** en een 3e Afdeling met 8 zware 15 houwitser lang 17 en was als divisie-artillerie organiek ingedeeld bij de 3e Divisie.	Valkenburg mei 1940 – 6 R.A.	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8370-080	14-05-40	Lt. van Kessel; Eén van ons maakt een flauwe tegenwerping, "Kan het geen krijgslist zijn?" "Er is toch gezegd, dat een bericht van overgave altijd valsch zou zijn!" Met een welsprekend schouderophalen trekt de Majoor zijn **pistool** uit het foudraal **en werpt het moedeloos in den kuil**. Een oogenblik is het doodstil. Dan bekruipt ons allen een gevoel van diepe, intense schaamte. Schaamte, dat we het nog geen 5 dagen hebben kunnen houden. Iedereen springen de tranen in de oogen, tranen, die strepen trekken in het vuil van de gezichten. Sommigen barsten in snikken uit.... **Dan regent het geweren, bajonetten, pistolen, dolken en zelfs trommelstokken van den tamboer in den kuil**, het pistool van den majoor achterna. Het is ons, of we, met onze wapenen, tegelijk de eer van ons volk begraven. *Noot T&A: De troepen met Lt. Van Kessel zaten in stelling in de duinen ten noorden van de Wassenaarseweg.*	Valkenburg mei 1940	Internet			
7091-009i, indicatief	27-05-40	5.30 u nm Kennisgegeven door van Duijn wonende Varkevisserstraat alhier, dat in de 'Mient' naast de weg naar het vliegveld naar (?) wapens en munitie ligt. Verzocht wordt dit te willen opruimen.	0411 – I.A. 7a	Politierapporten Katwijk			
Luchtfoto	05-06-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld en een zeer groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Wassenaar en de zee. De schaal is daarmee zeer groot, de kwaliteit is redelijk. Op het vliegveld zijn duidelijk sporen van de strijd om het vliegveld zichtbaar. De sporen, voornamelijk dichtgeschoven bomkraters, verschillen in omvang. Er zijn er een aantal aanzienlijker groter, wat grotendeels overeenkomt met de foto van 11 mei 1940. Deze zullen afkomstig zijn van de Duitse bommen. De kleinere kraters kunnen van de kleinere Nederlandse bommen of artillerie zijn. Dit onderscheid is lastig te maken. De foto is met name gebruikt om de omgeving van het vliegveld te analyseren op de aanwezigheid van sporen van de artilleriebeschietingen. Die sporen zijn echter niet eenduidig te onderscheiden.	Foto 263, 264, Sortie HNA/031	ACIU			
7091-009h, indicatief	1941	d.d. 09-10-41 op verschillende tijdstippen in het jaar 1941, werd mij kennis gegeven, dat bij het verrichten van slootwerkzaamheden door diverse personen, van uit sloten in de Broekpolder en het Jog, in deze gemeente, wapenen en munitie werden gevonden. Deze wapenen en munitie werden door mij gehaald en opgeborgen aan het Raadhuis dezer gemeente. In totaal werden door mij opgeborgen: 2 lichte machine geweren 1 karabijn 8 geweren (Hollands) 1 karabijn (Duitsch) 5 trommels 3 kisten met machinegeweerpatronen Eenige losse patronen 1 Duitsche handgranaat 1 projectiel (pantserafweer) Deze wapenen en munitie waren blijkbaar afkomstig van de oorlogsdagen in mei 1940. Bovenstaande wapenen en munitie zijn op last van den Heer Burgemeester deze gemeente, onder mijn toezicht overgebracht naar het bureau van den Heer Polizei-Officier der Schutzpolizei te 's Gravenhage. De beide granaten genoemd in de pocessenverbaal no's 13 en 14 d.d. 4 oktober 1941, deze gemeente zijn eveneens aldaar afgegeven.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
7091-009h, indicatief	09-10-41	Gedurende het jaar 1941 werden bij verrichtingen van slootwerk in de Broekpolder en het Jog diverse wapens en munitie gevonden. Deze waren blijkbaar afkomstig van de Meidagen gevechten. Er werd aangetroffen: 2 lichte machine geweren 1 karabijn 8 geweren (Hollands) 1 karabijn (Duits) 5 trommels 3 kisten met geweerpatronen 1 Duitse handgranaat 1 projectiel (pantserafweer)	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
Granaat: 7091-004e Krater: 7091-004g	2011	In de kaart van aangetroffen explosieven staan twee meldingen die direct te relateren zijn aan de beschietingen van mei 1940, namelijk een 12 cm houwitser granaat (Oud-Hollands) en een krater van een dergelijke granaat.	Ligging aangetroffen CE 7-09-11.dwg	Oplevering ECG/Heijmans			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Eerste Nederlandse bombardement op vliegveld Valkenburg op 10 mei 1940 om 8.30 uur							
7091-003	10-05-40	Nog in de eerste oorlogsuren kreeg de ML opdracht de Ju 52's op Valkenburg aan te vallen. **Vijf Fokkers c.v.'s** van Ruigenhoek en drie Fokker c.x.'s van Bergen bombardeerden dezelfde ochtend het volgepakte vliegveld.	Grimm (2009), 240	Literatuur	Verdacht	Op 10 mei 1940 heeft om circa 8.30 uur door vijf Nederlandse toestellen een bombardement op vliegbasis Valkenburg plaatsgevonden, waarbij twintig bommen van 25 kg werden afgeworpen. Op een luchtfoto van de dag erna, zijn kraters zichtbaar van een omvang die overeenkomt met wat verwacht mag worden bij ontplofte bommen van 25 kg. Het is niet mogelijk gebleken onderscheid te maken tussen dergelijke kraters en de kraters van de grotere kalibers geschutgranaten van de Nederlandse artillerie. Omdat het vliegveld aantoonbaar is getroffen door de bommen, er redelijkerwijs blindgangers geweest zijn en niet op kraterpatroon afgebakend kan worden, is afgebakend op basis van het gebied waar kraters van de juiste omvang zichtbaar zijn.	Deelgebied BN01
	10-05-40	Nederlandse Fokker C10 en/of **C5 toestellen** (oude dubbeldekker verkenningsvliegtuigen) bombarderen vliegveld Valkenburg.	Brongers (1985), 82	Literatuur			
	10-05-40	Om 5.30 uur kreeg men op Ruigenhoek de opdracht het in aanleg zijnde vliegveld Valkenburg bij Katwijk te gaan verkennen. Door mankementen werd niet het eerste vliegtuig een Koolhoven-FK 51, gebruikt maar om 6.15 uur de Fokker CV 617. Deze keerde om 7.15 uur terug op vliegpark Ruigenhoek. De waarnemer had op het verkende vliegterrein ongeveer 50 vliegtuigen van het type Junkers 52 waargenomen, doch geen grondtroepen. […] Vermoedelijk op grond van de resultaten van deze verkenning, kreeg majoor Raland van de C.-Lvd telefonisch de opdracht om met 5 VC vliegtuigen het vliegterrein Valkenburg te bombarderen. Om 8.20 uur startte toen de formatie met Fokkers 631, 622, 619, 605 en 621. **De vliegtuigen waren elk voorzien van vier bommen van 25 kg. In formatie vliegend klommen zij naar 2000 m hoogte.** Zonder door de vijand te worden onderschept, bereikte de formatie het opgegeven doel. **De afgeworpen bommen kwamen op het vliegterrein tot ontploffing tussen de vijandelijke vliegtuigen,** waardoor een aantal Ju-52 in brand vloog. Nauwelijks 20 minuten na de starts waren de CV'n weer op hun basis teruggekeerd. Hierna werd een fotoverkenningsvlucht ingezet om 10.07 uur.	Molenaar (1970), 406-408	Literatuur			
	10-05-40	Vijftig jaar geleden nabij de Grebbeberg: Oorlogsvlieger G. Roeloffzen door Luftwaffe neergeschoten. (…) *10 mei 1940* Het was op de zeer vroege morgen van de tiende mei 1940 (…), werden aan de IIIe Verkenningsgroep orders verstrekt en startte om plm. 06.15 uur de eerste Fokker voor een verkenningsvlucht richting Valkenburg. Daar werden door de bemanning van dit toestel vele inmiddels gelande vijandelijke vliegtuigen waargenomen. Om deze toestellen aan te vallen werd besloten vijf Fokkers met bommen uit te rusten. *Bomaanval* Om 08.20 uurs startten vervolgens vijf Fokkers C-V, waaronder ook de No. 631 met als vlieger Gerd Roeloffzen en als waarnemer de res. kapt. Marcelis Mortsinck met de opdracht gezamenlijk een bomaanval uit te voeren op voornoemd doel. Vanaf een hoogte van 2000 meter werden boven bommen losgelaten met als resultaat dat vele geparkeerde toestellen in vlammen opgingen	Roeloffzen	Internet			
	10-05-40	Valkenburg. 10 mei **8.30 Gebombardeerd door Ned. vln. (5 C.V.)** **20 bommen van 25 kg.** **Resultaat: Vele vij. vln. Geraakte in brand.** 11.20 Gebombardeerd door Ned. vln. (3 C.V.) ~~21~~ 12 bommen van 25 kg. Resultaat: verschillende vij. vln. Geraakte in brand. *Noot T&A: de 21 was getypt, net als de rest van de tekst, maar doorgestreept met pen en 12 opgeschreven.*	409-476023	NIMH			
	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. Het vliegveld Valkenburg is daarna ook gebombardeerd geworden door eigen vliegtuigen. **Te 8.30 uur wierpen vijf vliegtuigen (C.V.) er 20 bommen op van 25 kg., waardoor vele vijandelijke vliegtuigen in brand geraakten** en te 11.20 werden door drie vliegtuigen (C.V.) 21 bommen op het veld geworpen met het resultaat dat wederom verschillende vijandelijke toestellen in brand vlogen.	409-447047	NIMH			
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto is o.a. gebruikt wegens het Nederlandse bombardement om 8.30 uur op 10 mei. Daarbij werden door vijf toestellen elk vier bommen van 25 kg afgeworpen. Uit nadere analyse van de andere bombardementen op 10 mei 1940, blijkt dat de kraters van dit bombardement zichtbaar moeten zijn op de luchtfoto (de kraters van het tweede Nederlandse bombardement om 11.20 uur met bommen van 50 kg zijn onmiskenbaar en duidelijk zichtbaar). Echter, doordat er tevens kraters van	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		artilleriebeschietingen zichtbaar zijn, uitgevoerd op 10 mei 1940 door voornamelijk de Nederlandse artillerie, is er geen eenduidig onderscheid meer te maken tussen deze bomkraters en andere kraters. De kraters die wat betreft omvang mogelijk veroorzaakt zijn door dit bombardement liggen allen op het veld waar de Ju-52's vast staan.					
Tweede Nederlandse bombardement op vliegveld Valkenburg op 10 mei 1940 om 11.20 uur							
8370-016	10-05-40	Nog in de eerste oorlogsuren kreeg de ML opdracht de Ju 52's op Valkenburg aan te vallen. Vijf Fokkers c.v.'s van Ruigenhoek en **drie Fokker c.x.'s van Bergen** bombardeerden dezelfde ochtend het volgepakte vliegveld.	Grimm (2009), 240	Literatuur	Verdacht	Op 10 mei 1940 hebben twee bombardementen door Nederlandse vliegtuigen plaatsgevonden op vliegbasis Valkenburg. Om 11.20 bombardeerden drie Fokker C10's met elk acht bommen van 50 kg diagonaal het vliegveld. Drie bommen bleven hangen en werden met teruggenomen naar Bergen. Van de 21 afgeworpen bommen zijn op de luchtfoto van 11 mei 18 kraters zichtbaar – één rijtje van 8 kraters, één van 3 en één van 7 kraters. Het rijtje van 8 kraters betreft de afworp van één toestel, waarvan dus alle bommen ontploft zijn. Bij de overige twee rijtjes kan dat niet gesteld worden. Het is niet bekend of één toestel drie hang-ups had, of beide toestellen hang-ups hadden, waardoor er van uitgegaan moet worden, dat bij beide rijtjes inslaglocaties nog één of twee, of drie blindgangers aanwezig kunnen zijn. Afbakening is gedaan op basis van kraterpatroon, waarbij er rekening mee is gehouden dat de inslagen vrij netjes uitlijnen en eventuele blindgangers voornamelijk in de lengterichting van de rij kraters te verwachten zijn.	Deelgebied BN02
	10-05-40	Rond 10 uur stegen er 3 Fokkers (type C-10) op met Valkenburg als doel; 5 koersten naar Waalhaven. Hun brisantbommen doorgaans van 50 kg sloegen midden tussen de gelande Junkers in.	Korthals Altes (1984)	Literatuur			
	10-05-40	Nederlandse **Fokker C10** en/of C5 toestellen (oude dubbeldekker verkenningsvliegtuigen) bombarderen vliegveld Valkenburg.	Brongers (1985), 82	Literatuur			
	10-05-40	Om 8.25 uur ontving de commandant van de C.-Lvd te Bergen telefonisch de opdracht 'bombardeer onverwijld de Duitse vliegtuigen op de velden Waalhaven en Valkenburg'. Valkenburg zou door drie toestellen worden gebombardeerd. Tussen 10.40 en 10.50 uur startten **drie Fokker CX** vliegtuigen, 713, 714 en 715. De vliegtuigen verzamelden zich om 11.00 uur op 500 m hoogte boven Alkmaar. Van hier zetten zij koers naar Valkenburg, via Beverwijk en Noordwijkerhout, daarbij geleidelijk klimmen naar 1500 m. **Om 11.20 uur vielen 21 mijnbommen (de toestellen keerden op het vliegpark terug met 3 mijnbommen, waarvan het afvuurmechanisme had geweigerd) van 50 kg diagonaal over het landingsterrein van dit vliegveld**, waardoor verschillende daar geparkeerd staande vijandelijke vliegtuigen in brand geraakten. Naar schatting stonden er ongeveer 40 á 50 vliegtuigen verspreid opgesteld op dit nog in aanleg zijde landingsterrein. […] Omstreeks 11.40 uur keerden de drie vliegtuigen op Bergen terug.	Molenaar (1970), 287, 290	Literatuur			
	10-05-40	Valkenburg. 10 mei 8.30 Gebombardeerd door Ned. vln. (5 C.V.) 20 bommen van 25 kg. Resultaat: Vele vij. vln. Geraakte in brand. **11.20 Gebombardeerd door Ned. vln. (3 C.V.)** **~~21~~ 12 bommen van 25 kg.** **Resultaat: verschillende vij. vln. Geraakte in brand.** *Noot T&A: de 21 was getypt, net als de rest van de tekst, maar doorgestreept met pen en 12 opgeschreven.*	409-476023	NIMH			
	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. Het vliegveld Valkenburg is daarna ook gebombardeerd geworden door eigen vliegtuigen. Te 8.30 uur wierpen vijf vliegtuigen (C.V.) er 20 bommen op van 25 kg., waardoor vele vijandelijke vliegtuigen in brand geraakten en **te 11.20 werden door drie vliegtuigen (C.V.) 21 bommen op het veld geworpen met het resultaat dat wederom verschillende vijandelijke toestellen in brand vlogen**.	409-447047	NIMH			
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto is o.a. geraadpleegd wegens de Nederlandse bommen die er vielen rond 11.20 uur op 10 mei. Hiervan zijn duidelijke sporen zichtbaar. Hoewel er reeds meerdere kraters van andere bombardementen zichtbaar zijn en van artilleriebeschietingen, vallen de kraters van dit bombardement om meerdere redenen op: I. Het betreft drie rijtjes van respectievelijk 3, 7 en 8 kraters (elk toestel wierp 8 bommen af, exclusief 3 hang-ups). Er zijn geen meldingen van andere toestellen die meer dan vier bommen afwierpen; II. Het formaat van de kraters is duidelijk groter dan dat van de artilleriekraters en kleiner dan overige, duidelijk herkenbare bomkraters. Dit is te verwachten aangezien de bommen relatief klein waren, maar wel aanzienlijk groter dan geschutmunitie; III. De rijen kraters liggen diagonaal over het veld tussen de vliegtuigen, zoals gerapporteerd.	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		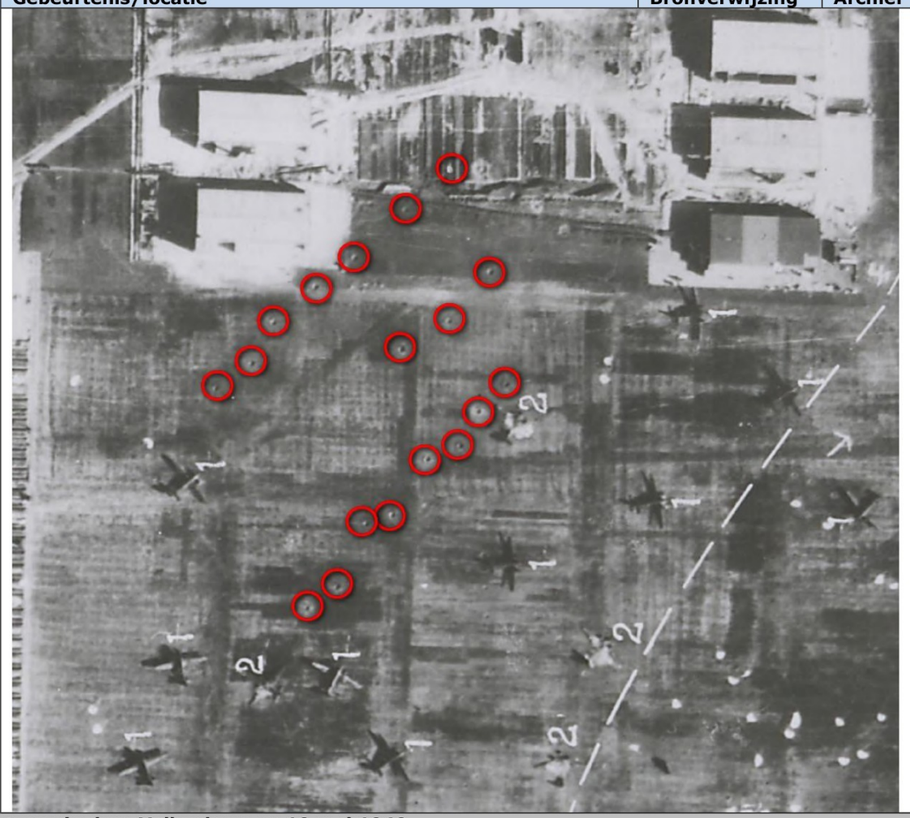					
Duitse troepen trekken zich terug in dorp Valkenburg op 10 mei 1940 **Zie kaart in bijlage 4a**							
Duitsers naar Valkenburg: 8087-004a	10-05-40	Een ongeveer 100 man sterke vijandelijke afdeling naderde dorp Valkenburg vanuit het vliegveld (via Broekweg). Dit was voor 07.00 uur.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 117	Literatuur	Verdacht	Op 10 mei 1940 trokken de Duitse troepen zich terug vanaf vliegveld Valkenburg naar het dorp. Daarbij zijn ze onder vuur genomen door Nederlandse artillerie, dat met 12 cm houwitsers geschut schoot. Gezien de locatie van het vliegveld, waar de Duitse troepen voornamelijk dekking zochten nabij de hangaars, de locatie van het dorp en de beschikbaarheid van de Broekweg als kortste en snelste verbinding tussen de twee locaties, mag verwacht worden dat die omgeving onder vuur heeft gelegen. Men heeft zicht gehad op de Duitse troepen die zich terugtrokken en had zich al op het vliegveld ingeschoten, dus de schoten zullen vrij dicht bij de Broekweg ingeslagen zijn.	Deelgebied A04
	10-05-40	*C.-Instructiebatterij 7 veld te Rijnsburg* Na achterlating der rijwielen op de N.O. oever, werd de Oude Rijn per bootje overgestoken naar het Dorp Valkenburg binnengedrongen. Ter hoogte van de kerk werd een vijandelijke patrouille waargenomen en buiten gevecht gesteld. Enige tijd daarna naderde een ongeveer 100 man sterke vijandelijke afdeling uit de richting van het vliegveld. Omstreeks 7.00 vielen de commandant en het merendeel der manschappen in 's vijands handen. Een patrouille slaagde erin over de Oude Rijn te komen en Rijnsburg te bereiken. Een Duitse patrouille, die langs de weg Valkenburg-Katwijk aan den Rijn tot het St. Willibrordus Gesticht (Seminarium) was doorgedrongen en vandaar trachtte de Oude Rijn te overschrijden langs de brug in de weg naar Rijnsburg, slaagde daarin niet.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 119	Literatuur			
Terugtrekken: 8087-004a Wassenaarse slag: Geen	10-05-40	[…] Het vliegveld werd door onderdelen van 4 RI omstreeks 18.00 uur heroverd. De gelande vijandelijke strijdkrachten waren op dit tijdstip (in het algemeen gesproken) samengetrokken in twee centra, te weten in het **dorp Valkenburg** en bij de Wassenaarse slag. Zij hielden hier stand tot de Nederlandse strijdkrachten op 14 mei de wapens neerlegden.	Molenaar (1970), 825, 829, 830	Literatuur			
	10-05-40	Op 10 mei richten Duitsers (circa 600 man) dorp Valkenburg in ter verdediging.	De Jong (1970), 134	Literatuur			
Artillerie: 7091-004f	10-05-40	*Gebeurtenissen bij III-2 R.A. van 10 tot en met 14 mei 1940.* […] Daar orders ontbraken besloot de Afd. C. onder zijn persoonlijke leiding het vuur op het vliegveld te openen; het eerste schot werd afgegeven te +- 8.30 en na eenige schoten was de batterij ingeschoten op de hangars (schootsafstand +- 3000m). Tijdens het inschieten ontruimde de vijand de hangars en verplaatste zich in de richting van het dorp Valkenburg; **tijdens deze verplaatsing werd het artillerievuur hierop gebracht tot de vijand niet meer zichtbaar was**.	Militaire Spectator, mei 1942, pag. 139	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	10-05-40	(…) De krijgsgevangenen en Duitsers vluchten zo gauw ze konden van het vliegveld af (…) Ik was nog maar net van het vliegveld af, toen er weer een granaat op mij afgierde. Ik zocht nu snel dekking aan een slootkant. Daar lag ik nauwelijks of de granaat ontplofte al in de slootwal aan de overzijde van het weggetje (…) Verder vluchtte ik. Op enige afstand stond een boerderij, daar liep ik heen. Ik trof er veel burgers aan, die naar deze boerderij gevlucht waren en nu angstig bij elkaar zaten (…) Wij verlieten de boerderij. **Later is deze door granaten zwaar getroffen.**	Val-1570	Gemeentearchief Valkenburg			
	-	III-2 R.A. Het regiment bestond uit 2 Afdelingen met elk 12 stukken 7-veld en de 3e Afdeling **(III-2R.A.) met 12 houwitsers 12,14. (Kaliber 12 cm**; na 1911 ingevoerd.)	Valkenburg mei 1940 - III-2.R.A.	Internet			
	10-05-40	14.00 uur. De aanval op het vliegveld begint weer als 's morgens. In verbitterde tweegevechten werden de parachutisten en de weinige soldaten van het luchtlandingskorps buiten gevecht gesteld. De vijandelijke hoofdmacht had zich al teruggetrokken in het dorp, en de laatste Duitsers sloten in paniek daarbij aan. Ook vluchten een aantal van hun naar de oostzijde van het vliegveld. Om 18.00 uur verstomde het vuren.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Inmiddels hadden de Duitsers (tussen de 932 en 982 man) in de loop van de middag het dorp Valkenburg met de omgeving ter verdediging ingericht en de - niet gewonden - krijgsgevangenen en Valkenburgers vanaf het vliegveld teruggevoerd naar het dorp.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Burgemeester: Even later hoorden wij erg schieten. Door de deur van mijn kamer, die aan de straat gelegen is, kijkende, zag ik dezelfde militairen, die enkele oogenblikken geleden op het Raadhuis waren, dood of gewond op de straat liggen. De Duitschers waren vanuit de Broekweg bij den smid van Stijn den hoek omgekomen, en hadden beide jongens, in den bloei van hun leven neergeschoten. Terwijl ik stond te kijken, trok een groepje Duitscher reeds voorbij het raam. Zij kwamen niet het raadhuis op, maar gingen verder. Geregeld werd er geschoten, ook wel met de mitrailleur.	Val-1553	Gemeentearchief Valkenburg			
Luchtfoto	05-06-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld en een zeer groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Wassenaar en de zee. De schaal is daarmee zeer groot, de kwaliteit is redelijk. De foto is geraadpleegd wegens de artilleriebeschietingen van Duitse troepen die zich vanaf het vliegveld terugtrokken op het dorp Valkenburg. De luchtfoto is echter van een te slechte schaal en kwaliteit om kraters van 12 cm granaten waar te nemen. Langs de broekweg is een vijftal witte stippen in een naastgelegen perceel zichtbaar. Deze zijn echter te groot om te relateren aan kraters door 12 cm granaten. Mogelijk zijn het bomkraters, hoewel ook daarvoor geen aanwijzingen zijn. Het zijn vermoedelijk sporen van grondverzet, waarvoor geen aanwijzingen zijn dat ze gerelateerd zijn aan oorlogshandelingen.	Foto 263 Sortie HNA/031	ACIU			
Artilleriebeschietingen op gebied zuid van dorp Valkenburg tot en met boerderij Torenvliet, mei 1940 **Zie kaart in bijlage 4d**							
<u>Poot:</u> 7091-004b <u>Hoofdstr. 66:</u> 7091-004g	10-05-40	Burgemeester: Er werd opgedragen alle mannen tussen 18 en 65 jaar op de aangeduide plaats aanwezig moesten zijn. De gemeente-veldwachter en nog een paar personen, zouden de betreffende mannelijke personen gaan waarschuwen. Dat was niet zonder gevaar, want nog steeds werd er gevochten en spoedig zou ook het granaatvuur op de gemeente worden gericht. De gemeente-veldwachter ondervond dat, toen hij de bewoners van de boerderij Torenvliet moest gaan waarschuwen. Het granaatvuur dwong hem, gedurende twee uur, in een greppel te blijven liggen, en wel dicht bij een Duitsch mitrailleurnest. **De garage van den heer Poot** [Hoofdstraat 104] stond ook aan deze kant van de gemeente. Het werd voor de menschen, die daar vertoefden zeer gevaarlijk. de eerste granaat was gevallen tusschen den Rijn en de boerderij van C. Barnhoorn, dus ook in de richting waar de garage stond. Mijn woonhuis, **Valkenburgerweg 102, thans Hoofdstraat 66**, stond ook aan dien kant van het dorp, **waar de granaten** overheen vlogen of **in de nabijheid reeds insloegen**. Nu bleef vrijdags het granaatvuur beperkt tot het vliegveld en de buitenkant der gemeente.	Val-1553	Gemeentearchief Valkenburg	Verdacht	Vanaf 10 mei 1940 werden diverse locaties ten zuiden van de dorpskern van Valkenburg onder vuur genomen door Nederlandse artillerie. Op basis van het feitenmateriaal blijkt, dat men doelgericht schoot op locatie waar men van de aanwezigheid van Duitse troepen wist, of het vermoede. De locaties zijn voornamelijk onder vuur genomen door de artillerie vanuit Oegstgeest, mogelijk ook de Leidsche Hout. In beide gevallen betrof het 7 veld geschut. Uit de vondsten van 6 cm granaten, blijkt echter dat ook die zijn gebruikt op doelen zoals de boerderijen ten zuiden van Valkenburg. Ze zijn aangetroffen bij Torenvliet, Zonneveld en de Broekweg. Gesteld wordt dat ook 6 veld is gebruik voor deze beschietingen. Voor alle beschietingen wordt gesteld, dat ze in zicht lagen van de artillerie (of militaire waarnemers) en men gericht kon schieten. <u>Omgeving garage Poot (markeringsnummers 7091-004b, 7091-009b en 7091-020b):</u> Over garage Poot wordt enkele dagen van de gevechtsdagen gemeld, dat er granaten insloegen in de omgeving, inclusief de inslag va een blindganger in het pand. Vermoedelijk door het in- en uitlopen van diverse mensen, inclusief Duitse soldaten, is de locatie vermoedelijk aangezien als bezet door Duitse troepen. <u>Omgeving Torenvliet (markeringsnummers 7091-004d, 7091-006a, 7091-008b, 7091-009a, 7091-020a, 8087-004b en 8087-009a en 8087-009f)</u>: Hoewel de boerderij was ingericht als hospitaal, blijkt dat er Duitse soldaten rondom de boerderij in stelling lagen en dat er vrijwel elke dag door de Nederlandse artillerie op geschoten is. Op 10 mei 1940 heeft veldwachter Rous twee uur in de greppel	Deelgebied A07
<u>Torenvliet:</u> 7091-004d	10-05-40	Veldwachter Rous was intussen op de Achterweg aangekomen. Hem restte slechts de **boerderij Torenvliet** waar alles rustig scheen. Hij liep **het weggetje op dat landinwaarts naar de boerderij voerde**	Portengen (1995), 118, 119, 177, 206	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
<u>Mitrailleur:</u> 8087-004b <u>Poot:</u> 7091-004b <u>Botenpad:</u> Geen		toen hij het inmiddels bekende geluid van een naderende granaat hoorde. Instinctief sprong hij in een greppel. Vanaf dat moment leek er geen einde aan het geweld te komen. Twee uur moest hij daar liggen. Vlak bij **een Duitse mitrailleurpost**! Ook in **garage Poot** [Hoofdstraat 104] was het verre van veilig. Vanuit Oegstgeest, ergens in de buurt van de Rijksstraatweg en een viaduct, werd Valkenburg met granaten bestookt. Klaarblijkelijk waren ze zich aan **het inschieten op de boerderij Torenvliet** want er was al een granaat terecht gekomen in het land van Cornelis Barnhoorn, nu het **Botenpad [Hoofdstraat 99].** Ook de nieuwe huisjes aan de Straatweg liepen zware schade op, in één ervan woonde Krijn Postmus. Terwijl groepjes Duitsers langs de garage trokken, richting Straatweg, dromden de gevangenen binnen angstig bijeen in de hoeken van de loods. Ze zagen en hoorden rondom de garage granaten uiteenspatten.				langs de oprit van de boerderij dekking gezocht in verband met beschietingen door de Nederlandse artillerie. De omgeving van de boerderij en de oprit naar de boerderij zijn daarom verdacht gebied, tot op 50 meter er vandaan. Opgemerkt wordt dat men kort na de strijd ter plaatse ook een handgranaat heeft geruimd, wat erop duidt dat men explosieven heeft achtergelaten. Gesteld wordt dat deze geruimd zijn, aangezien op maaiveld, mogelijk zelfs in de boerderij zijn achtergelaten. Uitsnede uit luchtfoto 263, sortie HNA/031 van 5 juni 1940 (bron: ACIU). In geel indicatief de contour van het gebied dat doelwit was van de beschietingen, namelijk het erf van Torenvliet tot aan de Achterweg waar nog Duitse soldaten gemeld werden. <u>Stoet op de Achterweg (markeringsnummer 7091-006h):</u> Op 11 mei 1940 onderneemt een groep vluchtelingen vanuit de kern van Valkenburg een poging te ontkomen aan het oorlogsgeweld richting het zuiden. Echter, op de Achterweg komen ze vanaf het eerste huis nabij het dorp tot aan de oprit van boerderij Torenvliet onder Nederlands artillerievuur te liggen. De omgeving van de Achterweg is daarom als verdacht gebied gekenmerkt. De locaties ten zuiden van Valkenburg zijn voornamelijk onder vuur genomen door de artillerie vanuit Oegstgeest, mogelijk ook de Leidsche Hout. In beide gevallen betrof het 7 veld geschut. Uit de vondsten van 6 cm granaten, blijkt echter dat ook die zijn gebruikt op doelen zoals de boerderijen ten zuiden van Valkenburg. Ze zijn aangetroffen bij Torenvliet, Zonneveld en de Broekweg. Gesteld wordt dat ook 6 veld is gebruik voor deze beschietingen. Voor alle beschietingen wordt gesteld, dat ze in zicht lagen van de artillerie (of militaire waarnemers) en men gericht kon schieten. <u>Commandopost aan de Achterweg 11 (markeringsnummer 8087-004c):</u> Ter plaatse werd door de Duitse troepen een commandopost ingericht. Er zijn geen aanwijzingen dat dit onder vuur is genomen, of er anderzijds explosieven terecht zijn gekomen in de meidagen van 1940. Deze locatie kan niet verdacht verklaard worden op basis van het feitenmateriaal. <u>Duitse soldaten in de Slotlaan (markeringsnummer 8087-006c):</u> Er wordt melding gedaan van Duitse soldaten, die in de slotlaan verscholen lagen. Er zijn echter geen meldingen dat op die locatie schoten zijn gelost door Nederlandse artillerie, noch is er reden aan te nemen dat ze wapens en/of munitie ter plaatse hebben gedumpt. Bovendien is de exacte locatie ervan niet bekend. Er kan geen verdacht gebied afgebakend worden op basis van deze melding.	
<u>Torenvliet:</u> 7091-004d	-	Ook dicht bij het vuur gelegen was de **boerderij Torenvliet**. Volgens Jan van Leeuwen, hij was toen 11 jaar, hadden de Duitsers hun boerderij al van tevoren bestemd tot hospitaal. Dat was te zien op de kaarten die achterbleven in de boerderij na de capitulatie. "	Portengen (1995), 39	Literatuur			
<u>Poot:</u> 7091-004b	10-05-40	Ook in garage **Poot** [Hoofdstraat 104] was het verre van veilig.	Portengen (1995), 118, 119, 177, 206	Literatuur			
<u>Poot:</u> 7091-004b	10-05-40	Gezien het feit dat de garage van Poot tijdens beschietingen verscheidene malen was geraakt, besloot de Duitse commandant de burgers naar de cafézaal van "het wapen van Valkenburg" te verplaatsen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
<u>Achterweg:</u> 8087-004c	10-05-40	De boerderij van W. van Egmond aan de **Achterweg 11** werd ingericht als commandopost van Ob. Kurt Heyser, commandant van IR47.	Valkenburg mei 1940	Internet			
<u>Na 1e huis:</u> 7091-006h <u>Torenvliet:</u> 7091-006a	11-05-40	(…) restte hen slechts één uitgang, de Achterweg. Daar was ook een Duitse wachtpost, maar die liet hen gaan. (…) *"We waren nog maar pas aan het lopen, even voorbij het eerste huis aan de Achterweg (noot T&A: gezien vanuit Valkenburg) of **daar begonnen de granaten weer te fluiten**. Een schreeuw van "Dekken!" ging door de stoet. De één kroop nog dieper in de slootkant dan de ander."* Het was tot dan toe een tijdje rustig geweest maar daarna werd de stoet doelwit voor de Hollandse granaten. Kropen ze na enige tijd hun schuilplaats weer uit om weer wat verder te lopen, **dan begon het bombardement opnieuw**. Ze kwamen tenslotte ter hoogte van Torenvliet. De boerderij was ingericht als hospitaal, er was een Rode Kruisteken opgeschilderd. Er liepen soldaten. *"Laten we daarheen gaan!"* zie de een. *"Zullen we dat wel doen?"* de ander. Het overleg werd gauw verstoord, **weer kwamen granaten dreigend dicht in de buurt**. Weer moesten ze greppels en sloten opzoeken. Toen het even rustig was besloten ze maar verder te trekken, de Slotslaan (Torenvlietslaan) op. Jaap was van mening dat de Duitsers voornamelijk in het dorp zaten, hier bleek anders. Tussen het lage hout verscholen lagen ze in stelling. Klaarblijkelijk had het granaatvuur hen niet kunnen verdrijven.	Portengen (1995), 180	Literatuur			
<u>Torenvliet:</u> 7091-006a <u>Slotlaan:</u> 8087-006c, indicatief <u>Granaatvuur:</u> Geen (locatie onbekend)	11-05-40	Zo kwamen we (vluchtende inwoners van Valkenburg), na vele malen zicht te hebben moeten dekken voor de granaten, bij de boerderij van G. van Leeuwen (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*). Deze woning was ingericht als Duits hospitaal, althans er stond een rodekruisvlag op. Er gingen stemmen op, om daar onze intrek te nemen. Ook onder de bespreking daarover kwamen **er weer granaten aansuizen**, die een eind maakte aan overleg en allen weer verstrooiden. Men kroop in greppels en in sloten. Toen het weer rustig werd, kwam ieder weer uit zijn schuilhoek te voorschijn en werd niet meer gedacht om naar Torenvliet te gaan. Het ging nu weer verder naar de Slotlaan. We hadden vanaf het dorp geen enkele Duitse soldaat gezien, maar op de boerderij van Torenvliet zagen we ze weer lopen. Wij waren van mening, dat de Duitsers enkel in het dorp zaten, maar dit viel tegen. Toen wij **in de Slotlaan** kwamen, **zagen wij ze in het hout verscholen liggen**. Zij deden ons geen overlast aan. Wel gaf er nu en dan eens iemand een schreeuw, maar wat daarmede bedoeld werd verstonden wij niet. Vanaf de Slotlaan gingen wij de Woerd op naar de fam. Bos. Daar was ook de weduwe Binnendijk met haar dochter, die verderop op een boerderij woonde. Hier kwamen nog 10 personen bepakt en bezakt bij ons. Deze mensen waren ook ten einde raad en dachten dat er veel beter aan toe zouden zijn, wanneer zij met ons mede gingen. Ook zij wisten niet, evenmin als wij, wat ons nog te wachten stond. Nauwelijks waren we 50 meter verder, of daar **ontbrandde weer een hevig vuur van mitrailleurs en granaten**. We moesten daar weer een tijdlang verscholen liggen in greppels en sloten. Toe ook dit weer voorbij was, ging het verder naar de Zonneveldslaan. Door dit vuren was evenwel de eerste van ons gewond Het was het dochtertje van Chr. Van Dijk oud 10 jaar. Zij was getroffen door het mitrailleurvuur, zo hoorde ik. Later is zij naar de woning van	Valkenburg mei 1940 Zwart	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		van Leeuwen Huis Torenvliet gebracht, waar zij aldaar overleden is. Zo kwam de stoet in de Zonneveldslaan aan en ging in de richting van de Straatweg, en als het mogelijk was, wilden we naar het Haagse Schouw vluchtten.					
Torenvliet: 7091-008b	11 en 12-05-40	Gerrit Russchenberg bewoonde met zijn gezin het huis dat nu als Hoofdstraat 124 te boek staat. Op 10 mei kregen ze om zes uur al inkwartiering. De eerste Duitser diende zich aan. Eenmaal binnen gingen ze niet meer weg. De koekoek had haar ei gelegd, het jong werkte al na twee dagen de oorspronkelijke bewoners het nest uit. Op zondag, de 1e pinksterdag moest het gezin Russchenberg een ander onderkomen zoeken. Het werd in eerste instantie de kelder onder het huis van Boekee, zo stond de woning later bekend die toen door het gezin Binnekade bewoond werd. Meteen diezelfde avond al werden ze van af de brug **zwaar beschoten,** de schuur stond in lichter laaie. Ze verhuisden naar de stal van Dirk van Dijk schuin tegenover hun schuilplaats. Alsof die boerderij zoveel veiliger was met halfsteensmuurtjes, en slechts dakpannen tussen hen en de blote hemel. Want ook de boerderij van de familie van Dijk op Hoofdstraat 132 (nu Leen van Tilburg) was **doelwit van de Hollandse artillerie** die dacht dat daar de Duitsers lagen. Links en rechts sloegen de granaten in. Wonder boven wonder werd niemand getroffen. Wel werd een buitenmuur van het woonhuis beschadigd (ze zijn dicht gesmeerd met cement en daarom nog steeds duidelijk te zien). (…) De vier uit de garage voelden er alles voor om daar te blijven (noot T&A: boerderij Torenvliet), het leek er heel wat veiliger dan in de garage. (…) Inderdaad, het was er heel wat rustiger dan in het dorp, slechts een enkele verdwaalde kogel vloog over het huis, **nog minder vaak een granaat en steeds zonder iets te raken.**	Portengen (1995), 177, 206, 210	Literatuur			
Garage: 7091-009b	13-05-40	Als krijgsgevangene in en om Valkenburg. Oorlogsherinnering van Berend Borst. In de garage konden wij waarnemen dat de strijd hoofdzakelijk in het dorp plaats vond. Wel vlogen voortdurend kogels over en langs de garage en **kwam een enkele granaat dicht bij ons** maar wij zaten niet meer in het midden van het gevecht. Dat bracht ons wat tot kalmte en rust. […] Wij merkten dat het geweld zich steeds meer naar de garage toewerkte, de vijand werd vermoedelijk nog verder teruggedreven. […] Korte tijd hierna werden we opgeschrikt door **een granaat die dicht bij de garage ontplofte**. Dit ging mis. Even later werd een zwaargewonde Duitser binnengebracht. Hij was getroffen door die granaat. Hij werd op de vloer gelegd en met noodverband verbonden. De man was er hopeloos aan toe, hij moest weggebracht worden en daarvoor werden 4 krijgsgevangenen aangewezen waaronder ik ook was. Wij hadden er geen zin in om ons buiten de garage te begeven want daar was het nog gevaarlijker dan hier binnen. […] Daar ging het, dwars door de mooie bollenvelden. Het was jammer om de bloemen te vertrappen, maar wij konden niet anders want wij moesten de kortste weg nemen. Het werd een zware tocht. De greppels tussen de akkers waren lastige hindernissen en het was lang niet gemakkelijk om daar goedschiks overheen te stappen. Soms stapte er 1 van ons precies middenin waardoor de deur scheef kwam te liggen en de gewonde er bijna af schoof. Dikwijls moest de baar neergezet worden om van schouder te veranderen of **plotseling dekking te zoeken voor de fluitende kogels. De granaten lieten ons gelukkig ongemoeid al ontploften zij herhaaldelijk in het dorp.** […] Twee Rode Kruis vlaggen wapperden vrolijk in het voorjaarszonnetje op een boerderij en een op een schuur. Nu begrepen wij dat die boerderij dienst deed als hospitaal dus een zgn. Veldlazaret. *Noot T&A: Dit was boerderij Torenvliet).* Wij verwonderden er ons over dat hier zoveel Duitsers rondliepen, allen kerngezond met hun wapens bij zich. Was dit een gewonde verblijf of een vesting? Later werd het ons steeds duidelijker dat de vijand ernstig misbruik maakte van de Rode-Kruisvlaggen die een prachtige maar ongeoorloofde bescherming voor hen waren. […] Om de boerderij was het veel rustiger dan bij de kerk en de garage, wel vlogen de kogels over het huis, maar dat was niets vergeleken met wat wij al hadden meegemaakt hadden in de dagen die wij achter ons hadden. Het was en bleef betrekkelijk rustig **want granaten kwamen niet tot de boerderij al werd door een enkele wel eens een poging gedaan om het tot zover te brengen**. […]	Valkenburg mei 1940 - Veldlazaret	Internet			
Torenvliet: 7091-009a							

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Door de raampjes konden wij Duitsers zien die in de struiken rondom de boerderij in stelling lagen. In een schuurtje hadden zij een zend en ontvangtoestel. Dat, terwijl de Rode-Kruisvlaggen op de boerderij en schuur wapperden. De boerderij was veranderd in een wondere combinatie; boerderij-lazaret-vesting!					
	13-05-40	Voortdurend werden er bewegingen waargenomen bij de **burgemeesterswoning te Valkenburg ongeveer 250 m. zuidoost van de dakpannenfabriek** *(noot T&A: uit het boek van Portengen blijkt dat die woning op de huidige Hoofdstraat 66 lag)*. Het geeft de indruk dat daar een cp. is gevestigd daar er in het huis en de omgeving ook mitrailleurs stonden opgesteld. Van overste Buurman (C.-4R.I.), de enige van wie majoor Mulder in die dagen enige berichten doorkreeg, wordt toestemming gevraagd en verkregen dit huis onder vuur te nemen. De **twee kanonnen van 7 veld** worden verplaatst naar de weg naar Oegstgeest, zuid van Rijnsburg Tegen ca. 16.00 werd een direct vuur geopend en **er worden 12 schoten afgegeven die alle doel troffen** (1000 m.) Ook de M.C. van majoor Mulder vuurden mee. Op bevel van C.III Div. moet het vuur worden gestaakt, daar op eigen troepen gevuurd zou worden, iets wat een vergissing bleek te zijn.	Valkenburg mei 1940	Internet			
Garage: 7091-009b	13-05-40	Krijgsgevangen soldaat B. van Hemert van III-4R.I. schreef op de 13e in de garage van Poot: […] Geloof dat de artillerie weet dat we hier liggen, want **alles om ons heen wordt plat geschoten**. Boerderijen zien we door de raampjes der garage afbranden. Het vuur is goed gericht. Duitsche soldaten gaan broederlyk met ons om. Artillerie schiet met tusschenpoozen. 's Avonds nog steeds beschieting. Kryg een stuk brood, gebakken door vrywilligers, in het dorp, wat ik onder het vuur door op eet. **In onze nabyheid ontploffen nog steeds de granaten.** ('s middags brandde de kerk geheel af behalve de toren) **Ontdekken ongesprongen granaat, welke door de achtermuur naar binnen kwam, op een werkbank. Wat een toeval dat deze niet ontplofte**. Dan had het aantal slachtoffers niet te overzien geweest, daar we met troepen van 75 man by elkaar zaten. De Duitschers hebben per parachute munitie gehad.	Valkenburg mei 1940	Internet			
Garage: 7091-020b	14-05-40	Op de vroege ochtend van de 14e mei 1940 sloeg er door de Westelijke achterwand van de **garage Poot** [Hoofdstraat 104], waar we gevangen zaten, door een halfsteens muur nog **een artillerieblindganger van onze eigen artillerie** naar binnen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
Torenvliet: 7091-020a	14-05-40	Als krijgsgevangene in en om Valkenburg. Oorlogsherinnering van Berend Borst. […] Ondertussen waren er alweer enige schoten gevallen en al gauw had de strijd zich weer hervat. Mitrailleurs ratelden, geweren knalden, kogels floten, granaten gierden weer om in een ontploffing te eindigen. De oorlog woedde weer gelijk de vorige dagen. eerst ging het nog wat traag maar het duurde niet lang of de strijd had weer zijn volle omvang bereikt. In het hospitaal (*noot T&A: dit betreft boerderij Torenvliet, dat als veldlazaret dienst deed voor de Duitse troepen)* waren we nog betrekkelijk veilig al vlogen de kogels dan ook fluitend om de boerderij **doch granaten bleven op een behoorlijke afstand, uitgezonderd een enkel die angstig dichtbij kwam**. Over het algemeen zijn de dagen in het hospitaal voor mij niet zo gevaarlijk geweest als de vreselijke dagen op het vliegveld en in de kerk maar dat het geheel veilig was kan ook niet gezegd worden, daarvan getuigd het volgende hoofdstuk. […]In de namiddag tegen 6 uur werd het gevecht om Valkenburg onverwacht minder, enkele schoten vielen nog, het artillerievuur staakte. Wat had dat te betekenen? Het was lang nog niet duister, daarom hoefde het gevecht niet gestaakt te worden. Van de Duitsers vernamen wij wat er gaande was. Nederland had gecapituleerd, het Nederlandse leger had de wapens neer moeten leggen.	Valkenburg mei 1940 - Veldlazaret	Internet			
Torenvliet: 7091-020a	14-05-40	Lt. Beuker Andreae (C.-2-II-6R.A.) had van overste Buurman machtiging ontvangen om op gelegenheidsdoelen te vuren en merkte te 14.00 verspreide troepjes op van 2 tot 6 man, die zich verscholen **in het schuurtje bij Torenvliet**. Daar hij echter meende dat er een roode-kruis-vlag werd gevoerd vroeg hij instructies aan overste Buurman. Tot geluk van soldaat Borst kreeg **bericht terug geen vuur te openen.**…..	Valkenburg mei 1940	Internet			
	-	15 mei gemeld: De boerderij [**Torenvliet**] was op een paar kogelgaten na geheel ongeschonden gebleven.	Val-1570	Gemeentearchief Valkenburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto Van Leeuwen: 8087-009f Overige: Geen	05-06-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld en een zeer groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Wassenaar en de zee. De schaal is daarmee zeer groot, de kwaliteit is redelijk. De foto is geraadpleegd wegens de artilleriebeschietingen van de omgeving van de Achterwegen Torenvliet in de meidagen. De luchtfoto is echter van een te slechte schaal en kwaliteit om kraters van granaten van 6 veld en 7 veld waar te nemen.	Foto 263 Sortie HNA/031	ACIU			
	05-06-40	Opruimingswerkzaamheden Den Haag en omgeving. […] 5 juni 1940. Te Valkenburg: 1. Op land van Van Paridon: 5 kleine trechter, (van scherven), in één een Duitsche buis en in één een staartstuk van een Duitsche bg van een mortier gevonden. 2. Valkenburgscheweg 17K: Aanslag van een projectiel in voortuin. 3. Op land van A. Heemskerk achter de Valkenburgscheweg 6: 2 kleine trechters van scherven. 4. Op land van C. Imthorn achter de Broekweg: Een niet gesprongen bg van 6 vernietigd. Verder eenige kleine trechters van scherven. 5. Op land van Schooneveld nabij de Broekweg: Een niet gesprongen bg van 4,7 vernietigd. 6. Op land van T. Ouwersloot bij de Middenweg: Een niet gesprongen bg van 12 hw vernietigd. 7. Op land van **G. Van Leeuwen**, Achterweg 13 (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*): Een niet gesprongen **bg van 7,5** (met tb, verdeelingen tot 200) en een niet gesprongen **bg van 6** zonder kop medegenomen en later vernietigd. 8. Op land van Wed. G. Binnendijk bij Zonnehoeve en Achterweg: 2 bg van 6 vernietigd. 9. Op land van Van der Marel, Valkenburgscheweg 148: 3 bg van 12 hw, waarvan 2 met buis, 2 bg No.1 van 7 veld, waarvan 1 met sb No.13, 2 bg van 6 zonder buis, 1 bg van een mr. (kal. Ca. 5 cm), 5 Duitsche handgranaten, gedeeltelijk vernietigd.	2.13.210 - 23	Nationaal Archief Den Haag			
	21-06-40	Opruimingsstaat No.22/40 […] Valkenburg 13.20 Gem Huis – 1 D. handgranaat zonder dop (gedeonteerd) 13.50 Zonneveldslaan – 1 D. handgranaat in sloot (gedemonteerd) 14.00 C. Verschoor, Wass. Watering – gat in de grond. Niets 14.15 P. de Vries, Achterweg – niets te vinden 14.50 **G. van Leeuwen**, Achterweg (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*) – **1 Duitsche handgranaat z.d. en 1 bg van 6 veld** (hierbij opgeruimd de gedemonteerde handgranaten 2 stuks)	2.13.210 - 23	Nationaal Archief Den Haag			
8087-009a	02-10-41	PV 14. Gerrit van Leeuwen, landbouwer, wonende Achterweg 13 (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*) te Valkenburg ZH, deelde mede dat in een zijner schuren, staande bij zijn woning, een **niet ontplofte granaat** lag. Deze granaat was door Van Leeuwen, volgens zijn verklaring gevonden op een perceel land achter zijn woning en om te voorkomen dat kinderen deze zouden vinden, door hem in een schuur geborgen. Van Leeuwen verzocht mij om dezelfde reden de granaat te willen medenemen. met het oog op mogelijk gevaar, heb ik de granaat, **een van 6 cm**, overgebracht naar het Raadhuis der gemeente Valkenburg ZH.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
	-	De website verhaalt over gebeurtenissen bij boerderij Torenvliet. Daarin wordt gemeld: "*Het waren de eigenaar van de boerderij, van Leeuwen, zijn knecht Geert* (…)", waarbij 'de boerderij' verwijst naar Torenvliet. In een proces-verbaal van 27-09-1941 wordt vermeld: "(…) *landbouwer Gerrit van Leeuwen, wonende Achterweg 13 te Valkenburg ZH, (…) en Geert Slagter, landbouwersknecht, wonende eveneens Achterweg 13 te Valkenburg ZH, (…)"* Hieruit kan worden opgemaakt dat boerderij Torenvliet aan de Achterweg 13 lag.	Valkenburg mei 1940 – Veldlazeret Val-1039	Internet Gemeentearchief Valkenburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Boerderij Zonneveld, 10 mei 1940 **Zie kaart in bijlage 4e**							
8087-004d	10-05-40	Hoeve Zonneveld werd ingericht als commandopost van Oblt.G. Wlike, commandant van het vliegpersoneel van KGzbV 12 (…)	Valkenburg mei 1940	Internet	Verdacht	Hoeve Zonneveld is in de meidagen van 1940 in gebruik geweest als commandopost van de Duitse parachutisten. De locatie is meermaals door Nederlandse artillerie, 7-veld, onder vuur genomen. Daarbij is ook gericht op een houtrand ten noorden van de boerderij en een stukje bos ten zuiden ervan. De omgeving van de hoeve, de houtrand en het stukje bos zijn verdacht op de aanwezigheid van verschoten artilleriegranaten. 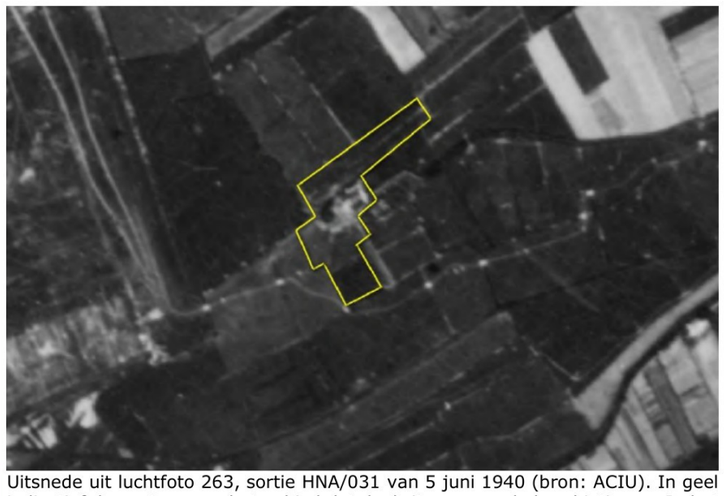 Uitsnede uit luchtfoto 263, sortie HNA/031 van 5 juni 1940 (bron: ACIU). In geel indicatief de contour van het gebied dat doelwit was van de beschietingen. In het zuiden het bosperceel, het langwerpige deeln in het noorden de houtrand ten noorden van de boerderij. NB Er zijn geen optimale luchtfoto's gevonden, aangezien luchtfoto's van betere schaal en kwaliteit op latere data zijn genomen, toen het terrein al heringericht was om onderdeel van de voorzieningen van het vliegveld te worden. De countour is bepaald aan hand van luchtfoto's kort na de gevechten in mei 1940 in combinatie met topografische kaarten van rond deze tijd, waaruit blijkt dat het langwerpige perceel ten noorden van de boerderij bomen bevatte.	Deelgebied A08
8370-060a	11-05-40	Kapt. Oortman Geerlings, C.-II-6R.A.: Afgegeven vuren: 1e Bt. I. uitwerkingsvuur op Steenfabriek Z. van Valkenburg. II. idem op boerderij. III. idem op Kalkfabriek IV. vuurstoot op parachutisten bij vliegveld **V. uitwerkingsvuur op boerderij Zonneveld** VI. idem op huis N. van de Kerk in Valkenburg VII. vernieling met één stuk op witte huis achter Kerk. 2e Bt. I. uitwerkingsvuur op de O. Watermolen, vt. 28-63. met aangrenzende boerderij en schuur (opdracht tot vernietiging gewijzigd ter voorkoming van te groot mun. verbruik.) 3e Bt. I. uitwerkingsvuur op vliegveld Valkenburg. […] Verschoten mun.: (*noot T&A: over periode van 11 t/m 14 mei 1940).* 1e Bt. pl.m. 610 schoten, 2e Bt. pl.m. 425 schoten, 3e Bt. pl.m. 360 schoten.	Valkenburg mei 1940 Oortman Geerlings	Internet			
8370-060b	12-05-40	[…] Bovendien werd vuur ontvangen uit Rhijnvliet en **Zonneveld, welk vuur beantwoord werd door de eigen mortieren** en zware mitrailleurs op de rechter Rijnoever.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 280-281 en kaart 20	Literatuur			
	13-05-40	Hollandse artillerie nam **hoeve Zonneveld onder vuur** waarbij Heyser gewond raakte en niet langer in staat is om het bevel te blijven voeren over I.R. 47.	Katwijkinoorlog Heyser	Internet			
8370-060c	13-05-40	Die nacht ontsnapte Lt. v. Gunsteren uit krijgsgevangenschap uit Valkenburg. Via majoor Mulder, C.22-Dep.Bat., werd de Luitenant naar de cp. van overste Buurman gebracht. Nadat hij daar een verklaring had afgelegd gaf hij op de kerktoren in Katwijk aan de Rijn uitleg over de positie van de Duitsers. De overste gaf naar aanleiding daarvan III-2R.A. de opdracht om bij daglicht **hoeve Zonneveld onder vuur te nemen**. Om omstreeks 5.00 uur bracht III-2 R.A. daarop met de 1e batterij onder res. kapitein Aafjes en 2e Batterij onder res. kapitein Schröder tweemaal een uitwerkingsvuur uit op de **hoeve Zonneveld en het daarbij gelegen bosje**. De hoeve raakte in brand, waarna de daar aanwezige vijanden de vlucht namen in de richting van Rhijnvliet.	Valkenburg mei 1940	Internet			
8370-060c	13-05-40	**Wel bracht III-2 R.A. op die dag omstreeks 5.00, op last van C.-4 R.I., met de 1e en 2e Batterij vuur op de boerderij Zonneveld,** welke in brand geraakte, waarna de daar aanwezige vijanden de vlucht namen in de richting van Rhijnvliet. ')	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 328	Literatuur			
8370-060c	13-05-40	Gedurende den nacht werd opdracht ontvangen van C.-4 R.I. bij het aanbreken van den dag vuur te brengen op het **complex boerderijen Zonneveld** (vt. 29-64), dat door tegenstanders bezet zou zijn. Bij het aanbreken van den dag werden te ± 5.00 **de 1e en de 2e Batterij** achtereenvolgens ingeschoten door den afdeelingsofficier op bovengenoemd complex, **waarna met deze twee batterijen tweemaal een uitwerkingsvuur werd afgegeven**, het tweede vuur met uitschakeling van de (-) grens, zulks naar aanleiding van de waarneming van het eerste vuur. De eigen infanterie meldde hierop: "het uitwerkingsvuur ligt prachtig, **het complex Zonneveld in vlammen**."	Valkenburg mei 1940 - III-2.R.A.	Internet			
	-	III-2 R.A. Het regiment bestond uit **2 Afdelingen met elk 12 stukken 7-veld** en de 3e Afdeling (III-2R.A.) met 12 houwitsers 12,14. (Kaliber 12 cm; na 1911 ingevoerd.)	Valkenburg mei 1940 - III-2.R.A.	Internet			
8370-060c	13-05-40	**Wel bracht III-2 R.A. op die dag omstreeks 5.00, op last van C.-4 R.I., met de 1e en 2e Batterij vuur op de boerderij Zonneveld,** welke in brand geraakte, waarna de daar aanwezige vijanden de vlucht namen in de richting van Rhijnvliet. ')	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 326-328	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8370-060d	13-05-40	Kapt. Oortman Geerlings, C.-II-6R.A.: Afgegeven vuren: 1e Bt. I. geene. 2e Bt. I. vernielingsvuur op vliegtuigen op het vliegveld Valkenburg. II. uitwerkingsvuur op huis N. van den Kerk. III. idem op huis Z. van Valkenburg bij fabriek. 3e Bt. I. uitwerkingsvuur op huis N. van Kerk te Valkenburg. II. **idem op houtrand N. van boerderij Zonneveld**. III. idem Valkenburg […] Verschoten mun.: (*noot T&A: over periode van 11 t/m 14 mei 1940).* 1e Bt. pl.m. 610 schoten, 2e Bt. pl.m. 425 schoten, 3e Bt. pl.m. 360 schoten.	Valkenburg mei 1940 Oortman Geerlings	Internet			
	-	I-6 R.A. Het 6e Regiment Artillerie bestond uit twee Afdelingen **met elk 12 vuurmonden van 7-veld** en een 3e Afdeling met 8 zware 15 houwitser lang 17 en was als divisie-artillerie organiek ingedeeld bij de 3e Divisie.	Valkenburg mei 1940 – 6 R.A.	Internet			
	14-05-40	Op 14 Mei beschikte C.-4 R.I. nog slechts over zijn eigen verzwakte regiment […], I-IV Dep.B.A. en 2-II-6R.A. met een batterij 7 Veld. […] Enige tijd daarna (*noot T&A: na 15.00 uur*) werd uit het dorp Valkenburg vrij veel mitrailleurvuur ontvangen, waarin C.-4 R.I., die wellicht een Duitse uitval verwachtte, de volgende maatregelen nam. Hij droeg omstreeks 15.00 uur 2-II-6 R.A. op, Valkenburg **en later de boerderij Zonneveld, onder vuur te nemen.** Bovendien deed hij omstreeks 16.00 een stuk van de 3e Sectie van M.C.-II-4 R.I. verplaatsen naar de kalkzandsteenfabriek ter versterking van de 1e Sectie van 2-I-1 R.I., terwijl hij kort voor 17.00 de 3e Sectie van 4 C.Mr. de verlaten stelling van de 1e Sectie dezer compagnie bij het tankstation deed bezetten. Het vuur uit Valkenburg werd beantwoord door deze mortiersectie, alsmede door enige sectiën zware mitrailleurs van M.C.-II-4 R.I. en door een sectie van 4-C.PAG.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 328 en 331 en kaart 20	Literatuur			
	14-05-40	Kapt. Oortman Geerlings, C.-II-6R.A.: Afgegeven vuren: 1e Bt. I. geene. 2e Bt. I. uitwerkingsvuur op Valkenburg. II. **idem op boerderij O. van vliegveld Valkenburg** 3e Bt. I. geene […] Verschoten mun.: (*noot T&A: over periode van 11 t/m 14 mei 1940).* 1e Bt. pl.m. 610 schoten, 2e Bt. pl.m. 425 schoten, 3e Bt. pl.m. 360 schoten.	Valkenburg mei 1940 Oortman Geerlings	Internet			
	Meidagen 1940	Beschadigde boerderijen nabij Haagse Schouw en vliegveld Valkenburg: Zonneveld (begin Zonneveldlaan) Rhijnvliet	Portengen (1995), 286	Literatuur			
Luchtfoto	05-06-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld en een zeer groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Wassenaar en de zee. De schaal is daarmee zeer groot, de kwaliteit is redelijk. De foto is geraadpleegd wegens de artilleriebeschietingen van de omgeving van Zonneveld in de meidagen. De luchtfoto is echter van een te slechte schaal en kwaliteit om kraters van artilleriegranaten waar te nemen.	Foto 263 Sortie HNA/031	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Gevechten rond ten zuiden van vliegveld Valkenburg en bij de Maaldrift in de meidagen van 1940 **Zie kaart in bijlage 4c**							
Landing: 7393-001a	10-05-40	Enige tijd na het bombardement [op vliegveld Valkenburg] naderde een groot aantal vliegtuigen, waaruit Z.O. van het vliegveld parachutisten sprongen. Dit zal omstreeks 4.30 zijn geweest. Kort daarna werd een tweede zwerm afgeworpen N.O. van het veld, in het terrein tussen de kleidammen en de Wassenaarse weg. Deze laatst neergekomen daalden dus te midden van de daarheen gevluchte manschappen van de reserve die spoedig grotendeels gevangen werden gemaakt. Daarna drongen deze parachutisten deels op naar het vliegveld, deels in de richting van de dorpen Katwijk aan den Rijn, Katwijk aan Zee en Valkenburg. **De Z.O. van het veld gelanden parachutisten begaven zich in de richting van Wassenaar en de Haagse Schouw.**	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 53 en kaart 4	Literatuur	Verdacht	Landing parachutisten (markingsnummer 7393-001a): In de vroege ochtend van 10 mei 1940 zijn Duitse parachutisten geland op diverse plekken rondom en op het vliegveld. Die zijn door Nederlandse soldaten onder vuur genomen. De beschieting door de Nederlandse troepen betrof echter geweer- en mitrailleurvuur, waarvan de eventueel achtergebleven projectielen geen risico vormen. Ook wordt de kans gering geacht dat er explosieven van de (gesneuvelde) Duitse parachutisten zijn achtergebleven. Deze zullen op maaiveld terechtgekomen zijn, en niet in de grond ingedrongen. Redelijkerwijs kan gesteld worden, dat de slachtoffers en uitrusting kort na de strijd in mei 1940 geborgen zijn en er niets is achtergebleven. Wel kan het zijn dat wapens en munitie in sloten terecht zijn gekomen, echter tevens zullen deze watergangen sinds mei 1940 tenminste eenmaal zijn opgeschooond en explosieven zijn verwijderd. Het onderzoeksgebied is niet verdacht in verband met de landing van de parachutisten en beschieting ervan – direct tijdens en kort na de landing. Oprukken Duitsers na landing (markering 7393-001b: Direct na het landen zijn de diverse Duitse troepen opgerukt richting Wassenaar, De Haagse Schouw, etc. Er hebben hierbij geen grondgevechten of beschietingen plaatsgehad in of nabij het onderzoeksgebied. Beschieting van parachutisten bij auto op de Rijksweg (markeringsnummer 7393-001e): Deze locatie ligt te ver buiten onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn. Oprukken aan weerszijde van de Wassenaarse Wetering op 10 mei 1940 (markeringsnummer 8370-076a): Op 10 mei 1940 kregen Nederlandse troepen opdracht om op te rukken aan weerszijden van de Wassenaarse Wetering richting het oosten om daar een Nederlandse aanval richting Valkenburg te ondersteunen. Ze kwamen echter onder vuur te liggen en trokken zich terug. Hoever ze precies opgerukt waren, is niet bekend en het lijkt erop dat ze niet in het onderzoeksgebied zijn geweest. Daarnaast lijkt het erop dat geen van beide partijen gebruik hebben gemaakt van andere wapens dan geweren en mitrailleurs. Verschoten projectielen van deregelijke wapens vormen geen risico. Posities Duitsers zuid van het vliegveld (8370-076b): In de meidagen zaten Duitse troepen ten zuiden van het toenmalige vliegveld. Ze hebben op verschillende plekken gezet, getuige de kaarten in de boeken van Nierstrasz en de meldingen van (vermoede) Duitse troepen in de Oostmolen, een bosperceel en een schuurtje. Er zijn echter geen meldingen dat ze wapens of munitie hebben achtergelaten. Ter plaatse van delen van deze locaties heeft reeds opsporingsonderzoek plaatsgevonden en daarbij zijn explosieven aangetroffen, echter die zijn niet direct in verband te brengen met de gebeurtenissen in mei 1940. Wel is vrij aannemelijk dat ze (deels) in verband met de later in de oorlog aangelegd delen van het vliegveld te brengen zijn. Er zijn verschoten 20 mm granaten gevonden, maar in mei 1940 is er niet door geallieerde toestellen geschoten - later in WOII wel. De Duitse 2 cm granaten (waaronder hulzen) behoren ook niet tot de uitrusting van de parachutisten, maar is wel munitie van de toestellen die later in WOII hier opgesteld stonden. De Duitse kleinkalibermunitie kan theoretisch van deze gevechten zijn, echter is ook dan opvallend dat ze hier zijn aangetroffen, waar enkele schermutselingen plaatsvonden, maar op overige locaties waar harder gevochten is, bij opsporingsonderzoek ze niet zijn aangetroffen. De aangetroffen krater veroorzaakt door een granaat van 12 cm Oud-Hollands (markeringsnummer 7091-004g) is het enige wat van de strijd in mei 1940 zal zijn, echter er zijn geen meldingen dat men daarmee op deze locatie heeft gemikt en er zijn verder geen sporen van aangetroffen. Deze inslag wordt dan ook als een incidentele afzwaaier gezien van de beschietingen op het vliegveld. Er is niet voldoende feitenmateriaal om het gebied ten zuiden van het vliegveld verdacht te verklaren op achtergelaten Duitse munitie ten tijde van de meidagen 1940. Crash van een Ju-52: Er wordt beweerd dat er op 10 mei 1940 een Junker 52 werd neergeschoten, die vervolgens brandend neerstortte. Of dat daadwerkelijk gebeurd is, of dat het toestel brandend heeft kunnen landen op vliegveld Valkenburg, is onbekend. Ook is niet bekend waar het toestel neergekomen is. Er kan zodoende geen verdacht gebied afgebakend worden op basis van deze melding.	Bosperceel: Deelgebied A10 Oostmolen: Deelgebied A11 Ruïne: Deelgebied A12
Oprukken Duitsers: 7393-001b	10-05-40	Van de Duitse valschermtroepen, die in de vroege ochtend Z.O. van vliegveld Valkenburg waren geland, **waren niet alleen groepen opgerukt naar de brug bij de Haagse Schouw, maar ook naar de Maaldrift en de N.O. rand van Wassenaar.** (…) Dit was ook op 10 mei geschied, zodat C.-1 R.H.M. na 2.00 slechts beschikte over zijn staf, het 2e Eskadron, het mitrailleureskadron (min twee sectiën), het eskadron pag. (twee sectiën van twee stukken 4.7) en de sectie mortieren. (…) Van 4.30 af kwamen van alle zijden berichten binnen omtrent gelande parachutisten, in verband waarmede C.-1 R.H.M. reeds enige maatregelen deed nemen. De juistheid hiervan werd bevestigd door een kort na 5.00 ontvangen bevel van C.-Vg.H., om de tussen vliegveld Valkenburg en Wassenaar gelande vijand aan te grijpen en te vernietigen. Op dat moment had C.-1 R.H.M. reeds de volgende bevelen verstrekt. Omstreeks 4.35 aan C.-2e Esk.: zendt een verkenningspatrouille in de richting van de Haagse Schouw met opdracht vast te stellen of reeds parachutisten zijn gedaald. Omstreeks 4.40 aan C.-St.-1 R.H.M.: verken en bezet zo mogelijk de brug bij de Haagse Schouw. Parachutisten zijn in die richting gedaald; aan C.-2e Esk.: parachutisten dalen bij Maaldrift en Haagse Schouw; onverwijld in zo breed mogelijk front aanvallen; aan C.-M.E.: meldt U bij c.-2e Esk. Te Wassenaar. Omstreeks 4.50 aan C.-Esk.pag.: stuur een sectie naar kunstweg Den Deijl-Haagse Schouw, noord van Zuidwijk, alwaar St.-1 R.H.M. en een gedeelte van 2-1 R.H.M. reeds in gevecht zijn met parachutisten, die geland zijn op de Maaldrift. Stuur een andere sectie ter ondersteuning van het M.E. naar driesprong kunstwegen zuid van Rijksdorp. De gang van zaken was als volgt. De door C.-2e Esk. Uitgezonden patrouille kwam ter hoogte van de Maaldrift onder verrassend vijandelijk vuur en geraakte daardoor uiteen. De commandant reed met een aantal manschappen door naar de Haagse Schouw, de overigen maakten keert en reden naar Wassenaar terug, waar zij C.-2e Esk. Inlichtten. 2-1 R.H.M. rukte omstreeks 5.00 met een peloton als spits langs de autoweg op. Dit peloton kreeg opdracht, gedaalde parachutisten op en aan de weg naar de Haagse Schouw onverwijld aan te grijpen. De beide andere pelotons werden door de eskadronscommandant gedirigeerd naar de driesprong van kunstwegen bij de N.W. punt van de Maaldrift, waar nadere bevelen moesten worden afgewacht. De E.C. ging met zijn commandogroep vooruit langs de autoweg tot de driesprong bij Landlust, waar hij het spitspeloton aantrof dat in een vuurgevecht was gewikkeld met **parachutisten die op de weg stelling hadden genomen achter enige auto's.** C.-St.-1 R.H.M. was intussen ook bij Landlust aangekomen en had zijn manschappen een opstelling doen innemen rechts van de autoweg. **Enige tijd later arriveerde de 2e Sectie pag., waarvan één stuk nabij de weg in stelling kwam. Er ontwikkelde zich een vuurgevecht met de vijand, die zich zowel op als links van de weg had vastgezet.** Omstreeks 5.30 openden enige overvliegende Duitse jagers het vuur en daalden talrijke transportvliegtuigen in de richting van het vliegveld Valkenburg. Tijdens een vuurpauze verplaatste de E.C. zich per motor naar de noordwestelijke punt van de Maaldrift, waar hij een zijner pelotons aantrof. Het andere peloton had een opstelling ingenomen N.W. van de brug over de Wassenaarse Wetering. De E.C. deed een patrouille uitzenden in de richting van het vliegveld. Omstreeks 6.30 berichtte hem C.-1 R.H.M., dat een regiment infanterie	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 154-159 en kaart 10	10-05-40			
Para's bij auto's: 7393-001e							

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Oprukken langs wetering: 8370-076a Locatie Duitse troepen: 8370-076b		van Leiden uit in opmars was naar Valkenburg. C.2e Esk. Kreeg bevel deze opmars zoveel mogelijk te steunen. **Hij deed daarop de beide noordwestelijke pelotons verkennend voorwaarts gaan ter weerszijden van de Wassenaarse Wetering.** **Omstreeks 8.00 ontving hij bericht, dat beide pelotons in een vuurgevecht waren gewikkeld, dat nog geen eigen troepen uit Leiden waren waargenomen en dat het noordelijke peloton gezichtsverband had met delen van het M.E., in stelling op de kunstweg naar Katwijk aan den Rijn.** Korte tijd later (noot T&A: na 8.00) landde op de Maaldrift een vijandelijk vliegtuig, waarvan de inzittenden zich in westelijke richting verplaatsten. (…) Aangezien de verbinding met de autoweg hierdoor bedreigd werd en bovendien de commandant van het meest noordelijke peloton berichtte, dat hij onder vijandelijk druk langzaam terug ging, gelastte de E.C. de terugtocht voor beide pelotons in Z.W. richting. Omstreeks 9.30 ontving hij van C.-1 R.H.M. bevel op Wassenaar terug te gaan. Daar de vijand intussen tot de westrand van de Maaldrift en tot de Hogeboomse weg doorgedrongen bleek te zijn, moesten de commandogroep en het middelste peloton dwars door het terrein terug gaan, waardoor een aantal motorrijwielen verloren ging. Na aankomst te Wassenaar werd in opdracht van C.-1 R.H.M. stelling genomen in de N.O rand van het dorp tussen de autoweg en de Zijl Wetering. Deze stelling is de rest van de dag bezet gebleven. De vijand zette zich vast aan de W. en N.W. rand van de Maaldrift en deed geen pogingen naar Wassenaar door te dringen. Het peloton aan de autoweg en St.-1 R.H.M. waren reeds omstreeks 9.00 op bevel van de regimentscommandant op Deileroord teruggenomen. Intussen was het M.E. (min twee sectiën), na aanvankelijk op last van C.-1 R.H.M. naar de Maaldrift te zijn afgemarcheerd, waar de E.C. tevergeefs getracht had in verbinding te treden met C.-2-1 R.H.M., in stelling gekomen aan de autoweg tussen Zuidwijk en Landlust. Op last van de C.-1 R.H.M. werd het kort na 5.00 vandaar verplaatst naar de kunstweg Wassenaar-Katwijk aan den Rijn, waar het in stelling kwam 800 m N.O. van de uitzichttoren, front N.O. (…) Om 11.30 bereikte de compagnie (C.-4-Dep.Bat.Gr.) het gemeentehuis te Wassenaar, waar zij van C.-1 R.H.M. opdracht ontving vijandelijke parachutisten, die waren doorgedrongen oost van de weg naar Haagse Schouw en zich vermoedelijke bevonden in het bedekte terrein bij Zuidwijk, aan te grijpen en te vernietigen. De compagnie rukte oost van de kunstweg op en bereikte zonder vijand te hebben ontmoet bedoeld terrein, waar zij zich vast zette. Uit de richting Maaldrift werd vuur ontvangen. Omstreeks 18.00 beval C.-1 R.H.M. dat de compagnie in westelijke richting moest oprukken ter zuivering van het terrein tussen de Maaldrift en Wassenaar. Tijdens de gereedstelling voor deze opmars werd vuur ontvangen uit de richting Maaldrift en bovendien rugvuur uit de richting van de Haagse Schouw, waardoor een sergeant en vier soldaten lichte verwondingen opliepen. C.-4-Dep.Bat.Gr. verzocht C.-1 R.H.M. om toezenden van zware mitrailleurs, maar aangezien deze niet beschikbaar waren, zond laatstgenoemde de 2e Sectie pag. Deze kwam in stelling en nam de huizen op de Maaldrift onder vuur. Omstreeks 19.00 kreeg C.-4-Dep.Bat.Gr. van C.-1 R.H.M opdracht, zijn compagnie geheel terug te trekken op Zuidwijk, aangezien eigen infanterie, oprukkende uit de richting Haagse Schouw, de Maaldrift zou zuiveren. De compagnie bracht de nacht van 10 op 11 mei door in het bedekte terrein bij Zuidwijk.				<u>Artillerievuur op de Oostmolen (markering 8370-078):</u> Volgens enkele bronnen werd de Oostmolen in de meidagen van 1940 meermaals onder vuur genomen door 6-veld-geschut. Dit wordt bevestigd door melding van schade aan de molen de maand na de gevechten. De directe omgeving van de locatie waar de molen stond tijdens WOII is verdacht op de aanwezigheid van verschoten granaten van dat geschut. <u>Verkenning van zuidelijke rand van het vliegveld op 13 mei 1940 (markeringsnummers 8370-077a en -077b):</u> Op 13 mei 1940 werd vanuit de noordwestrand van Maaldrift een verkenning uitgevoerd richting Oostmolen en de zuidrand van het vliegveld. In de molen werden Duitse granaten aangetroffen, maar geen Duitse troepen. De verkenners werden door Duitsers met geweren en mitrailleurs beschoten. Bij terugkomt werd bevel gegeven om de plek van waar de verkenners waren beschoten, een stukje bos op circa 1 kilometer vanaf de brug in de Hogenboomseweg over de Zijlwetering, onder vuur te nemen met 6 veld geschut. Daarop werd waargenomen dat vier Duitse soldaten uit de bossen richting zandruggen bij het vliegveld terugtrokken. De granaten in de molen zijn ongetwijfeld verwijderd, aangezien de molen is afgebroken. De verschoten projectielen van de geweren en mitrailleurs vormen geen risico, maar de verschoten 6 veld-granaten wel. De directe omgeving van betreffende bosjes is verdacht. Er werd ook melding van een schuurtje in de directe nabijheid gemaakt, maar de locatie daarvan is niet precies bekend. 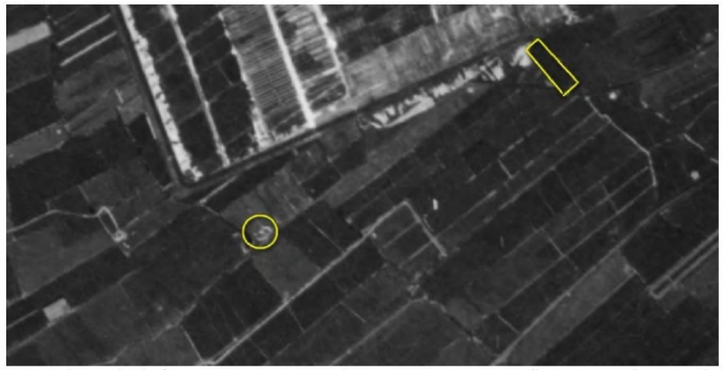 Uitsnede uit luchtfoto 263, sortie HNA/031 van 5 juni 1940 (bron: ACIU). De gele cirkel markeert de locatie van Oostmolen, de rechthoek de contour het gemelde bosperceel. <u>Aanval en beschietingen met PAG richting ruïne en Albertushoeve (markeringsnummers 8370-079a, -079b en -079c):</u> Op 14 mei 1940 werd nog een poging gedaan richting Albertushoeve een aanval uit te voeren vanuit het zuiden. Bij de Ruigelaan stuiten ze op weerstand vanuit de ruïne, die onder vuur wordt genomen met PAG. Even verderop gebeurt hetzelfde: vanuit een boerderij worden ze beschoten en weer wordt het PAG ingezet. Bij dit laatste worden maar zes schoten gelost. Het is onbekend hoeveel schoten zijn gelost op de ruïne. Ter plaatse kunnen nog projectien van het PAG aanwezig zijn in de ondergrond. Voor de omgeving van de boerderij waar zes schoten op gelost zijn, geldt dat de aanwezigheid van dergelijke granaten door deze gebeurtenis vrijwel uitgesloten kan worden. Er werden slechts zes schoten gelost, vanaf korte afstand. De maximale indringing van de projectielen is beperkt en de hoeve is reeds gesloopt en de gehele omgeving is naoorlogs heringericht.	
<u>Crash:</u> Geen	10-05-40	Om 10 mei ’s morgens door de eerste boven Valkenburg verschijnende vliegtuigen gealarmeerd, begaven kapitein De Kruijf van Dorssen, reserve eerste-luitenant-waarnemer D. Kuipers en enig personeel van de Buitendienst zich naar de gebouwen aan de Maaldrift, waar zij om 3.40 aankwamen. Omstreeks 4.10 waren daar ongeveer 25 onderofficieren en manschappen verzameld. Onder leiding van de beide officieren werd onmiddellijk munitie uitgedeeld. (…) Omdat de vliegtuigen op ongeveer 3 m hoogte over de daken van de gebouwen vlogen om op het vliegveld Valkenburg te landen, was het nog mogelijk met een waarnemersmitrailleur, die in de autocolonne aanwezig was, één **Ju-52 zodanig te beschieten, dat hij achter de Maaldrift op het weiland neerkwam**, waar hij verbrandde. (…)	Molenaar (1970), pag. 548-550	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Oprukken Duitsers: 7393-001b		Enige tijd later werd toen teruggetrokken op de **Rijksstraatweg voor de gebouwen**, omdat daar betere dekkingsmogelijkheden waren tegen **het mitrailleurvuur van de aanvallende vliegtuigen.** Door het mitrailleurvuur werden verschillende huzaren-motorrijders getroffen, maar van het personeel van de Buitendienst werd gelukkig niemand geraakt. Daar het duidelijk zichtbaar was, dat **de Duitsers zich door het terrein voortbewogen in de richting van de Maaldrift en de Rijksstraatweg Wassenaar – Leiden** en de telefoonverbindingen van het emplacement Maaldrift reeds waren stukgeschoten (…) In verband daarmee gaf hij aan de 25 onder zijn bevel staande manschappen opdracht de automobielen en motorrijwielen in ploegen onder de bomen bij De Kievit op te stellen. (…) Kapitein De Kruijff van Dorssen bleef bij de Maaldrift tot alle automobielen en het personeel vertrokken waren. (…) De colonne werd bij het overbrengen van De Kievit naar 's-Gravenhage verschillende keren bestookt door aanvallende vliegtuigen, waardoor één herstelautomobiel onklaar werd geschoten en moest worden achtergelaten, terwijl verschillende andere wagens werden getroffen. Met deze verplaatsing naar 's-Gravenhage was voor het personeel van de Maaldrift de strijd ten einde.				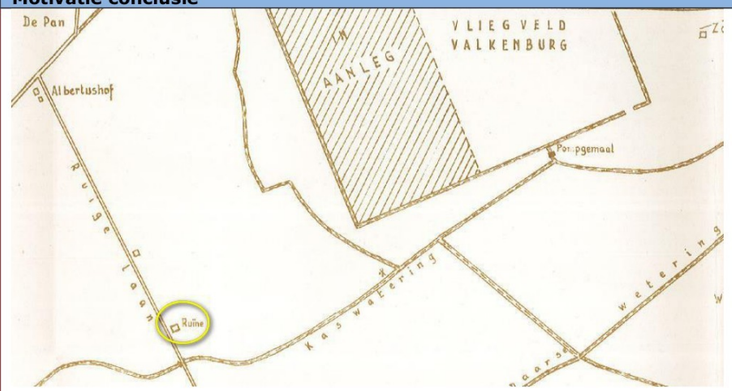 Uitsnede uit kaart 16 van Nierstrasz, III Deel 4 A&D. Ruïne staat gemarkeerd met de gele cirkel.	
Oprukken langs wetering: 8370-076a Locatie Duitse troepen: 8370-076b	10-05-40	Tijdens een vuurpauze begaf C.-2-1 R.H.M., die inmiddels het gezichtsverband met zijn commandogroep had verloren, zich achterop de motor van een ordonnans naar 1-2-1 R.H.M. en 3-2-1 R.H.M. Twee groepen van 1-2-1 R.H.M. bevonden zich bij de driesprong aan de noordwestelijke punt van Maaldrift, terwijl de derde groep een vooruitgeschoven positie in oostelijke richting had ingenomen. 3-2-1 R.H.M. bevond zich ten noordwesten van de brug over de Wassenaarse Wetering. Er werd een patrouille in de richting van het vliegveld Valkenburg uitgezonden, die de Wassenaarse Wetering niet direct kon overschrijden en daarom eerst in noordoostelijke richting voorwaarts ging. Hierbij werden al snel in het voorterrein vijandelijke parachutisten waargenomen. Bij verder doorstoten raakte de patrouille tussen de vijand verzeild, maar men wist uit te wijken en zich later weer aan te sluiten. Omstreeks 6.30 uur kreeg C.-2-1 R.H.M. bevel om een Nederlandse infanterie-eenheid, die uit Leiden tegen Valkenburg zou oprukken, zoveel mogelijk te ondersteunen. **Hij gaf 1-2-1 R.H.M. en 3-2-1 R.H.M. opdracht aan weerszijden van de Wassenaarse Wetering verkennend voorwaarts te gaan.** Hierna begaf C.-2-1 R.H.M. zich weer naar de rijksweg om contact te zoeken met de commandogroep en 2-2-1 R.H.M. **Om circa 8.00 uur werd bericht ontvangen dat de twee noordelijke pelotons in een vuurgevecht waren gewikkeld.** Kort hierna landde op Maaldrift een vijandelijke transporttoestel met luchtlandingstroepen. Na te zijn uitgestegen rukten deze vijandelijke troepen op naar de westrand van Maaldrift. C.-2-1 R.H.M. zag de verbinding van 1-2-1 R.H.M. en 3-2-1 R.H.M. met de weg bedreigd en meldde dit aan de regimentscommandant. Tegelijkertijd werd bericht ontvangen dat 3-2-1 R.H.M. langzaam door de vijand werd teruggedrongen, waarna beide pelotons opdracht kregen om in zuidwestelijke richting terug te trekken.	Valkenburg mei 1940 - huzaren	Internet			
Oprukken langs wetering: 8370-076a	10-05-40	*Dagboek van de commandant van het 2e eskadron van het 1e regiment Huzaren motorrijder ritmeester A.C. Eland.* Circa 6.30. Kort hierna bericht van C.-1 R.H.M. Een regiment infanterie van uit Leiden in opmarsch in W.-ri. op Valkenburg. Opdracht: Deze beweging zoo mogelijk te steunen. In verband hiermede het peloton à 2 groepen ten N. van Maaldrift, daarop opdracht gegeven naar de driesprong van kunstwegen te gaan, bij Zonnevelds en van daaruit verkennend voorwaarts te gaan ri. Watermolen. Zeer kort daarop in O.-ri. circa een sectie troepen te voet waargenomen, gaande in N.W.-ri. ongeveer bij Ommendijksche. Door den kijker eigen troepen zeker meenen vast te stellen. Den P.C. van het nog aanwezige peloton hiervan mededeeling gedaan en hem opdracht gegeven vanaf een punt iets ten N. van de br. over de Wassenaarsche Wetering in NO.-ri. in breed front voorw. te gaan. De reeds gegeven bevelen aan het andere peloton liet ik onveranderd. Circa 7.17 (…) **Geleidelijk aan kwamen eenige berichten binnen, die meldden dat circa 8.00 uur beide pelotons in vuurgevecht waren geraakt. Het N. peloton ten Z.W. van de Watermolen, het andere peloton ten Z.v.d. Oud Watermolen**. Het N.-ste peloton	409-480008	NIMH			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		meldde bovendien dat het gezichtsverband had et deelen van het M.E., opgesteld op de kunstweg naar Katwijkj. (…)					
Oprukken langs wetering: 8370-076a	10-05-40	*Gevechtsberichten van de commandant van het 2e eskadron van het 1e regiment Huzaren motorrijder ritmeester A.C. Eland.* (…) Kort hierna bericht van C.-1 R.H.M. Een regiment infanterie vanuit Leiden in opmarsch in W.-ri. op Valkenburg. Opdracht: Deze beweging z.m. te steunen. In verband hiermede het peloton à 2 groepen ten N. van Maaldrift, daarop opdracht gegeven naar de driesprong van kunstwegen te gaan, bij Zonnevelds en van daaruit verkennend voorwaarts te gaan ri. Watermolen. Zeer kort daarop in O.-ri. circa een sectie troepen te voet waargenomen, gaande in N.W.-ri. ongeveer bij Ommendijksche. Door den kijker eigen troepen zeker meenen vast te stellen. Den P.C. van het nog aanwezige peloton hiervan mededeeling gedaan en hem opdracht gegeven vanaf een punt iets ten N. van de br. over de Wassenaarsche Wetering in NO.-ri. in breed front voorw. te gaan. De reeds gegeven bevelen aan het andere peloton liet ik onveranderd. (…) **Geleidelijk aan kwamen eenige berichten binnen, die meldden dat circa 8.00 uur beide pelotons in vuurgevecht waren geraakt. Het N. peloton ten Z.W. van de Watermolen, het andere peloton ten Z.v.d. Oud Watermolen**. Het N.-ste peloton meldde bovendien dat het gezichtsverband had et deelen van het M.E., opgesteld op de kunstweg naar Katwijkj. (…)	409-480009	NIMH			
	10-05-40	**Omgeving Maaldrift** In de loop van de morgen vermoedde men de aanwezigheid van Duitsers in de Oostmolen, een poldermolen aan de oostrand van het vliegveld. Een sectie pantserafweergeschut nam om 13.15 uur deze molen onder vuur, waardoor deze in brand raakte. De draaiende en brandende wieken van de molen waren over grote afstand zichtbaar en leverden een indrukwekkend schouwspel op. Deze molen van molenaar Jan C. van Rijn stond in de gecombineerde Ruigelaanse- en Zonneveldsepolder vlakbij Valkenburg. 	Hazenberg (1995), 144	Literatuur			
Luchtfoto	10-05-40	Deze foto is geraadpleegd vanwege landingen van Duitse parachutisten ten zuidoosten van vliegveld Valkenburg in de vroege ochtend van 10 mei 1940. De foto is van een matige kwaliteit en schaal. Daardoor is de foto niet bruikbaar voor analyse van artilleriekraters. Op basis van de zichtbaar nog vliegende vliegtuigen en in de velden liggende parachutes, kan gesteld worden dat de foto is genomen in de ochtend toen aanvullende vluchten naar vliegveld Valkenburg werden gemaakt. Op de foto is met de letter ‘A’ de zone aangemerkt waar een deel van de Duitse parachutisten landde. Duidelijk zichtbaar zijn de witte stippen van de door de Duitsers achtergelaten parachutes. Tevens is het vliegtuig zichtbaar dat in Maaldrift is geland – gemarkeerd met een “E”.	RL2II-957 Foto 298a 1:20.000	Bundesarchiv-Militärarchiv			
	12-05-40	In de vroege ochtend van 12 mei hadden de troepen te Wassenaar en omgeving de volgende opstellingen ingenomen. Maaldrift e.o. bleef bezet door het gros van II-1 R.I., n.l.: 2-II-1 R.I. (min twee sectiën), 3-II-1 R.I. (min twee sectiën) en M.C.-II-1 R.I. Aan dit bataljon waren toegevoegd: een sectie van 1 C.Pag, opgesteld aan de autoweg nabij cp.-C.-II-1 R.I., een sectie van 4 Bt.6 veld bij Landlust, **een sectie van 1 Bt.6 veld bij de driesprong aan de N.W.punt van de Maaldrift** en **een sectie van 1 C.Mr., waarvan de opstellingsplaats onbekend is**.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 281-283 en kaart 21	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Zoals uit de schets (kaart 21) blijkt, waren de beschikbare tirailleursectiën zodanig opgesteld, dat de Maaldrift in N. en N.W. richting werd beveiligd en tevens door vuur kon worden bestreken. De tirailleursectie van 2-II-1 R.I. aan de autoweg ter hoogte van Zuidwijk, en de sectie van .C.-II-1 R.I. bij Deileroord vormden de verbinding met de troepen te Wassenaar. (…) II-1 R.I. c.a. (…) Omstreeks 14.40 wierpen enige vijandelijke vliegtuigen parachutes af in de polder N.O. van de Maaldrift. Onder de persoonlijke leiding van de B.C. begaf zich een groep van de bij Landlust geplaatste sectie het voorterrein in, om het gedropte materieel te bemachtigen. Aangezien verschillende eigen vuurorganen intussen het vuur hadden geopend, was deze onderneming niet van gevaar ontbloot. Later in de middag werd vijandelijk mortiervuur gebracht op de 3e Sectie van de 3e Compagnie en vijand vermoed in het polderterrein tussen vliegveld Valkenburg en de Korte Wetering. C.-II-1 R.I. liet verschillende verdachte punten in deze terreinstrook onder vuur nemen door de sectiën 6 veld bij Landlust en aan de N.W. punt van de Maaldrift en door zware mitrailleurs. (…) Verdere bijzonderheden deden zich bij II-1 R.I. niet voor.					
	12-05-40	Verslag gegevens van de commandant van de 1e batterij 6 veld, 1e luitenant T.C.Dijxhoorn (…) Zondag 12 mei stelde ik mij in verbinding met 6.II-1 R.I. en kwam 1 sectie in stelling op de weg vt. 29-63 bij boerderij Landlust en bracht vuur op de boerderijen bij vliegveld Valkenburg, de andere sectie in de voorste lijn bij vt. 28,5- 63,10 en **bracht vuur bij dag en bij nacht op de molen en boerderijen bij Vliegveld Valkenburg**, alwaar de vijand 's-Nachts verbleef (…)	409-477016	NIMH			
<u>Vuur op molen:</u> 8370-078 <u>Verkenning:</u> 8370-077a <u>Inzet 6-veld:</u> 8370-077b	13-05-40	Majoor Tielrooy (C.-II-1 R.I.), vergezeld door Lt Dirks, Lt. Dyxhorn, Lt. Broersma (C.-2-II-1 R.I.) en de groep van Lt. Hennes (C.-Vbd.A), **begaf zich om 10.00 van bovengenoemde brug (noot T&A: hiermee wordt de brug over de Zijlwetering in de Hogeboomseweg bedoeld) ter verkenning naar de watermolen, de Oostmolen**, nabij de zuidpunt, aan de Kaswatering, van het vliegveld Valkenburg, uit welke richting enige malen vuur was ontvangen. De molen werd bereikt en onbezet bevonden, maar tijdens de terugtocht naar de brug werd gevuurd uit een bosje**, 500 m noordoost van de molen. Tielrooy liet daarom dit bosje en een dicht daarbij gelegen schuurtje onder vuur nemen door de sectie 6 veld van 1 Bt.6 veld,** die bij de boerderij noordwest van de brug in stelling was gekomen, alsmede door enige lichte mitrailleurs. Men nam waar, dat een viertal Duitsers uit het schuurtje vluchtte en de wijk nam in de richting van het vliegveld. C.-1 Bt.6 veld, de Luitenant Dyxhoom beschreef de verkenning: *Met de batterij zijn we steeds verder voorwaarts gegaan. Ik ben opgerukt met twee mitrailleurgroepen aan weerszijden van mij en in stelling gekomen op de hoek van de Ruigelaan. Daar kregen we vuur van de Duitsers die op ongeveer 80 meter voor ons zaten. We hebben ons op de weg geworpen om te dekken. Van de begeleidende infanteristen kregen we geen steun omdat zij zich ook dekten.* ***Het stuk, dat nog met een brisantgranaat geladen was, heb ik op goed geluk afgeschoten in de richting van het vijandelijke vuur****. Daardoor staakte het vijandelijk vuur een poosje. Kenter en ik hebben een soldaat, die gewond was, langs de weg naar een boerderij gedragen waar wij hem gedekt achter het huis legden. Daarop is Kenter voorwaarts gegaan naar de ons dekkende mitrailleur ter ener zijde om deze te waarschuwen; een andere soldaat is door een droge sloot naar de andere mitrailleur gegaan. De mitrailleurs hebben ons met vuur gedekt. Wij hebben met de linker sectie vier tot zes kartetsen afgevuurd. De vijand is voor dit vuur in een greppel in dekking gegaan. Toen heb ik zo snel mogelijk de batterij laten terugbrengen naar de Hogeboomseweg. Een afstand van ongeveer vijftig meter die wij in flankmars voor de vijand hebben afgelegd. Het is geschied met de normale bespanning voor de stukken.* Dpl. Kpl. C.A.M. Kenter van 1-Bat.6 Veld werd onderscheiden met een Bronzen Kruis. De motivatie van het K.B. no. 11 van 24 juni 1950 [92] *Heeft zich door moedig optreden tegenover ds vijand onderscheiden door in het tijdvak van 10-14 Mei 1940, ingedeeld als korporaal verkenner bij de 1e Batterij 6 Veld, geheel vrijwillig op onverschrokken*	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		en voorbeeldige wijze deel te nemen aan een aantal gevaarvolle verkenningen in de richting van het vliegveld Valkenburg. *In het bijzonder door op 13 Mei 1940, ingedeeld bij een verkenningspatrouille onder bevel van een officier naar het vliegveld Valkenburg, over een vaart te zwemmen en zich naar een molen, welke tot op dat ogenblik door de vijand was bezet geweest en waaruit vijandelijk vuur was ontvangen, te begeven en na de benedenverdieping daarvan te hebben onderzocht, van een lekgeschoten boot een overgang over de vaart tot stand te brengen opdat de rest van de patrouille dit water zou kunnen overschrijden.* *Voorts door met de patrouille op het vliegveld door te dringen, alwaar hij onder zwaar vijandelijk vuur kwam, waaraan hij zich op koelbloedige wijze wist te onttrekken.* *Tenslotte door, toen bij de batterij als gevolg van een vuuroverval op korte afstand een soldaat werd gewond, deze gewonde met zijn batterijcommandant in veiligheid te brengen.*					
Verkenning: 8370-077a Inzet 6-veld: 8370-077b	13-05-40	Gevechtsberichten van de commandant van het IIe bataljon van het 1e regiment infanterie majoor N.J. Tielrooy. C.-II-1 R.I. met zijn adjudant, C.-I Bat.6 veld en een groep van de bezetting van de boerderij bij de brug over de Zijlwetering **verrichten ten circa 10.00 een terreinverkenning naar de Molen** circa 600 m N. van de brug over de Zijlwetering en naar het vliegveld Valkenburg. Op den terugweg vuurt de vij. vermoedelijk uit een boschperceel op circa 500 m afstand en van de eigen opstellingen gescheiden door een breede watering. Na terugkomst op de boerderij aan de **Zijlwetering het vuur met lt. mitr. en 6 veld geopend op boschperceel en nabijgelegen schuurtje (afstand circa 1 km),** waarop een viertal Duitschers uit het schuurtje vluchten en de wijk nemen naar een zandhoop bij het vliegveld. (…)	409-477028	NIMH			
Verkenning: 8370-077a	13-05-40	Verslag gegevens van de commandant van de 1e batterij 6 veld, 1e luitenant T.C.Dijxhoorn (…) hetgeen door **een verkenning** die met vrijwilligers van de Artillerie en Infanterie onder leiding van de Majoor Tielrooy **gemaakt werd naar de molen en vliegveld Valkenburg zelf**. Bij deze verkenning ontvingen wij mitr. vuur van de vijand zich genesteld had. De reserve gehouden sectie werd ter beschikking gesteld van 6.- III-1 R.I. (…)	409-477016	NIMH			
Aanval richting ruïne: 8370-079a Vuur op ruïne: 8370-079b Vuur op boerderij: 8370-079c	14-05-40	Gevechtsberichten van de commandant van het IIe bataljon van het 1e regiment infanterie majoor N.J. Tielrooy. C.-II-1 R.I. geeft order aan C.-2-II-1 R.I. om met twee groepen onder Lt. Steenge **de ruïne aan de Ruigelaan te doen bezetten** en met twee grn. De boererij Bellestein en een boerderij circa 100 m N.O. daarvan. (…) Omstreeks 12.00 wordt de sectie zw.mitr. van Lt. Hofstee door den vij. hevig onder vuur genomen. Omstreeks 12.30 wordt deze sectie door kleine groepjes Duitschers op zijn li.flank aangevallen en verlaten de bedieningsmanschappen reeds het li.stuk (zij nemen het bodemstuk mede). Lt. Hofstee doet terstond één groep tir. Van de boerderij aan de Zijlwetering ter versterking oprukken. De bedieningsmanschappen keeren weer bij hun stuk terug. C.-II-1 R.I. doet de aangewezen groepen onder Lt. Steenge per vrachtauto oprukken en geeft aan C.-M.C.-II-1 R.I. bevel de sectie zw. Mitr., opgesteld bij den driesprong aan de Westpunt van de Maaldrift in stelling te brengen bij den driesprong van Oostdorp. Z. van de boerderij Bellestein. Onder vrij hevig vij.vuur, doch zonder verliezen bereiken allen hun opstelling; alleen de ruïne blijkt door Duitschers bezet te zijn. Tijdens het vuur op de sectie van Lt. Hofstee wordt één man doodelijk getroffen. Bij driesprong Oostdorp is nog steeds geen verband met II-1 R.I. verkregen. (…) De Kapitein Bloemhoff doet onverwijld **een stuk Pag. in stelling brengen en de ruïne aan de Ruigelaan onder vuur nemen**, waarop Lt. Steenge met één groep tir. de ruïne bezet. De Duitschers trekken terug naar een volgende boerderij; **het stuk Pag. wordt bij de ruïne in stelling gebracht en het vuur op de boerderij geopend. Bij het zevende schot springt het projectiel ontijdig**. Eenige manschappen worden gewond en het stuk is onklaar. De Duitschers vuren niet alleen in front, doch ook in den rug, waarop het stuk Pag. en de Gr.tir. terugtrekken tot bij den driesprong. Ten circa 16.00 blijken de Duitschers te zijn teruggetrokken en schuift Lt. Steenge een halve Gr.tir. vooruit tot vóór de ruïne. De ruïne zelf ligt naar alle zijden te veel open voor een bezetting.	409-477028	NIMH			
8370-078	Mei 1940	Vereeniging Oud Leiden. 13 juli 1940.	Allemolens	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Aan den Heer Voorzitter van de Vereeniging de Hollandsche Molen te Amsterdam Hooggeachte Heer van Tienhoven, De oorlog heeft helaas ook in Rijnland twee molen-slachtoffers gebracht. In de spannende dagen, die achter ons liggen, werd de ronde steenen watermolen van den Gecombineerden Ruigelandsche en Zonneveldschepolder te Valkenburg (Z.H.) eenigszins beschadigd (…)					
Crash van Ju-52 van Stab I/KGzbV1 bij Maaldrift op 10 mei 1940							
7393-003	10-05-40	Ju-52 van Stab I/KGzbV1 om 0925 uur neergekomen en verbrand op weiland achter MAALDRIFT. 13 Duitsers gesn..	Brongers (2008)	Literatuur	Onverdacht	Er zijn diverse bronnen die melding doen van het neerkomen van een Ju-52 bij Maaldrift op 10 mei 1940. Opvallend genoeg worden er uiteenlopende tijden en oorzaken gemeld, wat doet vermoeden dat er meerdere Ju-52's zijn neergekomen. De twee primaire bronnen, Molenaar en Nierstrasz, melden tegengestelde verhalen: ✓ De melding uit Molenaar (1970) geeft een tijdstip aan van zeer vroeg in de ochtend, circa rond 5 uur. Er wordt door Nederlandse troepen gemeld dat ze het toestel neerschoten, dat vervolgens in een weiland terecht kwam en verbrandde. ✓ In Nierstrasz wordt gemeld dat na 8 uur een toestel een landing maakte en de inzittenden uitstapten en zich in westelijke richting verplaatsten. Met name opvallend daaraan is, dat beiden vrij specifieke, elkaar tegensprekende informatie geven, gebaseerd op getuigenverklaringen. Het vermoeden rijst dan, dat er twee toestellen neergekomen zijn. Andere bronnen lijken met name de melding van Molenaar te bevestigen, namelijk een toestel dat verbrandde en waarbij de inzittenden omkwamen. Echter, daar wijkt het tijdstip nog meer af, namelijk circa 9.30 uur. Op basis van het feitenmateriaal kan alleen met zekerheid gesteld worden dat er een Ju-52 in Maaldrift terecht is gekomen achter het Ammonslaantje. Dit wordt bevestigd door diverse bronnen en de luchtfoto. Of er een tweede toestel is neergekomen, is niet zeker. Op basis van het feitenmateriaal kan gesteld worden dat het toestel aan het Ammonslaantje ver genoeg buiten onderzoeksgebied viel om erop van invloed te zijn. Er is niet genoeg feitenmateriaal om te stellen dat er een tweede toestel is neergestort en ook zijn er geen aanwijzingen waar dit in het onderzoeksgebied geweest zou zijn.	Onverdacht
	10-05-40	Om 09.30 uur kwam een Ju 52/3m neer bij Maaldrift, Wassenaar. Deze werd neergeschoten door een Fokker T-V.	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Omdat de vliegtuigen op ongeveer 3 m hoogte over de daken van de gebouwen vlogen om op het vliegveld Valkenburg te landen, was het nog mogelijk met een waarnemersmitrailleur, die in de autocolonne aanwezig was, één Ju-52 zodanig te beschieten, dat hij achter de Maaldrift op het weiland neerkwam, waar hij verbrandde. (…) Noot T&A: De omschrijving heeft betrekking op de eerste groep Duitse Ju-52's die die ochtend erg vroeg overkwamen.	Molenaar (1970), pag. 549	Literatuur			
	10-05-40	Korte tijd later (noot T&A: na 8.00) landde op de Maaldrift een vijandelijk vliegtuig, waarvan de inzittenden zich in westelijke richting verplaatsten. (…) In kaart 10 staat indicatief aangegeven waar het toestel neerkwam.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 156 en kaart 10	Literatuur			
	10-05-40	Foto van een deels verbrandde Ju-52 in een weiland, met als onderschrift: "This Junkers Ju-52 of Stab I/KGzbV1 crashed on the grassland at Maaldrift on 10 May 1940. It caught fire and fourteen Germans were killed." Noot T&A: De foto kan niet van het genoemde toestel zijn, aangezien links op de foto een deel van een tweede toestel zichtbaar is, terwijl er slechts één toestel hier neergekomen zou zijn. Vermoedelijk is de foto van vliegbasis Valkenburg.	Traces of War	Internet			
	10-05-40	Ook de staf en de 1e sectie pantserafweergeschut kwamen hier aan. Commandant van Renterghem: 'Sommige Junkers transporttoestellen vlogen zeer langzaam en laag (ca. 50 meter) over ons heen, kennelijk op zoek naar landingsplaatsen. Ik beval het peloton met alles wat ze hadden op de toestellen te schieten. Vele van onze schoten waren raak, maar de Junkers vlogen door, op één na. Een laatste karabijnschot van mijn wachtmeester moet de pilot hebben getroffen, want het toestel begon te wiebelen en dook een kilometer verder de grond in, waar het in brand vloog. *Noot T&A: Op pagina 128 staat een foto van een deels vernielde Junkers met als bijschrift "Neergestorte Junkers bij de Maaldrift, mei 1940." Als bronverwijzing staat er "Verzameling Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam" . T&A heeft online de foto terug gevonden in betreffende archief, echter daarbij staat alleen vermeld dat het een Duits toestel betreft dat in de meidagen is neergeschoten en bij Wassenaar is neergekomen. Op basis van de achtergrond heeft Hazenberg mogelijk gesteld dat het bij de Maaldrift moet zijn geweest.*	Hazenberg (1995), pag. 123-128	Literatuur			
	10-05-40	Bij de Maaldrift is één Ju-52 neergekomen.	Rijnhout (1982), 117	Literatuur			
	10-05-40	Deze foto is geraadpleegd vanwege het landen van een Duitse Ju-52 in de buurt van het onderzoeksgebied op 10 mei 1940. De foto is van matige kwaliteit en schaal. Op de foto is met de letter 'E' een Ju-52 toestel aangegeven dat in de buurt van Maaldrift is geland.	RL2II-957 Foto 298a 1:20.000	Bundesarchiv-Militärarchiv			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Gevechten tussen de Haagse Schouw en Rhijnvliet, mei 1940 **Zie kaart in bijlage 4e**							
Stellingname steenbakkerij: 7664-005q	10-05-40	Een verder doordringen langs de Hoge Morschweg zonder zware verliezen niet mogelijk achtend, besloot C.-II Dep.Inf. met de bij het kerkhof aanwezige delen van de 2e en 3e sectie van 5-22 Dep.Bat. meer noordelijk over de begraafplaats en de weilanden naar de steenbakkerij op te rukken. […] **De steenbakkerij** werd zonder verdere verliezen bereikt, doch **bij de bezetting** daarvan werd hevig mitrailleur- en mortiervuur uit westelijke richting ontvangen, waardoor een soldaat sneuvelde en twee korporaals werden gewond. De kaderopleiding 1940/II van 15 Dep.Bat. was intussen als rechterflankdekking langs de Lagen Morschweg opgerukt en had kort na 12.00 uur stelling genomen in het boerderijencomplex Veldheim (ongeveer 600 m oost van de steenbakkerij), waarheen een patrouille werd gezonden.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 126-136 en kaart 9, 9A en 10	Literatuur	Verdacht	<u>Beschietingen van Rhijnvliet (markeringsnummers 7664-007f en 8087-009g):</u> Uit de bronnen blijkt dat deze omgeving is getroffen door Nederlandse beschietingen. Hierbij zijn meldingen van de inzet en het aantreffen van geschutgranaten van 6-veld, 7-veld, 8 cm mortieren en 12 cm en 15 cm houwitser door het Nederlandse leger. Tevens zijn er in die omgeving meldingen van achtergelaten wapens, waaronder handgranaten en Duitse 5 cm mortiergranaten. Uitsnede uit luchtfoto 263, sortie HNA/031 van 5 juni 1940 (bron: ACIU). In geel indicatief de contour van het gebied dat doelwit was van de beschietingen, namelijk het terrein van Rhijnvliet rondom het gebouw. <u>Beschietingen van Nederlandse troepen bij de Wassenaarse Wetering (markeringsnummers 7664-007b en 8370-061:</u> Uit de bronnen blijkt dat de Nederlandse troepen nabij de Wassenaarse Wetering onder Duits mortiervuur hebben gelegen.	Deelgebied DA01 Deelgebied A09
7664-005q	11-05-40	Er stond een sectie zware mitrailleurs en mortieren op zeker moment opgesteld ter hoogte van de steenfabriek De Ridder.	Portengen (1995), 182	Literatuur			
<u>Rijnvliet Duits:</u> 7664-004	11-05-40	Nederlandse troepen, trokken vanaf de Haagsche Schouw noordwaarts aan de linkerkant van de Rijn. Duitse troepen verschansten zich in boerderij Rijnvliet en schoten op de Nederlandse militairen: 'Te ca. 13.00 werd onder hevig vijandelijk vuur, afgegeven door mitrailleurs, welke opgesteld stonden in de Rijnvliet […]	409-532005	NIMH			
	11-05-40	Nederlandse troepen, trokken vanaf de Haagsche Schouw noordwaarts aan de linkerkant van de Rijn waar ze uiteindelijk boerderij Linquanda bereikten: De Wassenaarse Wetering bereikt. De boerderij Linquanda met kweekerij werd bezet.' *Noot T&A. Exacte locatie van deze boerderij is niet achterhaald. Gezien de diverse omschrijvingen zou deze ergen tussen Veldzicht en Rhijnvliet moeten liggen.*	409-532005	NIMH			
<u>Eigen vuur:</u> 7664-007f <u>Mortiervuur:</u> 7664-007b <u>Eigen vuur:</u> 7664-007f	11-05-40	Hoewel C.-II Df.Inf. zeer goed het belang inzag van een actief optreden op de linker Rijnoever in de richting van Valkenburg en hij daartoe ook aanwijzingen verstrekte, zag hij in de loop van de dag van verdere offensieve actie af en wel om de volgende redenen. In de eerste plaats achtte hij de slecht bewapende, nog slechts korte tijd opgeleide en heterogeen samengestelde depotonderdelen weinig geschikt voor een dergelijk optreden, maar bovendien bleef hij onvoldoende ingelicht, omtrent de plannen van de eigen troepen te Katwijk, en wel in het bijzonder voor wat betreft de vuuropdrachten aan de artillerie aldaar. Dat deze onbekendheid van groot gevaar kon zijn bij een ongecoördineerd optreden tegen Valkenburg, zowel uit de richting Katwijk als uit de richting Haagse Schouw, bleek maar al te duidelijk, toen in de loop van de dag de **eigen artillerie uit Katwijk vuur uitbracht op 300 á 400 m NW van de Wassenaarse Wetering**, tot welk water de depottroepen juist waren opgerukt (zie hierna). […] Omstreeks 11.00 uur gaf C.15-Dep.Bat., op last van C.-II Dep.Inf., aan C.-6-22 Dep.Bat. bevel, op te rukken tot de Wassenaarse Wetering, vervolgens de brug te overschrijden en 's vijands opstellingen te verkennen. Ongeveer een uur later ging het detachement, onder vrij hevig vuur uit de richting Rhijnvliet, voorwaarts. Zonder verliezen te hebben geleden, bereikte het detachement de wetering, maar het overschrijden van de brug mislukte door het daarop gebrachte **vijandelijke mortiervuur**, waarna begonnen werd met het inrichten van een stelling van de oever van de Oude Rijn tot 100 m west van de weg naar Valkenbrug. +Met de eigen troepen aan de overzijde van de Oude Rijn bij de steenfabriek werd een optische verbinding tot stand gebracht, tot 15.00 uur **lag enige malen eigen artillerievuur 4 á 500 m vóór de eigen opstellingen**. […] De huzaren-motorrijders waren reeds door de C.-II Dep.Inf. vooruit gezonden, doch, na overschrijding van de Wassenaarse Wetering, door vijandelijk vuur tot teruggaan gedwongen. Toen noch bevelen, noch nadere inlichtingen omtrent de aanval uit de richting Katwijk [op Valkenburg] werden ontvangen, besloot C.15 Dep.Bat omstreeks 19.00 uur verkennend voorwaarts te gaan. Hij droeg de pelotonscommandant der pantserwagens op, langs de weg naar Valkenburg op te rukken en vast te stellen of, en zo ja, waar zich vijand bevond aan de WZW zijde van de Oude Rijn. Daarbij moest de zijweg bij Rhijnvliet worden bereikt.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 239-242 en kaart 9A, 16	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
<u>Vuur boerderijen:</u> 7664-007f Indicatief <u>Vuur op Rhijnvliet e.o.:</u> 7664-007f		Dit laatste is niet gelukt. Het peloton is opgerukt tot in de voorste lijn der infanterie, waar op aanwijzing van C.-2-I-1 RI vuur werd gebracht op enige boerderijen waar de vijand werd vermoed. Aangezien, zoals hierboven reeds vermeld werd, **op deze boerderijen en de omgeving daarvan van tijd tot tijd artillerievuur was gelegd**, zulks, zoals achteraf bleek, door I-6-RA op verzoek van C.10 Dep.Bat. aan C.-1 RI werd verder oprukken niet mogelijk geacht. […] In de loop van de ochtend [11 mei] kwamen bovendien bij de steenfabriek ter beschikking **twee mortieren** en een sectie van 1 C.Mr., terwijl in de middag nog een sectie van 3 MC arriveerde. **Dankzij de vuurkracht van deze zware wapens werd het vijandelijk mortier- en mitrailleurvuur, dat vanuit de Rhijnvliet e.o. op de steenfabriek werd gebracht**, zodanig minder, dat de bereikte opstelling gehandhaafd kon blijven en zelfs een boerderij tegenover Rhijnvliet door een groep infanterie onder een luitenant kon worden bereikt en vastgehouden. In de loop van de dag werd meermalen vuur gebracht vóór de eigen troepen op de linker Rijnoever. Behalve **door eigen zware wapens** geschiede dit ook door **I-6 RA en 1-III-15 RA**.					
	-	I-6 R.A. Het 6e Regiment Artillerie bestond uit twee Afdelingen **met elk 12 vuurmonden van 7-veld** en een 3e Afdeling met 8 zware 15 houwitser lang 17 en was als divisie-artillerie organiek ingedeeld bij de 3e Divisie.	Valkenburg mei 1940 – 6 R.A.	Internet			
	-	15 R.A. […] De afdeling beschikte over **2 batterijen hw 15.15**. Deze vuurmonden hadden een dracht van ongeveer 8.500 m […]	Ruissen (2006)	Literatuur			
Oprukken NL: 7664-008a Duits vuur: 7664-008b NL vuur: 7664-007f Oprukken NL: 7664-008c NL vuur Rhijnvliet: 7664-007f NL vuur Zonneveld: 8370-060b Vuur huizengroep: Geen	12-05-40	*De acties bij de Haagse Schouw* Deze bleven op 12 mei beperkt tot verkenningen op kleine schaal langs beide Rijnoevers. Op de rechteroever **rukte in de vroege morgen een patrouille, versterkt met paw. 18 op van de steenfabriek in N-richting.** Paw. 18 ging daarbij langs de Hoge Morschweg voorwaarts tot ter hoogte van de wegknik noord van Rhijnvliet, en stelde vast, dat Rhijnvliet en de omgeving daarvan nog door de vijand bezet was, **aangezien uit die richting vuur werd ontvangen.** Zelfs werd de wagen getroffen door een pantserprojectiel, dat in de wagen doordrong maar gelukkig niemand verwonde. De paw. keerde daarna terug naar de steenfabriek. Wagens 16 en 24 op de linker Rijnoever volstonden met het innemen van een opstelling zuid van de Wassenaarse Wetering, waaruit **zij vuur brachten op een aantal landhuisjes op 800 m afstand** in het voorterrein gelegen, waar de vijand vermoed werd. Onder het dekkingsvuur van beide wagens namen de voorste infanterieafdelingen stelling tussen de Oude Rijn en de Hoge Rijndijk, waar zich ook de huzarenmortorrijders bevonden. Om 08.00 uur trokken de paws. terug naar de Haagse Schouw. […] omstreeks 10.00 uur gelaste C.-15 Dep.Bat. **een hernieuwde verkenningsactie** tussen Oude Rijn en Hoge Rijndijk. Het ontbreken van de steun der pantserwagens deed zich gevoelen. Nadat enig terrein door de broeikassen was gewonnen, werd al spoedig contact gemaakt met de vijand, waarvan sommige manschappen tussen de kassen doorgedrongen bleken te zijn. Bovendien werd vuur ontvangen uit Rhijnvliet en Zonneveld, welk vuur beantwoord werd **door de eigen mortieren** en zware mitrailleurs op de rechter Rijnoever. Door vijandelijk of eigen vuur geraakten drie huzaren gewond. Verder voorwaarts bleek niet mogelijk, zodat de sectiën van 1 RI zich in het kassenterrein vast zetten. De 1e sectie van 5-15 Dep.Bat werd in de loop van de middag van de Haagse Schouw verplaatst naar de boerderij Veldzicht en de brug over de Wassenaarse Wetering. Op de rechter Rijnoever werd in de loop van de dag nog een patrouille van de 2e sectie van 5-15 Dep.Bat. gezonden naar een huizengroep, gelegen op 500 m noord van de steenfabriek, waarbij een soldaat door vuur van de linker Rijnoever gewond raakte. De huizengroep werd bezet.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 280-281 en kaart 20	Literatuur			
	12-05-40	Verslag van 1e Luitenant Rodenhuis. Om circa 6.00 uur ’s morgens opdracht van den Maj. V. Weenen om een soort stelling in te richten in de broeikassen op eenige afstand van het bezette huis (zie schets). Ook de Sectie van de Vaandrig van I-1 R.I. moest hier naar toe. Vanuit deze broeikassen is herhaaldelijk geschoten en met handgranaten gegooid op de tegenoverliggende	409-477031	NIMH			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		broeikassen. Aangezien we vermoedden, dat er zich Duitschers in bevonden. Dit is echter niet positief gebleken. Om circa 13.00 uur opdracht v. Maj. V. Weenen om het voorterrein te verkennen. Ook de sectie van den eerder vermelden Vaandrig nam hieraan deel. Den Sergt. Gerritsma gaf ik opdracht om met z'n groep in colonne met vergrote tusschenruimte vooruit te gaan, terwijl de andere groepen ook in deze formatie volgden. Nabij het huis (X F op de schets) gekomen te zijn, werd de Sectie beschoten, vanaf het vliegveld naar mijn meening. Eén groep heeft direct daarop het vuur beantwoord. Toen echter sloegen kogels in achter ons, waarop de 2 andere groepen dekking zochten langs de berm van de weg. Er werd door de vijand met grote tusschenpoosen op ons gevuurd. Door gebrek aan munitie circa 17.00 terug gegaan naar de broeikassen. 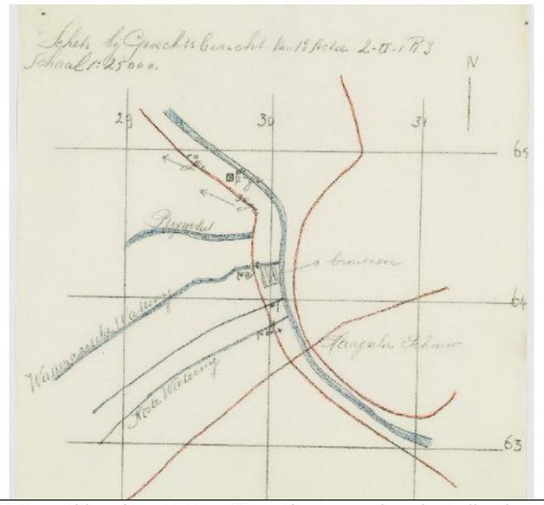 					
	12-05-40	Die middag (Noot T&A: 12 mei) veroverden de Hollanders boerderij 'Rhijnvliet'. Een pantserwagen beschoot vervolgens het huisje aan de Krom. Hoewel de aanval van korte duur was, vielen er weer twee doden te betreuren.	Vereniging Oud Valkenburg (1985), pag. 13	Literatuur			
	12/13-05-40	Boerderij Linquanda werd doorlopend bevuurd […] Het vijandelijk vuur in den nacht van 12 op 13 mei was minder hevig dan den vorigen nacht.' *Noot T&A. Exacte locatie van deze boerderij is niet achterhaald. Gezien de diverse omschrijvingen zou deze ergen tussen Veldzicht en Rhijnvliet moeten liggen.*	409-532005	NIMH			
<u>Mortier:</u> 8370-061	13-05-40	Te 12.30 ontving de 2e luitenant Engelman van overste Sieperda de opdracht met een stalen motorvaartuig, bewapend met een zware en een lichte mitrailleur, de Wassenaarse Wetering op te varen tot een punt ten zuiden van boerderij Zonneveld, om van daaruit via het bedekte terrein de boerderij en de rechterflank van de vijandelijke opstellingen te verkennen met als doel de voorste lijn op de linker Rijn oever vooruit te brengen. Tijdens deze verkenning, en de door overste Sieperda geleide bezetting van **de afgebrande boerderij pal 500 meter west van de steenfabriek, werd echter dergelijk mitrailleur en mortiervuur** uit de rand Rhijnvliet - Zonneveld **ontvangen** dat de overste besloot zich verder tot de verdediging te bepalen. Na de verkenning is aan de 1e sectie van de 5e Compagnie bevel gegeven, stelling te nemen langs deze Wetering. **Bij de wetering aangekomen kwam deze sectie onder hevig mortier- en mitrailleurvuur** waarbij de dpl.soldaat v.d. Steen gewond werd en de sectie gedwongen was terug te trekken naar de boerderij Veldzicht.	Valkenburg mei 1940	Internet			
<u>Mortier:</u> 8370-061	13-05-40	Na een verkenning van de Wassenaarsche Wetering per boot onder den 2e Luit. Engelman van het 22e Depot-Bataljon, is aan de 1e sectie van de 5e Compagnie bevel gegeven, stelling te nemen langs deze Wetering. **Bij de wetering aangekomen kwam deze sectie onder hevig mortier- en mitrailleurvuur** waarbij de dpl.soldaat v.d. Steen gewond werd en de sectie gedwongen was terug te trekken naar de boerderij Veldzicht.	409-532005	NIMH			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8087-007 Luchtfoto	Meidagen 1940	Beschadigde boerderijen nabij Haagse Schouw en vliegveld Valkenburg: Zonneveld (begin Zonneveldlaan) **Rhijnvliet**	Portengen (1995), 286	Literatuur			
	05-06-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld en een zeer groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Wassenaar en de zee. De schaal is daarmee zeer groot, de kwaliteit is redelijk. De luchtfoto is echter van een te slechte schaal en kwaliteit om kraters van 12 cm granaten en kleiner waar te nemen. Er zijn witte stippen zichtbaar in de omgeving van Rhijnvliet en de Wassenaarse Wetering, echter de oorsprong ervan is niet duidelijk en niet direct te relateren aan specifieke oorlogshandelingen.	Foto 263, 264, Sortie HNA/031	ACIU			
<u>Van der Marel:</u> 8087-009g <u>Overige:</u> Geen	05-06-40	<u>Opruimingswerkzaamheden Den Haag en omgeving.</u> […] <u>5 juni 1940.</u> <u>Te Valkenburg:</u> 1. Op land van Van Paridon: 5 kleine trechter, (van scherven), in één een Duitsche buis en in één een staartstuk van een Duitsche bg van een mortier gevonden. 2. Valkenburgscheweg 17K: Aanslag van een projectiel in voortuin. 3. Op land van A. Heemskerk achter de Valkenburgscheweg 6: 2 kleine trechters van scherven. 4. Op land van C. Imthorn achter de Broekweg: Een niet gesprongen bg van 6 vernietigd. Verder eenige kleine trechters van scherven. 5. Op land van Schooneveld nabij de Broekweg: Een niet gesprongen bg van 4,7 vernietigd. 6. Op land van T. Ouwersloot bij de Middenweg: Een niet gesprongen bg van 12 hw vernietigd. 7. Op land van G. Van Leeuwen, Achterweg 13 (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*): Een niet gesprongen bg van 7,5 (met tb, verdeelingen tot 200) en een niet gesprongen bg van 6 zonder kop medegenomen en later vernietigd. 8. Op land van Wed. G. Binnendijk bij Zonnehoeve en Achterweg: 2 bg van 6 vernietigd. 9. Op land van **Van der Marel**, Valkenburgscheweg 148: **3 bg van 12 hw**, waarvan 2 met buis, **2 bg No.1 van 7 veld**, waarvan 1 met sb No.13, **2 bg van 6 zonder buis**, **1 bg van een mr. (kal. Ca. 5 cm)**, 5 Duitsche handgranaten, gedeeltelijk vernietigd.	2.13.210 - 23	Nationaal Archief Den Haag			
Gevechten om de Albertushof in mei 1940 **Zie kaart in bijlage 4b**							
8370-070	10-05-40	Reeds op de eerste oorlogsdag werd de Albertushof bezet door Duitse luchtlandingstroepen die ten zuiden van het vliegveld Valkenburg een noodlanding hadden gemaakt.	Albertushof mei 1940	Internet	Onverdacht	In mei 1940 namen enkele Duitse parachutisten stelling in de Albertushof, gelegen langs de Ruigelaan, tegen de Katwijkseweg ten westen van vliegveld Valkenburg. Deze locatie is bij enkele gevechten betrokken geweest en heeft onder Nederlands artillerievuur gelegen. Ook is er enkele malen door het Nederlandse leger geprobeerd de Duitse troepen ter plaatse te verdrijven, wat niet gelukt is. Echter, de eerste aanval ging via de duinen en de Wassenaarseslag, waar de gevechten plaatsvonden en er is daarbij niet gevochten nabij de Albertushof. Bij andere aanvallen en verkenningen door het Nederlandse leger kwamen ze reeds bij De Pan onder vuur te liggen, waarbij geen melding wordt gemaakt van de inzet van andere wapens dan geweren en mitrailleurs. Twee geplande aanvallen werden voortijdig afgeblazen. De enige duidelijke oorlogshandelingen in de directe omgeving van de Albertushof betreffen daarom de ingegraven Duitse troepen ter plaatse en de artilleriebeschietingen gericht op de hof. De locatie ligt echter dermate ver buiten onderzoeksgebied, dat gesteld kan worden dat deze handelingen niet van invloed zijn op het onderzoeksgebied.	Onverdacht
8370-071	11-05-40	Van hieruit gaf hij Sgt.-toegevoegd Ham en soldaat Kaspers opdracht contact op te nemen met I-4R.I.. Sgt Ham huurde een wagen, bestuurd door de heer Stemerdink, en reed de Katwijkse weg af naar Katwijk. Ter hoogte van de Albertushoeve werden zij door een Duitse wacht aangehouden. **De militairen sprongen uit de auto en openden het vuur.** Soldaat Kaspers werd aan het hoofd gewond en de sgt gaf zich noodgedwongen aan de overmacht over. De heer Stemerdink werd de volgende dag vrijgelaten. *Noot T&A: Uit de overige informatie van deze bron blijkt dat eenheden van I-1 R.I, I-4 R.I. en II-9R.I. niet bij Albertushof vochten, maar bij de Wassenaarse Slag. Daarbij ontving men soms vuur uit Albertushof, maar wordt niet gemeld dat Albertushof zelf doelwit was van artillerie of anderzijds een noemenswaardige rol speelde.*	Valkenburg mei 1940	Internet			
	11-05-40	Na eerst de focus te hebben gelegd op het vliegveld en het dorp Valkenburg werd op 11 mei 1940 de eerste gerichte aanval op de Albertushof ingezet. Onder leiding van Majoor Mallickrodt werd er na een zware artillerie beschieting door drie bataljons infanterie een poging gedaan om de Albertushof te veroveren op de Duitsers. Behoedzaam door het duingebied bewegend, begaven zich eenheden van I-1 R.I, I-4 R.I. en II-9R.I. zich naar de zwaar verdedigde Albertushof. *Noot T&A: Uit de informatie van overige bronnen blijkt dat eenheden van I-1 R.I, I-4 R.I. en II-9R.I. niet bij Albertushof vochten, maar bij de Wassenaarse Slag. Daarbij ontving men soms vuur uit Albertushof,*	Albertushof mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		maar wordt niet gemeld dat Albertushof zelf doelwit was van artillerie of anderzijds een noemenswaardige rol speelde. De aanval werd door de Duitsers met succes afgeslagen en 1-4 R.I. en II-9R.I werden gedwongen om terug te trekken. Van I-1 R.I blijft vrijwel niets over, de ene helft sneuveld en de andere helft wordt gevangen genomen. Een van de soldaten die bij de aanval op 11 mei het leven laat is de 26 jarige dienstplichtig soldaat Lukas Bosman. Afkomstig uit het Drentse Beilen is hij ingedeeld bij de mitrailleursectie van I-1RI. Hij wordt ter plekke begraven en eind mei herbegraven in zijn woonplaats.					
8370-070	11-05-40	Na de nederlaag van de Nederlandse troepen in het duinterrein namen de Duitsers met de buitgemaakte zware mitrailleurs en PAG's stelling in de lijn vanaf de uitkijktoren op Duinrell tot aan het hotel restaurant Albertushof. Later richten zij het Albertushof in met de buitgemaakte lichte en zware mitrailleurs. Lakens werden in de weilanden gerangschikt als een hakenkruis. Deze dienden als herkenningsteken voor piloten van de He 111 bevoorradingsvliegtuigen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	12-05-40	Op bevel van overste Buurman werden enige verkenningen uitgevoerd in zuidelijke richting door I-4R.I., zulks naar aanleiding van een van C.-III-Div. ontvangen opdracht. Zo vertrok omstreeks 10.00 een sectie van 3-I-4 R.I. onder Lt. Vetter langs het Aanvoerkanaal in de richting van Groot Berkheide, met opdracht, de Wassenaarse Slag te verkennen. Omstreeks 14.00 keerde de sectie zonder verliezen te hebben geleden terug met bericht, dat Groot Berkheide door de vijand was bezet.' Een om 13.25 naar Albertushof uitgezonden officierspatrouille van 2-1-I-4R.I. onder Lt van der Zanden, ter sterkte van 3 onderoff. en 21 korporaals en manschappen, om de Wassenaarseweg nabij Albertushof en "de Mient" agressief te verkennen, keerde om 18.30 terug. De commandant meldde, dat de patrouille ter hoogte van De Pan onder vijandelijk vuur was gekomen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	12-05-40 en 13-05-40	In de dagen die daarop volgden werden er nogmaals een aantal pogingen gedaan om de Albertushof op de Duitsers te heroveren en de Hollandse krijgsgevangenen te bevrijden. Het personeel van II-9 R.I. werd erop uitgestuurd om iets van het verloren materieel te terug te halen. Men slaagde erin om het één en ander te verzamelen, maar bij de terugkeer naar de Hollandse linies werd de patrouille aangevallen en genadeloos uit elkaar geslagen.	Albertushof mei 1940	Internet			
	13-05-40	*Acties bij de Albertushof* De Duitsers hadden nu al drie dagen de Albertushof bezet. Dit hotel-restaurant vormde voor de vijand een sterke positie van waaruit zij de omgeving onder vuur konden houden. Nederlands geschut voerde onder andere vanaf de Maaldrift een beschieting uit. De eerder genoemde Brokaar: 'in de morgen ging bij ons het gerucht dat de Albertushoeve beschoten zou worden, daar er parachutisten in zaten. Ik natuurlijk naar boven naar het balcon om te zien of ik wat ontdekken kon. Evenwel kon ik niets zien en alles lag er nog als altijd, behalve dat er bij het hotelletje een auto in de sloot was gereden en in het land enkele koeien lagen die den strijd niet hadden overleefd. Blijkbaar was er daar in de buurt toch al het één en ander gebeurd. Ik was echter nog maar weer kort naar beneden toen een geweldige knal waarvan de ruiten trilden ons deed opschrikken. Wij natuurlijk weer naar boven en daar zagen we inderdaad door de kijker **dat onze soldaten bezig waren de Albertushoeve onder vuur te nemen**. Het geschut stond op enkele honderden meters achter ons huis [aan de Oostdorperweg] en alles konden we precies volgen. We zagen de vlam bij het afschieten en kort daarop het inslaan van de granaat. De eerste schoten vielen er allemaal voor in het weiland tusschen de koeien, die verschrik uiteen vlogen. Maar al heel gauw zagen we de eerste treffer er dwars doorheen slaan en deze werd nu door vele gevolgd […], die vanuit de verte gezien een behoorlijke ravage aanrichtten. Na verloop van tijd werd het den Duitschers daar blijkbaar toch een beetje te warm, want uit een andere hoek, nl. uit de huisje welke vlak tegenover het hotel staan, werd met een mitrailleur op onze soldaten geschoten. De kogels ratelden op het pannendak van de school, waar het geschut vlak voor stond. Duidelijk kon ik nu ook de Duitschers in de slootkanten zien rondsluipen. Deze blijk van aanwezigheid werd voor onze mannen het sein het geschut naar elders te verplaatsen.' **Omstreeks 6.00 uur waren er 57 brisantgranaten afgevuurd en was de beschikbare munitie op.**	Hazenberg (1995), 172	Literatuur			
8370-072a							
8370-072a							

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8370-072a	13-05-40	*Gevechtsgroep 4.R.I.* *Albertushof en de Pan.* Ter uitvoering van reeds op 12 Mei van Commandant van het 1e Legerkorps generaal-majoor N.T. Carstens (C.-I L.K.) ontvangen aanwijzingen, droeg de commandant van de 3e Divisie overste Kraak (C.-III Div.) op 13 Mei 6.00, overste Buurman(C.4R.I.) op, een actie in te zetten tegen hotel-restaurant Albertushof met een detachement ter sterkte van een sectie infanterie en een stuk pag. Nadat een sectie van III-6 R.A. dit complex onder vuur zou hebben genomen, moest het detachement eventueel nog bestaande weerstand breken, oprukken over Rijksdorp, en verband opnemen met de eigen troepen in de noordwestrand van Wassenaar. De 1e sectie van 1-III-6 R.A. marcheerde om 3.25 af uit het stellingterrein bij Poelgeest naar Maaldrift, waar zij in stelling kwam aan de weg aan de N.W.zijde. **Om 6.00 had zij aan haar opdracht voldaan. Zij had 57 brisantgranaten verschoten; meer munitie was niet beschikbaar** en volgens de sectiecommandant 2e Lt. Werker was de Albertushof in een ruïne herschapen. De sectie keerde daarop naar Poelgeest terug. In werkelijkheid trof maar een granaat het doel. Deze veroorzaakte een stofwolk welke de indruk wekte dat het perceel in brand stond. Het detachement infanterie, bestaande uit de 2e sectie van 1-I-4 R.I. onder 1e Lt. v.d. Zanden, versterkt met een stuk pag. van 4 C.Pag, marcheerde om 3.45 af van de cantine op het schietterrein. Zij bereikte het bedekte terrein noord van De Pan, doch ontving spoedig daarna vuur van een onzichtbare vijand, zodat de voorwaartse beweging tot staan kwam en een deel der manschappen terugvloeide. Majoor Mallinckrodt (C.-III-4 R.I.), die de mislukking van de actie bemerkte, en van de teruggetrokken manschappen van het detachement vernam dat de vijand nadrong, zond een patrouille van de onder zijn bevel staande 2e Compagnie van II-4 R.I. onder Lt van Sijl in 's vijands richting. Vervolgens rukte hij zelf met twee sectiën van III-4 R.I. onder bevel van Lt Brouwer en sgt Keereweer eveneens op in de richting van het bosperceel noord van De Pan, waarbij hij de oostzijde van het Aanvoerkanaal volgde. Enige tijd later, om omstreeks 10.00 uur, gelastte hij kapitein Sjouke (C.-2-II-4 R.I.) en kapt. Verleun (C.-MC-III-4R.I.), eveneens de stelling tegenover het vliegveld te verlaten en op te rukken langs het Aanvoerkanaal naar Klein Berkheide, waar nadere bevelen zouden volgen. Overste Buurman (C.-4 R.I)., die omstreeks 10.30 ingelicht werd omtrent de door majoor Mallinckrodt gelaste actie, en het niet bezet zijn van de stelling tegenover het vliegveld Valkenburg ontoelaatbaar achtte, droeg kapitein Splinter (C.-1-I-4 R.I.) op met twee secties, de verlaten stelling onverwijld met zijn beide nog resterende sectiën te bezetten. Kapitein Splinter marcheerde om 11.30 daarheen af via de Watertoren, doch werd zuid daarvan opgevangen door Majoor Mallinckrodt, die hem gelastte, zich aan te sluiten bij de door hem ingezette actie. Zo rukten tenslotte troepen ter sterkte van ruim twee compagnieën, waarbij pag., zware mitrailleurs en een sectie mortieren, onder bevel van Mallinckrodt, tegen Albertushof en Rijksdorp op. **Het bosperceel noord van De Pan werd doorzocht en bezet**, waarna Mallinckrodt voorbereidingen deed treffen voor de aanval op Albertushof en de omgeving daarvan, waar zich, blijkens het uit die richting ontvangen vuur, nog steeds vijanden ophielden. Tijdens de voortzetting van de actie ontving Mallinckrodt echter de pertinente opdracht van overste Buurman, het gevecht onverwijld af te breken en de oorspronkelijke opstellingen weder te doen innemen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	13-05-40	Het detachement infanterie, bestaande uit een sectie van 1-1-4 R.I. onder een officier, versterkt met een stuk pag. van 4 C.Pag., marcheerde om 3.45 af van de cantine op het schietterrein. Zij bereikte het bedekte **terrein noord van De Pan**, doch ontving spoedig daarna vuur van een onzichtbare vijand, zodat dc voorwaartse beweging tot staan kwam en een deel der manschappen terugvloeide. C.-III-4 R.I., die de mislukking van de actie bemerkte, en van de teruggetrokken manschappen van het detachement vernam dat de vijand nadrong, zond een patrouille van de onder zijn bevel staande 2c Compagnie van II-4 R.I. onder een officier in 's vijands richting.	Nierstrasz III deel 4 A&D, pag. 326-328	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Vervolgens rukte hij zelf met de resten van III-4 R.I. (ruim twee sectiën) eveneens op in de richting van het bosperceel noord van De Pan, waarbij hij de oostzijde van het Aanvoerkanaal volgde. Enige tijd later gelastte hij C.-2-II-4 R.I., eveneens de stelling tegenover het vliegveld te verlaten en op te rukken langs het Aanvoerkanaal naar Klein Berkheide, waar nadere bevelen zouden volgen. C.-4 R.I., die omstreeks 10.30 ingelicht werd omtrent de door C.-III-4 R.I. gelaste actie, en het niet bezet zijn van de stelling tegenover het vliegveld Valkenburg ontoelaatbaar achtte, droeg C.-1-I-4 R.I. op, de verlaten stelling onverwijld met zijn beide nog resterende sectiën te bezetten. C.-I-1-4 R.I. marcheerde om 11.30 daarheen af via de Watertoren, doch werd zuid daarvan opgevangen door C.-III-4 R.I., die hem gelastte, zich aan te sluiten bij de door hem ingezette actie. Zo rukten ten slotte troepen ter sterkte van ruim twee compagnieën, waarbij pag., zware mitrailleurs en een sectie mortieren, onder bevel van C.-III-4 R.I., tegen Albertushof en Rijksdorp op. Het bosperceel noord van De Pan werd doorzocht en bezet, waarna C.-III-4 R.I. voorbereidingen deed treffen voor de aanval op **Albertushof** en de omgeving daarvan, waar zich, blijkens het uit die richting ontvangen vuur, nog steeds vijand ophield. Tijdens de voortzetting van de actie ontving C.-III-4 R.I. echter de pertinente opdracht van C.-4 R.I., het gevecht onverwijld af te breken en de oorspronkelijke opstellingen weder te doen innemen. C.-4 R.I. grondde dit bevel zowel op het van C.-III Div. reeds op 13 Mei ontvangen verbod om aanvalsacties uit te voeren met meer dan één sectie, als op de noodzakelijkheid om de door C.III-4 R.I. verlaten stellingen tegenover her vliegveld wederom te doen bezetten. C.-III-4 R.I. deed met bloedend hart het gevecht afbreken en beval de terugtocht, voorlopig naar het bosperceel De Pan, later deels naar de verlaten stelling Z.W. van de Watertoren en deels naar het Pompstation. Omstreeks 16.30 waren de troepen verzameld in het bedekte terrein bij De Pan, met uitzondering van die onder C.-2-II-4 R.I., welke in het zware duinterrein bij Klein Berkheide waren doorgedrongen, daar vuur hadden ontvangen, en het verband met C.-III-4 R.I. hadden verloren, waarna de terugtocht was aanvaard naar Pompstation.					
8370-072a	13-05-40	*Gevechtsgroep 1.R.I.* Overste van Loon gaf deze opdracht om 0.30 ter uitvoering door aan kapitein Meijer (C.-III-1 R.I.), die intussen, op grond van de op 12 Mei uitgevoerde verkenningen, de indruk had verkregen, dat de vijand zeer sterke stellingen had bezet ter weerszijden van de Wassenaarse Slag in de lijn Uitzichttoren - oostrand bedekte terrein bij Rijksdorp - Albertushof, zodat aangenomen mocht worden dat de door C.-III Div. gegeven opdracht onuitvoerbaar zou blijken te zijn. Zulks werd ter kennis gebracht aan van Loon, die een en ander doorgaf aan C.-III Div. Daarop gelastte C.-III Div. het inzetten van acties tegen de Wassenaarse Slag en Rijksdorp met kleine onderdelen, voorzien van zware infanteriewapenen. Van Loon gaf deze opdracht ter uitvoering door aan Meijer onder mededeling dat zo spoedig mogelijk na het aanbreken van de dag een **sectie houwitsers van III-6 R.A. Albertushof onder een krachtig vuur zou nemen**, waarna een detachement van 4 R.I. uit Katwijk Albertushof zou bestormen. Hij droeg kapt. Meijer op, onmiddellijk na beëindiging van dit vuur, een tirailleursectie naar Albertushof te zenden ter verkenning van de uitwerking en om verband op te nemen met 4 R.I. Meijer belastte met laatstgenoemde taak de luitenant Hennes, commandant Vbd.A.-II-1R.I., die zich sinds de avond van 12 Mei met een sectie van 2-II-1R.I. bij III-1R.I. bevond. Deze sectie rukte omstreeks 6.00, na beëindiging van het artillerievuur, uit de omgeving van Oostdorp op in de richting van Albertushof. Tijdens deze verplaatsing ontving zij enig vuur, waarna zij geen pogingen deed om tot Albertushof door te dringen, maar in zuidoostelijke richting afboog en bij Maaldrift aansloot bij haar eigen bataljon.	Valkenburg mei 1940	Internet			
8370-072b	13-05-40	4 R.I. lag nog steeds op de lijn van de korenmolen in Katwijk aan de Rijn en vuurtoren van Katwijk aan zee. II-4R.I.maakte stelling tussen de korenmolen en het Shellstation De korenmolen werd de commandopost van majoor Cramer. Als eerste werden de drie mitrailleurs van MC-II- 4 R.I. vlak naast elkaar neergezet. Dat vonden de schutters een verkeerde opstelling. Na discussie met de kapitein Booster werden de mitrailleurs zodanig opgesteld dat deze elkaar dekten. Tot aan de overgave behield II-4 R.I. en de MC deze stelling. Later voegde zich een mortiersectie van het 9R.I.bij deze stelling en **begon granaten af te vuren op de Albertushof**. Deze sectie werd	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8370-072a		weggestuurd met de mededeling een andere afvuurplek op te zoeken daar dit vuur de Duitse jagers aantrok.					
	13-05-40	De volgende actie tegen de Duitse troepen in de Albertushof stond gepland in de vroege morgen van 13 mei. Om half vier in de ochtend **had een sectie van III-6 R.A. 57 brisantgranaten op de Albertushof afgeschoten** zodat 4-RI het gebied kon zuiveren van vijandelijke troepen en contact leggen met eigen eenheden ten noordwesten van Wassenaar. In werkelijkheid werd de Albertushof slechts door één granaat geraakt. Deze veroorzaakte dusdanig veel stof zodat men onder de impressie was dat het gebouw in brand was geschoten. De Nederlandse troepen zouden de Albertushof uiteindelijk niet meer in hun bezit krijgen. Vlak voor de laatste poging kwam het verpletterende bericht van de capitulatie.	Albertushof mei 1940	Internet			
	14-05-40	In de vroege ochtend van 14 mei gaf de commandant van het 1e Legerkorps bevel tot het bestrijden van de vijandelijke weerstand bij het dorp Valkenburg. De Albertushof, in Rijksdorp en de duinen bij het Wassenaarse Slag. Om 7.00 uur vertrok vanuit Katwijk een groep, bestaande uit twintig vrijwilligers van het 4e Regiment, voor verkenning naar de Albertushof. Aan de Oostdorperweg werden stellingen betrokken; op het terrein van boerderij Bellesteijn, de 100 meter ten noorden daarvan gelegen boerderij Ruygrok, bij de boerderij van Binnendijk en de tot ruïne geschoten boerderij van Grevers aan de Ruigelaan. Met een stelling op de hoek van de Oostdorperweg-Hogeboomseweg was deze frontlijn compleet. Om 11.00 uur begon men de Albertushof en omgeving te beschieten. Hierbij raakten bij de vanuit Katwijk naar de Albertushof oprukkende militairen een onderofficier en een soldaat gewond. Doordat aan de westzijde van de Albertushof nu te gevaarlijk werd, trok deze groep zich weer terug op Katwijk. Rond 12.00 uur werd de sectie zware mitrailleurs aan de Oostdorperweg door de vijand verrassend onder vuur genomen. Door dit tegenvuur moesten verschillende stellingen een aantal malen van positie veranderen, waarbij een Nederlandse mitraillist sneuvelde. Ondanks het vijandelijke vuur konden nieuwe stellingen worden bezet en hervatte men het vuren. Een aantal Duitsers was intussen wel heel erg dichtbij gekomen. L Grevers:'Tussen de boerderij van Van der Salm en de Ruigelaan was een rabarberveld en daarachter een weilandje met koeien. Tussen de rabarberplanten lagen Duitse militairen verscholen. Door het bewegen van de planten schrokken de koeien en maakten ze vreemde bokkesprongen. Hierdoor werden de Nederlandse militairen op de aanwezigheid van de vijand attent gemaakt'. Om 13.00 uur werd opdracht gegeven het terrein tussen boerderij Bellesteijn en de Ruigelaan te zuiveren van de vijand. Men voerde met pantserafweergeschut een beschieting uit op de restanten van de boerderij van Grevers. Het vermoeden bestond dat zich daar Duitsers hadden verschanst. De ruïne werd echter leeg aangetroffen en vervolgens bezet. Kort hierop kwam de groep onder vijandelijk vuur te liggen, zodat weer teruggetrokken moest worden naar de Oostdorperweg. …. … Om 18.00 uur zou een inleidende artilleriebeschieting worden uitgevoerd op de Albertushof. Daarna zouden twee secties infanterie en een sectie pantserafweergeschut vanaf de boerderij Bellesteijn en Ruigelaan de uitspanning aanvallen. Ook vanaf de Katwijkseweg zou een aanval worden ingezet. De commandant ontving om 17.50 uur echter het bericht dat Nederland had gecapituleerd.	Hazenberg (1995). 178-179	Literatuur			
	14-05-40	*Gevechtsgroep 4 R.I.* In de vroege morgen van die dag gelastte generaal-majoor N.T. Carstens (C.-I L.K.) het uitvoeren van krachtige acties tegen Valkenburg, Albertushof, Rijksdorp en de Wassenaarse Slag. Naar aanleiding hiervan ontving overste Buurman omstreeks 6.30 van C.-III Div. opdracht, een verkenning uit te voeren in de richting van Albertushof en Rijksdorp, waarna overste Buurman aan majoor van Lokhorst (C.-I-4 R.I.) opdroeg, een sectie onder een energiek officier daartoe uit te zenden. De aangewezen luitenant Vetter (SC1-3-I-4R.I.) vertrok om 7.00 met 3 sergeanten en 19 korporaals en soldaten, allen vrijwilligers van zijn sectie. Zij moest vaststellen of de Pan en de Mient vijand aanwezig was, zulks in verband met een beschieting van III-6R.A. uit de richting van Wassenaar. Per man waren 20 patronen en enige aanvalshandgranaten uitgereikt, lichte mitrailleurs werden niet medegevoerd. De patrouille volgde de westzijde van het Aanvoerkanaal tot ter hoogte van de zuidwestpunt	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
8370-072c		van het bedekte terrein van De Pan, waarna zij in zuidoostelijke richting oprukte. Om 9.30 bereikte zij de zuidpunt van het bosperceel, waarna werd overgegaan tot het doorzoeken van enige huizen. Vervolgens trok de sectie langs de landweg in zuidoostelijke richting, vanwaar de Albertushof kon worden waargenomen. Een ogenblik later, **vermoedelijk omstreeks 12.00, zag men artillerieprojectielen inslaan rondom het gebouw (Albertushof werd tussen 11.00 en 13.00 onder vuur genomen door de 2e Sectie van 1 C.Mr. in stelling bij de samenkomst van Oostdorperweg en Hogeboomse weg**). Kort na het weer voorwaarts gaan kwam de sectie onder mitrailleurvuur waardoor de sgt. Delsing licht gewond raakte, en soldaat Wassenaar gewond achtergelaten werd. Kapitein Schotel (C.-3-I-4R.I.) vermoedde dat deze door de vijand opgenomen was. Luitenant Vetter zag hierin aanleiding het dekking biedende terrein van De Pan weder op te zoeken, vanwaar in de loop van de middag de terugtocht naar de Watertoren werd aanvaard en rapport werd uitgebracht.					
	14-05-40	Gevechtsgroep 1 R.I. II-1 R.I. (…) Intussen had maj. Tielrooy de 2e Sectie van 1 C.Mr. reeds in stelling laten komen aan het noordwestelijke uiteinde van de Hoogeboomse weg met opdracht in te schieten op Albertushof en de boerderij zuidwest daarvan, waarmee omstreeks 11.00 werd begonnen. (…) De uitgangsstelling moest om 17.00 zijn ingenomen. Na een inleidende beschieting door een batterij van III-6 R.A., zou worden opgerukt tot de kunstweg Rijksdorp-De Pan, waarbij Albertushof en de zuid daarvan gelegen boerderijen moesten worden vermeesterd. Het moment van aanval zou kenbaar worden gemaakt door het staken van het artillerievuur gedurende drie minuten en het daarna afgeven van twee duidelijk gescheiden lagen van vier schoten. Op de cp.-III Div. kreeg majoor Schwing (C.-III-6 R.A.) opdracht voor het uitvoeren van een inleidende beschieting, aanvangende 17.00, op de kunstweg Rijksdorp - De Pan, vanaf de snijding met de Ruigelaan tot 500 m naar het zuidwesten. (…) (…) Door een en ander was het 17.30 geworden voordat de 2e Batterij in stelling stond, zodat het tijdstip van aanvang der inleidende beschieting moest worden gewijzigd van 17.00 in 18.00. Om 17.40 was de batterij tot vuren gereed. Om 17.50 werd bericht ontvangen dat het vuur niet mocht worden geopend. Nadat inlichtingen waren ingewonnen, werd het bevel tot het neerleggen der wapenen bekend gemaakt.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	14-05-40	3e Divisie Aldaar waren tevens ontboden C.-II-1R.I., C.-10 Dep.Bat. en C.-III-6 R.A. Omstreeks 14.00 begon C.-III Div. met de bespreking van de uit te voeren aanval op het dorp Valkenburg, welke bespreking echter werd onderbroken door generaal-majoor N.T. Carstens (C.-I L.K.), die telefonisch inlichtingen inwon omtrent de gelaste aanval op de Wassenaarse Slag en Rijksdorp. Kol. Kraak, die hiertegen nog slechts verkenningsopdrachten had verstrekt, concludeerde uit deze vraag, dat de aanval op deze objecten diende te prevaleren, zodat hij besloot deze eerst te regelen. Hij stelde daarop het volgende aanvalsplan vast; Om 18.00 uur zou een inleidende artilleriebeschieting worden uitgevoerd op de Albertushof en zouden twee sectiën van II-1R.I. zich gereed houden achter de Kaswetering, terwijl twee sectiën tirailleurs, een stuk pag. en een sectie mortieren van 4 R.I. een gereedstelling zouden innemen á cheval van de weg Katwijk aan den Rijn - Rijksdorp, ter hoogte van de weg naar het vliegveld. De 1e sectie mortieren , o.l.v. 1e Lt. Blankenstein, in stelling in de zuidrand van Katwijk aan den Rijn zou er aan toegevoegd worden. Daarna zouden de twee	Valkenburg mei 1940	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		secties infanterie en een sectie PAG's het hotel aanvallen. Na beëindiging van de inleidende beschieting zou de infanterie snel oprukken en de door de vijand bezette complexen tussen De Pan en Rijksdorp vermeesteren.					
	14-05-40	*Gevechtsgroep 4 R.I.* Voor wat betreft het aandeel van 4 R.I. in het aanvalsplan van C.-III Div. tegen de Albertushof, diende het volgende; Majoor Cramer vertrok omstreeks 15.00 van de cp.-III Div. naar Katwijk aan de Rijn, waar hij kapt. Sjouke (C.-2-II-4R.I.) de opdracht mededeelde en hem met de uitvoering belastte. >Majoor Cramer deed verslag bij Overste Buurman en die schreef hierover: Dit gevoegd bij de schildering, die C.-II-4R.I. gaf omtrent het door hem aanschouwde op de commandopost van den D.C. en de loopende geruchten (ook was zware brand gemeld in zuidelijke richting door de uitkijkpost) deed een neerslachtige stemming ontstaan, die echter tot de commandopost beperkt bleef. Overeengekomen werd, dat één tirailleursectie á cheval van de Wassenaarse weg en één door het duinterrein oost van het Aanvoerkanaal zou oprukken tot de lijn van gereedstelling. In die lijn zou worden gewacht tot de artilleriebeschieting begon, hetgeen om 17.00 het geval zou zijn. Tijdens deze inleidende beschieting zou de rechtersectie voorwaarts gaan tot de zuidrand van het bosperceel De Pan, dáár in stelling komen en de aanval van de linkersectie, die á cheval van de Wassenaarse weg naar Albertushof zou oprukken, door haar vuur steunen. De beide tirailleursectiën van 2-II-4 R.I. zouden tijdens de actie niet door hun eigen sectiecommandant worden gecommandeerd, maar door een luitenant en een vaandrig van 3-II-4 R.I. die hiervoor bijzonder geschikt werden geacht. Om ongeveer 16.00 gaf kapt. Sjouke bevel om met twee secties, respectievelijk onder 2e luit. de Jong en vaandrig v.d. Wal, versterkt met een stuk pag. en een sectie mortieren, de Albertushoeve te bestormen. Kapt. Sjouke vertrok met de aangewezen luitenant de Jong (sc2-3-II-4R.I.), om 16.00 met een twintigtal vrijwilligers van 3-I-4 R.I. en vaandrig van der Wal (sc3-3-II-4R.I.) met sergeant Staal voor de aanval op het Albertushof. De patrouille volgde de westzijde van het Aanvoerkanaal tot ter hoogte van de zuidwestpunt van het bedekte terrein van De Pan, waarna zij in zuidoostelijke richting oprukte. Aan de Oostdorperweg werden stellingen betrokken. Diverse schotenwisselingen vonden plaats maar leiden niet tot een wezenlijke verandering van de Duitse en Nederlandse posities.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	14-05-40	Verslag gegevens van de commandant van de 1e batterij 6 veld, 1e luitenant T.C.Dijxhoorn (…) Dinsdag **vuurde deze sectie op de Albertushoeve**. 1 sectie ging nog verder naar voren en kwam in voorste lijn aan de Oostdorperweg in stelling van waaruit de boerderijen en houtperceelen aan de Katwijksche weg beschoten werden. Plotseling ontvingen wij vuur vanuit een wal 100 m voor de Bt. gelegen. Het vuur van de vijand werd voor korten tijd tot stoppen gebracht door het afvuren van kartetsen, in dien tijd werden de mitr. gewaarschuwd en trok de batterij terug terwijl door onze mitr. de vijand het vuren vrijwel moest staken. (…)	409-477016	NIMH			
	-	Het 6e Regiment Artillerie bestond uit twee Afdelingen met elk 12 vuurmonden van 7-veld en **een 3e Afdeling met 8 zware 15 houwitser lang 17** en was als divisie-artillerie organiek ingedeeld bij de 3e Divisie.	Valkenburg mei 1940 – 6 R.A.	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Duitse bommen in avond op 10 mei 1940 vliegveld Valkenburg							
7091-032	10-05-40	Luit Kolonel J. Mallingckrodt C.-v.m. I-4 RI Waar I-4 RI bleef liggen, zette nu III-4 RI de aanval door met het bekende succes en zeer weinig verliezen. Een Mitr.-opstelling op 100 m voor het vliegveld gaf zich zonder strijd over. **De hoofdweerstand had zich na het goedgerichte mortiervuur teruggetrokken naar de oostzijde van het vliegveld, vanwaar weer vuur ontvangen werd, evenals uit het dorp Valkenburg en uit de Pan. Dit laatste vuur lag 200 m te kort en veroorzaakte geen verliezen.** Voorlopig onbegrijpelijk was het vuur uit Valkenburg, dat op een bepaald ogenblik op klaarlichte dag met lichtspoormunitie werd afgegeven. Weldra zou de bedoeling ons duidelijk worden. **Zes vliegtuigen vlogen over de plaats waar de lichtspoor was neergekomen en weldra gierden de bommen naar beneden en ontploften precies op het door de lichtspoor aangegeven terrein**, waar de manschappen, die daar gestaan hadden, inmiddels als reserve waren aangewezen en met het oog op het mitr. vuur in een gedekte opstelling waren geplaatst op circa 50 m afstand tussen twee kleidammen, leden wij door dit bombardement geen verliezen.	Val-1557 Valkenburg mei 1940 Portengen (1995), 132	Gemeentearchief Valkenburg Internet Literatuur	Verdacht	In de avond van 10 mei 1940 werden er door zes Duitse toestellen bommen afgeworpen op vliegbasis Valkenburg, dat net door Nederlandse troepen was heroverd. Er wordt niet specifiek vermeld waar de bommen terechtkwamen, net als bij het bombardement van die ochtend. Ook is de bommenlading nergens vermeld. Echter, op basis van de luchtfoto-analyse van een foto van 11 mei 1940, kan op basis van de kratergrootte en setjes van kraters gesteld worden dat ze daadwerkelijk het veld troffen en naar verwachting twee bommen van 250 kg per toestel hebben afgeworpen. *Kraters van het bombardement op de luchtfoto* Na uitvoerige analyse van de luchtfoto van 11 mei 1940, en de feiten over de andere bombardenten en dit bombardement, is met vrij grote zekerheid te stellen dat de drie sets van twee bomkraters tussen de Ju-52's afkomstig zijn van dit bombardement, net als een losse krater tussen de vijf hangaars en de losse krater pal ten oosten van de zuidoostelijke hangaar. Bij de twee Nederlandse bombardementen zijn grotere aantallen van kleinere bommen afgeworpen, dus die zijn zeker niet de oorzaak van deze kraters. Het bombardement door drie Duitse toestellen in de ochtend van 10 mei 1940 heeft ook niet deze kraters veroorzaakt, gezien de luchtfoto's van 10 mei 1940 en de gemelde getroffen locaties. Ook de resultaten van het Britse toestel zijn zichtbaar, maar gezien de getuigenverklaren, bommenlading van dat toestel en sporen op de luchtfoto, zijn ook die te onderscheiden van het Duitse bombardement. Gezien de omvang van de kraters, die overeenkomt met de omvang van kraters van latere bombardementen met 500 lbs bommen, kan gesteld worden dat ze veroorzaakt zijn door bommen van 250 kg. *Bommenlading* Er is geen melding van de bommenlading aangetroffen, maar desondanks is die met vrij grote zekerheid vastgesteld als twee stuks 250 kg bommen per toestel. Ten eerst bestonden de gebruikelijke bommenladingen van de Duitse toestellen in mei 1940 uit bommen van 50 kg en 250 kg. Uit de omvang van de kraters kan opgemaakt worden dat er in elk geval bommen van 250 kg zijn afgeworpen. Die werden regelmatig afgeworpen in combinatie met bommen van 50 kg, echter dat is hier niet het geval. Er zijn drie duidelijke rijen kraters van bommen van 50 kg van de Nederlandse aanval. Op het gehele vliegveld zijn verder geen vergelijkbare kraters zichtbaar. Heel theoretisch kunnen er ook kleinere bommen afgeworpen zijn, maar daar pleiten twee argumenten tegen. Ten eerste werden die weinig tot niet gebruikt in Nederland in mei 1940. Ten tweede zijn die niet aangetroffen bij opsporingsonderzoek, terwijl zeer grote delen van het vliegveld zijn onderzocht, die kleinere bommen in vrij grote aantallen werden afgeworpen en beperkt indringen. Gesteld wordt dat de toestellen daarmee vrijwel zeker uitsluitend bommen van 250 kg afwierpen. Tevens is vrij zeker dat elk toestel twee dergelijke bommen afwierp. Er waren namelijk zes toestellen die aanvielen en er zijn drie sets van twee kraters en twee enkele kraters zichtbaar. Toestellen die in groepen/formaties vlogen waren in de regel dezelfde typen toestellen, voorzien van dezelfde bommenladingen. Indien de zes toestellen elk twee bommen afwierp, zouden in dit geval twee toestellen elk een blindganger hebben gehad en één toestel kan zijn lading in gebied buiten de luchtfoto van 11 mei 1940 hebben afgeworpen, hangups hebben gehad, of twee blindgangers. Dat zijn twee (of vier) blindgangers uit twaalf afgeworpen bommen, wat geen raar aantal is (als uitgangspunt genomen dat 10% van explosieven niet in werking treedt). Het alternatief, dat de toestellen voorzien waren van drie bommen per toestel, of meer, is erg onaannemelijk. Dan zou elk toestel minstens één blindganger hebben gehad en zouden er zeven (of tien) blindgangers geweest zijn op 18 afgeworpen bommen. Er wordt gesteld dat er zes toestellen aanvielen met elk twee bommen van 250 kg. Van drie toestellen ontplofte de gehele bommenlading, van twee slechts één en is in de nabijheid mogelijk nog een blindganger aanwezig. Van het zesde toestel is niet bekend waar het de bommen afwierp. Op de luchtfoto van begin juni zijn mogelijke sporen van kraters zichtbaar, echter alleen twee witte plekken nabij de Oude Broekweg komen redelijkerwijs in aanmerking. Die sporen lijken echter klein in vergelijking met de andere bomkraters. In de ruimere omgeving zijn meer sporen die theoretisch veroorzaakt kunnen zijn door dit bombardement, echter dan zou dit toestel wel enorm mis hebben gegooid. Hoewel dat niet onmogelijk is, is het onwaarschijnlijk omdat van alle aanvallende toestellen op 10 mei 1940, slechts één (het derde Duitse toestel in de ochtend) het vliegveld echt volledig gemist lijkt te hebben, en alle andere toestellen troffen het vliegveld of directe omgeving. Van het zesde toestel is zodoende niet bekend waar het de bommen afwierp. Indien beide bommen ontploften, zijn er uiteraard geen blindgangers te verwachten. Indien geen van de bommen ontploften, is niet te bepalen waar de bommen ingeslagen zijn en zodoende is het dan niet mogelijk een verdacht gebied af te bakenen. Indien één bom niet is ontploft, dan is mogelijk één van de vele	Deelgebied BD02
	10-05-40	**Tijdens het verblijf van deze onderdelen op het vliegveld werden, zowel door Duitse vliegtuigen als door** een Engels vliegtuig**, nog enkele bommen afgeworpen, welke, hoewel ze geen verliezen veroorzaakten, het door de vermoeienis, uitblijven van voedsel en ondergane spanningen reeds geschokte moreel der troepen nog meer drukten**. Ook het beschieten van het vliegveld uit de richting van het door de vijand bezette dorp Valkenburg, waarbij na het invallen der duisternis lichtspoormunitie werd gebruikt, stichtte verwarring en gaf aanleiding tot het ongemotiveerd afgeven van eigen vuur, waarbij enige malen Nederlandse afdelingen elkander beschoten.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 124	Literatuur			
	10-05-40	Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. Direct na de bezetting luchtbombardement van **Duitsche vliegtuigen**. Hierna één Engelsch vliegtuig overgekomen dat ook één bom wierp naar de hangers.	Valkenburg mei 1940 Mallinckrodt	Internet			
	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. (…) Kort nadat het vliegveld was heroverd, werd dit **gebombardeerd door Duitsche vliegtuigen**, terwijl ook een Engelsch vliegtuig een bom afwierp naar één der hangars. (…)	409-447047	NIMH			
	10-05-40	Verslag van Majoor J. Mallinckrodt, C.-III-4 R.I., opgesteld op 10 juni 1940. (…) Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. **Direct na de bezetting luchtbombardement van Duitsche vliegtuigen**. Hierna één Engelsch vliegtuig overgekomen, dat ook één bom wierp naar de hangars. (…) Om pl.m. 24.00 het vliegveld verlaten en stg. genomen waar de W. uitgang op de Wass.weg komt. Hier de nacht verder doorgebracht en ingegraven.	409-476021	NIMH			
	10-05-40	2-III-4 RI kapitein H.L. Segaar […] In den namiddag was het mogelijk verder op te rukken en is het vliegveld veroverd. Aldaar werden wij in de loop van den avond onder mitrailleurvuur uit de richting Valkenburg en Wassenaar genomen terwijl er voorts **vliegtuigbommen op de hangars en omgeving zijn gevallen uit Duitsche vliegtuigen** en later uit een Engelsch vliegtuig.	409-476024	NIMH			
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto is o.a. geraadpleegd wegens het Duitse bombardement door zes vliegtuigen in de namiddag/avond op 10 mei 1940. Hiervan zijn duidelijke sporen zichtbaar. Hoewel er reeds meerdere kraters van andere bombardementen zichtbaar zijn en van artilleriebeschietingen, vallen de kraters van dit bombardement op. Het zijn, gezien de omvang, duidelijk kraters veroorzaakt door afwerpmunitie en niet door artillerie, of de Nederlandse bommen van 25 kg of 50 kg. Aangezien van het Duitse bombardement in de ochtend bekend is waar de bommen ongeveer vielen, kunnen ook die inslagen niet zomaar verwisseld worden met dit bombardement. Het laatste bombardement dat zichtbaar is op deze luchtfoto, is uitgevoerd door een Blenheim, kort na de aanval van deze zes Duitse toestellen. De	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		inslagen daarvan zijn echter ook te onderscheiden (zie analyse verderop bij dat betreffende bombardement). Op het vliegveld tussen de Ju-52's zijn drie sets van twee kraters zichtbaar. Ze komen wat betreft formaat overeen met wat later in de oorlog door bommen van 500 lbs wordt veroorzaakt. Tussen de hangars is nog een krater van een dergelijk formaat zichtbaar, net als pal ten oosten van de meest zuidoostelijke hangar. Verder zijn er geen kraters zichtbaar van bommen van 50 kg, anders dan de drie duidelijke rijtjes van het Nederlandse bombardement. 				witte vlekken op de luchtfoto van 11 mei de bomkrater daarvan. Het is echter niet mogelijk om te achterhalen welke van de plekken dat is, omdat de kwaliteit en schaal van de luchtfoto's van juni 1940 niet volstaan om onderscheid te maken tussen een bomkrater, andere sporen van oorlogshandelingen en niet-oorlogsgerelateerde sporen. Ter plaatse van de twee enkele kraters zijn verdachte gebieden afgebakend.	
Luchtfoto	05-06-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld en een zeer groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Wassenaar en de zee. De schaal is daarmee zeer groot, de kwaliteit is redelijk. Op het vliegveld zijn duidelijk sporen van de strijd om het vliegveld zichtbaar. De sporen, voornamelijk dichtgeschoven kraters, verschillen in omvang. Er zijn er een aantal aanzienlijker groter, wat grotendeels overeenkomt met de foto van 11 mei 1940. Deze zullen zoals gezegd afkomstig zijn van de Duitse bommen. De kleinere kraters kunnen zowel van de kleinere Nederlandse bommen of artillerie zijn. Dit onderscheid is lastig te maken. De foto is met name gebruikt om de omgeving van het vliegveld te analyseren op de mogelijke aanwezigheid van een set bomkraters van het Duitse bombardement door zes toestellen in de namiddag/avond van 10 mei. Er zijn geen eenduidige sporen van zichtbaar. Mogelijk is er een set van zichtbaar langs de Oude Broekweg, echter die zijn kleiner, zelfs minder duidelijk zichtbaar dan de sporen van de Nederlandse 50 kg bommen.	Foto 263, 264, Sortie HNA/031	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Engelse bommen op 10 mei 1940 vliegveld Valkenburg							
7091-005	10-05-40	**Tijdens het verblijf van deze onderdelen op het vliegveld werden, zowel door** Duitse vliegtuigen **als door een Engels vliegtuig, nog enkele bommen afgeworpen, welke, hoewel ze geen verliezen veroorzaakten, het door de vermoeienis, uitblijven van voedsel en ondergane spanningen reeds geschokte moreel der troepen nog meer drukten**. Ook het beschieten van het vliegveld uit de richting van het door de vijand bezette dorp Valkenburg, waarbij na het invallen der duisternis lichtspoormunitie werd gebruikt, stichtte verwarring en gaf aanleiding tot het ongemotiveerd afgeven van eigen vuur, waarbij enige malen Nederlandse afdelingen elkander beschoten.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 124	Literatuur	Verdacht	Uit diverse bronnen blijkt dat in de namiddag/avond van 10 mei 1940 een Blenheim vliegbasis Valkenburg bombardeerde. Hoewel enkele bronnen melden dat er één bom werd afgeworpen, zijn dat meldingen van hogere officieren uit het Nederlandse leger, die waarschijnlijk de aanval niet zelf hebben waargenomen en jaren later verslag hebben gelegd. Uit de gegevens van de RAF en de verklaring van een Nederlandse reserver luitenant blijkt dat er meerdere bommen werden afgeworpen. Hoewel de bommenlading van het toestel niet werd vermeld, waren alle Blenheims van 110 Squadron uitgerust met twee bommen van 250 lbs en 16 stuks 40 lbs. Van de toestellen die Ypenburg aanvielen, waartoe het toestel dat Valkenburg aanviel behoorde, wordt gemeld dat ze bommen van 250 lbs hadden en kleine bommen. Redelijkerwijs betroffen dit bommen van 40 lbs. Op de luchtfoto zijn de inslagen van de 250 lbs bommen zichtbaar, waardoor gesteld kan worden dat er geen afwerpmunitie van 250 lbs van dit bombardement te verwachten is. De inslagen van de 40 lbs bommen zijn niet te onderscheiden van de inslagen van de Nederlandse artillerie en bommen van 25 kg. Voor de 40 lbs bommen is daarom hetzelfde gebied afgebakend als voor de bommen van 25 kg (zie analyse van het Nederlandse bombardement van 08.30 uur. Tevens is een aanvullend stukje verdacht verklaard op de mogelijke aanwezigheid van een 40 lbs bom. Dit op basis van het verslag van reserve Luitenant J. van Kessel en de mogelijke sporen ervan op de luchtfoto (de mogelijke inslag nabij de grote krater van de 250 kg bom, zie gele pijl in uitsnede van de luchtfoto).	Deelgebied BB01
	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. (…) Kort nadat het vliegveld was heroverd, werd dit gebombardeerd door Duitsche vliegtuigen, terwijl ook **een Engelsch vliegtuig een bom afwierp** naar één der hangars. (…)	409-447047	NIMH			
	10-05-40	Verslag van Majoor J. Mallinckrodt, C.-III-4 R.I., opgesteld 10 juni '40. (…) Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. Direct na de bezetting luchtbombardement van Duitsche vliegtuigen. **Hierna één Engelsch vliegtuig overgekomen, dat ook één bom wierp naar de hangars.** (…) Om pl.m. 24.00 het vliegveld verlaten en stg. genomen waar de W. uitgang op de Wass.weg komt.	409-476021	NIMH			
	10-05-40	2-III-4 RI kapitein H.L. Segaar […] en is het vliegveld veroverd. Aldaar werden wij in de loop van den avond onder mitrailleurvuur uit de richting Valkenburg en Wassenaar genomen terwijl er voorts vliegtuigbommen op de hangars en omgeving zijn gevallen uit Duitsche vliegtuigen en **later uit een Engelsch vliegtuig**.	409-476024	NIMH			
	10-05-40	Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. Direct na de bezetting luchtbombardement van Duitsche vliegtuigen. Hierna één **Engelsch vliegtuig** overgekomen dat ook één bom wierp naar de hangers.	Valkenburg mei 1940 Mallinckrodt	Internet			
	10-05-40	SC.1-2-III-4R.I, de res. 1e Lt J. v. Kessel, Bij den ingang van den laatsten hangar biedt iemand me, een friesche chocomel aan, Dit knapt me weer zoover op, dat ik besluit eens in de barak naar mijn collega's te gaan kijken. (…) Een geheele barak vol Nederlandsche en Duitsche gewonden. Bij den Kapitein vind ik zelfs een "Pfarrer", Ook al in de uniform van parachutist. Dit is de Duitsche grondigheid. Buiten gekomen krijg ik nu het bevel een reserve te vormen voor de compagnie, terwijl Luitenant Brouwer tusschen de hangars stelling moet nemen (…) **"Boem!!!" "Booem!!!" Op 100 meter vallen er vliegtuigbommen.** Weer duikt alles zoo diep mogelijk weg. Met een anderen officier spring ik in een diepen granaattrechter, die 's morgens door een Duitsche bom in den bodem is geslagen. **Dicht tegen elkaar aan, wachten we de volgende bom af. Deze laat niet lang op zich wachten. Een paar meter naast onzen krater slaat zij in en doet onze kuil de helft kleiner worden.** Dit scheelt toch maar weinig. Het zijn Engelschen, die ons blijkbaar voor Duitschers aanzien! En dat ondanks de vlag!	Valkenburg mei 1940 Kessel	Internet			
	10-05-40	Tussen 15.49 en 16.03 uur (BST) werden 12 Bristol Blenheims van 40 Squadron uitgezonden naar vliegveld Ypenburg. Een Blenheim bombardeerde een landingsterrein ten westen van Leiden, waar 35 Junkers Ju 52's op verspreid op het veld stonden, sommigen gecrasht en sommigen uitgebrand. De bommen explodeerden in het midden van het veld en troffen diverse vliegtuigen. De bommen die gebruikt werden voor de aanvallen op Ypenburg en Waalhaven waren 250 lbs GP en kleine bommen. *Noot: het toestel dat vliegbasis Valkenburg trof had als doel Ypenburg.* Om 15.49 uur (BST) werden 12 Blenheims van 40 Squadron naar vliegveld Den Haag uitgezonden. Blenheims van 110 Squadron, die omstreeks dezelfde tijd naar Duitse vliegtuigen op het strand ten noorden van Den Haag waren gezonden, vervoerden een individuele bommenlading van 2 x 250 lbs + 12 x 40 lbs brisantbommen. *Noot: er is geen individuele bommenlading van de Blenheims van 40 Squadron gerapporteerd*.	*Via Wardocs:* AIR14/3360 AIR25/29 AIR27/412 AIR27/862	*Via Wardocs:* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto is o.a. geraadpleegd wegens de aanval van de Blenheim in de avond van 10 mei 1940. Hiervan zijn sporen zichtbaar. Hoewel er reeds meerdere kraters van andere bombardementen zichtbaar zijn en van artilleriebeschietingen, zijn enkele kraters van dit bombardement te onderscheiden, namelijk de inslagen van de 250 lbs bommen. In de analyses van de bombardementen die eerder op 10 mei 1940 plaatsvonden, zijn reeds overige kraters geïdentificeerd en gerelateerd aan een specifiek bombardement. Van het Duitse bombardement in de ochtend zijn weinig sporen te zien, maar is bekend waar de bommen ongeveer insloegen. Van het eerste Nederlandse bombardement zijn de kraters van de bommen van 25 kg niet te onderscheiden van de kraters veroorzaakt door de artilleriebeschietingen. Voor de bomkraters van de 40 lbs bommen van de Blenheim moet hetzelfde gesteld worden – die zullen in omvang niet veel verschillen van die van de kleine Nederlandse bommen en het grotere kaliber artillerie. De kraters van het tweede Nederlandse bombardement zijn duidelijk te herkennen, net als de kraters van het Duitse bombardement in de namiddag/avond. Voor de bommen van 250 lbs geldt dat er drie punten zijn, die helpen bij het vinden van de kraters. Ten eerste mag verwacht worden dat de kraters kleiner zijn dan die van de 250 kg bommen. Mogelijk dat ze wel overeenkomen met de kraters van de 50 kg bommen. Ten tweede mag verwacht worden dat ze als set van twee zichtbaar zijn, met onderlinge afstand van circa 10-25 meter. Ten derde worden ze in de richting van de hangars verwacht, aangezien res. 1e Lt J. v. Kessel en anderen melden dat in die richting bommen insloegen van dit toestel (*opgemerkt wordt, dat de bemanning van de Blenheim meldt, dat de bommen tussen de Ju-52's ontploften en dat er geen reden is om te verwachten dat ze dat verkeerd rapporteerden. Ze vielen bij daglicht aan en lagen niet onder vuur, dus zullen dat prima hebben kunnen waarnemen. De bommenlading bestond echter uit twee bommen van 250 lbs en twaalf stuks 40 lbs. De bommen van 40 lbs zijn waarschijnlijk ingeslagen tussen de Duitse transportvliegtuigen*). Er zijn twee kraters zichtbaar op de luchtfoto, die voldoen aan deze punten (zie rode cirkels in uitsnede hieronder). Ze zijn duidelijk kleiner dan de kraters van de 250 kg bommen en anders dan de kraters van de Nederlandse bommen van 50 kg. Wat betreft omvang zijn ze tevens duidelijk groter dan de inslagen van de bommen van 25 kg, 40 lbs en kraters van de artillerie. Daarnaast zijn er geen andere, vergelijkbare sporen zichtbaar op het vliegveld, dus er is ook geen reden om te verwachten dat het sporen zijn, anders dan die van de 250 lbs bommen van de Blenheim. Bovendien valt nog iets op, namelijk een mogelijke inslag van een 40 lbs bom tegen een grote bomkrater nabij de inslagen van 250 lbs bommen (zie gele pijl in uitsnede hieronder). Hoewel niet eenduidig en hoewel niet de helft van de krater dicht is geschoven, zoals res. 1e Lt J. v. Kessel meldt, zou dit mogelijk wel de locatie kunnen betreffen, waar hij zich schuil hield. Zijn verklaring is namelijk jaren na dato opgeschreven en zal op detailniveau niet geheel kloppen met de feitelijke gebeurtenissen.	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			
		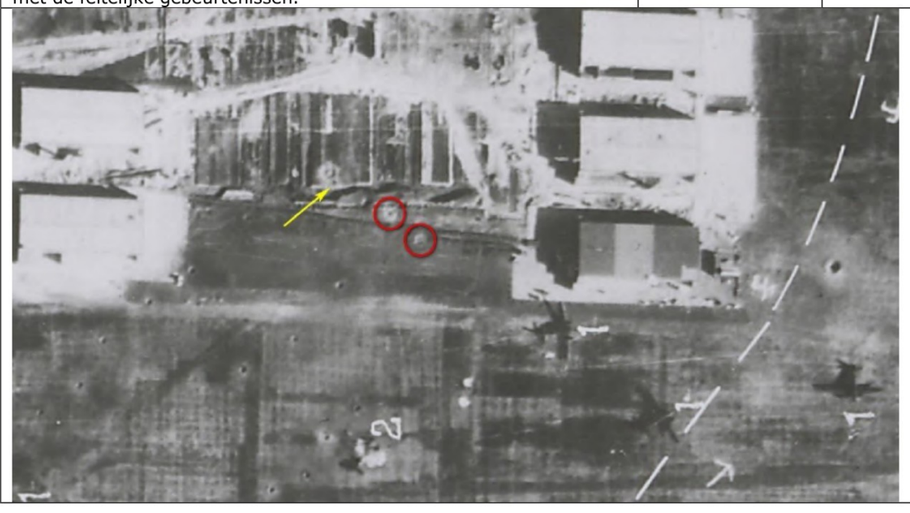					

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Crash Fokker D-XXI op 10 mei 1940							
8370-075	10-05-40	Om 12.30 uur is te Maaldrift (trambaan Wassenaar-Leiden) de Fokker D-XXI 216 van 1-V-2 LvR Sgt.Vl. G.K.P. Kiel neergekomen.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 10 mei 1940 stortte sergeant-vlieger Kiel met zijn Fokker D-XXI neer bij de trambaan bij Maaldrift, tussen de parachutes van de Duitse luchtlandingstroepen. Zoals de piloot omschrijft, was hij zelf amper bij bewustzijn, maar kwam het toestel wonderlijk genoeg neer alsof het zichzelf landde. Uit de foto van het wrak blijkt ook dat het toestel vrijwel geheel vernield is, maar niet in de grond is ingedrongen. Er kan gesteld worden dat die delen zijn geruimd en er dus geen wrakdelen in de ondergrond zijn achtergebleven.	Onverdacht
	10-05-40	Sergeant-Vlieger, Guus Kiel. 1e afdeling 2e Luchtvaartregiment. Ik vloog over Ypenburg en zag de gebouwen branden. Ik zat op zo'n 800 meter hoogte. In een flits zag ik dat ik werd ingesloten door Duitse jagers. En... aan elke kant van me nog een ME110, totaal vijf. Pats... mijn instrumentenbord vloog eruit. Ik had geen helm op maar een petje. Pats... ze schoten dat petje van mijn hoofd. Een schampschot. Tegelijkertijd voelde ik dat mijn arm verlamd was. De stuurknuppel werd uit mijn handen geslagen en in een linkerbocht dook ik naar beneden. Ik was deels verlamd en half bewusteloos en zag de grond snel op me afkomen. Daarna weet ik niet veel meer. Dat de kist niet in brand vloog was te danken aan een typisch Fokker-snufje: de dikke rubberbekleding rondom de benzinetanks. De kogels smoorden in dat rubber. Met een reuzenklap kwam het vliegtuig op de grond neer. Op een wonderbaarlijke manier 'landde het zichzelf'. Moet je voorstellen: terwijl ik daar lag kwamen die verdomde Messerschmitts nog een keer over én maar schieten, met alles wat ze aan boord hadden. Popopopopopoopppopp... een sproeinevel van kogels. Toen ik bijkwam zag dat ik mij in een weiland bevond, dicht bij de trambaan. Mijn riemen waren verdwenen. Ik lag in een vreemde houding, mijn benen boven mij en naast de motor. Ik probeerde eruit te kruipen, maar toen begonnen onderdelen te verschuiven. Metaal klikte op metaal. Ratatatat! Meteen kreeg ik een vuurstoot van achteren. Ik lag met mijn hoofd op een brokstuk en dat brokstuk werd geraakt. Ik kreeg een enorme opdonder en voelde de bult op mijn hoofd zwellen. Ik was midden tussen de Duitse parachutisten geland. Ik hield me muisstil. Een kleine opening stelde mij in staat om rond te kijken. Ik zag de paal van een trambaan. Aan die paal bengelde een parachute. Ik had mijn horloge nog om: het was 12.30 uur Amsterdamse Tijd. Het wrak van Kiel met op de achtergrond vliegveld Valkenburg.	Valkenburg mei 1940- Kiel	Internet			
Op 10 mei 1940 bij Valkenburg neergekomen vliegtuigen – locatie onbekend							
Geen	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 12 / onb.).	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 10 mei 1940 zijn Ju-52's neergekomen op vliegveld Valkenburg en omgeving. Deze vliegtuigen zijn de transporttoestellen waarmee er Duitse soldaten naar o.a. vliegveld Valkenburg werden vervoerd. Er zijn toestellen vermeld in het verliesregister, waarvan niet bekend is waar de betreffende Ju-52 is neergekomen. Dat kan op het vliegveld geweest zijn, of in de omgeving. Er zijn enkele meldingen bekend, zoals de landing van een Ju-52 in Maaldrift en de melding dat Nederlandse troepen een Ju-52 neerschoten vanuit Maaldrift en dat dat toestel brandend crashte (zie elders in deze chronologische lijst). Er zijn echter geen locaties van crashes bij Valkenburg bekend buiten het vliegveld. Er kan op basis van deze meldingen geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam om 05.38 uur een Ju 52 3m neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 12 / onb.).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (3./KGrzbV 11 / Winkler).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 11 / Landau).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (2./KGrzbV 11 / Kaiser).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (2./KGrzbV 11 / Schmidt	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 12 / Wahl).	Verliesregister NIMH	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Op het vliegveld Valkenburg vernielde Junkers							
Geen	10-05-40	10 mei: 57 Ju-52's op vlv VALKENBURG . Weggezakt in drassige bodem; deels vernield door artillerievuur, luchtbombardementen (door Fokkers C-10 en C-5) en bij de herovering van het vlv. (Op een Foto ook een Do-17 en (mog) een Junkers W-34(1motorig) te zien; niet in Duitse documentatie en niet op luchtfoto's; kan na 14 mei zijn genomen). Gesnen Valkenburg en omg. bekend van I/KGzbV1, III/KGzbV1 en KGr zbV11.	Brongers (2008)	Literatuur	Onverdacht	De Ju-52's zijn de transporttoestellen waarmee er Duitse soldaten naar o.a. vliegveld Valkenburg werden vervoerd. Deze toestellen zijn op vliegveld Valkenburg geland waarna ze door verschillende oorlogshandelingen beschadigd of vernield raakten. Diverse toestellen branden hierbij uit. Er is geen feitemateriaal dat hierbij wrakstukken in de ondergrond terechtgekomen zijn. Tijdens het grootschalige opsporingsonderzoek uitgevoerd sinds 2010 zijn daarvan ook geen sporen aangetroffen. Er kan daarom gesteld worden dat de wrakken en resten ervan geruimd zijn. Opgemerkt wordt dat sommige van de oorlogshandelingen waardoor deze toestellen vernield werden wel geleid hebben tot het afbakenen van een verdacht gebied op betreffende, gebruikte explosieven. Zie daarvoor elders in deze chronologische tabel.	Onverdacht
	10-05-40	Tegen 06.00 uur was het vliegveld in handen van de Duitsers die er echter minder profijt van trokken dan zij hadden gedacht. Het vliegveld Valkenburg was namelijk nog in aanleg en de grasmat te zwak om het gewicht van een vliegtuig te kunnen dragen. Weldra zakten de zevenenvijftig gelande toestellen zover in de grond dat zij niet meer konden opstijgen. Hierdoor was het vliegveld geblokkeerd en volkomen onbruikbaar geworden. Zij versperden het veld voor de volgende landingen. In vele vliegtuigen die op het vliegveld stonden lagen dode Duitsers. Na de verovering van het vliegveld maakte de vijand zich op voor het volvoeren van haar opdracht: het gebied boven de Oude Rijn afgrendelen. Daartoe moesten de bruggen over de Oude Rijn in Katwijk en Voorschoten (thans Leiden) bezet worden.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Op vliegveld Valkenburg zijn 57 Ju-52 neergekomen.	Rijnhout (1982), 117	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 2).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Alter).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Neesmann).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Sperling).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Roser).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Dominiak).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Winkler).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Steeb).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Puls).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Knapp).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / von Priets).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Hausknecht).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Velte).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Gutsch).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Herzberg).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (2./KGrzbV 11 / Baier).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Weber).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Sieger).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Römer).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Reissmüller).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	-	Na de capitulatie moesten allereerst de tientallen Junkerswrakken worden opgeruimd en de gevechtsschade worden geruimd op vliegveld Valkenburg.	Grimm (2009), 240	Literatuur			
	-	Na de capitulatie moesten allereerst de tientallen Junkerswrakken worden opgeruimd en de gevechtsschade worden geruimd op vliegveld Valkenburg.	Grimm (2009), 240	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto 10 mei 1940							
Luchtfoto	10-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg en ruime omgeving ten noorden (ten aan de Noordzee), westen (tot en met Wassenaar) en zuiden (tot aan Maaldrift) ervan. De schaal is slecht en kwaliteit matig. De foto is genomen na het Duitse bombardement van die ochtend en nadat de parachutisten en meerdere tientallen Ju-52's zijn geland, maar voordat de laatste Ju-52's zijn geland – op de foto zijn er nog vier zichtbaar die komen aanvliegen om te landen. De foto is gebruikt om het Duitse bombardement van die ochtend te analyseren en ter ondersteuning om de locatie waar Brackel en zijn mannen onder mortiervuur kwamen te liggen te bepalen (zie elders in deze chronologische tabel). Verder zijn er geen eenduidige, relevante sporen van oorlogshandelingen zichtbaar, die niet middels andere bronnen inzichtelijk genoeg zijn gemaakt.	Foto 298a RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Er zijn geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar, die niet reeds elders in deze chronologische tabel zijn geanalyseerd.	Onverdacht
Bombardementen op vliegveld Valkenburg 11 mei 1940							
Geen	11-05-40	Bomber Command. Duits bombardement met brandbommen. Bomber Command. Brits bombardement geen bijz. gemeld.	Vooronderzoek Meurer	Rapporten derden via opdrachtgever	Onverdacht	Enkele eerder uitgevoerde vooronderzoeken melden dat er op 11 mei 1940 bommen gevallen zouden zijn op Valkenburg. De bron hiervan is echter Eversteijn, waarvan T&A de betrouwbaarheid sterk in twijfel trekt (zie ook nadere toelichting in de rapportage bij literatuur). In dit specifieke geval blijkt dat in het stuk van Eversteijn in 1990 melding wordt gedaan van brandbommen, maar in een recentere versie is de melding verdwenen. Daarentegen worden daarin ineens drie bommen gemeld. Er is geen enkele andere bron die melding maakt van bommen op vliegbasis Valkenburg op 11 mei 1940. Die kans wordt ook gering geacht, aangezien zowel de Duitse als de Nederlandse troepen daar niet meer aanwezig waren.	Onverdacht
	11-05-40	Bombardement op Valkenburg (3 bommen).	Vooronderzoek Saricon uit 2010 119-010-PrAn-01	Rapporten derden via opdrachtgever			
Luchtfoto 11 mei 1940							
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto is gebruikt om de diverse bombardementen en de Nederlandse artilleriebeschietingen van 10 mei te analyseren. Zie elders in deze chronologische tabel.	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Er zijn geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar, die niet reeds elders in deze chronologische tabel zijn geanalyseerd.	Onverdacht
Schade en herstel aan vliegveld Valkenburg							
Geen	Mei 40	Vrijwel direct na de capitulatie van het Nederlandse leger in mei 1940 begonnen de Duitsers met herstelwerkzaamheden aan het kleine "Vliegpark Valkenburg". Het vliegveld had tijdens de bange meidagen van '40 veel schade opgelopen. Verspreid over het landingsterrein lagen tientallen wrakken van de Ju-52 transportvliegtuigen die tijdens de gevechten niet meer op konden stijgen. Ook de hangaars hadden schade opgelopen. De artillerie had kraters in het terrein geslagen.	Katwijkinoorlog FPKW	Internet	Onverdacht	Uit diverse bronnen blijkt al dat het vliegveld getroffen is door meerdere oorlogshandelingen en daarbij schade is ontstaan. Deze gebeurtenissen zijn afzonderlijk elders in deze chronologisch tabel omschreven en geanalyseerd. Onderhavige melding is algemene informatie en tevens bevestiging dat men kort na de capitulatie overging tot het herstellen van het vliegveld, waarbij o.a. de Ju-52's geruimd zullen zijn.	Onverdacht
Schijnvliegvelden t.b.v. vliegveld Valkenburg							
Geen	-	Als schijnvliegveld voor Valkenburg (door de Duitsers steevast Katwijk genoemd) gold Vogelenzang en vanaf 1941 ging ook Ockenburg een rol spelen als schijnvliegveld voor Valkenburg.	Grimm (2009), 242	Literatuur	Onverdacht	Betreft achtergrondinformatie, geen oorlogshandelingen met explosieven.	Onverdacht
Ruiming explosieven na de strijd in mei 1940							
Geen	05-06-40	<u>Opruimingswerkzaamheden Den Haag en omgeving.</u> […] <u>5 juni 1940.</u> <u>Te Valkenburg:</u> 1. Op land van Van Paridon: 5 kleine trechter, (van scherven), in één een Duitsche buis en in één een staartstuk van een Duitsche bg van een mortier gevonden. 2. Valkenburgscheweg 17K: Aanslag van een projectiel in voortuin. 3. Op land van A. Heemskerk achter de Valkenburgscheweg 6: 2 kleine trechters van scherven. 4. Op land van C. Imthorn achter de Broekweg: Een niet gesprongen bg van 6 vernietigd. Verder eenige kleine trechters van scherven. 5. Op land van Schooneveld nabij de Broekweg: Een niet gesprongen bg van 4,7 vernietigd. 6. Op land van T. Ouwersloot bij de Middenweg: Een niet gesprongen bg van 12 hw vernietigd. 7. Op land van G. Van Leeuwen, Achterweg 13 (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*): Een niet gesprongen bg van 7,5 (met tb, verdeelingen tot 200) en een niet gesprongen bg van 6 zonder kop medegenomen en later vernietigd. 8. Op land van Wed. G. Binnendijk bij Zonnehoeve en Achterweg: 2 bg van 6 vernietigd. 9. Op land van Van der Marel, Valkenburgscheweg 148: 3 bg van 12 hw, waarvan 2 met buis, 2 bg No.1 van 7 veld, waarvan 1 met sb No.13, 2 bg van 6 zonder buis, 1 bg van een mr. (kal. Ca. 5 cm), 5 Duitsche handgranaten, gedeeltelijk vernietigd.	2.13.210 - 23	Nationaal Archief Den Haag	Onverdacht	In de maanden na de strijd in mei 1940 zijn door de gehele gemeente explosieven aangetroffen en geruimd. De meldingen van aangetroffen explosieven op het land van C. Imthorn, Schooneveld, T. Ouwersloot, G. van Leeuwen, Wed. G. Binnendijk en Van der Marel zijn elders in deze chronologische tabel geanalyseerd. Van de overige meldingen zijn de locaties van de aangetroffen explosieven niet duidelijk of exact genoeg om een verdacht gebied af te bakenen.	Onverdacht

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	17-06-40	9.15 u. nm Kennisgegeven door T. Boezaard, Adrianastraat 24 dat bij de zandstort van firma (Bolhuis) richting Wassenaar in een sloot bij het vliegveld waar bovengenoemde persoon werkzaam is, zich aldaar bevinden 2 lichte machinegeweren + enige trommels en patronen, hij vraagt of deze weggehaald kunnen worden, deze persoon is daar morgenochtend werkzaam.	0411 – I.A. 7a	Politierapporten Katwijk			
	21-06-40	<u>Opruimingsstaat No.22/40</u> […] <u>Valkenburg</u> 13.20 Gem Huis – 1 D. handgranaat zonder dop (gedeonteerd) 13.50 Zonneveldslaan – 1 D. handgranaat in sloot (gedemonteerd) 14.00 C. Verschoor, Wass. Watering – gat in de grond. Niets 14.15 P. de Vries, Achterweg – niets te vinden 14.50 G. van Leeuwen, Achterweg (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*) – 1 Duitsche handgranaat z.d. en 1 bg van 6 veld (hierbij opgeruimd de gedemonteerde handgranaten 2 stuks)	2.13.210 - 23	Nationaal Archief Den Haag			
Bommen te Katwijk op 6 juli 1940							
Geen	05-07-40	09.30 uur. Katwijk. 4 bommen. Bominslagen in het vrije veld, onbeduidende schade aan het veld. 1 persoon en 1 paard gedood. *Noot T&A: Deze melding staat met verkeerde datum vermeld in dit document. Alle meldingen die in dit document gerapporteerd zijn met datum 5 juli 1940 blijken uit andere documenten op de 6e plaatsgevonden te hebben. Bovendien komen de details sterk overeen met de melding van de burgemeester in het document uit het Nationaal Archief.*	RL2-II - 212	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	In de ochtend van 6 juli 1940 kwamen bommen terecht in het vrije veld te Katwijk. Uit een melding van de burgemeester blijkt dat ze vielen in de Hornespolder ten noorden van Katwijk a.d. Rijn en daarmee te ver van het onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
	06-07-40	Blenheims deden aanvallen op schepen in een kanaal bij Katwijk.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	06-07-40	Van den Burgemeester van Katwijk a.Z. Hedenmorgen 9.15 bominslag in gemeente Katwijk, Hornespolder 1 km ten noorden van Katwijk a.d. Rijn. Gevallen 5 bommen, waarvan 1 niet gesprongen. 1 landbouwer en 1 paard gedood.	2.04.53.15 - 76	Nationaal Archief Den Haag			
Bombardement met doelwit vliegveld Valkenburg op 8 augustus 1940							
Geen	08-08-40	Bomber Command. Een Blenheim naar Valkenburg (10 km ten oosten van Maastricht). Inslag op hangar, maar verder geen resultaten waargenomen. NB zal vliegveld Valkenburg ZH geweest zijn, want bij het dorp Valkenburg bij Maastricht lag geen vliegveld.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Een Blenheim zou vliegbasis Valkenburg hebben gebombardeerd volgens de gegevens van de RAF. Echter, er zijn geen andere bronnen die de inslagen daar bevestigen. Wel zijn er die avond bommen ingeslagen in de omgeving van het Radio-Station bij Noordwijk. In die omgeving lag tevens (nood)vliegveld Ruigenhoek, wat door de Duitsers als Scheinflugplatz SF15 is gebruikt. Waarschijnlijk heeft de bemanning van de Blenheim zich vergist en die locatie aangevallen in de veronderstelling dat het Valkenburg was. Een andere mogelijkheid is dat de bommen bij Egmond-Binnen vielen. Beide gemelde locaties liggen te ver buiten onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
	Aug 40	Vanaf augustus 1940 bombardeerde een Brits vliegtuig af en toe het vliegveld.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
	08-08-40	Twelve aircraft took off to attack targets in territory occupied by the enemy. One attacked target Z57. One, unable to reach it primary target, bombed VALKENBURG. Nine returned owing to lack of cloud cover. One failed to return. R3841. Duty: Schellingwoude. Time up: 17.40. Time Down: 20.03. Unable to reach primary target. Dropped bombs at VALKENBURG. Twaalf vliegtuigen stegen op om doelwitten in door de vijand bezet gebied aan te vallen. Eén toestel viel doelwit Z57 aan. Eén kon zijn primaire doelwit niet vinden en bombardeerde Valkenburg. Negen toestellen keerden terug wegens gebrek aan wolkendek. Eén toestel niet teruggekeerd. Toestel R3841. Taak: Schellingwoude. Opgestegen om 17.40 uur en geland om 20.03 uur (Britse tijden). Bommen afgeworpen op Valkenburg.	AIR27/243	The National Archives Londen			
	08-08-40	18.00 uur. Noordwijk (Zuid-Holland). 3 bommen. Inslagen in de omgeving van Radio-Station. 1 burger zwaar gewond. Geen schade. *Noot T&A: Katwijk of Valkenburg worden niet vermeld.*	RL2-II - 1025	Bundesarchiv Freiburg			
	08-08-40	8 augustus 1940 Overdag bombardeerde een Bristol Blenheim van 2 Group het vliegveld bij Valkenburg met in totaal 2 x 250 lbs + 12 x 40 lbs brisantbommen. De bomafworp was op de hangaars gericht. Om 19.05 uur (BST) werden vanaf 1.700 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 12 x 40 lbs brisantbommen op Valkenburg afgeworpen. Er werden geen resultaten waargenomen. De Blenheim behoorde tot 18 Squadron. De betrokken Blenheim betrof de R3841 van 18 Squadron. *Noot Wardocs: zeer waarschijnlijk is de bommenlading om 20.00 uur bij Egmond-Binnen terechtgekomen.*	*Via Wardocs:* AIR14/3361 AIR14/3149 AIR25/30 AIR27/243 RL2-II - 1025	*Via Wardocs:* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto	01-10-40	De foto's dekken een groot gebied tussen Leiden, Wassenaar en de zee. Vliegveld Valkenburg ligt hier middenin. De schaal en kwaliteit van de foto's zijn redelijk. Er zijn op de foto's geen eenduidige sporen van een bombardement te herkennen binnen of nabij het onderzoeksgebied.	Foto's 3, 203 en 204 Sortie H275	ACIU			
Bommen op vliegveld Valkenburg in de nacht van 24 op 25 augustus 1940							
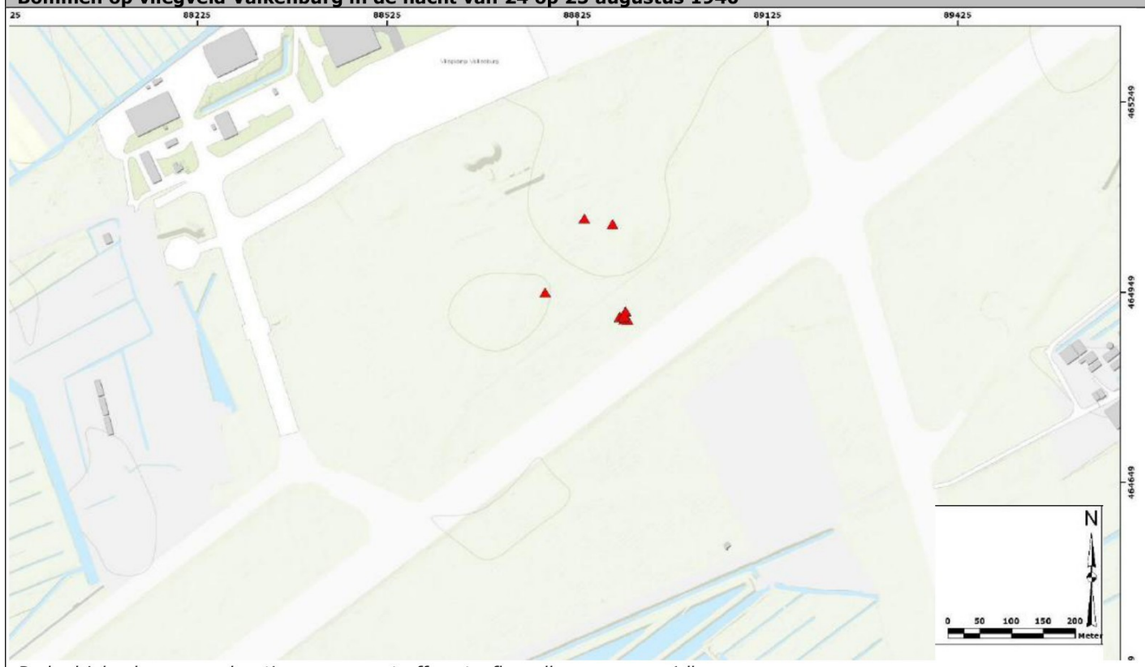 *Rode driehoeken geven locaties van aangetroffen staafbrandbommen van 4 lbs aan.*					Onverdacht	Uit de politierapporten van de gemeente Katwijk, het Bundesarchiv Freiburg en de National Archives valt op te maken dat er in de nacht van 24 op 25 augustus 1940 vermoedelijk brisant- en brandbommen terecht kwamen binnen of nabij het onderzoeksgebied. De RAF meldt deze nacht geen aanvallen op doelen in of nabij Katwijk. *Bommen in Hornespolder versus bommen op vliegveld* De politierapporten van de gemeente Katwijk spreken over een zestal geëxplodeerde bommen en de mogelijkheid op blindgangers van een licht kaliber bommen, in een weiland in de Hornespolder op de grens met Noordwijk. Daar staat geen tijdstip van het bombardement vermeld, maar in Duitse stukken staat dat om 02.45 uur brandbommen op of bij het vliegveld vielen. Opvallend hieraan is dat de politierapporten zes ontplofte brisantbommen rapporteren, terwijl de Duitse stukken alleen brandbommen melden, waarvan slechts drie ontploft zouden zijn. Uit stukken van de RAF blijkt dat rond 02.45 een Wellington een bommenlading van 4 brisant- en 60 staafbrandbommen op Schiphol meende af te werpen. Dit is het enige toestel dat in aanmerking komt als verantwoordelijke voor de afworp op dat tijdstip op vliegveld Valkenburg. Dit roept echter nieuwe vragen op, want hoe komt het dat de politie zes ontplofte brisantbommen meldt, terwijl dat toestel er maar vier afwierp? Aangezien het voor een goede analyse van belang is te achterhalen of en hoe de door de politie gemelde bominslagen te relateren zijn aan de melding van de Duitsers, is nader onderzoek gedaan. Vermoed werd, dat de twee meldingen niet aan elkaar gerelateerd waren, maar er twee toestellen afzonderlijk een aanval uitvoerden en Katwijk troffen. Uit stukken van de gemeente Noordwijk blijkt dat de bommen die in de Hornespolder terecht waren gekomen daar rond 05.40 uur vielen. Er is dus inderdaad een tweede toestel geweest, dat de gemeente trof. Deze nacht werden aan deze kant van Nederland meerdere bombardementen uitgevoerd onder meer op Schiphol en IJmuiden, maar volgens Engelse rapporten ook op een vliegveld in de omgeving Haarlem. Dit bombardement werd als enige uitgevoerd met 6 brisantbommen en tevens 60 4lbs branbommen. Dit bombardement werd uitgevoerd rond 5 uur in de nacht, wat ongeveer overeenkomt met het tijdstip waarop inderdaad bommen op de grens bij Noordwijk terechtkwamen, volgens het rapport in het gemeentearchief van Noordwijk. Daarmee is bevestigd dat er geen relatie is tussen dit bombardement en het bombardement dat het vliegveld (of directe omgeving) trof. *Bommen op vliegveld Valkenburg* De bommen die op vliegveld Valkenburg terecht zouden zijn gekomen, vielen al eerder die nacht, rond 02.45 uur. Hoewel er meerdere toestellen rond grofweg deze tijd bombardementen uitvoerden in het westen van Nederland, is er maar één toestel daarvan met brandbommen geweest, waardoor duidelijk is, dat er deze nacht door dat toestel 4 brisantbommen en 60 4lbs brandbommen afgeworpen werden op vliegveld Valkenburg. Volgens de bemanning van het toestel werd de zuidwesthoek van het vliegveld getroffen. Tevens meldt deze bemanning 4 explosies te hebben gezien, waaruit kan worden opgemaakt dat alle vier brisantbommen zijn geëplodeerd. De Duitse rapporten maken slechts melding van blindgangers van brandbommen (6 stuks), wat doet vermoeden dat de brisantbommen buiten het vliegveld vielen. *Staafbrandbommen* Gesteld kan worden dat de brisantbommen zijn ontploft en er alleen blindgangers van 4 lbs staafbrandbommen in het gebied terecht gekomen zijn. Staafbrandbommen dringen in de regel niet diep in en vallen in de loop der tijd uiteen. In de regel worden ze in Nederland uitermate zelden aangetroffen in verhouding tot de grote aantallen die afgeworpen zijn, en wanneer ze worden aangetroffen betreft het meestal uitsluitend het valgewicht. In dit geval zijn ze echter op het vliegveld aangetroffen, inclusief inhoud. Staafbrandbommen dienden een groot gebied te treffen en zijn door hun kleine gewicht vrij vatbaar voor spreiding door wind. Hoewel er meerdere factoren meespelen bij de spreiding van staafbrandbommen die afgeworpen worden, en die spreiding kan variëren, kan wel gesteld worden dat in de regel een gebied van zeker enkele honderden meters breed en meerdere honderden meters lang getroffen wordt. De meeste inslagen zullen zich in het centrum concentreren, terwijl aan de randen slechts enkele staafbrandbommen vallen. Zeven van de tien aangetroffen staafbrandbommen lagen vrij dicht bij elkaar, terwijl de andere drie op ruim 150 meter er vandaan lagen. Hoewel theoretisch de brandbommen over	Onverdacht
8370-005 indicatief Blindgangers Hornespolder: Geen	24/25-08-40	Dagrapport van zondag 25 Augustus 1940 4 uur nm Tijdens surveillance door Venekamp en ondergetekende geconstateerd dat op de grens van Noordwijk en Katwijk een aantal brand en explosieve bommen waren uitgeworpen, zulks gedurende den nacht van zaterdag op zondag. Daar er een zestal bommen geëxplodeerd waren en in de onmiddellijke nabijheid een aantal gaten in het weiland Hornespolder zaten waarin nog niet ontplofte bommen van licht kaliber kunnen zitten, hebben wij de Politie te Noordwijk en de Grensaufzichstelle alhier gewaarschuwd met den commandant hiervan heb ik eenige roode vlaggen geplaatst	0411 – I.A. 7a	Politierapporten Katwijk			
Zanderij: Geen	24/25-08-40	Dagrapport van maandag 26 Augustus 1940 Kennisgegeven door Kuijt, Nieuwesteeg K. a.d. Rijn dat op zijn land gelegen benoorden de Binnensluizen in de Zanderij waarschijnlijk een ongesprongen projectiel was gevonden. Wij daarheen begeven en bij onderzoek bleek dat er nog meerdere projectielen of brandbommen? lagen. De Grensaufzichtstelle hiermede in kennis gesteld en mij er nogmaals heenbegeven met Inspector Ziemann (?). In overleg met Ziemann bij een der projectielen een rode vlag geplaatst. Inspecteur Ziemann zal direct maatregelen nemen dat een en ander zo spoedig mogelijk zal worden opgeruimd.	0411 – I.A. 7a	Politierapporten Katwijk			
Grens Noordwijk-Katwijk: Geen Parlevliet Bosch: Geen	24/25-08-40	Dagrapport van zondag 8 September 1940 16.40 uur Door de Duitse bezetting van het vliegveld Valkenburg wordt gevraagd of er in de gemeente nog ongesprongen projectielen liggen. Medegedeeld dat op de grens Katwijk-Noordwijk enkele liggen. Bij een eventueel demonteren zou men zich aan het politiebureau vervoegen, teneinde de plaatsen van ligging aan te duiden. +- 100 meter ten Oosten van Parlevliet Bosch en 500 m ten Westen van de betonnen brug in de duinen, ligt nog een projectiel aangegeven door een bordje. 17.00 uur Een Duitsch onderofficier meldt zich aan de wacht als deskundige voor het demonteren der bommen. Durieux vergezeld hem naar de aangegeven plaats.	0411 – I.A. 7a	Politierapporten Katwijk			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Blindgangers Hornespolder: Geen		Bovenbedoelde onderofficier komt morgenochtend tusschen 10 en 11 uur terug om de bommen liggende in een weiland in de Hornespolder te doen springen. Als dan moeten de veehouders G. van der Meij in de Balj…ste en Teun G…aan de Hoogstraat worden gewaarschuwd, dat zij hun vee enkele uren verwijderen. Genoemde veehouders zijn hier reeds mede bekend en zullen iemand beschikbaar houden om hun vee te verwijderen.				een veel groter gebied neergekomen kunnen zijn (tot wel een kilometer of verder van de aangetroffen exemplaren), is een afbakening op basis daarvan niet reëel en buitenproportioneel. Daar zijn twee redenen voor. Ten eerste zou een uitermate groot verdacht gebied ontstaan indien uitgegaan wordt van de maximale afbakening – er zou theoretisch tot op een kilometer vanaf alle aangetroffen blindgangers afgebakend moeten worden als uitgegaan wordt van de maximale spreiding. Dit is vrij onredelijk als bekend is dat in Nederland zeer zelden blindgangers van deze explosieven wordt aangetroffen waarbij explosieve/brandbare inhoud aanwezig is. Ten tweede is er al voor een zeer grote gebied opsporing uitgevoerd rondom de blindgangers, waarbij geen andere staafbrandbommen zijn aangetroffen. Dat doet vermoeden dat in dit geval de staafbrandbommen vrij geconcentreerd terecht gekomen zijn. Het gebied waarbinnen redelijkerwijs de staafbrandbommen geconcentreerd terechtgekomen kunnen zijn, is reeds vrijgegeven van explosieven. Er worden geen blindgangers meer verwacht van 4 lbs staafbrandbommen gerelateerd aan de geruimde exemplaren. Opgemerkt wordt, dat er meerdere aanvallen zijn uitgevoerd waarbij 4 lbs staafbrandbommen in het onderzoeksgebied terechtgekomen kunnen zijn. Het is niet bekend bij welke aanval de aangetroffen blindgangers zijn afgeworpen.	
8370-005a indicatief	24/25-08-40	0245 Fliegerhorst Katwijk Anzahl der Bomben: 9 Br. (6 Bldg.) Kein Schaden gemeldet.	RM7/346	Bundesarchiv Freiburg			
8370-005a indicatief	24/25-08-40	24/25 augustus 1940 In de nacht van 24 op 25 augustus 1940 bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group vliegveld Schiphol met in totaal 1 x 500 lbs + 3 x 250 lbs brisantbommen + 60 x 4 lbs staafbrandbommen. Er werden 4 explosies op het vliegveld waargenomen. Er ontstond 1 grote en 2 kleine branden in gebouwen in de zuidwesthoek. Een ander toestel nam 1 uur later grote branden waar in het gebied. Tussen **01.43 en 01.48** uur (BST) werden vanaf **3.000 voet** hoogte in totaal **1 x 500 lbs + 3 x 250 lbs brisantbommen + 60 x 4 lbs staafbrandbommen** op Schiphol afgeworpen. Er werden 4 inslagen waargenomen die 1 grote en 2 kleine branden veroorzaakte in de zuidwesthoek van het vliegveld. De Wellington behoorde tot 214 Squadron. De brisantbommen waren uitgerust met een ontsteker zonder vertragingstijd. De betrokken Wellington betrof de L7849 van 214 Squadron. *Noot Wardocs: om 02.45 uur kwamen 9 brandbommen, waarvan 6 blindgangers, op Vliegveld Katwijk neer. Mogelijk is Valkenburg voor Schiphol aangezien.* *Om 05.40 uur werd gemeld dat 's nachts op Noordwijks grondgebied nabij de grens van Katwijk in teelland en weiland langs de Zwarteweg 25 brandbommen waren neergekomen, waarvan 5 niet ontploft waren.*	*Via Wardocs* AIR14/2666 AIR14/3156 AIR25/59 AIR27/1319 RM7/346 0917-013	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg Gemeentearchief Noordwijk			
Haarlem op een vliegveld: Geen	24/25-08-40	In de nacht van 24 op 25 augustus 1940 bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group om 05.15 uur (BST) een vliegveld bij benadering op positie 52.23N, 04.32E **bij Haarlem.** De positie was niet zeker. Er werde**n 6 x 250 lbs brisantbommen + 60 x 4 lbs staafbrandbommen** afgeworpen op een driehoekig stelsel van in aanbouw zijnde startbanen en mogelijke frames van hangaars. Er werden inslagen op het midden van het vliegveld waargenomen. **Tussen 05.10 en 05.15 uur** (BST) werden vanaf 2.000 voet hoogte in totaal 6 x 250 lbs brisantbommen + 60 x 4 lbs staafbrandbommen afgeworpen op een vliegveld in aanbouw bij Haarlem op positie LSMF2032 (52.20N, 04.32E). Er werd waargenomen dat de bommen in het midden van de banen explodeerden. De Wellington behoorde tot 37 Squadron. De bomlading van 6 x 250 lbs + 60 x 4 lbs staafbrandbommen werd in een salvo afgeworpen en explosies werden in het midden van de banen waargenomen. Een 250 lbs brisantbom was uitgerust met een ontsteker met een vertragingstijd van 6 uur, de overige 5 x 250 lbs brisantbommen met een ontsteker zonder vertragingstijd. De betrokken Wellington betrof de L7779 van 37 Squadron. Bij de Nederlandse kust werd een, naar veronderstelling, vliegveld in aanbouw waargenomen en een aanval uitgevoerd. *Noot Wardocs: de gerapporteerde positie ligt tussen de schijnvliegvelden Ruygenhoek en Vogelenzang.*	*Via Wardocs* AIR14/2666 AIR14/3156 AIR25/59 AIR27/388	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			
3 bommen bij Schiphol en IJmuiden: Geen	24/25-08-40	In de nacht van 24 op 25 augustus 1940 bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group Schiphol en een schip op positie LSMF2835 (52.28N, 04.35E) met in totaal 3 x 500 lbs brisantbommen. Er werden inslagen waargenomen. Om 02.30 en 02.50 uur (BST) werden vanaf 2.000 voet hoogte in totaal 3 x 500 lbs brisantbommen op Schiphol en schepen in IJmuiden op positie LSMF2835 afgeworpen. Er werden inslagen bij een zoeklicht en treffers of bijna-treffers op de schepen waargenomen. De Wellington behoorde tot 75 Squadron. De bommen waren in een steile duik vanaf 2.000 voet afgeworpen. Er werd een inslag van 1 x	*Via Wardocs* AIR14/2666 AIR14/3156 AIR25/59	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		500 lbs bij een zoeklicht waargenomen en treffers of bijna-treffers van 2 x 500 lbs op kleine schepen in IJmuiden. De brisantbommen waren uitgerust met een ontsteker zonder vertragingstijd. De betrokken Wellington betrof de L7784 van 75 Squadron. Het zoeklicht werd aangevallen door langs de lichtbundel naar beneden te duiken. De schepen werden in een duik van 4.000-2.000 voet hoogte aangevallen. *Noot Wardocs: om 03.26 uur kwamen 2 bommen tussen de pierhoofden van IJmuiden neer.23*	AIR27/645 RM7/346	The National Archives Londen *Bundesarchiv Freiburg*			
Ypenburg: Geen	24/25-08-40	24/25 augustus 1940 In de nacht van 24 op 25 augustus 1940 bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group vliegveld Ypenburg (Z.63) met in totaal 3 x 250 lbs brisantbommen. Resultaten werden niet waargenomen, maar er waren veel activiteiten. Tussen 02.00 en 02.50 uur (BST) werden vanaf 8.000 voet hoogte in totaal 3 x 500 lbs brisantbommen afgeworpen op Z.63. Resultaten werden vanwege de bewolking niet waargenomen. De Wellington behoorde tot 37 Squadron. De brisantbommen waren uitgerust met een ontsteker zonder vertragingstijd. De betrokken Wellington betrof de R3231 van 37 Squadron. Ondank dat geen inslagen waren waargenomen was de bemanning vrij zeker dat het doel getroffen was. *Noot Wardocs: Om 02.56 uur kwamen 2 bommen op Scheinflughafen Poeldijk neer. de Night Bomb Raid Sheets vermelden foutief 250 lbs in plaats van 500 lbs brisantbommen.*	*Via Wardocs* AIR14/2666 AIR14/3156 AIR25/59 AIR27/388	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			
Luchtfoto	01-10-40	De foto's dekken een groot gebied tussen Leiden, Wassenaar en de zee. Vliegveld Valkenburg ligt hier middenin. De schaal en kwaliteit van de foto's zijn redelijk. Er zijn op de foto's geen eenduidige sporen van een bombardement te herkennen.	Foto's 3, 203 en 204 Sortie H275	ACIU			
8370-005b	2011	Uit het rapport "Projectanalyse locatie Valkenburg ten behoeve van opsporing van conventionele explosieven" uit november 2011 is op te maken dat er tien gevulde brandbommen van 4 lbs zijn aangetroffen, op de volgende RD-coördinaten en dieptes: X-coördinaat: Y-coördinaat: Z-coördinaat: 88904.44 464905.61 0.2 m-mv 88898.42 464905.78 0.2 m-mv 88898.42 464905.78 0.2 m-mv 88891.94 464910.19 0.15 m-mv 88896.52 464909.83 0.25 m-mv 88901.00 464918.23 0.2 m-mv 88898.59 464911.79 0.2 m-mv 88774.29 464948.17 0.51 m-mv 88836.48 465064.57 0.4 m-mv 88880.29 465055.63 0.42 m-mv	119-010-PrAn-01	Rapporten derden via opdrachtgever			
Bommen te Katwijk aan Zee op 9/10 oktober 1940							
Geen	09/10-10-40	Tussen 18.49 en 05.00 uur vonder er 35 vluchten plaats, waarvan 28 naar het oosten. In totaal werden er ongeveer 40 brisantbommen op 11 gebieden afgeworpen. […], in Katwijk werd een woonhuis vernield.	RL2-II - 216	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	In de nacht van 9 op 10 oktober 1940 vielen er bommen bij Katwijk aan Zee, waarbij een woonhuis werd vernield. Dit is te ver buiten onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
	09/10-10-40	03.57 uur. Katwijk aan Zee. 2 bommen, brand in een woonhuis. Verder geen schade.	RL2-II - 216	Bundesarchiv Freiburg			
Messerschmitt komt neer in de omgeving van Katwijk aan de Rijn op 19 november 1940							
Geen	19-11-40	Bij Katwijk a/d Rijn kwam de Bf 109 E van Uffz. T. Steinwendtner neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Uit een melding in de literatuur en via het internet valt op te maken dat er op 19 november 1940 een Messerschmitt crashte in de omgeving van Katwijk aan de Rijn. Uit de bronnen blijkt dat de piloot de crash overleefd heeft en het vliegtuig voor 60% beschadigd is geraakt. Als oorzaak van de crash wordt melding gemaakt van schade aan de 'Laderfresser'. Dit kan te maken hebben met het doorvoeren van munitie in de boordwapens, mogelijk met explosie tot gevolg. Die zaten in de vleugels en dan zou het toestel mogelijk zwaar beschadigd zijn geweest. Dat de piloot het heeft overleefd en dat het vliegtuig niet volledig is afgeschreven kan twee redenen hebben: I. Het was geen rechtstandige crash, maar een technisch mankement op vliegveld, II. Het gebeurde in de lucht en werd opgelost met een geslaagde noodlanding. In beide gevallen zijn er van deze gebeurtenis geen wrakdelen meer te verwachten binnen of nabij het onderzoeksgebied.	Onverdacht
	19-11-40	Uffz. Theodor Steinwendtner. KIA 14 July, 1941 in the Bu 131 "KG+GC" over Seddin/Stolp by Soviet I-16s of the 154th Fighter Aviation Regt.. **On 19 November, 1940 his E-model sustained 60% damage by Katwijk am Rhijn with an explanation "Laderfresser"(?), pilot disposition unknown.** On 6 July, 1941 in his "White 11" "VD+AP", he was shot down w/o wounds near Ostrow.	Aircrewremembered	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtdoelbatterijen rond het vliegveld							
8370-007	Eind 1940	Begin augustus 1940, werd een begin gemaakt met reperatie werkzaamheden en uitbreidingen. Nog datzelfde jaar zouden drie door middel van een houten verharding verkregen banen en een groot deel van de reparatie klaar komen. Er waren ter verdediging drie luchtdoelbatterijen geplaats. Hiervan lag er één zuidwestelijk, één noordwestelijk en één oostelijk van het vliegveld. Deze batterijen bestonden ieder uit een aantal lichte stukken luchtdoelgeschut die stonden opgesteld in beddingen boven op verblijven en munitie opslagruimtes. (*NootT&A: op pagina 259 een kaartje met ligging van de luchtdoelbatterijen, hierop worden ook enkele bunkers aangegeven (8370-007)*).	Harff en Harff (2007), 256	Literatuur	Onverdacht	Er zijn (luchtdoel)stellingen in en nabij het onderzoeksgebied geweest. In en nabij het onderzoeksgebied zijn bij meerdere van dergelijke stellinglocaties en in de directe omgeving ervan reeds opsporingsonderzoeken uitgevoerd. Hierbij zijn geen explosieven aangetroffen, die in verband te brengen zijn met het gebruik van deze stellingen, of dumpingen van daar aanwezige munitie. Ook zijn er in de ruimere omgeving geen explosieven aangetroffen die daarmee in verband te brengen zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee niet verdacht in verband met deze stellingen.	Onverdacht
Vondst van een niet ontplofte Flakprojectiel in Wassenaar op 16 januari 1941							
Geen	16-01-41	In Wassenaar (Zuid-Holland), 1 niet ontbrand flakprojectiel gevonden.	077-1328	NIOD	Onverdacht	Op basis van deze informatie wordt niet duidelijk waar in Wassenaar dit explosief is aangetroffen. Er kan daarom op basis van deze melding geen verdacht gebied worden bepaald.	Onverdacht
Bombardement haven van Katwijk op 20 februari 1941							
Geen	20-02-41	Om 12.45 uur, in Katwijk (Zuid-Holland), 4 bommen afgeworpen. Geen gewonden. Glasschade aan meerdere huizen. Ontstane brand bij gasopslag meteen geblust.	077-1328	NIOD	Onverdacht	Op 20 februari 1941 vielen er bommen in de haven van Katwijk. Dit is te ver buiten onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
	20-02-41	12.45 uur. Vliegtuig geronk; bominslag; dekken! Na enkele explosies op ontdekking uit, waarbij we constateren dat er in de Havenstraat een bominslag had plaatsgehad. Achtereenvolgens telefonisch gewaarschuwd den Burgemeester, den majoor Jonker. Bos en Smallenbroek nemen de eerste maatregelen voor de noodige hulp. Ook de overvalwagen wordt in dienst gesteld. Er blijken geen slachtoffers te zijn. Inmiddels belt de Burgemeester op, dat de brandweer terstond moet uitrukken naar de gasfabriek, waar een gasketel door scherven is getroffen. (…) Na afloop van alles blijkt dat er in de linkeroever van de haven, ter hoogte van de gasfabriek, 4 explosieve bommen zijn gevallen en in de Havenstraat 1. Eén en andere heeft tot gevolg gehad dat van plm. 100 woningen de ramen zijn gesprongen en ontelbare dakpannen zijn afgeschud. De brand in de gasfabriek was spoedig gebluscht. De rest van het voorgevallene wordt bij p.v. vastgelegd.	0411 – I.A. 9a	Politierapporten Katwijk			
Bominslagen op een kilometer ten zuiden van vliegveld Valkenburg op 6 maart 1941							
Geen	6/7-03-41	Tussen 18.37 en 18.52 uur voerde de tegenstander een vlucht vanaf de kust bij IJmuiden tot aan Katwijk uit en wierp vanaf grote hoogte één kilometer ten zuiden van vliegveld Katwijk, alsmede op een akker in de nabijheid van een gesticht bij Noordwijk, elk twee bommen af, die geen schade aanrichtten.	RL2-II - 232	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	In de avond van 6 op 7 maart 1941 wierp een vliegtuig twee bommen af op circa één kilometer ten zuiden van vliegveld Valkenburg en twee in Noordwijk. Van de eerste twee bommen is niet exact bekend waar ze terecht zijn gekomen. Op luchtfoto's van twee maanden na de bomafworp, zijn geen eenduidige sporen zichtbaar, slechts twee mogelijk dichtgeschoven kraters. Ze zijn niet eenduidig genoeg om conclusie aan te verbinden. Bovendien liggen ze meer dan 150 meter buiten het onderzoeksgebied. Er is daarmee niet voldoende feitenmateriaal om op basis van deze melding een verdacht gebied af te bakenen.	Onverdacht
Luchtfoto	01-10-40	De foto dekt een groot gebied tussen Leiden en vliegveld Valkenburg. De schaal en kwaliteit van de foto's zijn redelijk. De foto is gebruikt om de situatie voorafgaand aan het bombardement van 6/7 maart 1941 te zien en te kunnen vergelijken met de luchtfoto's van 8 mei 1941.	Foto 203 Sortie H275	ACIU			
Luchtfoto	08-05-41	Deze luchtfoto's dekken het zuiden van vliegveld Valkenburg tot en met de omgeving van Maaldrift. De schaal en kwaliteit zijn (vrij) goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de vermelding van twee bominslagen op circa één kilometer ten zuiden van het vliegveld in maart 1941. Er zijn geen eenduidige sporen van de bominslagen te zien. Wel lijken er mogelijk twee dichtgeschoven kraters ten zuiden van de Wassenaarse Watering zichtbaar te zijn, maar de kans wordt klein geacht dat dit daadwerkelijk dichtgeschoven kraters zijn. Bovendien liggen ze op meer dan 150 meter buiten het onderzoeksgebied.	Foto's 951, 952 Sortie H-940	ACIU			
Flakprojectiel aangetroffen langs de Valkenburgerweg te Valkenburg							
Geen	27-03-41	In Valkenburg (Zuid-Holland), 1 niet geëxplodeerd flakprojectiel gevonden op akkerland aan de Valkenburgerweg.	077-1328	NIOD	Onverdacht	Uit de bronnen kan opgemaakt worden dat er een luchtdoelgranaat bij het onderzoeksgebied is ingeslagen en niet ontploft. Conform de richtlijnen van de WSCS-OCE leidt dit niet tot een verdacht gebied in de omgeving van de inslag aangezien het in de regel incidentele inslagen betreft, waarbij geen aanleiding is om meer granaten in de directe omgeving te verwachten. Uitsluitend ingeslagen, niet ontplofte luchtdoelgranaten, die niet geruimd zijn, zullen plaatselijk tot een verdacht gebied leiden. In dit geval is echter niet bekend of de granaat geruimd is, noch de exacte locatie. Er kan zodoende geen verdacht gebied afgebakend worden op basis van deze melding.	Onverdacht
	27-03-41	Granaat aangetroffen in weiland aan Valkenburgerweg te Valkenburg. Mogelijk afkomstig van de Meidagen.	Valkenburg 1039	Gemeentearchief Valkenburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Woningen geraakt nabij vliegveld Valkenburg op 14 april 1941							
Geen	14-04-41	Vliegbewegingen rondom vliegveld Valkenburg (ZH). Twee vliegtuigen vlogen over het vliegveld. Beide werden beschoten door de luchtafweer. Eén vliegtuig kwam neer in de richting van Oegstgeest-Leiden (Nachtegaallaan).	Dort (1994), Middelbrook (2000); Zwanenburg (z.j.); Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 14 op 15 april 1941 werden drie woningen aan de Valkenburgerweg te Valkenburg getroffen door "mitrailleurkogels en projectielen." Dit gebeurde als gevolg van beschietingen van luchtafweergeschut op geallieerde vliegtuigen, hoewel het mogelijk is dat de treffers op de woningen zijn geplaatst doordat de bemanning van de vliegtuigen terugschoot. *Indien treffers luchtafweer* Conform de richtlijnen van de WSCS-OCE leidt dit niet tot een verdacht gebied in de omgeving van de inslagen aangezien het in de regel incidentele inslagen betreft, waarbij geen aanleiding is om meer granaten in de directe omgeving te verwachten. Uitsluitend ingeslagen, niet ontplofte luchtdoelgranaten, die niet geruimd zijn, zullen plaatselijk tot een verdacht gebied leiden. Er is echter geen melding gedaan van onontplofte granaten. *Indien treffers boordwapens van vliegtuigen* Blenheims hadden uitsluitend machinegeweren (.303 kaliber) waarmee ze schoten, geen boordgeschut. De projectielen die machinegeweren verschieten, bevatten in de regel geen explosieve componenten. Theoretisch konden ze raketten verschieten, echter daar zijn geen aanwijzingen voor. Er kan daarom gesteld worden dat het onderzoeksgebied onverdacht is met betrekking tot deze beschieting.	Onverdacht
	14-04-41	Vliegtuig neergestort richting Oegstgeest-Leiden door vuur vanaf vliegveld Valkenburg (waarschijnlijk neergekomen in de gemeente Oegstgeest). Ander vliegtuig werd eveneens beschoten en vloog uiteindelijk richting Noordzee weg. Schade aangericht door mitrailleurkogels en projectielen: Valkenburgerweg 138c: gat in dak Valkenburgerweg 144 gaten in het dak Valkenburgerweg 169 beschadigde gevel, 3 treffers	Valkenburg 1039	Gemeentearchief Valkenburg			
	14-04-41	Om 17.15 uur, in Valkenburg (Zuid-Holland), 1 Engels vliegtuig door flak afgeschoten en in Leiden bij de Annakliniek neergestort Van de bemanning zijn drie man dood en 2 zijn vermoedelijk met parachute gesprongen. De Nederlandse politie in Leiden heeft zoekactie ingesteld. Bij de wrakresten liggen nog enige niet geëxplodeerde bommen.	077-1328	NIOD			
	14/15-04-41	Bristol Blenheim 15 km westelijk van Katwijk (noordelijk van Den Haag) boven zee afgeschoten.	RL2-II - 239	Bundesarchiv Freiburg			
	14-04-41	5.00 De wacht op de toren meldt dat er bommen worden geworpen naar een convooi dat voor Katwijk vaart. 5.10 de torenwacht meldt dat er een vliegtuig dat uit zee kwam in den buurt van Valkenburg vermoedelijk is neergestort. 9.00 Op last van de chef van dienst der Ordnungs Polizei uit Leiden meldt de agent van politie Straathof dat er een vliegtuig is neergestort en dat er parachutisten neergelaten zijn. HoofdInspecteur in kennis gesteld.	0411-9a	Politierapporten Katwijk			
Bf 109 kwam bij vliegveld Valkenburg neer op 30 april 1941							
Geen	30-04-41	Bij Katwijk kwam een Bf 109 F-2 (5784) neer. Crash location: Crashed Katwijk Airfield. Fatalities: 0 / Occupant: 1 Beim Start ausgebrochen (crashed at takeoff). Damage 65%.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 30 april 1941 verongelukte een Bf-109 bij de start. De exacte locatie waar het toestel neerkwam, is niet bekend. Echter, het toestel crashte bij de start, de piloot overleefde het ongeval en het toestel was 65% beschadigd. Daaruit is op te maken dat het toestel niet is ongedrongen in de grond, maar op het maaiveld terecht is gekomen. Tevens mag redelijkerwijs verwacht worden dat het toestel direct geborgen is, aangezien het bereikbaar was (niet ingedrongen, nabij vliegveld), veel Duitse troepen in de nabijheid waren en geen factoren waren waarom dit niet gebeurd zou zijn (zoals een nabijgelegen front). Gesteld wordt dat er geen wrakstukken van dit toestel meer aanwezig zijn in de grond.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 15/16 mei 1941 om 00.04 uur							
Geen	15/16-05-41	Bomber Command. AD's. Vliegvelden Eelde, Waalhaven, Schiphol, geen resultaten waargenomen. Noot. Ook bommen op vliegvelden Leeuwarden en Valkenburg, het schijnvliegveld bij Stiens, Soesterberg en bij Callantsoog.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Uit een melding in de Duitse rapporten kan worden opgemaakt dat vliegveld Katwijk in de nacht van 15 op 16 mei 1940 net na middernacht werd gebombardeeerd met 1 brisantbom en 17 brandbommen. Echter, er zijn in de Engelse rapporten geen meldingen te vinden van bombardementen op dat tijdstip, wel later op de nacht rond 4.00 - zie de gebeurtenis hieronder beschreven. Ook deze gebeurtenis wordt in de Duitse rapporten beschreven. Het is zeer waarschijnlijk dat de 00.04 dat als tijdstip wordt genoemt voor dit bombardementen, een schrijffout is en het een beschrijving betreft van het bombardement om 4.00 diezelfde nacht. Het onderzoeksgebied kan niet verdacht worden verklaard met betrekking tot een bombardement om 00.04 uur. De melding is hieronder geanalyseerd met als uitgangspunt dat men 04.00 uur bedoelde.	Onverdacht
	1941	Vanaf 1941 nam het aantal aanvallen op vliegveld Valkenburg toe. Vaak echter met pover resultaat.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
	15/16-05-41	00.04 uur. Katwijk. 1 brisantbom en 17 brandbommen. Afworp op vliegveld, 3 Me109 aan de romp en vleugels beschadigd. *Noot Wardocs: Mogelijk is 00.04 uur een schrijffout van 04.00 uur. Er komt geen bomafworp van Bomber Command in aanmerking. Waarschijnlijk heeft één van de Beauforts Katwijk voor IJmuiden aangezien*	RL2-II - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	15/16-05-41	Er is in deze stukken geen melding voor Katwijk/Valkenburg op dit tijdstip. Wel is er een melding om 04.00 uur (zie verderop in de chronologische lijst).	RL20 - 241	Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	04-06-41	De foto dekt het gehele vliegveld en een groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Katwijk en Wassenaar. De schaal van de foto is redelijk, de kwaliteit matig. Er zijn op de foto geen eenduidige sporen van een bombardement te herkennen.	Foto 354 en 355 Sortie T-051	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bommen op vliegveld Valkenburg op 15/16 mei 1941 om 04.00 uur							
		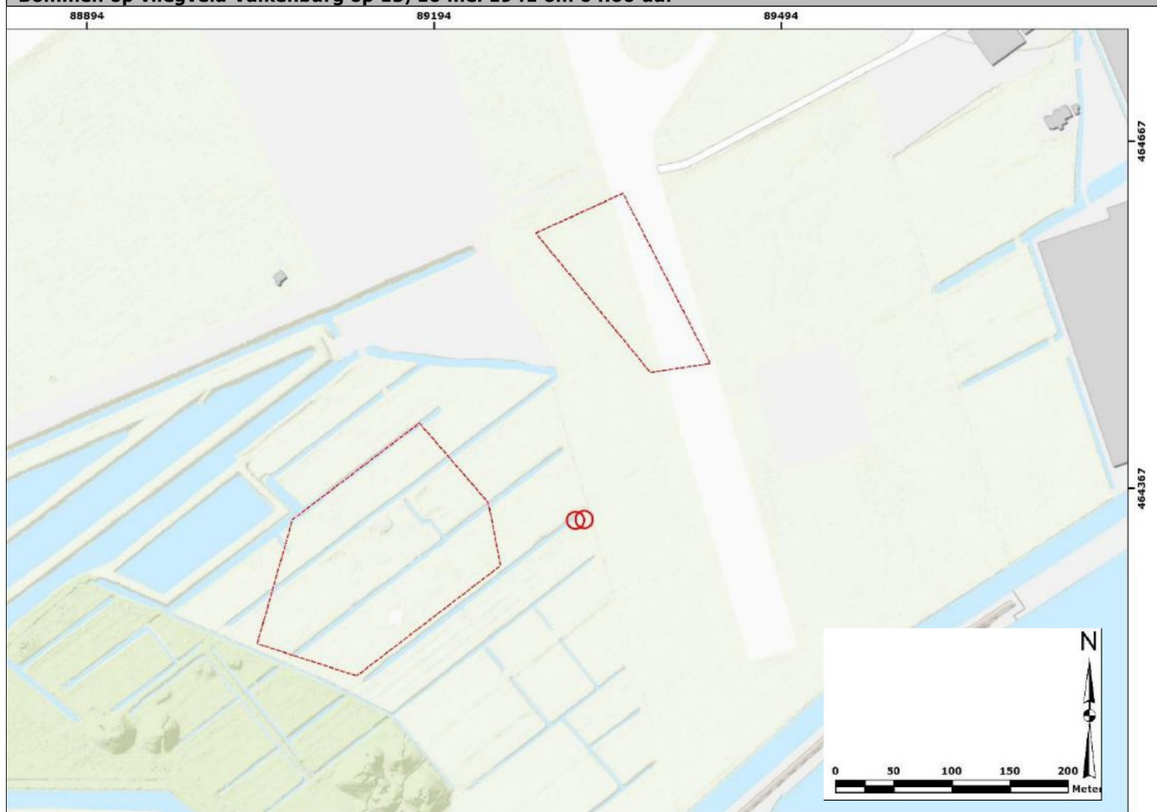 *De cirkels geven de twee bomkraters van de luchtfoto aan, de rode gebieden betreffen opstelplaatsen die redelijkerwijs getroffen (kunnen) zijn. Zie ook uitsnede van de luchtfoto verderop.*			Verdacht	In de nacht van 15 op 16 mei 1941 sloeg ook om 04.00 uur een aantal bommen in nabij vliegbasis Valkenburg. Een aantal getuigen van deze gebeurtenissen, beiden leden van de Luchtbeschermingsdienst, rapporteerden echter dat deze op 2.5 à 3 kilometer ten zuidwesten van Valkenburg terecht waren gekomen, waarschijnlijk in de gemeente Katwijk en/of Wassenaar. Uit gegevens van de RAF blijkt dat geen toestel vliegbasis Valkenburg als doelwit had, noch dat ze dat als alternatief doel rapporteerden. Er waren echter uitsluitend Beauforts boven Nederland actief om 04.00 uur, waardoor gesteld kan worden dat één van die toestellen z'n bommenlading van twee bommen van 250 lbs brisant, 18 stuks 40 lbs brisant en een container van 4 lbs staafbrandbommen afwierp op vliegbasis Valkenburg. Op een luchtfoto van ruim twee weken na het bombardement zijn twee waarschijnlijk kraters zichtbaar in het zuiden van het vliegveld nabij een rolbaan van het vliegveld. De locatie komt overeen met de melding dat men op enkele kilometers ten zuidwesten van Valkenburg de inslagen vermoedde. De getuigen van de Luchtbeschermingsdienst meldden twee explosies gehoord te hebben en op de luchtfoto zijn twee kraters zichtbaar, wat betekend dat de twee bommen van 250 lbs zijn gedetoneerd. Verder melden de Duitsers dat er twee brisantbommen en 25 brandbommen bij Katwijk zijn gevallen zonder schade aan te richten. Als we de melding van het inslaan van één brisantbom en 17 brandbommen erbij nemen, waarbij drie Me-109's aan romp en vleugels werden beschadigd, dan rijst het vermoeden dat de 40 lbs brisantbommen en/of de staafbrandbommen ingeslagen zijn nabij Me-109's op opstelplaatsen of in hangaars. Van de twee brisantbommen wordt namelijk specifiek gemeld dat ze geen schade veroorzaakt, wat overeenkomt met de locatie van de bomkaters – op ruim meer dan honderd meter van de meest nabije hangaar (NB: Detonerende bommen van 250 lbs kunnen zondermeer schade aan toestellen op op grote afstand aanrichten, maar hebben dat in dit geval niet gedaan getuige de melding van de Duitsers). Er is geen feitenmateriaal dat de brisantbommen van 40 lbs en staafbrandbommen van 4 lbs zijn ontploft en/of geruimd, waardoor de kans bestaat dat er nog blindgangers aanwezig zijn. Gezien het beperkte effectieve bereik van deze explosieven, zullen ze de Me-109's beschadigd hebben doordat ze zeer nabij insloegen. Afbakening van het verdachte gebied is daarom gebaseerd op de locaties van hangaars en mogelijke opstelplaatsen in de nabijheid van de kraters van de 250 lbs bommen. Aangezien in de regel de onderlinge afstand tussen door één toestel afgeworpen bommen in de orde van 100 meter, of enkele honderden meters is, zijn alleen de twee locaties met hangaars binnen enkele honderden meters van de kraters als verdacht gekenmerkt. NB Wat reeds is vrijgegeven van explosieven, is uiteraard niet verdacht verklaard op de aanwezigheid van 4 lbs brandbommen. Voor brisantbommen van 40 lbs geldt dat bepaald zal moeten worden wat de plaatselijk maximale indringsdiepte is en of dat reeds onderzocht en vrijgegeven is, of dat ze dieper dan het vrijgegeven gebied kunnen liggen.	Deelgebied BB02
7091-011	15/16-05-41	Nachtrapport van Donderdag 15 op Vrijdag 16 mei 1941 4 nvm Kennis gegeven door torenwacht dat er vermoedelijk bom of bommen zijn geworpen op vliegveld Valkenburg waardoor brand is ontstaan. Kulk en Tuing (?) hebben er zich heen begeven voor onderzoek maar niets ontdekt. 4.15 vm .ef kennis gegeven door Politie Wassenaar volgens het bericht .ef bericht Politie Noordwijk dat er bommen zijn geworpen richting den Deijl waardoor vermoedelijk brand was uitgebroken. Politie Wassenaar heeft een onderzoek ingesteld maar niets van brand ontdekt. Ondergetekende heeft Politie Wassenaar van het bericht torenwacht Katwijk in kennis gesteld daar er bommen zijn geworpen op het vliegveld Valkenburg. Zij zouden zich derwaarts begeven voor onderzoek.	0411-09a	Politierapporten Katwijk			
	15/16-05-41	Op vrijdag 16 mei 1941, des voormiddags omstreeks 4 uur, bevond ik mij in mijn woning. Ik werd uit mijn slaap gewekt door twee direct op elkaar volgende krakende slagen, als van ontploffende bommen. Ik verliet mijn bed, maar zag vanuit mijn woning niets, dat er op wees dat de bommen te Valkenburg Z.H. waren gevallen, terwijl er ter plaatse geen luchtalarm werd gemaakt. Omstreeks vijf minuten later hoorde ik het geluid van een op groote hoogte vliegend vliegtuig. De richting in welke het vloog kon ik niet bepalen. Te omstreeks 4.15 uur hoorde ik: Jacob de Moij en Leonardus Bernardus van Elten, beiden ingedeeld bij de vaste kern der LBD te Valkenburg ZH, welke mij verklaarden, dat, terwijl zij zich buiten bevonden, door hen het geluid was gehoord, van twee ontploffende bommen, gevolgd door twee voor hen onzichtbare brandjes, welke blijkbaar op den grond waren ontstaan en eenige minuten aanhielden. De richting in welke de ontploffingen door hen waren gehoord en de brandjes waren gezien, was ten ZW van de gemeente Valkenburg ZH, op ongeveer 2.5 á 3 km vandaar en waarschijnlijk, volgens de ligging onder de gemeente Katwijk of Wassenaar. Persoonlijke ongelukken of materiele schade is voor zoover bekend, in deze gemeente niet	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		ontstaan. Van de inslag der bommen is door het hoofd LBD te Valkenburg ZH telefonisch kennis gegeven aan de Rijksinspectie voor de Bescherming der Bevolking tegen Luchtaanvallen te 's-Gravenhage.					
	15/16-05-41	00.04 uur. Katwijk. 1 brisantbom en 17 brandbommen. Afworp op vliegveld, 3 Me109 aan de romp en vleugels beschadigd. *Noot T&A: Uitgangspunt is dat het tijdstip foutief is weergegeven en 04.00 uur had moeten zijn. Zie ook analyse hierboven bij "Bommen op vliegveld Valkenburg op 15/16 mei 1941 om 00.04 uur."*	RL2-II - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	15/16-05-41	04.00 uur. Valkenburg (Zuid-Holland). 2 brisantbommen. Afworp in de nabijheid van het vliegveld. Geen schade.	RL2-II - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	15/16-05-41	04.00 uur. Afworp van 25 brandbommen op Katwijk. Geen schade.	RL20 - 241	Bundesarchiv Freiburg			
	15/16-05-41	15/16 mei 1941 Tussen 02.50 en 05.45 uur (BDST) waren 4 Bristol Beauforts van Noorth Coates uitgezonden naar de E-Boat basis van IJmuiden. Om 03.50 uur wierp Beaufort 'K' van 22 Squadron in een vlakke duik van 10.000 naar 7.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs GP + 18 x 40 lbs brisantbommen + 1 blik staafbrandbommen in een salvo af. Vanwege de bewolking kon de positie niet vastgesteld worden. Om 04.08 uur wierp Beaufort 'X' van 22 Squadron vanaf 7.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs GP + 18 x 40 lbs brisantbommen + 1 blik staafbrandbommen af. Er ontstonden 2 branden in het doelgebied. Om 04.15 uur wierp Beaufort 'Q' van 22 Squadron in een duik van 12.000 naar 6.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs GP + 18 x 40 lbs brisantbommen + 1 blik staafbrandbommen af. Resultaten werden vanwege de bewolking niet waargenomen. Om 04.30 uur wierp Beaufort 'C' van 22 Squadron in een vlakke duik van 6.000 naar 3.000 voet in een vlakke duik in totaal 2 x 250 lbs GP + 18 x 40 lbs brisantbommen + 1 blik staafbrandbommen in een salvo af. Er bleven 20 brandbommen hangen. Er werden inslagen op de noordzijde van de Vissershaven waargenomen en 3 minuten later 3 explosies tussen de branden. *Noot Wardocs: om 00.04 uur werd vliegveld Katwijk getroffen door 1 brisantbom en 17 brandbommen. Om 04.00 uur kwamen 2 brisantbommen bij Valkenburg neer.* *Om 04.00 uur kwamen 25 brandbommen op Katwijk neer.* *Mogelijk is 00.04 uur een schrijffout van 04.00 uur. Er komt geen bomafworp van Bomber Command in aanmerking. Waarschijnlijk heeft één van de Beauforts Katwijk voor IJmuiden aangezien.*	*Via Wardocs* AIR24/378 AIR25/325 AIR28/594 AIR27/278 RL2-II/243 RL20/241	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	08-05-41	Deze luchtfoto dekt het zuiden van vliegveld Valkenburg tot en met de omgeving van Maaldrift. De schaal en kwaliteit zijn (vrij) goed. De foto is geraadpleegd wegens de vermelding van bominslagen op circa twee-en-een-half à drie kilometer ten zuidwesten van Valkenburg in de nacht van 15 op 16 mei 1941. De foto is uitsluitend gebruikt om de situatie van vóór de afworp te vergelijken met erna.	Foto 951 Sortie H-940	ACIU			
Luchtfoto	04-06-41	De foto dekt het gehele vliegveld en een groot gebied daaromheen tussen Valkenburg, Katwijk en Wassenaar. De schaal van de foto is redelijk, de kwaliteit matig. Er zijn op de foto in de zuidelijke punt van het vliegveld nabij hangars twee kraters op rand van het vliegveld zichtbaar (met rode pijlen aangegeven in de uitsnede van de luchtfoto hieronder). Vermoedelijk zijn dit kraters van de afgeworpen 250 lbs bommen. De kwaliteit en schaal van de foto zijn niet goed genoeg om inslagen van 40 lbs brisantbommen en 4 lbs staafbrandbommen waar te nemen. Omdat er gemeld werd dat de 250 lbs bommen geen schade veroorzaakten, maar er wel drie toestellen beschadigd werden aan romp en vleugels, zullen hangars, of opstelplaatsen getroffen zijn door de 40 lbs brisantbommen en/of 4 lbs staafbrandbommen. Er zijn enkele locaties met hangars en vermoedelijke opstelplaatsen te onderscheiden in de omgeving van de bomkraters. Eén van deze ligt vrij ver weg van de bomkraters (circa 500 meter) en zal niet getroffen zijn. Verwacht wordt dat de 40 lbs en 4 lbs bommen binnen enkele honderden meters van de 250 lbs bommen zijn ingeslagen. Er zijn daarom twee locaties die daarvoor in aanmerking komen (zie geel gemarkeerde gebieden op de uitsnede van de luchtfoto hieronder).	Foto 354 Sortie T-051	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Aanval met als doel vliegveld Valkenburg op 4 juni 1941							
Geen	04-06-41	Bomber Command. Blenheims, 54 stegen op, waarvan negen naar het vliegveld Valkenburg (…) Resultaten. Vliegveld Valkenburg. Eén Blenheim deed een aanval op een goederentrein op het spoorwegemplacement aan de NO-rand van Den Haag, de andere acht keerden voortijdig terug.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Hoewel er 9 toestellen vertrokken met als doel vliegveld Valkenburg, vond geen van hen doel.	Onverdacht
	04-06-41	Op 4 juni 1941 gingen 9 Blenheims naar het kustvliegveld, maar geen van hen vond het doel.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
Bf-109 beschadigd bij start op vliegveld Valkenburg							
Geen	11-06-41	Bf-109 bij de start op het vliegveld Valkenburg beschadigd.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	De gemelde schade is ontstaan bij de start. Er zijn geen andere bronnen die bevestigen dat het toestel ter plaatste is neergestort. Bovendien suggereert de melding dat het toestel bij de start beschadigd werd en het feit dat het niet is opgenomen in het Verliesregister, dat het toestel hersteld kon worden en niet gecrasht is. Naar aanleiding van deze melding zijn geen wrakresten in de ondergrond te verwachten.	Onverdacht
Bf-109 maakte noodlanding op vliegveld Valkenburg op 3 juli 1941							
Geen	03-07-41	Major Dr. E. Mix maakte met zijn Bf109f een noodlanding op Valkenburg. Het toestel raakte flink beschadigd.	Grimm (2009), 243	Literatuur	Onverdacht	Uit de bronnen kan opgemaakt worden dat een Bf-109 is neergekomen op vliegveld Valkenburg. Er wordt gemeld dat het een noodlanding betrof. Het feit dat dit toestel niet in het Verliesregister vermeld is, suggereert dat het toestel niet dermate beschadigd was, dat het niet hersteld kon worden. Er kan gesteld worden dat eventuele wrakresten niet in de grond zijn ingedrongen en reeds verwijderd zijn. Er zijn op basis van deze melding geen wrakresten van dit toestel binnen het onderzoeksgebied te verwachten.	Onverdacht
	-	Op de webiste wordt een samenvatting gegeven van de militaire carrière van Erich Mix. De noodlanding wordt niet vermeld, maar wel een Blenheim die hij deze maand boven Den Haag neerschoot en er is op te maken dat hij de oorlog overleefd heeft.	Guerra abierta	Internet			
Bf 109 kwam bij vliegveld Valkenburg neer op 23 juli 1941							
Geen	23-07-41	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 E-4 (3300) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Uit de bronnen kan opgemaakt worden dat een Bf-109 is neergekomen op vliegveld Valkenburg. Er zijn geen aanvullende bronnen die dit ongeval bevestigen. Er is zodoende onvoldoende feitenmateriaal om een verdacht gebied af te bakenen.	Onverdacht

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bombardement met doelwit vliegveld Valkenburg in de nacht van 18 op 19 augustus 1941							
Geen	18/19-08-41	AD's o.a. vliegveld Katwijk. Noot. De bommen vielen op de SF14 bij Vogelenzang en niet op het vliegveld Valkenburg.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Een Wellington zou vliegbasis Valkenburg hebben gebombardeerd volgens de gegevens van de RAF. Echter, er zijn geen andere bronnen die de inslagen daar bevestigen. Wel zijn er die avond bommen ingeslagen in de omgeving van het schijnvliegveld Vogelenzang SF14. Mogelijk heeft de bemanning van de Wellington zich vergist en die locatie aangevallen in de veronderstelling dat het Valkenburg was. Deze locatie is op voldoende afstand van het onderzoeksgebied en is hierop niet van invloed. Daarmee is er onvoldoende feitenmateriaal om een verdacht gebied af te bakenen.	Onverdacht
	18/19-08-41	Bomber Command meende in de nacht van 18 op 19 augustus het vliegveld in de marge van een grotere operatie te hebben aangevallen, maar de bommen vielen op het schijnvliegveld bij Vogelenzang.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
	18/19-08-41	18/19 augustus 1941 In de nacht van 18 op 19 augustus 1941 bombardeerde een Vickers Wellington van 1 Group Vliegveld Katwijk met in totaal 6 x 500 lbs brisantbommen. Er werden geen resultaten waargenomen. Om 01.54 uur (BST) werden vanaf 13.000 voet hoogte in totaal 6 x 500 lbs brisantbommen op vliegveld Valkenburg-Katwijk afgeworpen. Er werden geen resultaten waargenomen. In totaal 2 x 500 lbs brisantbommen werden boven zee afgeworpen. De Wellington behoorde tot 301 Squadron. De 500 lbs GP brisantbommen waren voorzien van staartontstekers met een vertragingstijd van 0.025 seconde. De betrokken Wellington betrof de R1793 van 40 Squadron. Met gegist bestek (D.R. - Death Reckoning) werd op positie 51.10N, 04.25E een vliegveld vanaf 13.000 voet hoogte gebombardeerd. Er werden inslagen waargenomen, maar geen resultaten. Er was geen Flak, maar wel zoeklichten ten noorden van het doel. Er werd met 6 x 500 lbs gebombardeerd, 2 x 500 lbs werden afgeworpen. *Noot Wardocs: Katwijk meldt dat tegen 03.10 uur 2 brisantbommen van 50 kg neerkwamen op 700-800 meter ten zuidwesten van Scheinflugplatz SF14 Vogelenzang. Er zijn geen bommen op Valkenburg gerapporteerd. Mogelijk is de Scheinflughafen voor Katwijk aangezien*	*Via Wardocs:* AIR14/2673 AIR14/3162 AIR25/63 AIR27/412 RL20/242	*Via Wardocs:* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	17-09-41	Deze serie foto's dekt vliegveld Valkenburg, op het zuidelijkste puntje na, tot aan de duinen in het noorden en de kern van Valkenburg in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. Wel zitten er enkele vlekjes op luchtfoto 922. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van bombardementen met als doel vliegveld Valkenburg in de nacht van 18 op 19 augustus 1941. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto's 922-925 Sortie T-607	ACIU			
Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de zuidelijke rand van het huidige vliegveld vanaf de punt in gemeente Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten, inclusief weilanden en akkers er omheen. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van bombardementen met als doel vliegveld Valkenburg in de nacht van 18 op 19 augustus 1941. De delen die niet gedekt werden door de luchtfoto's van 17 september 1941 zijn daarop geanalyseerd. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto 2038-2040 Sortie A-383	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bommen op schijnvliegveld Vogelenzang in de nacht van 18 op 19 augustus 1941							
Geen	18/19-08-41	AD's o.a. vliegveld Katwijk. Noot. De bommen vielen op de SF14 bij Vogelenzang en niet op het vliegveld Valkenburg.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Een Wellington zou vliegbasis Valkenburg hebben gebombardeerd volgens de gegevens van de RAF. Echter, er zijn geen andere bronnen die de inslagen daar bevestigen. Wel zijn er die avond bommen ingeslagen in de omgeving van het schijnvliegveld Vogelenzang SF14. Mogelijk heeft de bemanning van de Wellington zich vergist en die locatie aangevallen in de veronderstelling dat het Valkenburg was. Deze locatie is op voldoende afstand van het onderzoeksgebied en is hierop niet van invloed. Tevens is er is onvoldoende feitenmateriaal om een verdacht gebied af te bakenen.	Onverdacht
	18/19-08-41	Bomber Command meende in de nacht van 18 op 19 augustus het vliegveld in de marge van een grotere operatie te hebben aangevallen, maar de bommen vielen op het schijnvliegveld bij Vogelenzang.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
	18/19-08-41	18/19 augustus 1941 In de nacht van 18 op 19 augustus 1941 bombardeerde een Vickers Wellington van 1 Group Vliegveld Katwijk met in totaal 6 x 500 lbs brisantbommen. Er werden geen resultaten waargenomen. Om 02.13 uur (BST) werden vanaf 17.000 voet hoogte in totaal 6 x 500 lbs brisantbommen op vliegveld Katwijk afgeworpen. Er werden geen resultaten waargenomen. De Wellington behoorde tot 301 Squadron. De 500 lbs GP brisantbommen waren voorzien van staartontstekers met een vertragingstijd van 0.025 seconde. De betrokken Wellington betrof de X9665 van 301 Squadron. Er werden 6 inslagen waargenomen. *Noot Wardocs: Tegen 03.10 uur kwamen 2 brisantbommen van 50 kg op 700-800 meter ten zuidwesten van Scheinflugplatz SF14 Vogelenzang neer. Er zijn geen bommen op Valkenburg gerapporteerd. Mogelijk is de Scheinflughafen voor Katwijk aangezien.*	*Via Wardocs:* AIR14/2673 AIR14/3143 AIR25/6 AIR27/1660 RL20/242	*Via Wardocs:* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	17-09-41	Deze serie foto's dekt vliegveld Valkenburg, op het zuidelijkste puntje na, tot aan de duinen in het noorden en de kern van Valkenburg in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. Wel zitten er enkele vlekjes op luchtfoto 922. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van bombardementen met als doel vliegveld Valkenburg in de nacht van 18 op 19 augustus 1941. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto's 922-925 Sortie T-607	ACIU			
Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de zuidelijke rand van het huidige vliegveld vanaf de punt in gemeente Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten, inclusief weilanden en akkers er omheen. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van bombardementen met als doel vliegveld Valkenburg in de nacht van 18 op 19 augustus 1941. De delen die niet gedekt werden door de luchtfoto's van 17 september 1941 zijn daarop geanalyseerd. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto 2038-2040 Sortie A-383	ACIU			
Vermeend bombardement op vliegveld Valkenburg op 10 september 1941							
Geen	10-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.)	Grimm (2009), 246	Literatuur	Onverdacht	Er zijn geen andere bronnen die aanvallen op vliegveld Valkenburg op deze dag bevestigen. Met name opvallend daarbij is, dat de RAF geen aanvallen op Nederlands grondgebied meldt en de Duitse stukken dit bevestigen. De waarneming van P.J. van der Velden berust daarmee vrijwel zeker op een vergissing. Mogelijk vergist hij zich echter uitsluitend in de datum van de gebeurtenissen, want opvallend genoeg vonden vrijwel exact een maand later op beide dagen door de genoemde type toestellen volgens de RAF wel aanvallen plaats. Zie de analyses bij de meldingen van 10/11 oktober 1941 en 12/13 oktober 1941. Op basis van het feitenmateriaal kan er geen verdacht gebied worden afgebakend voor de vermeende bombardementen van 10 en 12 september 1941.	Onverdacht
	10-09-41	Het boek maakt geen melding van een aanval op of nabij Valkenburg. De meest nabije melding betreft een beschieting door Spitfires op kleine schepen bij IJmuiden. Alle gemelde aanvallen betreffen aanvallen op zee.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	10-09-41	In deze stukken zijn geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze datum, en weinig tot geen melding van vijandelijke toestellen die over Nederland vlogen.	RL2-II - 259	Bundesarchiv Freiburg			
	10-09-41 t/m 14-09-41	In deze stukken zijn op de data van 10 t/m 14 september 1941 geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze data.	RL20 - 242	Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	17-09-41	Deze serie foto's dekt vliegveld Valkenburg, op het zuidelijkste puntje na, tot aan de duinen in het noorden en de kern van Valkenburg in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. Wel zitten er enkele vlekjes op luchtfoto 922. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van vermeende bombardementen op vliegveld Valkenburg op 10 en 12 september 1941. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto's 922-925, Sortie T-607	ACIU			
Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de zuidelijke rand van het huidige vliegveld vanaf de punt in gemeente Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten, inclusief weilanden en akkers er omheen. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van vermeende bombardementen op vliegveld Valkenburg op 10 en 12 september 1941. De delen die niet gedekt werden door de luchtfoto's van 17 september 1941 zijn daarop geanalyseerd. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto 2038-2040 Sortie A-383	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Vermeend bombardement op vliegveld Valkenburg op 12 september 1941							
Geen	12-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld. (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.)	Grimm (2009), 246	Literatuur	Onverdacht	Er zijn geen andere bronnen die aanvallen op vliegveld Valkenburg op deze dag bevestigen. Met name opvallend daarbij is, dat de RAF geen aanvallen op Nederlands grondgebied in de ruime omgeving van Valkenburg meldt en de Duitse stukken dit bevestigen. De waarneming van P.J. van der Velden berust daarmee vrijwel zeker op een vergissing. Mogelijk vergist hij zich echter uitsluitend in de datum van de gebeurtenissen, want opvallend genoeg vonden vrijwel exact een maand later op beide dagen door de genoemde type toestellen volgens de RAF wel aanvallen plaats. Zie de analyses bij de meldingen van 10/11 oktober 1941 en 12/13 oktober 1941. Op basis van het feitenmateriaal kan er geen verdacht gebied worden afgebakend voor de vermeende bombardementen van 10 en 12 september 1941.	Onverdacht
	12-09-41	Het boek maakt geen melding van een aanval op of nabij Valkenburg. De meest nabije melding betreft een noodafworp van een Blenheim boven de Reeuwijkse plassen in de nacht van 11 op 12 september. Alle andere gemelde aanvallen betreffen aanvallen op zee, geannuleerde missies en een aanval op vliegveld Haamstede in de nacht van 12 op 13 september door een Hampden.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	12-09-41	In deze stukken zijn geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze datum, en weinig tot geen melding van vijandelijke toestellen die over Nederland vlogen.	RL2-II - 259	Bundesarchiv Freiburg			
	12-09-41 t/m 14-09-41	In deze stukken zijn op de data van 12 t/m 14 september 1941 geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze data. Wel wordt op 12 september melding gemaakt dat de bemanning van drie toestellen, die gestationeerd waren op Katwijk, elders Spitfires waren tegengekomen. Dat is opvallend, aangezien men mag verwachten dat bominslagen ter plaatse dan ook wel gerapporteerd zouden zijn.	RL20 - 242	Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	17-09-41	Deze serie foto's dekt vliegveld Valkenburg, op het zuidelijkste puntje na, tot aan de duinen in het noorden en de kern van Valkenburg in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. Wel zitten er enkele vlekjes op luchtfoto 922. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van vermeende bombardementen op vliegveld Valkenburg op 10 en 12 september 1941. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto's 922-925 Sortie T-607	ACIU			
Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de zuidelijke rand van het huidige vliegveld vanaf de punt in gemeente Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten, inclusief weilanden en akkers er omheen. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van vermeende bombardementen op vliegveld Valkenburg op 10 en 12 september 1941. De delen die niet gedekt werden door de luchtfoto's van 17 september 1941 zijn daarop geanalyseerd. Er zijn geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto 2038-2040 Sortie A-383	ACIU			
Bombardement met doelwit vliegveld Valkenburg in de avond van 20 op 21 september 1941							
Geen	20/21-09-41	20/21 september 1941 In de nacht van 20 op 21 september 1941 bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group een baanverlichting van vermoedelijk vliegveld Valkenburg met in totaal 5 x 500 lbs + 1 x 250 lbs brisantbommen. Er werden inslagen waargenomen. Om 20.55 uur (BST) werden vanaf 14.500 voet hoogte in totaal 5 x 500 lbs + 1 x 250 lbs brisantbommen op een baanverlichting, naar verondersteld van vliegveld Valkenburg, 17 mijl ten oosten van Katwijk afgeworpen. Er werden inslagen waargenomen. De Wellington behoorde tot 101 Squadron. Een baanverlichting op circa 17 mijl ten oosten van Katwijk werd aangevallen. Een vliegveld nabij Katwijk, waar een vliegtuig net van opsteeg, werd gebombardeerd. De 500 lbs brisantbommen waren voorzien van staartontstekers met een vertragingstijd van 0.025 seconde. De betrokken Wellington betrof de R1780 van 101 Squadron. Er werden inslagen waargenomen en een deel van de baanverlichting werd gedoofd. *Noot Wardocs : op 17 mijl oost van Katwijk lag geen vliegveld, noch een Scheinanlage. Op 14 mijl noordoost van Katwijk lag Scheinflugplatz SF16 Aalsmeer, maar daar werden geen bominslagen gerapporteerd.*	*Via Wardocs:* AIR14/2673 AIR14/3163 AIR25/64 AIR27/801 RL20/242	*Via Wardocs:* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	De bemanning van een Wellington rapporteerde dat ze in de avond van 20 op 21 september 1941 bommen afwierpen op baanverlichting van vermoedelijk vliegveld Valkenburg. Daarbij zouden zes brisantbommen afgeworpen zijn. Echter, ze melden ook dat dit vliegveld op 17 mijl ten oosten van Katwijk gelegen zou zijn geweest, terwijl het op enkele kilometers ten zuiden er vandaan ligt. Bovendien zijn er geen lokale meldingen van een bombardement. Wel melden de Duitse autoriteiten dat er drie schijnvliegvelden/industriën zijn gebombardeerd die nacht. Vermoedelijk zijn de bommen op een dergelijke locatie afgeworpen. Er is geen feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden.	Onverdacht
	21-09-41	In deze stukken zijn geen meldingen gevonden van aanvallen op Katwijk of omgeving. Wel wordt gemeld dat er drie schijnvliegvelden/industriën werden getroffen door bommen.	RL2-II - 261	Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bf 109 crashte in de Broekpolder ten oosten van vliegveld Valkenburg							
7091-021 Indicatief	27-09-41	Om 14.18 uur kwam bij Katwijk (400 O van vlgv.) een Bf 109 F-2 (8165) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Hoewel de exacte crashlocatie van de Bf109 in de Broekpolder niet bekend is, is wel bekend dat de bewoner van Achterweg 13, Torenvliet, het toestel op zo'n 100 meter van hem vandaan heeft zien neerkomen. Hij melde dat het toestel eerst met de neus de grond raakte en dat het lichaam van het toestel daarna vlak op de grond neersloeg. Doordat het toestel bij het opstijgen motorproblemen kreeg en dus niet van grote hoogte is neergestort kan gesteld worden dat het toestel maar beperkt in de ondergrond zal zijn ingedrongen. Dit wordt bevestigd doordat de landbouwer de gewonde piloot nog kon zien zitten. Aangezien het neerkomen van het toestel reeds onmiddellijk bij de op vliegveld Valkenburg gelegerde Duitse soldaten bekend was en zij direct na de crash ter plaatse waren, kan aangenomen worden dat zij de wrakresten van het toestel spoedig geruimd zullen hebben. Op basis van deze melding worden geen wrakresten of eventueel aan boord geweest zijnde explosieven in de ondergrond verwacht.	Onverdacht
	27-09-41	Dit toestel stortte op 27 september 1941 neer door motorproblemen tijdens het vertrek van vliegveld Valkenburg.	Cony (2016), 139	Literatuur			
	27-09-41	Op zaterdag 27 september 1941, werd mij des namiddags medegedeeld, dat in de Broekpolder in de gemeente Valkenburg ZH, een vliegtuig was neergestort. In verband met deze mededeeling heb ik op voormelden datum een onderzoek ingesteld. Ik zag, dat op een met knollen bezaaid perceel bouwland, dat in gebruik is bij landbouwer Gerrit van Leeuwen, wonende Achterweg 13 (*noot T&A: dit is boerderij Torenvliet*) te Valkenburg ZH, en welk bouwland is gelegen in de Broekpolder in deze gemeente, op een afstand van naar schatting 800 á 900 meter van den openbare Achterweg, een vliegtuig (jager) voorzien van de Duitse oorlogstekens stond. In verband hiermede hoorde ik: G. van Leeuwen "voornoemd", en Geert Slagter, landbouwersknecht, wonende eveneens Achterweg 13 te Valkenburg ZH, die mij eensluidend doch een ieder voor zich verklaarden: Hedenmiddag, omstreeks 2.15 uur was ik op een perceel bouwland, gelegen in de Broekpolder, te Valkenburg ZH aan het werk. Ik hoorde het geluid van een in de lucht zijnd vliegtuig, en opziende zag ik een vliegtuig (Duitse jager) laag komen aanvliegen uit O richting. Het vliegtuig draaide naar links in Z richting. Het scheen mij dat het toestel sterkt naar links overhelde zoodat ik den indruk kreeg dat het op den rug lag. Direct hierop zag ik dat het vliegtuig met den kop naar den grond dook en hierop met een harden slag neerkwam. De kop raakte den grond en het achtereinde sloeg hierna vlak neer. De plaats waar het vliegtuig neerkwam, was ongeveer 100 m van de plaats waar ik werkte. Ik begaf mij direct daarheen en bij het toestel gekomen, zag ik de bestuurder bewegingsloos op zijn zitplaats zitten daar ik inmiddels van het op ongeveer 300 á 400 m afstand gelegen militaire vliegveld verschillende personen snel nader zag komen, heb ik aan het toestel of aan den bestuurder niets veranderd en ben ik, toen zij ter plaatse waren gekomen, weer aan mijn werk gegaan. Later zag ik, dat de bestuurder per ziekenauto werd vervoerd, terwijl ook een brandweerauto van het vliegveld ter plaatse kwam, welke evenwel geen dienst behoefde te doen. Ik weet niet of de motor van het vliegtuig op het moment van den val stilstond. Daar de plaats van het ongeval inmiddels door een Duitse militaire wacht was afgezet, is mij omtrent de toestand van het vliegtuig en van de bestuurder niets naders bekend.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
Junker 88 stort neer bij Katwijk op 29 september 1941							
Geen	29-09-41	Bij Katwijk (buurt van) kwam een Ju 88 neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Uit de bronnen kan opgemaakt worden dat een Junker 88 is neergekomen nabij Katwijk. De exacte locatie is aan hand van het bronnenmateriaal niet te bepalen. Er is daarmee geen feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden.	Onverdacht
Bombardement met als doelwit vliegveld Valkenburg op 10/11 oktober 1941							
Geen	10/11-10-41	Bomber Command. Dertien Wellingtons voor Rotterdam. Resultaten. Zeven voerden de opdracht uit. Er was een dik wolkendek, maar door enkele gaten in de bewolking konden de vliegtuigen het doel toch identificeren. (…) AD's. O.a. Valkenburg, Haamstede, zoeklichten ten zuiden van Rotterdam, een brug over de Lek, 16 km oost van Rotterdam en Vlissingen. (…) *Noot. Ook vielen bommen op het vliegveld Leeuwarden en op SF16 bij Aalsmeer.*	Zwanenburg (z.j.)	10/11-10-41	Onverdacht	In de nacht van 10 op 11 oktober 1941 zou een Wellington als alternatief doel vliegbasis Valkenburg hebben aangevallen. Er is echter geen enkele bron die dit bevestigd. Opvallend hierbij is dat de Duitse bemanning van het vliegveld wel melding maakt van een neergeschoten toestel, maar geen melding doet van bominslagen. Daarnaast valt op dat de stukken uit het gemeentearchief er geen melding van maken. Er zouden ter plaatse zes bommen van 500 lbs afgeworpen zijn. Bij andere dergelijke gebeurtenissen rapporteerde men ter plaatse dat men wakker werd door bominslagen. Dat is deze avond/nacht niet het geval. Enige lokale bron die het lijkt te bevestigen, is waarneming van de heer P.J. van der Velden uit Wassenaar, die als bronvermelding in het boek van Grimm staat. Echter, de betrouwbaarheid van de bron kan niet beoordeeld worden, omdat niets bekend is over deze man. Het is enerzijds opvallend dat hij de soorten toestellen noemt, wat impliceert dat hij deskundig was, anderzijds is dat ook zeer onwaarschijnlijk, aangezien de aanval plaatsvond in het donker en met zeer dichte bewolking. De bron wordt niet als betrouwbaar genoeg gezien, aangezien geen enkele van de andere, betrouwbare, lokale bronnen enige melding van een aanval maakt. Er is niet voldoende feitenmateriaal om het onderzoeksgebied op basis van deze melding verdacht te verklaren.	Onverdacht
	10-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.) *Noot T&A: deze melding staat hier, aangezien het vermoeden bestaat dat de datum verkeerd is vermeld in de bron (boek van Grimm) of verkeerd is gemeld door de heer P.J. van der Velden. Indien per abuis september is vermeld, in plaats van oktober, dan komen de data en type toestellen overeen met de meldingen van de RAF van aanvallen in de nachten van 10/11 en 12/13 oktober 1941.*	Grimm (2009), 246	Literatuur			
	10/11-10-41	In deze stukken zijn diverse meldingen van bominslagen op Nederlands grondgebied gemeld, echter geen op of nabij vliegbasis Valkenburg. Wel staat er dat er 2 S-Anlagen (schijnvliegvelden/schijnindustrie) met 14 brisantbommen en meerdere brandbommen zijn aangevallen, zonder melding van welke dat betrof.	RL2-II - 264	Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	10-10-41 t/m 14-10-41	Er staat een melding in van vliegbasis Katwijk (zoals vliegbasis Valkenburg bekend stond bij de Duitsers), echter dat betreft uitsluitend de melding dat een piloot van hun basis een vijandelijk toestel bij Callantsoog had neergeschoten. Er is geen melding van bominslagen.	RL20 - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	10/11-10-41	10/11 oktober 1941 In de nacht van 10 op 11 oktober 1941 bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group vliegveld Valkenburg met in totaal 6 x 500 lbs brisantbommen + 120 x 4 lbs staafbrandbommen. Er werden geen resultaten waargenomen. Om 01.50 uur (BST) werden in totaal 6 x 500 lbs brisantbommen + 120 x 4 lbs staafbrandbommen vanaf 11.200 voet hoogte op de baanverlichting van vliegveld Valkenburg afgeworpen. Er werden geen resultaten waargenomen. De Wellington behoorde tot 149 Squadron. Een baanverlichting en randverlichting van een vliegveld tussen Rotterdam en Amsterdam werd gebombardeerd. De 500 lbs brisantbommen waren voorzien van staartontstekers met een vertragingstijd van 0.025 seconde. De betrokken Wellington betrof de X9824 van 149 Squadron. De bommenlading werd op een koers van 240 graden in één salvo op de baanverflichting van een vliegveld tussen Rotterdam en Amsterdam afgeworpen. *Noot Wardocs: bij Valkenburg werden geen bommen gerapporteerd, wel brisant- en brandbommen om 02.48 uur bij Scheinflugplatz SF16 Aalsmeer. Mogelijk is de Scheinflugplatz voor Valkenburg aangezien.*	*Via Wardocs:* AIR14/2673 AIR14/3164 AIR25/64 AIR27/1001 RL20/243	*Via Wardocs:* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de vliegveld Valkenburg en ruime omgeving, vanaf de duinen in het noorden, tot Maaldrift in het zuiden, Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de gemelde bombardementen op vliegbasis Valkenburg in de nacht van 10 op 11 oktober 1941 en 12 op 13 oktober 1941. Er zijn zes vermoedelijke kraters net ten oosten van het vliegveld zichtbaar. Deze zijn echter vrijwel zeker van het bombardement van de nacht van 29 op 30 oktober, aangezien dat bombardement bevestigd werd en de inslagen in die hoek inderdaad nabij een rolbaan zijn (zie analyse bij betreffend bombardement verderop in deze chronologische lijst). Verder zijn er geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto 1036-1038, 2037-2040 Sortie A-383	ACIU			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 12/13 oktober 1941							
Geen	12/13-10-41	Coastal Command. Twee Blenheims, met als opdracht een aanval op Schiphol, konden dit veld niet vinden, maar wierpen hun bommen af op het vliegveld Valkenburg, waar inslagen op het veld werden gerapporteerd. *Noot. De Blenheims waren van 500 Squadron.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 12 op 13 oktober 1941 zouden twee Blenheims als alternatief doel vliegbasis Valkenburg hebben aangevallen. Er is echter geen enkele betrouwbare, lokale bron die dit bevestigd. Opvallend hierbij is dat de Duitse bemanning van het vliegveld op de 13e wel de melding van het op 11 oktober neergeschoten toestel bij Callantsoog nog meldt, maar geen melding doet van bominslagen. Het is daarmee onwaarschijnlijk dat het vliegveld is getroffen. Daarnaast valt op dat de stukken uit het gemeentearchief er geen melding van maken. Hoewel in die stukken niet alle aanvallen gemeld worden, zouden er ter plaatse twee maal vier bommen van 250 lbs afgeworpen zijn, volgens de gegevens van de RAF. Bij andere dergelijke gebeurtenissen rapporteerde men ter plaatse dat men wakker werd door bominslagen. Dat is deze avond/nacht niet het geval. Enige lokale bron die het lijkt te bevestigen, is waarneming van de heer P.J. van der Velden uit Wassenaar, die als bronvermelding in het boek van Grimm staat. Echter, de betrouwbaarheid van de bron kan niet beoordeeld worden, omdat niets bekend is over deze man. Het is enerzijds opvallend dat hij de soorten toestellen noemt, wat impliceert dat hij deskundig was, anderzijds is dat ook zeer onwaarschijnlijk, aangezien de aanval plaatsvond in het donker en met zeer dichte bewolking. De bron wordt niet als betrouwbaar genoeg gezien, aangezien geen enkele van de andere, betrouwbare, lokale bronnen enige melding van een aanval maakt. Tenslotte valt op dat beide aanvallende toestellen melding maken van een ring van rode lichten, wat ze voor Valkenburg aanzien. Ze hebben dus waarschijnlijk hetzelfde doelwit aangevallen. De rapporten van de Duitse autoriteiten melden die nacht dat Batterie Noordwijk door zes brisantbommen werd getroffen. Vermoedelijk zijn daar de bommen terechtgekomen. Er is niet voldoende feitenmateriaal om het onderzoeksgebied op basis van deze melding verdacht te verklaren.	Onverdacht
	12-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.) *Noot T&A: deze melding staat hier, aangezien het vermoeden bestaat dat de datum verkeerd is vermeld in de bron (boek van Grimm) of verkeerd is gemeld door de heer P.J. van der Velden. Indien per abuis september is vermeld, in plaats van oktober, dan komen de data en type toestellen overeen met de meldingen van de RAF van aanvallen in de nachten van 10/11 en 12/13 oktober 1941.*	Grimm (2009), 246	Literatuur			
	12/13-10-41	In deze stukken zijn diverse meldingen van bominslagen op Nederlands grondgebied gemeld, echter geen op of nabij vliegbasis Valkenburg. Wel staat er dat er 2 S-Anlagen (schijnvliegvelden/schijnindustrie) met meerdere brisantbommen zijn aangevallen, zonder melding van welke dat betrof. Eén van die locaties werd twee maal aangevallen. Geen schade.	RL2-II - 264	Bundesarchiv Freiburg			
	12-10-41 t/m 14-10-41	Er staat een melding in van vliegbasis Katwijk (zoals vliegbasis Valkenburg bekend stond bij de Duitsers), echter dat betreft uitsluitend de melding dat een piloot van hun basis een vijandelijk toestel bij Callantsoog had neergeschoten. Er is geen melding van bominslagen.	RL20 - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	12-10-41	22.30 tot 22.53 uur. Blenheims L Y A/500 stegen op voor een aanval op Schiphol. Ze konden hun doelwit niet vinden wegens 9/10 bewolking. Y en L wierpen elk 4 bommen van 250 lbs G.P. af op vliegbasis Valkenburg. Geen resultaten werden waargenomen. Toestel L opgestegen om 22.30 uur en geland om 00.45 uur. Toestel Y opgestegen om 22.45 uur en geland om 01.15 uur.	AIR27 - 1942	The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Y/500 kwam op een hoogte van 15.000 voet boven de Nederlandse kust – bewolking van 9/10 op 5.000 voet, waardoor doelwit onmogelijk gevonden kon worden. Bij RNXL 1030 zag de bemanning door een gat in de bewolking een ring van rode lichten op het doelwit, waarvan werd aangenomen dat het Valkenburg was. (…) L/500 kon het doelwit niet vinden – 9/10 bewolking op 4.000 voet boven de Nederlandse kust. Observeerde een cirkel van rood licht en wit, flitsend licht en medium luchtafweer vanaf Valkenburg. Wierp 4 stuks 250 lbs bommen af in vlucht vanaf zuid naar noord, waarvan werd waargenomen dat ze ten noorden van het vliegveld ontploften. (…)					
	12/13-10-41	12/13 oktober 1941 In de nacht van 12 op 13 oktober bombardeerde Bristol Blenheim 'L' van 500 Squadron, een cirkel van rode lampen en flitsende lampen van, naar verondersteld, vliegveld Valkenburg. Er werden in totaal 4 x 250 lbs GP brisantbommen van noord naar zuid afgeworpen en waargenomen dat deze aan de noordzijde van het vliegveld explodeerden. Blenheim 'Y' van 500 Squadron nam op positie RNXU 1030 (51.10 N, 04.30 O) een ring van rode lichten, geflankeerd door parallelle rijen lampen waar van, naar verondersteld, vliegveld Valkenburg. Er werden 4 x 250 lbs GP brisantbommen met accuratesse op het doel afgeworpen.	*Via Wardocs:* AIR25/330 AIR28/73 AIR27/1942	*Via Wardocs:* The National Archives Londen			
	12/13-10-41	14,10.41 Engelse melding 15000 ft 4x250 lbs Blenheim 500 Sqdn. At RNXL1030 through gap in the cloud crew observed ring of red lights flanked by two parallel white lines. 4 x 250 GP were accurately dropped on this target, assumed to be Valkenberg. 14.10.41 Engelse melding ????? ft 4x250 lbs Blenheim 500 Sqdn. Observed circle of red light and white flashing lights and encountered medium Flak von Valkenberg. Released 4 x 250 GP bombs on run from S to N. Duitse melding Auf Batterie Noordwijk wurden 6 Sprengbomben abgeworfen. Kein Schaden. *Opmerking: waarschijnlijk zijn beide bomladingen bij Noordwijk terechtgekomen.*	AirWarResearch AIR28/72 AIR27/1942 Operations Record Book North Coates Operations Record Book North Coates PG47518-467538	AirWarResearch The National Archives Londen The National Archives Londen NARA			
Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de vliegveld Valkenburg en ruime omgeving, vanaf de duinen in het noorden, tot Maaldrift in het zuiden, Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de gemelde bombardementen op vliegbasis Valkenburg in de nacht van 10 op 11 oktober 1941 en 12 op 13 oktober 1941. Er zijn zes vermoedelijke kraters net ten oosten van het vliegveld zichtbaar. Deze zijn echter vrijwel zeker van het bombardement van de nacht van 29 op 30 oktober, aangezien dat bombardement bevestigd werd en de inslagen in die hoek inderdaad nabij een rolbaan zijn (zie analyse bij betreffend bombardement verderop in deze chronologische lijst). Verder zijn er geen eenduidige sporen van inslagen zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied.	Foto 1036-1038, 2037-2040 Sortie A-383	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bf 109 beschadigd bij start op vliegveld Valkenburg op 15 oktober 1941							
Geen	15-10-41	Om 09.00 uur kwam bij Katwijk (vlgv.) een Bf 109 F-4 (7290) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 15 oktober 1941 verongelukte een Bf-109 bij de start. De exacte locatie waar het toestel neerkwam, is niet bekend. Echter, het toestel crashte bij de start, de piloot overleefde het ongeval en het toestel was 75% beschadigd. Daaruit is op te maken dat het toestel niet is ongedrongen in de grond, maar op het maaiveld terecht is gekomen. Tevens mag redelijkerwijs verwacht worden dat het toestel direct geborgen is, aangezien het bereikbaar was (niet ingedrongen, nabij vliegveld), veel Duitse troepen in de nabijheid waren en geen factoren waren waarom dit niet gebeurd zou zijn (zoals een nabijgelegen front). Gesteld wordt dat er geen wrakstukken van dit toestel meer aanwezig zijn in de grond.	Onverdacht
	15-10-41	Ofw. Gerhard Krause. Bf 109F-4 Werk # 7290 (75% dam 10/15/41). WIC 15 October, 1941, crashing his F-4 at the Katwijk airfield, Holland, cause "failed start". *Noot T&A: de piloot overleefde het ongeval.*	Aircrewremembered	Internet			
Vermeende bommen bij Katwijk op 17 oktober 1941							
Geen	17-10-41	17,10.41 Engelse melding 14000 ft 8x500 lbs Wellington 40 Sqdn. 02.59 hrs Cone of 20 S/L's10 near Katwijk. Results not observed but S/L's went out. Duitse melding Bei Beverwijk wurden7 Sprengbomben und 1 Blindgänger abgeworfen.	*AirWar Research* AIR14/2665-2680 AIR14/3141-3195 AIR27-divers AIR14/3141-3195 PG47518-467538	*AirWar Research* The National Archives London The National Archives London The National Archives Washington	Onverdacht	De RAF meldt dat ze op 17 oktober 1941 bommen afwierpen in de omgeving van Katwijk. Uit Duitse rapporten blijkt dat deze afworp in de omgeving van Beverwijk terecht is gekomen. Daarmee is deze gebeurtenis niet van toepassing op het onderzoeksgebied.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 29/30 oktober 1941							
7091-015	30-10-41	Bomber Command. Vijfenveertig vliegtuigen, 40 Hampdens en vijf Manchesters voor aanvallen op Schiphol. Resultaten. Elf Hampdens en één Manchester voerden de opdracht uit (…) Er was een dikwolkendek en het zicht was zo slecht dat geen resultaten konden worden waargenomen. (…) AD's. Eén vliegtuig elk respectievelijk de vliegvelden Oostvoorne, Bussum, Alkmaar en een 'dummy' bij Schiphol, maar resultaten niet waargenomen. Noot: (…) het vliegveld Valkenburg meldde een aanval met zes bommen om 00.15 uur. Zoeklichten en flak kwamen in actie en om 00.25 uur werd een aanvallende Hampden door de flak getroffen en stortte in zee neer. (…) De Hampden die door de flak van he vliegveld Valkenburg werd neergeschoten, was van No. 106 Squadron, Sgt. Panting en zijn bemanning kwamen om.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Op 30 oktober 1941 werden door een Hampden bommen afgeworpen op vliegbasis Valkenburg. Dit toestel werd direct daarop neergeschoten en is neergestort in de Noordzee. Er werden door de Duitse eenheden zes bommen gemeld, die allen ontploften. Uit de stukken van de RAF blijkt dat elke Hampden die nacht maximaal zes bommen mee had. Alle bommen van deze aanval zijn dus ontploft en de aanval leidt niet tot de afbakening van een verdacht gebied. De luchtfoto's van 8 maart 1942 lijken te bevestigen dat de zes bommen zijn ontploft. Hoewel de luchtfoto-analyse niet relevant is voor de bovenstaande analyse, is deze desalnietemin vrij uitvoerig uitgevoerd. Dat is gedaan omdat er diverse bombardementen in met name 1941 zijn gemeld, waarvoor geen bevestiging is gevonden in andere bronnen. Uit de luchtfoto-analyse van dit bombardement, kan echter opgemaakt worden, dat bomkraters op zich zichtbaar zouden moeten zijn op luchtfoto's, waardoor de bruikbaarheid en betrouwbaarheid van luchtfoto-analyses bevestigd wordt.	Onverdacht
29/30-10-41		In de nacht van 29 op 30 oktober wierp een Hampden van het 106 sq zes brisantbommen op de Duitse basis, maar de flak trof het toestel dat met bemanning en al in de Noordzee stortte. Hoewel de Hampden opdracht had gekregen Schiphol aan te vallen, werd dat blijkbaar Valkenburg.	Grimm (2009), 246, 248	Literatuur			
30-10-41		Vliegveld Valkenburg meldde om 00.15 uur een aanval door geallieerde vliegtuigen. Zoeklichten en Flak kwamen in actie, waarbij de Hampden X3021 van 106 Squadron werd geraakt en in zee stortte. Zes bommen veroorzaakten enige schade op het vliegveld. Door hevig schieten van de Duitse Flak drong een gedeelte van een luchtdoelgranaat de woning binnen van de aan de Oosterdorperweg 151 wonende familie C. van Wissen. Hierbij raakte de 13-jarige dochter Alida aan haar linker voet gewond en was er enige schade in de slaapkamer. Een tweede luchtdoelgranaat kwam terecht bij de werkplaats van Bouma aan de Johan de Wittstraat 23. Door de luchtdruk van het projectiel, dat op het tegelpad tot explosie kwam, werd een aantal ruiten en golfplaten vernield. Van de vlakbij gelegen Slagerij Schilstra sneuvelde de etalageruit.	Hazenberg (1995), 510-511	Literatuur			
29/30-10-41		In den nacht van 29 op 30 oktober 1941, te omstreeks 12.15 uur, bevond ik: Ephraim Rous, gemeente- en onbezoldigd rijksveldwachter der gemeente Valkenburg ZH mij in mijn woning, in de gemeente Valkenburg ZH. Ik hoorde het geluid van een vliegtuigmotor en direct hierop hoorde ik luchtafweergeschut. Toen ik hierop naar buiten keek, zag ik dat vanaf het in deze gemeente liggend militaire vliegveld, werd geschoten met lichtspoormunitie. Te omstreeks half een uur, hoorde ik weer een naderend vliegtuig en ook deze werd vanaf het vliegveld onder vuur genomen, waarbij op een moment, de projectielen over de kom van deze gemeente vlogen. Daar ik hoorde dat luchtalarm werd gegeven, begaf ik mij naar de Hoofdpost van de LBD. Nadat nog enige malen vliegtuigen waren overgevlogen, welke vanaf het vliegveld onder vuur werden genomen, zag ik omstreeks 1.10 uur een vliegtuig op een hoogte van naar schatting 200 á 300 meter hoogte, vliegende in de richting oost-west. Ook dit vliegtuig werd vanaf het vliegveld	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		beschoten, waarbij de projectielen over deze gemeente heenvlogen. Omstreeks 1.15 uur, hoorde ik geluid als van ontploffende bommen, in noordelijke richting, doch buiten deze gemeente. Nadat nog enige malen vliegtuigen over deze gemeente vlogen, op welke, daar zij hooger vlogen en het zicht in verband met toenemende laaghangende bewolking slecht was geworden, niet werd geschoten, werd te omstreeks 2 uur het signaal gegeven "Luchtgevaar geweken". Persoonlijke ongelukken kwamen niet voor, terwijl geen materiële schade werd waargenomen.					
	30-10-41	Onbekende tijd. Katwijk. 6 brisantbommen. Aanval op vliegveld. Lichte schade aan het Rollfeld.	RL2-II - 268	Bundesarchiv Freiburg			
	30-10-41	Om 00.15-01.15 uur afgeworpen op vliegbasis Katwijk (*noot T&A: zo werd Valkenburg door de Duitsers genoemd) (slecht leesbaar*) vliegtuigen vielen aan. Om 00.15 uur 6 bommen op [ONLEESBAAR] der Rollplatz afgeworpen, allemaal ontploft. Geen letsel of schade. Een Hampden neergeschoten op coördinaat 43733 om 00.25 uur, nog niet bevestigde informatie. Neergestort in zee. (*niet goed leesbaar*) onbekend.	RL20 - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	30-10-41	29/30 oktober 1941 In de nacht van 29 op 30 oktober 1941 bombardeerden Handley Page Hampdens en Avro Manchesters van 5 Group vliegvelden Schiphol, Oostvoorne, Alkmaar en Bussum. De Hampdens vervoerden een individuele bommenlading van 4 x 500 lbs + 2 x 250 lbs brisantbommen. De Group Operations Order bevat geen gegevens over de gebruikte ontstekers. Op vliegveld Katwijk kwamen 6 bommen op het rolveld tussen een zoeklicht en Flakopstelling neer. *Noot Wardocs: Zeer waarschijnlijk is Valkenburg voor Schiphol aangezien.*	*Via Wardocs:* AIR14/2673 AIR25/115 RL20/243	*Via Wardocs:* The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	17-09-41	Deze foto dekt het noordoostelijke deel van vliegveld Valkenburg, tot aan de duinen in het noorden en de kern van Valkenburg in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto is geraadpleegd wegens de meldingen van bominslagen op vliegveld Valkenburg op 30 oktober 1941, waaarbij deze foto is gebruikt om de situatie van vóór het bombardement te zien.	Foto 924 Sortie T-607	ACIU			
Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de vliegveld Valkenburg en ruime omgeving, vanaf de duinen in het noorden, tot Maaldrift in het zuiden, Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens de meldingen van dat er in de nacht van 29 op 30 oktober 1941 zes brisantbommen van 250 en 500 lbs op/bij rolbanen zijn gevallen en ontploft op vliegveld Valkenburg. Ten oosten van het vliegveld is een rijtje van zes vermoedelijke kraters zichtbaar (rode cirkels in de uitsnede van de luchtfoto verderop). Hoewel de locaties opvallen op de luchtfoto, zijn ze niet eenduidig. Ten eerste is de luchtfoto van vier maanden na het bombardement. Dat hoeft op zich geen beperking te zijn, kraters zijn regelmatig tot maanden na de inslagen zichtbaar. Aangezien op de luchtfoto van 17 september 1941 er ter plaatse eenduidig geen sporen zichtbaar zijn, is het mogelijk dat het bomkraters zijn, ontstaan op 30 oktober 1941. Opvallend is echter dat op de luchtfoto van 19 mei 1942 de sporen nog net zichtbaar zijn, terwijl ze begin maart nog opvallend aanwezig waren. Dat kan uiteraard te maken hebben met het grondgebruik, of toestemming van de Duitsers aan de eigenaar van de percelen om ze te betreden, waardoor pas in het voorjaar van 1942 de kraters goed gedicht zijn en de grond bewerkt. De sporen op de luchtfoto's van 8 maart 1942 lijken echter ook wat hoekig, mogelijk licht positief reliëf. Dit doet vermoeden dat er ter plaatse grondverzet plaatsvond, gebouwtjes geplaatst, of iets dergelijks. Wat en waarom, is dan echter de vraag, want op de luchtfoto's van latere data zijn er geen sporen van gebouwtjes, of anderzijds zichtbaar – er zijn slechts landbouwgronden zichtbaar. Hoewel het uiterlijk van de sporen op deze foto's het uiterlijk vertonen van mogelijk grondverzet of bebouwing, lijkt dat zeer onwaarschijnlijk het geval te zijn geweest, aangezien er geen enkel spoor van terug te zien is op andere luchtfoto's en het terrein zelfs nooit als deel van het vliegveld is gebruikt.	Foto 1036-1038, 2037-2040 Sortie A-383	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Bovendien is opvallend dat het zes stuks betreft (precies het aantal ontplofte bommen), ze het patroon vormen van een bomafworp door een vliegtuig en voor mogelijk grondverzet nogal willekeurig verspreid zijn. Dit pleit duidelijk ervoor dat het wel degelijk kraters betreft, ondanks dat de afzonderlijke sporen niet eenduidige kraters zijn.					
Luchtfoto	19-05-42	De foto dekt het noordelijke deel van het vliegveld en het gebied ten noordwesten ervan tot en met de duinen. De schaal is matig, maar de kwaliteit matig tot aardig. De foto is geraadpleegd ter vergelijking met de foto's van 8 maart 1942. Zie de analyse bij betreffende foto hierboven.	Foto 1050 Sortie A/789	ACIU			
Noodlanding van een Bf-109 op vliegveld Katwijk op 11 januari 1942							
Geen	11-01-42	On 11 January 1942 the Bf 109 F-4 WNr 8621 of the I/JG 3 was severely damaged (60%) in a crash-landing on Katwijk airfield. The pilot was unhurt and his name is not known.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 11 januari 1942 maakte een Bf 109 een crashlanding op vliegveld Katwijk, waarbij het toestel zwaar beschadigd werd. De piloot was niet gewond. Hieruit kan opgemaakt worden dat de landing redelijk geslaagd is geweest, in elk geval op een wijze waarbij geen brokstukken (diep) de grond ingedrongen zijn. Er kan op basis van deze melding geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht
Beschadigde Bf-109 op vliegveld Katwijk op 14 februari 1942							
Geen	14-02-42	Bij Katwijk kwam een Bf 109 F-4 (7190) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Het toestel is beschadigd geraakt op het vliegveld. Het is onduidelijk of dit tijdens het opstijgen of landen gebeurde, maar aangezien het toestel een object raakte en "slechts" 75% beschadigd werd, kan gesteld worden dat het toestel erg laag boven de grond zat. De Messerschmidt is dus niet van grote hoogte neergestort waardoor gesteld kan worden dat het toestel maar beperkt in de ondergrond zal zijn ingedrongen. Aangezien het toestel op het vliegveld zelf terecht kwam, zal het door de daar gelegerde Duitse soldaten spoedig en volledig zijn opgeruimd. Op basis van deze melding worden geen wrakresten of eventueel aan boord geweest zijnde explosieven in de ondergrond verwacht.	Onverdacht
	14-02-42	Een Messerschmitt Bf 109 F-4 van JG2 met werknummer 7190 raakt een obstakel op de grond en crashed op flugplatz Katwijk.	Oudvalkenburgzh	Internet			
	14-02-42	Lfl 3 I. / JG 2 Pilot unknown. Bf-109 F-4 WNr. 7190 Katwijk (Valkenburg) Fl. Pl. Crashed : hit gound obstacle (hindernisbehrührung). 75% damaged.	Luftwaffe	Internet			
Bf 109 kwam neer op vliegveld Valkenburg							
8370-004 Indicatief	14-02-42	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 F-4 (7120) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Het toestel is gecrashed op het vliegveld tijdens het opstijgen waarbij de piloot wel gewond raakte, maar niet is overleden. De Messerschmidt is dus niet van grote hoogte neergestort waardoor gesteld kan worden dat het toestel maar beperkt in de ondergrond zal zijn ingedrongen. Aangezien het toestel op het vliegveld zelf terecht kwam, zal het door de daar gelegerde Duitse soldaten spoedig en volledig zijn opgeruimd. Op basis van deze melding worden geen wrakresten of eventueel aan boord geweest zijnde explosieven in de ondergrond verwacht.	Onverdacht
	14-02-42	(…) Dezelfde dag crashed een Messerschmitt Bf 109 F-4 van JG2 met werknummer 7120 door een verkeerde start. De piloot Lt. Gebhardt, Harald raakt gewond.	Oudvalkenburgzh	Internet			
	14-02-42	Messerschmitt Bf 109 F-4 II./JG 2 Luftwaffe 7120 Fatalities: 0 / Occupants: 1 Written off (damaged beyond repair) Katwijk airfield Beim Start ausgebrochen (crashed at takeoff).	aviation-safety	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto's van 8 maart 1942							
8370-030 Luchtfoto	08-03-42	Deze foto's dekken de vliegveld Valkenburg en ruime omgeving, vanaf de duinen in het noorden, tot Maaldrift in het zuiden, Wassenaar in het westen tot aan de Oude Rijn in het oosten. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens diverse meldingen van bombardementen in de zes maanden ervoor. Ten oosten van het vliegveld is een rijtje van zes vermoedelijke kraters zichtbaar (zie analyse bij bombardement van 30 oktober 1941). Op foto 2041 zijn ten westen van Rijnvliet vier witte plekken in twee percelen zichtbaar (zie rode cirkels op uitsnede van de luchtfoto hieronder). Waarschijnlijk zijn dit dichtgeschoven bomkraters, aangezien het formaat van de sporen, het feit dat ze uitlijnen en de onderlinge afstand overeenkomen met wat in de regel zichtbaar is bij bombardementen. Tevens lopen de inslagen schijn door twee percelen heen, wat het onwaarschijnlijk maakt dat het sporen van regulier gebruik van de locatie zijn. Bovendien zijn de sporen op een luchtfoto van 31 juli 1942 nog steeds zichtbaar, terwijl ze niet op luchtfoto's van eerdere data zichtbaar zijn. 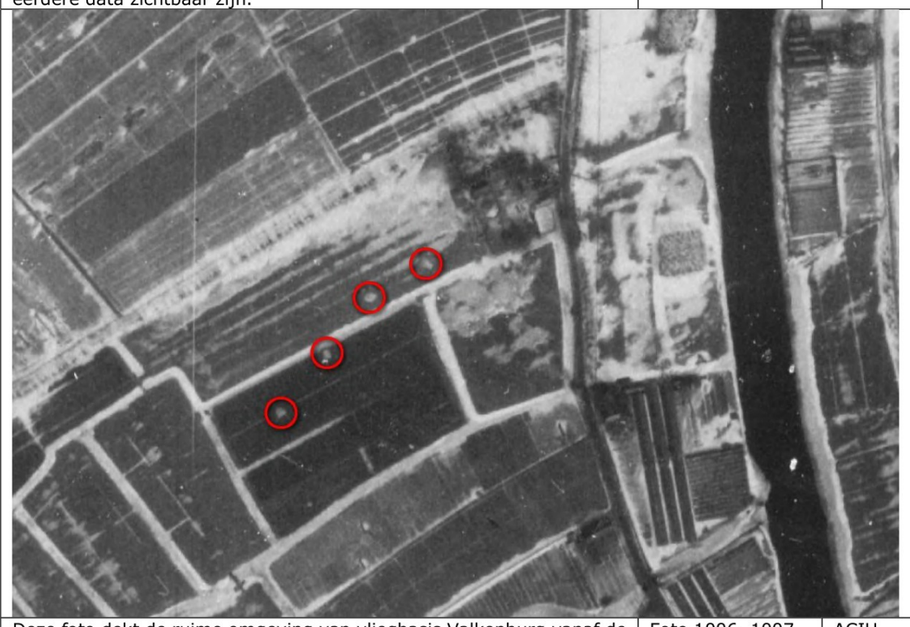	Foto 1036-1038, 2037-2041 Sortie A-383	ACIU	Onverdacht	Op luchtfoto 2041 van 8 maart 1942 zijn vier dichtgeschoven kraters zichtbaar ten westen van Rijnvliet. De kraters zijn vermoedelijk van afwerpmunitie van 250 of 500 lbs, die ter plaatse is afgeworpen in de circa 5 maanden ervoor, hoewel er geen luchtfoto is aangetroffen van die periode om dit te bevestigen (de eerste beschikbare luchtfoto die de locatie dekte en waarbij de locatie niet door wolken bedekt is, is van oktober 1940). Er is nog een luchtfoto van 26 november 1941 (sortie T/0994, foto 323) aangeschaft, echter op deze foto is het gehele deel land bedenkt met wolken en de foto is onbruikbaar. Omdat onbekend is wie de bommen afwierp, op welke datum en hoeveel bommen zijn afgeworpen, maar een bommenlading van vier brisantbommen van 250 lbs wel een veel voorkomende bommenlading was in de eerste oorlogsjaren, is er nagegaan welke toestellen redelijkerwijs in aanmerking komen voor een bombardement ter plaatse. Er zijn verschillende onderzoekslijnen gehanteerd naar aanleiding van de herkomst van de bomkraters: • Er is vooraf bepaald dat de kraters niet ouder zouden kunnen zijn van een maand of vijf. Dit impliceert een zoekslag in de operationele gegevens binnen de tijdspanne van 8 oktober 1941 tot en met 8 maart 1942. Opgemerkt wordt, dat dit uitsluitend gebaseerd is op het feit dat de kraters nog duidelijk aanwezig zijn op 8 maart 1942, waarbij de begroeiing in de zuidelijke akker plaatselijk weggeslagen is, maar in juli 1942 zijn de twee in de zuidelijke akker vrijwel niet meer te zien, door dat de grond bewerkt is en akker weer is begroeid. Het wordt onaannemelijk geacht dat inslagen van voor oktober 1941 niet gedicht en bezaaid zouden zijn. Er is geen (bruikbare) luchtfoto aangetroffen in die periode om te zien wanneer de kraters aanwezig waren en wanneer niet. • Het Kriegstagebuch Flughafenbereich Amsterdam vermeldt vrij consistent de bominslagen die door vliegveld Katwijk werden gemeld. Het KTB is echter binnen de eerder aangegeven tijdspanne bewaard gebleven tot 25 november 1941 en vanaf 17 februari 1942. Het onderzoek is allereerst gericht op dit KTB, voor de periode waarin het KTB ontbreekt worden de operationele gegevens van RAF als leidraad gebruikt. • Het is niet duidelijk of bij de bomafworp ook vliegveld Valkenburg het beoogd doelwit was. Onderzoek naar aangevallen doelen richt zich ook op aangevallen doelwitten als Schiphol, Ockenburg en Ypenburg, waarvan lokale rapportages geen bevestiging van bominslagen aangeven. Eveneens worden bomafworpen op zoeklichten en Flakposities aan de kust in het onderzoek betrokken. • De verantwoordelijke eenheden zullen tot RAF Bomber Command, RAF Coastal Command of RAF Fighter Command hebben behoord. In het laatste geval werden vanaf eind 1941 op beperkte schaal Intruder Operations uitgevoerd naar vliegvelden in bezet gebied. Op basis van de geraadpleegde stukken blijkt dat er voornamelijk Blenheims actief waren boven Nederland nabij de kust. Van vele toestellen kan uitgesloten worden, dat zij de bomkraters hebben veroorzaakt, aangezien ze niet tenminste vier brisantbommen van 250 lbs of groter afwierpen, voortijdig terugkeerden, of aantoonbaar elders hun lading afwierpen. Echter, er blijven meerdere Blenheims over, die elk vier stuks 250 lbs brisant afwierpen, met daarbij respectievelijk vier brisantbommen van 40 lbs of drie brandbommen van 25 lbs. Tevens is er één Wellington, die één bom van 1.000 lbs, één bom van 500 lbs en drie bommen van 250 lbs afwierp. Echter, de vier kraters op de luchtfoto hebben dezelfde omvang en regelmatige onderlinge afstand, iets wat niet te verwachten is bij een variabele bommenlading, zoals van de Wellington. Het wordt uitermate onwaarschijnlijk geacht dat dit toestel verantwoordelijk is voor de kraters.	Onverdacht
Luchtfoto	31-07-1942	Deze foto dekt de ruime omgeving van vliegbasis Valkenburg vanaf de percelen direct ten westen van het vliegveld in het westen tot en met de kern van Valkenburg en Katwijk a/d Rijn in het oosten, vanaf de duinen in het noorden tot net ten zuiden van het vliegveld in het zuiden. De schaal is matig, de kwaliteit redelijk goed. De foto is geraadpleegd wegens de bomkraters die zichtbaar zijn nabij Rijnvliet op luchtfoto 2041 van 8 maart 1942. De sporen zijn nog steeds zichtbaar (zie rode cirkels in de uitsnede van de luchtfoto hieronder) wat erop duidt, dat het inderdaad dichtgeschoven bomkraters betreffen en niet regulier gebruik van de landbouwgrond (dan zouden de sporen vrijwel zeker niet meer zichtbaar zijn geweest wegens bewerking van de grond en groei van gewassen en/of gras.	Foto 1006, 1007 Sortie C/140	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
						Er zijn andere scenario's te bedenken hoe hier bommen terecht zijn gekomen, echter verreweg het meest waarschijnlijke is dat één van de Blenheims die Schiphol meende te bombarderen, in feite bij Valkenburg vloog. Alle Blenheims die hiervoor redelijkerwijs in aanmerking komen, hadden naast de vier bommen van 250 lbs ook een klein aantal van 25 lbs brandbommen of 40 lbs brisantbommen. De vier 250 lbs bommen zijn aantoonbaar ontploft, maar dat is niet bekend van de kleinere bommen. Echter, het is niet bekend waar deze kleine bommen terecht zijn gekomen. Aangezien ze een andere vorm en gewicht hebben, is het aannemelijk dat ze een andere valbeweging maakten dan de 250 lbs bommen, waardoor afbakening op basis van kraterpatroon niet tot een redelijke afbakening leidt. Dat de kleinere bommen in het verlengde van lijn kraters terecht zijn gekomen, is aannemelijk, maar er is geen uitspraak te doen over de afstand waarop. Bovendien geldt dat als deze kleinere bommen in het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen, ze in het verdachte gebied zouden liggen, dat verdacht is op de aanwezigheid van o.a. 15 cm granaten tot 2 m-mv. Eventueel aanwezige afwerpmunitie van 40 lbs brisant- of 25 lbs brandbom, zou bij opsporingswerkzaamheden aangetroffen worden. Er is niet voldoende feitenmateriaal om een verdacht gebied daarbinnen af te bakenen.	
	08-10-41 t/m 08-03-42	***Onderzoeksverantwoording*** Er zijn verschillende onderzoekslijnen gehanteerd naar aanleiding van de herkomst van de bomkraters: • Er is vooraf bepaald dat de kraters niet ouder zouden kunnen zijn van een maand of vijf. Dit impliceert een zoekslag in de operationele gegevens binnen de tijdspanne van 8 oktober 1941 tot en met 8 maart 1942. Opgemerkt wordt, dat dit uitsluitend gebaseerd is op het feit dat de kraters nog duidelijk aanwezig zijn op 8 maart 1942, waarbij de begroeiing in de zuidelijke akker plaatselijk weggeslagen is, maar in juli 1942 zijn de twee in de zuidelijke akker vrijwel niet meer te zien, door dat de grond bewerkt is en akker weer is begroeid. Het wordt onaannemelijk geacht dat inslagen van voor oktober 1941 niet gedicht en bezaaid zouden zijn. Er is geen (bruikbare) luchtfoto aangetroffen in die periode om te zien wanneer de kraters aanwezig waren en wanneer niet. • Het Kriegstagebuch Flughafenbereich Amsterdam vermeldt vrij consistent de bominslagen die door vliegveld Katwijk werden gemeld. Het KTB is echter binnen de eerder aangegeven tijdspanne bewaard gebleven tot 25 november 1941 en vanaf 17 februari 1942. Het onderzoek is allereerst gericht op dit KTB, voor de periode waarin het KTB ontbreekt worden de operationele gegevens van RAF als leidraad gebruikt. • Het is niet duidelijk of bij de bomafworp ook vliegveld Valkenburg het beoogd doelwit was. Onderzoek naar aangevallen doelen richt zich ook op aangevallen doelwitten als Schiphol, Ockenburg en Ypenburg, waarvan lokale rapportages geen bevestiging van bominslagen aangeven. Eveneens worden bomafworpen op zoeklichten en Flakposities aan de kust in het onderzoek betrokken. • De verantwoordelijke eenheden zullen tot RAF Bomber Command, RAF Coastal Command of RAF Fighter Command hebben behoord. In het laatste geval werden vanaf eind 1941 op beperkte schaal Intruder Operations uitgevoerd naar vliegvelden in bezet gebied. ***Selectie archiefmateriaal*** Voor de operaties van Bomber Command zijn de Night en Day Bomb Raid Sheets geconsulteerd, voor Coastal Command het Operations Record Book 16 Group en voor Fighter Command de Intelligence Summaries. Indien van toepassing zijn de Operations Record Books van lagere eenheden geconsulteerd. ***Leemten in kennis*** Het Kriegstagebuch Flughafenbereich Amsterdam is niet bewaard gebleven in de periode 26 november 1941 tot 16 februari 1942. Hierdoor ontbreken gerapporteerde bominslagen in die periode op en bij de vliegvelden Schiphol en Valkenburg, alsmede de Scheinflughafen. Daarnaast zijn in een aantal gevallen toestellen niet teruggekeerd waardoor het aangevallen doel niet bekend is.	Zie verderop *Via Wardocs*	Zie verderop *Via Wardocs*			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	12/13-10-41	In de nacht van 12 op 13 oktober bombardeerde Bristol Blenheim 'L' van 500 Squadron, een cirkel van rode lampen en flitsende lampen van, naar verondersteld, vliegveld Valkenburg. Er werden in totaal 4 x 250 lbs GP brisantbommen van noord naar zuid afgeworpen en waargenomen dat deze aan de noordzijde van het vliegveld explodeerden. Blenheim 'Y' van 500 Squadron nam op positie RNXU 1030 (51.10 N, 04.30 O) een ring van rode lichten, geflankeerd door parallelle rijen lampen waar van, naar verondersteld, vliegveld Valkenburg. Er werden 4 x 250 lbs GP brisantbommen met accuratesse op het doel afgeworpen. Duitse melding Auf Batterie Noordwijk wurden 6 Sprengbomben abgeworfen. Kein Schaden. *Noot: waarschijnlijk zijn beide bomladingen bij Noordwijk terechtgekomen. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR25/330 AIR28/73 AIR27/1942 PG47518-467538	The National Archives Londen NARA			
	29-10-41	Er kwamen 6 bommen op het rolveld tussen een zoeklicht en een Flakopstelling neer. *Noot: de bominslagen zijn zeer waarschijnlijk afkomstig van een Handley Page Hampden die in de nacht van 29 op 30 oktober 1941 vliegveld Schiphol meende aan te vallen. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	RL20/243 AIR14/2673	Bundesarchiv Freiburg The National Archives Londen			
	17/18-12-41	's Nachts bombardeerde een Douglas Havoc van 23 Squadron een baanverlichting dat mogelijk van een dummy was, 6 mijl ten zuidwesten van Schiphol. *Noot: bij de Grote Poellaan bij Rijssenhout werd glasschade geleden aan kassen door een bominslag. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR16/235 7001	The National Archives Londen Gemeentearchief Haarlemmermeer			
	22-12-41	Overdag werd een Handley Page Hampden van 5 Group uitgezonden naar Schiphol. De missie werd afgebroken in verband met gebrek aan wolkendekking. De bommen werden mee teruggebracht naar de thuisbasis.	AIR14/3363 AIR14/3192	The National Archives Londen			
	28/29-12-41	's Nachts werd een Bristol Blenheim van 2 Group uitgezonden naar Schiphol, maar bombardeerde niet. De Blenheim van 82 Squadron bracht de bommen mee terug naar de thuisbasis.	AIR14/2673 AIR27/681	The National Archives Londen			
	28/29-12-41	's Nachts bombardeerde een Handley Page Hampden van 5 Group een niet-geïdentificeerd vliegveld in Nederland met in totaal 1 x 1.000 lbs + 2 x 500 lbs brisantbommen. *Noot: het aantal afgeworpen bommen komt niet overeen met de 4 bomkraters.*	AIR14/2673	The National Archives Londen			
	10/11-01-41	's Nachts werden 2 Bristol Blenheims van 2 Group uitgezonden naar Schiphol, waarvan 1 in totaal 4 x 250 lbs + 4 x 40 lbs brisantbommen afwierp. Om 19.52 uur bombardeerde Blenheim 'T' van 82 Squadron Schiphol. Blenheim 'A' van 82 Squadron kon Schiphol niet localiseren en bombardeerde een vliegveld op Oostvoorne. *Noot: bij de Bennebroekerweg/Leimuiderdijk kwamen 4 bommen nabij Scheinflughafen 16 neer. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR14/2674 AIR37/21 RL23/52	The National Archives Londen The National Archives Londen Bundesarchiv Freiburg			
	14/15-01-42	's Nachts werden 6 Bristol Blenheims van 2 Group naar Schiphol uitgezonden, waarbij 18 x 250 lbs + 69 x 40 lbs brisantbommen + 2 x 250 lbs 'oil bombs' werden afgeworpen. Een Blenheim keerde niet terug. Een Blenheim van 2 Group met als doel Soesterberg bombardeerde Schiphol met in totaal 4 x 250 lbs + 3 x 40 lbs brisantbommen.	AIR14/2674	The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Om 19.07 uur wierp Blenheim 'N' van 114 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs GP brisantbommen + 2 x 250 lbs brandbommen + 4 x 40 lbs brisantbommen af. Er werd de circuitverlichting waargenomen en een gedimde baanverlichting. Er ontstonden 2 branden van de 250 lbs brandbommen.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim Z7276 'N' bereikte het doel en nam een cirkel van lampen en een L- vormige opzet van de baanverlichting die met goed resultaat gebombardeerd werden. *Noot: het aantal afgeworpen brisantbommen van 250 lbs komt niet overeen met de 4 bomkraters. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR27/882	The National Archives Londen			
		Om 19.02 uur wierp Blenheim 'M' van 114 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 4 x 250 lbs + 4 x 40 lbs brisantbommen af. De bommen kwamen op de baanverlichting terecht die direct doofde.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim V6431 'M' bombardeerde het doel die een verzameling lampen was van òf een vliegveld, òf een dummy.	AIR27/882	The National Archives Londen			
		Om 18.58 uur wierp Blenheim 'Q' van 114 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 4 x 250 lbs + 4 x 40 lbs brisantbommen af op de baanverlichting. Er werden inslagen van de bommen waargenomen.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim Z7700 'Q' nam lampen waar op de positie van Schiphol en werd beschoten door een kustvliegveld.20	AIR27/882	The National Archives Londen			
		Om 19.12 uur wierp Blenheim 'G' van 114 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 4 x 250 lbs + 4 x 40 lbs brisantbommen af. Er werd de circuitverlichting waargenomen en een baanverlichting. Er werden inslagen waargenomen en alleen de baanverlichting doofde.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim V6262 'G' nam waar dat de vliegveldverlichting werd ontstoken en zoeklichten in de nabijheid. De baanverlichting werd gebombardeerd.	AIR27/882	The National Archives Londen			
		Blenheim 'P' van 114 Squadron kon het doel niet identificeren en brak de missie af. Er werden 4 x 40 lbs afgeworpen.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim Z7319 'P' kon het doel niet lokaliseren en keerde met bommen naar de thuisbasis terug. *Noot: de bomkraters op de luchtfoto duiden op bommen van tenminste 250 lbs. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR27/882	The National Archives Londen			
		Blenheim 'V' van 114 Squadron keerde niet terug.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Met Blenheim V6391 'V' was geen radiocontact meer nadat het was opgestegen. *Noot: de bommenlading van deze Blenheim is niet vermeld.*	AIR27/882				
		Om 19.55 uur wierp Blenheim 'F' van 82 Squadron vanaf 2.000 voet hoogte in totaal 4 x 250 lbs brisantbommen af op een niet-geïdentificeerde baanverlichting bij Schiphol. Er werden geen resultaten waargenomen.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim V5769 'F' wierp de bommen in de noordwesthoek vlak voor een landend vliegtuig. *Noot: op vliegveld Valkenburg waren geen eenheden gestationeerd die 's nachts opereerden. Vaak zijn waarnemingen van landende vliegtuigen in relatie te brengen met Scheinflughafen, voorzien van een houten vliegtuig op rails. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR27/882	The National Archives Londen			
		Algemene noot: om 20.07 uur kwamen bommen neer bij Melman bij het schijnvliegveld Vijfhuizen. Er werd een grote vuurfontein waargenomen. In totaal vielen er 15 bommen.	Jansen (1998)	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Het bedoelde schijnvliegveld betrof de Scheinindustrieanlage SI 62 aan de Spieringweg bij Vijfhuizen. Langs de Venneperweg bij Scheinflughafen SF 16 Aalsmeer kwamen 13 bommen neer. De bominslagen bij beide Scheinanlagen zijn van minimaal 4 Blenheims afkomstig.	RL23/52	Bundesarchiv Freiburg			
	15/16-01-42	's Nachts werden 3 Bristol Blenheims van 2 Group naar Schiphol uitgezonden. Er werden in totaal 8 x 250 lbs brisantbommen + 9 x 25 lbs brandbommen afgeworpen. Er werden inslagen vlak voor een landend toestel op de noordwest-zuidoost baan waargenomen. Een Blenheim keerde niet terug.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
		Om 19.15 uur wierp Blenheim 'A' van 82 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 4 x 250 lbs brisantbommen + 3 x 25 lbs brandbommen af. De bommen kwamen voor een landend toestel aan de noordwestzijde van de noordwest-zuidoost baan terecht. Resultaten werden vanwege het slechte zicht niet waargenomen.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim V5851 'A' was op weg naar Soesterberg en werd naar Schiphol gedirigeerd. *Noot: op vliegveld Valkenburg waren geen eenheden gestationeerd die 's nachts opereerden. Vaak zijn waarnemingen van landende vliegtuigen in relatie te brengen met Scheinflughafen, voorzien van een houten vliegtuig op rails. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR27/682	The National Archives Londen			
		Om 20.34 uur wierp Blenheim 'M' van 82 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 4 x 250 lbs brisantbommen + 3 x 25 lbs brandbommen af. Er werden geen resultaten waargenomen vanwege de grondnevel.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Blenheim Z7497 'M' viel Schiphol aan, maar resultaten werden niet waargenomen. *Noot: om 21.43 uur kwam een bom bij Holysloot neer. Mogelijk is Scheinflughafen SF13 bij Uitdam voor Schiphol aangezien. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR27/682 5227-961	The National Archives Londen Gemeentearchief Amsterdam			
		Blenheim 'Z' van 82 Squadron keerde niet terug. **Blenheim V6378 werd van de operatie vermist.**	AIR25/34 AIR27/682	The National Archives Londen			
	15/16-01-42	's Nachts bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group lampen bij Schiphol en Bergen met in totaal 17 x 250 lbs brisantbommen.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
		Om 20.04 uur werden vanaf 7.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs brisantbommen afgeworpen op een driehoek van rode lampen, naar verondersteld ten zuidwesten van Schiphol. Om 20.20 uur werden vanaf 7.000 voet hoogte in totaal 6 x 250 lbs brisantbommen afgeworpen op een ring van rode lampen ten oosten van de Loosdrechtse plassen. Om 20.26 uur werden vanaf 7.000 voet hoogte in totaal 6 x 250 lbs brisantbommen afgeworpen op de matte baanverlichting van Schiphol. Om 20.31 uur werden vanaf 7.000 voet hoogte in totaal 3 x 250 lbs brisantbommen afgeworpen op de baanverlichting van vliegveld Bergen Alkmaar. Er werd waargenomen dat de bommen op het vliegveld neerkwamen. In alle gevallen werden inslagen waargenomen en bij de tweede en derde aanval doofden de lampen.	AIR14/3165	The National Archives Londen			
		Noot: de Wellington is waarschijnlijk op de juiste locaties geweest. De rode lampen ten oosten van de Loosdrechtse Plassen betrof waarschijnlijk de Scheinindustrieanlage bij Westbroek. Om 21.25 uur kwamen bommen in Alkmaar neer. *Bij de Sloterweg in de Haarlemmermeer waren 5 bommen in een tarweveld neergekomen.* *Deze bombardementen zullen niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	0041-518 7001-2139	Gemeentearchief Alkmaar Gemeentearchief Haarlemmermeer			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	21/22-01-42	's Nachts bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group gebouwen en hangaars ten noorden van het landingsterrein van Schiphol met in totaal 14 x 250 lbs brisantbommen + 120 x 4 lbs staafbrandbommen. De bominslagen werden gevoeld, maar aan waarnemingen onttrokken door de gebouwen. Een landend vliegtuig werd beschoten die daarop in vlammen uitbarstte en werd als vernietigd geclaimd. Er werden 3 zoeklichten en een lichte geschutpositie tot zwijgen gebracht. *Noot: op vliegveld Valkenburg waren geen eenheden gestationeerd die 's nachts opereerden. Vaak zijn waarnemingen van landende vliegtuigen in relatie te brengen met Scheinflughafen, voorzien van een houten vliegtuig op rails. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR14/2674	The National Archives Londen			
	22/23-01-42	's Nachts bombardeerden 4 Bristol Blenheims van 2 Group Schiphol met in totaal 8 x 250- lbs + 64 x 40 lbs brisantbommen. Er werden inslagen op de baan waargenomen en de verlichting doofde. Er wierp 1 Blenheim de bommen naast de baanverlichting bij een landend vliegtuig.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
		Om 18.57 uur wierp Blenheim 'K' van 110 Squadron vanaf 1.400 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen af op de baanverlichting terwijl een vliegtuig landde. Er werden inslagen naast de baanverlichting waargenomen en de vliegveldverlichting doofde.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Om 19.51 uur wierp Blenheim 'G' van 110 Squadron vanaf 1.500 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen af. Er werden inslagen op de baan waargenomen.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Om 21.59 uur wierp Blenheim 'Q' van 110 Squadron vanaf 2.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen af. Er werden inslagen waargenomen op de geschatte positie van de baanverlichting die tijdens het aanvliegen doofde.	AIR25/34	The National Archives Londen			
		Om 22.18 uur wierp Blenheim 'V' van 110 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen af. Er werden inslagen waargenomen op het vliegveld en de verlichting doofde na het bombardement. *Noot: het aantal afgeworpen bommen van 250 lbs per toestel komt niet overeen met de 4 bomkraters. Deze bombardementen zullen niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR25/34	The National Archives Londen			
	28/29-01-42	's Nachts bombardeerde een Vickers Wellington van 1 Group Schiphol met in totaal 1 x 500 lbs + 3 x250 lbs brisantbommen.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
		Om 20.25 uur wierp Wellington 'O' van 305 Squadron vanaf 6.000 voet hoogte in totaal 1 x 500 lbs + 3 x250 lbs brisantbommen af op Schiphol. Er werden 3 inslagen op het vliegveld waargenomen.	AIR14/3146	The National Archives Londen			
		De Wellingtons van basis Lindholme waren voorzien van 1.000 lbs, 500 lbs en 250 lbs brisantbommen, de laatste zoveel mogelijk uitgerust met een ontsteker met een lange vertragingstijd.	AIR25/7	The National Archives Londen			
		De Wellington betrof de Z8406 van 305 Squadron. Er werden vanaf 16.000 voet hoogte in totaal 1 x 1.000 lbs + 1 x 500 lbs + 3 x 250 lbs brisantbommen afgeworpen. *Noot: er is een discrepantie ten aanzien van afwerphoogte en bommenlading tussen het Squadron en Group Operations Record Book enerzijds en Form E Summaries en Night Bomb Raid Sheets anderzijds. De eerste documenten zijn zeer waarschijnlijk correct.*	AIR27/1672	The National Archives Londen			
	28/29-01-42	's Nachts bombardeerden 3 van de 4 uitgezonden Bristol Blenheims Schipol, met in totaal 6 x 250 lbs + 48 x 40 lbs brisantbommen.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
		Om 19.43 uur wierp Blenheim 'G' van 114 Squadron vanaf 1.500 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen af. Er werden inslagen aan de oostzijde van het vliegveld op de baanverlichting waargenomen.	AIR37/21	The National Archives Londen			
		Om 20.50 uur wierp Blenheim 'Q' van 114 Squadron vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen af. Er vanwege de zoeklichten geen resultaten waargenomen.	AIR37/21	The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Blenheim 'L' van 114 Squadron brak de missie naar Schiphol af vanwege motorstoring.	AIR37/21	The National Archives Londen			
		Blenheim 'H' van 114 Squadron keerde niet terug. *Noot: het aantal afgeworpen bommen van 250 lbs per toestel komt niet overeen met de 4 bomkraters. Deze bombardementen zullen niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR37/21	The National Archives Londen			
	08/09-02-42	's Nachts werden 2 Bristol Blenheims van 2 Group uitgezonden naar Schiphol. Vanwege de bewolking werd geen aanval uitgevoerd en brachten alle toestellen de bommen mee terug naar de thuisbasis.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
	16/17-02-42	's Nachts werden 2 Bristol Blenheims van 2 Group uitgezonden naar Schiphol, waarvan 1 in totaal 4 x 250 lbs brisantbommen afwierp. Er werden flitsen door de wolken waargenomen na het bombarderen. Later werden branden waargenomen.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
		Tussen 20.33 en 21.00 uur wierp Blenheim 'T' van 82 Squadron vanaf 1.200-600 voet hoogte in totaal 4 x 250 lbs brisantbommen af. Resultaten werden niet waargenomen omdat de Blenheim direct in de wolken vloog na het bombardement. Er werden flitsen waargenomen en later een brand. Het doel werd geïdentificeerd door een opstijgend of laagvliegend toestel en de baan de rivier ten oosten van het vliegveld. *Noot: op vliegveld Valkenburg waren geen eenheden gestationeerd die 's nachts opereerden. Vaak zijn waarnemingen van landende vliegtuigen in relatie te brengen met Scheinflughafen, voorzien van een houten vliegtuig op rails. Dit bombardement zal niet de oorzaak van de kraters bij Rhijnvliet zijn.*	AIR25/34	The National Archives Londen			
	03/04-03-42	's Nachts werden 2 Bristol Blenheims van 2 Group uitgezonden naar Schiphol. Vanwege het verslechterende weer werden de Blenheims teruggeroepen.	AIR14/2674	The National Archives Londen			
Noodafworp in de buurt van Katwijk op 9 maart 1942							
Geen	09-03-42	09.03.42 Engelse melding 13000 ft 8x500 + 1x 250 Inc Wellington 305 Sqdn. 22.50 hrs Bombs jettisoned live near Katwijk. Exact position unknown.	AirWarResearch AIR14/2665-2680 AIR14/3141-3195 AIR27/divers AIR14/3141-3195	AirWarResearch The National Archives The National Archives	Onverdacht	Op 9 maart 1942 wierp een Wellington negen brisantbommen als noodafworp nabij Katwijk af. Ter plaatse is door de Duitsers hiervan geen melding gemaakt en op luchtfoto's zijn geen eenduidige sporen ervan te zien. De kraters ten westen van het vliegveld zijn geïnterpreteerd als inslagen van het bombardement van 28 op 29 april 1942 door een Blenheim (zie verderop in de chrono) en die sporen komen niet in aanmerking voor de noodafworp van de Wellington. De kraters op het vliegveld komen ook niet in aanmerking hiervoor. Hoewel niet geheel uit te sluiten is, dat de bommen het vliegveld troffen, zou het erg toevallig zijn als dat het geval was. Echter, er zijn slechts twee kraters nabij elkaar zichtbaar, terwijl een rijtje van circa 8 inslagen verwacht mag worden. Daar is geen sprake van en er is daarmee geen feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden.	Onverdacht
	09-03-42	De stukken melden op 9 maart 1942 en de dagen erna geen bominslag nabij Katwijk. Wel melden ze voor die avond een toestel dat neergeschoten zou zijn.	RL20/244	Bundesarchiv Freiburg			
Luchtfoto	19-05-42	De luchtfoto's dekken het vliegveld Valkenburg en het gebied ten noorden en oosten van het veld, inclusief dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en matige tot aardige kwaliteit. De foto's zijn geraadpleegd wegens de gemelde noodafworp van 9 maart 1942. Er zijn geen eenduidige kraters zichtbaar, maar wel een tweetal mogelijke (dichtgeschoven) kraters op het vliegveld en een mogelijke krater ten zuiden van de kern van Valkenburg. Er zijn sporen van tenminste één bombardement zichtbaar, namelijk een krater ten zuidwesten van het vliegveld met meerdere vermoedelijk, kleine kraters en enkele vermoedelijke kraters op het vliegveld zelf. In de regel zijn kraters van 40 lbs bommen moeilijk eenduidig zichtbaar op luchtfoto's. In dit geval lijken ze echter wel zichtbaar. Ten westen van het vliegveld is een opvallende inslag te herkennen, die een donkere vlak in het veld veroorzaakt. Nadere analyse van de omgeving laat echter meerdere verstoringen in de velden zien. Hoewel dit geen eenduidige inslagen zijn, is er tenminste één waar een set van twee inslagen te herkennen is door een stervormige verstoring, iets wat typerend is voor een explosie. Tevens lijnen de verstoringen uit met een redelijk regelmatige onderlinge afstand. Op één na, lijken het steeds twee cirkelvormige verstoringen te zijn. Dit is vrijwel exact het patroon wat verwacht mag worden bij een afworp van bommen van 250 lbs (de grote, eenduidige bominslag) en de afworp van de 16 brisantbommen van 40 lbs, zoals gemeld voor de Blenheim.	Foto 1049, 1050, 1051 Sortie 4/2524	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Hoewel van de duidelijke inslag wel gesteld kan worden dat er een bom is ingeslagen en ontploft, is de foto niet goed genoeg om te zien of er één of twee bommen ontploft zijn. Verder duiden de verstoringen veroorzaakt door de 40 lbs bommen, op negen ontplofte bommen, maar zelfs dat is niet met zekerheid te zeggen. Op het vliegveld zelf zijn twee vermoedelijke inslagen zichtbaar – gelegen tegen de start/landingsbaan. Tenslotte is er een mogelijke krater ten zuiden van de kern van Valkenburg te zien. Deze wordt niet als krater geïnterpreteerd. De randen lijken te scherp, gezien de matige scherpte van de gebouwen en straten in de omgeving. Het lijkt daardoor meer op en druppel die op de foto terecht is gekomen, dan iets wat ter plaatse in de percelen aanwezig was. Op de luchtfoto's van 7 juli 1942 zijn hier geen sporen meer zichtbaar. Daarnaast zijn er geen meldingen van bominslagen in deze omgeving in deze periode en ligt de locatie buiten onderzoeksgebied. Opgemerkt wordt dat in een oud onderzoek van Saricon ook een krater geïnterpreteerd is tegen de zuidrand van het vliegveld. T&A ziet hier geen eenduidige krater in.					
Luchtfoto	02-07-42	Deze foto dekt vrijwel het gehele vliegveld Valkenburg met uitzondering van het noordoostelijke deel. Tevens dekt het het gebied vanaf het vliegveld tot aan Maaldrift in het zuiden en tot aan Wassenaar in het westen. De schaal en kwaliteit zijn redelijk goed. De foto is geraadpleegd wegens de gemelde noodafworp van 9 maart 1942. De foto in verband hiermee uitsluitend geanalyseerd ter plaatse van het deel van het onderzoeksgebied, dat niet gedekt is door de foto's van 19 mei 1942. Daar zijn geen eenduidige sporen van bominslagen zichtbaar.	Foto 2141, Sortie C/020	ACIU			
Brandbommen op vliegveld Valkenburg op 22/23 april 1942							
Geen	22/23-04-42	Bomber Command. AD's. Een Wellington deed een aanval op een vliegveld, waarschijnlijk Valkenburg, met inslagen en branden in de ZO-hoek van het veld.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Volgens gegevens van de RAF zou een Wellington in de nacht van 22 op 23 april 1942 bommen hebben afgeworpen op vliegveld Valkenburg. Dit betrof uitsluitend staafbrandbommen van 4 lbs. Er zijn geen bronnen die bevestigen dat de bommen daadwerkelijk op of nabij het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen. In de Duitse stukken is er geen melding van aangetroffen. Tevens zijn er enkele leemtes in kennis: 1. De plaatselijke luchtbeschermingsdienst rapporteerde veel, maar nachtelijke inslagen op of nabij het vliegveld lijken uitsluitend opgemerkt te zijn doordat men bommen hoorde ontploffen. Daarvan is geen sprake bij brandbommen van 4 lbs, dus als ze er gevallen zijn, dan kunnen ze onopgemerkt voor de luchtbeschermingsdienst gevallen zijn. 2. Op luchtfoto's zijn sporen van dergelijke brandbommen niet te herkennen, behalve als ze brand aan gebouwen hebben veroorzaakt. Inslagen op een vliegveld zullen dus niet herkenbaar zijn, tenzij hangers erdoor vernietigd zijn. Ondanks de leemtes in kennis, wordt het onwaarschijnlijk geacht dat het vliegveld getroffen is, om de volgende redenen: I. De Duitse stukken maken er geen melding van. II. Andere bronnen maken er geen melding van, terwijl de afworp van 810 staafbrandbommen normaal gesproken zal resulteren in een groot, getroffen gebied wegens de spreiding van deze bommen en mogelijk branden in omliggende boerderijen. III. De bemanning van het toestel meldt dat door de grondnevel het moeilijk was om oriëntatiepunten te vinden. Een fout in navigatie is daardoor zeer aannemelijk, zeker gezien het feit dat zelfs op een heldere nacht men vaker verkeerd zat, dan het doel trof. Het onderzoeksgebied kan op basis van deze melding niet verdacht verklaard worden.	Onverdacht
	22-04-42 t/m 25-04-42	In de periode van 22 t/m 25 april 1942 wordt geen melding m.b.t. vliegbasis Katwijk/Valkenburg gemaakt in deze stukken.	RL20 - 244	Bundesarchiv Freiburg			
	22/23-04-42	22/23 april 1942 In de nacht van 22 op 23 april 1942 bombardeerde een Vickers Wellington van 3 Group, naar verondersteld, vliegveld Valkenburg met in totaal 810 x 4 lbs staafbrandbommen. Er werden inslagen waargenomen en branden in de zuidoosthoek. Om 23.59 uur (BDST) werden in totaal 810 x 4 lbs staafbrandbommen vanaf 17.000 voet hoogte op, naar verondersteld, vliegveld Valkenburg afgeworpen. Er werden inslagen waargenomen en branden in de zuidoosthoek. Wellington 'G' van 419 Squadron wierp vanaf 17.000 voet hoogte in totaal 810 x 4 lbs staafbrandbommen af op, naar verondersteld, vliegveld Valkenburg. Door de grondnevel was het vinden van oriëntatiepunten moeilijk. Er werd waargenomen dat de bommen insloegen en een tweetal branden in de zuidoosthoek. Wellington 'G' betrof de X3715 van 419 Squadron.	*Via Wardocs* AIR14/2674 AIR14/3166 AIR25/65 AIR27/1822	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Crash van een Bf 109 te Katwijk op 24 april 1942							
Geen	24-04-42	Bij Katwijk kwam een Bf 109 F-4/R1 (7196) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 24 februari 1942 stortte een Bf-109 F-4 neer nabij Katwijk. Uit aanvullende bronnen blijkt dat het toestel in het Kanaal terecht is gekomen. Dit is te ver van het onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
	24-04-42	Messerschmitt Bf 109 F-4/R1 10./JG 26 Luftwaffe 7196 Fatalities: 1 / Occupants: 1 Written off (damaged beyond repair) near Katwijk Departure airport: St. Omer-Arques airfield Shot down by Flak	aviation-safety	Internet			
	24-04-42	Bf 109F-4/R1 Wk # 7196 (lost 4/24/42) KIA 24 April, 1942 after hit by a Cape Griz Nes flak battery, and his F-4 crashed into the Channel (near Katwijk?) on the return flight. His body washed ashore near Folkstone in July, 1942.	aircrewremembered	Internet			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 28/29 april 1942							
8370-012	28/29-04-42	Bomber Command. Blenheims naar vliegvelden in Nederland. Resultaten. (…) één Blenheim naar Valkenburg. Hier werden geen resultaten waargenomen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Verdacht	In de nacht van 28 op 29 april 1942 viel volgens de gegevens van de RAF een Blenheim vliegbasis Valkenburg aan met twee bommen van 250 lbs en zestien bommen van 40 lbs. Lokale bronnen bevestigen dit niet. Duitse stukken melden wel een oefening en het neerschieten van een Spitfire, maar geen bominslagen op of nabij het vliegveld. Ook de luchtbeschermingsdienst met hier niets over. Op de luchtfoto's zijn echter sporen van tenminste één bombardement zichtbaar, namelijk een krater ten zuidwesten van het vliegveld met meerdere vermoedelijk, kleine kraters. Tevens zijn er twee vermoedelijke kraters op het vliegveld zelf zichtbaar. <u>*Kraters ten westen van het vliegveld*</u> In de regel zijn kraters van 40 lbs bommen moeilijk eenduidig zichtbaar op luchtfoto's. In dit geval blijken ze echter wel zichtbaar. Ten westen van het vliegveld is een opvallende inslag te herkennen, die een donkere vlak in het veld veroorzaakt. Nadere analyse van de omgeving laat echter meerdere verstoringen in de velden zien. Hoewel dit geen eenduidige inslagen zijn, is er tenminste één waar een set van twee inslagen te herkennen is door een stervormige verstoring, iets wat typerend is voor een explosie. Tevens lijnen de verstoringen uit met een redelijk regelmatige onderlinge afstand. Op één na, lijken het steeds twee cirkelvormige verstoringen te zijn. Dit is vrijwel exact het patroon wat verwacht mag worden bij een afworp van bommen van 250 lbs (de grote, eenduidige bominslag) en de afworp van de 16 brisantbommen van 40 lbs, zoals gemeld voor de Blenheim. Hoewel van de duidelijke inslag wel gesteld kan worden dat er een bom is ingeslagen en ontploft, is de foto niet goed genoeg om te zien of er één of twee bommen ontploft zijn. Er kan daarom niet uitgesloten worden, dat in de directe omgeving nog een blindganger van een 250 lbs bom ligt. Verder duiden de verstoringen veroorzaakt door de 40 lbs bommen, op elf ontplofte bommen, maar zelfs dat is niet met zekerheid te zeggen. Daarmee ontbreken er tenminste zeven 40 lbs bommen, die mogelijk als blindganger ter plaatse aanwezig zijn. Het is niet met zekerheid te zeggen of de kraters veroorzaakt zijn door het toestel dat in de nacht van 28 op 29 april 1942 vliegveld Valkenburg aanviel, of door een van de toestellen die in de nacht van 5 op 6 mei 1942 bommen op Schiphol meende af te werpen. De kraters op het vliegveld zelf, tegen de start/landingsbaan, duiden er echter op dat in de weken voorafgaand aan de opname van de luchtfoto's van 19 mei 1942 het vliegveld en omgeving tweemaal is getroffen (zie ook analyse hieronder voor de kraters op het vliegveld). Aangezien het onderscheid niet te maken is en van de drie aanvallende toestellen op 5/6 mei 1942 twee voorzien waren van een bom van 250 lbs met een chemisch langvertraagde ontsteker, wordt gesteld dat er een risico is dat er een blindganger met een dergelijke ontsteker aanwezig is. <u>*Kraters op het vliegveld tegen de start/landingsbaan*</u> De twee kraters op het vliegveld zijn echter mogelijk ook veroorzaakt door een Blenheim met een bommenlading van twee bommen van 250 lbs en van meerdere bommen van 40 lbs. Echter, de gesteldheid van het terrein op het vliegveld en de schaal en kwaliteit van de luchtfoto laten niet toe dit te bevestigen. Er is daarom samen met Hans Nauta van Wardocs verder gezocht in RL20/244 van Bundesarchiv Freiburg en de stukken van de RAF om te zien of in de weken voorafgaand aan de luchtfoto van 19 mei 1942 nog aanvallen gemeld worden, die te relateren zijn aan de twee kraters op het vliegveld. Er zijn geen eenduidig te relateren meldingen aangetroffen, echter wel een melding van de nacht van 5 op 6 mei 1942 waarbij vier Blenheims werden gestuurd om Schiphol aan te vallen.	Deelgebied BB03a en deelgebied BB03b
		28/29 april 1942 In de nacht van 28 op 29 april 1942 bombardeerde een Bristol Blenheim van 2 Group vliegveld Valkenburg met in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen. Er werd verondersteld dat de bommen op de baanverlichting waren terechtgekomen. De Blenheim behoorde tot 114 Squadron. Om 12.35 uur (sic) wierp Blenheim 'K' vanaf 2.000 voet hoogte in totaal 2 x 250 lbs + 16 x 40 lbs brisantbommen af op vliegveld Valkenburg. Er werd verondersteld dat de bommen op de baanverlichting waren terechtgekomen. De verlichting doofde na het bombardement. De 2 x 250 lbs GP brisantbommen waren voorzien van een ontsteker met een vertragingstijd van 0.025 seconde. Blenheim 'K' betrof de Z6043 van 114 Squadron. Om 12.35 uur (sic) bombardeerde de Blenheim vliegveld Valkenburg vanaf 2.000 voet hoogte. De vliegveldverlichting was ingeschakeld. Er werd verondersteld dat de bommen op de baanverlichting waren terechtgekomen, maar resultaten werden niet waargenomen vanwege de schittering van de fakkels. *Noot Wardocs: 12.35 uur moet 00.35 uur zijn.*	*Via Wardocs* AIR14/2674 AIR25/23 AIR25/34 AIR27/882	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			
	28-04-42 t/m 01-05-42	In de periode van 28 april t/m 1 mei 1942 wordt **geen** melding m.b.t. vliegbasis Katwijk/Valkenburg gemaakt in deze stukken, met uitzondering van een oefening en een Spitfire die door een toestel, gestationeerd op Katwijk, was neergeschoten.	RL20 - 244	Bundesarchiv Freiburg			
	05/06-05-42	18 Squadron. Intruder on Schiphol A/D. Om 00.25 uur bombardeerde toestel B (piloot F/L McCurdy) vanaf 2.500 voet hoogte het primaire doel. Bommen afgeworpen op baanverlichting. Vermoedelijke vielen de bommen ten zuidoosten van de NW/ZO baan. Twee grote flitsen en kleine explosies gezien. Baanverlichting werd gedoofd na het bombardement. Afgeworpen werden 2x 250 lb G.P. T.D. .025 en 16x 40 lb. Om 23.52 uur bombardeerde toestel J (piloot P/O Breakey) vanaf 4.300 voet hoogte gebouwen ten oost-zuidoosten van het vliegveld. Explosies waargenomen – één grote en een cluster explosies. Afgeworpen werden 1x 250 lb G.P. T.D. .025 en 1x 250 lb G.P. T.D. ½ uur en 16x 40 lb. Om 23.42 uur bombardeerde toestel R (piloot S/L Lewer) vanaf 7.5 00 voet hoogte het centrum van verlichting [van het vliegveld]. Alle explosies gezien. Vliegveld had Lorenz-verlichting aan toen het vliegveld benaderd werd. Dit werd gedoofd toen het toestel overvloog en weer aangedaan bij terugkeer. Afgeworpen werden 1x 250 lb G.P. T.D. .025 en 1x 250 lb G.P. T.D. ½ uur en 16x 40 lb. Om 01.23 uur vloog toestel U (piloot F/S Knickerbocker) op 4.000 voet hoogte. Men was er niet zeker van dat het toestel in het doelgebied was. Groene en gele raketten werden afgevuur toen het toestel over het vliegveld vloog. Taak niet uitgevoerd en bommen mee	*Via Wardocs* AIR25/34	*Via Wardocs* The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		teruggebracht. Bommenlading was 1x 250 lb G.P. T.D. .025 en 1x 250 lb G.P. T.D. ½ uur en 16x 40 lb. Uit lokale bronnen blijkt dat bij Nieuw-Vennep en mogelijk Beemster bommen terecht zijn gekomen deze nacht.					
Luchtfoto <u>Kraters ten westen van vliegveld:</u> 8370-012a <u>Kraters op vliegveld:</u> 8370-012b	19-05-42	De luchtfoto's dekken het vliegveld Valkenburg en het gebied ten noorden en oosten van het veld, inclusief dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en matige tot aardige kwaliteit. De foto's zijn geraadpleegd wegens de bommen die in de nacht van 28 op 29 april 1942 door een Blenheim afgeworpen zouden zijn op het vliegveld. Er zijn sporen van twee bombardementen zichtbaar, namelijk een krater ten zuidwesten van het vliegveld met meerdere vermoedelijk, kleine kraters en enkele vermoedelijke kraters op het vliegveld zelf. In de regel zijn kraters van 40 lbs bommen moeilijk eenduidig zichtbaar op luchtfoto's. In dit geval lijken ze echter wel zichtbaar. Ten westen van het vliegveld is een opvallende inslag te herkennen, die een donkere vlak in het veld veroorzaakt (grote rode cirkel op uitsnede van de luchtfoto hieronder). Nadere analyse van de omgeving laat echter meerdere verstoringen in de velden zien (kleine rode cirkels op de uitsnede hieronder). Hoewel dit niet allemaal eenduidige inslagen zijn, is er tenminste één waar een set van twee inslagen te herkennen is door een stervormige verstoring, iets wat typerend is voor een explosie. Tevens lijnen de verstoringen uit met een redelijk regelmatige onderlinge afstand. Op één na, lijken het steeds twee cirkelvormige verstoringen te zijn. Dit is vrijwel exact het patroon wat verwacht mag worden bij een afworp van bommen van 250 lbs (de grote, eenduidige bominslag) en de afworp van de 16 brisantbommen van 40 lbs, zoals gemeld voor de Blenheim.	Foto 1049, 1050, 1051 Sortie 4/2524	ACIU		Drie voerden de aanval uit en in lokale archieven zijn in elk geval twee plekken gemeld als getroffen door bommen. Het is redelijk aannemelijk dat het derde toestel Valkenburg heeft getroffen. Ten eerste komt het wat betreft datum redelijk overeen. De schade aan de start/landingsbaan is hersteld, echter direct ernaast nog niet. In de regel werd dergelijke schade vrij snel na een bombardement hersteld en uit de diverse analyses van de luchtfoto's van vliegbasis Valkenburg blijkt dat ook – bomkraters op het vliegveld zijn uitsluitend zichtbaar op de luchtfoto's van één sortie/datum en niet meer op foto's van de weken/maanden erna. Op latere foto's zijn op z'n best vage sporen te herkennen. Ten tweede liggen de kraters op vrij korte afstand van elkaar, net als bij de kraters van het bombardement net naast het vliegveld, die op dezelfde luchtfoto zichtbaar zijn. Bij de meeste bombardementen liggen ze op grotere onderlinge afstand van elkaar, waardoor dit erop duidt dat er een vergelijkbare bommenlading door een vergelijkbaar toestel vanaf vergelijkbare hoogte is afgeworpen. Ten derde valt op dat vrijwel al de melding die zijn achterhaald de baanverlichting melden en de kraters tegen de baan aanliggen. Hoewel daarmee niet onomstotelijk bewezen is, dat de kraters op het vliegveld zijn veroorzaakt door een bombardement van een Blenheim met genoemde bommenlading, is het wel aannemelijk. Op basis van bovenstaande wordt gesteld dat de kraters die zichtbaar zijn op het vliegveld zelf, tegen de baan (markeringsnummer 8370-012b), niet tot een verdacht gebied leiden. De bommenlading bestand namelijk uit twee stuks 250 lbs brisantbommen, die (blijkens de kraters) beiden gedetoneerd zijn, en uit zestien stuks 40 lbs brisantbommen. Deze laatste zullen echter in het gebied terechtgekomen zijn, waar reeds opsporingsonderzoek en vrijgave tot 5 m-mv heeft plaatsgevonden. Aangezien 40 lbs bommen een beperkte indringingsdiepte hebben, zouden eventuele blindgangers al aangetroffen en geruimd zijn.	
		 Hoewel van de duidelijke inslag wel gesteld kan worden dat er een bom is ingeslagen en ontploft, is de foto niet goed genoeg om te zien of er één of twee bommen ontploft zijn. Verder duiden de verstoringen veroorzaakt door de 40 lbs bommen, op elf ontplofte bommen, maar zelfs dat is niet met zekerheid te zeggen. Op het vliegveld zelf zijn twee vermoedelijke inslagen zichtbaar – gelegen tegen de start/landingsbaan (zie pijlen op de uitsnede van de luchtfoto verderop). Hoewel de sporen niet direct 100% overtuigend van een bombardement zijn, zijn ze wel als bomkraters geïnterpreteerd. Hiervoor zijn drie redenen. Ten eerste lijken de sporen op mogelijke inslagen en na analyse van luchtfoto's van eerdere en latere data, is er geen enkele andere redelijke verklaring gevonden voor de aanwezigheid van de sporen. Ten tweede zijn er wel degelijk aanvallen bekend die er mogelijk aan te relateren zijn (zie analyse). Ten derde zijn de sporen ook zo geïnterpreteerd door specialisten in eerdere vooronderzoeken. De sporen zijn geïnterpreteerd als twee bomkraters, waarvan één vermoedelijke de start/landingsbaan heeft beschadigd, wat intussen hersteld is, waarvoor de tweede krater minder eenduidig is (zie de gele pijl in de uitsnede van de luchtfoto hieronder).					

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Tenslotte is er een mogelijke krater ten zuiden van de kern van Valkenburg te zien. Deze wordt niet als krater geïnterpreteerd. De randen lijken te scherp, gezien de matige scherpte van de gebouwen en straten in de omgeving. Het lijkt daardoor meer op en druppel die op de foto terecht is gekomen, dan iets wat ter plaatse in de percelen aanwezig was. Op de luchtfoto's van 7 juli 1942 zijn hier geen sporen meer zichtbaar. Daarnaast zijn er geen meldingen van bominslagen in deze omgeving in deze periode en ligt de locatie buiten onderzoeksgebied. Opgemerkt wordt dat in een oud onderzoek van Saricon ook een krater geïnterpreteerd is tegen de zuidrand van het vliegveld. T&A ziet hier geen eenduidige krater in.					
Aanval van Blenheim op vliegveld Valkenburg op 30 april 1942							
Geen	30-04-42	Een aanval door een Bristol Blenheim.	Past2Present 119-010-PrAn-01	Rapporten derden via opdrachtgever	Onverdacht	Enkele eerder uitgevoerde vooronderzoeken melden dat er op 30 april 1942 een aanval door een Blenheim uitgevoerd zou zijn op Valkenburg. Vermoedelijk heeft het rapport 119-010-PrAn-01 dat gebaseerd op het rapport van Past2Present. Wat de primaire bron hiervan is, is onbekend. Tevens is er geen enkele andere bron aangetroffen die op deze dag een aanval op het vliegveld meldt. De melding wordt als onbetrouwbaar gezien en leidt niet tot een verdacht gebied.	Onverdacht
Luchtfoto van 19 mei 1942							
Luchtfoto	19-05-42	De luchtfoto dekt het grootste deel van vliegveld Valkenburg en het gebied ten noorden en oosten van het veld, inclusief dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en matige tot aardige kwaliteit. *Stellingen* In de noordoosthoek van het vliegveld zijn stellingen zichtbaar. Iets ten noorden hiervan zijn eveneens enkele stellingen zichtbaar. *Sporen bombardement 28/29 april 1942* Tevens zijn er enkele vermoedelijke kraters zichtbaar ten zuidwesten van het vliegveld. Zie de analyse hiervan bij de luchtfoto-analyse van het bombardement van 28 op 29 april 1942. *Bomkraters op vliegveld* Op het vliegveld zelf zijn twee vermoedelijke inslagen zichtbaar – gelegen tegen de start/landingsbaan. Zie de analyse hiervan bij de luchtfoto-analyse van het bombardement van 28 op 29 april 1942 *Vermeende bomkraters uit analyses van oude onderzoeken* Er is een mogelijke krater ten zuiden van de kern van Valkenburg te zien, wat vermeld wordt in het vooronderzoek van Saricon (2010). Deze wordt niet als krater geïnterpreteerd. De randen lijken te scherp, gezien de matige scherpte van de gebouwen en straten in de omgeving. Het lijkt daardoor meer op en druppel die op de foto terecht is gekomen, dan iets wat ter plaatse in de percelen aanwezig was. Op de luchtfoto's van 7 juli 1942 zijn hier geen sporen meer zichtbaar.	Foto 1049 Sortie 4/2524	ACIU	Onverdacht	<u>Stellingen</u>: Er zijn stellingen in en nabij het onderzoeksgebied zichtbaar op de luchtfoto. In en nabij het onderzoeksgebied zijn bij dergelijke stellinglocaties en in de directe omgeving ervan reeds opsporingsonderzoeken uitgevoerd. Hierbij zijn geen explosieven aangetroffen, die in verband te brengen zijn met het gebruik van deze stellingen, of dumpingen van daar aanwezige munitie. Ook zijn er in de ruimere omgeving geen explosieven aangetroffen die daarmee in verband te brengen zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee niet verdacht in verband met deze stellingen. <u>Kraters ten zuidwesten van het vliegveld:</u> Zie analyse van het bombardement van 28/29 april 1942 hierboven in de chronologische lijst. <u>Kraters op het vliegveld:</u> Zie analyse van het bombardement van 28/29 april 1942 hierboven in de chronologische lijst.	Onverdacht

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Daarnaast zijn er geen meldingen van bominslagen in deze omgeving in deze periode en ligt de locatie buiten onderzoeksgebied. In 119-010-PrAn-01 wordt ook nog een krater ten westen van het vliegveld geïnterpreteerd. Ter plaatse is inderdaad een verstoring van het maaiveld zichtbaar, echter er zijn enkele redenen om te vermoeden dat het geen sporen van een bomkrater zijn. Ten eerste is er geen eenduidig, rond gat met eventuele spreiding van grond er omheen. Er is een wat donkerdere plek, wat hoekig, met er omheen een wat lichtere verkleuring. Tevens lijken witte objecten met name ten noorden ervan te liggen. Ten tweede zijn er geen andere sporen die op bominslagen duiden, zichtbaar in de omgeving. Ten derde is er geen melding van een bombardement wat hiermee in verband te brengen is. De sporen lijken meer op een mogelijke crashlocatie, waarbij de witte objecten brokstukken van een toestel zouden kunnen zijn. Echter, ook hiervoor zijn geen aanwijzingen – geen van de bekende crashes van de weken ervoor komen hiervoor in aanmerking – en de sporen zijn ook daarvoor niet eenduidig. De sporen zijn niet duidelijk genoeg om te relateren aan explosieven. Opgemerkt wordt dat in een oud onderzoek van Saricon ook een krater geïnterpreteerd is tegen de zuidrand van het vliegveld. T&A ziet hier geen eenduidige krater in.					
Bf 109 kwam neer op vliegveld Valkenburg op 28 mei 1942							
8370-004 indicatief	28-05-42	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 E-4 (8622) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Uit de melding blijkt dat op 28 mei 1942 een Messerschmidt bij de landing op vliegveld Valkenburg over de kop is geslagen. De piloot raakte hierbij gewond. Hoeveel schade het vliegtuig opliep is onduidelijk. Het is niet waarschijnlijk dat er naar aanleiding van deze gebeurtenis wrakresten of munitie op het vliegveld zijn achtergebleven. Eventuele resten zullen bovendien snel geruimd zijn door de daar aanwezige Duitse militairen.	Onverdacht
	28-05-42	Messerschmitt Bf 109 F-4/Z 5./JG 1 Luftwaffe 8622 Fatalities: 0 / Occupants: 1 Katwijk airfield Tipped over on landing.	aviation-safety	Internet			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 25/26 juni 1942							
		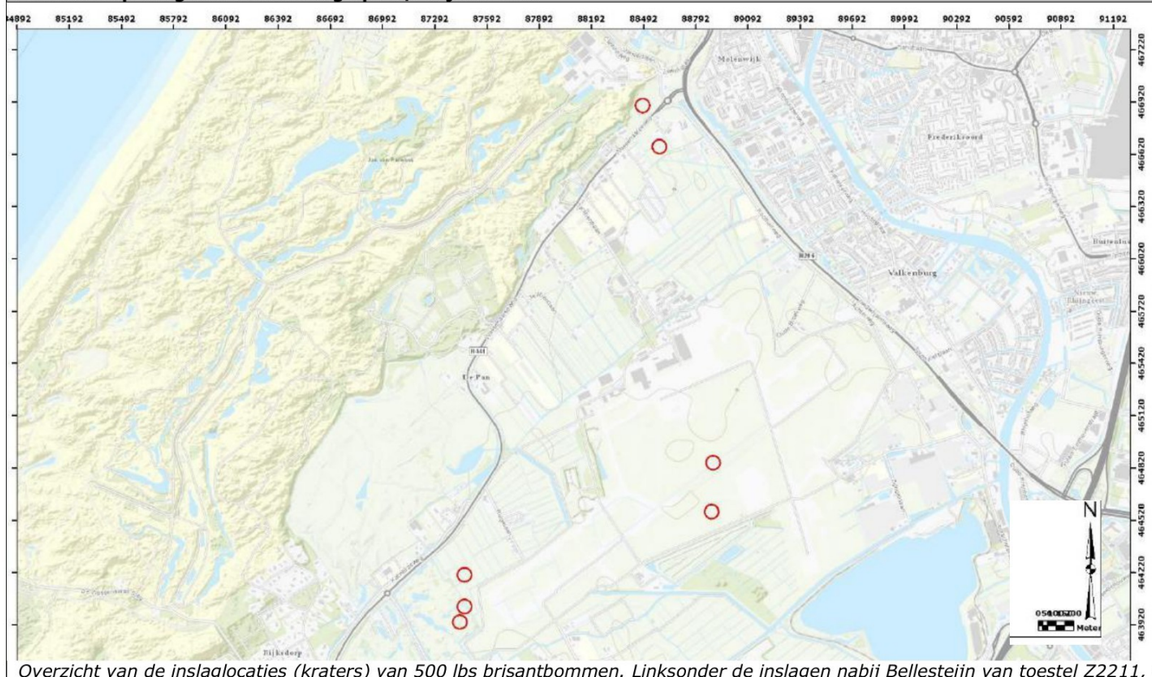 *Overzicht van de inslaglocaties (kraters) van 500 lbs brisantbommen. Linksonder de inslagen nabij Bellesteijn van toestel Z2211, rechts daarvan de inslagen op het vliegveld van toestel AL690 en in het noorden de inslagen van toestel AL721 nabij de Wassenaarseweg. Zie ook verderop de uitsnedes van luchtfoto's.*			Onverdacht	In de nacht van 25 juni 1942 om circa 11.25 uur vond een bombardement plaats met als doelwit vliegbasis Valkenburg. De veldwachter zag en hoorde inslagen van de aanval vanaf een locatie vanwaar hij vrij uitzicht over een gedeelte van het militair vliegveld had. Hij zag bommen inslaan vanuit de richting van het vliegveld in zuid-zuidwestelijke richting van de kom van Valkenburg en even later in westelijke richting vanaf de bebouwde kom. In totaal waren naar zijn schatting 5 á 6 bommen afgeworpen, terwijl de mogelijkheid bestond dat ook brandbommen waren afgeworpen. Uit gegevens van de RAF blijkt dat er drie Bostons vanaf lage hoogte bommen afwierpen met als doel het vliegveld. Van de toestellen is goed te bepalen waar de 500 lbs bommen terecht zijn gekomen. <u>*Toestel Z2211*</u> Toestel Z2211 wierp een lading van 3 x 500 lbs MC + 1 x 500 lbs GP brisantbommen af, waarvan de laatste met een vertragingstijd van 30 minuten. De andere twee toestellen hadden een lading van 1 x 500 lbs MC + 1 x 500 lbs GP brisantbommen (waarvan de GP met 30 minuten vertraging) + 8 x 9 lbs Anti-Tank bommen + 2 x containers brandbommen. Z2211 wierp als eerste bommen af volgens de gegevens van de RAF. De bemanning rapporteerde dat ze twee van de bommen zagen ontploffen, wat overeenkomt met de melding van de Rijksveldwachter van de gemeente Valkenburg. Bovendien zagen beiden waarnemers ook branden, die kortstondig aanwezig waren. In Wassenaar werden drie kraters gerapporteerd bij Bellesteijn, lopende in een lijn van zuid naar noord. Dit moet vrijwel zeker van toestel Z2211 geweest zijn, aangezien de andere twee toestellen slechts twee bommen van 500 lbs afwierpen en verder kleine (brand)bommen. Bovendien meldt de agent van Wassenaar geen andere soorten bommen en stelt zelfs dat er geen onontplofte projectielen werden aangetroffen – iets wat vrijwel uitgesloten is wanneer er 2 containers met 4 lbs brandbommen zijn afgeworpen, maar wel aannemelijk als er slechts één blindganger in de grond is doorgedrongen (een dergelijke inslagopening kan moeilijk waarneembaar zijn). Ook de waarneming van de bemanning van het toestel komt hierbij overeen. Ze melden namelijk dat de bommen ten noorden van het landingsterrein terrechtkwamen. Hoewel het in feite ten westen was, is de verwarring niet raar, gezien de kust- en duinenlijn t.o.v. de ligging van het vliegveld – zowel ten noorden als ten westen van het vliegveld komt men bij de duinen uit. Ter plaatse zijn dus twee bommen van 500 lbs van 500 lbs bij impact gedetoneerd, zoals waargenomen. De derde krater die in Wassenaar gerapporteerd is, is waarschijnlijk van de 500 lbs bom met een vertraging van 30 minuten. Ter plaatse is dus nog een blindganger van 500 lbs te verwachten. Echter, gezien het feit dat	Onverdacht
8370-003	25/26-06-42	Fighter, Coastal en Army Cooperation Command. Op vliegvelden. Fighter Command 31 vliegtuigen, veertien Bostons, elf Hurricanes en zes Havocs. Coastal Command twaalf Beaufighters en Army Cooperation Command vijftien Blenheims. Reultaten alle Commands. Drieënvijftig vliegtuigen, waarvan 33 van Bomber Command, zestien van Fighter Command en vier van Coastal	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Command voerden aanvallen uit op de volgende vliegvelden in Nederland: (…) Valkenburg (…)				het toestel uitermate laag vloog, kan gesteld worden dat de afgeworpen bommen vrijwel pal onder het toestel terecht zijn gekomen en niet zijwaarts t.o.v. de vliegrichting bewogen zijn. Aangezien de kraters netjes uitlijnen en buiten het onderzoeksgebied, is gesteld dat de mogelijke blindganger niet binnen onderzoeksgebied te verwachten is. *Toestel AL690* De bommen van toestel AL690 zijn vrijwel zeker op het vliegveld rondom de start/landingsbanen terechtgekomen. De bemanning van het toestel rapporteerde dat zo, de bemanning van toestel AL721 meldde ook dat ze daar inslagen zagen van de bomafworp van toestel AL690 en op de luchtfoto zijn twee kraters van de 500 lbs bommen zichtbaar. Gezien de locaties van de kraters kan met vrij grote zekerheid gesteld worden dat de 9 lbs Anti-Tank bommen en 4 lbs staafbrandbommen ook op het vliegveld terecht zijn gekomen. Gezien de lage afwerphoogte, zullen ook die in lijn gevallen zijn met de kraters. Binnen het gebied waar de blindgangers verwacht mogen worden, is echter reeds opsporingsonderzoek uitgevoerd en is het gebied vrijgegeven. Er worden daarom geen blindgangers van het bombardement door dit toestel meer verwacht in het onderzoeksgebied. *Toestel AL721* De bommen van toestel AL721 zijn vrijwel zeker ten noorden van het vliegveld in percelen grenzend aan de Wassenaarseweg terechtgekomen. Daar zijn namelijk twee waarschijnlijke bomkraters zichtbaar. Bovendien verklaart het waarom de voormalige gemeente Valkenburg meldt dat men geen sporen van de bominslagen in de gemeente aantrof en dat de gemeente Wassenaar verslag legt van bominslagen bij Bellesteijn, maar niet elders - de bommen van toestel AL721 zijn in Katwijk (oude gemeentegrenzen) gevallen. De twee kraters duiden erop dat de bommen van 500 lbs zijn gedetoneerd. Daarmee zouden er hooguit nog acht stuks 9 lbs anti-tank bommen en 4 lbs staafbrandbommen aanwezig kunnen zijn. Echter, deze hebben een zeer beperkt indringend vermogen, zeker in dit geval, aangezien ze van een zeer lage hoogte, vanaf 150 voet, werden afgeworpen. Gezien de locaties van de bomkraters van de 500 lbs bommen, zullen ook deze explosieven rondom de Wassenaarseweg terechtgekomen zijn. Ter plaatse is de grond sinds WOII intensief in gebruik geweest voor landbouw. De explosieven zullen kort na het bombardement geruimd zijn, of sindsdien bij het grondgebruik aangetroffen en geruimd. Er worden geen blindgangers van verwacht in het onderzoeksgebied. *Vermeende bominslagen bij munitiedepot* Opgemerkt wordt dat in een rapport van Saricon uit 2010 gemeld wordt, dat er op 25 juni 1942 bommen bij een munitiedepot terecht kwamen. De bron hiervan is Eversteijn, waarvan T&A de betrouwbaarheid sterk in twijfel trekt (zie ook nadere toelichting in de rapportage bij literatuur). In dit specifieke geval blijkt dat in het stuk van Eversteijn in 1990 inderdaad deze melding wordt gedaan, maar in een recentere versie is de melding verdwenen en is slechts een melding over, die doet vermoeden dat zijn bron het boek van Hazenberg (1995) was. Het feit dat het munitiedepot niet meer vermeld wordt, bevestigd dat de auteur zelf terug is gekomen op die eerdere melding. Er is ook geen enkele andere bron gevonden, die melding maakt van inslagen bij een munitiedepot. Tevens wordt opgemerkt dat in de rapportage van Saricon gemeld wordt, dat er sporen van bominslagen zichtbaar zouden zijn ten zuidoosten van het vliegveld, nabij waar een munitiedepot aanwezig geweest zou zijn. Echter, die sporen zijn door T&A niet geïnterpreteerd als (dichtgeschoven) kraters. Ter plaatse heeft namelijk duidelijk grootschalige grondverzet plaatsgevonden, blijkt uit foto's van eerdere data. Daarnaast zijn de vlekken in het veld uitermate groot vergeleken met bekende kraterlocaties. Indien de melding over inslagen bij een munitiedepot uit een betrouwbare bron waren, zouden deze sporen mogelijkerwijs als sporen van die inslagen geïnterpreteerd zijn. Echter, de bron van die melding is uitermate onbetrouwbaar en de sporen zijn zeer onwaarschijnlijk te relateren aan bominslagen, maar lijken wel vrijwel direct te maken hebben met eerder grondverzet ter plaatse. Deze sporen zijn door T&A dus niet beschouwd als gerelateerd aan een bombardement.	
	25/26-06-42	In de nacht kregen 31 jagers en bommenwerpers van RAF Fighter Command opdracht Nederlandse vliegvelden te bestoken waaronder dat van Valkenburg. Bij deze aanval viel ook een aantal bommen in de omgeving van de Katwijkseweg. Ruiten sneuvelde bij Oeverdevest, Hoogeveen, Nell, Mooijman en Rietkerk. Ook de door de Duitsers in een vesting veranderde boerderij Bellesteijn aan de Oostdorperweg was het doelwit van de bommenwerpers. De brisantbommen troffen echter geen doel en vielen in het weiland.	Hazenberg (1995), 512	Literatuur			
	25/26-06-42	Op donderdag 25 juni 1942, des avonds omstreeks 11.25 uur, bevond ik, Rous, gemeente- en onbezoldigd rijksveldwachter der gemeente Valkenburg ZH, mij in een woning, staande aan de Burgemeester Lotsystraat te Valkenburg ZH. Vanuit de kamer waar ik mij bevond, had ik een vrij uitzicht over een gedeelte van het militair vliegveld, liggende in deze gemeente. **Plotseling zag ik een felle lichtflits vanuit de richting van het vliegveld ZZW van de kom der gemeente Valkenburg ZH gevolgd door een dreunende slag, als van een exploderende bom. Direct hierop zag ik nog een lichtflits welke werd gevolgd door een slag.** Onmiddellijk hierop werd van het vliegveld afweervuur gegeven en aan de richting waarin het afweervuur zich verplaatste, was de vliegrichting van het vliegtuig gaan de in de richting noord-west. **Enkele seconden later, hoorde ik westelijk van de kom deze gemeente eenige slagen, blijkbaar veroorzaakt door bomafworp.** Tevens hoorde ik het geluid van een vliegtuig dat zich in NW richting verwijderde, inmiddels werd door mij op de plaats waar de eerste bomafworp had plaatsgehad, **een fel lichtschijnsel waargenomen, alsof ter plaatse lichtfakkels of brandbommen op den grond lagen te branden**. Na enkele minuten waren deze blijkbaar uitgebrand, daar het lichtschijnsel was verdwenen. **Op de plaats waar de laatste bommen waren gevallen, zag ik een vuurgloed met enige rookontwikkeling, blijkbaar afkomstig van een brandje van geringe omvang. Na ongeveer een half uur was dit ook blijkbaar geblust, daar de vuurgloed was verdwenen.** In totaal zijn naar schatting 5 á 6 bommen afgeworpen, terwijl de mogelijkheid bestaat dat ook brandbommen zijn afgeworpen. Of de bommen op het vliegveld of daarachter zijn neergekomen was vanuit deze gemeente niet waar te nemen. […] zoodra de dag aanbrak in den morgen van 26 juni 1942, is door mij, met eenige andere personen, een onderzoek ingesteld naar eventuele blindgangers, welke mogelijk in deze gemeente konden zijn neergekomen. Dit onderzoek leverde geen resultaat.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
	25-06-42	Onderwerp: schade aan particuliere eigendommen, ten gevolge van het afwerpen van brisantbommen. PROCES-VERBAAL. Op Donderdag 25 Juni 1900 twee en veertig des namiddags omstreeks 11.25 uur is onder de gemeente Wassenaar, ten gevolge van het afwerpen van brisantbommen door een overvliegend vliegtuig, schade aan particuliere eigendommen ontstaan. Naar aanleiding hiervan heb ik: Pieter Adrianus Hitzert, oud 39 jaren, Agent van politie der gemeente Wassenaar, tevens buitengewoon gemeente-veldwachter nu daartoe bekomen opdracht terstond een onderzoek ingesteld en, toen mij bleek dat er geen gewonden waren, dit onderzoek ten gevolge van de duisternis, bij het aanbreken van het daglicht op 26 Juni 1942, voortgezet. Geconstateerd, dat achter de woning van de boerderij "Bellesteijn", Oostdorperweg 197 te Wassenaar, in het weiland **drie bomtrechters van ontplofte bommen** voorkomen, **loopende in een rechte lijn Zuid-Noord**. De overblijfselen van deze bommen waren reeds door de Duitsche weermacht verzameld, die in de onmiddellijke omgeving daarvan een stelling heeft. Er is geen vee gedood. De bomtrechters liggen in de weilanden van de veehouders den Hollander, Oostdorperweg 201 en Beijersbergen, Schoolstraat 82, beiden te Wassenaar. Van deze laatste is een tweewielige schelpenkar, staande in zijn weiland, totaal vernield. Verder blijken de volgende woningen min of meer ernstige glasschade te hebben bekomen; Katwijkscheweg 19b, A.J.Hoogeveen; idem 20, C. Nell Jr. ;i dem 21, N.Mooijman; idem 22, H.A.A.Penders; idem 31,G.Verhatt; idem 33, A. S. Rietkerk. Oostdorperweg: 197, J.Veldman; 198,J.van Egmond;191, J.Haasbroek; 162, J.C.van de Boon; 138, Wed.A.Nell; 100,R.P. Citroen. Hyacintatraat 6, W.Florusse. Mogelijk wordt dit aantal nog door nadere kennisgevingen uitgebreid.	Wassenaar – 4231	Gemeentearchief Wassenaar			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Onontplofte projectielen zijn tot heden niet gevonden. Waarvan door mij, Hitzert, voornoemd, dit proces-verbaal is opgemaakt op door mij afgelegden ambtseed, geteekend en gesloten te Wassenaar, 26 Juni 1942. De Agent van politie get: Hitzert.					
	25/26-06-42	25/26 juni 1942 In de nacht van 25 op 26 juni 1942 werd Valkenburg gebombardeerd door 3 Douglas Bostons van 2 Group met in totaal 5 x 500 lbs MC + 3 x 500 lbs GP brisantbommen + 64 x 9 lbs Anti-Tank bommen + 60 x 4 lbs staafbrandbommen. Er werden branden waargenomen. De Bostons die naar Valkenburg werden uitgezonden behoorden tot 88 Squadron. De individuele bommenlading bestond uit 4 x 500 lbs brisantbommen of 2 x 500 lbs brisantbom + 2 SBC's met ieder 1 pakket standaard 4 lbs staafbrandbommen en 1 pakket mk I staafbrandbommen + 8 x 9 lbs AT mijnen. Om 23.19 uur (BDST) wierp Boston 'L' vanaf 300 voet hoogte in totaal 3 x 500 lbs MC + 1 x 500 lbs GP brisantbommen af. Er werden 2 inslagen waargenomen en 2 branden bij het verlaten van het doel. De 500 lbs MC waren voorzien van een ontsteker met een vertragingstijd van 11 seconden, de 500 lbs GP van een ontsteker met een vertragingstijd van 30 minuten. Boston 'L' betrof de Z2211 van 88 Squadron. De bommen werden vanaf 300 voet hoogte ten noorden van het landingsterrein afgeworpen. Er werden 2 inslagen waargenomen en 2 branden bij het verlaten van het doel. Om 23.20 uur (BDST) wierp Boston 'T' vanaf 150 voet hoogte in totaal 1 x 500 lbs MC + 1 x 500 lbs GP brisantbommen + 8 x 9 lbs Anti-Tank bommen + 2 x containers brandbommen af. Er werd verondersteld dat de bommen op en tussen de opstelplaatsen en hangaars aan de noordzijde terechtkwamen. De 500 lbs MC was voorzien van een ontsteker met een vertragingstijd van 11 seconden, de 500 lbs GP met een vertragingstijd van 30 minuten. Boston 'T' betrof de AL721 van 88 Squadron. De bommen werden vanaf 150 voet hoogte afgeworpen en werden verondersteld te zijn neergekomen op de opstelplaatsen en hangaars aan de noordzijde. Er werden inslagen bij de zuidwestzijde van het vliegveld waargenomen die waarschijnlijk het resultaat waren van de aanval van Boston AL690. Om 23.23 uur (BDST) wierp Boston 'R' vanaf 200 voet hoogte in totaal 1 x 500 lbs MC + 1 x 500 lbs GP brisantbommen + 8 x 9 lbs Anti-Tank bommen + 2 x containers brandbommen af op de kruising van de startbanen en westelijke rondweg. De 500 lbs MC was voorzien van een ontsteker met een vertragingstijd van 11 seconden, de 500 lbs GP van een ontsteker met een vertragingstijd van 30 minuten. Boston 'R' betrof de AL690 van 88 Squadron. De bommen werden vanaf 200 voet hoogte tussen de kruising van de startbanen en westelijke rondweg afgeworpen. Er werden diverse inslagen op het vliegveld waargenomen en branden op 20 mijl afstand van het doel. *Noot Wardocs: de Night Bomb Raid Sheets vermelden foutief de afworp van in totaal 64 x 9 lbs AT bommen + 60 x 4 lbs staafbrandbommen.*	*Via Wardocs* AIR14/2674 AIR25/23 AIR25/34 AIR25/34 AIR27/716 AIR25/34 AIR27/716 AIR25/34 AIR27/716	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			
Luchtfoto	02-07-42	Deze foto dekt vrijwel het gehele vliegveld Valkenburg met uitzondering van het noordoostelijke deel. Tevens dekt het het gebied vanaf het vliegveld tot aan Maaldrift in het zuiden en tot aan Wassenaar in het westen. De schaal en kwaliteit zijn redelijk goed. De foto is geraadpleegd wegens het bombardement van de nacht van 25 op 26 juli 1942. In de weilanden ten noorden van Bellesteijn zijn twee kraters duidelijk zichtbaar – één is ingeslagen in een sloot en vormt een groot gat, de tweede ten noorden ervan toont spreiding van grond. Opvallend is dat er drie kraters gemeld zijn, maar slechts twee eenduidig zichtbaar zijn. Een mogelijke derde is tussen de twee zichtbaar, maar pas duidelijk op de foto van 7 juli 1942. Zie rode cirkels in eerste uitsnede van de luchtfoto hieronder. Op het vliegveld zijn tussen de start/landingsbanen twee kraters zichtbaar (zie tweede uitsnede van luchtfoto 2141 hieronder).	Foto 2141, Sortie C/020	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		 Uitsnede van luchtfoto 2141 met kraters nabij Bellesteijn.					
		 Uitsnede van luchtfoto 2141 met kraters op vliegveld.					
Luchtfoto	07-07-42	Deze foto's dekken het gebied rondom vliegveld Valkenburg, vanaf de kern van Valkenburg in het oosten, tot Wassenaar in het westen, inclusief een stuk duinen in het noorden tot Maaldrift in het zuiden. De foto's zijn van matige schaal en redelijke kwaliteit. De foto's zijn geraadpleegd in verband met de aanval in de nacht van 25 op 26 juni 1942. De kraters op het vliegveld, die op de luchtfoto van vijf dagen ervoor nog duidelijk zichtbaar waren, zijn nog amper te zien. De kraters ten noorden van Bellesteijn zijn nog wel goed zichtbaar en tussen de twee in is een derde krater herkenbaar (zie eerste uitsnede hieronder. De rode cirkel is een krater, die reeds op de luchtfoto van 2 juli 1942 duidelijk zichtbaar was, de gele pijl de krater, die daarop niet goed zichtbaar was. De noordelijke krater is op deze foto onder een wolk gedekt). Deze foto's dekken de omgeving richting Katwijk en nabij de Wassenaarseweg zijn twee bomkraters zichtbaar op luchtfoto 2064 – één ten noorden ervan en één ten zuiden. De omvang ervan en de	Foto 1068, 2064, 2065 Sortie C/0043	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		onderlinge afstand komt overeen met de inslagen op het vliegveld. Bovendien zijn ze zichtbaar op deze luchtfoto, van vrij kort na het bombardement. Tenslotte is de omgeving van de Katwijkseweg bekeken om te zien of daar sporen zichtbaar zijn van de gemelde bominslagen, echter net op deze stukken zit sluierbewolking en is het gebied niet volledig te interpreteren. Aangezien het ruitje bomkraters vanaf Bellesteijn richting Katwijkseweg gaat, is niet uitgesloten dat de bron die beide locaties afzonderlijk meldt, in feite over één bommenlading van één toestel sprak. Dit is zeer aannemelijk, aangezien er drie toestellen aanvielen, waarvan één de omgeving van Bellesteijn trof, één het vliegveld en één de omgeving van de Wassenaarseweg.					
		 Uitsnede van 2065 met de kraters nabij Bellesteijn.					
		 Uitsnede van luchtfoto 2064 met kraters nabij de Wassenaarseweg.					
	2010	Er werd een restant van een bomstaart van een 500 lbs (GP of MC) aangetroffen op coördinaat RDX 88893.024 RDY 4646571.529 op een diepte van 47 cm (objectnummer 133).	Rapportage ECG 2010	Rapporten derden van opdrachtgever			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bf 109 kwam neer op vliegveld Valkenburg op 3 juli 1942							
8370-004 indicatief	03-07-42	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 E-7 (4077) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 3 juli 1942 crashte een Messerschmitt Bf 109 op vliegveld Valkenburg. De omstandigheden waaronder dit gebeurde zijn niet duidelijk geworden. Wel is duidelijk dat de piloot alleen gewond was wat het aannemelijk maakt dat dit een crash tijdens start of landing was en in ieder geval niet van grote hoogte. Bovendien zullen eventuele wrakresten en/of munitie door de aanwezige Duitse militairen snel zijn geruimd.	Onverdacht
	03-07-42	Messerschmitt Bf 109 E-7 9./JG 1 Luftwaffe 4077 Fatalities: / Occupants: 1 Written off (damaged beyond repair) Katwijk airfield	aviation-safety	Internet			
	03-07-42	Uffz. Dietmayer, Karl Bf 109E-7 Werk # 4077 (lost 7/3/42) His E-7 crashed at the Katwijk Holland airfield on 3 July, 1942, cause and the extent of his injuries are unknown.	Aircrewremembered	Internet			
Beschieting vliegveld Valkenburg op 4 juli 1942							
8370-081	04-07-42	Valkenburg. Drie vliegtuigen. Geen bomaanvallen uitgevoerd, maar alle vliegtuigen beschoten het veld met boordwapens waarbij een Bf-109 op de grond in brand werd geschoten.	Zwanenburg (z.j.)		Onverdacht	Bostons hadden uitsluitend machinegeweren (.50 kaliber) waarmee ze schoten, geen boordgeschut.* De projectielen die machinegeweren verschieten, bevatten in de regel geen explosieve componenten. Er kan daarom gesteld worden dat het onderzoeksgebied onverdacht is met betrekking tot deze beschieting. * Vanaf februari 1943 werden Bostons A-20G's geleverd, waarvan de eerste 250 boordgeschut van 20 mm hadden, maar dat zijn de enige Bostons in WOII geweest met boordgeschut.	Onverdacht
	04-07-42	Het waren 6 van de 12 Bostons die, verdeeld in 4 *flights*, aanvallen zouden doen op vliegvelden in het kustgebied. De drietallen die Valkenburg en Haamstede aanvielen, kwamen zonder verlies terug - maar aan die doelen was weinig eer te behalen.	Korthals Altes (1984)	Literatuur			
	04-07-42	Naar Valkenburg vertrokken drie Amerikaanse Bostons van het 15th Light Bombardment Squadron, maar door een inschattingsfout van de formatieleider bleef het bij een beschieting met hun boordwapens vanaf geringe hoogte.	Grimm (2009), 248	Literatuur			
Bommen in omgeving vliegveld Valkenburg in de nacht van 25 op 26 juli 1942							
Geen	25/26-07-42	25/26 juli 1942 In de nacht van 25 op 26 juli 1942 bombardeerde een Short Stirling van 3 Group Flak en zoeklichten bij Noordwijk met in totaal 4 x 2.000 lbs + 1 x 1.000 lbs brisantbommen. Stirling 'O' van 7 Squadron wierp vanaf 9.000 voet hoogte in totaal 4 x 2.000 lbs + 1 x 1.000 lbs brisantbommen af op Flak, zoeklichten en een baanverlichting op positie 52.15N, 04.26E. Het Flak stopte met vuren, maar er werden geen andere resultaten waargenomen. De brisantbommen waren uitgerust met ontstekers met een vertragingstijd van 0.025 seconde. De betrokken Stirling betrof de W7581 van 7 Squadron. Ten noordwesten van Leiden werden Flakposities en een baanverlichting gebombardeerd. *Noot Wardocs: mogelijk is de bommenlading bij Lisserbroek neergekomen.*	*Via Wardocs* AIR14/2675 AIR25/66 AIR27/99	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen	Onverdacht	In de nacht van 25 op 26 juli 1942 viel volgens de gegevens van de RAF een Short Stirling Flak posities, zoeklichten en een baanverlichting aan bij Noordwijk met vier bommen van 2000 lbs en één bom van 1000 lbs. Er is echter geen enkele betrouwbare, lokale bron die dit bevestigd. Op de luchtfoto's zijn geen eenduidige sporen van een bombardement met dergelijke zware bommen zichtbaar op of nabij het onderzoeksgebied. Vermoedelijk zijn de bommen bij Lisserbroek gevallen. Er is daarmee onvoldoende feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden binnen het onderzoeksgebied.	Onverdacht
Luchtfoto	31-07-1942	Deze foto's dekken de ruime omgeving van vliegbasis Valkenburg vanaf Wassenaar in het westen tot en met de kern van Valkenburg en Katwijk a/d Rijn in het oosten, vanaf de duinen in het noorden tot net iets ten noorden van Maaldrift in het zuiden. De schaal is matig, de kwaliteit redelijk goed. De foto is geraadpleegd wegens de vermeende bominslagen in de nacht van 25 op 26 juli 1942. Op het vliegveld aan de noordkant zijn een krater en verstoring zichtbaar. Deze krater is echter te klein om in aanmerking te komen voor inslagen van 1.000 en 2.000 lbs bommen. Verder zijn er geen eenduidige sporen van bominslagen zichtbaar, met uitzondering van de bomkraters die reeds op luchtfoto's van 2 en 7 juli 1942 zichtbaar waren. NB: In de rapportage van Saricon uit 2010 is een bomkrater geïnterpreteerd ten oosten van de rotonde bij de Kooltuinweg en Wassenaarseweg. De vermeende krater is zichtbaar op luchtfoto's van eerdere en latere data, zonder dat er een foto bij zit waar het echt op een bomkrater lijkt. Op de betere luchtfoto's is een halve cirkel te zien als van een aarden walletje, zonder spreiding van grond er omheen. Er is geen feitenmateriaal dat er een bom ingeslagen zou zijn en zeer waarschijnlijk een lokale structuur die bij het veld hoort.	Foto 1006, 1007 Sortie C/140	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bommen op vliegveld Valkenburg op 28/29 juli 1942							
		 Locaties van bomkraters (rode cirkels) in noorden van het vliegveld. Zie ook uitsnede van luchtfoto verderop. 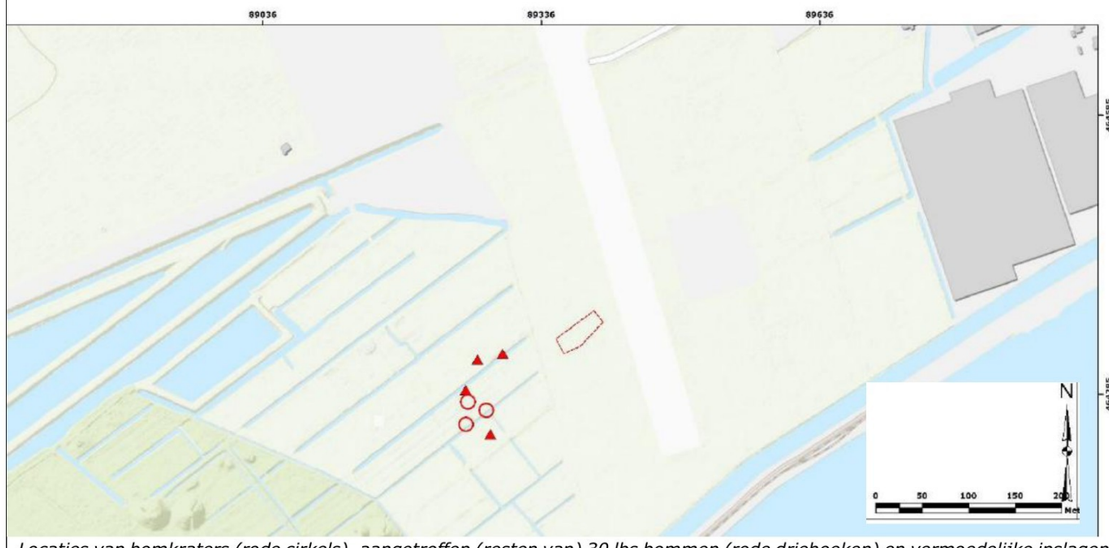 *Locaties van bomkraters (rode cirkels), aangetroffen (resten van) 30 lbs bommen (rode driehoeken) en vermoedelijke inslagen van 40 lbs bommen (rode rechthoek) in het zuiden van het vliegveld. Zie ook uitsnede van luchtfoto verderop.*			Verdacht	In de nacht van 28 op 29 juli 1942 werden drie Bostons gestuurd om vliegbasis Valkenburg te bombarderen. Er zijn echter geen plaatselijke bronnen die dit bevestigen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat er leemte in kennis is m.b.t. de informatie van de Duitsers. De melding van de bemanning van de aanvallende vliegtuigen doet vermoeden dat de bommen in het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen, zeker als het vergeleken wordt met de vergelijkbare aanval door drie Bostons in de nacht van 25 op 26 juni 1942, waar de bemanning vrij goed meldde waar de bommenlading van hun toestel terecht kwam. Gezien de bommenlading werd verwacht dat de luchtfoto-interpretatie weinig tot niets zou opleveren. Brandbommen van 30 lbs en bommen van 40 lbs laten zelden eenduidige sporen achter die te onderscheiden zijn van andere zaken. In dit geval bleek dat echter wel mogelijk, doordat de datum van de foto zeer geschikt is (twee dagen na het bombardement), de kwaliteit vrij goed en de schaal matig, maar goed genoeg. Bovendien hielpen de omschrijving van de bemanning van de Bostons en de vondst van de 30 lbs bommen bij het opsporingsonderzoek op de vliegbasis. In dit geval is van toestel 'N' te zien waar de bom van 500 lbs en vermoedelijk 40 lbs brandbommen terecht zijn gekomen, namelijk aan de noordelijke kant van het vliegveld waar een krater en verstoring zichtbaar zijn. De krater duidt erop dat de 500 lbs bom is ontploft. De verstoringen duiden op inslagen van 30 lbs brandbommen en/of 40 lbs brisantbommen ter plaatse. Daar kunnen nog blindgangers verwacht worden. Opgemerkt wordt dat in de omgeving geen eenduidige andere sporen zijn, die duiden op dergelijke inslagen. Toestel 'O' heeft vermoedelijk de zuidoostelijke opstelplaatsen getroffen, hoewel het ook toestel 'T' geweest kan zijn. Ter plaatse van de plek waar vier 30 lbs brandbommen zijn geruimd na opsporingsonderzoek, zijn in elk geval drie inslagen zichtbaar. Een stuk naar het oosten zijn nog meer plekken zichtbaar, die geïnterpreteerd zijn als sporen van inslagen van de 40 lbs bommen. Er is een verdacht gebied afgebakend voor de 40 lbs bommen. Voor de 30 lbs brandbommen geldt dat het gebied waarbinnen ze terechtgekomen zullen zijn, geheel is onderzocht en vrijgegeven op explosieven tot 5 m-mv. De blindgangers zijn daarbij geruimd. Van de door toestel 'T' afgeworpen bommen zijn geen eenduidige sporen op de luchtfoto's gevonden. De omschrijving "500 yards voorbij het opstelgebied" laat echter nogal wat ruimte voor interpretatie van de inslaglocaties open. Zoals bij de analyses van de andere bombardementen, met name die van de Bostons van deze datum en eerder, is gebleken, hielpen de omschrijvingen van de bemanning van de aanvallende toestellen, echter meestal indien genomen met een korreltje zout. Voor toestel 'T' geldt echter dat zowel de 500 yards een zeer indicatieve schatting is, als dat de melding van opstelplaatsen nogal wat ruimte laat voor welk deel van het vliegveld bedoeld werd. Tel daarbij op dat de sporen van de 30 lbs brandbommen en 40 lbs brisantbommen niet eenduidig zijn te onderscheiden en het gevolg is, dat ze niet als dusdanig herkenbaar op de luchtfoto terug te vinden zijn. Er kan zodoende geen verdacht gebied afgebakend worden voor dit laatste toestel.	Deelgebieden BB04a en BB04b
8370-013	28/29-07-42	Bomber Command. 43 vliegtuigen vliegvelden. In NL drie Bostons naar respectievelijk Leeuwarden, Soesterberg, Gilze-Rijen, Schiphol, De Kooy, Bergen, Valkenburg en Venlo. Twee Blenheims naar Twente. De meeste vliegtuigen werden terug geroepen maar 16 vliegtuigen voerden aanvallen uit op o.a. Leeuwarden, Gilze-Rijen, Schiphol, De Kooy, Bergen en Valkenburg. In de meeste gevallen inslagen op het veld en tussen de gebouwen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	28/29-07-42	28/29 juli 1942 In de nacht van 28 op 29 juli 1942 werd Valkenburg gebombardeerd door 3 Douglas Bostons van 2 Group met in totaal 1 x 500 lbs + 56 x 40 lbs brisantbommen + 24 x 30 lbs fosforrubberbrandbommen. Enkele bommen kwamen voorbij de zuidoostelijke opstelplaatsen terecht, maar er werden vlammen vanaf het doel waargenomen.	*Via Wardocs* AIR14/2675	*Via Wardocs* The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		De Bostons die naar Valkenburg werden uitgezonden behoorden tot 88 Squadron. Om 23.00 uur (BDST) wierp Boston 'N' vanaf 700 voet hoogte in totaal 1 x 500 lbs GP + 16 x 40 lbs brisantbommen + 8 x 30 lbs fosforrubberbrandbommen af die de noordoosthoek van het vliegveld met de startbanen geraakt zouden hebben. De 500 lbs brisantbom was voorzien van een ontsteker met een vertragingstijd van 30 minuten. Boston 'N' betrof de Z2260 van 88 Squadron. De bommen werden vanaf 700 voet hoogte afgeworpen die de noordoosthoek van het vliegveld met de startbanen geraakt zouden hebben. Bij het verlaten van het doel werden vlammentongen waargenomen. Om 23.04 uur (BDST) wierp Boston 'O' vanaf 800 voet hoogte in totaal 24 x 40 lbs brisantbommen + 8 x 30 fosforrubberbrandbommen af. Na het bombardement werden branden ten noorden van het doel waargenomen. Boston 'O' betrof de Z2239 van 88 Squadron. De bommen werden vanaf 800 voet hoogte afgeworpen op opstelplaatsen aan de oostzijde van het vliegveld. Resultaten werden niet waargenomen, maar branden werden in de richting van Schiphol waargenomen. Om 23.01 uur (BDST) wierp Boston 'T' vanaf 1.000 voet hoogte in totaal 24 x 40 lbs brisantbommen + 8 x 30 fosforrubberbrandbommen af. Er werd verondersteld dat de bommen voorbij het doel terecht waren gekomen. Boston 'T' betrof de AL721 van 88 Squadron. De bommen werden vanaf 1.000 voet hoogte afgeworpen en kwamen circa 500 yards voorbij het opstelgebied terecht. *Noot Wardocs: het Operations Record Book van 88 Squadron vermeldt foutief De Kooy als doelwit. Dit is ontstaan doordat dit doelwit door de eerste toestellen van 88 Squadron is aangevallen en daarna stelselmatig bij de resterende toestellen die naar andere doelen waren uitgezonden vermeld.*	AIR25/23 AIR25/35 AIR27/716 AIR25/35 AIR27/716 AIR25/35 AIR27/716	The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen			
Luchtfoto Krater: 8370-013a Verstoringen: 8370-013b	31-07-1942	Deze foto's dekken de ruime omgeving van vliegbasis Valkenburg vanaf Wassenaar in het westen tot en met de kern van Valkenburg en Katwijk a/d Rijn in het oosten, vanaf de duinen in het noorden tot net iets ten noorden van Maaldrift in het zuiden. De schaal is matig, de kwaliteit redelijk goed. De foto is geraadpleegd wegens de bominslagen in de nacht van 28 op 29 juli 1942. Op het vliegveld aan de noordkant zijn een krater en verstoring zichtbaar (zie eerste uitsnede van de luchtfoto verderop. Rode cirkel is de bomkrater, met geel is indicatief het gebied gemarkeerd waar verstoringen zichtbaar zijn). De krater zou door een 500 lbs bom veroorzaakt kunnen zijn, maar is te groot om door 40 lbs veroorzaakt te zijn. Opgemerkt wordt dat in een rapport van ECG hier een tweede krater wordt aangemerkt. Deze is echter niet overtuigend als dusdanig te herkennen op de luchtfoto, hoewel duidelijk is dat ter plaatse de grond sterk verstoord is. Mogelijk is de 500 lbs bom niet afgegaan en zijn de sporen van het ruimen van de blindganger, waarbij men de bom ter plaatse heeft doen springen. Mogelijk worden de verstoringen door de 30 en/of 40 lbs bommen veroorzaakt. Hoewel T&A begrijpt dat de tweede krater als dusdanig geïnterpreteerd kan worden, zijn de sporen op de luchtfoto zelf niet overtuigend genoeg. Bovendien zijn er maar twee bombardementen bekend in de periode van 7 tot 31 juli 1942 (op de luchtfoto van 7 juli 1942 zijn de sporen niet zichtbaar). Het bombardement van 25 op 26 juli 1942 komt niet in aanmerking als verklaring voo de krater en verstoring, aangezien toen een 1.000 lbs bom en vier bommen van 2.000 lbs zijn afgeworpen. De krater is daarvoor veel te kleine en bovendien zouden er dan meer en grotere kraters verwacht mogen worden met grotere afstand dan zichtbaar is op de luchtfoto. In de nacht van 28 op 29 juli 1942 werd echter door de bemanning van een Boston gemeld dat de noordoosthoek van het vliegveld getroffen zou zijn, wat overeenkomt met de plek van de krater en verstoring. Daarbij zou één bom van 500 lbs afgeworpen zijn, naast bommen van 40 lbs en 30 lbs. Op basis daarvan is door T&A geconcludeerd dat de tweede, vermoedelijk krater die door ECG is geïnterpreteerd waarschijnlijk geen bomkrater betreft. Verder zijn er geen eenduidige sporen van bominslagen zichtbaar, met uitzondering van de bomkraters die reeds op luchtfoto's van 2 en 7 juli 1942 zichtbaar waren.	Foto 1006, 1007 Sortie C/140	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
30 lbs: 8370-013c 40 lbs: 8370-013d		Bij de opstelplaatsen in het zuid-zuidoosten van het vliegveld zijn sporen van de 30 lbs brandbommen zichtbaar (zie tweede uitsnede van de luchtfoto verderop. Rode cirkels markeren de inslagen van de 30 lbs brandbommen). Deze echter uitsluitend als dusdanig te interpreteren doordat ter plaatse daadwerkelijk brandbommen van 30 lbs zijn aangetroffen bij opsporingswerkzaamheden zo'n 70 jaar erna. Er zijn drie witte plekken in een veld zichtbaar in de directe omgeving van waar de blindgangers zijn geruimd. Er is geen andere verklaring bekend hoe die witte plekken daar ontstaan zouden kunnen zijn en ook op foto's van andere datums zijn geen sporen zichtbaar die de plekken zouden kunnen verklaren. Ze zijn dus geïnterpreteerd als inslaglocaties van 30 lbs bommen. Opgemerkt dient te worden dat inslagen van dergelijke bommen uitermate zelden tot nooit herkenbaar op luchtfoto's zijn, doordat ze weinig sporen achterlaten. In dit geval zijn ze herkenbaar doorde foto van zeer kort na het bombardement is en tevens doordat de locatie van de inslagen bekend is door het aantreffen van de blindgangers. De omgeving van deze inslagen is afgezocht naar sporen van mogelijke inslagen van de 40 lbs bommen. Ook hiervoor geldt dat in de regel er geen sporen van terug te vinden zijn, tenzij de foto van (vrij) goede schaal, kwaliteit en datum is en bovendien voldoende bekend is van de inslaglocatie om onderscheid te kunnen maken met anderzijds aanwezige zaken. Mede door de luchtfoto te vergelijken met de foto's van begin juli 1942 zijn verder naar het oosten twee clusters van witte plekken als inslaglocatie van de 40 lbs bommen geïnterpreteerd. Zie hiervoor de tweede uitsnede van de luchtfoto hieronder. In geel gemarkeerd de gebieden met sporen van vermoedelijke inslagen van de 40 lbs bommen.				
		 Uitsnede van luchtfoto 1006, noordkant van het vliegveld.					
		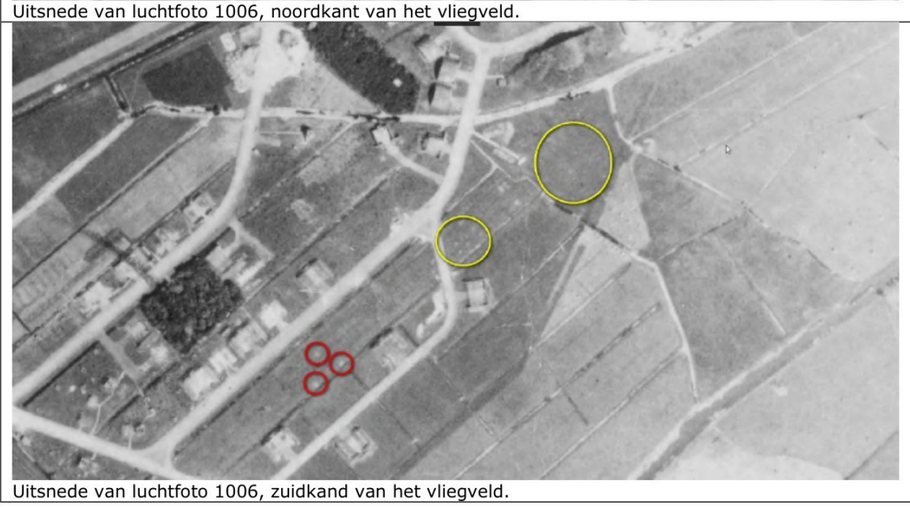 Uitsnede van luchtfoto 1006, zuidkand van het vliegveld.					

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		De luchtfoto's zijn verder geanalyseerd op sporen van de bommen van het derde toestel. Er zijn hiervoor echter geen eenduidige sporen aangetroffen. NB: In de rapportage van Saricon uit 2010 is een bomkrater geïnterpreteerd ten oosten van de rotonde bij de Kooltuinweg en Wassenaarseweg. De vermeende krater is zichtbaar op luchtfoto's van eerdere en latere data, zonder dat er een foto bij zit waar het echt op een bomkrater lijkt. Op de betere luchtfoto's is een halve cirkel te zien als van een aarden walletje, zonder spreiding van grond er omheen. Er is geen feitenmateriaal dat er een bom ingeslagen zou zijn en zeer waarschijnlijk een lokale structuur die bij het veld hoort.					
	2011	Uit het rapport "Projectanalyse locatie Valkenburg ten behoeve van opsporing van conventionele explosieven" uit november 2011 is op te maken dat er vier (resten van) brandbommen van 30 lbs met neusbuis No 38 zijn aangetroffen. Op basis van GIS-bestanden zijn de locaties van aantreffen op de volgende RD-coördinaten en dieptes gesteld*: <u>X-coördinaat: Y-coördinaat: Z-coördinaat:</u> Brandbom 30 lbs met neusbuis No 38 (GB): 89254.48 464289.87 1.2 m-mv Rest brandbom 30 lbs met neusbuis No 38 (GB) 89266.97 464322.32 0.81 m-mv Restant brandbom 30 lbs (GB) 89294.34 464328.63 Geen diepte vermeld 89281.31 464241.94 Geen diepte vermeld * Deze coördinaten zijn als uitgangspunt genomen. Een geleverde Excel-bestand noemde slechts twee locaties en met ietwat afwijkende coördinaten.	119-010-PrAn-01 en Munitie_191112_ vanaf_200911	Rapporten derden via opdrachtgever			
Aanval op vliegveld Valkenburg op 12 december 1942							
8370-082	12-12-42	Fighter Command. Twee Typhoons voerden aanvallen uit op gebouwen en barakken op het vliegveld Valkenburg en schepen in een kanaal daar dichtbij, maar deze meldden geen bijzondere resultaten.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Op 12 december 1942 beschoten Typhoons van 56 Squadron gebouwen en barakken op het vliegveld Valkenburg. In oude onderzoeken wordt gesteld dat dit een bombardement betrof, maar dat is vrijwel uitgesloten. Ten eerste melden de stukken van de RAF dat niet, ten tweede werden bombardementen in deze fase van WOII zelden tot nooit door jachtbommenwerpers uitgevoerd. De bron waarin vermeld staat dat het een bombardement betrof, is niet te achterhalen op basis van die oude onderzoek, maar is vermoedelijke Eversteijn, wat een uitermate onbetrouwbare bron is. Gesteld wordt dat er geen enkele aanleiding is om te stellen dat er bommen zijn afgeworpen op deze dag door de Typhoons. Wel is er geschoten en dat zal met 20 mm boordgeschut geweest zijn. Hiervan zijn ook verschoten granaten aangetroffen bij opsporingsonderzoek dat uitgevoerd is op het vliegveld. Of de aangetroffen granaten van de beschieting door de Typhoons op 12 december 1942 is, is niet bekend. Het betreft enkele concentraties van granaten, waar in de orde van tien stuks vrij dicht bij elkaar liggen, soms zelfs lijken uit te lijnen. Daarnaast zijn er verspreid over het vliegveld enkele losse 20 mm granaten aangetroffen. In dat laatste geval betreft het gemiddeld maximaal één granaat per drie hectare gebied waar opsporingsonderzoek plaats heeft gevonden in de omgeving van waar ten tijde van WOII gebouwen stonden. Voor de locaties met concentraties van verschoten granaten zijn aangetroffen, geldt dat de omgeving al is onderzocht en vrijgegeven van explosieven, waardoor ter plaatse niet meer blindgangers worden verwacht. Voor de enkelingen die verspreid zijn aangetroffen, geldt dat uit de spreiding van aangetroffen granaten niet is op te maken op welke gebouwen men precies op gemikt heeft. Het is daardoor niet mogelijk om op basis van het feitenmateriaal een reëel verdacht gebied af te bakenen waarbij de onderzoeksinspanning van het opsporen van dergelijke granaten in verhouding staat tot de risico's ervan. NB de gedumpte (verschoten) granaten van 20 mm zijn elders geanalyseerd, aangezien er geen reden is aan te nemen dat die te relateren zijn in deze, of vergelijkbare beschietingen. Met concentraties van 20 mm granaten in bovenstaande analyse worden dus niet dumpingen bedoeld, maar in situ aangetroffen granaten.	Onverdacht
	12-12-42	Bombardement van de barakken en gebouwen op het vliegveld door Typhoons. Tevens boten op de Oude Rijn beschoten (twee vliegtuigen).	Vooronderzoek Saricon (2010) 119-010-PrAn-01	Rapporten derden via opdrachtgever			
	12-12-42	28.07.42 Engelse melding Typhoon 56 Sqdn. Fired on administration buildings at Valkenberg aerodrome. *Opm. AirwarResearch: Geen bombardement.*	AirWarResearch AIR27/divers	AirWarResearch The National Archives Londen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Algemene informatie vliegveld Valkenburg							
Geen	42/43	In de loop van 1942/1943 werd het vliegveld operationeel uit gebruik genomen. Het kon nog wel aangedaan worden door vliegtuigen maar een andere functie had het niet echt meer. Deze vroegtijdige sluit van het vliegveld had te maken met het feit dat er teveel aanvallen gedaan werden op vliegvelden aan de kust. Het was te riskant om een vliegveld zo dicht bij de kust te hebben. Later, toen de oorlog op haar einde liep, werd Flugplatz Katwijk door de Duitsers onklaar gemaakt. Over het gehele vliegveld werden greppels gegraven en palen neergezet om het landen voor vliegtuigen onmogelijk te maken. In maart 1945 werd het Platzkommando Katwijk officieel opgeheven.	Katwijkinoorlog FPKW	Internet	Onverdacht	Algemene informatie betreffende het vliegveld, betreft geen melding van explosieven.	Onverdacht
	24-04-44	Vliegveld Valkenburg is nog in gebruik. Alleen geschikt voor jachtvliegtuigen.	575-404	NIMH			
Vliegtuigbeschieting in de buurt van Katwijk op 13 januari 1943							
Geen	13-01-43	Bij een aanval met boordwapens op een doel in de buurt van Katwijk vielen enkele gewonden en werden telefoonleidingen beschadigd.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Op 13 januari 1943 werd met boordwapens een beschieting uitgevoerd waarbij telefoonleidingen beschadigd werden. De exacte locatie ervan is onbekend. Er kan zodoende geen verdacht gebied worden afgebakend op basis van deze melding.	Onverdacht
	13-01-43	1 Bordwaffenangriff auf eine Battr.-Stellung ohne Schaden. (…) Nachtrag: Bei dem Bordwaffenangriff auf H.K.A. Abt. 758 (Katwijk) 1 leicht Verwundeter und Beschädigungen an einer Fernsprechleitung.	RH24-88 / 70	Bundesarchiv Freiburg			
Geruimd mijnenenveld							
8370-010	21 t/m 28 – 05 - 43	Name und Nummer des Minenfeldes: Bayreuth 304 Einheit die die Minen verlegte: 3./Pi.16 (L) Zeitpunkt der Minenverlegung: 21.-28.5.43 Zahl und Art der verlegten Minen: 853 s. Frz.P.Mi. 104 l.p.Mi. 407 492 Eng. Mk. III Umzäung oder Markierung: Stacheldrathzaun Räumende Einheit: 1./Fsch. Pi. 20 Tag der Räumung: 17.7.45 Zahl und Art der geräumten Minen: 853 s. Frz.P.Mi. 104 l.p.Mi. 407 492 Eng. Mk. III Zahl und Art der fehlende Minen: -- Verbleib der geräumten Minen: Sämtliche augfefundenen Minen wurden gesprengt.	MMOD	MMOD	Onverdacht	In 1943 werden enkele mijnenvelden gelegd in het onderzoeksgebied. Deze werden in 1945 en 1947 geruimd. Hierbij is gemeld dat er geen mijnen vermist werden. Gesteld kan worden dat alle mijnen geruimd werden en er geen mijnen achtergebleven zijn.	Onverdacht
	21 t/m 28 – 05 - 43	Name and number of minefield: Bayreuth 304 11G Provincie: Zuid-Holland Datum waarop het mijnenveld werd gelegd: 21.-28-5 1943 Aantal en type van de mijnen: 853 Fr. Fz. Mi. 104 L. Fz. Mi 492 Eng. Mk. III Omheind of gemerkt: Neen Onderdeel dat de mijnen ruimte: 2 B.T.B. Datum van opruiming: 17 september 1947 Aantal en type van opgeruimde mijnen: Gene Aantal en type van vermiste mijnen: Gene Dit veld is op verzoek van de Leidse Duinwaterleiding nagezocht.	MMOD	MMOD			
Fw 190 beschadigd op vliegveld Katwijk op 3 juni 1943							
Geen	03-06-43	Er kwam een Fw190 A-5 met werknummer 410050 neer in Katwijk.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 3 juni 1943 raakte een Fw-190 bij de landing op vliegveld Valkenburg een obstakel, waardoor het toestel voor 65% beschadigd werd. Het is aannemelijk dat het toestel al op de grond was, of in ieder geval niet van grote hoogte neerkwam en dus niet in de grond is ongedrongen. Eventuele wrakresten en/of munitie zullen door de aanwezige Duitse militairen snel zijn geruimd.	Onverdacht
	03-06-43	Focke-Wulf Fw 190 A-5 I./JG 1 Luftwaffe 410050 Fatalities: 0 / Occupants: 1 Written off (damaged beyond repair) Katwijk airfield Phase: Landing Hindernisberührung bei Landung (hit an obstacle during the landing). Damage: 65%	AviationSafety	Internet			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Fw 190 beschadigd op vliegveld Katwijk op 3 juni 1943							
Geen	03-06-43	Er kwam een Fw190 A-5 met werknummer 410058 neer in Katwijk.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 3 juni 1943 raakte een Fw-190 bij de landing op vliegveld Valkenburg voor 60% beschadigd. Het is aannemelijk dat het toestel al op de grond was, of in ieder geval niet van grote hoogte neerkwam en dus niet in de grond is ongedrongen. Eventuele wrakresten en/of munitie zullen door de aanwezige Duitse militairen snel zijn geruimd.	Onverdacht
	03-06-43	Focke-Wulf Fw 190 A-5 I./JG 1 Luftwaffe 410058 Fatalities: 0 / Occupants: 1 Written off (damaged beyond repair) Katwijk airfield Phase: Landing Bedienungsfehler (pilot handling error). Operation: Feindflug (combat flight) Damage: 60% Noot: mogelijk betrof dit dezelfde melding als 410050	AviationSafety	Internet			
Vliegtuigbeschieting van flakstelling bij Katwijk op 8 juni 1943							
Geen	08-06-43	In de vroege avond werden aanvallen uitgevoerd met boordwapens op een flakstelling bij Katwijk.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Op 8 juni 1943 werd met boordwapens een beschieting uitgevoerd op een flakstelling bij Katwijk. De exacte locatie ervan is onbekend. Er kan zodoende geen verdacht gebied worden afgebakend op basis van deze melding.	Onverdacht
	08-06-43	Am 8.6. fanden in den frühen Abendstunden zwei Bordwaffenangriffe auf eine Batteriestelling bei Petten und eine Flakstellung bei Katwijk statt ohne Schaden.	RW37 - 24	Bundesarchiv Freiburg			
Fw 190 kwam neer op vliegveld Valkenburg op 16 juni 1943							
Geen	16-06-43	Er kwam een Fw190 A-4 (met werknummer 7033) neer in Katwijk (vliegveld).	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Op 16 juni 1943 raakte een Fw-190 bij de landing op vliegveld Valkenburg voor 70% beschadigd toen het over de kop sloeg. Het is aannemelijk dat het toestel al op de grond was, of in ieder geval niet van grote hoogte neerkwam en dus niet in de grond is ongedrongen. Eventuele wrakresten en/of munitie zullen door de aanwezige Duitse militairen snel zijn geruimd.	Onverdacht
	16-06-43	Focke-Wulf Fw 190 A-4 2./JG 1 Luftwaffe 7033 Fatalities: 0 / Occupants: 1 Written off (damaged beyond repair) Katwijk airfield Phase: Combat Motorstörung (engine trouble). Operation: Feindflug (combat flight) Departure airport: Schiphol Damage: 70% Pilot: Flugzeugführer Uffz. A. Behr Luftwaffe Survived Wounded	AviationSafety	Internet			
	16-06-43	Pilot: Uffz. Alfred Behr. Aircraft: Fw 190A-4 Werk # 7033 (or Wk# 2630) "Black 4" (70% dam 6/17/43) Injured 17 June, 1943 when his 190 overturned during a force landing at the Gilze-Rihen airfield at Katwijk Holland due to engine trouble. *Noot T&A: het is niet duidelijk of Gilze-Rijen of Katwijk foutief is in deze melding.*	Aircrewremembered	Internet			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 4 juli 1943							
Geen	04-07-43	Bombardement door Bostons op vliegveld Valkenburg.	119-010-PrAn-01	Rapporten derden via opdrachtgever	Onverdacht	De onderhavige melding komt uit het ECG rapport 119-010-PrAn-01 uit 2011. De originele bron van deze melding stond niet in het rapport vermeld. Ook wordt deze melding niet door andere bronnen bevestigd. Er kan dus op basis van deze melding geen verdacht gebied worden bepaald. NB vermoedelijk is er sprake van een verwisseling met de aanval van exact een jaar ervoor, waarbij Bostons betrokken waren.	Onverdacht

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bombardement met als doel vliegveld Valkenburg op 12 augustus 1943					Onverdacht	Op 12 augustus 1943 werden inslagen van 35 brisantbommen gemeld door de Duitsers. De melding stelt dat ze "op vliegveld Katwijk" vielen, echter uit de overige stukken is op te maken dat het vliegveld vrijwel zeker niet is getroffen. Bij de melding van de Duitsers moet in ogenschouw genomen worden, dat men de locatie en aantal bommen meestal indicatief rapporteerde. In dit geval was het vliegveld zeker doelwit, maar vielen de bommen in de ruime omgeving er omheen. Het aantal afgeworpen bommen komt ongeveer overeen met het aantal door de Duitsers gemelde bommen. Er zijn drie locaties gemeld in de omgeving waar bommen neerkwamen, namelijk brisantbommen in Katwijk a/d/ Rijn, brisantbommen in de duinen nabij De Pan en brandbommen tussen de Ruigelaan en Ammonslaan bij Wassenaar. <u>*Bommen in Katwijk a/d Rijn – B-17 serial 973*</u> Uit de rapporten en strike photo's van toestel 973 valt op te maken dat ze tien brisantbommen van 500 lbs afwierp en dat daarbij Katwijk a/d Rijn getroffen werd (foto SAV92/73-3. Dit wordt bevestigd door de plaatselijke rapporten, zoals de omschrijving van de slachtoffers en schade (RAD staat voor Reichsarbeitsdienst, verplichte arbeid voor de Duitsers), wat sterk overeenkomt met de melding uit gemeente Katwijk waar het St. Willebrordus-College werd getroffen, wat het onderkomen was voor een kleine groep van "den Duitschen Arbeidsdienst". Deze locatie ligt te ver buiten onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn. <u>*Bommen in duinen nabij De Pan – B-17 serial 484*</u> Ook toestel 484 wierp bommen af op een vliegveld in Zuid-Holland. Hoewel niet exact vermeld is welk vliegveld dat betrof, landde het toestel op vrijwel hetzelfde tijdstip als toestel 973. Beiden hadden dezelfde vliegroute naar Gelsenkirchen, en zullen rond dezelfde tijd nabij Katwijk zijn geweest. Er is geen ander vliegveld in de directe omgeving, dus is het vrijwel zeker dat dit toestel ook vliegveld Valkenburg probeerde te raken. Ook dit toestel wierp tien stuks 500 lbs brisantbommen af. Er werden door de gemeente Wassenaar in de duinen nabij De Pan zeven kraters van 9 meter doorsnede gemeld. Op een luchtfoto van ruim een maand later zijn de zeven kraters nog zichtbaar. Op basis van de onderlinge afstand tussen de kraters is opgemaakt dat de drie niet ontplofte bommen buiten onderzoeksgebied te verwachten zijn. <u>*Brandbommen tussen de Ruigelaan en Ammonslaan – B-17 serial 985*</u> Het gemeentearchief Wassenaar meldt het inslaan van 15 fosforbrandbommen tussen de Ruigelaan en Ammonslaan. Toestel 985 wierp 16 stuks 250 lbs brandbommen af, dus één is er niet opgemerkt. De inslagen liggen echter ver genoeg van het onderzoeksgebied om te stellen dat de onongemerkte brandbom waarschijnlijk als blindganger buiten onderzoeksgebied ligt. Er is daarmee geen feitenmateriaal dat er bommen in of nabij het onderzoeksgebied zijn neergekomen op deze datum. Het is onverdacht m.b.t. dit bombardement.	Onverdacht
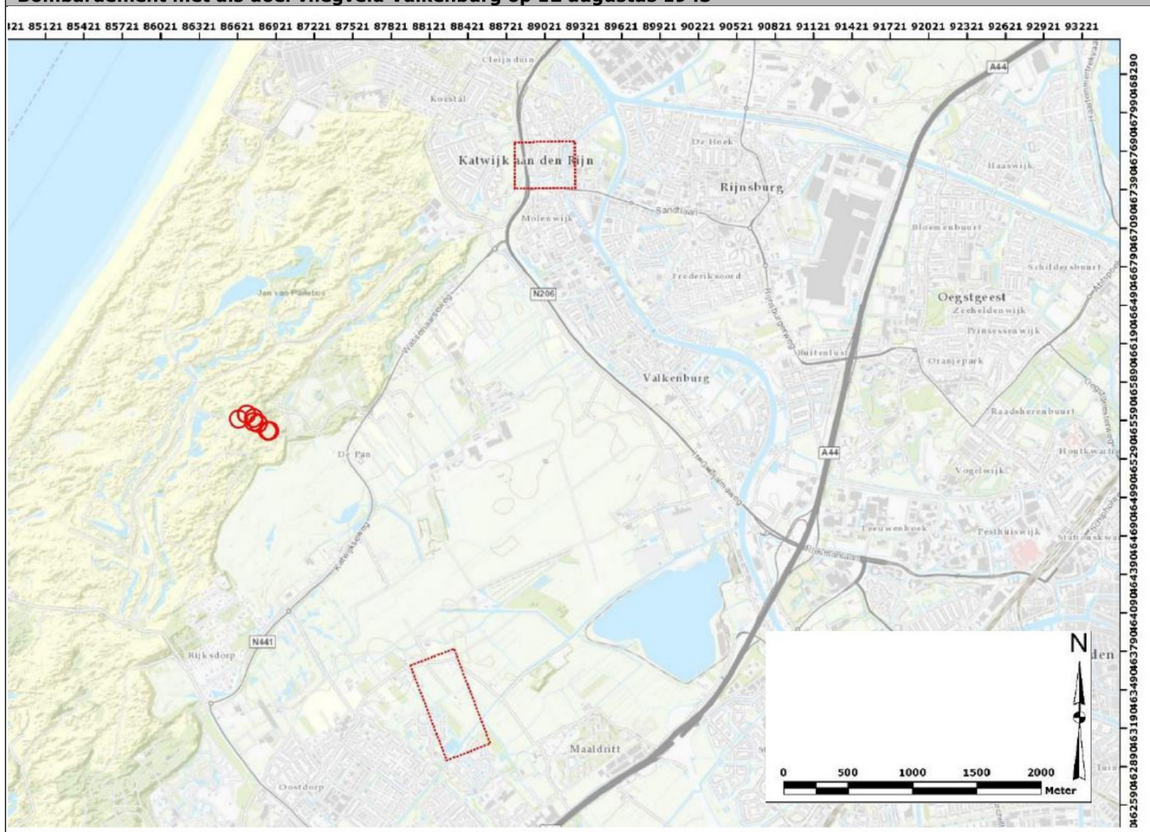 *De drie locaties waar bommen insloegen op 12 augustus 1943: In het noorden in Katwijk a.d. Rijn bij het St. Willebrordus college (rode rechthoek), in het westen in de duinen bij De Pan (rode cirkels, kraters van luchtfoto – zie ook uitsnede van luchtfoto verderop) en tussen de Ruigelaan en Ammonslaan in het zuiden (rode rechthoek).*							
8370-018	12-08-43	8th Air Force. Noot. Na een pauze van enkele dagen wegens het slechte weer, gingen de B-17's van de USAAF deze dag weer in grote getale op weg naar doelen in Duitsland, maar deden enkele groepen aanvallen op wat zij 'gelegenheidsdoelen' noemden. In hun Feindtätigkeitsberichten meldden de Duitsers: "(…) Om 08.35 uur werden ca. 35 brisantbommen afgeworpen op het vliegveld Katwijk, waarbij één RAD man en één Nederlander lichte verwondingen opliepen, een onderkomen van de RAD werd beschadigd en verscheidene telefoonleidingen van het leger werden vernield. (…) Hoewel het vliegveld Katwijk (voor ons Valkenburg) en de aanval bij Walcheren niet in de berichten van de 8th AF werden genoemd, is het aannemelijk dat beide deel uitmaakten van die morgen aangevallen 'gelegenheidsdoelen'.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	12-08-43	Met het vertrek van vliegende Luftwaffe-eenheden van Valkenburg nam het aantal luchtaanvallen drastisch af. Wel incasseerde het vliegveld op 12 augustus 1943 nog circa 35 bommen, toen de Amerikanen het als gelegenheidsdoelwit bestookten. Daarna lieten de geallieerden Valkenburg met rust.	Grimm (2009), 248	Literatuur			
Ruigelaan – Ammonslaan: 8370-018b Panbos: 8370-018c	12-08-43	Om 8.30 uur vloog boven Wassenaar-Noord een aantal Engelse vliegtuigen. Boven Vliegveld Valkenburg werden 35 brisantbommen uitgeworpen waardoor twee personen verwondingen opliepen en een onderkomen van het personeel en verscheidene telefoonleidingen vernield. **Ook buiten het vliegveld viel een tiental bommen waardoor tussen de Ammonslaan en de Ruigelaan een hooischelf in brand raakte**. **Langs de Katwijkseweg bij het Panbos sloegen zij kraters van negen meter middellijn en een diepte van vier meter. Aangezien deze aanval niet in de briefings van Bomber Command en 8th Air Force wordt genoemd, is het aannemelijk dat deze deel uitmaakt van een zogenaamd 'gelegenheidsdoel'.**	Hazenberg (1995), 514	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
St. Willebrordus college: 8370-018a	12-08-43	In den morgen van Donderdag 12 augustus 1943 (ongev. 9 uur) vlogen 3 groote groepen geallieerde bommenwerpers (vliegende forten?) in Oostelijke richting over het grondgebied der gemeente Katwijk. Eenige vliegtuigen maakten zich van de groepen los en vlogen in verschillende richtingen boven de gemeente, naar schatting hebben 2 vliegtuigen bommen afgeworpen. Ernstige beschadigd werd het gebouw van het "St. Willebrordus-College" aan het Overrijn te Katwijk aan den Rijn en de zgn. kapel achter dat gebouw. In dat gebouw lag een kleine bezetting van den Duitschen Arbeidsdienst. Aan verschillende woningen in Katwijk aan den Rijn werd min of meer ernstige glasschade veroorzaakt. Achter de woning van den arts H. Hueting kwam eveneens een bom terecht, waardoor eenige bomen totaal ontworteld werden. Aan de woning van den arts werd alleen ernstige glasschade toegebracht. Een derde bom kwam achter de tramrails bij de woning van van der Vijver aan de Sandtlaan terecht. Hier ontstond een gat van ongeveer 2 meter diep en acht meter in het rond.	0402-371	Gemeentearchief Katwijk			
8370-018a	12-08-43	Katwijk aan de Rijn, 23 Aug. 1943 Edelachtbare Heer, Aangezien tengevolge van het bombardement van het Missie-College St. Willibrord te Katwijk a/d Rijn, het deel der gemeente, Overrijn waaraan dit gebouw gelegen is, nog steeds verstoken is van lichtgas en het dus niet mogelijk is, dit voor kookdoeleinden te gebruiken, verzoeken ondergeteekenden, bewoners van Overrijn, U Edelachtabre beleefd, hun nogmaals een toewijzing van vaste brandstoffen te willen verlenen….. (*rest niet zo relevant*)…..zij spreken tevens de hoop uit dat de herstellingswerkzaamheden aan de gasleiding spoedig zullen gereedkomen..	0402-371	Gemeentearchief Katwijk			
8370-018a	12-08-43	Edelachtbare Heeren, Zoo juist ontving ik een schrijven van Mej. Wed.: .. de Langen, Nieuwsteeg 6 (*Noot T&A: later veranderd in Nieuwstraat*) te Katwijk a/d Rijn, dat er een grote ruit is ingevallen en wel door het vallen van een bom in de omgeving. Aangezien ik eigenaar ben van bovengenoemd huisje, dien ik, daar de huur zeer laag en momenteel de lasten hoog zijn, een beleefd verzoekschrift in bij de Edel achtbare Heeren, indien mogelijk om vergoeding van een andere ruit. Hopende op een gunstige beschikking van …achtbare Heeren, verblijf ik met de meeste hoogachting, …. 14 augustus 1943	0402-301	Gemeentearchief Katwijk			
8370-018a	12-08-43	1 september 1943 Bij dezen doe ik U toekomen de schade aangifte-formulieren, in triplo, betrekking hebbende op de schade, welke op Donderdag 12 Augustus 1943, door het afwerpen van bommen uit vliegtuigen, is ontstaan aan ruiten en dakbedekking van het voormalig gemeentehuis, gemerkt **Rijnstraat 31**, **te Katwijk aan den Rijn**, omvattende politiepost, brandspuitenhuis, openbare bewaarschool, bovenwoning en lokalen Gemeente-Spaarbank, welke schade door den dienst van Gemeentewerken wordt geraamd op + f.200.-. Aangenaam zat het mij zijn indien U een en ander spoedig aan de Onderlinge Oorlogsschadeverzekering Maatschappij te 's-Gravenhage wilt doorzenden. De Burgemeester van Katwijk	0402-371	Gemeentearchief Katwijk			
Fosforbom-men: 8370-018b De Pan: 8370-018c	12-08-43	Te ± 8.15 uur werd luchtalarm gegeven en zag men een aantal vliegtuigen in de lucht. Een der vliegtuigen zwenkte af van de formatie en vloog van oost naar westelijke richting, waarbij uit het vliegtuig een aantal bommen werden geworpen. Bij onderzoek bleek, dat **tussen de Ammonslaan in de Ruigelaan alhier een 15 tal phosphor-rubber bommen waren gevallen**, waarvan een drietal niet uit elkaar was geslagen. Deze bommen waren in het weiland terechtgekomen, waar zij weinig schade aanrichtten. Een der brandbommen viel in de nabijheid van een hooischelfje. hetwelk in brand geraakte. De hooifschelf werd door de brandweer met behulp van eenige boers uit elkaar gegooid en de brand gebluscht. **In de duinen op de grens Katwijk-Wassenaar, op Wassenaarsch gebied ter hoogte van het landgoed "de Pan" bleken een 7 tal brisantbommen te zijn gevallen, welke allen waren geëxplodeerd. De kraters hadden een middenlijn van ongeveer 9 meter en waren ongeveer 4 à 5 meter diep.** Voor zover tot nu toe is gebleken zijn hierbij geen civiele personen gewond of gedood. Personeel van de luchtbescherming belastte zich met de afzettig en bewaking.	XXIX-50	Gemeentearchief Wassenaar			
	12-08-43	Am 12.8. um 08.35 Uhr Abwurf von etwa 25 Sprengbomben in der Nähe des Fliegerhorstes Katwijk, wobei nur geringe Schäden und Verluste entstanden.	RW37 - 24	Bundesarchiv Freiburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	12-08-43	8.35 Uhr Abwurf von etwa 35 Sprengbomben auf Fliegerhorst Katwijk. 1 RAD-Mann und 1 Holl. Leicht verletzt, RAD-Unterkunft beschädigt und mehrere Heeresleitungen zerstört.	RH24-88 / 78	Bundesarchiv Freiburg			
	12-08-43	12 augustus 1943 De 1st Task Force van de 8th Air Force Bomber Command passeerde de kust ter hoogte van Katwijk op weg naar Gelsenkirchen. Een B-17 bombardeerde een vliegveld 8 mijl ten noorden van Den Haag als gelegenheidsdoel. Op Strike Photo SAV92/73-3 werd waargenomen dat om 08.32 uur (BDST) 10 bommen ten westen van het vliegveld naar beneden vielen. Inslagen werden niet waargenomen. De Boeing B-17's van 91st Bomb Group waren uitgezonden naar Gelsenkirchen en passeerden om 08.29 uur (BDST) de kust bij Katwijk op 30.000 voet hoogte. De individuele bommenlading bestond uit 10 x 500 lbs GP AN-M43 brisantbommen, voorzien van een neusontsteker met een vertragingstijd van 1/10e seconde en een staartontsteker met een vertragingstijd van 1/100e seconde. De B-17 serial 973 kon de formatie naar niet bijhouden en wierp de bommenlading op een vliegveld bij Katwijk aan Zee af. De bommen werden op gebouwen afgeworpen waarvan niet zeker was wat het waren. De B-17 serial 484 wierp de bommen af op een vliegveld in Zuid-Holland. Noot: toestel 973 landde om 09.38 uur, toestel 484 om 09.40 uur. Gezien het geringe verschil zou het vliegveld dat toestel 484 bombardeerde ook Valkenburg moeten betreffen. Toestel 985 keerde voortijdig terug. De bommen werden op een alternatief doel afgeworpen. 384th Bomb Group, 545th Squadron, B-17 serial 985 wierp om 08.40 uur op een alternatief doel bij Den Haag (op coördinaten 52°56'N 04°23'E) vanaf een hoogte van 28.000 voet zijn bommenlading af, vliegend in richting 285° (toggled bombs). De bommenlading bestond uit 16x 250 lbs. Er werden door de ball turret man 15 zwarte ontploffingen waargenomen bij gebouwen aan de oostrand van het vliegveld, nabij de start/landingsbaan. De bemanning van één B-17 kon de formatie die naar Gelsenkirchen vloog niet bijhouden wegens motorproblemen en voerde een bombardement uit op een alternatief doel, een vliegbasis van Duitse jachtvliegtuigen aan de Nederlandse kust. Het toestel verliet de formatie en keerde terug en zag de vliegbasis toen de bemanning besloot hun lading brandbommen er op af te werpen, waardoor installatie in brand kwamen te staan. De ball turret gunner zat in de beste positie om de bommen te zien inslaan. *"Ik zag de bommen de hele weg naar beneden vallen en inslaan tussen gebouwen aan de start/landingsbaan. Zwarte rook steeg op en vlammen braken door de rook heen."* De afgeworpen brandbommen van 250 lbs waren Brits. Om 08.25 uur werden circa 35 brisantbommen op Vliegveld Katwijk afgeworpen.	*Via Wardocs* AIR40/430 RG18 Box 336 RG18 Box 1636 RG242 T314 Roll 1619	*Via Wardocs* The National Archives Londen NARA NARA NARA			
Luchtfoto	07-05-43	Deze foto dekt het gehele vliegveld en omgeving, met name richting de duinen, inclusief een deel van de duinen rondom De Pan. De foto is gebruikt om de situatie van voor het bombardement van 12 augustus 1943 te zien, om te voorkomen dat duinpannen aangezien werden voor bomkraters.	Foto 4103 Sortie D/500	ACIU			
Luchtfoto	12-08-43	Deze luchtfoto's zijn genomen door toestel 973 van de B-17's die op dat moment bommen afwierpen met als doel vliegveld Valkenburg. De foto's dekken het vliegveld met omgeving vanaf Wassenaar, de noordkant met de duinen en via Katwijk a/d Rijn en Katwijk aan Zee naar de Noordzee. De schaal is matig, de kwaliteit redelijk. De foto's zijn beperkt bruikbaar, aangezien ze enerzijds gemaakt zijn tijdens het bombardement en inslagen mogelijk niet zichtbaar zijn, anderzijds de schaal en kwaliteit niet volstaan om te gebruiken als foto van voor het bombardement, ter vergelijking met erna. Anderzijds, is he mogelijk dat de explosies van inslaande bommen zichtbaar zijn. Op foto's 73-3 t/m 73-05 is zichtbaar dat de bommenlading van toestel 973 valt richting Katwijk. Daarna is op foto 73-10 zichtbaar dat de bommen in Katwijk a/d Rijn detoneren. Verder zijn er op de andere locaties geen inslagen of andere sporen van het bombardement zichtbaar.	Foto's 73-01 en 73-03 t/m 73-10 Sortie SAV-91, toestel 973	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto	16-08-43	Deze foto dekt het gebied vanaf het zuidwestelijke puntje van Vliegbasis Valkenburg (ten tijde van WOII) tot en met Maaldrift en een groot deel van Wassenaar. De schaal is matig de kwaliteit laadt ook te wensen over – de scherpte is redelijk goed, maar circa een kwart van de foto is gedekt voor sluierbewolking. De foto is bekeken in verband met het bombardement van 12 augustus 1943. De foto dekt van de gemelde, getroffen locaties alleen het gebied tussen de Ammonslaan en de Ruigelaan en een stukje van het vliegveld. Het deel van het vliegveld is gedekt voor sluierbewolking en niet (betrouwbaar) te interpreteren. Het deel tussen de Ammonslaan en de Ruigelaan is wel te interpreteren maar vertoont geen eenduidige sporen van het bombardement. Dat is opvallend, omdat de foto van kort na het bombardement is en sporen nog verwacht zouden mogen worden.	Foto 4127 Sortie D/999	ACIU			
Luchtfoto	23-08-43	Deze foto dekt vrijwel het gehele Vliegveld Valkenburg, met uitzondering van het meest westelijke deel, tot en met de kern van Valkenburg in het oosten en de duinen in het noorden. Het deel ten noorden van het vliegveld is echter geheel gedekt met wolken en een klein stukje van het vliegveld ook. De schaal en kwaliteit zijn vrij goed. De luchtfoto is geraadpleegd wegens het bombardement van 12 augustus 1943. De enige locatie die gedekt wordt door deze foto en waar bominslagen gemeld zijn, is het vliegveld. Hier zijn echter geen eenduidige sporen van het bombardement zichtbaar.	Foto 4006 Sortie E/55	ACIU			
Luchtfoto	24-09-43	Deze foto's dekken de omgeving van het vliegveld Valkenburg vanaf Wassenaar tot aan de kern van Valkenburg, vanaf de duinen tot iets ten zuiden van het vliegveld De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto's zijn geraadpleegd wegens het bombardement van 12 augustus 1943. Het dekt de omgeving van De Pan enigszins, maar niet de duinen bij de gemeentegrens waar de bominslagen gemeld zijn. Het dekt wel het gebied tussen de Ruigelaan en Ammonslan, maar daar zijn geen sporen van het bombardement zichtbaar. Ook op en nabij het vliegveld zijn geen sporen van bominslagen zichtbaar.	Foto's 5004 t/m 5008 Sortie A/807	ACIU			
Luchtfoto	24-09-43	Deze foto dekt de omgeving van De Pan, voornamelijk de duinen. De kwaliteit en schaal zijn goed. De foto is geraadpleegd wegens de gemelde zeven kraters in de duinen ter plaatse. In de duinen ten westen van De Pan, nabij de antitankmuur, zijn de zeven gemelde bomkraters zichtbaar. Noot: bomkraters zijn vrij makkelijk te verwisselen met duinpannen. Daarom is de foto vergeleken met foto 4103 van 7 mei 1943. Op de foto uit mei 1943 is in de omgeving waar de bomkraters zichtbaar zijn, zichtbaar dat een tankmuur in aanleg is. Ter plaatse is het terrein dus veranderd door werkzaamheden. Echter, de bomkraters in die omgeving zijn eenduidig, waardoor dit niet van invloed is op de interpretatie van de luchtfoto.	Foto 1022 Sortie A/0801				

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Verdedigingswerken op en rond Vliegveld Valkenburg							
Markeringen luchtfoto-interpretatie in bijlage 4g	22-12-43	Op de NO hoek van het vliegveld stonden 3 stukken luchtdoel 2cm elk op een grote heuvel met flauw hellende taluds	575-187, 388	NIMH	Onverdacht	*Stellingen - verwijderd:* Er zijn vele verdedigingswerken met (wapenop)stellingen, loopgraven en bunkers zichtbaar op de luchtfoto's. In en nabij het onderzoeksgebied zijn vrijwel al deze structuren verwijderd, deels al door de Duitsers tijdens WOII, deels nadien. Opvallend is dat bij deze (stelling)locaties geen ruimingen van Duitse, gedumpte explosieven door de EOD zijn uitgevoerd. Ook zijn recente grootschalige opsporingsonderzoeken uitgevoerd bij dergelijke locaties die op het vliegveld aanwezig waren. Hierbij zijn geen explosieven aangetroffen, die eenduidige in verband te brengen zijn met het gebruik van deze stellingen, of dumpingen van daar aanwezige munitie. Aan de oostkant van het vliegveld zijn een patroon van een Duitse 2 cm brisantgranaat en resten van een Duitse patroonhuls van 3.7 cm aangetroffen, echter er stond geen stelling in de nabijheid en zelfs voor andere militaire structuren geldt dat men eerst een sloot over moest om te komen bij de plek waar deze (resten van) explosieven zijn aangetroffen. In het zuiden zijn dertien patroonhulzen van 2 cm, één brisantgranaat van 2 cm en twee pantserbrisantgranaten van 2 cm aangetroffen, echter ook hier stond geen stelling. Wel waren hier opstelplaatsen van vliegtuigen, maar er zijn grote gebieden waar opstelplaatsen waren reeds onderzocht en vrijgegeven op explosieven – hier zijn geen gedumpte explosieven aangetroffen. Ook voor overige Duitse munitie die is aangetroffen, geldt dat ze niet gedumpt zijn, of niet in de nabijheid van een stelling zijn aangetroffen. Bovendien zijn er vrij weinig Duitse explosieven aangetroffen. Kortom, nergens blijkt uit dat door de Duitse troepen explosieven zijn achtergelaten, die niet later zijn geruimd bij het verwijderen van de stellingen en andere militaire structuren, met als enige uitzondering de gratenen en hulzen die aangetroffen zijn in het zuiden. Dat betreft echter één kleine locatie op een zeer groot terrein waar het grootste deel van vrijgegeven is zonder dumpingen aan te treffen. Er is daarmee geen reden om te verwachten dat er explosieven aanwezig zijn ter plaatse van locaties waar (wapenop)stellingen of andere militaire structuren aanwezig waren ten tijde van WOII, mits de structuren sindsdien verwijderd zijn, of in gebruik.	Onverdacht
	01-05-44	Iets van de NO hoek van het vliegveld af zou een stelling van 3 stukken van 2 cm flak Noot T&A. Deze is op de luchtfoto van 18 maart 1945 niet zichtbaar op de aangegeven plaats	575-376	NIMH			
	-	Ten zuiden van het vliegveld groeven de Duitsers een tankgracht en westelijk ervan bouwden zij allerlei bunkers, waarvan de bewapening het landingsterrein bestreek.	Grimm (2009), 248	Literatuur			
Luchtfoto	10-09-44	Deze foto's zijn van vrij goede schaal en redelijke kwaliteit. Doordat de foto's van mindere schaal en kwaliteit zijn dan de luchtfoto's van 12 september 1944, zijn de foto's van 10 september alleen geanalyseerd ter plaatse waar de foto's van 12 september 1944 niet dekken. De foto's zijn ter plaatse o.a. geanalyseerd op sporen van de bommen die op 15 augustus 1944 gemeld zijn – zie de analyse daarvan eders in deze chronologische lijst bij betreffende datum. Verder is de foto geanalyseerd op overige sporen van oorlogshandelingen, wat verdedigingswerken blijken te betreffen. Zie analyse hieronder bij de luchtfoto's van 12 september 1944.	Foto 3060–3066 en 4044-4046 Sortie 106G/2740	Wageningen			
Luchtfoto	12-09-44	Deze foto's zijn van uitstekende schaal en wisselende kwaliteit. Sommige foto's zijn erg scherp, andere matig. Ze dekken het onderzoeksgebied met uitzondering met het zuidoostelijke deel. De foto's zijn ter plaatse o.a. geanalyseerd op sporen van de bommen die op 15 augustus 1944 gemeld zijn – zie de analyse daarvan eders in deze chronologische lijst bij betreffende datum. Op de luchtfoto's is zichtbaar, dat op en rondom het vliegveld rommelasperges zijn aangebracht. Tevens is het vliegveld grotendeels ontmanteld: gebouwen zijn afgebroken (alleen contouren van bebouwing nog zichtbaar), vernield (puin zichtbaar waar gebouwen stonden), bruggetjes over sloten en tankgrachten zijn deels verdwenen en het terrein is onklaargemaakt met greppels die in een raster door het vliegveld zijn gegraven. De onklaar gemaakte infrastructuur betreft vrijwel uitsluitend de zaken die te maken hebben met het gebruik van het vliegveld; de verdedigingswerken die deel uitmaakten van de Atlantik Wall zijn nog intact. Rondom het vliegveld – vaak bij boerderijen – en in de duinen zijn verdedigingswerken aangebracht als onderdeel van de Atlantik Wall. In de duinen zijn er voornamelijk loopgraven en gecamoufleerde bunkers met enkele stellingen, nabij het vliegveld zijn er voornamelijk stellingen en bunkers bedekt door een berg grond. Verder is ten noorden van het vliegveld, langs de 1e Mientlaan, een grote krater zichtbaar – zie nadere analyse bij 15 augustus 1944 van deze chronologische lijst. Verder zijn er geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen binnen of nabij het onderzoeksgebied zichtbaar op de luchtfoto's.	Foto's 3064, 3065, 3068-3071, 3075-3079, 3088, 3090, 3091, 4075-4090 Sortie 106G-2815	Wageningen	Verdacht	*Stellinglocaties – niet verwijderd:* In het zuidwesten van het vliegveld hebben verdedigingswerken gestaan waarvan op huidige topografische kaarten nog de contouren van het reliëf zichtbaar zijn. Tegenwoordig groeien daar bomen. Het is onbekend of men daar wapens en munitie heeft (op)geruimd bij het verlaten van deze locatie. Ter plaatse blijft het risico bestaan dat er explosieven zijn gedumpt/achtergelaten.	Deelgebied D01
Luchtfoto	18-03-45	De luchtfoto's dekken het gebied rondom vliegbasis Valkenburg. Vanaf Wassenaar in het westen tot aan de kern van Valkenburg in het oosten, de duinen in het noorden en een stuk van de polder ten zuiden van het vliegveld. De foto's zijn van goede schaal en kwaliteit. Op de foto's zijn dezelfde sporen zichtbaar als op de luchtfoto's van 12 september 1944, met wat meer vernielde structuren. Nabij het dorp Valkenburg is ook zichtbaar dat er diverse huizen met de grond gelijk gemaakt zijn. Vermoedelijk om het schootsveld te verbeteren.	Foto 2069, 3007, 3139, 3141, 3143, 4067, 4069, 4071, 4073, 4139, 4141, 4143, 4145, 4147, Sortie 106G/4894	Zwolle			
	12-04-45	Defence overprint365_(W), Leiden met daarop meerdere verdedigingswerken ingetekend in het onderzoeksgebied. Deze zijn middels luchtfoto-interpretatie teruggezocht en ingetekend. Opgemerkt wordt dat dit middels luchtfoto's van een kleine maand eerder is gedaan, echter dat daarbij geen noemenswaardige afwijkingen zijn geconstateerd. Dit is niet raar, aangezien het vliegveld niet meer in gebruik was en de verdedigingswerken van de Atlantik Wall grotendeels af en slechts beperkt binnen onderzoeksgebied vielen.	4427	Defence Overprint			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bommen op vliegveld Valkenburg op 2/3 januari 1944							
7091-029 indicatief	2/3-01-44	Bomber Command. (…) In hun Feindtätigkeitsberichten meldden de Duitsers dat tussen 01.05 en 06.14 uur enige bommen werden afgeworpen op Katwijk, Bergen en het eiland Texel, zonder schade aan te richten.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 2 op 3 januari 1944 een klein aantal bommen bij Katwijk, zonder schade aan te richten. Vermoedelijk zijn ze nabij of op het vliegveld gevallen. Op luchtfoto's van ruim 10 dagen erna, zijn hiervan echter geen sporen zichtbaar. De exacte locaties van de inslagen zijn daarmee onbekend. Ook is onbekend hoeveel er afgeworpen zijn en wat voor gewichten het betrof. Aangezien er geen eenduidige sporen zichtbaar zijn op de luchtfoto's, ondanks dat die van vrij kort na het bombardement zijn, doet vermoeden dat het bommen van een relatief klein gewicht waren. Op basis van het achterhaalde feitenmateriaal kan geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht
	2/3-01-44	In de nacht van 2 op 3 januari werden er vanuit geallieerde vliegtuigen bommen gelost op het vliegveld Valkenburg. Het ging om een klein aantal bommen, die geen schade aanrichtte.	Harff (2007), 299	Literatuur			
	2/3-01-44	Zwischen 01.05 und 06.14 Uhr Durch- und Rückflüge mehrerer 100 Feindflugzeuge zum und vom Reichsgebiet. Dabei Aburf einiger Sprengbomben auf Katwijk, Bergen und Insel Texel ohne Schadenserfolg.	RH24-88 / 90	Bundesarchiv Freiburg			
	2/3-01-44	3 januari 1944 In de operationele gegevens van de RAF worden geen aangevallen secundaire doelen vermeld die verband hebben met een aanval op Katwijk. Tussen 01.05 en 06.14 uur vlogen meer dan 100 toestellen heen en terug. Daarbij werd o.a. op Katwijk enkele brisantbommen afgeworpen. *Noot Wardocs: ondanks dat niet expliciet het vliegveld is vermeld, is dat in samenhang met de andere aangevallen doelen zeer waarschijnlijk wel bedoeld.*	*Via Wardocs* AIR14/2678 RG242 T314 Roll 1621	*Via Wardocs* The National Archives Londen NARA			
Luchtfoto	14-01-44	Deze luchtfoto's dekken vliegbasis Valkenburg ten tijde van WOII en directe omgeving. De schaal is vrij goed, de kwaliteit redelijk – de foto is ietwat onscherp. De foto's zijn geraadpleegd wegens de melding van afgeworpen bommen ruim tien dagen ervoor. Er zijn geen eenduidige sporen van bominslagen zichtbaar. Enkele sporen die doen denken aan mogelijke (dichtgeschoven) kraters, blijken reeds zichtbaar op foto's van eerdere data (waarop meestal ook zichtbaar is, dat het ook geen sporen zijn van eerdere bombardementen). Ook is er geen schade zichtbaar, hoewel dat ook niet verwacht werd, omdat er gemeld is, dat er geen schade veroorzaakt zou zijn.	Foto 4004, 4005, Sortie J/031	ACIU			
Luchtfoto	24-02-44	Deze foto dekt het zuiden van vliegveld Valkenburg tot en met Maaldrift. De schaal en kwaliteit zijn zeer goed. De foto is o.a. geraadpleegd wegens de melding van bominslagen begin januari 1944. Met name omdat er onduidelijke sporen ten zuiden van het vliegveld zichtbaar zijn op enkele latere luchtfoto's, in gebied dat niet gedekt is door de luchtfoto's van 14 januari 1944. Daardoor ontstond het vermoeden, dat mogelijk de bommen van begin januari daar waren ingeslagen, echter uit de luchtfoto van 24 februari 1944 blijkt dat die sporen pas later zijn ontstaan.	Foto 8166 Sortie 7PH GP AA442	Zwolle			
Bom op vliegveld Valkenburg op 17 maart 1944							
7091-017	17-03-44	8th Air Force. Zestien P-47 B's, geëscorteerd door 13 P-47 F's, werden uitgestuurd voor een aanval op het vliegveld Soesterberg. Van een hoogte van 18.000 tot 3000 voet, werd in duikvlucht 7 ton brisant afgeworpen. (…) Noot. In hun FTB meldden de Duitsers dat om 16.00 uur verscheidene vliegtuigen binnenvlogen tot in het gebied van Amersfoort, waarbij 40 brisantbommen werden afgeworpen op het vliegveld Soesterberg. (…) Tevens rapporteerden de Duitsers dat om 16.20 uur een brisantbom werd afgeworpen op het vliegveld Katwijk, zonder schade aan te richten.	Zwanenburg (z.j.) RH24-88 / 90	Literatuur Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Uit het proces-verbaal van de gemeente Valkenburg ZH valt op te maken dat er een bom op het vliegveld of daarachter in de voormalige gemeente Katwijk zou zijn neergekomen. Uit de gehoorde explosie kan opgemaakt worden, dat de bom is gedetoneerd. Uit de aanvalsgegevens blijkt dat er één bom is afgeworpen. Deze is dus ontploft en er zijn geen blindgangers van dit bombardementen te verwachten.	Onverdacht
	17-03-44	Op vrijdag 17 maart 1944 te omstreeks 16.15 uur bevond ik, Rous, opperwachtmeester behoorende tot groep Sassenheim, post Valkenburg ZH mij in het Raadhuis te Valkenburg ZH. Ik had tevoren eenigen tijd motorgeronk gehoord van in de lucht zijnde vliegtuigen. Op bovengenoemd tijdstip hoorde ik het gierend geluid als van een vliegtuig dat in duikvlucht daalt. Direct hierop hoorde ik de doffe knal als van een exploderende bom. Ik begaf mij naar buiten en hoorde het geronk van en vliegtuig in ZW richting van de kom van Valkenburg ZH, in de richting waar het vliegveld ligt. Tevens zag ik in die richting op of achter het vliegveld een zware rookwolk opstijgen. Het vliegtuig verwijderde zich in ZW richting. Of de bom op het vliegveld of daarachter is gevallen, kon door mij niet worden waargenomen. Evenmin kon door mij worden geconstateerd of persoonlijke ongevallen of materiële schade was ontstaan. Brand werd door mij niet waargenomen. Naar de aanwezigheid van eventuele blindgangers is	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		niet gezocht, daar het terrein achter het vliegveld onder de gemeente Katwijk ligt en vanuit Valkenburg ZH niet te bereiken is. In verband hiermede hoorde ik op genoemden datum: Anton Lambertus van Delft, oud 37 jaren, monteur, hoofd van de LBD te Valkenburg ZH, wonende Middelweg 13 te Valkenburg ZH die mij verklaarde: Hedenmiddag omstreeks 16.15 uur, bevond ik mij op den openbarenweg te Valkenburg ZH. Ik hoorde het geluid van op groote hoogte vliegende vliegtuigen. Plotseling hoorde ik dat een der vliegtuigen met groote snelheid daalde. Ik zag het vliegtuig en direct hierna zag ik dat vanuit het vliegtuig een donkere streep welke zich verplaatste naar beneden. Even daarna hoorde ik een doffe knal en zag een zwarte rook opstijgen. Hieruit maakte ik op dat een brisantbom was gevallen op of achter het vliegveld Valkenburg ZH. Of schade of persoonlijke ongevallen waren aangericht, kon door mij niet worden waargenomen, daar het vliegveld niet toegankelijk is en het terrein daarachter vanuit Valkenburg ZH niet te bereiken en in de gemeente Katwijk ligt.					
	17-03-44	Nachtrapport van zaterdag 18 op zondag 19 maart 1944 11.20 uur De Meldingcentrale van de Luchtbeschermingsdienst verzoekt in opdracht van den Heer Batenburgs Hfd. Land. Luchtb. Dst. een uitvoerig proces-verbaal, waarom er op 17.3.44 bij den luchtaanval op het vliegveld Valkenburg geen luchtalarm is gemaakt. Ondergetekende was de kachel aan het oppoken; reden waarom het gesprek is opgenomen door tolk van Duijvenbode.	0411-14a	Politierapporten Katwijk			
	17-03-44	17 maart 1944 Om 16.00 uur (BST) bombardeerden Republic P-47 Thunderbolts van 353rd Fighter Group Soesterberg. Er kwamen 2 x 500 lbs brisantbommen niet los op het hoofddoel. Daarvan werd 1 x 500 lbs GP brisantbom op Falkenburg (sic) afgeworpen en 1 x 500 lbs GP brisantbom in zee. Om 16.20 uur werd een brisantbom op Vliegveld Katwijk afgeworpen. Er was geen schade.	*Via Wardocs* AIR40/577 RG242 T314 Roll 1621	*Via Wardocs* The National Archives Londen NARA			
Luchtfoto	24-02-44	Deze foto dekt het zuiden van vliegveld Valkenburg tot en met Maaldrift. De schaal en kwaliteit zijn zeer goed. De foto is o.a. geraadpleegd als situatie vóór het bombardement van 17 maart 1944.	Foto 8166 Sortie 7PH GP AA442	Zwolle			
Luchtfoto	08-04-44	Deze foto's dekken de zuidrand van het vliegveld Valkenburg tot en met Maaldrift. De schaal en kwaliteit zijn goed. De foto's zijn o.a. geraadpleegd wegens de bominslag die op 17 maart 1944 werd gemeld. In het noorden van het vliegveld zijn plekken zichtbaar op het vliegveld, die op foto's van eerdere datum niet zichtbaar zijn, echter in één geval betreft het twee witte plekken, wat niet verwacht wordt bij één ontplofte bom. In één geval lijkt het erop dat er een inslag direct tegen een pand aan ligt, wat echter zou inhouden, dat er wel degelijk schade geweest zou zijn, terwijl gemeld wordt dat daar geen sprake van was. Ook enkele sporen in velden ten zuiden van het vliegveld zouden mogelijk door inslagen veroorzaakt kunnen zijn, echter de sporen zijn niet eenduidig van bominslagen en het zijn er meerdere, waardoor duidelijk is dat ze niet door het bombardement van 17 maart zijn veroorzaakt. Er zijn geen eenduidige sporen van een bombardement zichtbaar.	Foto 4074-4076 Sortie RB-597	ACIU			
Luchtfoto	18-04-44	Deze foto's dekken Vliegbasis Valkenburg en omgeving vanaf de duinen in het noordwesten, tot de weilanden ten noorden van Maaldrift en vanaf Wassenaar in het westen tot en met de kern van Valkenburg in het oosten. De schaal is matig, de kwaliteit redelijk goed. De foto's zijn o.a. geraadpleegd wegens de bominslag die op 17 maart 1944 werd gemeld. Er zijn geen eenduidige sporen van een bominslag zichtbaar. Opgemerkt wordt, dat bij één bominslag dergelijke sporen moeilijk herkenbaar zijn, als de bomkrater niet eenduidig als dusdanig te herkennen is – er kan niet gekeken worden naar bijvoorbeeld patronen van witte vlekken. Er zijn geen eenduidige sporen van een bombardement zichtbaar.	Foto 1033, 1034, 1035, Sortie PP-109	ACIU			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto's van 8 april 1944							
Luchtfoto	08-04-44	Deze foto's dekken de zuidrand van het vliegveld Valkenburg tot en met Maaldrift. De schaal en kwaliteit zijn goed. In het noorden van het vliegveld zijn plekken zichtbaar op het vliegveld, die op foto's van eerdere datum niet zichtbaar zijn. In het noordwesten van het vliegveld zijn twee witte plekken zichtbaar, die wat omvang theoretisch dichtgeschoven kraters van afwerpmunitie van grote omvang kunnen zijn. De vorm is echter niet wat verwacht zou worden bij afwerpmunitie. Bovendien zijn direct ernaast en ten noorden ervan sporen dat men verdedigingswerken aan het uitbreiden is, waardoor het waarschijnlijk is dat de sporen met deze werkzaamheden te maken hebben. In één geval lijkt het erop dat er een inslag direct tegen een pand aan ligt. Ook voor deze geldt dat het niet eenduidig op een bomkrater lijkt, maar er wel sporen zijn dat men ter plaatse werkzaamheden aan het uitvoeren was. Ook enkele sporen in velden ten zuiden van het vliegveld zouden mogelijk door inslagen veroorzaakt kunnen zijn, echter de sporen zijn niet eenduidig van bominslagen en het zijn er meerdere, waardoor duidelijk is dat ze niet door het bombardement van 17 maart zijn veroorzaakt. Er zijn geen eenduidige sporen van een bombardement zichtbaar.	Foto 4074-4076 Sortie RB-597	ACIU	Onverdacht	Er zijn geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar, die niet elders in deze chronologische lijst worden behandeld.	Onverdacht
Mijnenvelden leggen (1944) en ruimen (1945)							
8370-011	Mei 1944	Mijnenveld 365/57G *Noot T&A: met potlood groot geschreven 'AGAINST CAN. REPORTS'* Verlegende Einheit: LW. Jg. Rgt. 31 Datum d. Verlegung: Mai 1944 Zahl und Art der verlegten Minen:" 2 592 Beh. Schü. Min. A 200 2 255 Holz-Minen 42 480 T.-Min. 43 (Pilz) 72 T.-Min. 42 Raumende Einheit: 4./ Fsch. Pi. 20 Tag der Räuming: 23.5.45 Zahl und art der geräumten Minen: 2 592 Beh.Schü.Min. A 200 891 Holz-Minen 42 480 T.-Min. 43 (Pilz) 72 T.-Min. 42 1 797 Pz.-Min. Zahl und Art der Fehlende Minen: - Erläuterungen über Fehlende Minen u. Bemerkungen: 1 T.-Min. 43 (Pilz) wurde ausserhalb der Minenfeldumzäunung aufgenommen. Verbleib der geräumten Minen: Sämtliche aufgefundenen Minen wurden gesprengt.	Mijnlegrapporten		Onverdacht	In 1944 werden enkele mijnenvelden gelegd in het onderzoeksgebied. Deze werden in 1945 geruimd. Hierbij is gemeld dat er geen mijnen vermist werden, er werden er zelfs meer aangetroffen dan verwacht. Gesteld kan worden dat alle mijnen geruimd werden en er geen mijnen achtergebleven zijn.	Onverdacht
Aanval in omgeving Katwijk							
Geen	24-06-44	Noot. In hun FTB meldden de Duitsers (…) Tevens aanvallen op het vliegveld Deelen, waarbij een vliegtuig en een hangar werden beschadigd en in het gebied van Ermelo en Katwijk. (…) De bommen op Hoogovens komen uiteraard op het conto van de RAF Mustangs, de andere aanvallen op die van de USAAF-escortejagers (…)	Zwanenburg (z.j.) RH24-88 / 90	Literatuur Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	De exacte locatie die werd aangevallen is niet bekend, er staat alleen dat het in de omgeving van Katwijk was. Er is geen bron die een nadere locatie aangeeft. Er is daarmee niet voldoende feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied in het onderzoeksgebied afgebakend kan worden.	Onverdacht

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bommen op vliegveld Valkenburg op 15 augustus 1944							
7091-019	15-08-44	Noot. In hun FTB meldden de Duitsers het volgende: 'Tussen 09.00 en 10.15 uur overvliegen van 200 bommenwerpers met jagerescorte via het gebied van de Scheldemonding naar W. Duitsland, met het afwerpen van bommen op Keulen, Darmstadt, Wiesbaden en Goch. 10.35 uur. In-, door- en terugvlucht van zeer grote formaties bommenwerpers met sterke jagerescorte in het Nederlands gebied, waarbij bommen werden afgeworpen op de vliegvelden Soesterberg, Deelen, Volkel, Venlo, Gilze-Rijen, Haamstede, Katwijk, op Zeist en het gebied zuidelijk van Den Haag. Tot op heden geringe personele verliezen en middelmatige gebouwenschade gerapporteerd. (…)	Zwanenburg (z.j.) RH24-88 / 99	Literatuur Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Op 15 augustus 1944 meldden de Duitsers in hun FTB dat grote aantallen geallieerde toestellen overvlogen en er op diverse plaatsen bommen werden afgeworpen, waaronder bij vliegveld Katwijk en Soesterberg. Uit de gegevens van de RAF blijkt dat de Lancasters en Halifaxes van 6 en 8 Group over Katwijk vlogen naar Soesterberg, waar ze hun bommenlading afwierpen. Er worden geen alternatieve doelen gemeld, maar wel dat één Halifax een hang-up had van een 1.000 lbs GP (USA), die een uur later op 'safe' werd afgeworpen. Op de luchtfoto's van 10 en 12 september 1944 is een krater van 12 a 13 meter doorsnede zichtbaar langs de 1e Mientlaan. Gezien de omvang van de kraters van 500 lbs bommen van andere bombardementen, is deze krater veroorzaakt door een bom van grotere omvang dan 500 lbs, mogelijk dus de vermelde 1.000 lbs. Gezien de omvang van de krater, de beoordeling dat deze door een 1.000 lbs veroorzaakt kan zijn, het feit dat er slechts twee groepen bommenwerpers over het onderzoeksgebied vlogen deze dag, waarvan uitsluitend één toestel niet zijn bommenlading op Soesterberg afwierp, het feit dat er geen andere sporen van een bombardement zichtbaar zijn op de krater na en het feit dat ten tijde van de afworp het toestel ongeveer ter hoogte van Katwijk gevlogen moet hebben, kan gesteld worden dat er één bom van 1.000 lbs is afgeworpen op vliegveld Valkenburg en dat deze ontploft is. Er is geen feitenmateriaal op basis waarvan meer afwerpmunitie van deze dag te verwachten is in het onderzoeksgebied.	Onverdacht
	15-08-44	15 augustus 1944 In de operationele gegevens van de RAF en USAAF worden geen aangevallen secundaire doelen vermeld. Van 6 en 8 Group liep de geplande vliegroute van Avro Lancasters en Handley Page Halifaxes via positie 52.28N, 03.00E naar het doel Soesterberg (ZH.53) en terug met een rechterbocht via positie 52.04N, 05.18E en 52.28N, 03.00E. *Noot: de geplande heenweg liep over iets ten noorden van Noordwijk, de terugweg over halverwege Katwijk en Noordwijk. De routes van en naar andere doelen van de RAF die dag liepen over andere posities aan de kust.* Bij Halifax DV965 van 429 Squadron bleef 1 x 1.000 lbs GP (USA) na de bomafworp op Soesterberg om 12.04 uur (BST) hangen en werd om 12.33 uur (BST) vanaf 16.000 voet hoogte 'safe' afgeworpen. *Noot: van de aan de aanval deelgenomen Squadrons is dit de enige afworp die niet op Soesterberg plaatsvond. Om 12.33 uur zou de Halifax ter hoogte van Katwijk/Valkenburg geweest kunnen zijn.* Om 10.43 uur vlogen grote vijandelijke formaties heen en terug. Bommen werden o.a. op Vliegveld Katwijk afgeworpen.	*Via Wardocs* AIR14/3367 RG18 Box 5682 AIR14/3122 AIR27/1853 RG242 T314 Roll 1625	*Via Wardocs* The National Archives Londen The National Archives Londen The National Archives Londen NARA			
	10-09-44	Deze foto's zijn van vrij goede schaal en redelijke kwaliteit. Doordat de foto's van mindere schaal en kwaliteit zijn dan de luchtfoto's van 12 september 1944, zijn de foto's van 10 september alleen geanalyseerd ter plaatse waar de foto's van 12 september 1944 niet dekken. De foto's zijn ter plaatse geanalyseerd op sporen van de bommen die op 15 augustus 1944 gemeld zijn. Ten noorden van het vliegveld, langs de 1e Mientlaan, is een grote krater zichtbaar. In die omgeving zijn verder geen eenduidige sporen van bominslagen zichtbaar.	Foto 3060 – 3066 en 4044 - 4046 Sortie 106G/2740	Wageningen			
	12-09-44	Deze foto's zijn van uitstekende schaal en wisselende kwaliteit. Sommige foto's zijn erg scherp, andere matig. Ze dekken het onderzoeksgebied met uitzondering met het zuidoostelijke deel. De foto's zijn geraadpleegd wegens het bombardement op 15 augustus 1944. Ten noorden van het vliegveld, langs de 1e Mientlaan, is een grote krater zichtbaar. In die omgeving zijn verder geen eenduidige sporen van bominslagen zichtbaar.	Foto's 3064, 3065, 3068 - 3071, 3075 - 3079, 3088, 3090, 3091, 4075 - 4090 Sortie 106G-2815	Wageningen			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Luchtfoto van 10 september 1944							
Luchtfoto	10-09-44	Deze foto's zijn van vrij goede schaal en redelijke kwaliteit. Doordat de foto's van mindere schaal en kwaliteit zijn dan de luchtfoto's van 12 september 1944, zijn de foto's van 10 september alleen geanalyseerd ter plaatse waar de foto's van 12 september 1944 niet dekken. De foto's zijn geanalyseerd op sporen van de bommen die op 15 augustus 1944 gemeld zijn en op sporen van verdedigingswerken. Beiden zijn reeds eerder omschreven in deze chronologische lijst. Er zijn geen andere eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar.	Foto 3060 – 3066 en 4044 - 4046 Sortie 106G/2740	Zwolle	Onverdacht	Zie analyses bij bombardement van 15 augustus 1944 en verdedigingswerken op en rond vliegveld Valkenburg hierboven in deze chronologische tabel. Verder zijn er geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar.	Onverdacht
Vliegtuigbeschieting op motorboot							
8370-009 indicatief	13-09-1944	Onderwerp: Beschieting uit een vliegtuig, waardoor personen werden gewond en een motorboot tot zinken werd gebracht. RAPPORT. Op Woensdag 13 September 1944, des voormiddags omstreeks 9.15 uur bevond ik: Simon van der Meer, Onderluitenant der gemeentepolitie te Voorschoten, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, mij op den Rijndijk binnen de gemeente Voorschoten, alwaar mij werd medegedeeld, dat aan den Valkenburgscheweg binnen de gemeente Voorschoten, enkele personen, door mitrailleurvuur uit vliegtuigen getroffen waren. Terstond begaf ik mij naar den Valkenburgscheweg, waar mij na verhoor van diverse personen bleek, dat hedenochtend omstreeks 8.30 uur, een motorboot waarop vier personen waren, in de Valkenburgschewatering, zijnde de scheiding tusschen de gemeenten Voorschoten en Valkenburg, voer, toen een aantal vliegtuigen over kwam en blijkbaar ter waarschuwing aan den schipper tot tweemalen toe een salvo gaven, waardoor nog niemand werd getroffen. Toen het motorschip bleef doorvaren, werd voor de derde maal een salvo gegeven en werden de opvarenden getroffen en het motorschip tot zinken gebracht. De getroffenen zijn genaamd: …… (*verder niet relevant*)	Voorschoten – 1875	Gemeentearchief Voorschoten	Onverdacht	Op 13 september 1944 voerden geallieerde jachtvliegtuigen een beschieting uit op een motorboot die in de Valkenburgsche Watering voer. Dat is echter ruim een kilometer lang, waardoor niet bekend is waar exact de beschieting uitgevoerd werd. Het onderzoeksgebied kan niet verdacht verklaard worden met betrekking tot deze beschieting.	Onverdacht
Luchtfoto's van 12 september 1944							
Luchtfoto	12-09-44	Deze foto's zijn van uitstekende schaal en wisselende kwaliteit. Sommige foto's zijn erg scherp, andere matig. Ze dekken het onderzoeksgebied met uitzondering met het zuidoostelijke deel. De foto's zijn geanalyseerd op sporen van de bommen die op 15 augustus 1944 gemeld zijn en op sporen van verdedigingswerken. Beiden zijn reeds eerder omschreven in deze chronologische lijst. Er zijn geen andere eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar.	Foto's 3064, 3065, 3068 - 3071, 3075 - 3079, 3088, 3090, 3091, 4075 - 4090 Sortie 106G-2815	Wageningen	Onverdacht	Zie analyses bij bombardement van 15 augustus 1944 en verdedigingswerken op en rond vliegveld Valkenburg hierboven in deze chronologische tabel. Verder zijn er geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar.	Onverdacht
Duitsers vernielden vliegveld Valkenburg							
Geen	Najaar 44	Toen de hongerwinter aanbrak, leek de rol van het vliegveld voorgoed uitgespeeld. Om te voorkomen dat geallieerde (zweef)vliegtuigen konden landen, plaatsten de Duitser houten palen. Ook sloopten zijn de houten banen gedeeltelijk en doorploegden het Rollfeld in rechte vlakken.	Grimm (2009), 248	Literatuur	Onverdacht	Er zijn geen aanwijzingen dat de Duitse soldaten bij het slopen van het vliegveld explosieven hebben gebruikt.	Onverdacht
Bomaanval Zijdeweg 40, boerderij Bellesteyn, boerderij Deijleroord, Voorlinden, woningen Helmlaan en Rust en Vreugd op 5 maart 1945							
8370-017	05-03-45	Fighter Command. Aanval bij Wassenaar Rust en Vreugd voorraad- en onderhoudsdepot. 3 vliegtuigen (Spitfires) die 6x 250 lb brisant afwierpen. Alle in doelgebied.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Op 5 maart 1945 ontplofte om circa 11.15 uur een bom nabij boerderij Bellesteijn, waardoor een voorbijganger gewond raakte. Uit de luchtfoto blijkt dat daar inderdaad een bomkrater aanwezig is, op zo'n 250 meter van het onderzoeksgebied. Hoeveel vliegtuigen echter in die omgeving bommen afwierpen en met welke bommenlading, is onbekend. Rond het gemelde tijdstip vlogen twee groepen van drie Spitfires van Fighter Command boven West-Nederland, één van 124 Squadron en één van 603 Squadron. Beiden hadden als doelwit lanceerinstallaties van V-wapens. Net als vrijwel alle toestellen deze dag, meldden ze veel bewolking. De eerstgenoemde meldde dat ze bij Hoek van Holland een aanval uitvoerden op een vermoedelijke flakstelling, omdat ze door die bewolking hun doelwit niet konden vinden. Hoewel ze door de dichte bewolking mogelijk op een andere locatie zaten dan ze zelf dachten, is Wassenaar wel erg ver uit de richting. De Spitfires van 603 Squadron hadden als doelwit de lanceerinstallatie bij Rust en Vreugd aan de zuidwestkant van Wassenaar. Dit is ruim 4 kilometer van Bellesteijn vandaan, maar dat ligt nog dichtgenoeg bij om te stellen dat ze zich door de bewolking vergist hebben in de locatie. Echter, Rust en Vreugd is vrijwel volledig omgeven door beboste landgoederen, terwijl bij Bellesteijn vrijwel geen boom te bekennen is. Bovendien is het duidelijk herkenbaar als verdedigingswerk ingericht met loopgraven, stellingen en bunkers, terwijl lanceerlocaties juist verdekte locaties zijn, zo onopvallend mogelijk voor de geallieerde luchtmacht. Het is moeilijk in te denken dat de piloten dat onderscheid niet maakten. Daarnaast melden ze dat ze niet door flak onder vuur zijn genomen, terwijl op dat tijdstip iemand in het Wassenaar gewond is geraakt, waarschijnlijk door een scherf van een flakgranaat. Tenslotte valt op dat er slechts één krater zichtbaar is, terwijl men zes bommen afgeworpen	Onverdacht
	05-03-45	Omstreeks 9.00 uur vielen brisantbommen vóór de onbewoonde woning Zijdeweg 40. **Twee uur later was een Duitse luchtafweerstelling op het complex van de bezette boerderij Bellesteijn aan de Oostdorperweg het doelwit van de RAF-vliegers. Door een bominslag raakte hier J. van Noord aan buik en voet gewond.** Rond dezelfde tijd werd bij boerderij Deijleroord A.Kool door een granaatscherf getroffen. Om 12.20 uur viel een brisantbom tussen de woningen Helmlaan 2 en 4, waarbij twee gewonden vielen. Ook de buitenplaats Voorlinden aan de Buurtweg werd herhaalde malen door jachtbommenwerpers bestookt. Zowel het landhuis als de bijgebouwen liepen schade op. Onder de Duitsers vielen ook enkele gewonden, terwijl enige vrachtwagens werden beschadigd.	Hazenberg (1995), 534	Literatuur			
	05-03-45	Ondergeteekende, JOHANN HEINRICH BUSKENS, Kapitein-Korps-commandant van Politie te WASSENAAR, verklaart op ambtseed, dat door zijne Politie op 5 Maart 1945 de navolgende rapporten werden opgemaakt, naar aanleiding van in deze gemeente plaats gehad hebbende oorlogshandelingen: Mutatie plm. 11.15 uur. "Tijdens het overvliegen van Engelsche vliegtuigen werd ANTHONIE BREDERIK KOOL, geboren te WASSENAAR, 17 Maart 1910, boerenarbeider, indienst van VAN DER STOEL, wonende Papeweg alhier, waarschijnlijk door een granaatscherf van het afweergeschut getroffen. Hierdoor bekwam KOOL twee slagaderlijke verwondingen.	Wassenaar-127	Gemeentearchief Wassenaar			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Een aan den linkervoet en een boven de rechterknie. Voornoemd voorval vond plaats in het land naast de boerderij " DEYLER-OORD ", alhier, waar KOOL werkzaamheden verrichtte. Dr. Hubbeling verleende E.H., op wiens advies de patiënt per LEKAS-Ziekenvervoer is overgebracht." Mutatie plm. 11.15 uur. "Tijdens het neerwerpen van bommen door Engelse vlieg-tuigen werd JOHANNES CORNELIS MARIA VAN NOORD, geboren te VOORHOUT, 27 October 1910, tuinman, wonende te WASSENAAR, Oostdorperweg No.53, zwaar gewond. **Genoemd persoon bevond zich met zijn rijwiel op den openbaren weg juist voor de boerderij van BONDA (*Noot T&A: Bellestein*). Door scherven van een bom, welke in het teelland nabij den Oostdorperweg alhier terecht kwam**, werd VAN NOORD in den buik getroffen, terwijl voorts zijn linkervoet werd versplinterd. Op last van Dr.WEEDER, die toevallig ter plaatse passeerde, werd de patiënt overgebracht naar het Elizabeth-gasthuis te Leiden. Het vervoer geschiedde per LEKAS Ziekenvervoer. Dr. Jansen, die door de Politie was gewaarschuwd verscheen ook ter plaatse, doch behoefde niet op te treden." Wassenaar, 6 maart 1945 Voorts vonden nog de navolgende oorlogshandelingen plaats: 8.55 uur : 'Tijdens het neerwerpen van bommen door Engelsche vliegtuigen kwam een brisantbom terecht voor perceel Zijdeweg No.40, alhier, hetwelk hierdoor geheel onbewoonbaar is geworden. De omliggende perceelen bekwamen zware glasschade. Geen persoonlyke ongevallen' 12.20 uur: Een der door Engelsche vliegtuigen neergeworpen brisantbommen kwam neer tuscchen de perceelen Helmlaan No.2 / 4 alhier. Deze perceelen werden hierdoor onbewoonbaar. Twee personen werden licht gewond. E.H. werd verleend door den Geneeskundigen Dienst van den Ordedienst v.d. Luchtbeschermingsdienst COMMANDO-POST ZUID. De perceelen Helmlaan No.6 ; 8 en 10 alhier kregen zware glasschade.' Wassenaar, 6 maart 1945				zou hebben en de luchtfoto's van goede kwaliteit en schaal zijn. Al met al is onduidelijk wie ter plaatse de bom(men) afwierp. Op basis van het beschikbare feitenmateriaal is echter wel te stellen dat een van de Spitfires ter plaatse zijn bommenlading liet vallen. Elk toestel was uitgerust met twee bommen van 250 lbs airburst. Eén daarvan is ontploft getuige de krater. Ter plaatse kan nog een blindganger aanwezig zijn. Echter, deze wordt binnen enkele tientallen meters verwacht, maximaal 75 meter van de krater vandaan. Dat is buiten onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is dus onverdacht m.b.t. deze bominslag. *Overige locaties* De inslagen bij Zijdeweg 40 en Deijleroord vonden te ver van het onderzoeksgebied vandaan plaats om erop van invloed te zijn.	
	05-03-45	At 1025 hours, four Spitfires IX of 124 Squadron took off vrom Colthishell to bomb Staelduinsche Bosch. Each carried two 250 lb. bombs. One Spitfire developed mechanical trouble and had to land on the Continent and a second Spitfire returned early because of technical trouble. Cloud between 2.000 and 6.000 feet obscured the target, so the Spitfires bombed suspected flak positions near the Hook, diving from 10.000 to 5.000 feet, South to North. No results were observed owing to cloud. There was no flak. At 1035 hours, three Spitfires XVI of 603 Squadron, with two 250 lb. airburst bombs each, took off from Ludham to attack Wassenaar/Rust en Vreugd. The area was covered by 8/10 cloud at 4.000 to 7.000 feet, but diving through a break in the cloud from 10.000 to 3.000 feet, they bombed Rust en Vreugd from South to North. Four bombs fell on the northerly tip of the target area and two fell wide to the South. There was no flak.	AIR24-644	The National Archives Londen			
	05-03-45	<u>603 Squadron</u> 10.35: Another section of Spit's were airborne at 10.35 led by F/Lt. McAndrew. One aircraft had trouble in starting and did not go. The other three attacked the Rust en Vreugd, sites with good results, all bombs falling in the target area close to the given aiming point. The aircraft encounted no flak. They crossed out at Katwijk at 7.000 ft and landed at base at 11.50.	AIR27-2080	The National Archives Londen			
Luchtfoto	26-02-45	Deze foto is van redelijke schaal en vrij goede kwaliteit. Ze dekt de omgeving ten zuidwesten van het vliegveld tot en met het noordoosten van Wassenaar en een stuk van Maaldrift. De foto is gebruikt als vergelijking van de situatie voor de gemelde bominslag in deze omgeving op 5 maart 1945.	Foto 4176 Sortie 106G/4540	Zwolle			
Luchtfoto	18-03-45	Deze foto's zijn van vrij goede schaal en kwaliteit. Ze dekken de omgeving ten zuidwesten van het vliegveld tot en met het noordoosten van Wassenaar. De foto's zijn o.a. geraadpleegd wegens de gemelde bominslag in deze omgeving op 5 maart 1945. Ten noorden van de Oostdorperweg, nabij het als verdedigingswerk ingerichte Bellesteijn, is een bomkrater zichtbaar (zie rode pijl in uitsnede van de luchtfoto hieronder). Dit zal vrijwel zeker de inslag zijn, waardoor de voorbijganger gewond raakte. In de ruime omgeving van het verdedigingswerk en binnen de contouren ervan zijn geen verdere, eenduidige inslagen waarneembaar. Op bijna een kilometer ten noordwesten van Bellesteijn zijn op het landgoed bij Huize Cicérone / Rijksdorp drie bomkraters zichtbaar.	Foto's 3421, 4147 Sortie 106G/4894	Zwolle			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
Bomkrater bij de Kooltuinweg (ter hoogte van circa Centuriedreef) op luchtfoto van 18 maart 1945							
Luchtfoto	02-03-45	De luchtfoto dekt het gebied Katwijk a/d Rijn, een stuk van Katwijk aan Zee, het noorden van Valkenburg, het noorden van vliegveld Valkenburg en de duinen ten noorden ervan. De foto is van redelijke schaal en goede kwaliteit. De luchtfoto is uitsluitend geraadpleegd wegens de bomkrater zichtbaar op luchtfoto 4349 van 18 maart 1945. Op onderhavige foto is de krater nog niet aanwezig.	Foto 1045 Sortie 106G/4590	ACIU	Verdacht	Op luchtfoto's van 18 maart 1945 is een bomkrater in het onderzoeksgebied zichtbaar tussen het vliegveld en de kern van Valkenburg, ongeveer ter hoogte van de huidige Kooltuinweg, tegenover de Centuriedreef. Deze krater was nog niet zichtbaar op een luchtfoto van 2 maart 1945 (luchtfoto 1045, sortie 106G4590). De krater lijkt op de krater aan de 1e Mientlaan (veroorzaakt door een 1.000 lbs bom), maar is is wat kleiner en vermoedelijk veroorzaakt door een 500 of 1.000 lbs bom. Er zijn geen plaatselijke bronnen die een bominslag melden in deze omgeving in de periode van 2 tot en met 18 maart 1945. Om te achterhalen waardoor de krater is ontstaan is voor die periode gezocht in de archieven van de RAF. Voor de gehanteerde uitgangspunten en leemtes in kennis, zie de toelichting in de kolom "gebeurtenis/locatie" links. Er is in de stukken van de RAF geen eenduidige melding gevonden, die in verband te brengen is met de bomkrater. Wel heeft de zoektocht veel informatie opgeleverd, op basis waarvan onderbouwd beredeneerd kan worden wat het risico is op de aanwezigheid van één of meer blindgangers nabij de krater. ***Analyse risico o.b.v diverse scenario's*** Omdat er niet een eenduidige relatie tussen een bombardement of toestel is te leggen, is gekeken naar wat redelijkerwijs gebeurd kan zijn om te bepalen of er blindgangers te verwachten zijn, en indien het antwoord daarop 'ja' is, waar die te verwachten zijn. De volgende scenario's zijn in overweging genomen, omdat ze enerzijds vaak genoeg voorkwamen en ze anderzijds mogelijk kunnen resulteren in één krater. 1. Gerichte/geplande aanval; 2. Bomafworp op alternatief doelwit; 3. Nachtelijke afworp door Mosquito; 4. Noodafworp of hang-up. Bovenstaande lijst wil overigens niet zeggen, dat er geen theoretische andere mogelijkheden zijn, echter die zijn dermate onwaarschijnlijk dat ze buiten beschouwing gelaten kunnen worden in een analyse van het risico op de aanwezigheid van blindgangers. *Scenario 1 – gerichte/geplande aanval* Theoretisch zou een gerichte/geplande aanval plaatsgevonden kunnen hebben op het vliegveld of stellingen er omheen. Dit wordt om meerdere redenen zeer onwaarschijnlijk geacht. Ten eerste zou verwacht mogen worden dat dit in de stukken die geraadpleegd zijn, gemeld wordt. Er is echter geen enkele melding aangetroffen van een geplande aanval op het vliegveld of de stellingen in de omgeving ervan.	Deelgebied BO02
Luchtfoto	18-03-45	De luchtfoto dekt het gebied ten oosten van vliegbasis Valkenburg tot en met de kern van Valkenburg. De foto is van goede schaal en kwaliteit. Op de luchtfoto is tussen het vliegveld en de kern van Valkenburg een vrij grote krater zichtbaar, ongeveer ter hoogte van de huidige Kooltuinweg, tegenover de Centuriedreef. Deze krater was nog niet zichtbaar op een luchtfoto van 2 maart 1945 (luchtfoto 1045, sortie 106G4590). De krater lijkt op de krater aan de 1e Mientlaan (veroorzaakt door een 1.000 lbs bom), maar is is wat kleiner en vermoedelijk veroorzaakt door een 500 of 1.000 lbs bom.	Foto 4349 Sortie 106G/4890	Zwolle			
	02-03-45 t/m 18-03-45	In de politiedagrapporten van de gemeente Katwijk wordt in deze periode geen melding gemaakt, die in verband te brengen is met de krater.	0411-018a	Politierapporten Katwijk			
	02-03-45 t/m 18-03-45	***Zoektocht in archieven van de RAF*** Om te achterhalen waardoor de krater is ontstaan is voor die periode gezocht in de archieven van de RAF, te weten die van Coastal Command, Bomber Command, Fighter Command en de 2nd Tactical Air Force. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd. <u>Coastal Command:</u> aangezien de eenheden van Coastal Command hoofdzakelijk doelen op zee aanvielen zijn de operationele gegevens alleen gecontroleerd op bomafworpen boven land. <u>Bomber Command:</u> als eerste is gecontroleerd of een route naar en van het doel langs Valkenburg-Katwijk liep. Indien dat het geval is zijn de operationele gegevens van onderliggende eenheden gecontroleerd op bomafworpen boven Nederlands grondgebied, in het bijzonder nabij de kust van Valkenburg-Katwijk. <u>Fighter Command en 2nd Tactical Air Force:</u> de operationele gegevens zijn gecontroleerd op basis van aanvallen op doelwitten binnen een doorsnede van 10 kilometer en straal van 5 km van Valkenburg-Katwijk. Indien dat het geval is zijn de operationele gegevens van de Squadrons gecontroleerd op aangevallen secundaire doelwitten of eventuele afworpen van hang-ups na een aanval. In het geval van Fighter Command zijn mede de aanvallen op de V-wapen locaties Ravelijn, Rust en Vreugd, Duindigt bij Wassenaar gecontroleerd op bomafworpen.	Zie verderop	Zie verderop			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		<u>*Leemten in kennis*</u> Van de USAAF waren de volledige operationele gegevens niet beschikbaar, mede doordat het archief niet toegankelijk is wegens de corona-maatregelen. Deze leemte is beperkt, aangezien in het geval van de 8th Air Force de vliegbewegingen boven bezet gebied bepekt waren en er werd vaak gekozen om via het zuiden van het land boven bevrijd gebied naar Duitse doelen te vliegen. De 9th Air Force opereerde vanaf Belgische en Franse vliegvelden tegen Duitse doelen en had het westen van Nederland niet als operatiegebied.				Ten tweede was het vliegveld niet meer in gebruik en dus geen doelwit meer voor een gepande aanval. Ook de stellingen zullen geen gericht doelwit geweest. Zoals uit de stukken blijkt, was Katwijk in maart 1945 geen gebruikelijke vliegroute voor de geallieerde luchtmacht, dus vormde de stellingen ter plaatse ook geen reële bedreiging voor ze. Bovendien, de krater ligt vrij ruim van een kleine, losse stelling vandaan en er zijn meerdere locaties waar concentraties van stellingen op de luchtfoto's zichtbaar zijn, die daarmee een logischer doelwit geweest zouden zijn. Ten derde zou een dergelijke aanval met meerdere toestellen uitgevoerd zijn en zou redelijkerwijs verwacht mogen worden dat daar sporen in de vorm van bomkraters of schade zichtbaar van zijn. Dat is niet het geval. Scenario 1 kan daarmee verworpen worden als realstisch scenario. <u>*Scenario 2 – bomafworp op alternatief doelwit*</u> Dit is een aanzienlijk reëlere optie dan scenario 1. Het vliegveld is enige malen aangevallen als alteratief op een bombardement op het geplande doelwit. Zo probeerden enkele B-17's op 12 augustus 1943 het vliegveld te treffen en op 17 maart 1944 wierp een P-47 Thunderbolt een bom daar af. Echter, bij die eerste aanval was het vliegveld nog in gebruik en bij beiden werd nog vrijwel uitsluitend vanuit Engeland gevlogen voor aanvallen op het continent. Beiden zijn niet meer van toepassing in maart 1945. *Coastal Command en Bomber Command* Voor dit scenario wordt de optie dat een toestel van Coastal Command of Bomber Command bij Valkenburg een aanval uitvoerde als alternatief doel uitermate gering geacht. Ten eerste maken de stukken van beide RAF-eenheden hier geen melding van. Alleen in de acht van 1 op 2 maart zijn toestellen in de omgeving aanwezig geweest, echter alleen 5 Mosquito's van 8 Group komen in aanmerking om een alternatief doelwit te hebben aangevallen. Vier van deze toestellen hadden Target Indicator bommen aan boord, die daarvoor niet geschikt zijn en bovendien geen krater veroorzaken zoals zichtbaar op de luchtfoto's. Het vijfde toestel brak de missie al af voordat het nabij de Nederlandse kust kwam. *8th USAAF* Mogelijk dat een toestel van de Amerikaanse 8th Air Force een dergelijke aanval heeft uitgevoerd. Voor deze eenheden zijn geen stukken ingezien, echter de kans wordt gering geacht dat een toestel van de 8th Air Force een aanval uitvoerde. Ze vlogen hier zelden en als ze hier bommen afwierpen als een alternatief doel, dan zouden in de regel meer bomkraters verwacht mogen worden, omdat dergelijke bommenwerpers niet één bom van 250, 500 of 1.000 lbs aan boord gehad zullen hebben, maar minstens vier of meer. De kans is zeer gering dat bij een dergelijke afworp slechts één bom detoneert en de rest niet. *Fighter Command en 2nd Tactical Air Force* De mogelijkheid dat een jachtbommenwerper van Fighter Command of de 2nd Tactical Air Force hier een alternatief doel aanviel, is reëler. Ten eerste hadden deze toestellen in de regel slechts één, twee of drie bommen per toestel, waardoor de kans bestaat dat bij een afworp slechts één bom detoneert en eventueel nog meer afgeworpen bommen niet. Ten tweede waren ze actief in de ruime omgeving en rapporteerden ze soms matig tot slecht waar ze precies een aanval hadden uitgevoerd. In de omgeving van Den Haag en Wassenaar zijn in deze periode voornamelijk bombardementen uitgevoerd door Spitfires, met als doel lanceerinstallaties van V-wapens in Wassenaar, of het spoor bij Leiden, Warmond en omgeving. Deze doelen liggen tenminste 4 kilometer vanaf de krater bij Valkenburg. De bemanning meldt meermaals bij Katwijk voertuigen e.d. beschoten te hebben nadat ze hun bommen op het doel in Wassenaar hadden afgeworpen. Daarbij zijn geen meldingen van de inzet van bommen bij Katwijk, met uitzondering van de aanval op een brug in Katwijk op 17 maart. Het wordt echter niet verwacht, dat de kraters is ontstaan door deze laatstgenoemde, aangezien dat redelijkerwijs in de stukken van de RAF vermeld zou zijn. Op basis van het geraadpleegde feitenmateriaal wordt de kans dat één van Spitfires van Fighter Command of de 2nd Tactical Air Force een aanval heeft uitgevoerd waardoor de krater is ontstaan, gering geacht, hoewel niet uitgesloten. De redenen daarvoor zijn: Ten eerste is er geen melding van aangetroffen in de gegevens van de RAF. Opgemerkt wordt, dat meldingen van alternatief aangevallen doelen en juistheid van gegeven coördinaten in het algemeen vaak te wensen overlaat en het dus kan zijn dat het wel degelijk heeft plaatsgevonden, maar niet gerapporteerd is.	
	02-03-1945	2 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.2	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	02-03-1945/ 03-03-1945	2/3 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3133 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	03-03-1945	3 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden geen bombardementen uitgevoerd. Fighter Command • Overdag werden doelen in Wassenaar gebombardeerd, maar geen bommen in de buurt van Valkenburg-Katwijk afgeworpen. • Op posite Y.7604 beschoten Spitfires van 453 Squadron werd een auto en bestelbus. *Noot: de aanval vond wel in de buurt van Katwijk plaats, maar daarbij zijn geen bommen afgeworpen.* 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 24/647 Air 25/222 Air27/1893 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	03-03-1945/ 04-03-1945	3/4 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3412	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		• 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	The National Archives The National Archives		Ten tweede is er geen reëel doelwit. Het meest nabij gelegen doel zou mogelijk een stelling zijn. Echter, er zou dan behoorlijk mis geworpen zijn en er zijn talloze beter alternatieven in de omgeving. Ten derde kan een groot deel van de Spitfires die in de ruime omgeving actief was, niet de krater veroorzaakt hebben. De meeste aanvallen waren gericht op V-wapenlocaties in Wassenaar. Die werden vrijwel allemaal uitgevoerd met bommen van 250 lbs airburst. De krater die op de luchtfoto zichtbaar is, is vrijwel zeker niet veroorzaakt door een 250 lbs airburst. De toestellen die uitsluitend uitgerust waren met bommen van 250 lbs (zonder airburst) kunnen mogelijk wel de krater verooorzaakt hebben. Het is ook mogelijk dat het door een Spitfire uitgerust met een 500 lbs bom, of uitgerust met een 500 lbs bom en twee bommen van 250 lbs is veroorzaakt. Hierbij zijn enkele opties, namelijk dat het toestel uitsluitend één bom van 500 lbs afwierp, wat zou inhouden dat er geen blindganger te verwachten is; of dat het toestel twee bommen van 250 lbs (zonder airburst) afwierp en er één niet ontplofte; of dat er twee bommen van 250 lbs (zonder airburst) en één bom van 500 lbs werden afgeworpen. In dat geval zouden er twee blindgangers aanwezig kunnen zijn. Dit laatste is niet uit te sluiten, maar de kans is niet erg groot. *<u>Scenario 3 – Nachtelijke afworp door Mosquito</u>* Dit scenario kan vrijwel uitgesloten worden. Hoewel Mosquito's veelvuldig 's nachts actief waren en daarbij bommen van 500 lbs afwierpen, zijn er geen meldingen van een dergelijk inzet van Mosquito's aangetroffen in de archiefstukken. *<u>Scenario 4 – Noodafworp of hang-up</u>* Een mogelijkheid zou zijn dat een toevallig overvliegend toestel een noodafworp deed, of een hang-up loskwam. In het geval van een noodafworp wordt normaal gesproken de gehele bommenlading van een toestel in één keer afgeworpen, vaak zonder dat ze op scherp gesteld worden. In geval van een hang-up blijft een bom door een falen van het afwerpmechanisme (tijdelijk) hangen en kan deze soms later alsnog loskomen, of losgemaakt worden. De bomkrater aan de 1e Mientlaan is bijvoorbeeld zo ontstaan. In geval van een noodafworp, wordt de kans zeer gering geacht dat het toestel een (middel)zware bommenwerper betrof. Dergelijke toestellen hadden meestal een grote bommenlading, wat zou inhouden dat er een groot aantal blindgangers aanwezig (geweest) zou zijn. Dat hiervan niets gemeld zou zijn, noch ooit een blindganger is aangetroffen, is onwaarschijnlijk. Bovendien werd, zoals hierboven in de analyses al aangegeven, Katwijk slechts sporadisch gebruikt als route voor Bomber Command en de 8th Air Force. En er zijn geen meldingen aangetroffen van noodafworpen in deze omgeving. De optie dat een dergelijk toestel een hang-up had, die bij Katwijk loskwam, is wel degelijk aanwezig zoals ook blijkt uit de krater bij de 1e Mientlaan. In dat geval is de kans op een blindganger in de omgeving van de krater gering. De kans dat meerdere bommen in een toestel bleven hangen, die allemaal tegelijk weer loskwamen en dat daarbij blindgangers waren, is niet uit te sluiten, maar zal aanzienlijk kleiner zijn dan de kans dat het één hang-up betrof, die loskwam. Doordat er vrij weinig toestellen vlogen over Katwijk, is dit scenario mogelijk, maar niet de meest waarschijnlijke. *Noodafworp door of hang-up bij een Spitfire* Toestellen die wel in grote aantallen in deze omgeving vlogen, waren Spitfires. Hoewel de kans dat een van die toestellen bewust een aanval uitvoerde waardoor de krater ontstond, klein wordt geacht, is de kans dat er sprake was van een noodafworp, of een hangup, wel vrij groot. Er zijn in de periode van 2 tot en met 18 maart twee meldingen van een Spitfire die zijn bommen in zo'n situatie afwierp. In beide gevallen betrof het echter twee bommen van 250 lbs airburst, waarvan het uitermate onwaarschijnlijk wordt geacht, dat een dergelijke bom de krater heeft veroorzaakt. De krater lijkt daarvoor te groot te zijn. Neemt niet weg, dat dergelijke incidenten vaker voorkwamen en bovendien de omgeving van Katwijk en Noordwijk veel gebruikt werd door Spitfires van Fighter Command om aanvallen op spoorwegen uit te voeren. Dat daarbij toestellen geweest zullen zijn, die door problemen hun bommenlading niet op het doel afwierpen, maar op een willekeurige plek waar het kon, kan als zekerheid gezien worden. De kans dat hiervan sprake is bij onderhavige krater is redelijk groot. De Spitfires die spoorwegen aanvielen deden dit meestal met een set van 250 lbs bommen en één bom van 500 lbs, in de regel voorzien van een ontsteker met een	
	04-03-1945	4 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Om 09.40 uur wierpen 3 Spitfires van 453 Squadron de individuele bommenlading van 2 x 250 lbs airburst af op Rust en Vreugd bij Wassenaar op positie D.704969. Twee bommen kwamen niet los en werden in open terrein afgeworpen. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air27/1893 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	04-03-1945/ 05-03-1945	4/5 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	05-03-45	5 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Overdag werden doelen in Wassenaar gebombardeerd, maar geen bommen in de buurt van Valkenburg-Katwijk afgeworpen. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	05-03-1945/ 06-03-45	5/6 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3412 Air 24/646 Air 25/196	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	The National Archives		vertraging van 11 seconden, hoewel soms ook uitsluitend twee bommen van 250 lbs, of één bom van 500 lbs per toestel werd afgeworpen. De kans dat een Spitfire een lading van twee 250 lbs en één 500 lbs bom heeft afgeworpen ter plaatse wordt mogelijk, maar enigszins beperkt geacht. Er zouden dan twee blindgangers geweest zijn, wat zeker niet onmogelijk is, maar minder waarschijnlijk dan de alternatieven. Daarnaast zou het dan om een noodafworp moeten gaan en niet om een hangup, want het is onaannemelijk dat alle bommen door technische problemen blijven hangen. Hoewel men er relatief veilig hier kon vliegen, omdat de Duitse luchtmacht hier geen gevaar meer vormde, kwamen technische problemen wel degelijk voor, waardoor men mogelijk de bommenlading kwijt moest. Bovendien bleef de Flak een gevaar. Wat reëlere opties zijndat er één bom van 500 lbs of twee bommen van 250 lbs zijn afgeworpen. Aangezien de bommen van 250 lbs van de toestellen die het spoor aanvielen voorzien waren van ontstekers met een vertraging van 11 seconden, is het mogelijk dat ze een krater van de omvang van onderhavige krater sloegen. ***Conclusie*** Van de bestudeerde scenario's, zijn de onderstaande opties de meest reële. Overige scenario's zijn niet uit te sluiten, echter dermate onaannemelijk dat met vrij grote zekerheid te stellen is dat ze niet de oorzaak van de krater zijn.	
	06-03-45	6 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	06-03-1945/ 07-03-45	6/7 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3133 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives		In volgorde van waarschijnlijkheid: I. Een hangup van een Spitfire, waarbij één bom van 500 lbs of twee bommen van 250 lbs zijn afgeworpen (NB vermoedelijk met een ontsteker met een vertraging van 11 seconden). II. Hangup van een (middel)zware bommenwerper, waarbij één bom is afgeworpen. III. Een noodafworp van één Spitfire, waarbij één bom van 500 lbs en/of twee bommen van 250 lbs zijn afgeworpen IV. Hangup van een (middel)zware bommenwerper, waarbij meer dan één bom is afgeworpen. V. Aanval op een alternatief doel door één Spitfire, waarbij één bom van 500 lbs of twee bommen van 250 lbs zijn afgeworpen. De eerste optie wordt verreweg het meest waarschijnlijke geacht, met opties twee en drie al aanzienlijk minder waarschijnlijk. De gegeven scenrio's IV en V zijn niet uit te sluiten, maar worden als onwaarschijnlijk beschouwd. De kans dat een van de alternatieve scenario's plaats heeft gevonden wordt vrijwel nihil beschouwd. Gesteld wordt dat de opties I, II en III reëel genoeg zijn om te hanteren voor de conclusie verdacht en afbakening van het verdachte gebied. Op basis van de analyse moet gesteld worden dat de aanwezigheid van een blindganger van 250 lbs brisant een reële mogelijkheid is. NB 1: De optie dat de krater is veroorzaakt door een van de toestellen die op 17 maart 1945 de brug in Katwijk bombardeerde, wordt klein geacht. Er wordt namelijk nergens in de stukken van de RAF melding gemaakt dat een toestel een alternatief doelwit aanviel, of problemen zoals een hangup had. NB 2: Er is overwogen of de krater mogelijk veroorzaakt zu kunnen zijn door een inslag van een V-wapen, aangezien bij opsporingsonderzoek ter plaatse geen bomscherven zijn aangetroffen. Er is echter geen enkele aanwijzing dat er een V-wapen in de ruime omtrek van Katwijk en Valkenburg is terechtgekomen. NB 3: Er zijn luchtfoto's aangetroffen, die deel van het onderzoeksgebied dekken, met de datum van 14 maart 1945. Echter, hoewel op de foto zelf die datum staat, blijkt uit het Operations Record Book dat die sortie (106G/4890) op 18 maart 1945 is gevlogen.	
	07-03-45	7 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden geen bombardementen uitgevoerd. Fighter Command • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	07-03-1945/ 08-03-45	7/8 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3412 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	08-03-45	8 maart 1945	*Via Wardocs*	*Via Wardocs*			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden geen bombardementen uitgevoerd. Fighter Command • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	08-03-1945/ 09-03-45	8/9 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3412 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	09-03-45	9 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Overdag werden doelen in Wassenaar gebombardeerd, maar geen bommen in de buurt van Valkenburg-Katwijk afgeworpen. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	09-03-1945/ 10-03-45	9/10 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3133 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	10-03-45	10 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368	*Via Wardocs* The National Archives			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		• Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Om 17.15 uur bombardeerden Spitfires van 451 Squadron met een individuele bommenlading van 2 x 250 lbs op positie D.890907 af. Van de 8 afgeworpen bommen werden 4 bijna-treffers waargenomen, van de andere 4 bommen werd niets waargenomen. Op positie D.75879 bij Katwijk werd een 3-tons vrachtwagen 8 maal aangevallen. *Noot: de aanval vond wel in de buurt van Katwijk plaats, maar daarbij zijn geen bommen afgeworpen.* 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	10-03-1945/ 11-03-45	10/11 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3133 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	11-03-45	11 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Tussen 16.20 en 18.00 uur vielen 4 Spitfires van 602 Squadron 1 auto en 2 vrachtwagens ten zuidoosten van Katwijk aan. *Noot: de Spitfires waren niet bewapend met brisantbommen.* 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air27/2078 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	11-03-1945/ 12-03-45	11/12 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3133 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	12-03-45	12 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen.	*Via Wardocs* Air 24/424	*Via Wardocs*			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Overdag werden doelen in Wassenaar gebombardeerd, maar geen bommen in de buurt van Valkenburg-Katwijk afgeworpen. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	12-03-1945/ 13-03-45	12/13 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • Het originele document met de Group Operations Order met routes is afgescheurd. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3133 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	13-03-45	13 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Overdag werden doelen in Wassenaar gebombardeerd, maar geen bommen in de buurt van Valkenburg-Katwijk afgeworpen. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	13-03-1945/ 14-03-45	13/14 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3133 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	14-03-45	14 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372	*Via Wardocs* The National Archives			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		• Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Om 13.55 uur wierpen 4 Spitfires van 453 Squadron een individuele bommenlading van 2 x 250 lbs airburst op Duindigt bij Den Haag. Alle bommen kwamen in het doelgebied neer. • Tussen 12.40 en 14.30 uur wierpen 4 Spitfires van 453 Squadron 6 bommen af op Duindigt. Er werden 2 bommen in open veld afgeworpen. • W/O Lynch bombardeerde niet omdat de afwerpbare tank de staart had geraakt. De bommen werden later in open veld afgeworpen. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 27/1893 Air 37/318 Air 25/721	The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	14-03-1945/ 15-03-45	14/15 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3412 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	15-03-45	15 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Overdag werden doelen in Wassenaar gebombardeerd, maar geen bommen in de buurt van Valkenburg-Katwijk afgeworpen. 2nd Tactical Air Force • Tussen 11.57 en 13.45 uur wierpen 11 Spitfires van 317 Squadron in totaal 10 x 500 lbs + 12 x 250 lbs op spoorlijnen op posities Y.7810, D.6989 en D.8585. *Noot: de Spitfires hebben waarschijnlijk verschillende samenstellingen van bommenladingen vervoerd.*	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3133 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 27/1709	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	15-03-1945/ 16-03-45	15/16 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3412 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	16-03-45	16 maart 1945	*Via Wardocs*	*Via Wardocs*			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
		Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden geen bombardementen uitgevoerd. Fighter Command • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • Overdag werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 24/647 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	16-03-1945/ 17-03-45	16/17 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3412 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	17-03-45	17 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Tussen 13.50 en 15.30 uur wierpen 4 Spitfires van 303 Squadron de individuele bommenlading van 1 x 500 lbs 11 sec. delay af op een brug op positie Q.737053 bij Katwijk. Er werden geen treffers waargenomen. 2nd Tactical Air Force • Tussen 08.37 en 10.58 uur wierpen 7 Spitfires van 317 Squadron in totaal 3 x 500 lbs + 4 x 250 lbs op de spoorlijn Hilversum-Utrecht en totaal 4 x 500 lbs + 5 x 250 lbs op positie Y.7709. *Noot: de individuele bommenlading bestond zeer waarschijnlijk uit 1 x 500lbs + 2 x 250 lbs of alleen 2 x 250 lbs. In de operationele gegevens is geen duiding voor de minimaal ontbrekende 1 x 250 lbs of zelfs 5 x 250 lbs.*	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3134 Air 24/647 Air 25/222 Air 27/1666 Air 37/318 Air 27/1709	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
	17-03-1945/ 18-03-45	17/18 maart 1945 Coastal Command • 's Nachts werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • 's Nachts werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd. 2nd Tactical Air Force • 's Nachts werden geen aanvallen in de buurt van Valkenburg-Katwijk uitgevoerd.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/2680 Air 14/3134 Air 24/646 Air 25/196 Air 25/222 Air 37/318 Air 25/721	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	18-03-45	18 maart 1945 Coastal Command • Overdag werden geen doelen op land aangevallen. Bomber Command • Overdag werden doelen in Duitsland gebombardeerd. Er werden geen bommen op alternatieve doelen in Nederland afgeworpen. • De heen- en terugroutes naar de doelen liepen niet over of in de nabijheid van Valkenburg-Katwijk. Fighter Command • Om 09.10 uur wierpen 4 Spitfires van 51 Squadron de individuele bommenlading van 2 x 250 lbs af op positie E.1693 bij Vleuten. Een Spitfire beschoot een auto op positie Y.7602. *Noot: de aanval vond wel in de buurt van Katwijk plaats, maar daarbij zijn geen bommen afgeworpen.* 2nd Tactical Air Force • Tussen 12.00 en 15.20 uur wierpen 12 Spitfires van 308 Squadron in totaal 12 x 500 lbs + 24 x 250 lbs af op spoorlijnen op posities Y.7804, Y.8316 en Y.7805 en schepen op positie E.8316. Alle bommen werden op de doelen afgeworpen.	*Via Wardocs* Air 24/424 Air 25/372 Air 14/3368 Air 14/3134 Air 24/647 Air 25/222 Air 27/1890 Air 37/318 Air 27/1678	*Via Wardocs* The National Archives The National Archives The National Archives The National Archives			
Luchtfoto's van 18 maart 1945							
Luchtfoto	18-03-45	De luchtfoto's dekken het gebied rondom vliegbasis Valkenburg. Vanaf Wassenaar in het westen tot aan de kern van Valkenburg in het oosten, de duinen in het noorden en een stuk van de polder ten zuiden van het vliegveld. De foto's zijn van goede schaal en kwaliteit. De foto's zijn geanalyseerd op sporen van oorlogshandelingen. Bij de Kooltuinweg is een bomkrater zichtbaar en er zijn op vele plekken verdedigingswerken zichtbaar. Analyses voor beiden zijn eerder in deze chronologische tabel reeds beschreven – zie "bomkrater bij de Kooltuinweg" en "verdedigingswerken op en rond vliegveld Valkenburg".	Foto 2069, 3007, 3139, 3141, 3143, 4067, 4069, 4071, 4073, 4139, 4141, 4143, 4145, 4147, Sortie 106G/4894	Zwolle	Onverdacht	Zie analyses bij "bomkrater bij de Kooltuinweg" en "verdedigingswerken op en rond vliegveld Valkenburg" hierboven in deze chronologische tabel. Verder zijn er geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar.	Onverdacht
Markeringsbommen op vliegveld Valkenburg tussen 29 april en 8 mei 1945							
		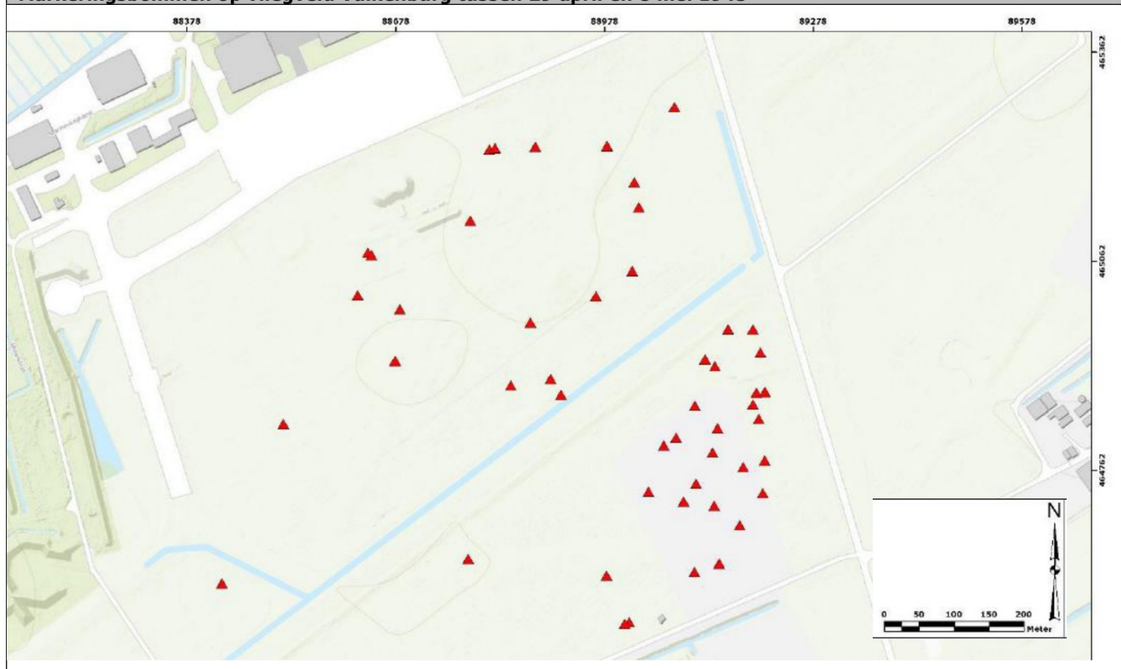 *Kaart met de aangetroffen TI-bommen van 250 lbs met rode driehoeken gemarkeerd.*			Verdacht	Uit de verschillende meldingen blijkt dat de geallieerden vele Target Identification bommen van 250 lbs op vliegveld Valkenburg hebben afgeworpen in verband met het afleveren van voedselpakketten waar west-Nederland na de hongerwinter dringend op zaten te wachten. Uit het opsporingsonderzoek van ECG/Heijmans uit 2011 (119-010-PrAn-01) blijkt waar deze ongeveer terechtgekomen zijn. Gezien de aantallen die zijn afgeworpen, aangetroffen en de dieptes (tot 5 m-mv, de maximale diepte tot waarop ter plaatse opsporingsonderzoek heeft plaatsgevonden) kan niet uitgesloten worden dat er nog meer aanwezig zijn.	Deelgebied BB06

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
7091-028	29-04-45	Bomber Command. Van de 242 Lancasters en 16 Mosquito's dropten er 239 Lancasters en 14 Mosquito's respectievelijk 500 ton aan voedselvoorraden en zes ton aan markeringsbommen boven gebieden bij Den Haag, Leiden en Rotterdam. (…) Noot: Het mag duidelijk zijn dat de Mosquito's als Pathfinder vlogen en het waren acht van No 105 en acht van 109 Squadron die vier plaatsen markeerden, elk met vier Mosquito's. Bij Duindigt, Waalhaven, Valkenburg en Ypenburg.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	01-05-45	Bomber Command. Van de 492 Lancasters en 16 Mosquito's dropten er 488 Lancasters en 15 Mosquito's respectievelijk 1045 ton aan voedselvoorraden en aan markeringsbommen boven gebieden bij Den Haag, Leiden en Rotterdam. (…) *Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	01-05-45	Bomber Command. Van de 492 Lancasters en 16 Mosquito's dropten er 488 Lancasters en 15 Mosquito's respectievelijk 1045 ton aan voedselvoorraden en aan markeringsbommen boven gebieden bij Den Haag, Leiden en Rotterdam. (…) *Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	01-05-45	8th Air Force. 392 Vliegende Forten dropten 694 ton aan voedselvoorraden boven Den Haag, Leiden en Rotterdam. *Noot: Na de RAF begon nu ook de 8th AF met het droppen van voedselvoorraden onder de codenaam 'Chowhound'. De droppingszones waren Valkenburg, Den Haag, de renbaan Duindigt, Ypenburg en Rotterdam.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	02-05-45	Bomber Command. Van de 487 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 483 Lancasters en 15 Mosquito's respectievelijk 1029 ton aan voedselvoorraden en 12 ton aan markeringsbommen in de gebieden bij Den Haag, Leiden, Gouda en Rotterdam. (…) *Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	03-05-45	Bomber Command. Alle 383 Lancasters en 20 Mosquito's dropten respectievelijk 829 ton aan voedselvoorraden en 13 ton aan markeringsbommen bij Den Haag, Leiden, Gouda en Rotterdam. (…) *Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	04-05-45	Bomber Command. Van de 204 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 197 Lancasters en 19 Mosquito's 412 ton aan voedselvoorraden en aan markeringsbommen bij Leiden, Gouda, Rotterdam en Den Haag. (…) *Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	05-05-45	Bomber Command. Van de 199 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 193 Lancasters en 19 Mosquito's respectievelijk 397 ton aan voedselvoorraden en markeringsbommen bij Leiden, Den Haag, Gouda en Rotterdam. (…) *Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	07-05-45	Bomber Command. Van de 545 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 543 Lancasters en 18 Mosquito's respectievelijk 1165 ton aan voedselvoorraden en markeringsbommen bij Leiden, Rotterdam, Den Haag en Gouda. (…) *Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	08-05-45	Laatste voedseldroppings boven Nederland. *Noot T&A: Geen melding van vliegbasis Valkenburg/Leiden.*	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
	Eind april/ begin mie 45	Operaties Manna en Chowhound voedseldroppings, voorafgegaan door inzet Target Identification bommen (TI). Er zou sprake zijn van 120 afgeworpen TI's. Tevens zijn bij het opsporingsonderzoek meer dan 54 TI-bommen van 250 lbs met neusbuis No 860 aangetroffen. Allen zijn aangetroffen ter plaatse van de ruime velden van het vliegveld zoals het was ten tijde van WOII, niet erbuiten en niet ter plaatse van de bebouwing en stellingen zoals ze waren in de oorlog. De locaties zijn middels CAD-/GIS-kaarten behorende bij de processen-verbaal ingetekend.	119-010-PrAn-01	Rapporten derden via opdrachtgever			
Duitse bunkers							
8370-002 Indicatief	17-11-48	Duitse opstallen als bunkers, schuilkelders en schuilloopgraven in de gemeente Wassenaar: Oostdorperweg 203 Bunker niet in gebruik Oostdorperweg 201 Bunker	Wassenaar -24	Gemeentearchief Wassenaar	Onverdacht	De aanwezigheid van bunkers, schuilkelders en schuilloopgraven zijn geen aanleiding om direct explosieven te verwachten, aangezien er geen melding is dat ze in gebruik waren als opstelling voor wapens of geschut. Mogelijk dat er nabij ook (wapenop)stellingen waren, maar die zijn elders in deze chronologische tabel geanalyseerd.	Onverdacht
Luchtfoto's van 10 januari 1953							
Luchtfoto	10-01-53	Deze foto dekken het noorden van het onderzoeksgebied, namelijk de noordelijke rand van het vliegveld tot en met een strook van de duinen. De foto's zijn geraadpleegd wegens de naoorlogse ontwikkelingen, maar met name wegens de dumping van munitie in het noordwesten van het vliegveld, waar opvallend genoeg (vrijwel) geen Duitse munitie is aangetroffen, maar wel grote hoeveelheden andere explosieven. Deze zullen tijdens het naoorlogse gebruik van het vliegveld daar gedumpt zijn. Het is duidelijk zichtbaar dat de Duitse gebouwen vrijwel allemaal gesloopt zijn en er nieuwe gebouwen zijn geplaatst. Uit de vele opgesteld vliegtuigen is op te maken dat het vliegveld volop in gebruik is. Tevens valt op dat enkele bunkers en *wapenop(stellingen nog aanwezig zijn in de velden die niet actief in gebruik lijken te zijn bij het vliegveld. Nabij de locatie van de dumpingen zijn sporen van opslag van materieel e.d. aanwezig, maar geen duidelijke sporen die duiden op de oorsprong, of locatie van dumpingen, anders dan dat er watergangen aanwezig zijn.	Foto's 2044 t/m 2054 Sortie 2-TAF-2179	ACIU	Onverdacht	De aanwezigheid van bunkers, schuilkelders en schuilloopgraven zijn geen aanleiding om direct explosieven te verwachten, aangezien er geen melding is dat ze in gebruik waren als opstelling voor wapens of geschut. Daarnaast geldt voor de nog zichtbare sporen hiervan, dat ze tegenwoordig niet meer aanwezig zijn en bij de opsporingswerkzaamheden geen explosieven zijn aangetroffen die erop duiden dat de Duitsers wapens of munitie hebben gedumpt ter plaatse. Gesteld kan worden dat bij het verwijderen van de (wapenop)stellingen e.d. de aanwezige wapens en munitie zijn geruimd, of reeds in een eerder stadium zoals toen de Duitsers het vliegveld onklaar voor gebruik maakten, of direct na de capitulatie. Overige sporen op de luchtfoto geven geen aanleiding om een verdacht gebied af te bakenen.	Onverdacht
Eindoplevering opsporingsonderzoek vliegbasis Valkenburg in 2020							
Dump: 8370-083	11-09-2020	In september 2020 het proces-verbaal van het opsporingsonderzoek dat plaats heeft gevonden op vliegbasis Valkenburg opgeleverd. Samen met de oplevering uit 2011 is daarmee inzichtelijk welke delen zijn vrijgegeven, maar ook welke explosieven op welke plekken zijn aangetroffen. De gebieden die vrijgegeven zijn, zijn verwerkt in alle benoemde verdachte gebieden van onderhavig onderzoek. Tevens zijn enkele delen niet verdacht verklaard, omdat het reeds vrijgegeven was op basis van het opsporingsonderzoek. Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de aangetroffen explosieven en relevantie ervan. <u>*Melding in PvO van aangetroffen explosieven die niet pasten in het vooronderzoek CE:*</u> In het PvO van 11 september 2020 staat: "*Een aantal vondsten passen niet binnen het historisch onderzoek. Dit omdat er:* 1. *buiten de verdachte gebieden uit het historisch vooronderzoek een CE is aangetroffen* 2. *in een in eerste instantie onverdachte laag een CE is aangetroffen* 3. *een ander type CE is aangetroffen dan op basis van het historisch onderzoek verwacht kon worden.* *Het gaat hierbij om:* ✓ *Granaat van 15 cm, Duits;* ✓ *Brisantgranaat van 8 cm, Duits;* ✓ *Restant mortiergranaat van 5 cm, Duits, in ophoogzand hoofdbaan;* ✓ *Staartstuk afkomstig van 8 cm mortier, Duits, in ophoogzand hoofdbaan;* ✓ *Munitiedump van 20 mm granaten, GB, 2345 stuks;* ✓ *Huls van 7,5 cm (niet verschoten), D, 2 stuks;* ✓ *Reconnaissance Flare Mk2 5,5-inch, GB, 2 stuks;* ✓ *KKM in niet verdachte zandlagen.* *Uit bovenstaande blijkt dat niet alles exact is af te kaderen en dat voor de gehele projectlocatie rekening moet worden gehouden met incidentele toevalsvondsten."*	119-010-PrAn-01, Munitie_191112_ vanaf_200911 en 313-1000-MEM-OCE-100 versie 7	Rapporten derden via opdrachtgever	Verdacht	Op basis van de uitgevoerde opsporingswerkzaamheden, zijn grote delen van het onderzoeksgebied vrijgegeven van explosieven. Dit is verwerkt in de conclusies en afbakeningen van de oorlogshandelingen zoals in onderhavige chronologische lijst omschreven. Verder geven de aangetroffen explosieven nog aanwijzingen. Aangetroffen explosieven, die niet leiden tot een verdacht gebied: ✓ Geschutgranaat van 15 cm, Duits, niet verschoten. Dit wordt als een incidentele vondst gezien, aangezien er geen oorlogshandelingen bekend zijn waarbij deze granaat in het onderzoeksgebied terechtgekomen kan zijn. Mogelijk van elders aangevoerd. ✓ Klein kalibermunitie (KKM). Hier worden gebieden niet verdacht op verklaard en ze zijn (zoals het PvO ook meldt) ook alleen aangetroffen en geruimd wanneer men ze toevallig aantrof. Ook hiervoor geldt dat ze tenminste ten dele zijn aangetroffen in aangevoerde grond, zoals de fundering van de naoorlogs aangelegde start-/landingsbanen en rolbanen. Uitzondering vormen de locaties waar ze in grote aantallen gedumpt zijn (zie verderop hieronder). ✓ Staartstuk van 81 mm mortier (USA). Dit wordt als een incidentele vondst gezien, aangezien er geen oorlogshandelingen bekend zijn waarbij deze granaat in het onderzoeksgebied terechtgekomen kan zijn. ✓ Verschoten 20 mm granaten. Zie analyse bij de vliegtuigbeschieting van 12 december 1942, markeringsnummer 8370-082). ✓ Verschoten 2 cm granaten. Hiervan zijn er enkele aangetroffen op het vliegveld, met name in het open veld tussen de start/landingsbanen. Dit is opvallend, omdat de enige periode waarop de Duitsers in de omgeving van het vliegveld geschoten zullen hebben de meidagen van 1940 betrof – vanaf erna was het in handen van de Duitsers. Echter, op die dagen stonden er geen Nederlandse vliegtuigen, uitsluitend Duitse Ju-52's. Mogelijk dat men Nederlandse troepen daar meende waar te nemen en beschoten heeft. In de ruime omgeving van de vondsten is echter reeds opsporingsonderzoek uitgevoerd en het gebied vrijgegeven. Er zijn geen aanwijzingen dat elders nog dergelijke granaten te verwachten zijn. ✓ (Delen van) raketten. Er zijn enkele (delen van) raketten aangetroffen. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er in WOII een raketaanval heeft plaatsgevonden in het onderzoeksgebied. Wel zijn er koppen van oefenraketten aangetroffen, wat erop duidt dat men na de oorlog met raketten geoefend heeft. Het meeste lijkt aangetroffen te zijn op dumplocaties (zie verderop hieronder) en enkele elders. Er is echter geen	Deelgebied D02

Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	**Datum**	**Gebeurtenis/locatie**	**Bronverwijzing**	**Archief**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
						patroon in te herkennen en ze worden als incidenteel beschouwd, aangezien men in de regel geprobeerd zal hebben na de oefeningen de resten te ruimen. ✓ Huls van 7.5 cm, Duits. Dit wordt als een incidentele vondst gezien, aangezien er geen oorlogshandelingen bekend zijn waarbij deze granaat in het onderzoeksgebied terechtgekomen kan zijn. ✓ Een patroonhouder van MG34. Deze is midden op het vliegveld aangetroffen, en mogelijk van een Duitse parachutist afkomstig. Het is echter een incidentele vondst op het vliegveld (met uitzondering van de grotere dumplocaties, zie verderop hieronder) en het gebied ter plaatse is reeds onderzocht en vrijgegeven van explosieven. Aangetroffen explosieven, die bekende oorlogshandelingen bevestigen (zie analyse elders in de chrono): ✓ Duitse mortiergranaten (gebruikt op 10 mei 1940). Aangetroffen explosieven, die leiden tot een verdacht gebied (en niet reeds elders geanalyseerd zijn): ✓ Klein kaliber munitie; ✓ Geschutmunitie: o 20 mm ((niet-)verschoten, Brits); o 20 mm oefenpatronen; ✓ Raketten: o Raketmotoren van 2.25” en 3” o Oefengevechtskop van 25 lbs ✓ Afwerpmunitie: o Oefenbommen van 10, 11.5 en 25 lbs (Brits); ✓ Vuurwerk: o Seamarker mk25 o Marine Marker mk2 o Markeerder mk6 o Flare 4.5” o Noodsignaal No. 2 o (Huls van) seinpatroon 1” en 1.5” (Brits) ✓ Onbekend type signaalpatroon. Deze explosieven zullen naoorlogs gedumpt zijn, aangezien er geen Duitse explosieven tussen zitten. Zelfs voor de verschoten granaten van 20 mm, die tijdens WOII wel degelijk verschoten zijn op gebouwen op en rondom het vliegveld, geldt dat de dumpingen daar niet van afkomstig zullen zijn. Gezien de grote aantallen, meer dan 2.000, is het uitermate onaannemelijk dat ze van luchtaanvallen afkomstig zijn. Waarschijnlijk zijn ze afkomstig van de naoorlogs opgestelde toestellen, waarvan meer explosieven ter plaatse zijn gedumpt.	

Overzicht ruimingen uitgevoerd door de EOD (MORA’s)

Gemeente Katwijk			Analyse bronnenmateriaal		
UO nr	**Locatie**	**Vondst**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
19711832	Marinevliegkamp Valkenburg	1 x geweergranaat 1 x rookgranaat 1 x 20 mm. granaat	Onverdacht	De exacte locaties waar de explosieven binnen het terrein van het vliegveld zijn aangetroffen, zijn onbekend. Op basis van de inventarisatie en de aangetroffen explosieven bij de grootschalige opsporingsonderzoeken, zijn deze explosieven niet eenduidige aan specifieke gebeurtenissen te relateren en veranderen ze niets aan de elders getrokken conclusies.	Onverdacht
19732721	Marinekaz. (Kon.Mar.), Vliegbasis Valkenburg	2 x kisten munitie klein kaliber	Onverdacht	Dit betreft waarschijnlijk munitie van de Nederlandse luchtmacht ter plaatse en geen resten die in de grond aanwezig waren.	Onverdacht
19740364	De Pan, Katwijk	2 handgranaten, 1 landmijn.	Onverdacht	Er staat niet vermeld welke typen handgranaten zijn aangetroffen. Mogelijk betrof het steelhandgranaten, wat de gevechten op 10 mei 1940 ten oosten van het bos De Pan zou bevestigen. Voor de landmijn zijn echter geen aanwijzingen aangetroffen – er lagen geen mijnenvelden in het onderzoeksgebied bij De Pan, wel een stukje erbuiten. Voor de vondsten geldt echter dat niet eenduidig is waar ze zijn aangetroffen. Het zou kunnen betekenen dat ze in het gehucht zijn aangetroffen, in het bos De Pan, of in de duinen achter het bos en dat De Pan is genoteerd als navigatielocatie voor de EOD, waar de politie ze zou ontmoeten om ze naar de explosieven te leiden. Er kan op basis van deze vondsten geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht

Gemeente Katwijk			Analyse bronnenmateriaal		
UO nr	**Locatie**	**Vondst**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
19770243	Marinevliegkamp	1 parachute fakkel, 20 diverse Klein Kaliber Munitie.	Onverdacht	De exacte locaties waar de explosieven binnen het terrein van het vliegveld zijn aangetroffen, zijn onbekend. Op basis van de inventarisatie en de aangetroffen explosieven bij de grootschalige opsporingsonderzoeken, zijn deze explosieven niet eenduidige aan specifieke gebeurtenissen te relateren en veranderen ze niets aan de elders getrokken conclusies.	Onverdacht
19771790	Vliegbasis	Gegevens explosieven: 1 granaat waarschijnlijk 40 mm Ligplaats: Artillerie in ijz. Kist Noot T&A: MORA bevat alleen meldingsrapport	Onverdacht	De exacte locatie waar het explosief binnen het terrein van het vliegveld is aangetroffen, is onbekend. Op basis van de inventarisatie en de aangetroffen explosieven bij de grootschalige opsporingsonderzoeken, is dit explosief niet eenduidige aan specifieke gebeurtenissen te relateren en verandert ze niets aan de elders getrokken conclusies.	Onverdacht
19813247	Vliegkamp Valkenburg	1 x scheepsein (raketvorm met vleugels) Toegepaste procedure: dmv detonatie, restant meegenomen. Door KMAR verplaatst van strand naar vliegveld Valkenburg.	Onverdacht	Explosief is vanaf strand, dus vanaf ver buiten onderzoeksgebied, aangevoerd.	Onverdacht
19830130	Vliegbasis Valkenburg, brigade KNMAR, Wassenaarseweg 75, Katwijk	1 x sein rook water nr. 10 (leeg) calciumsulfide (daarna: onleesbaar woord) Terzake deskundige zei dat hij al was opgebrand.	Onverdacht	Dit betreft waarschijnlijk munitie van de Nederlandse luchtmacht ter plaatse en geen resten die in de grond aanwezig waren.	Onverdacht
19862490	Oostdorperweg, Wassenaar	1 oefenbom.	Onverdacht	De Oostdorperweg is bijna twee kilometer lang, dus de vondst is niet exact te plaatsen.	Onverdacht
19862785	Oostdorperweg, Wassenaar	1 brisantgranaat (3,7cm Oud- Hollands met restant ontsteker).	Onverdacht	De Oostdorperweg is bijna twee kilometer lang, dus de vondst is niet exact te plaatsen.	Onverdacht
19822275	In duin. Bij watertoren aan de Cantineweg	1 hgr scherf (O.H.) (*scherfhandgranaat, vernietigd)*	Onverdacht	Hoewel bekend is dat Nederlandse troepen in deze omgeving aanwezig waren in de meidagen van 1940, is er geen aanleiding een verdacht gebied af te bakenen. Er zijn geen meldingen van dumpingen, op één grote dumping na in de duinen tussen de watertoren en 2e Mientlaan, die niet te plaatsen is. Ondanks dat de omgeving van de watertoren sinds de jaren 70 op meerdere plekken is heringericht, is dit de enige melding van de EOD van een geruimd explosief ter plaatse. Het wordt als een incidentele vondst beschouwd.	Onverdacht
19830130	Wassenaarseweg 75, Vliegbasis Valkenburg, brigade KMAR	1 x sein rook water nr. 10 (leeg) calciumsulfide (daarna: onleesbaar woord)	Onverdacht	De exacte locatie waar het explosief binnen het terrein van het vliegveld is aangetroffen, is onbekend. Op basis van de inventarisatie en de aangetroffen explosieven bij de grootschalige opsporingsonderzoeken, is dit explosief niet eenduidige aan specifieke gebeurtenissen te relateren en verandert ze niets aan de elders getrokken conclusies.	Onverdacht
19883705	Fietsgarage Marine vliegkamp geb. C(romeinse 1(?))	1 x smoke flare	Onverdacht	De vondst wordt als een incidentele vondst gezien.	Onverdacht
19941815	Marinevliegkamp	1 patroon (.50), 1 bom (25 lbs).	Onverdacht	De exacte locatie waar het explosief binnen het terrein van het vliegveld is aangetroffen, is onbekend. Op basis van de inventarisatie en de aangetroffen explosieven bij de grootschalige opsporingsonderzoeken, is dit explosief niet eenduidige aan specifieke gebeurtenissen te relateren en verandert ze niets aan de elders getrokken conclusies.	Onverdacht
19952381	Oosthorperweg 207	1x brisantgranaat van 81 mm zonder onsteker, zonder kardoes (OH)	Onverdacht	Er zijn geen oorlogshandelingen bekend die deze vondst ter plaatse verklaren, ondanks vrij uitvoerige omschrijvingen van de oorlogshandelingen in mei 1940. Mogelijk is het van elders aangevoerd (bijvoorbeeld als verzamelobject). Het wordt als een incidentele vondst beschouwd.	Onverdacht
19981405	Marine Vliegkamp Valkenburg Wassenaarseweg 75 K Nabij gebouw W 1 (plantsoen) Katwijk aan Zee	1 x patroontrommel (LEWIS)	Onverdacht	Hoewel te relateren aan de gevechten in mei 1940, blijkt dat achterlaten wapens en munitie uit die periode slechts zeer zelden wordt aangetroffen op en rondom het vliegveld. Het wordt als een incidentele vondst beschouwd.	Onverdacht
19982115	Zanderij-Westerbaan	Er werd onderzoek naar een vermeende bominslag gedaan. De EOD stelde dat de bom ontploft was.	Onverdacht	Vermoedelijk gerelateerd aan het bombardement van 12 augustus 1943. De locatie ligt te ver van het onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
19990490	De Pan, Katwijk	1 brisantgranaat (8 veld met restant ontsteker).	Onverdacht	Voor de vondst geldt dat niet eenduidig is waar ze is aangetroffen. Het zou kunnen betekenen dat ze in het gehucht is aangetroffen, in het bos De Pan, of in de duinen achter het bos en dat De Pan is genoteerd als navigatielocatie voor de EOD, waar de politie ze zou ontmoeten om ze naar de explosieven te leiden. Er kan op basis van deze vondsten geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht
19990681	De Pan, Katwijk	1 brisantgranaat (6 veld met restant ontsteker verschoten).	Onverdacht	Voor de vondst geldt dat niet eenduidig is waar ze is aangetroffen. Het zou kunnen betekenen dat ze in het gehucht is aangetroffen, in het bos De Pan, of in de duinen achter het bos en dat De Pan is genoteerd als navigatielocatie voor de EOD, waar de politie ze zou ontmoeten om ze naar de explosieven te leiden. Er kan op basis van deze vondsten geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht

Gemeente Katwijk			Analyse bronnenmateriaal		
UO nr	**Locatie**	**Vondst**	**Conclusie**	**Motivatie conclusie**	**Deelgebied**
19990945	De Pan, Katwijk	1 brisantgranaat (6 veld met restant ontsteker verschoten Oud-Hollands), 1 brisantgranaat (met restant ontsteker verschoten Oud-Hollands) 1 brisantgranaat van 10 staal met schijnbuis verschoten).	Onverdacht	Voor de vondsten geldt dat niet eenduidig is waar ze zijn aangetroffen. Het zou kunnen betekenen dat ze in het gehucht zijn aangetroffen, in het bos De Pan, of in de duinen achter het bos en dat De Pan is genoteerd als navigatielocatie voor de EOD, waar de politie ze zou ontmoeten om ze naar de explosieven te leiden. Er kan op basis van deze vondsten geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht
19990985	De Pan, Katwijk	1 brisantgranaat (8cm mortier zonder ontsteker).	Onverdacht	Voor de vondst geldt dat niet eenduidig is waar ze is aangetroffen. Het zou kunnen betekenen dat ze in het gehucht is aangetroffen, in het bos De Pan, of in de duinen achter het bos en dat De Pan is genoteerd als navigatielocatie voor de EOD, waar de politie ze zou ontmoeten om ze naar de explosieven te leiden. Er kan op basis van deze vondsten geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht
19992036	Wassenaarseweg 75 Marinevliegkamp Valkenburg in een oude Torpedobunker. Katwijk aan Zee	1 x patroonbandtrommel met ca 200 KKM.	Onverdacht	Het is aannemelijk dat dit naoorlogse munitie betreft die ter plaatse lag, of elders aangetroffen munitie wat ter plaatse tijdelijk veiliggesteld werd.	Onverdacht
19992068	Achter de verkeerstoren van de vliegbasis (bouwterrein/vliegbasis), Valkenburg	1 x Bg van 6 veld (versch.) m/rest sb	Verdacht	De vondst bevestigd de Nederlandse artilleriebeschietingen op het vliegveld in de meidagen.	Deelgebied A06
19992120	Gebouw C 10 Wassenaarseweg. Katwijk aan den Rijn	1 x lading van “Sten” handgranaat 3 x KKM Afkomstig van oefening KLPD en mariniers.	Onverdacht	Afkomstig van oefening KLPD en mariniers.	Onverdacht
20000145	Bunker, duingebied	1 brisantgranaat (8cm met restant springstof zonder ontsteker).	Onverdacht	De exacte locatie van de bunker is onbekend. Er kan geen verdacht gebied afgebakend worden op basis van deze melding.	Onverdacht
20000875	Kantieneweg, clubhuis	1x oefenhandgranaat No 1b – B8	Onverdacht	Het is aannemelijk dat dit explosief elders is aangetroffen en bij het clubhuis gemeld is.	Onverdacht
20002087	Wassenaarseweg 75 (Vliegbasis Valkenburg)	a. 8 x betongevechtskop v. 3” rak. Klein model 4 x betongevechtskop v. 3” rak. Groot model Ca 30 rest. v. markers b. 3 x drijflicht no 1 ned. 6 x drijfmarker, Flame Float nr. 4 MK 1 1 x rookgenerator no 6 MK 1 2 x submarker rode fosfor kort model Bij aantreffen mun bleek het om een geul te gaan welke gevuld is met diverse mun. artikelen mbv graafmachine deklaag van een 30 cm verwijderd en hierna munitie uitgegraven. Geul is vermoedelijk ca 10 tot 15 mtr lang. Afgegraven ca. 4 mtr. 1 x Pbr v. cm (verschoten) 3 x Pbr. V. 20 cm (verschoten) 2 x oefenkop (beton) v. 3”, klein model 1 x oefenbetonkop v. 3”, groot model	Verdacht	De vondst betrof een dumping, die op basis van bijgevoegde kaarten te plaatsen is waar ook tijdens grootschalig opsporingsonderzoek in 2018 en 2019 vergelijkbare explosieven op dezelfde plek zijn aangetroffen.	Deelgebied D02
20100795	Eerste Mintlaan **(voetbalveld)** Katwijk aan Zee	1 x exercitie handgranaat, MKII Na controle/inspectie bleek de handgranaat geen explosieve stof te bevatten.	Onverdacht	Het betreft een exercitie handgranaat die niet te relateren is aan oorlogshandelingen. Het betreft een incidentele vondst.	Onverdacht
20101337	Wassenaarseweg 75	1x Bom, oefen; 10 lbs (OH)	Onverdacht	De exacte locaties waar de explosieven binnen het terrein van het vliegveld zijn aangetroffen, zijn onbekend. Op basis van de inventarisatie en de aangetroffen explosieven bij de grootschalige opsporingsonderzoeken, zijn deze explosieven niet eenduidige aan specifieke gebeurtenissen te relateren en veranderen ze niets aan de elders getrokken conclusies.	Onverdacht
20170334	Kooltuinweg 15	1x Brisantgranaat; 7L40 met restant ontsteker (OH) (verschoten)	Onverdacht	De vondst is niet te relateren aan bekende oorlogshandelingen in mei 1940. Er zijn geen meldingen van het schieten van deze projectielen in de richting van dit terrein, noch melding van de aanwezigheid van een potentieel doel. Het wordt als een incidentele vondst beschouwd.	Onverdacht
20181454	Duingebied bij katwijk/Wassenaar	Schokbuis; No13	Onverdacht	De exacte locatie van de vondst is niet bekend en er kan zodoende geen verdacht gebied afgebakend worden.	Onverdacht

Bijlage 4: Overzichtskaart probleeminventarisatie

- Overzicht inventarisatie bronnenmateriaal t.a.v. grondgevechten en artilleriebeschietingen in mei 1940:
    - Bijlage 4a – Vliegveld en ten noorden ervan.
    - Bijlage 4b – Omgeving Katwijkseweg en Albertushof.
    - Bijlage 4c – Gebied tussen vliegveld en Maaldrift.
    - Bijlage 4d – Gebied tegen N206 bij kern van Valkenburg.
    - Bijlage 4e – Gebied ten zuidoosten van vliegveld.

- Bijlage 4f – Overzicht inventarisatie bronnenmateriaal t.a.v. bombardementen (NB voor de meeste bombardementen zijn uitsneden van kaart en/of luchtfoto's geplaatst in de chronologische tabel in bijlage 3, aangezien dat overzichtelijker is voor de analyse van het betreffende bombardement).

- Bijlage 4g – Overige relevante oorlogshandelingen, waaronder luchtfoto-interpretatie van verdedigingswerken.

87000 88000 89000 90000

467000 466000 465000 464000

8370-050b Ind. 8370-050b Ind. 8370-050e 8370-050e 8370-055a 8370-050c 8370-050c 8370-055a 8370-080 8370-080 8370-050d Ind. 8370-050d Ind. 8370-052c Ind. 8370-052c Ind. 8370-009i Ind. 8370-055b 19992120 8370-055c 8370-055c 8370-055a 8370-055b 8370-055a 8370-052d 8370-056c 8370-052d 8370-050a Ind. 8370-050a Ind. 8370-056d 8370-056d 19990681 19990490 19740364 8370-006 8370-006 8370-006 7091-030 Ind. 7091-030 Ind. 7091-030 Ind.

86016 86316 86616 86916 87216 87516 87816 88116

464972 464672 464372 464072 463772

8370-070
8370-072a, -072b, -072c
20110538
8370-070
8370-070
De Volle Vlaag
Lentevreugd
Jongleven
Van Bergenlaan
Bontiuslaan
Meijboomlaan
Van Bronckhorstlaan
Ruigelaan
Esri Nederland, Community Map Contributors

Legenda

Onderzoeksgebied

Archiefstukken

Grondgevecht

Getroffen door artilleriebeschieting

Stelling nemen Duitse troepen

EODvondst_melding_met_WO_nummer

Overige munitieartikelen, Indicatief

N

0 200 400 600 800 Meter

HO CE te Valkenburg Z.H.

Bijlage:	4b. Overzichtskaart probleeminventarisatie		
Projectnummer:	8370		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Formaat:	A3
Tekenaar:	Akkoord:	Schaal:	1:6.000
		Opmaakdatum:	15-12-2020

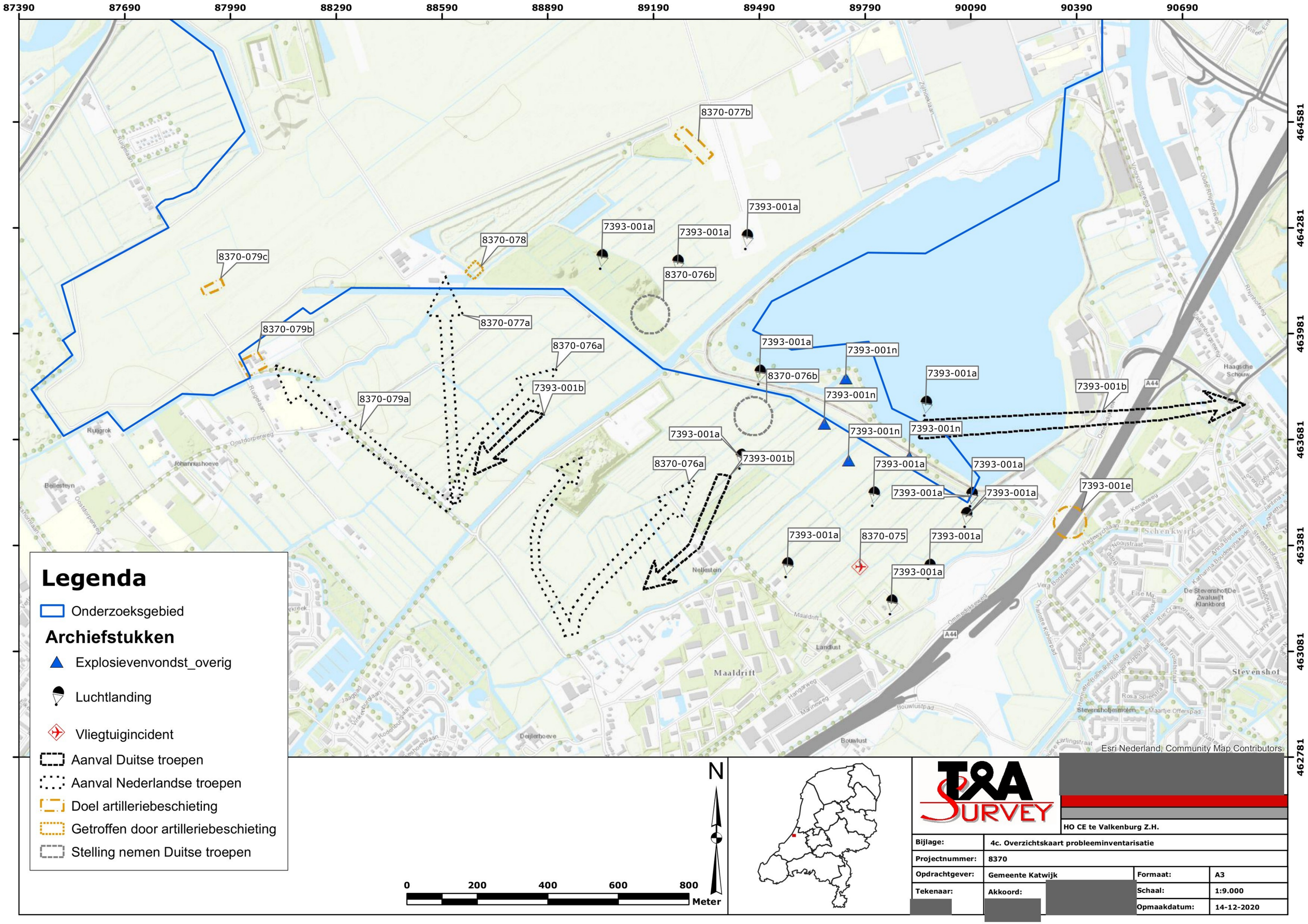

T&A SURVEY

[redacted]

HO CE te Valkenburg Z.H.

Bijlage:	4c. Overzichtskaart probleeminventarisatie		
Projectnummer:	8370		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Formaat:	A3
Tekenaar: [redacted]	Akkoord: [redacted]	Schaal:	1:9.000
		Opmaakdatum:	14-12-2020

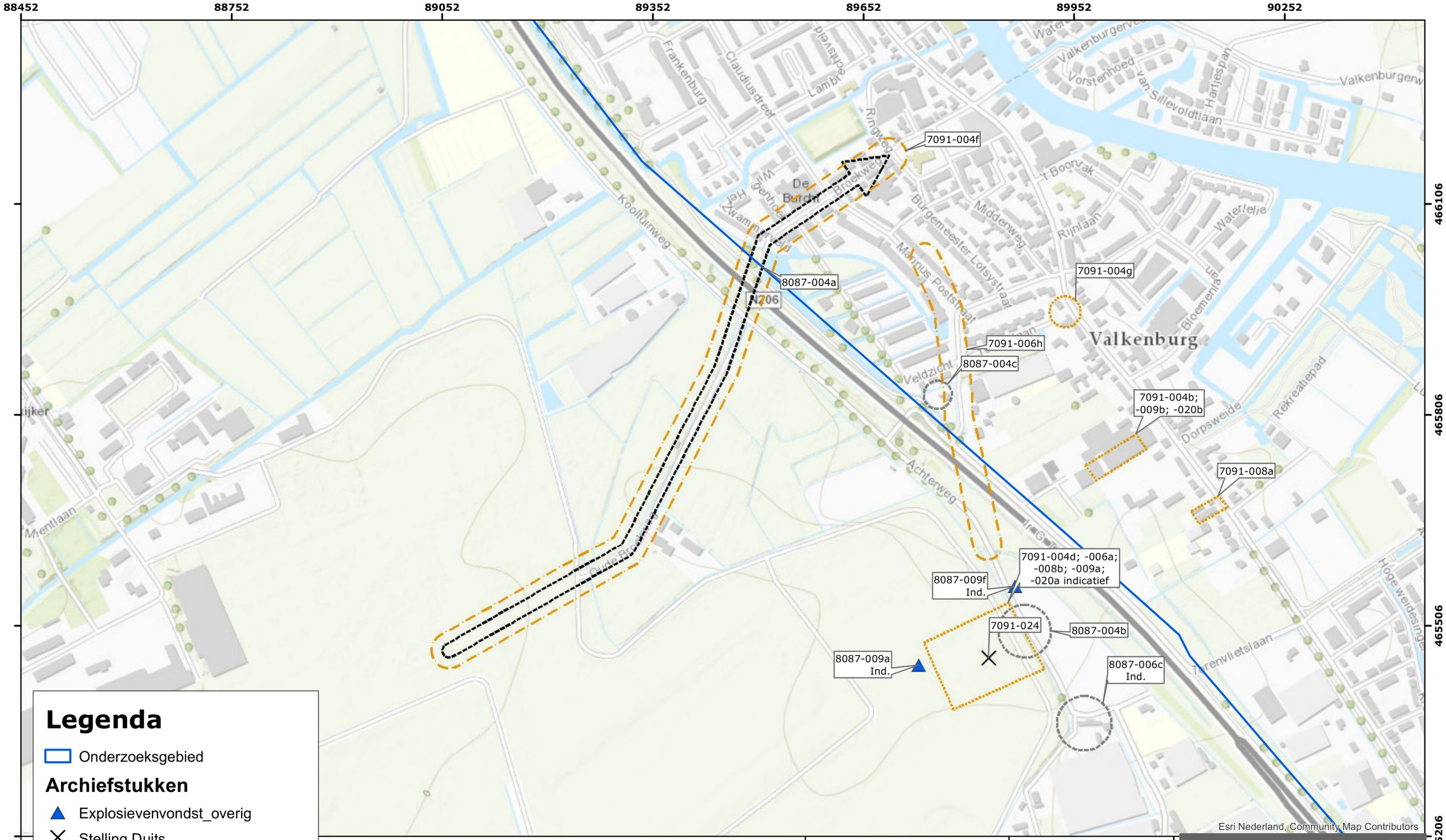

T&A SURVEY

[redacted]

HO CE te Valkenburg Z.H.

Bijlage:	4d. Overzichtskaart probleeminventarisatie		
Projectnummer:	8370		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Formaat:	A3
Tekenaar:	Akkoord: [redacted]	Schaal:	1:5.000
		Opmaakdatum:	26-11-2020

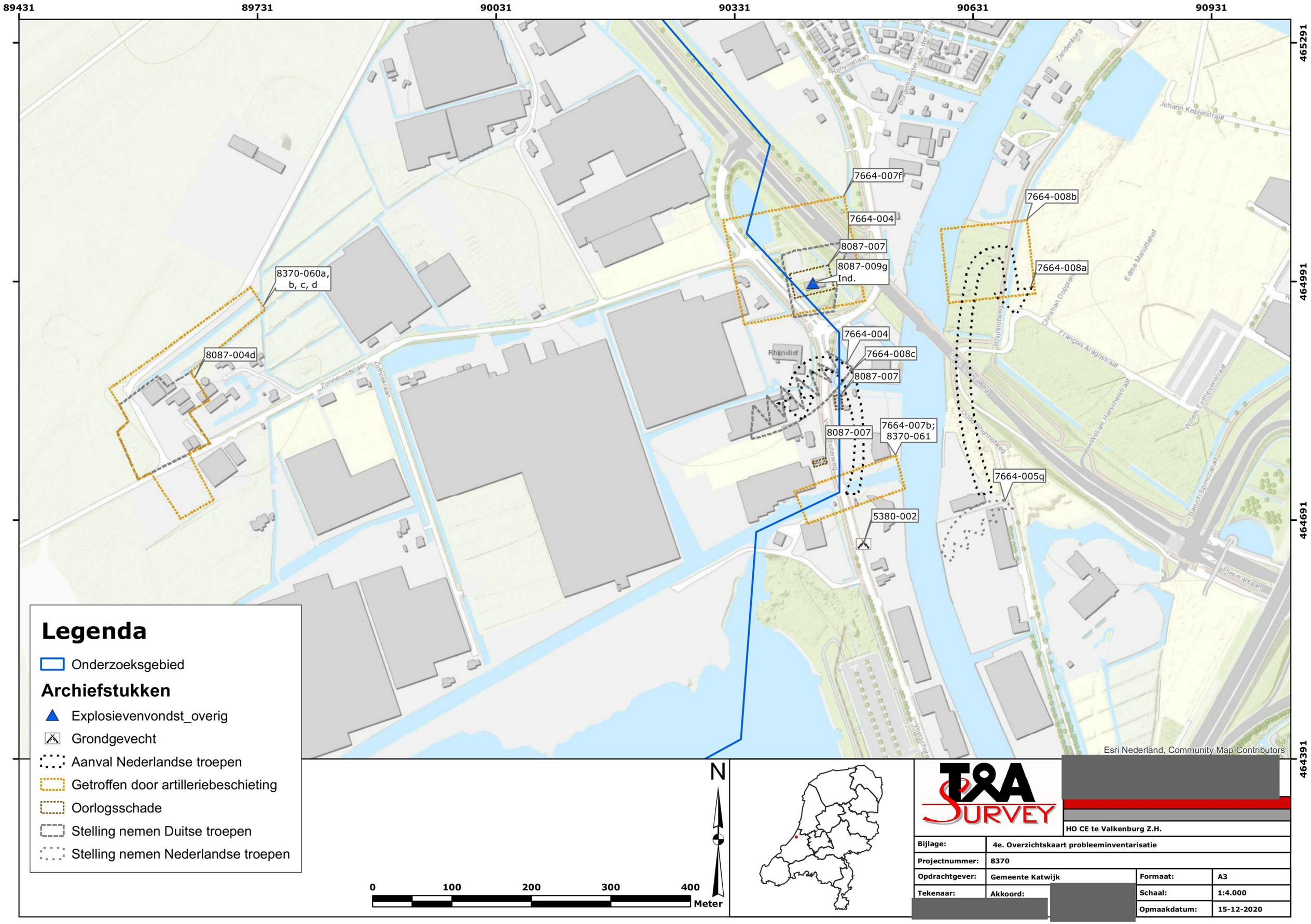

T&A SURVEY

[redacted]

HO CE te Valkenburg Z.H.

Bijlage:	4e. Overzichtskaart probleeminventarisatie		
Projectnummer:	8370		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Formaat:	A3
Tekenaar:	Akkoord: [redacted]	Schaal:	1:4.000
[redacted]		Opmaakdatum:	15-12-2020

87000 88000 89000 90000

467000 466000 465000 464000 463000

Legenda

- Onderzoeksgebied

Luchtfotointerpretatie

- Bomkrater
- Niet-definieerbare verstoring
- Getroffen door bombardement

Archiefstukken

- Bominslag
- Explosievenvondst_afwerp
- Getroffen door bombardement

N

0 200 400 800 1200 1600 Meter

TRA SURVEY

Bijlage 4. Overzichtskaart probleeminventarisatie

Project:	HO CE te Valkenburg ZH		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Projectnr:	8370
Tekenaar:	[redacted]	Formaat:	A0
Akkoord:	[redacted]	Schaal:	1:5.000
		Opmaakdatum:	29-3-2021

87000 88000 89000 90000

467000 466000 465000 464000 463000

19822275 20181454 20170334 20100795 19830130 19992036 19992120 19732721 19883705 19981405 19992068 19711832 20002087 19771790 19813247 20110538 19952381

8370-010 8370-083 8370-011 8370-009 Ind. 7091-021 Ind. 7091-016, 8370-001b 7393-002

Molenwijk Ederiksoord Valkenburg Rijnvliet Nellestein Maaldrift Bouwlust Zonneveld Heemskerk Deijlerhoeve Rodenburg Johannushoeve Bellesteyn Lentevreugd Jongleven De Volle Maag De Pan De Lawte Jan van Parkbos De Burcht De Dubbelt Rijnsweelaan Wellantcollege Julianaschool Koningin Wilhelminaschool De Wegwijzer De Schakel De Duinroos Adelbert College American School of The Hague Ter Weet American School of The Hague

N441 N206 A44

Esri Nederland, Community Map Contributors

Legenda

- Onderzoeksgebied

Luchtfotointerpretatie

- Stelling Duits
- Loopgraaf
- Militair terrein
- Oorlogsschade

Archiefstukken

- Vliegtuigincident
- Doel boordwapenbeschieting
- Dumplocatie explosieven
- Getroffen door boordwapenbeschieting
- Mijnenveld geruimd

EOD vondst/melding met WO-nummer

- Raket, Exact
- Overige munitieartikelen, Exact
- Overige munitieartikelen, Indicatief
- Topo

N

0 200 400 800 1200 1600 Meter

T&A SURVEY

Bijlage 4. Overzichtskaart probleeminventarisatie

Project:	HO CE te Valkenburg ZH		
Opdrachtgever:	Gemeente Katwijk	Projectnr:	8370
Tekenaar:	[redacted]	Formaat:	A0
Akkoord:	[redacted]	Schaal:	1:5.000
		Opmaakdatum:	18-12-2020

Bijlage 5: Overeenkomst en afspraken opdracht

Het onderzoek – achtergrond en projectdoel
Zie §1.1 en §1.2.

Onderzoeksgebied
Zie §2.1 en bijlage 1.

Uitvoerende personen
De uitvoering van dit onderzoek vindt plaats door ervaren onderzoekers met een relevante, HBO of universitaire opleiding. Het onderzoek wordt gecontroleerd door een senior explosievendeskundige en de projectleider. Een bevoegd lid van het management accordeert tevens het rapport en de bodembelastingkaart.

Bij het onderzoek zijn onderstaande deskundigen betrokken.

Expertise	Naam deskundige
Historisch onderzoek	• [redacted] uitvoering onderzoek en rapportage) • [redacted] archiefbezoek) • [redacted] (projectleider)
Explosievendeskundigheid	• [redacted]
Civiele techniek	• [redacted]
Luchtfoto-interpretatie	• [redacted] •
GIS	• [redacted]

Methodiek
Voor alle onderdelen van het vooronderzoek zijn interne werkinstructies opgesteld. Deze werkinstructies geven nadere invulling aan de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd m.b.t. zaken waarin het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven, wijzigingsvoorstel van 2016, en het certificatieschema "Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten"), dat in 2021 ingevoerd wordt, niet voldoende gedetailleerd richting geeft.

De standaardrapportage van het vooronderzoek is zo opgesteld dat deze tevens als checklist voldoet. Hierdoor worden de algemene eisen, de inventarisatie en herleidbaarheid van het bronnenmateriaal, het beoordelen en evalueren van het bronnenmateriaal en eventuele opmerkingen altijd nadrukkelijk onder de aandacht van de uitvoerde onderzoeker gebracht, waardoor de volledigheid van het onderzoek gewaarborgd kan worden. Het rapport wordt daarnaast door de projectleider gecontroleerd en de analyse en conclusies tevens door een senior explosievendeskundige.

Opzet van het onderzoek
Een volledig vooronderzoek bestaat overeenkomstig de richtlijnen uit twee fasen:

1. Inventarisatie van bronnenmateriaal
2. Analyseren van bronnenmateriaal

Fase 1 Inventarisatie van bronnenmateriaal
De inventarisatie van het bronnenmateriaal betreft het verzamelen van historisch feitenmateriaal. Hierbij vindt een inventarisatie plaats van gebeurtenissen/informatie die een aanwijzing vormen dat het onderzoeksgebied, of een gedeelte daarvan, verdacht is op de aanwezigheid van explosieven (indicaties), of juist onverdacht (contra-indicaties). Deze gebeurtenissen worden in een chronologische lijst gezet (bijlage 3) en tevens zo nauwkeurig mogelijk in kaart (bijlage 4).

Voor de inventarisatie wordt in de regel de zogenaamde "trechtermethode" toegepast, waarbij in eerste instantie het grote beeld gevormd wordt van de oorlogshandelingen in en rondom het onderzoeksgebied, waarna ingezoomd wordt op details.

Literatuuronderzoek
- Eerst wordt middels algemene, landelijk en daarna regionale literatuur een algemeen beeld gevormd van relevante gebeurtenissen. Een nadere verdiepingsslag wordt middels lokale literatuur gemaakt.

Initieel archiefonderzoek
- Middels archiefonderzoek wordt de chronologische lijst van oorlogshandelingen gecompleteerd.
- Tevens worden archiefstukken gebruikt voor het bevestigd krijgen van de feiten zoals tijdens het literatuuronderzoek vastgesteld.
- Middels informatie uit de archiefstukken kunnen details ingevuld worden van de oorlogshandelingen, zoals aangetroffen tijdens het literatuuronderzoek.

Aanvullend archiefonderzoek
- Op basis van het verkregen chronologische overzicht van gebeurtenissen, worden (indien noodzakelijk) aanvullende, meer specialistische archiefinstellingen geraadpleegd. Hierbij valt te denken aan buitenlandse archieven t.b.v. het verkrijgen van details over bommenladingen van aanvallende vliegtuigen.

Archiefonderzoek luchtfoto's
- Middels het raadplegen van luchtfoto's kunnen feiten, zoals tijdens het literatuur- en archiefonderzoek is vastgesteld, bevestigd en/of gelokaliseerd worden.
- Een vlakdekkende luchtfotoanalyse wordt uitgevoerd met foto's van eind WOII teneinde een zo compleet mogelijk beeld van de oorlogshandelingen te verkrijgen.
- Indien noodzakelijk worden luchtfoto's van tijdens WOII vergeleken met de huidige situatie t.b.v. het verkrijgen van contra-indicaties: informatie die een aanwijzing vormt dat het verdachte gebied, of een gedeelte daarvan, als onverdacht kan worden beschouwd op basis van naoorlogse, grootschalige grondroering.

Geraadpleegde archieven en wijze van raadplegen

Deze rapportage is uitgevoerd conform de meest recente richtlijnen van het WSCS-OCE, namelijk het wijzigingsvoorstel van 2016. Tevens wordt al zo veel als mogelijk voldaan aan het certificatieschema "Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten" dat in 2021 van kracht zal worden. In de volgende tabel is een overzicht van de verplichte en tevens aanvullende bronnen opgenomen. Hierin is aangegeven welke bronnen door T&A geraadpleegd zijn voor het onderhavig onderzoek. Geraadpleegde bronnen worden in de regel in het digitale archief van T&A opgeslagen en in het geval van literatuur worden boeken regelmatig aangeschaft en aan de collectie toegevoegd.

	Raadplegen			
Bron	Verplicht	Aanvullend	Gedaan door T&A	**Wijze van raadplegen en archiveren**
Literatuur	√		√	- Intern analoog en digitaal literatuurarchief T&A wordt geraadpleegd. - Dit wordt aangevuld met online zoektocht via Google, KB en NIOD en waar nodig fysiek bezoek of aanschaf betreffende boek(en).
Gemeentelijk en provinciaal archief	√		√	- Online via website van archief wordt inventaris gemaakt. - Telefonisch en/of e-mail wordt achterhaald of er reeds eerder explosievenonderzoeken zijn uitgevoerd en wordt een afspraak voor het archiefbezoek gemaakt, waarbij tevens doel van onderzoek wordt vermeld en vraag voorgelegd of er meer informatie hierover beschikbaar is dan uit de online inventarisatie blijkt. - Archieven worden fysiek bezocht, tenzij uit bovenstaande contactmomenten blijkt dat er geen stukken aanwezig zijn in het archief. - Ter plaatse wordt gecontroleerd of er een afwijkende analoge inventaris is en wordt de archivaris gevraagd of er meer (mogelijk) relevante informatie beschikbaar is. - Provinciale archieven zijn in 2015/2016 geïnventariseerd en integraal digitaal vastgelegd in het archief van T&A. - Gemeentearchieven worden sinds circa 2010 per project geïnventariseerd en integraal digitaal vastgelegd in het archief van T&A. - Als een archief reeds digitaal in het archief van T&A is gearchiveerd, worden fysieke bezoeken in principe niet meer uitgevoerd. Er wordt dan alleen nagegaan of er sinds het laatste bezoek van T&A nog nieuwe informatie is en/of explosievenonderzoeken zijn uitgevoerd. Nieuwe archiefbezoek vindt uitsluitend plaats indien noodzakelijk. - Naam van datum van raadpleging van het archief en naam uitvoerende(n) is intern bij T&A geregistreerd.
Nederlands Instituut voor Militaire Historie	√	√	√	- Indien nodig worden collecties 409 en 575 online geraadpleegd. - Dit archief wordt uitsluitend fysiek bezocht indien noodzakelijk voor het raadplegen van andere collecties. - Raadpleging vindt plaats door de onderzoeker in de periode tussen de opdrachtbevestiging en rapportagedatum.
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie	√		√	- De verplichte toegangsnummers zijn in 2014 integraal gedigitaliseerd en in het T&A-archief aanwezig. - Voor overige: zie literatuur.
Nationaal Archief Den Haag	√		√	- De verplichte stukken zijn in 2011-2013 integraal gedigitaliseerd en in het T&A-archief aanwezig. - Indien het raadplegen van dit archief noodzakelijk wordt geacht, wordt op dezelfde wijze gewerkt als vermeld bij gemeentearchief.
Semistatische archiefdiensten - Ministerie Defensie te Rijswijk	√		√	- De verplichte stukken zijn in 2010-2011 integraal gedigitaliseerd en in het T&A-archief aanwezig. - Indien het raadplegen van dit archief noodzakelijk wordt geacht,

Bron	Raadplegen: Verplicht	Raadplegen: Aanvullend	Raadplegen: Gedaan door T&A	Wijze van raadplegen en archiveren
				wordt op dezelfde wijze gewerkt als vermeld bij gemeentearchief.
Explosieven Opruimingsdienst Defensie	√		√	- Raadpleging vindt per project plaats conform de door de EOD gegeven werkwijze.
Historische verenigingen en heemkundekringen		√		- Indien het raadplegen hiervan noodzakelijk wordt geacht, wordt online gezocht naar informatie, tijdschriften besteld en in sommige gevallen telefonisch of per e-mail contact gezocht.
Luchtfotocollecties Wageningen UR en Kadaster Zwolle	√		√	- Wordt per project door de onderzoeker online via www.dotkadata.nl geraadpleegd tijdens de uitvoering van het onderzoek.
Luchtfotocollectie RCAHMS/NCAP		√	√	- Wordt per project door de onderzoeker online geraadpleegd tijdens de uitvoering van het onderzoek.
The National Archives (Londen)		√	√	- Deel dat in het T&A-archief aanwezig is, wordt geraadpleegd. - Indien nodig en online beschikbaar, wordt online geraadpleegd. - Indien nodig wordt fysiek bezoek uitgevoerd door [redacted] (onderzoeker T&A) of lokale onderzoeker Lawrence [redacted]. - Indien via Wardocs geraadpleegd, is dat vermeld in §3.2.11.5.
Library and Archives Canada		√		- Indien nodig en online beschikbaar, wordt online geraadpleegd. - Indien nodig wordt fysiek bezoek uitgevoerd door [redacted] (onderzoeker T&A) of een lokale onderzoeker. - Indien via Wardocs geraadpleegd, is dat vermeld in §3.2.11.5.
Bundesarchiv-Militararchiv (Freiburg)	√		√	- Verplichte collectie is in 2017 integraal gedigitaliseerd (naast enkele andere collecties) en in het T&A-archief aanwezig. - Indien via Wardocs geraadpleegd, wordt dat vermeld in §3.2.11.5.
Kadaster (naoorlogs kaartmateriaal)	√		√	- Wordt per project via de website www.topotijdreis.nl geraadpleegd.
The National Archives and Records Administration te College Park		√	√	- Indien noodzakelijk is het via Wardocs geraadpleegd. In dat geval wordt dat vermeld in §3.2.11.5.
Getuigenverklaringen		√		- Per verklaring wordt vermeld wie, waar en wanneer uitgevoerd.

In overleg met opdrachtgever uitgesloten bronnen
In overleg met opdrachtgever zijn de volgende bronnen niet (uitputtend) geraadpleegd:

- Het onderzoek voor contra-indicaties van na WOII is gericht op uitgevoerde opsporingswerkzaamheden en grootschalig grondverzet en ophogingen, met name op basis van vergelijking van luchtfoto's en op basis van bij opdrachtverlening door de opdrachtgever aangeleverde informatie. Er heeft hiervoor geen archiefonderzoek (zoals in gemeentelijk en provinciaal archief) plaatsgevonden. Tevens is geen navraag gedaan bij beheerders van infrastructuur, zoals bedoeld in §3.2 van het certificatieschema OO, tenzij anders vermeld in §2.3 van onderhavige rapportage. Voor dit laatste gaat T&A er namelijk van uit, dat betreffende beheerder(s) reeds betrokken zijn bij het proces en dus dergelijke onderzoeken via opdrachtgever aan T&A geleverd worden. Hierbij wordt opgemerkt dat conform het WSCS-OCE en CS-OOO projectplannen van opsporingswerkzaamheden bij de gemeente voorgelegd moeten worden, ter kennisgeving bij detectie en voor akkoord bij benaderingswerkzaamheden. Aangezien T&A navraag doet bij de gemeente(s) over reeds uitgevoerde explosievenonderzoeken, zouden ook de reeds uitgevoerde opsporingsonderzoeken van beheerders aan het licht moeten komen. Indien hierbij naar voren

komt dat rapporten van relevante explosievenonderzoeken bij beheerders aanwezig kunnen zijn, wordt dit in overleg met opdrachtgever nagevraagd.

- Er worden geen berekeningen uitgevoerd voor de indringingsdieptes van afwerpmunitie indien er onvoldoende sondeerinformatie door opdrachtgever beschikbaar wordt gesteld om dergelijke berekeningen betrouwbaar te maken volgens het Ontwerp Voorschrift Bepaling Indringingsdiepte Conventionele Explosieven (Deltares, 1210497-000, 2015). Hierbij wordt opgemerkt, dat er via Dinoloket in de regel te weinig sondeerinformatie beschikbaar is hiervoor.

- Conform het certificatieschema OO dienen uit de geïnventariseerde luchtfoto's de meest geschikte luchtfoto's geselecteerd te worden. Bij de selectie dient rekening te worden gehouden met dekking, opnamedatum in relatie tot oorlogshandelingen, kwaliteit van het fotobeeld en de schaal. T&A raadpleegt in eerste instantie de luchtfoto's van de Nederlandse luchtfotoarchieven, aangezien daarvan online direct de kwaliteit en dekking zichtbaar zijn, naast de schaal en datum. Indien daarbij geschikte foto's worden aangetroffen, wordt geen inventaris gedaan van de luchtfoto's die RCAHMS/NCAP beschikbaar heeft. Van betreffende archiefinstelling zijn, naast de datum van de luchtfoto, online namelijk uitsluitend een indicatie van de dekking en schaal te achterhalen en is de kwaliteit hooguit zeer indicatief aangegeven. Indien in de Nederlandse archieven geen geschikte luchtfoto's zijn aangetroffen, is RCAHMS/NCAP zondermeer wel geraadpleegd.

- Conform het certificatieschema OO dienen er luchtfoto's te worden gebruikt van vóór de gebeurtenis, en van zo kort mogelijk ná de relevante gebeurtenis. T&A raadpleegt alleen luchtfoto's van vóór de gebeurtenis indien er aanwijzingen zijn dat dit van toegevoegde waarde kan zijn.

Fase 2 Analyseren van het bronnenmateriaal

Na de inventarisatiefase vindt het analyseren van het aangetroffen feitenmateriaal plaats. Op basis hiervan kan worden vastgesteld of het onderzoeksgebied onverdacht of (deels) verdacht is.

Indien na de inventarisatie en analyse van het bronnenmateriaal (een deel van) het onderzoeksgebied verdacht is verklaard, wordt het verdachte gebied afgebakend in horizontale en verticale richting, gebruik makend van RD-coördinaten. Tevens wordt dan de hoofdsoort, het kaliber/gewicht, de nationaliteit en verschijningsvorm van de te verwachten explosieven bepaald. Indien de hoofdsoort afwerpmunitie betreft, wordt bovendien het subsoort, het aantal en het type ontsteker(s) bepaald, indien mogelijk.

Verkorte risicoanalyse, conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten is een verkorte risicoanalyse uitgevoerd worden, waarbij rekeningen gehouden wordt met de toekomstige werkzaamheden en gebruik van de locatie. Daaruit zijn conclusies met bijbehorende aanbevelingen voor het vervolgtraject voortkomen. Een opsporingsonderzoek kan deel uitmaken van dit advies. Dit is een veldonderzoek waarbij aanwezige verdachte objecten, mogelijke explosieven, kunnen worden opgespoord.

Oplevering

De resultaten van het vooronderzoek zijn verwerkt in een rapportage inclusief bodembelastingkaart (bijlage 1). Meer specifiek is opgenomen in de rapportage:

1) aanleiding van het vooronderzoek, omschrijving en doelstelling van de opdracht (§1.1 en §1.2);
2) begrenzing van het onderzoeksgebied (§2.1 en bijlage 1);
3) beschrijving van de uitvoering van het onderzoek, inclusief betrokken personen (onderhavige bijlage);
4) verantwoording van het bronnenmateriaal, inclusief bronverwijzing (hoofdstuk 3 en bijlage 3);
5) resultaten van de beoordeling van het bronnenmateriaal: conclusie (verdacht / onverdacht) – bijlage 3;
6) afbakening (on)verdachte gebied(en) en bodembelastingkaart explosieven (bijlage 1 en het hoofdstuk met de conclusies);
7) beschrijving leemten in kennis (waar van toepassing per bron);
8) verkorte risicoanalyse met bijbehorende conclusies en aanbevelingen.

De rapportage wordt digitaal aangeleverd in pdf formaat. Op verzoek wordt een versie van het rapport per post nagezonden of bijlagen in Autocad/GIS formaat verstrekt.

Planning

Na ontvangst van de opdrachtbevestiging en digitale kaart met RD-coördinaten waarop *de contouren van het onderzoeksgebied* staan aangegeven, is het project in de planning opgenomen. De doorlooptijd voor de eerste fase (inventarisatie van het bronnenmateriaal) is meerdere weken, waarbij rekening gehouden dient te worden met de levertijd van enkele, met name buitenlandse archieven. De tweede fase duurt in de regel een week tot enkele weken, afhankelijk van hetgeen aangetroffen wordt in de eerste fase. Oplevering vindt plaats zoals in de offerte aangegeven. Het opvragen van luchtfoto's kan in specifieke gevallen vele weken vergen. In het geval de afgesproken levertijd daardoor overschreden dreigt te worden, wordt hierover contact opgenomen met de opdrachtgever.

Bijlage 6: Algemene evaluatie van de risico's van explosieven

Gevolgen detonatie (explosie)

Explosieven bevinden zich vanaf WOII onder slechte condities in de bodem. Bij het aantreffen van explosieven moet daarom rekening worden gehouden met een ongecontroleerde detonatie. Oorzaken van een ongecontroleerde detonatie kunnen zijn onder andere ongelukken bij handelingen aan munitie, brand en grondroerende werkzaamheden. De kans op een ongecontroleerde detonatie is klein, maar de gevolgen zijn aanzienlijk. Het is daarom noodzakelijk om na te gaan welke gebeurtenissen elkaar zouden kunnen opvolgen en met welke effecten.

Een ongecontroleerde detonatie kan leiden tot ernstig letsel en schade aan materieel en/of levende have binnen de invloedssfeer van een detonatie. Afhankelijk van de plaats van detonatie kan het schadebeeld in ernst variëren; een detonatie op het land heeft andere gevolgen dan een detonatie in (diep)water. Tijdens een detonatie komt in een zeer korte tijd een grote hoeveelheid energie vrij in de vorm van druk, schokgolf, temperatuur en eventueel scherfwerking. Tijdens het bepalen van de veiligheids- en beschermende maatregelen moet hiermee rekening worden gehouden.

Druk

Afhankelijk van de soort springstof kan in de directe omgeving van het detonatiepunt een druk ontstaan van 100.000 tot 400.000 bar. Tegen deze detonatiedruk is geen enkel materiaal bestand. Een druk van vier bar kan al ernstig letsel toebrengen aan het menselijk lichaam met zelfs de dood tot gevolg.

Schokgolf

Tijdens een detonatie ontstaat een schokgolf. De kracht van de schokgolf is afhankelijk van de detonatiesnelheid van de springstof. De detonatiesnelheid die ontstaat, varieert van circa 3000 tot 9000 m/sec. Afhankelijk van het medium waardoor de schokgolf zich voortplant kan de schokgolf schade veroorzaken aan machines, constructies en vaartuigen. Het is een gegeven dat een schokgolf zich in water verder voortplant dan in de lucht. De schade die ontstaat door de schokgolf kan daarom onder water groter zijn dan in de lucht.

Temperatuur

In de directe omgeving van het detonatiepunt komen zeer hoge temperaturen vrij. Afhankelijk van de plaats van de detonatie kunnen deze temperaturen brand veroorzaken. Onder water zijn de effecten van de bij een detonatie vrijkomende hoge temperaturen nihil.

Scherfwerking

Het bekendste gevaar dat ontstaat bij een detonatie is scherfwerking. Afhankelijk van het materiaal waarin de springstof verpakt is (het lichaam van het explosief) en de plaats van de detonatie kan scherfwerking ontstaan. De scherven die ontstaan krijgen als gevolg van de ontstane druk en temperatuur een zeer hoge snelheid, die bij aanvang circa 1500 meter per seconde bedraagt. Afhankelijk van de toestand en het soort explosieve stof zal de grootte van de scherven variëren.

Afhankelijk van het gewicht van de scherven en het medium waardoor deze zich voortbewegen kan de afstand die zij afleggen sterk variëren. Naast directe scherfwerking moet ook rekening worden gehouden met secundaire scherfwerking. Onder secundaire scherfwerking worden materialen verstaan (bijvoorbeeld grind en stenen) die uit de directe omgeving van de detonatie als gevolg van de toenemende druk worden rondgeslingerd.

Overige effecten
Ook zijn er explosieven gebruikt met (toevoeging van) brandbare stoffen en chemische middelen, die een zeer specifiek gevaar vormen voor hun omgeving. Zo werd bijvoorbeeld fosfor gebruikt in zogenaamde springrookgranaten en -handgranaten. Witte fosfor is een brandbare stof die spontaan tot ontbranding kan komen bij contact met zuurstof.

Wanneer witte fosfor brandt, verspreidt het een giftige rook en kan uiteindelijk een detonatie veroorzaken als in het explosief ook een verspreidingsspringlading aanwezig is. Het komt voor dat explosieven gevuld met witte fosfor spontaan gaan branden wanneer zij tijdens het uitvoeren van graafwerkzaamheden worden blootgelegd. In het algemeen kan voor explosieve stoffen worden gesteld dat ze toxisch zijn.

<u>Veiligheidsmaatregelen/risico</u>
In gebieden waar mogelijk explosieven aanwezig zijn is maximale bescherming geboden tegen de uitwerking ervan. Deze maatregelen hebben zowel betrekking op handelingsfactoren als uitwerkingsfactoren.

De maatregelen kunnen we indelen in twee hoofdgroepen:
- Veiligheidsmaatregelen: alle maatregelen die worden genomen om te voorkomen dat een explosief ongecontroleerd tot werking komt.
- Beschermende maatregelen: alle maatregelen die worden genomen om de daadwerkelijke uitwerking van een explosief op personen, levende have en goederen te beperken of te voorkomen.

De risico's van een ongecontroleerde detonatie van explosieven bij grondpenetrerende werkzaamheden hangen af van de soort explosieven en de diepte/plaats waarop ze kunnen worden aangetroffen.

<u>Soort explosieven</u>
Voor het beoordelen van de risico's en het bepalen van de juiste veiligheidsmaatregelen is het van belang om te weten welke soorten explosieven verwacht kunnen worden.

Grootte
De vuistregel is dat de grootte van een explosief het effect op de omgeving bepaalt. Hoe groter het explosief, hoe groter het effect op de omgeving. Het effect op de omgeving wordt mede bepaald door de netto inhoud van de explosieve stof.

Gevoeligheid
De kans dat een explosief ongecontroleerd tot detonatie komt, is afhankelijk van de gevoeligheid van een explosief. De gevoeligheid van een explosief wordt bepaald door de gevoeligheid van de in het explosief aanwezige explosieve stof en/of de (wapenings)toestand van de geplaatste ontsteker. Hoe gevoeliger een explosief, hoe eerder een ongecontroleerde detonatie zal plaatsvinden. De gevoeligheid van explosieve stoffen in de vorm van springstoffen neemt veelal toe door veroudering. De gevoeligheid van een ontsteker wordt voornamelijk bepaald door de wapeningstoestand.

De wapeningstoestand van een ontsteker wordt bepaald door de krachten die worden uitgeoefend op een ontsteker tijdens het verschieten, werpen, afwerpen of plaatsen van het explosief. Tijdens het zogenaamde wapenen van een ontsteker worden alle explosieve en/of mechanische componenten in één lijn gebracht waardoor het explosief tot werking kan komen.

Het wapenen kan ook gebeuren doordat explosieven worden rondgeslingerd als gevolg van een explosie. De explosie kan het gevolg zijn van vernietigingswerkzaamheden of een ongecontroleerde explosie. Explosieven voorzien van gewapende ontstekers zijn over het algemeen gevaarlijker zijn dan explosieven waarvan de ontsteker niet gewapend is.

Bijlage 7: Wetgeving en subsidiemogelijkheden voor explosievenonderzoek

Wet- en regelgeving

Explosievenonderzoek

Vanaf 1 juli 2012 dienen bedrijven die Conventionele Explosieven opsporen conform het Arbobesluit (artikel 4.10) in het bezit te zijn van een Systeemcertificaat "Opsporen Conventionele Explosieven". Dit is vastgelegd en aangekondigd in het besluit van 5 maart 2012 zoals vermeld in staatsblad 108, jaargang 2012. Het certificaat wordt uitgegeven op basis van - inmiddels - het WerkveldSpecifieke CertificatieSchema "Opsporen Conventionele Explosieven" (WSCS-OCE), 2016.

Het toepassingsgebied van het WSCS-OCE is onderverdeeld in twee deelgebieden:
Deelgebied A: Opsporing (vooronderzoek, detectie en handmatige benadering en over dracht EOD)
Deelgebied B: Civieltechnisch opsporingsproces (civieltechnische assistentie)

De aanwezigheid van explosieven kan de Openbare Orde en Veiligheid in gevaar brengen. Op basis van de gemeentewet (artikelen 175, 176) is de burgemeester verantwoordelijk voor het handhaven van de Openbare Orde en Veiligheid. Hij is bevoegd hier handelend op te treden.

Conform 6.6.2.2 van het WSCS-OCE dient het bevoegd gezag geïnformeerd te worden over opsporingswerkzaamheden middels het indienen van het projectplan. In het geval van benaderingswerkzaamheden moet het bevoegd gezag ook actief haar goedkeuring verlenen door middel van een verklaring van geen bezwaar.

Bedrijven die opsporingswerkzaamheden uitvoeren en hierbij explosieven voorhanden kunnen krijgen, moeten op basis van de Wet Wapens en Munitie (artikel 4) beschikken over een ontheffing.

Werken in verontreinigde grond

Werkzaamheden in verontreinigde grond dienen conform het Arbeidsomstandighedenbesluit plaats te vinden volgens de CROW 400.

Werken langs de (snel-)weg

Werkzaamheden langs de (snel-)weg dienen conform het Arbeidsomstandigheden plaats te vinden besluit volgens de CROW 96.

Werken langs het spoor

Werkzaamheden langs het spoor dienen uitgevoerd te worden conform Normenkader Veilig Werken en het Voorschrift Veilig Werken van ProRail (beheerd door RailAlert). Iedereen die zich in opdracht van of met toestemming van ProRail begeeft op spoorwegterrein of in de nabijheid van objecten die bij de hoofdspoorweginfrastructuur horen, moet over een geldig Bewijs van Toegang (BvT) beschikken. Deze wordt op het Digitale Veiligheids Paspoort (DVP) bijgeschreven.

Beschermen archeologische waarden
Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg (Monumentenwet 2007) dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd indien er sprake kan zijn van verstoring van archeologisch waardevolle informatie. Onderzoek dient conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.0 te worden uitgevoerd.

Subsidie explosievenopsporing en ruiming
Gemeentes kunnen vanuit het gemeentefonds een bijdrage voor het opsporen en ruimen van explosieven ontvangen. Kosten voor vooronderzoek, opsporing, preventieve maatregelen, noodzakelijke spoedvoorzieningen en grondwerkzaamheden komen in aanmerking voor subsidie. BTW komt hiervoor niet in aanmerking.

Vanaf 1 januari 2015 is er geen verschil meer tussen de verschillende gemeentes met betrekking tot de wijze van bijdrage.

Gemeenten kunnen 70% van de kosten voor het opsporen van explosieven vergoed krijgen via een suppletie-uitkering. Hiervoor volstaat de toezending van een gemeenteraadsbesluit met daarin opgenomen de gemaakte kosten. Bijdragen hebben geen betrekking meer op toekomstige kosten. Er behoeft geen verdere onderbouwing overlegd te worden.

De gemaakte kosten kunnen inzichtelijk worden gemaakt in IV3 via lastenfunctie "160 opsporingen ruiming van explosieven". Verzoeken die voor 1 maart zijn ingediend, worden in het betreffende jaar toegekend.

Voor vragen of nadere informatie: [redacted]

Toezending van het verzoek vindt plaats aan:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
[redacted]

Bijlage 8: WSCS-OCE richtlijnen horizontale afbakening verdacht gebied

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
1	Verdedigingswerk	Vervallen			Vervallen*
2	Wapenopstelling	Opstellingen van handwapen, machinegeweer of ander (semi-)automatisch wapen	x		Locatie van de wapenopstelling
3	Geschutopstelling (statisch en mobiel)	Locatie van geschut	x		25 meter rondom het hart van de geschutsopstelling, maar niet verder dan een eventueel aangrenzende watergang
4	Munitieopslag in open veld	Locatie van munitievoorraad in het open veld	x		Locatie van de veldopslaglocatie
5	Loopgraaf	Militaire loopgraaf of schutterspu t	x		Het gebied binnen de contouren van de loopgraaf of schutterspu t is verdacht, bij voorkeur bepaald aan de hand van geogerefereerde luchtfoto's
6	Tankgracht of -geul	Een diepe (al dan niet droge) gracht of geul met steile wanden, aangebracht om pantservoertuigen tegen te houden		x	Niet verdacht, tenzij er aanwijzingen zijn dat er mogelijk munitie in gedumpt is
7	Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD géén landmijnen aangetroffen		x	N.v.t.
8	Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD, of bij na-oorlogse activiteiten landmijnen	x		De grenzen zoals aangegeven in het ruimrapport
9	Mijnenveld, geheel geruimd	Geregistreerd mijnenveld, waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruim of feitelijke onderbouwing bekend waarom landmijnen niet meer in veld aanwezig waren		x	N.v.t.

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
10	Mijnenveld, gedeeltelijk geruimd	Geregistreerd mijnenveld waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Niet alle volgens het mijnenlegrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Geen feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vermist.	x		De grenzen zoals aangegeven in het mijnenlegrapport en/of ruimrapport
11	Versperringen	Versperringen zoals strandversperringen en drakentanden		x	Tenzij er indicaties zijn dat explosieven onderdeel uitmaken van de versperring
12	Infrastructuur zonder geschutsopstelling of munitievoorraad	Militaire werken zoals woononderkomen of werken met een burgerdoel zoals schuilbunker		x	Tenzij er indicaties zijn op explosieven vanwege de aanwezigheid van nabij verdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen
13	Schuilloopgraaf	Loopgraaf voor burgerbevolking om in te schuilen		x	n.v.t.
14	Kampementen	Grondgebied met onderkomens zoals tenten		x	Tenzij er indicaties zijn op explosieven vanwege de aanwezigheid van munitieopslag of nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen
15	Mangat	Gat in grond met schuilfunctie, niet in gebruik genomen als schuttersput		x	n.v.t.
16	Dumplocatie van munitie en/of toebehoren	Dumplocatie van explosieven en/of toebehoren in landbodem of op waterbodem.	x		Locatie van de dump en afbakening verder situationeel te bepalen, bijvoorbeeld dumping in stilstaand of stromend water
17	Crashlocatie vliegtuig	Aanwezigheid van explosieven vanwege de crash	x		Situationeel te bepalen
18	Krater van gedetoneerde incidentele luchtafweergranaat	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een incidentele luchtafweergranaat bevindt		x	Tenzij er indicaties zijn dat het geen incidentele luchtafweergranaat betreft.
19	Vernielingslading	Locatie van aangebrachte vernielingslading	x		Locatie waar de vernielingslading is aangebracht
20	Vernielingslading (in werking gesteld)	Locatie van in werking gestelde vernielingslading, waarbij de mogelijkheid bestaat op het aantreffen van niet (geheel) gedetoneerde springlading(en).	x		Locatie waar de vernielingslading in werking is gesteld en afbakening verder situationeel te bepalen.

* Noot T&A: uitgangspunten en afbakening van verdachte gebieden binnen een verdedigingswerk gebeuren aan hand van de afzonderlijke stellingen, loopgraven e.d. binnen de contouren van het verdedigingswerk.

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
21	Ongecontroleerde (massa)explosie	(Sympatische) detonatie van een explosieven voorraad zoals ontploffing munitieopslag of munitietrein	x		Situationeel te bepalen
22	Vernietigingslocatie voor explosieven	Eén of meerdere springputten	x		De contour(en) van de springput(ten) en afbakening verder situationeel te bepalen, bijvoorbeeld gelet op de afstand van eventuele uitgeworpen explosieven buiten deze contour(en).
23	Artillerie-, mortier- of raketbeschieting	Gebied dat is beschoten door mobiel of vast geschut, mortieren of grondgebonden (meervoudig) raketwerpersysteem	x		Situatie te bepalen
24	Raketbeschieting inslagenpatroon bekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
25	Raketbeschieting, inslagenpatroon onbekend, op zgn. Pin Point Target'	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 108 meter gemeten vanuit het hart van het doel
26	Raketbeschieting, inslagenpatroon onbekend, op 'Line Target'	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek lijnvormig (bijvoorbeeld spoorlijn/militaire colonne) object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 80 meter gemeten vanuit het hart van het doel

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
27	Duikbombardement inslagenpatroon bekend	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
28	Duikbombardement, inslagenpatroon onbekend op 'Pin Point Target'	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 181 meter gemeten vanuit het hart van het doel
29	Duikbombardement inslagenpatroon onbekend op 'Line Target',	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek lijnvormig (bijvoorbeeld spoorlijn/militaire colonne) object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 91 meter gemeten vanuit het hart van het doel
30	Overige bombardementen	Gebied dat is getroffen door een bombardement met bommenwerpers, niet zijnde jachtbommenwerpers	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon[1] wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon. Anders situationeel te bepalen
31	Inslagpunt blindganger zijnde een vliegtuigbom	Vliegtuigbom die niet in werking is getreden.	x		15 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke horizontale verplaatsing onder de grond

[1] Verzameling van locaties van inslagen van één bepaald toestel of één bepaald bombardement.

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
32	Inslagpunt van een niet gedetoneerd V-wapen	Gebied dat is getroffen door de inslag van een V-wapen	x		15 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke horizontale verplaatsing onder de grond
33	Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-wapen bevindt	x		50 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke aanwezigheid van explosieve componenten.

Bijlage 9: Distributielijst

Het definitieve rapport wordt verzonden aan:

- Opdrachtgever
- Opdrachtgever wordt geadviseerd de bevindingen van onderhavige rapportage te delen met de gemeente(s) waarbinnen het onderzoeksgebied is gelegen